

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 1 Janvier 1947 Չորեքշաբթի 1 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ .. 19e Année N° 4893-Նոր շրջան թիւ 532 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Տարի մըն ալ գլորեցաւ, միասին տանելով իր չարն ու բարին, սեւն ու ճերմակը։

= Աւելի շատ սեւը քան ճերմակը։

— Ինչո՞ւ այդքան յոռետես էք դարձեր։

= Բառը սխալ մի գործածէք։ Իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ է, յոռետեսութենէն տարբեր բան է։

— Ամէն պարագայի մէջ, 1946ը այնքան ալ սեւ տարի մը չեղաւ, ազգային տեսակէտով։

= Ո՞վ այդպէս բսաւ։ Դեռ քանի մը օր առաջ էր որ կը պարզէինք լուսաւոր կէտերն ալ,— համաքական հետապնդում Հայկական Դատի, Ներգաղթ, երիտասարդական շարժում։ Գրական հիգ ու վաստակ։ Եւ սակայն...

— Անշուշտ աւելի կողմուրիչ պիտի ըլլար պատկերը, եթէ դադրէին կուսակցական պայքարներն ու պառակտումները։

= Ի՞նչ կուսակցական պայքար։ Մենք շատոնց փակած ենք այդ էջը եւ տասնէն մէկը հազիւ կը զբաղինք վիճելի հարցերով։ Կը տեսնէք որ պատասխան անգամ չենք տար ամէնէն գարշելի վերագրումներուն, գրաւոր թէ բանաւոր։

— Շատ լաւ կ'ընէք, անտեսելով, արհամարհելով այդ բոլորը։

= Մարդիկ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան տարեդարձն անգամ կը վարկաբեկեն թուք ու մուր, մաղձ եւ թոյն թափելով բեմերէն, ընդ հովանեաւ չքեղաշուք երեւելիներու, գլուխն ըլլալով կաթող. պատուիրակ մը։ (Անդին, Լիբանանի մէջ, նոյնինքն կաթողիկոսը)։ Այլուր, Ներգաղթի լիազօրներն են որ իրենց պարտականութիւնը կը շփոթեն կուսակցական քարոզիչի պաշտօնին հետ, եւ ընէ՛ք լեն, անզանց անզան՝ կը ցատկեն, խաղ լինելու համար կրակին վրայ։ Գոնէ օրինակ առնէին իրենց մեծաւորներէն,— դեսպան, հիւպատոս, զինուորական կցորդ, որոնք այնքան վայելուչ դիրք մը կը բռնեն, նմանօրինակ պարագաներու մէջ։ Որմէ՞ սորվեցան հատուածներու բաժնել տարագիր բազմութիւնները, մէկ մասը հայրենասէր հռչակելով, միւսը՝ թշնամի։ Ո՞ր արամարանութեամբ յանկարծ խնամի, հարազատ կը դառնան մէկուն հետ, եւ ծուռ կը նային միւսին, մոռնալով իրենց պետական պաշտօնատարի հանգամանքը։ Մենք ալ պետական պաշտօնէութիւն ունեցանք, բայց մարդիկ այսպէս չէին վարուեր։ Ոչ մէկ երկրի մէջ այդպէս կը վարուին։

— Մի՛ մեղադրէք, ծանօթ չեն միջավայրին։

= Երբեք առիթ չի պակսիր ծանօթանալու, եթէ ուզեն։ Դժբախտութիւնն այն է որ անոնք Արտասահման կուգան կարգ մը տարրական գիտելիքներով, կամ յառաջագունէ նախապաշարուած կամ հրահանգուած։ Մնացեալը կը լրացնեն չնորհիւ հայրենիքի հաւատարիմներու, փոխանակ անձամբ ստուգելու եւ անկախօրէն դատելու։ Գոնէ լսէին թէ ի՛նչ կ'ըսեն անոնք որ «Հակահայաստանեան» կը համարուին սմարդօրէն։ Բա՛ռն անգամ արիւն կը հոտի ...

— Ի՞նչպէս կ'ըլլար եթէ կարճ կապէիք նոյն իսկ Երեւանի հայերէնի մասին եղած քննադատութիւնները։

= Որո՞վ իրաւամբ։ Անդարմանելի աւերներ կը գործուին օրն ի բուն եւ կ'ուզէք որ տաւտխե՞նդ ձեւանանք, ինչպէս կ'ընեն ուրիշներ։ Ահ մը իշխանաւորներ իրաւունք ունին անտէր բանջարանոցի մը վերածելու մայրենի լեզուն, «կոմիկական կոնտրաստ»ներով, «էվակուացիա»ներով, «լտուրենատ»ներով, «գեներալ»ներով եւ «ադմիրալ»ներով, «լեյտենանտ-մայոր»ներով եւ «վիցեպրեզիդենտ»ներով, իսկ Հայկական Արտասահմանը իր տրտունջը յայտնելու իրաւունք չունի՞։ Եւ այս՝ այն իշխանութեան հանդէպ որ պաշտօնապէս արտօնած է ինքնաքննադատութիւնը։ Շատ խոր է այս վէրքը, բարեկամ, եւ չի պարզուիր մէկ գրոյցով։

— Դարմանի մասին ալ մտածե՞ր էք։

= Դարման չի պակսիր, եթէ ուզեն լսել, օգտուիլ, սորվիլ։ Եւ մանաւանդ, մէկդի դնել կանխակալ կարծիքները, որոնք պարզապէս թիւրիմացութիւնները տեւականացնելու կը ծառայեն։ Մենք պիտի առաջարկէինք նոյնիսկ Միութիւն մը կազմել, «Մայրենիք», յատկապէս այս խնդիրը հետապնդելու համար։ Աւելի լայնօրէն կը խօսինք, ուրիշ առթիւ, այս ծրագրի մասին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ժամանակին թերթերու պարտականութիւնն էր տարեկան տեսութիւններ գրել նոր տարի մը սկսած ատեն։ Իւրաքանչիւր հարց տարբեր յօդուածներով կամ խմբագրականներով կ'ամփոփուէր,— «Քաղաքական տարի», «Ազգային տարի», «Գրական տարի» եւայլն։

Չեմ գիտեր թէ այդ սովորութիւնը պիտի շարունակե՞ն մեր թերթերը։ Կ'ուզէի ես ալ խորագիր մը ստեղծել,— «Բարոյական տարի», եթէ կ'ուզէք, եւ հոն ամփոփել գոնէ մեր գաղութին անցուցած շրջանը բարոյական գետնի վրայ։ Բանզէտ մարդիկ պիտի բացագանչեն,— «Զաղացքէն կուգա՞ք, ի՞նչ բարոյական, այդ բառը փաշականութիւն կը հոտի ու արգելք է մարդկային յառաջդիմութեան։ Եթէ կ'ուզես դարուդ զաւակն ըլլալ կոտրէ, թափէ, հայհոյէ, սպաննէ, մատնէ, օրուան կուռքերուն երկրպագէ։ Խեղաթիւրէ, յետոյ խիղճդ հանգստացուր, «հայրենասիրական» պարտականութիւնդ կատարած ըլլալու գիտակցութեամբ։

Եթէ փորձէինք ֆրանսահայ գաղութին գրագրաց դասուն «բարոյական տարին» ցոյց տալ ձեզի, ինչ պիտի մտածէին մեր միւս գաղութները, որոնք Ֆրանսայէն, արուեստի եւ լոյսի այս կեդրոնէն կ'ուզեն վառել իրենց ճրագները։

Լոյս մը կայ անշուշտ որ կը լուսաւորէ բոլորին բարոյական դիմագիծը։ Բայց այդ դողդոջուն լոյսը որքան կիսադէմքեր շուքի մէջ է ձգած դժբախտաբար։

Եթէ ժողովուրդի մը բարոյական դիմագիծը արտայայտողը իր մտաւորականութիւնը ըլլար միայն, վա՜յ էր նկեր հայ ժողովուրդին գլխուն։ [illegible], երբ «պնակ մը ապուր»,բարեկամութեան կամ տիտղոսի մը համար, ինչե՜ր վրայ չեն տար մարդիկ...

Ժողովուրդի մը մշակոյթն է անմահ, ըսեր են մեր մեծերը, բայց այդ ժողովուրդին բարոյական դիմագիծը պահողը ինքը ժողովուրդն է իր կուռ [illegible] ամբողջութեամբ եւ աշխատանքէն ու տառապանքէն կարծրացած դէմքով։

ՍՕՍԻ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ընտրութեան համար ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է Վերսայլի պալատին մէջ։ Խորհրդարանը արձակուրդ ստացաւ մինչեւ յունուար 14։ Կ'ըսուի թէ նախագահին ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 17ին։ Մինչեւ հիմա համայնավարները թեկնածու ներկայացուցած չեն նախագահութեան համար։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ վերջնապէս ամսական 7000 ֆրանք նշանակեց ապրուստի նուազագոյն վճարքը, պահանջելով զայն գործադրել 1947 յունուար 1էն սկսեալ (այսօր)։ Միեւնոյն ատեն կը պահանջէ արգիլել գիներու բարձրացումը, զարկ տալով ապրանքներու արտադրութեան և վերաքննելով վերջերս տեղի ունեցած յաւելումները (ելեկտրականութիւն եւն.)։ Նախարարական խորհուրդը երէկ զբաղեցաւ այսհարցով, ինչպէս եւ ելմտական կացութեամբ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ յանձնաժողովը Օի դէմ 10 ձայնով քուէարկեց ամերիկեան բանաձեւը, որ կը տրամադրէ միջազգային հսկողութիւն հաստատել։ Խ. Միութիւնը եւ Լեհաստան ձեռնպահ մնացին։ Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը ջնջէ վեթոյի (մերժելու) իրաւունքը, այն պարագային երբ հարկ դատուի պատիժ սահմանել յանցապարտ ազգերու դէմ։ Խորհրդային պատուիրակը, Կրոմիքօ, որ արտաքին նախարարութեան օգնական նշանակուած է, մերժելով բանաձեւը, ծանր մեղադրանքներ ուղղեց Մ. Նահանգներու պատուիրակին դէմ։ Իր առաջարկն էր անմիջապէս ծրագիր մը յօրինել սպառազինութեանց կրճատման համար։ Իսկ հիւլէական ուժի հսկողութեան մասին կ'առաջարկէր անմիջապէս միջազգային պայմանագիր մը կնքել, պայմանաւ որ համաձայն ըլլայ Միացեալ Ազգերու դաշինքին։

ԱԼԳԱՆԻԱ վճռապէս մերժեց Անգլիոյ Դեկտ. 10 թուակիր ծանուցագիրը, որ ներողութիւն եւ հատուցում կը պահանջէր երկու թորփիլանաւերու կրած վնասներուն եւ մարդկային զոհերու համար (դէպքը տեղի ունեցաւ Քորֆուի նեղուցին մէջ, Հոկտ. 22ին)։ Ալպանական կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ ականները դրուած էին Յունաստանի կողմէ։

«Դուք կը խարազանէք մենք կը վառենք»

Գաղտնիքին Հրեայ ահաբեկիչները վրէժխնդրութեան նոր եղանակ մը հնարեր են,— խարազանել անգլիացի սպաները, հետեւողութեամբ Ալլինպի։

Տասը օր առաջ, երկու երիտասարդ ահաբեկիչներ դատապարտուած էին խարազանուելու։ Հրէական գաղտնի կազմակերպութիւնը, «Իրկուն Զվայ», որուն կը պատկանէին երկու երիտասարդները, ազդերով եւ անթելով ազդարարեց թէ իրենք ալ միեւնոյն եղանակով պիտի վարուին, եթէ պատիժը գործադրուի։ Անգլ. իշխանութիւնները կարեւորութիւն չտուին։

Կիրակի օր, Նաթանիյէի մէջ հինգ զինեալ անծանօթներ մեծ պանդոկի մը դահլիճը մտնելով, առեւանգեցին անգլիացի հազարապետ մը, հրամանատար օդային զինուորներու զորաբաժնին։ Ցետոյ հագուստները հանելով, խարազանի 18 հարուածներ տուին եւ աներեւութացան։ Սպան հազիւ կրցաւ ինքզինքը պանդոկ նետել շապիկ-վարտիքով։

Միեւնոյն օրը Թէլ-Ավիվի մէջ երկու անգլ. յիսնապետներ փողոցէն առեւանգուելով տարուեցան կենդանաբանական պարտէզը եւ խարազանուեցան այցելուներու բազմութեան առջեւ։ Զորս ահաբեկիչներ կը հսկէին կարգապահութեան, փոքր գնդացիրներով։ Երկու զոհերն ալ ծառերու կապուած էին։ Վերջապէս ուրիշ յիսնապետ մը հրապարակաւ խարազանուեցաւ Թիխոն Միոնի մէջ։

Այս ծանր նախատինքին վրէժը յաջորդ օրն իսկ լուծուեցաւ Լոնտոնի մէջ։ Անծանօթներ կրակի տուին Լոնտոնի մինակուկը։ Այս առթիւ հետեւեալ ազդը փակցուցած էին գերանի մը վրայ,— «Դուք կը խարազանէք, մենք կը վառենք»։

Ամբողջ անցուդարձը մեծ յուզում պատճառեց ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ հրէական շրջանակներու մէջ։ Հրէական գործակալութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց.— «Անգլիացի սպաները խարազանողները չեն ըմբռներ թէ ինչ բուռն ոխակալութեան կ'ենթարկուէին, այսպէս նախատելով բանակի մը հպարտութիւնը։ Բրիտանական կայսրութիւնը չի կրնար վտանգուիլ Իրկունի կողմէ, բայց միեւնոյնը չենք կրնար ըսել Հրեայ ժողովուրդին ապագայի մասին։

ՇՈՒՆԵՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԵՏԵՒԷՆ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանական միջոցներ ձեռք առնուեցան, նոր դէպքեր խափանելու համար։ Միեւնոյն ատեն թոյլ պիտի չտրուի որ անգլիացի զինուորները վրէժ լուծեն անմեղ Հրեաներէ։ Միւս կողմէ ոստիկանական շուներ կը գործածուին, որսալու համար ահաբեկիչները։ Ձերբակալուեցան հինգ Հրեաներ երբ կը փորձէին փախչիլ ինքնաշարժով մը, գնդացիրի կրակին տակ։ Ոստիկանները կառքին մէջ գտան զէնքեր, ձեռնառումբեր եւ կօշիկ կաշիէ մտրակ մը, նման անոր որ գործածուած էր անգլիացի հազարապետին եւ երեք յիսնապետներուն վրայ։ Հազարապետը ինք անձամբ առաջնորդեց ոստիկանները այն վայրը ուր խարազանուած էր։ Հրահանգ տրուեցաւ բոլոր Հրեայ քաղաքապետներուն եւ քաղաքացիներուն որ գործեցին, երեւան հանելու համար ահաբեկիչները։ Զինուորական իշխանութիւնը պաշարման տակ առած է ամբողջ շրջան մը, ուրուն 3.4000 Հրեաները դատ դատ պիտի հարցաքննուին։

Խարազանուած յիսնապետներէն մէկը յայտարարեց.— «Պանդոկէն դուրս կ'ելլէինք երբ զինեալ մարդիկ մեզ կառքի մը մէջ նետելով քշեցին ամայի վայր մը, կենդանաբանական պարտէզին մօտ։ Մեր ձեռքերը կապեցին ետեւէն եւ հրամայեցին կենալ պատին դէմ։Ցետոյ իւրաքանչիւրիս 18 հարուած տուին բարակ խարազանով մը։ Միայն մէկ հոգի խարազանեց զիս, բայց երեք հոգի յարձակեցան ընկերոջս վրայ։ Բոլորն ալ շատ վարժ անգլերէն կը խօսէին։ Վերջապէս մէկն ըսաւ,— Պիտի խարազանենք մեր ուզած ամէն մէկ զինուորը։ Յաջորդ անգամ պիտի սպաննենք»։

Հակասական լուրեր Հնդկաչինի կռիւներու մասին

Թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն Հնդկաչինի կացութեան մասին։ Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան, բայց միւս կողմէ գրոյց կը շրջի թէ հաշտութեան առաջարկ եղած է Պ. Լէոն Պլումի։ Վարչապետը հերքեց այս լուրը։

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, տեղական ուժերը սաստկապէս կը ճնշեն Նամ Տինի վրայ։ Կռիւները կը շարունակուին գլխաւոր կեդրոններուն մէջ։ Տեղացիները կամուրջներ եւ երկաթուղիներ կը պայթեցնեն, հեռաձայնի եւ հեռագրի գիծերը կը կտրեն, մէկ խօսքով խափանարար գործողութիւններ կը կատարեն։ Կը կարծուի թէ Հնդկաչինի բանակը շատ աւելի զօրաւոր է քան կը կարծուէր։ Իրազեկներ 300 կը հաշուեն Ֆրանսայի զոհերը (քաղաքացիներ)։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՂԱՆԴԻ ԽԱՆԴ

Ամէն տօն իր իմաստը ունի ու Կաղանդը ամէնէն իմաստունն է տօներուն: Երեխային համար, ան օրերուն օրն է, ուր կեանքը, որուն անհամբեր կը սպասէ, կուգայ երազին կերպարանքովը: Օրերուն օրն է՝ որ տարիքը առած մարդիկը կը յուզէ անցեալին կարօտովը: Տղան կը մտածէ հրաշքի մը որ պիտի գայ իր բարիքներուն կողովը կռնակին: Մարդը կը վերյիշէ հրաշք մը որ անցած է: Մարդ ու տղայ խաբուած են ի վերջոյ: Բայց Կաղանդը պատրանքն է որուն դէմ ոչ ոք քէն կը պահէ: Պզտիկը իրաւունք ունի սպասելու իր ուզածները կեանքէն: Մեծը, չգտնելով ուզածները, իրաւունք ունի փնտռելու իր մանկութիւնը: Կաղանդը տօներուն ամէնէն մարդկայինն է ու բարին:

Զուլում մանկութենէն յիշողութեանս մէջ մնացած հէքեաթ մը: Բայց, երբ գրիչս ձեռք կ'առնեմ, գիտեմ թէ ինչպէս կը գրուին հէքեաթները: Ու անոնց ստեղծումին պատմութիւնը տարբեր հէքեաթ մըն է: Առաջին ու ամէնէն մեծ խորքը որ կայ անոնց մէջ՝ վեհանձնութիւնն է: Բոլոր էակները եւ երազին բոլոր հայելիները կը դառնան այդ գաղափարին շուրջ: Ու այդ լոյսը, հալածելով դեւերը, կեանքը կը վերածէ դրախտային պարապ դղեակի մը, ուր մեր հոգին, դուրս ելած իր մարմնէն, կ'ապրի երազներուն հրաշքին մէջ: Կաղանդին օրը նուէրներ կուտանք ու ամէն նուէրի տակ սիրտն է որ կը խօսի: Ու երբ օր մը աշխարհի բոլոր մարդերը ուղեղի տեղ իրենց սիրտը գործածեն, այդ օրը պիտի ըլլայ կաղանդներուն կաղանդը: Տօներուն ամէնէն իմաստունը:՝ Վասնզի հէքեաթը կ'ուրանայ խելքը եւ խորապէս իրաւունք ունի: Բոլոր չարիքներն ու յիմարութիւնները կուգան անկէ: Բոլոր աղէտներն ու դժբախտութիւնները: Այսպէս է որ, Կաղանդի օրով, երբ մարդը կը հակի իր անցեալին վրայ, կ'երազէ մանկութիւն մը: Եւ անոր վերյիշումը կ'ուրախացնէ զինք, որովհետեւ անոր մէջն են ի վերջոյ ճշմարտութիւնն ու անուշութիւնը: Ու սեղանը իր պտուղներով եւ անուշապարով ու իր Կաղանդի ծառով կը ծառայէն այդ ոգեկոչումին: Կ'ուղենք հաւատալ գեղեցիկ բանի մը: Վեհանձնութեան եւ բարութեան օրն է:

Պզտիկները կ'անդրադառնան դրախտէն զրկուած բայց կարօտով անոր դուռին առջեւ կեցած մեծերուն այս յուզումը: Կը բռնաւորէ սակայն զիրենք անկէ ելող լոյս մը: Մեծերն են որ կը գրեն հէքեաթը որուն մէջ կը դնեն իրենց պարտուած հոգին: Ու տղան է որ կ'ապրի զանոնք, որովհետեւ իր ուղեղը ծիրկաթին մըն է տակաւին երազային երկնքի մը մէջ, լինելութիւն մը:

Ի՜նչ օր: Կը յիշեմ անոր բերած յեղաշրջումը երբ պզտիկ էի դեռ: Տարուան բոլոր օրերուն կատարն էր ան ուր պէտք էր լքէի իմբոլոր չարութիւններս, արժանի ըլլալու համար նուէրներուն: -ը սպասէի ծերուկ Բարութեան որ պիտի դարնէր դուռս, կամ պիտի գար քունիս մէջ, կօշիկներուս մէջ դնելու համար իր նուէրները: Եւ ինչո՞ւ կօշիկներուս մէջ: Որպէսզի մեր ոտքերը, որ կը տանին մեզ կեանքն ի վեր, երթան բարի ճամբով մը, յիշելով կօշիկներուն սրբութիւնը:

Կը յիշեմ մանկութիւնս, Կաղանդի ծառը, քիւերէն կախ սառոյցը, ձիւնն ու ձիւնապատ ծառերը որ հրեշտակներու պէս կը շարուէին առատօտ կանուխ մեր տան շուրջ, երկնքի մը տակ որ բիւրեղի մը գեղեցկութիւնը ունէր: Կը յիշեմ ձեռքիս ոտքը որով կը ծեծէի դուռները ծանօթներուն, ու ճերմակ ու նոր թաշկինակներով տրուած պտուղները: (Ո՞ւր են այդ թաշկինակները): Կը յիշեմ սեղանը որուն ուրախութիւնըչկայ կեանքս ի վեր ոչ մէկ խնջոյքի մէջ, ծեր մօրս պատրաստած անուշապուրն ու մնացեալ անուշեղէնները: Կը յիշեմ կերակուրները ու անոնց համին մէջ, որուն անուշութիւնը չեմ գտներ այլեւս, այդ համին մէջ՝ մեռած մայրս, որուն յիշատակը՝ մեռած այդ անցեալիս հետ, կը բանայ դուռը դրախտի մը ուր կեանքն ու մահը միացած են իրարու, տալով ինծի այն զգացումը թէ այն օրը, երբ պիտի փակեմ աչքերս, պիտի վերադառնամ մանկութեան աշխարհը: Եւ պիտի վերսկսի տարբեր ու կատարեալ կեանք մը: Ո՞ւր են այդ ճերմակ ու մաքուր թաշկինակները:

Անհուն ցաւ մըն է կորուստը այդ անցեալ հրաշալիքներուն ուր ախոռին ձին անգամ կը բերէր իր մասնակցութիւնը: Կաղանդի գիշերը, երբ կը վառէին հոգիիս մէջ աստղերը, հօրս աշխատանքին ձին՝ գարիի տեղ, աստղեր կը ծամէր: Այդ օրը հանգիստի օր մըն էր իրեն համար ալ: Ու ան ամբողջ գիշերը, արթուն կ'երազէր ու կը խօսէր մերթընդմերթ մարդու պէս, հէքեաթներու մէջ խօսող անասուններուն նման, որ կարօտը ունին դարձեալ մարդկային վեհանձնութեան ու բարութեան: Կը խօսէին նաեւ բակին հաւերը, ու կը խօսէր բակին ծառը որ գիշերաշրջիկի մը պէս կը քալէր երազներու մէջէն, իր ճերմակ քղանցքը քսելով մեր տան պատին: Եւ ծովը, որ կը խօսէր նոյնպէս հեռուէն: Չէի մտածեր այդ օրերուն թէ գաղափարները կը կաղմուին ու կը փլին ալիքներու պէս, այլ կը տեսնէի բարի տարածութիւն մը՝ որուն վրայէն կ'երթային նաւերը առանց ընկղմելու, Կաղանդի ծառերու պէս: Ու կախարդական թռչուն մըն էր այդ ծովը, որ, գիշերին մէջ, կը մեռնէր ու կը յառնէր շարունակ: Իրականութիւնը փիւնիկին, անոր առասպելը մեծերուն բերնէն լսելէս առաջ: Երազներու կապոյտ թռչունը՝ Մէթէրլինկը չճանչցած տակաւին: Մանկութիւնը ունի այդ իմաստութիւնը՝ զանազանութիւն մը չդնելով մահուան եւ կեանքին միջեւ: Կը խօսէին նաեւ աստղերը, ամէն մէկը բիւրեղէ բոյնը հրեշտակի մը: Կը խօսէր նաեւ վառարանը: Զամիչ, խնձոր ու նարինջ կը խօսէին իրենց գոյներովը: Կը խօսէր հովը ձիւնին ճերմակ մօրուքին մէջէն:

Չկան այլեւս այս բոլորը: Ու չկայ ճերմակ ու մաքուր թաշկինակներէն մէկն իսկ որ պիտի ըլլար քօղերուն ամէնէն հարուստը աչքերուս վրայ: Զուլում մանկութենէս մնացած հէքեաթ մը: Բայց կ'ապրիմ ահա, Կաղանդի օրով, բոլոր հէքեաթներուն ստեղծման խորհուրդը:

Այս տօնը տօներուն ամէնէն իմաստունն է, մանաւանդ պանդխտին համար որ տարիներէ ի վեր կը սպասէ վերադարձի մը, գիւղին մէջ ...

Այս տօնը տօներուն ամէնէն իմաստունն է, մանաւանդ պատերազմէ մը վերջ որ չրերաւ մարդ-

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Կռիւ ալիքներու դէմ...

Ամերիկեան Ուաշինկթըն շոգենաւը ամեհի կռիւ կը մղէ Ատլանտեանի լեռնակուտակ ալիքներուն դէմ՝ ճակատ ճակատի: Կատղած է ովկիանոսը ու մոլեգնօրէն կը ծեծէ նաւուն հաստաբեստ կողերը: Ցուլ մը կարծես որ չի հանդուրժեր իր կռնակին վրայ տեղաւորուած ծանրութեան ու սպառնացած ըլլալու նախատինքին: Շարժուն ու փրփրադէզ բլուրներ բոլորտիքը, սպիտակ կատարներով՝ ահարկու եւ սպառնական: Կը մռնչէ ծովը կատաղութեամբ ու նաւը՝ համակ երկաթ ու պողպատ, կը հեղնէ ջուրերուն խենթութիւնը եւ ճամբայ կը ճեղքէ ինքնավստահ ու անտարբեր, ճամբայ դէպի Աւետեաց երկիրը, 3000 փարսախ անդին: Ալիքները կը փշրուին առաջամասին վրայ, նաւը կը ցնցուի ընդերքէն ու լիճ մը ջուր կը ծածկէ կամրջակները:

— Մի՛ վախնաք, կը բացատրէ փորձառու նաւորդ մը. 633րդ անգամն է որ կը կտրեմ այս ճամբան. առիկա բա՛ն մը չէ, ես ինչե՜ր, ինչե՜ր տեսած եմ. երբեմն ղեկը կը կոտրի, մեքենաները կը խանգարուին... Մի՛ վախնաք, մեր նաւը շատ ուժով է. մեր դիտուները ամէն բան հաշուած են: Շա՛տ չա՛տ երկու օր կ'ուշանանք... Մէկ ամսուան ուտելիք ունինք...

Վերը ամպոտ ու մռայլ երկինք մը. վարը ջուր՝ անվախճան, անծայրածիր: Ու չիւղ մը այս նաւը՝ հակառակ իր երկաթակուռ կառուցուածքին:

— Կրնա՞ս երեւակայել թէ ինչ վախճան կ'ունենանք եթէ յանկարծ մեքենաները իրենց պատուանդաններէն փրթին, եթէ ղեկը բաժնուի իր ծխնիէն, եթէ կողերը պատռին, եթէ նաւը մէկ կուշտին վրայ ծռի ու ա՛լ չշտկուի, եթէ...

— Եթէ այդ բոլորը պատահին, չիտակ ովկիանոսին յատակն ենք... կարծեմ: Բայց «եթէ»ներուն մասին մի մտածեր, կը մխիթարեմ յոռեկութեան սպառուած բարեկը: Զար էր հանճարը որ կը բարձրացնէր ռումբերուն հրեղէն ծառերը խաւար գիշերներուն մէջ: Կեղծ մանկութիւնը՝ գիտական մահացու խաղալիկներով: Ու այս տօնը կը փաստէ մեզի սրտին կարեւորութիւնը: Ու այս փաստը, Կաղանդի այս օրով, կը մեծցնէ մեր ժողովուրդը՝ որ սիրտ կը թուի ըլլալ ու մանուկ իր հայրենասիրութեանը մէջ: Ու Սփիւռքը պիտի դնէ այս Կաղանդը կաղանդներուն ամէնէն բարին: Վառուած են մեռնող ու միշտ յառնող յաւերժական իր հայրենիքին ծառին լոյսերը:

Այս տօնը տօներուն ամէնէն գեղեցիկն է, որ կը նորոգէ ու կը գեղեցկացնէ խեղճութիւններն ու փտածութիւններն իսկ:

Ամբողջ հոգիս կը դառնայ Կաղանդի հարուստ ծառ մը բոլոր անոնց համար որ ունին մանուկի ձեռքեր: Ու այսօր լուսավառ կը տեսնեմ միայն շուրջս՝ ես՝ որ չունիմ այլեւս Կաղանդի ծառ մը եւ մանուկի ձեռքեր...

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Զատիկն ի՞նչպէս եկաւ այն տարին

(ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԸ ՑՈՒՇԵՐԸ)

Թանկագին Մալաքեան ընտանիքին սիրով ու նուիրումով

Կոմիկին հաւը դեռ նոր ածեր էր հանապազօրեայ հաւկիթը եւ կը պարծենար բակին մէջ:

Առաւօ՞տ էր, երեկո՞յ էր, չեմ յիշեր:

Անդադար կը գովէր հաւկիթը զոր ածեր էր Զատկուան համար: Հաւե՛րն ալ պատրաստութիւն կը տեսնէին, ուրեմն:

Բայց եւ այնպէս կ'ուշանա՛ր Զատիկը, շա՛տ կ'ուշանար: Անհամբերութիւնս խաղաղեցնելու համար, մայրս, կ'ըսէր թէ Զատիկը արդէն եկած հասած է մինչեւ Արջուն մատը(1): Է՜հ, Արջուն մատէն մինչեւ մեր գիւղը մեծ ճամբայ մը չէ,— ուրեմն ինչո՞ւ չի գար գիւղ:

Դեղձի եւ սալորի ծառերուն համբերութիւնն ալ հատաւ,—հարսներու պէս հագուեցան պճնուեցան օրեր առաջ, յետոյ վիլեւս յուսահատ՝ նետեցին վարդագոյն ու ճերմակ քօղերը, քէն ըրին մռութ կախեցին:

Իրա՛ւ, կը հարցնեմ ձեզի, ինչո՞ւ չի գար Զատիկը, եւ այսքան կը տանջայ լեռներուն ետեւ:

Կոմիկին հաւը կ'երգէր ու կ'երգէր՝ ածած հաւկիթովը հպարտ եւ Զատկին մօտիկութենէն ուրախ: Ես ուրախ չէի, սակայն: Չէի կրնար որոշում մըն ալ տալ,— կ'ըսէի՝ երթամ բարկութիւնս թափե՞մ՝ քար նետելով պարտէզին մէջ բացուած բոլոր ծաղիկներուն, Զատկուան գոյներով. երթամ վրէժս լուծե՞մ՝ պատռելով դասագիրքիս մէջէն այն էջը, ուր գրուած է.

Զատի՛կն է եկեր, աշխարհ կը ցնծայ,
Բերեր է հաւկիթ եւ հազար ընծայ ...
Ցանկարծ սուլիչի մը ձա՛յնը:

Սիրտս թփրտաց. Զատի՛կը, վերջապէս եկա՛ւ Զատիկը: Վազեցի պարտէզ: Ձայնը կուգար Գորտին աղբիւրէն: Լողքարի մը պէս անցայ խողիթներուն վրայէն, բարեբախտաբար տակաւին այնքան կանանչ ու մատղաշ՝ որ հագուստներուս չփական:

— Սուլիչի՛դ ձա՛յնը սիրեմ, քաղքցի լա՛ճ, ըսի միտքիս, միշտ վազելով ու յիշելով որ երբ Ատափազարցի լաճերը գիւղ կուգան՝ մեր փողոցները կը լեցուին սուլիչի ձայներով,— առաջին ապացոյցը Զատկի գալստեան:

Քիչ մը չունչ առի Պածանին թզենիին տակ, եւ ականջս լարեցի՝ ճշդելու համար սուլիչ փչող լաճին գտնուած վայրը: Աղջկան մը խնդուքին գլգլոցը, սափորին մէջ լեցուող ջուրի ձայնով մը:

— Ատափազարցի աղջիկնե՛ր, ես ձեր անուշահոտութի՛ւնը սիրեմ, ըսի միտքիս, կրկին վազելով եւ յիշելով որ երբ քաղքցի աղջիկները գիւղ կուգան՝ մեր փողոցները կը լեցուին անուշահոտութեան ալիքներով, ինչպէս եւ եկեղեցիին բակը՝ զմուռսի եւ ստաշխի բուրումներով, զատկական տօնախմբութեանց յառաջ:

Վազեցի, վազեցի: Ցանկարծ միտքս ինկաւ, որ բուր չառուի Մխիկին տղուն, միասին վազելու համար Զատկին աւետող լաճին մօտ, որ մինակ չէր, ապահովաբար քոյրերով եւ մայրերով շրջապատուած,— Մխիկին տղան ինծմէ աւելի համարձակութիւն ունէր աղջիկներուն ու կիներուն նայելու:

Ըսկուկին մրգաստանին սահմաններուն վրայ, երբ այլեւս կը տեսնուէին քաղքցիներուն նաչխուն զգեստները՝ սերկեւիլի ու խնձորի կանանչուկ ծեքեւներուն մէջէն, գառնուկի ականջի պէս նոր բուսած տակաւին, համարձակութիւնս փախաւ բոլորովին:

Շուլլուեցայ ընկուզենիին վրայ բարձրացայ մինչեւ գագաթը:

Հինգ հոգի էին:

Ըսկուկին մրգաստանին դարափին վրայ, ձորին մօտ, աղբիւր մը կայ, որ օղի թորող լեզուակի մը պէս՝ արծաթ կը թափէ արցունք առ արցունք: Շուրջը գահաւանդ մը, սալարկուած: Վրան կապերտ են փռեր, բարձեր են դրեր ու նստեր՝ սուրճ կը խմեն:

Մեծ կնիկ մը, չալվարով, ծալապատիկ նստած, կը ծխէ եւ սուրճ կը խմէ: Երիտասարդ մը, պեխերըծխծեռնակի թեւ, գաւաթը ձեռքին մէջ, ոտքի վրայ: Երկու աղջիկներ, մին գիւղացի, միւսը քաղքցի, կ'ըսես ծաղկի թուփեր, կը սպասարկեն՝ ծիծաղը իրենց կոկորդին մէջ: Լաճ մըն ալ, իմ տարիքովս զըեթէ, կը դառնայ անոնց շուրջը եւ շարունակ կը փչէ սուլիչ մը, որ աքաղաղի պոչի պէս կը տնկուի՝ երբ բերանն է: Մայրը կը նեղանայ տղուն, որ ականջ կը խլացնէ:

Գահաւանդին տակ կը թուի թէ ուրիշ մարդիկ ալ կան, որ կրակ կը վառեն, բայց ես չեմ տեսներ: Աչքս սուլիչին վրայ,— գոյնզգոյն փետուրներով զարդմանակ մը ունի մէկ ծայրը, միւս ծայրը լաճը կը տանի շրթներուն, կը փչէ, կը փչէ, յետոյ բերնէն վար կ'առնէ, ու սուլիչը կը սկսի ճչալ բաղի ձայնով մը՝ որ կը նուաղի տակաւ առ տակաւ, ճիշդ ինչպէս երբ տիկը կը պարպուի:

Երջանի՛կ լաճ, կը մրմնջեմ ընկուզենիին գլուխը թառած:

Փոքրիկ գլուխ մը ունի, սերկեւիլի մեծու-

(1) Լեռ մը, որ քանի կը մօտենայ Արմաշի՝ կը պառկի եւ կը հանգչի: Լերան ամէնէն ցած բարձրութիւնը կը կոչուի մատ:

տես ու վայրերան ուղեկից։ Վախկոտին ու քաջին տարբերութիւնը այն է որ առաջինը վառ երեւակայութիւն ունի, իսկ երկրորդը կէս խենթ է. խաղդ չարումակէ, ուշ-կանուխ կը հասնինք...

●

Մինակս եմ Նաւուն յետսակողմը, երկաթէ սիւնի մը փաթթուած։ Սեւ գիշեր ովկիանոսին անվախճան տարածութեան վրայ։ Հորիզոն չկայ այլեւս, երկինք ու ծով իրարու խառնուած։ Այս նաւէն դուրս ուրիշ աշխարհ չկայ, ուրիշ կեանք չկայ։ Ու կը մտածեմ այն միւս փոթորիկներուն մասին որոնք պայթեցան հայ ժողովուրդին գլխուն՝ վերջին յիսուն, վաթսուն տարին։ Տեղահանութիւն, կոտորած, արիւն, աւերակ, յուսախաբութիւն, դաւաճանութիւններ մեր «բարեկամ»ներէն, պաշնադիր, խոստում, նորէն կռիւ, նորէն ջարդ ու արիւնահեղութիւն...Յետոյ թափառում երկիրէ երկիր, լքուած ու երբեմն արհամարհանքի առարկայ.. Զրպարտութիւն, հայհոյանք մեր հասցէին, ուրացում մեր արդարադոյն իրաւունքներուն, սուտ, կեղծիք... ու յետոյ փառաբանութիւններ արիւնկզակ «աղնուականին», հեգնանք մեր ողբերգութեան հանդէպ... Ներքին պայքարներ մրդովիչ ու վտանգաւոր... Նոր կարգուսարք անդին՝ Երեւանի մէջ, նոր բարքեր ու նաեւ նոր լեզու... Քաղաքական դատ, հողերու կցում, բացասական արտայայտութիւններ «հայասէր» կոչուած խաբեբաներէն... Հիմա նոր շրջան մը մեր առջեւ ու նոր պայքար — իրական գոյամարտ — քաղաքակրթուածներուն խիղճը արթնցնելու մտահոգութեամբ... Փոթորիկներուն ամէնէն ահարկուն՝ մեր պատմութիւնը... Շիւղ մըն ալ մենք ու մեր Դատը միջազգային ալեկոծութեան մէջ՝ թերեւս աւելի երերուն ու անապահով քան այս ամրակուռ շոգենաւը... Ուաշինկթըն չորս օրէն պիտի հասնի «նաւահանգիստ բարութեան». մե՞նք. ո՛չ թուականը գիտեմ, ո՛չ ալ ժամը. բայց անպայման պիտի հասնինք, որովհետեւ մերը ուրի՛շ շիւղ է, մերը պողպատ է... Մեր կամքն ու բաղուկը, մեր հաղարամեայ կեանքը վկայ որ կը հասնինք մեր հանգրուանը...

— Սառեցա՛ր, ներս եկուր, կը պոռայ պարսիկ նախարարի մը տղան որ բարեկամներուս առաջինն է նաւուն վրայ։

●

1200 ճամբորդ ու 600 նաւաստի այս շարժական քաղաքին վրայ։ Մեզի ուղեկից ունինք 300 «նոր հարսեր» իրենց 151 ծծկեր երախաներով։ Կ՚երթան տուն-տեղ ըլլալ այն հայրենիքին մէջ որուն մասին շատ հէքեաթներ լսեր են պատերազմի տարիներուն։ Կ՚երթան միանալ իրենց փեսաներուն որոնց հանդիպեր են արկածով՝ Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ կամ պարասրահներուն մէջ. համազգեստ ունէին այդ նորընծայ փեսաները ու առատ դրամ։ Ո՞ր կինն է որուն սրտին չի խօսիր զինուորին համազգեստը։ Հապա՞ տոլարներուն հրապոյրը։ Անգլիացի զինուորը կը ստանար ամսական երկու ոսկի. Ամերիկացին՝ տասնըհինգ. ա՛լ որու հոգ թէ փեսան ինչ դիրք ունէր իր գիւղին ու քաղաքին մէջ։ Մերիններն ալ չգործե՞ցին նոյն սխալը 1918ին։ Անգլիացի էր ձեռք խնդրողը։ Կարելի՞ էր մերժել այդ պատիւը... Անգլիացի... ուրեմն լորտի զաւակ։

Կարկտան պարահանդէս մը կայ խաղասրահին բէկ անկիւնը, «ոտքի մնացողներուն» համար։ Ա՛, ով կը զբաղի փոթորիկով։ Մօտս նստած են քանի մը երիտասարդ Անգլուհիներ մտազբաղ վիճակ ունին, մանաւանդ սա մէկը որ կարծես նոր դուրս ելեր է նախակրթարանի դասարաններէն։

—Անգլիացի՞ էք թէ Իրլանտացի, կը հարցնեմ, կճելու համար։

— Վաւերական Անգլուհի եւ Լոնտոնի ամէնէն աղքատ թաղերէն... արտասանութիւնս փաստ է ձեզի...

— Քանի՞ տարեկան էք...— Տասնըվե՛ց...

— Ո՞ւր այսպէս...

— Մի՛ հարցնէք, ես ալ չեմ գիտեր... պարասրահի մը մէջ էր որ հանդիպեցանք... Սիրեցի... շաբաթ մը վերջ ամուսնացանք... Հիմա իր տունը կ՚երթամ... Հա՞պա եթէ միտքը փոխած ըլլայ... սեւ կասկած մը սիրտս կը ճմլէ...

— Անգլիացի տղու սո՞վ կար ...

— Այդ հարցումը իմ միտքս ալ պղտորեց, երբ շոգենաւը ցամաքէն կը հեռանար... Լացի՛... մայրս, հայրս վնտռեցի բոլորտիքս... չկային... է՛հ, եղածը եղած է... բայց տակաւին չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընեմ մինակս այդ օտար երկրին մէջ եթէ...

— Մի՛ վախնար, շունչդ կ՚առնես բրիտանական իշխանութեանց մօտ, ուր ամէն հոգածութիւն ցոյց կը տրուի ձեզի... Ես գիտեմ ուրիշ ժողովուրդի մը աղջիկները որոնք ոչ հիւպատոս ունին, ո՛չ դեսպան. մի՛ վախնաք...

Թրջեցան աչքերը։ Աւելի տարէց նոր հարս մը սկսաւ մխիթարել զինքը.

— Միեւնոյն կացութեան մէջ եմ ես ալ. քաջ եղիր. ահաւասիկ հասցէս. եղաւ եղաւ, չեղաւ միասին հայրենիք կը վերադառնանք. ես քեզի մեծ քոյր...

Նոր օրերու հարսնի՞ք թէ ողբերգութիւն։

Ուաշինկթըն զինուորական փոխադրանաւ եղած է պատերազմի տեւողութեան ու յաղթանակէն 18 ամիս ետքն ալ բան փոխուած չէ իր ներքին դասաւորումէն։ Այն ատրճան որ կրնաս ապանաանաբարձի մը հետ չփոթել զայն։ Անխնամ, անհրապոյր կարգուսարք մէկ ծայրէն միւսը։ Միայն երրորդ կարգ՝ ունեւորին թէ չունեւորին համար։ Հաւաքական ննջարաններ իւրաքանչիւրին մէջ 12էն մինչեւ 38 խշտեակ, մանաւանդ ջուրին մակերեսէն երկու յարկ վար՝ հապճեպով ննջարանի վերածուած ամբարանոցներուն մէջ։ Դասակարգային խտրութիւն չկայ։ 18 բախտակից ունիմ իմ «ննջարանս», ի շարս այլոց մեծահարուստ սեղանաւոր մը, չինացի դիւանագէտ մը, բեռնակիր մը, Հ. Ամերիկայի հանրապետութիւններէն մէկուն դեսպանը եւ ուրիշ մը որ աւազակ է կամ աւազակ ըլլալու կը պատրաստուի։

ԺԻՐԱՅՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

Դեկտեմբերի վերջին գիշեր

Տարեվերջի արեւը փակեց աչքերը ջրաթաղ հորիզոնին վրայ, ծովի ճամբով յաւիտենականութեան միանալու համար իր նախորդներուն։ Ցուրտ երկաթեան զայն քամին վիշապաձայն ու սաստեց՝ իրենց սառուցիկ աչքերով։

Երկինքը տխրեց, շարժեց թեւերը ու ոտքերը երկարած, սկսաւ լայն շունչ մը քաշել ու սուլել ետեւէն, որպէս թէ բեռէ մը ազատած ըլլար։

Երեք տուներ իրարու ետեւէ ելան տան մը սեմէն դուրս, ու բաժնուեցան ժպրմէ անխօս ու մռայլ։ Տխուր մը։ Անոնցմէ, որ կային մըն էր հանդիպումի, մնունդի եւ հանգիստի, առանց հոգեկան շաղախի։

Փողոցին դուռը փակուեցաւ, որպէս շառաչուն ապտակ մը, երեքին ետեւէն։ Ամայութիւնը պահ մը զարկաւ գլուխը պատէ պատ ու յետոյ փռեց թեւերը չորս դին, հառաչակուլ։ Միայն խորունկէն կը լսուէր խուլ աղմուկը աղտոտ ամաններուն, խոհարարուհիին մատներուն տակ, որ կ՚աճապարէր շուտ վերջացնել գործը ու մեկնիլ։

Դուրսը, քամին կը հեւար ծանրաշունչ։ Մարդիկ կը վազէին հեւ ի հեւ, հին տարիին քղանցքէն բռնած, զոր ցուրտը կը խածնէր իր կապուտցած ատամներով։ — Բարա՛, գիշեր բարի, ց՚տեսութիւն...։

Անկիւնը, մագնիսի մը անշարժութեամբ գամուած ծերուկը վեր առաւ աչքերը, նայեցաւ սպասուհիին երկա՛ր, երկա՛ր, իր պաղած, ապակիէ աչքերով։ Շրթունքները բացուեցան ու գոցուեցան անբարբառ։ Ողջերթը եղաւ գլխահակ շարժում մը, հասած տանձի մը ծանրութեամբ։

Դեկտեմբերի վերջին գիշեր։ Տարեմուտ։ Անվերադարձ օրերը, յարութիւն առած, խուժեցին յիշատակաց պատէզէն ներս. շրջեցան ծառէ ծառ, թուփէ թուփ, կանգ առնելով իւրաքանչիւրին մօտ, ուսկից պտղամահն էր անցեր, սակաւր ուսին։

Եօթանասնամեայ, անդամալոյծ ծերունին կը սգար կորուստը անոնց, բազմոցին վրայ, իսկ Կաղանդ պապիկըկ՚ողբար դատարկութիւնը սեղանին։

Գիշերային լռութի՛ւն, մենութիւն եւ լքում՝ տան մէջ, ուր կարծես դրուած էր մեռելի դագաղ մը, եկեղեցիի մահարձանի վրայ, ոգիներու հսկումին յանձնուած։ Դուռը բացուեցաւ մէկէն...։ Մէկը, յուշիկ յուշիկ մօտեցաւ բազմոցին ու ծերուկին անարին մօտ տեղաւորուած, սկսաւ դարձնել լուսազարդ ժապաւէն մը, հի՛ն հի՛ն, բարի օրերէն։

Ա՛ս արեւը իր երկրին արեւն էր. երկնակամարը՝ նոյնպէս։ Ա՛յնքան մաքրաջինջ եւ դիւթիչ։ Սա բնանկարը իր հայրենի լեռներն ու դաշտերը կըրկէր, սպիտակ սաւաններու մէջ պլլուած։ Իսկ սա ձիւնապատ երդիքը իր պապենական օճախն էր, ուր Աւանդութեան կոճղը կը վառէր բոցաշունչ։ Կաղանդի գիշեր։ Սեղան պատրաստ։ Մոմեր կայծկլտուն, որ կը կաթեցնէին խինդ ու ծիծաղ հոգեպարար։ Ու ինք կ՚առնէր ու կուտար օրհնութիւններ ու մաղթանքներ արեւաշատ։

— Հօրեղբա՛յր, ինչո՞ւ Ս.ով կը սկսին զաւակներուդ անունները — Սուրէն, Սիսակ, Սմբատ։

— Տղա՛ս, Ս.ն սկզբնատառն է ՍԷՐին՝, կ՚ուզեմ որ ՍԷՐը թագաւորէ իրենց մէջ... Սէր՝ օճախէս ներս ու դուրս... պատասխանած էր շարունակ։

Այս խորհրդաշատ սադմոսերգութիւնը հիմա, հեռաւոր զետակի մը տխրաձայն կարկաչին պէս կը հնչէր իր ականջին։ Ու երեք գլխագիր Ս.երը, աւա՜ղ, կը բեւեռէին իր դէմ, շրջուած երեք Ռ.եր — ո՛խ եւ ոխակալութիւն, հեռ ու նախանձ եղբայրական։ Իսկ երրորդութիւնը՝ զարշելի սպունգ մը, ապազգայնացումի, ուծացումի, այլասերումի աղբակոյտին մէջ տոմաթաթաւ։

Այո՛, իր կեանքին Ծննդոց գիրքը՝ այնքա՛ն լուսաւոր, այնքան տոհմաշունչ, իսկ Ելիցը՝ սեւագիր ու սեպագիր աղճատուած։

Տարաբախտ ծերուկը, երբ կը պատրաստուէր իր կեանքին հաշուեկշիռը ստորագրել, յանկարծ, երեք Ռ.երը քամինելի պաստառի մը վրայ սկսան տողաշարուիլ անամօթաբար։ Երէցը՝ իր օտար հոմանուհիին հետ, հանրային զբօսավայրի մը ամէնէն խենէշ վայելքին անձնատուր։ Միջակը՝ բախտախաղի սեղանի մը շուրջ, կարմրած, ուռած աչքերով։ Կրտսերը....։ Ժապաւէնը կը դառնար, ու դեռ պիտի դառնար մինչեւ լոյս, երբ երիզը կտրուեցաւ մէկէն, տոռթկաշունչ ալիքի մը ցնցումով։ Փողերը սկսան ճչալ մեծագոչ, զանգակները հնչել բարձրահունչ, թնդանօթները գոռալ բառաչուն։ Կէս գիշեր։

Այն ատեն, ահաւոր ցնցումով մը, մագնիսը թօթափեց իր վրայէն ծանր բեռը ու անդամալոյծ ծերունիին բազմաչարչար գլուխը, հասած տանձի մը նման նետեց բազմոցին վրայ անշունչ...։

Առաւօտուն, երբ երեք թշուառականները, լիկած սպառած ու քնատ, վերադարձան իրենց կայանը, չկար իրենց հայրը։ Ան մեկներ էր հին Տարիին հետ միասին։

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

թեամբ, ազազուն սրունքներ, կարծես եղէգ։ Մանտրտիկ աչքեր ունի, չամիչի պէս, եւ վերարկու մը՝ կոճակները կրակի գոյն։

Երջանի՜կ լաճ։

Ծաղկի մը պէս կը խնամեն զինքը։ Օդափոխութեան կը բերեն մեր գիւղը, սուլիչներ կը նուիրեն իրեն, կոճակով վերարկու եւ տաքատ կը հագցնեն,— մենք խոնճա՛ն միայն կը գործածենք, կապով մը ճիշտ պորտին վրայ։ Երջանի՜կ քաղքցի, դե՛հ, ա՛յն քաղաքէն, որ հեռուն, ետին կ՚իյնայ լեղակագոյն ամպերուն։

Յանկարծ, միտքս ինկաւ,—ե՛ս ալ, գիւղացի, ես ալ ի՛մ պարծենալիք բաներս ունիմ։ Ընկուզենիին վրայ մագլցեր, մինչեւ գագաթն էր հասեր բաղեղը,— տերեւ մը առի, շրթներուս մէջ տեղմեցի եւ սկսայ փչել։ Երաժշտական անուշ ձայն մը հանեցի։

Մա՛րդ ուշադրութիւն չըրաւ։

Այս անգամ աւելի՛ ուժով, աւելի թրթռուն։ Լռեց սուլիչ փչող տղան, սուլիչը ձեռքէն կախեց եւ սկսաւ փնտռել աչքերովը։ Մօրը ուշադրութի՛ւնն ալ գրաւեց նուագս։ Յետոյ երիտասարդին, պեխերը ծիծեռնակի թեւ։ Յետոյ աղջիկներուն, ծաղկած երկու թուփ։ Բոլորը իրենց շուրջը կը նային, կը փնտռեն աչքերով, կը փնտռեն ականջներով։ Իսկ ես կը զբօսնում նուագս դադրեցնելով, նորէն փչելով։ Ի վերջոյ երիտասարդը տեսաւ զիս, ցոյց տուաւ մատովը։ Ամէնուն աչքը վրաս։ Երիտասարդը կը խնդայ, կը խնդայ շարունակ եւ ծիծաղելի բաներ կ՚ըսէ։ Մայրը վախի եւ հիացումի բացագանչութիւններ կ՚ընէ։

Յանկարծ երկու աղջիկները եւ լաճը սկսան վազել ընկուզենիին ուղղութեամբ։ Երբ ծառին տակ հասան, զիս վար կանչեցին, իրենց մօտ հրաւիրեցին, յետոյ խաղալիկ խօսեցան ինծի։

Թերեւս տուլի՜չ մը։

Իջնե՞մ թէ չիջնեմ,— կը մտածեմ։

Ճիւղէ ճիւղ, ինչպէս յարկէ յարկ, տնտնալով իջայ վար։ Երբ ամէնէն ցած ճիւղէն՝ սկիւռի մը պէս նետուեցայ դետին եւ տնկուեցայ իրենց առջեւ, դիտեցի որ հիացի՜կ ինծի կը նայէր լաճը, սուլիչը ձեռքէն կախ։

Անունս հարցուցին։

Ըսի — Բուբուլ։

Բուբուլն ալ անո՞ւն է։

Բացատրեցի — վարդի պէս կարմրած էի — թէ քաղցր ձայն մը ունէի, այդ պատճառով՝ մեր գիւղացիները պիւլպիւլ (սոխակ) կ՚անուանէին զիս, բայց բնականէն քիչիկ մը թոթով՝ չէի կրնար պիւլպիւլ ըսել. անուշ թոթովանքով մը՝ կ՚ըսէի պուպուլ, յետոյ բուբուլ։ Անունս մնաց Բուբուլ։

Հրաւիրեցին զիս իրենց մօտ, իբրեւ խաղընկեր իրենց Դանիկին,— լաճին անունը։

Ա՜խ, ի՜նչքան կը փափաքէի փչել լաճին սուլիչը, գէթ մէկ անգամ։ Եւ հետեւեցայ իրենց, յաղթահարելով ամչկոտութիւնս, գէթ մէկ անգամ փչելու համար սուլիչը։

Ներկայացուցին զիս իրենց մօր։

Մայրը հարցուց թէ կը ծխե՞մ,— ճիշտ ինչպէս գիւղին լաճերը, իրենց մօրմէն գաղտնի, թուղթի մէջ փաթթելով չոր մամուռը, զոր կը ժողվեն ծառերուն վրայէն։ Գլխով՝ ո՛չ, ըսի, քիչ մը արհամարհական։

— Խելացի աչքեր ունի, բայց շատ հպարտ է եւ քաջ, եւ վայրի, (հօրը մեթը հեռու կանգնած էի)։

Առանկ կարծիք մը յայտնեց, իբրեւ թէ գաղտնի, երիտասարդին ուղղելով խօսքը, սանկ դրաբարաձեւ, խորհելով որ եկեղեցական լեզուն չեն հասկնար գիւղացիները։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ «Յառաջ»ի յաջորդ համարը լոյս կը տեսնէ ուրբաթ օր։

Գաղթային նախարարը, Պ. Մութէ Քամպոճ գնաց օդանաւով եւ՝ներկայ եղաւ Թագաւորին ընդունելութեան։Այս առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— «Մենք հարստահարիչ խնամակալութիւն մը չենք բերեր Ֆրանսական Միութեան (գաղթավայրեր) ժողովուրդներուն, այլ կ'ուզենք խորհրդականներ, թասնագէտներ, առաջնորդներ դառնալ անոնց համար։ Քամպոճը այս կերպով կրնայ օրինակ ծառայել Հնդկաչինի դաշնակցութեան միւս բոլոր մասերուն համար։

Զօր. Լըքլէռ ալ Քամպոճ հասնելով, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Ֆրանսա անհրաժեշտ միջոցներն ունի բարեկարգութիւնը վերահաստատելու։ Կացութիւնը պիտի բարուքի։ Օգնական ուժեր կը հասնին։Ֆրանսական զինուորները աւելի բազմաթիւ պիտի ըլլան, մեզի օգնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ Ֆրանսական իշխանութիւնները աւելի խստացուցին հսկողութիւնը, ոստիկան - զինուորներ հաստատելով Գերմանիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Բոլոր եկող - դացողները կը հարցաքննուին։ Ոչ ոք կրնայ Սարէն Գերմանիա կամ Գերմանիայէն Սար անցնիլ առանց մասնաւոր արտօնագրի։

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԱՌԱՆՑ ԶԷՆՔԻ ձգելու համար, Պերլինի դաշնակից հրամանատարները Դեկտ. 30ին օրէնք մը հրատարակեցին, որուն համաձայն Գերմանիա ոչ իսկ մէկ տուր, հրացան կամ գնդացիր, կամ զինուորական չքանչան պիտի ունենայ։ Օրէնքը բացարձակապէս կ'արգիլէ զէնքի եւ ռազմանիւթի շինութիւնը, ներածումը, արտածումը), փոխադրութիւնը, մթերումը, մէկ հարուածով կը ջնջէ ամէն տեսակ զէնք, մարտանաւերէն մինչեւ օդանաւերը, արտօնելով միայն Թանգարաններու մէջ կամ վեթերաններու պատերէն կախուած պատմական նշխարները, ինչպէս եւ ոստիկաններուն յատկացուած զէնքերը։ Օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ անսաստողներուն։

ԱՆՕԹՈՒԹԵԱՆ հետեւանքով ամէն օր խռովութիւններ կը ծագին Իտալիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Առջի օր բազմութիւն մը խուժելով Հռոմի կառավարական շէնքին վրայ, աղաղակեց.— «Հերիք է խոստումներ տաք, հաց եւ գործ կ'ուզենք»։ Ուրիշ ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ կիներու կողմէ, պարէնաւորման վարչութեան դէմ։ Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է հարաւային Իտալիոյ մէջ։ Սեւ շուկան մեծ աւերներ կը գործէ, անտանելի չափերու հասցնելով գիները։ Շրջուն վաճառորդներ, որոնք սակէ առաջ դրամ կը մուրէին, այժմ կ'առաջարկեն հաց, ձէթ, մաքարոնի եւն.։ «Սփակէթի»ն 500 լիրէթի բարձրացած է, մինչդեռ օրինաւոր գինը 30 է։

ԶՕՐ. ՇԹՈՒԼՓՆԱԿԵԼ, Փարիզի գերման կառավարիչը որուն օրով տեղի ունեցան պատանդներու գնդակահարութիւնները եւ ուրիշ ծանր դէպքեր, (1940—42), Փարիզ փոխադրուած ըլլալով, առաջին հարցաքննութիւնը կրեց առջի օր։ Ըսաւ թէ ամուսնալուծուած է եւ զաւակ չունի, թէ Ֆրանսերէն չի գիտեր եւն.։ Կառավարութիւնը փաստաբան մը պիտի նշանակէ։ Զօրավարը անձնապանութիւն փորձած էր անցեալ տարի, երբ կը ձերբակալուէր եւ դեռ Ֆրանսացիներուն չէր յանձնուած։ Դատավարութիւնը շատ երկար պիտի տեւէ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՆԵՐՈՒ գործադուլ մը կը նախատեսուէր քանի մը օրէ ի վեր, մէջն ըլլալով մեթրոյի պաշտօնեաները։ Թերթերը կը գրեն թէ այս վտանգին առաջքը առնուած է, թէեւ պետական պաշտօնեաները միշտ կը տրտնջան, յաւելում եւ կանխավճար պահանջելով։ Առջի օր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ ելմտական նախարարին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ առթիւ, որ պիտի գումարուի մարտ 10ին, լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մ. Նահանգները պիտի մերժեն Գերմանիայէն որ եւ է հող յանձնել արեւմտեան պետութեանց, բացի Սարի շրջանէն զոր կը պահանջէ Ֆրանսա։ Հետեւաբար պիտի չհաւանին Ռուրի, Հռենոսի շրջաններուն անջատման, ինչպէս եւ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի հողային պահանջներուն։ Եթէ Չեխոսլովաքիա եւ Տանըմարքա պահանջներ ներկայացնեն, Ամերիկա նորէն պիտի ընդդիմանայ եւ վերջապէս պիտի չճանչնայ Գերմանիոյ արեւելեան սահմանները, որոնք նշանակուած են Խ. Միութեան եւ Լեհաստանի կողմէ։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԵՐԿՐԱԽՈՅԶ ՄԸ, Ճօն Ֆիլպի, որ խալամանալով հաճի Ապտուլլահ Ֆիլպի դարձած էր, իբրեւ յաջորդը գնդ. Լորընսի, Գահիրէ հաստատուեցաւ եւ խանութ մը պիտի բանայ։ Տարիներով խորհրդականն էր Արաբիոյ Իպն Սէուտ Թագաւորին եւ մեծ դեր կատարեց։ Այս հինգերորդ անգլիացի երեւելին է որ կը հաստատուիՄօտաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ «առեւտրական»։

27.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ պիտի դատուին բրիտանական շրջանի գերման դատարաններուն մէջ, իբրեւ անդամ ոճրագործ հռչակուած կազմակերպութեանց։ Հարիւրէն մինչեւ 130 դատարաններ պէտք են, այս ամբաստանեալները դատելու համար։ Իրաւասութիւն տրուած է առաւելագոյն տասը տարի բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման պատիժ սահմանելու։27000ը մէկ քառորդն է բոլոր ամբաստանեալներուն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Մշակոյթ եւ Կեանք» թերթը, որ կուսակցութեան քարոզչական օրկանն է, խստօրէն կը քննադատէ խորհրդային արուեստն ու արուեստագէտները, դիտել տալով թէ հարազատօրէն չեն ներկայացներ Խ. Միութեան քաղաքական եւ գեղարուեստական պահանջները։ Մասնաւորապէս կը ժեղադրէ նկարիչները որ չեն յաջողած կտաւի վրայ պատկերացնել պատերազմական քաջագործութիւնները։

1500 ԹՈՆ գաղտնի թուղթեր գտնուած են Պերլինի ամերիկեան շրջանին մէջ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Յովհաննէս Մ. Ոսկիանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Հ. Կ. Գաբրիէլեանի, Ամերիկա։

ՍԷՆ ՔԼԷՌ ՏԸ ԼԱ ԹՈՒՌԷՆ Պ. Մ. Նշանեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթերաններու Ֆոնտին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՎԵԱՆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Յունուար 7ին Մեռելոցի առաւօտ, ժամը 11.30ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՎԵԱՆի հոգւոյն։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ Տիկին Մավեան եւ զաւակները կը նուիրեն 2000 Ֆր. Աղքատախնամին եւ 3000 Ֆր. Կապոյտ Խաչին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան 9 Դեկտեմբեր 1946ի ընդհ. ժողովը ընտրեց իր վարչութիւնը հետեւեալ անձերէ։ Պ. Պ. Վահագն Տէր Ազարեան, Տիրան Փամպուքճեան, Արտաւազդ Տնկոեան, Վարդան Նիկողոսեան, Արամ Սապօնճեան, Քաջայր Լուսպարոնեան, Ստեփան Պօղաճեան։

Թղթակցութեան համար գրել Mr. Pamboukdjian Diran, 26 rue de la Fraternité, Romainville (Seine)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Յունուար 3ին, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ երգչախումբը հաստատած է սոլֆէժի գործնական դասընթացք մը, Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի առաջնորդութեամբ, 26 Դեկտեմբեր, հինգշաբթի օրէն սկսեալ, իրիկուան ժամը 6.45ին, Salle Mazenodի մէջ։ Դասերուն հետեւիլ փափաքողները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ նոյն օրը, ժամը 6.15էն 6.45։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԷՆՖՕՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏ. ՄԵԾ GALA

Կաթողիկոսական նուիրակ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը սատնձնած է հովանաւորութիւնը հայկական սէնֆօնիք երաժշտութեան մեծ ցերեկոյթին որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 26ի կիրակի օրը Salle Gaveauի մէջ Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի ղեկավարութեամբ։ Կեդր. յանձնախումբի դիւանը կը կազմեն Պ. Պ. Պալքճեան, փոխ նախագահ Թօսունեան՝ գանձապահ եւ Օր. Սրապեան քարտուղար։

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
Ղեկավարութեամբ

DIKRAN ONOSSIAN

Փարիզի եւ արուարձաններու հանրածանօթ հայկական նուագախումբը որ կը նուագէ հայկական, կովկասեան եւրոպական եւ արեւելեան ջերմեցիկ եղանակներ։

Տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսանիքներու եւ բոլոր ազգային միութիւններու համար։ Միշտ մատչելի գին։Դիմել 15 օր առաջ,D. Onossian, 1 Allée Yvonne Clamart, Tél. INV. 47-86։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՕՐ. ԴՇԽՈՅ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ
Պ. ԱՆԱՆԻԿ ԱՆԱՆԵԱՆ
Նշանուած

Լա Սիօթա, 25 Դեկտ. 1946 Ալֆորվիլ

Պարահանդէս ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort։ Գեղարուեստական բաժին, զաւեշտ, անակնկալներ։ Մատչելի պիւֆէ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ կը տօնէ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

12 Յունուար, Կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Սալ Ֆրանսուա Քօփէի սրահը, 8 rue Victorien Sardou։

ՕԳՏԱԿԱՐ ԿԱՂԱՆԴԱՔԷՔ ՄԸ

ԱՐԱՄԱՆԻ., անդաստան ազգային եւ միջազգային մշակոյթի։ Խմբագրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ։ Ա. հատոր (216 էջ) 100 ֆրանք, Բ. հատոր (256 էջ) 150 Ֆր., Գ. հատոր (160 էջ) 100 Ֆր.։ Երեքը միասին՝ 300 ֆրանք, մինչեւ Յունուար 31։ Սակաւաթիւ օրինակներ մնացած են «ՀԱՅԿԱՇԷՆ»ի Ա. եւ Բ. հատորներէն (երկուքը միասին 80 Ֆր.)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կիրակի 12 Յունուար ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը ներկայացուի «ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ», լարի նուագախումբ Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի «Hotel Windsor»ի կազմով։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ս. Լուսաւորիչ հայկական դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացաւ ընկեր Արամ Միքայէլեանէ 500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի իր զաւկին՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆի մահուան տարեդարձին առթիւ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Տէնտիլ գիւղէն Հաճի Աստուրենց Կիւլպէնկը կը փնտռէ քոյրը՝ Լուսաբեր։ Կը խոստանայ նուէր մը տեղեկութիւն տուողին։ Գրել «Յառաջ»ին։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն մանաւանդ «Ազդակ»էն եւ «Արեւելք»էն արտատպել։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ամէնք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

ANTONIN

COIFFEUR – PARFUMEUR

24, Bld. des Capucines, Paris (9) Tél. Opé. 66-10

Արանց եւ կանանց մասնաւոր բաժիններ, Տէր եւ Տնօրէն Բ. Աճէմեան (Jacques)», էնտէֆրիզապլ, ներկ, օնտիւլասիոն, միզ-ան-փլի, մասաժ, մանիքիւռ, փէտիքիւռ եւ ամէն տեսակ խնամք մորթի եւ մազերու համար։

Արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
«ԹԷՐԵՊԻԷ»

5, Rue Bergère, Paris (9)

Métro: Bonne Nouvelle — Tél. PRO. 20 - 65

Պօղոս Գույումճեան (քանանիստ) որուն անցեալ Յունուարին կազմակերպած արեւելեան ցերեկոյթը այնքան մեծ յաջողութիւն գտաւ, այս անգամ կը հրաւիրէ իր բարեկամ եւ համակիրները ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ, ուր պիտի գտնեն կէսօր թէ իրիկուն ամէն տեսակ համադամ ուտելիքներ, ընտիր օղի եւ խմիչքներով, ինչպէս նաեւ հիւրաշալի արեւելեան եւ հայկական նուագ, մասնակցութեամբ Պ. Հայկի եւ երգչուհի եւ պարուհիներու։ Բաց է ամէն օր։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300; Ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Vendredi 3 Janvier 1946 Ուրբաթ 3 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4894-Նոր շրջան թիւ 533 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ԽՄԲԱՆԿԱՐ ՄԸ ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԷՆ

1947Ի ԿԱՂԱՆԴՉԷՔՆԵՐԸ

5 առ հարիւր ընդհանուր զեղչ ապրանքներու վրայ

ՄԵԹՐՕՆ 4 ՖՐԱՆՔ, ՆԱՄԱԿԸ 4ՈՒԿԷՍ ԵԻՆ.

Տարեգլուխի առթիւ, Պ. Լէոն Պլում կարգ մը բարեփոխումներ աւետեց, երկու ձայնասփիւռ ճառերով եւ մամուլին ուղղուած յայտարարութիւններով: Ահաւասիկ առաջին ճառին ամփոփումը.

— Ստանձնելով այն առժամեայ պաշտօնը զոր մեզի յանձնեց խորհրդարանը, մենք երկու էական նպատակներ առաջադրած էինք, — պաշտպանել Ֆրանքը եւ աւելցնել աշխատաւոր բազմութեանց դրամին իրական կարողութիւնը: Երմնացոյցի հաւասարակշռութիւնը հետապնդեցինք յամառութեամբ մը եւ յանդգնութեամբ մը որ գնահատուեցան: Այժմ ի վիճակի եմ իմացնելու հանրութեան թէ Յունուար 2էն սկսեալ, 5 առ հարիւրի ընդհանուր զեղչ մը պիտի ըլլայ ճարտարարուեստական, առեւտրական եւ հողագործական գիններուն վրայ: Բոլոր հաշուեցոյցները, պիտակները (էթիքէթ), հակակշռի բոլոր միջոցները պէտք է կրեն այս զեղչին իրական ապացոյցը: 5 առ հարիւրի երկրորդ զեղչ մը պիտի կատարուի 60 օր վերջը: Կառավարութիւնը այսօր յաջորդաբար ընդունելով գործատիրութեան ազգ. խորհուրդին, հողագործական Դաշնակցութեան եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչները, անոնց հաղորդեց այս կրկնակի որոշումները: Բոլորն ալ ջերմ ընդունելութիւն յայտնելով, խոստացան իրենց կազմակերպութեանց եւ անդամներուն անվերապահ աջակցութիւնը: Տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, կառավարութիւնը կը ձեռնարկէ խորտակելու գիներու բարձրացումը եւ ստիպմամբ պահովելու անոնց անկումը: Նոյնիմաստ կչ մըն է որ կ՚ուղղեմ երկրին: Հարկ է միաժամանակ փրկել Ֆրանքը եւ ապրուստի լաւագոյն պայմաններ ստեղծել բոլորին համար: Մենք փոխանցման շրջանի կառավարութիւն մըն ենք: Բայց եւ այնպէս վճռած ենք հետեւիլ փրկութեան միակ ճամբուն,— ընդհանուր տնտեսութիւն :

★ Աւանդական սովորութեան համաձայն, Փարիզի դեսպանները իրենց շնորհաւորութիւնները յայտնեցին վարչապետին, առաջնորդութեամբ պապական նուիրակին: Պ. Լէոն Պլում այս առթիւ յայտարարեց թէ ինք հաւատք ունի իր երկրին վրայ եւ թէ «միայն պետութեանց համերաշխութիւնը կրնայ փրկել աշխարհի խաղաղութիւնը» :

«ԵՐԿՐԻՆ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՁԵՐ ՁԵՌՔՆ Է»

Վարչապետը իր երկրորդ ձայնասփիւռ ճառը խօսեցաւ Ամանորի իրիկունը, կրկնելով իր աւետաբեր հաւաստիքները:

— « Հաւատացէք ինծի, չեմ չափազանցեր : Այն լուրը զոր ձեզի հաղորդեցի երէկ իրիկուն, փրկել կաղանդչէք, խսկապէս մեծ աւետիս մըն է: Կը կասկածիմ թէ ձեր առաջին տպաւորութիւնն եղաւ սկեպտիկ ժպիտ մը: Այնքան խոստումներ եղան ձեզի որ այլեւս չէք հաւատար: Եւ յետոյ, այս 5 առ հարիւր անմիջական զեղչը եւ երկու ամիս վերջն ըլլալիք 5 առ հարիւր զեղչը շատ քիչ կ՚երեւայ ձեզի, իբրեւ փոխարինութիւն այն անդադրում եւ տարապայման յաւելումներուն զոր կրած էք օրէ օր: Բայց նկատի ունեցէք որ աւելի քան տասը տարիէ ի վեր գիներու բարձրացումը տեւական եղած է Ֆրանսայի մէջ: Կառավարութիւնները միջամտած են միայն արձանագրելու, օրինականացնելու համար, մասամբ կամ ամբողջովին, արդէն կատարուած յաւելումները: Արդ, այսօր կառավարութիւնը պետութեան ամբողջ հեղինակութեամբ, եւ, վստահ եմ, հանրային կարծիքին անդիմադրելի զօրութեամբ կը ծառանայ գիներու բարձրացումին դէմ, յայտարարելով, — Ո՛չ, աւելի անդին չես կրնար երթալ: Ոչ միայն պիտի չերթաս, այլեւ այսուհետեւ պիտի ընկրկիս, այսօր մէկ ատրճան, վաղը ուրիշ մը, եւ այսպէս շարունակ »:

Վարչապետը բացատրելէ վերջ հարցին հոգեբանական հանգամանքը, որ կը նշանակէ ուղղութիւն փոխել կամ շոգի արձակել, շեշտեց թէ խօսքեր, խոստումներ չէ որ կուտայ այլ գործքեր:

— « Գիներու անկումը ընդհանուր պիտի ըլլայ, ամէն տեսակ արտադրութեանց, ինչպէս եւ պետական սպասարկութեանց համար: Պիտի տարածուի նոյն իսկ այն սպասարկութեանց վրայ որոնց երմնացոյցը հաւասարակշռել ստիպուած էինք աւելցնելով սակացոյցները: Ասիկա սկզբնաւորութիւն մըն է: Ձեր ձեռքն է երկրին փրկութիւնը, ձեր իսկ փրկութիւնը: Իջեցնել գինները, աւելցնել եւ արդիացնել արտադրութիւնը, ահաւասիկ մեր երկրին համար փրկութեան երկու պայմանները: Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները իրենց հաւանութիւնը յայտնեցին Մոնէի ծրագրին: Շաբաթական 40 ժամը բնականաբար կը մնայ կանոն, բայց պէտք է անոնց վրայ աւելցնել ութ յաւելուածական ժամեր, արտադրութեան զարկ տալու համար: Քառասուն ժամը օրինական շաբաթն է, 48 ժամը՝ բնականոն (նորմալ) շաբաթը: Հակառակ այս կարեւոր որոշման, բանուորութեան խնդիր մը պիտի ունենանք քանի մը ամիսէն, գժուարին պայմաններու մէջ: Հանքածուխի խնդիրը կը մնայ ծանրակշիռ, բայց այդ խնդիրներն ալ պիտի լուծուին վստահութեամբ եւ յարատեւութեամբ »:

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՕՐԵՐԸ ՀԱՄՐՈՒԱԾ ԵՆ

Մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ ալ խօսելով, Պ. Լէոն Պլում խնդրեց որ օգնեն, իր ծրագիրները գլուխ հանելու համար: Այս առթիւ ըսաւ թէ յաջողած է համոզել բանուորական կազմակերպութիւնները որ յետաձգեն 30 առ հարիւր յաւելման (ամսական նուազագոյն 7000 ֆրանք) պահանջը, որպէսզի կարենայ իր ծրագրով իջեցնել ապրուստի գինները, աշխատավարձքի ներկայ պայմաններուն մէջ: Այս առթիւ յայտարարեց. — «Իմ կառավարութիւնս միայն 13 սահմանադրական օրեր ունի: Ես շահ չունիմ անոր գլուխը մնալու: Հետեւաբար չունիմ անձնական փառասիրութիւններ այս տնօրինութիւնները ծրագրած ատեն: Իմ գլխաւոր նպատակս է հոգեբանական մթնոլորտ մը ստեղծել, գիները իջեցնելու, մթերուած ապրանքները դուրս հանելու համար :

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ ԶԵՂՉԵՐԸ

Պաշտօնաթերթը երէկ, Եչ. հրատարակեց 5 առ հարիւր ընդհ. զեղչի հրամանագիրները որոնք 14 յօդուածներէ կը բաղկանան: Պետութիւնն ալ 5 առ հարիւր կը զեղչէ ծխախոտի եւ ալքոլի գինները: Նոյն համեմատութեամբ կը զեղչուին նաեւ թատրոններու, սինէմաներու գինները, բժիշկներու եւ դայեակներու այցեգինները: Ամէնէն կարեւոր զեղչը, 16.66 առ հարիւր, պիտի ըլլայ մետաղագործական արտադրութեանց վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը հարդում Դ. էջ)

Ներգաղթողներու ուշադրութեան

ԽՄԲ.— Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը.—

Ամէն օր բազմաթիւ նամակներ կը ստանանք ներգաղթել փափաքողներէ որոնք ցանկութիւն կը յայտնեն անպայման այսինչ կամ այնինչ կարաւանին մաս կազմելու, սակայն ստուգման առեն կը նշմարենք որ շատերուն թղթածրարները տակաւին չեն հասած մեր ձեռքը :

Որպէսզի յետագային որեւէ թիւրիմացութիւն տեղի չունենայ, կը յանձնարարենք բոլորին կէտ առ կէտ հետեւիլ հետեւեալ ժամանակացոյցին.—

Առաջին երեք կարաւաններուն մաս կազմել ցանկացողները պէտք է անպայման իրենց թղթածրարները տեղական ենթակոմիտէներու եւ շրջանային կոմիտէներու միջոցաւ մեզ հասցնեն ամենաուշը մինչեւ Յունուար 10:

4րդ եւ 5րդ կարաւաններուն համար թղթածրարները պէտք է մեզի հասցնել ամենաուշը մինչեւ Յունուար 25:

6րդ եւ 7րդ կարաւաններուն համար ամենաուշը մինչեւ Փետրուար 10:

8րդ, 9րդ եւ 10րդ կարաւաններուն համար ամենաուշը մինչեւ Փետրուար 25:

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱՆՔ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Գառնիկ Քիլարճեանի միջոցաւ ստացանք տասը հազար (10.000) ֆրանք, որ հաւաքուած է Լճէի (Տիգրանակերտ) Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովին մէջ (22 Դեկտ. 1946, Սէն Մորիս):

Կը խնդրուի Ներգաղթի Հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովէն ստանալ համապատասխան ընկալագրով :

Ըմբոստները կը սպառնան Գավալայի

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն Գշ. օրուան թուակամ (Ռէօյթըր).— Այսօրուան կառավարական լուրերը կ՚ըսեն թէ աւելի քան 100 ըմբոստներ, որոնց մէջ կան զինեալ կիներ, Թակարդը ձգեցին 19 բեռնակառքեր եւ հանրակառքեր Սելանիկ - Գավալա խճուղիին վրայ, լեռնային անցքերու մէջ եւ յափշտակեցին 400 միլիոն դրախմի արժողութեամբ ապրանք: Ոստիկան զինուոր մը եւ ճամբորդ կին մը սպաննուեցան, երեք ուղեւորներ վիրաւորուեցան: Անգլ. 4րդ զօրանաժնին պատկանող երեք զինուորական կառքեր ալ կային, բայց արտօնուեցան իրենց ճամբան շարունակելու: Այս երկրորդ դէպքն է որ կը պատահի նոյն շրջանին մէջ, ուր վերջերս յարձակում կատարուեցաւ Սելանիկ - Տէտէ Աղաճ երկաթուղիին վրայ, (այս գծով Սելանիկը կը կապուի Յունաստանի ծայրագոյն արեւելեան նահանգին՝ Թրակիոյ հետ):

Ճամբորդներ որոնք ներկայ եղած էին սարքուած թակարդին, կը պատմեն թէ ըմբոստները կը պարծենային որ շատ չանցած պիտի գրաւեն Գավալան, նաւահանգիստ մը որ ունի 50.000 բնակիչ եւ կը գտնուի Սելանիկի արեւելեան կողմը, 140 մղոն հեռու :

Աթէնքի թերթերը այսօր կը հաղորդէին թէ ծանր ընդհարումներ պատահած են կանոնաւոր զօրքին եւ զինեալ հրոսախումբերու միջեւ, Լամիայի շրջանին մէջ, Կեդր. Յունաստան, 160 քիլոմեթր հեռու Աթէնքէն: Կ՚ըսուի թէ ըմբոստները գրաւած են Հիփաթի աւանը, Թեսալիոյ դաշտին մէջ, Լամիայէն 16 քիլոմեթր դէպի արեւելք: Ըմբոստները փորձեցին պայթեցնել կամուրջ մը: վերջին լուր մը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ 100 ըմբոստներ գրաւեցին Հիփաթին, յանդուգն գրոհով մը: Կռիւը տեւեց ութ ժամ: Ըմբոստները նախ գրաւեցին փոքր գիւղ մը, յետոյ խուժեցին դէպի Հեփաթի, խորտակելով ոստիկան - զինուորներու փոքրաթիւ ուժը: Այժմ օգնական զօրամասեր կառաջի ճակատամարտ մը կը մղեն Հեթաֆիի շրջակաները :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Նախնական նիւթեր.— Բաշխումի հարցը

Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը, Պէվին, Դեկտ. 22ին լաւատես ճառ մը խօսեցաւ, որ տարածուեցաւ անգլիական անթելին միջոցաւ, եւ լայն խորհրդածութիւններու առարկայ դարձաւ միջազգային մամուլին մէջ: Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց այդ ճառին հետեւեալ հատուածը եւ այս հատուածին այն մասը որ կը վերաբերի աշխարհի բնական հարստութիւններուն:

— «Պէտք է, ըսաւ Պէվին, քաղաքական այնպիսի պայմաններ ստեղծել որ սպառազինութեանց գործածութիւնը անօգուտ դառնայ, մարդկութիւնը ազատ վախնալէ եւ բոլոր ժողովուրդները կարենան օգտուիլ աշխարհի բնական հարստութիւններու գլխաւոր աղբիւրներէն: Պէտք չէ սահմանափակել այն կարելիութիւնները՝ որով կը բարձրանայ ժողովուրդներու մեծ զանգուածներուն ապրուստի մակարդակը. ժողովուրդները պէտք է լիապէս վայելեն արդիական կեանքին ընձեռած բոլոր առաւելութիւնները:»

Մեր կողմէ ստորագծուած տողերով, Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը նոր խնդիր մը չէ որ հրապարակ կը նետէ:

1935ին ալ, նորէն Անգլիա էր որ, դարձեալ իր արտաքին նախարարին բերնով, յայտարարեց թէ հարկ է արդար եղանակով բաժնել նախնական նիւթերը, նպաստաւորելու համար Իտալիոյ նման գաղթավայր չունեցող պետութեանց ազգային տնտեսութիւնը:

Թէ՛ այն ատեն եւ թէ այսօր Անգլիոյ պարզած տեսակէտը այս խնդրին մէջ, յանկուցիչ է միջազգային համերաշխութեան տեսակէտով: Սակայն, ինչպէս 1935ին, նոյնպէս ալ հիմա, գործնական որեւէ առաջարկ չկայ: Անուրանալի է որ նախնական նիւթերը անհաւասար եղանակով բաժնըւած են աշխարհի մէջ: Անոնք առաջնակարգ կարեւորութիւն ունին. ո՛չ միայն ժողովուրդներու բարեկեցութիւնը կ՚աւելցնեն, այլ եւ կ՚ապահովեն անոնց ազգ. պաշտպանութիւնը, որովհետեւ կը ծառայեն սպառազինութեանց շինութեան:

Ինչպէս ժամանակին գիտել տուած էինք, Անգլիոյ նպատակն էր չեզոքացնել Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պահանջները՝ գաղթավայրեր ունենալու մասին: Անոնք իրենց այս պահանջները արդարացնելու համար, նախնական նիւթերու սակաւութեան խօսք կ՚ընէին յարատեւ: Չենք գիտեր թէ այս կէտին մէջ իրենց գոհացում տրուելու պարագային, հիթլերական Գերմանիա և ֆաշական Իտալիա պիտի հրաժարէի՞ն ծաւալական քաղաքականութենէ: Սա յայտնի է միայն թէ Անգլիա որեւէ գործնական առաջարկ չըրաւ այն ատեն:

Ճիշդը ըսելու համար, Մեծն Բրիտանիա այն ատեն միայն կրնար վեհանձնօրէն վարուած ըլլալ, եթէ գաղթավայրեր տալ առաջարկէր Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ: Արդարեւ, գերարտադրութեան այդ շրջանին, ամէն երկիր կրնար նախնական նիւթեր գտնել դիւրութեամբ եւ նպաստաւոր պայմաններով: Ո՛չ միայն ցորենը, այլ եւ՝ քարիւղը, բուրդը, բամպակը, ածուխը, մետաղները, եւն. եւն., զանոնք արտադրող երկիրներուն մէջ մթերուած կը մնային, եւ չէին կրնար սպառուիլ յաճախորդի չգոյութեան պատճառով: Նոյնիսկ, 1914ի նախընթաց տարիներուն, երբ գերարտադրութիւնը ընդհանուր երեւոյթ դարձած չէր, նախնական նիւթերու բնական աղբիւրներէն զուրկ երկիրները — Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա եւ ուրիշներ — միթէ նուա՞զ յառաջացած էին ճարտարարուեստի մէջ քան Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա:

Այսօր, խնդիրը ուրիշ ձեւով կը ներկայանայ: Գերարտադրութիւն չկայ. ընդհակառակն, ամէն տեսակ նիւթերու նուազութիւն կայ: Հետեւաբար, նախնական ապրանքներու բաշխումի խնդիրը կրնայ ի՛րապէս գոյութիւն ունենալ: Բայց, ի՞նչ կը հասկնայ Պէվին այս բաշխումով: Անշուշտ, միամտութիւն կ՚ըլլայ վայրկեան մը իսկ խորհիլ որ Անգլիա եւ Ամերիկա կրնան ձրիաբար կատարել այս բաշխումը: Անոնց դիտաւորութիւնը սա կրնայ ըլլալ միայն որ պիտի յօժարին իրենց աւելորդ ապրանքները վաճառել այն երկիրներուն՝ որոնք պէտք ունին անոնց:

Վաճառորդը եւ գնորդը չէ որ կը պակսին ուրեմն: Պէվին իրապէս գործական եւ օգտակար առաջարկ մը ըրած կ՚ըլլար, եթէ ըսէր թէ աղքատ երկիրները ի՛նչպէս պիտի վճարեն իրենց ուզած նախնական նիւթերը: Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրները — յաղթական թէ պարտեալ — աննախընթաց կարօտութեան մէջ կը գտնուին. — անոնց դրամները արժեզրկուած են, ելմտացոյցները իրենց հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, ճարտարարուեստները քայքայուած արտադրական միջոցներու սակաւութեան պատճառաւ: Այս բոլորին հետեւանքով, ի վիճակի չեն աժան արտադրելու, եւ հետեւաբար, անկարող՝ իրենց ապրանքները արտածելու: Իսկ եթէ կրնան դեռ կարգ մը նիւթերու համար մրցիլ Անգլոսաքսոններուն հետ, չեն կրնար օգտուիլ այս նպաստաւոր պարագայէն, պարզապէս անոր համար որ արտասահմանի մէջ հաստատուած մաքսային բարձր տուրքերը արգելք կ՚ըլլան իրենց վաճառքներու արտածումին:

Խնդիրը ուրեմն նախնական նիւթերու բաշխումին վրայ չէ, այլ՝ վարկի, դրամական միջոցներու հայթայթման եւ մաքսային ազատական քաղաքականութեան վրայ: Այսուղղութեամբ կատարուելիք ձեռնարկներն են միայն որ պիտի կրնան զարկ տալ միջազգային առեւտրական յարաբերութիւններուն եւ հասնիլ այն նպատակին՝ [illegible] բարգաւաճումը կը փափաքի տեսնել Պէվին, իր վերջին ճառին մէջ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԹԷՀՐԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԷՆ բժիշկ Մարտին Դաւթեան, Նազիրի պողոտային վրայ Լալէ փողոցի իր տունը նուիրած է Հ. Կանանց Բարեգործական Միութեան, մանկապարտէզ մը բանալու համար, Թէհրանի Առաջնորդարանի եւ Թեմ. Խորհուրդի վերին հսկողութեան տակ, ի յիշատակ իր տիկնոջ՝ Մարթայի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Կռիւ աղինձոու դէմ..

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի՛ հարցնէք լուացարաններուն վիճակը. հասարակաց ու հաւաքաբար՝ քաղաքակրթուած մարդուն ամէնէն մտերիմ արդուզարդն ալ...

— Եթէ այսքան անհանդուրժելի է մեզի համար — մի մոռնաք որ միայն 1200 հոգի ենք — հապա ի՞նչ պայմաններու մէջ փոխադրուած պէտք է ըլլան 7000 զինուորներ այս նաւուն վրայ՝ պատերազմի օրերուն, կը հարցնէ սալոնական բարքերու վարժ Անգլիացի մը:

— Շատ միամիտ էք, ո՞վ ըսաւ որ զինուորը մարդկային էակ է. զինուորը թիւ է կամ մեքենայի մը պտուտակը, եթէ կ՚ուզես, տեսակ մը անասուն. հանգստաւէտ պայմաններու պերճանքը մեզի՝ ատուններուս համար. այսպէս կը վարուին հայրենիքները իրենց զինուորներուն հետ. զինուորը իր կեանքը կը զոհէ իր ժողովուրդին համար, իսկ ժողովուրդը իրեն կուտայ պատառ մը չոր հաց, քիչ մը դրամ ու շատ մը խոստում: Լուսինէ՞ն կուգաս ...

— Բայց առանց զինուորի հայրենիք կը պաշտպանուի՞ ...

— Բարեկը մի փնտռեր. Անգլիացիի մը համար արտասովոր կը գտնեմ իրատեսութեան այդ պակասը. զինուորը թնդանօթի միս է. ոչ կամք ունի, ոչ իրաւունք. խաղաղութեան աեն աշխատող բազուկն է՝ միշտ զրկուած. պատերազմի ատեն՝ մատաղցու ոչխար. ո՞ւր տեսեր ես որ մարդիկ մտածեն ողջակէզին հանգստութեան մասին. աշխարհը այսպէս սկսաւ, այսպէս ալ պիտի վերջանայ ...

Դէզ մը «Յառաջ», «Յուսաբեր», «Հայրենիք» ու քանի մը հատորներ գիրկս: Այնքան ձանձրալի է այս ճամբորդութիւնը ու ժամանցի միջոցները այնքան նուազ որ, եթէ թղթախաղէ բան չես հասկնար, ժամանակիդ կէսը պիտի անցընես ընթերցումով: «Կենսական տարածութեան» պակասն ալ կը զգայնացնէ: Գնա պտտէ կամրջակներուն վրայ, վեր ելիր, վար իջիր, միշտ միեւնոյն տեղն ես. այդ կրճատուած սահմաններէն դուրս կայ ծով աշխարհ մը, բայց քուկդ չէ: Երեւան եմ կարծես սահմանէն անդին կը տեսնեմ մեր բարձրաւանդակը [illegible] անմատչելի ինչպէս ովկիանոսին մակերեսը:

Դիմացս, սեղանի մը բոլորտիքը նստեր պրիճ կը խաղան չորս հոգի — երկու Անգլիացիներ ու երկու Ամերիկացիներ: Ատենը մէյ մը ծուռ ծուռ կը նային հայերէն թերթերուս ու բաներ մը կը փսփսան իրարու: Յանկարծ մէկը աթոռը ետ հրեց ու քովս եկաւ:

— Ներողութիւն, հինգ տոլար գրաւի բռնուած եմ բարեկամիս հետ որ կը պնդէ թէ ձեր կարդացած թերթերը ռուսերէն են. ես կ՚ըսեմ արաբերէն են. շահեցա՞յ ...

— Ո՛չ դուք կը շահիք, ո՛չ ալ ձեր բարեկամը,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Զատիկն ի՞նչպէս եկաւ այն տարին

(ՊԱՏԱՆԻԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ)

Գրեց՝ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գահաւանդին տակէն, քարով հիւսուած պատին ետեւէն յանկարծ տնկուեցաւ Լօլօ Մաթոսին գլուխը,— այնքան ճաղատ ու լերկ է գլուխը, որ մէկ խաբուողը նորէ՛ն կը խաբուի:

— Խաթո՛ւն, խելացի կ՚ըսես, բայց գիտե՞ս՝ մեր տէրտէրը անոր չափ խելք չունի, մատ մը տղայ՝ գոց գիտէ ժամուն բոլոր գիրքերը:

— Է՛հ, բախտ ունիք, տէրտէրը որ մեռնի, տէրտէրցուն պատրաստ է, ըսաւ քաղքցի տիկինը, քիչ մը հեգնանքով:

— Խաթո՛ւն, Գարուն Արտերուն տակը կտոր մը հող ունիմ: Հինգ տարի է՝ ոսպ կը ցանիմ, բայց միշտ հետը քիչ մըն ալ կորեկ կը բուսնի: Մէյ մը կորե՛կ են ցաներ, ա՛լ հողը կը բերէ: Անոնց ցեղին մէջ ալ Աստուած վարժապետ է ցաներ անգամ մը ...

— Լօլօ՛, ըսաւ երիտասարդը, գործը ապրելով կանանչ ջուրերու մէջ՝ կանանչ է մորթով: Գիւղացին ալ ապրելով անասուններուն հետ՝ չի կըրնար դուրս ելլել իր միջավայրին ազդեցութիւններէն եւ սովորութիւններէն: Գիւղին տուած արուեստագէտը ի՞նչ կ՚ուզէք որ ըլլայ,— հովիւ մը որ սրինգ կը նուագէ լեռներուն վրայ: Գիւղին վարժապետն ալ գիւղացի պիտի ըլլայ եւ մնայ հարկաւ:

— Հա՞, տղա՛ս, վարժապե՞տ պիտի ըլլաս, հարցուց մայրը ինծի:

Նայեցայ քաղաքէն եկած խելացիին, յետոյ բոխ.

— Չէ՛, հօրի՛ւ, եւ սրինգ պիտի նուագեմ լեռներուն վրայ:

Քրքջալէր խնդաց տիկինը:

Լսեցի որ ուրիշ մէկն ալ քրքջաց գահաւանդին ետեւը, ու ձայնէն գուշակեցի որ Ջոթջոթն է,— քաղքցի հիւրերու մեծ տօնը: Հետաքրքիր, անցայ գահաւանդին ետեւը,— Դզալիկը (այսպէս կը կոչէինք Օվակին տղան՝ իր խորափոս ականջներուն համար), հայրը եւ էֆէ Խորէնը կրակ վառեր էին, սանով մը ցորեն կը խաշէին՝ գոլովա պատրաստելու համար:

Յանկարծ քաղքցի տիկինը իր մօտ կանչեց զիս, խնդրելու համար որ Դանիկին հետ խաղընկեր ըլլամ,— է՛հ, օրէնք է որ գիւղացին ծառայէ քաղքցիին, նոյնիսկ մաս մը քաղքցիին, իբրեւ թէ խաղընկեր, բայց աւելի ճիշդ անոր զբօսանքներուն համար խաղալիկ:

Աչքով ըրի — հեռանա՛նք, մեր խաղերուն մէջ աւելի ազատութիւն գտնելու համար՝ մեծերուն աչքէն հեռու: Իրականին մէջ յաճին սուլիչը բերնովս փչելու համար անգամ մը:

Դանիկ, ճամբան, փչեց սուլիչը, եւ ես, այս անգամ մօտէն, ուշադրութեամբ դիտեցի փոքրիկ նուագարանը,— վարդագոյն երկար աղէք մըն էր, վրան՝ Զատիկ գրուած, ճերմակ տառերով, ծայրը՝ գարգմանակ մը, թռչունի փետուրներով, իսկ միւս ծայրը՝ լեզուակ մը, բուն սուլիչը: Խնդրեցի, որ մէկ անգամ ինծի տայ եւ ես ալ փչեմ:

Տուաւ:

Հա՛, այսպէս, Զատիկը ձեռքերուս մէջ: Հիմակ ե՛ս պիտի հանեմ Զատիկին կարմիր եւ ուրախ ձայնը: Ա՛խ, Մխիկին տղան մօտս ըլլար եւ տեսնէր: Թոքերս ուռեցնել լեցուցի եւ հրճուագին փչեցի ... փո՛ֆ:

Դանիկ, նախ ինծի չափ ինք ալ զարմացած, յանկարծ սկսաւ ճչալ ... պայթած սուլիչին փոխարէն եւ սուլիչին ձայնով, բարձ՛ նման: Եւ վազող մօրը մօտ, գանգատելու:

Ամօթահար, եւ պահ մը անդամալոյծ, խոհեմութիւն համարեցի փախուստ տալ: Յետոյ սակայն կշտամբեցի ինքզինքս, — ինչո՞ւ, ի՞նչ էր յանցանքս: Փչեցի, պայթեցաւ:

Եւ Դանիկին հետ վազեցի մօրը մօտ: Ըսի — պայթեցաւ: Փչեցի, պայթեցաւ: Ի՞նչ մեղք ունիմ, յատուկ չըրի: Փչեցի, պայթեցաւ:

Երիտասարդը — Որ փչես, հարկաւ կը պայթի: Որ փչէս Դանիկին բերնէն ալ, Դանիկն ալ կը պայթի, գիւղացիի թո՛ք, ըսաւ:

Բարկութեամբ նայեցայ պեխերուն՝ ծիծեռնակի թեւ:

Մայրը փորձեց հանդարտեցնել լալկան Դանիկը: Նոր մը խոստացաւ: Պայմանով որ այլեւս փոխ չտայ ուրիշին, եւ ինծի նայեցաւ:

— Գիւղացիի թո՛ք, ըսի ես ինծի: Մա՞յրն ալ:

Յետոյ Դանիկին ըսի թէ ես ալ կրնամ սուլիչ շինել: Լաճը, աչքերը արցունքով թաթաւին յեցուն, լռեց եւ հիացումով նայեցաւ ինծի:

Արդեօ՞ք,—ես որ ծառ էի բարձրացեր, կանգներ ամպերուն մէջ. ես որ կըցեր էի նուագել, տերեւ մը շրթներուս մէջ: Հրաշքներու տպրակով պատանին, ես ... հիմակ ալ կը խոստանայի սուլիչ շինել:

— Եկո՛ւր, ըսի:

Եւ ճամբայ ինկանք: Չէի ուզեր պարտական մնալ, պիտի շինէի որեւէ սուլիչ եւ տայի քաղքցի լաճին, հասկցնելու համար որ չտեսներ չենք մենք՝ գիւղացիներս:

— Խէ՛զ, ըսի միտքէս՝ ճամբու ընթացքին, մայրդ կը փափաքի որ խաղընկեր ըլլամ քեզի, ծառայեմ քու քմահաճոյքներուդ, քեզի սուլիչ շինեմ, բայց քու սեփական սուլիչդ նուիրական է, պէտք չէ փոխ տաս ինծի, պէտք չէ փչեմ ես, գիւղացիի թոք:

Իջանք ձորը:

— Սագի փետո՛ւր, ըսի միտքէս, դուն ինչո՞վ բան մը աւելի կ՚արժես ինձմէ: Որովհետեւ դուն

այդ հինգ տալարը ինծի տուէք, որովհետեւ կարդացածս հայերէն է…

— Հայերէ՞ն… մեղայ Աստուծոյ, Հայերը լեզո՞ւ ունին։

— Եւ աշխարհի ամէնէն աղուոր ու հարուստ լեզուներէն մէկը. ու երկու լեզու՝ դասականը եւ արդիականը.

— Դուք Հա՞յ էք։

— Այո, հայ եւ վաւերական քրիստոնեայ…

Մօտեցայ իրենց սեղանին, ընդհատեցին խաղը ու սկսան հարցումներու տեղատարափ մը։ Միայն ուխտունամեայ Գ. Գրատունն էր որ բաներ մը գիտէր մեր մասին ։

— 1895ին Կլէտսթոնը ձեր ամէնէն ջերմ պաշտպանն էր. Մանչէսթր Կարտիըննն ալ շատ կը գրէր ձեր կոտորածներուն մասին …

— Այսօր մէկ հատիկ Կլէտսթօն ալ չէ մնացեր հրապարակին վրայ… Տիդրատյալիները չա՛տ կան սակայն …

Ու ամբողջ կէս ժամ պատմեցի մեր ոդիսականը 1878էն մինչեւ 1946։

— Միացեալ Ազգերու Ժողովի՞ն կ'երթաք …

— Այո՛, իբրեւ Թղթակից. միեւնոյն ատեն աշխատանքներ պիտի կատարեմ մեր Դատը Ներկայացնելու համար ամերիկեան Ժողովուրդին. հակառակ մեր դառն յուսախաբութեանց, տակաւին հաւատք ունինք որ Անգլիան ու Ամերիկեան արդելք պիտի չհանդիսանան, ազնուական ժողովուրդի մը արդար իրաւունքները մասամբ գոհացնելու համար …

●

Ռոքի։ Նիւ Եորքի երկնալացներն են որ կ'ուրուագծուին հեռուն՝ աջին։ Ձախ կողմը՝ Ազատութեան Արձանը։

Շոգենաւը նաղանքով կը յառաջանայ դէպի քարափ։ Անօրինակ վախ մը կը խռովէ հոգիս — պիտի սիրե՞մ այս Նոր Աշխարհը ։

ԺԻՐԱՅՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, հնագոյն դարերէն մինչեւ մեր օրերը։ Դասագիրք ազգ. Նախակրթարաններու բարձրագոյն կարգերուն համար։ Բ. հատոր։ Կազմեց՝ Արմէն Մարաշլեան։ Հրատ. Ս. Օ. Յաճի Շրջ. վարչութեան։ Տպ. Նայիրի, 1946, Հալէպ։ 320 մեծադիր էջ։ Գին 500 ս. դ. կամ 3 տոլար։ Հասցէ.— Armen Marachlian, B. P. 372, Alep (Syrie)։

ՓՈՐՁ ՄԸ ՀԱՅ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՄԱՆ, գրեց՝ Օննիկ Աւետիսեան, նկարիչ, Գահիրէ, 1946։ Հատոր մը շքեղ տպագրութեամբ։ Գրաւոր օրինակներ տառերու ձեւերը փոխելու, կրճատելու, գեղեցկացնելու համար։ Մասնագէտներու կ'իյնայ ուսումնասիրել հեղինակին տեսութիւնները։ Գին 60 եգիպտ. դահեկան ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Խորհրդածութիւններ

Սա պահուն ու այստեղ, տակաւին կը վիճին, կը պայքարին միամիտ յամառութեամբ ընդդէմ յոռեկանի մը արուն գոյութեան իրաւունքը ու նպատակը վեր կը մնան քաղաքական, անձնական ամէն հաշիւէ։Շղթայազերծուած էխաչակրութիւն մը Օշականի դէմ, յանուն ազգասիրութեան, յանուն «պարտիական» շահերու, յանուն անձնական շահերու…։ Ու՝ Նպատա՛կը սա պայքարին — ձախողեցնել յոբելեանը, կործանել գրական վաստակ մը, աչքը մտնել Երեւանի կամ Մոսկուայի։ Արդի՞ւնք —

Սա պահուն, ալեւոր գրագէտը արդէն մխրճուած է վիթխարի գործի մը մէջ — կեանքը, որ տրուեցաւ իրեն ապրիլ գիւղի տնակի սուտերէն մինչեւ սա միւս սուտերը Երուսաղէմի կամարներուն։ Մանաւանդ կեա՛նքը որ իր ժողովուրդինն ալ եղաւ իրենին խառնուած, ճակատագրական, անլուծելի։ Գրագէտն է ան որ 65ի դռներուն ունի ուժ, ունի եռանդ, մանաւանդ ունի հաւա՛տք բաւելու սա տասը հատորնոց նոր վէպին, որ պէտք է կոչուի «Կեանքին պէս»։ Կա՞յ աւելի անգութ եւ իրաւ պատասխան որ ալեւոր գրագէտը կրնար տալ իր ամբաստանիչներուն։ Հեռացէ՛ք պատրանքէն — Օշականի յօնքին ծայրն իսկ չի շարժիր ի տես սա ամարդի լրբութեան՝ նետուած իր գրականութեան, իր համոզումներուն, իր անձին դէմ ։

Ու պայքար՝ այս տեղ ։

Ֆրանսական մշակոյթի ցուլքին մէջէն մեծցած սա գաղութէն։ Եթէ պահ մը բացատրուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ հակա - Օշական շարժումը իբր արդիւնք ժողովուրդի քանդուածին անուս վիճակին, ի՞նչ կայ արդարացնող զայն հոս, Փարիզի մէջ։ Համալսարանական սերունդներ, Գրողներու Միութիւն, ուսեալ եւ բարեկեցիկ գաղութին տակաւին չեն հասկնար 46 տարուան գրական դաւանանքի մը հոգին, չեն հասկնար պարզ գրքի մը աւելի պարզ իմաստը ու մարդիկ զոհ կ'երթան ամբոխավար, հոգեպէս բոպիկ պատեհապաշտներու։ Իրապէս, պարթաշխարհի ամէնէն յառաջացեալ, զարգացած մասը չէ Ֆրանսայի հայութիւնը։

Այլ՝ սովորական միջինին վրայ շատ սովորական գաղութ մը։ Ուր գրագէտներ կան, մամուլ կայ, սակայն չկայ դրականութիւն, գրական շարժում, ուր երիտասարդներ կան, բայց ոչ երիտասարդութիւն, ուր երիկոյթներ կը սարքեն, կը ճառախօսեն, սակայն Հայկ. Մշակոյթը չէ որ կ'օգտուի ատկէ։ Ուր գրագէտներ կը խօսին յանուն «հայ հրաշալի գրականութեան», երբ ոչ մէկ հասկացողութիւն ունին իրենց ըրածէն ։

Օշականի ընդդիմադիր «գրագէտներէն» քանի՞ն կարդացեր են անոր գործը, կարենալ դատելու համար։ Քանի՞ն դէթ գիտակից են թէ ան հոսանք մը եղած է 30 տարիէ ի վեր ու հասած տաղանձին, հասած քովն ի վեր մեզոյոյդ գրականութեանց… Եւ ո՞ւր է պահուըտած այն գրագէտը կամ քննադատը որ կարենար ամբաստանել թէ սխալ է Օշականի վճիռը կարգ մը խորհրդահայ գրողներու կամ գիրքերու մասին։

Ու սա փաստերը ինչպէս կը հեգնեն հեղնանքով մը, Օշականի դէմ եղած արգահատելի որքան ծիծաղելի բոլոր մեծ ու պզտիկ անունները, որոնք գինիով մկրտուած, ուրիշներ մարքսեանգաղափարաբանութեամբ հովանաւոր եւ կամ անձնական ճղճիմ հաշիւներէ զսպանակուած… Ու անոնցմէ անդին, այդ անուններուն կռնակը կեցած միւս մթին, ծանր, կրքոտ ուժերը …

Ու կը տարուիք խորհրդածել, սա պայքարին առթիւ, միամիտ յաւակնութեանը վրայ ուժէն, ամբոխէն գինովցած մոլեռանդ եւ համազգեստաւոր անձերու, երբ կը փորձեն կործանել միայնակ, անզէն, սակայն իր համոզումներուն կրակէն պաշտպանուած գրագէտը ։

Օշականի մէկ սիրելի խօսքն է — մարդկային յիմարութիւնը սահման չունի։

Մանաւանդ Փարիզի մէջ …

Վ. ՍԿԵՊՏԻԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՎԱՀԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վահան Գասպարեան զաւակն էր Տարօնի Ցխաու գիւղին որ յաճախ կեդրոն դարձած էր յեղափոխականներու։ Վահան ինքն ալ իր պարտականութիւնը կատարած է եւ իբրեւ գիւղին հարուստներէն մին ապաստան կուտար յեղափոխականներու։

Ընդհ. պատերազմին զինուոր կը տարուի եւ վերի բանակին կողմէ կը փոխադրուի հեռաւոր Հնդկաստան։Հոն շատերու հետ կամաւոր կ'արձանագրուի եւ Սուրիա կուգայ, կը մասնակցի Արարայի եւ ուրիշ կռիւներու։ Կիլիկիոյ մէջ բախտը կ'ունենայ գտնելու իր գիւղացի շատ համեստ ընտանիքի մը զաւակը, Ծովիկ եւ կ'ամուսնանայ անոր հետ։ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ կ'անցնի Յունաստան եւ 1924ին կուգայ Ֆրանսա։

Բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները կը սիրէին եւ կը յարգէին զինքը։ Իրենց տանը մէջ վերջերս եօթ հոգի էին եւ շատ սիրով։

Թաղման ներկայ էին բոլոր հայրենակիցները, գլխաւորութեամբ զօր. Սմբատի։ Դամբանական խօսեցաւ Գ. Քերոբէ Կարապետեան, շեշտելով,— Սիրելի Վահան, բաց մեր անթիւ հերոսներուն որ իրենց կիսատ մնացած գործը կը շարունակուի ։ «Թրքահայ Դատը պիտի հետապնդուի մինչեւ որ տիրանանք մեր արդար իրաւունքներուն։ Ըսէ, որ այս անգամ ռուս մեծ ազգը մեզ հետ է»։Համդիստ շարշարուած ոսկորներուդ, սիրելի հայրենակից։

Տարօնի

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Եկեղեցասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը որոշած է.— Ա. շարունակել Միութիւնը եւ տանիլ զայն Հայաստան իր կազմով, գոյքերով եւ դրամով միասին։ Բ. ծախել Սիւֆի հողը, դիմելով Առաջնորդին եւ Ազգ. իշխանութիւններուն, օրինական ճամբով ընթացք տրուելու համար այդ որոշման։ Գ. Կաթողիկոսին հրամանով Հայաստանի մէջ կառուցանել տաճար մը, յանուն Թարգմանչաց վարդապետաց, իբրեւ կոթող յաւերժական՝ Հայրենադարձ Հայութեան Եգիպտոսի։

քաղեցի՞, իսկ ես՝ գիւղացիի թո՛ռ։

Աքանչելի եղէգներ, մոմի պէս կանգնած, կը սարսռային ջուրին եզերքը։

— Ես՝ գիւղացիի թո՛ռ։ Ձեր թոռը ի՞նչ թոռ է, շա՞տ փափուկ է, ո՞վ տուած է ձեզի այդ թոռը, Սաքարիա գետին եզերքը լողացող բադե՞րը, վաղ-վաղ-վաղ…

Ջուրը կը փշրուէր, ապակիէ կտորներու նման, խառտուտիկ խիճերուն վրայ ու քիչ անդին կը խորունկնար կաղինի թուփերուն տակ ։

— Ես՝ գիւղացիի թո՛ռ, բայց դուն ալ կատուի գլո՛ւխ, մայրդ ալ՝ աշնան վերջը՝ արտը մոռցուած դդում, պարոն եղբայրդ ալ սատանայի կոտո՛շ…

Քա՛ղցր էր ջուրին ձայնը։ Երբեմն խիճերը կը գլորէին, կայծոռիկի պէս շող կուտային, յետոյ կը կորսուէին ջուրին խորութեան մէջ ։

— Սատանայի կոտո՛շ, այրած, խանձած, տեւ, ես՝ գիւղացիի թոռ, բայց մաքուր եւ անբիծ։

Դանիկ նստաւ ձորին արտեւանունքին վրայ, իսկ ես սողացի մինչեւ ջուրը։ Ոտքերս դրի քարերուն վրայ, եւ եղէգները քաշեցի ինծի։ — Գիւղացիի թո՛ռ։

Ես նայեցայ։ Լաճը անհոգ կը դիտէր շարժումները՝ զորս կը կատարէի լարախաղացի պէս, ամէն վայրկեան սայթաքելու եւ ջուրին մէջ իյնալու վտանգով։

— Եթէ ջուրը իյնամ, ըսի միտքէս նորէն, յոյս չունիմ որ թեւդ կ'երկնցնես։ Պիտի վազես մօրդ մօտ, ըսելու համար որ ջուրն ինկաւ…գիւղացիի թո՛ռը։

Ձմեռը հանեցի եւ սքանչելի եղէգ մը կտրեցի։ Ուրախ՝ ետ նայեցայ, ցոյց տալու լաճին, նետեցի իրեն։ Լաճը պառկեր՝ վար կախուեր էր, փրցնելու համար տունկի մը կանանչ ժանեակը ձորին կարմիր երեսին վրայէն։

Ձախ կողմս եղէգ մը եւս, օձի մէջքով, հասակիս երեք անգամը մեծ։ Թեւս երկարեցի, քիչ մը ծռեցայ, չունչս բռնած՝ տարածեցի ձեռքերս, մատներս…

Ցանկարծ աղմուկ մը,

Սարսափեցայ եւ ինձմէ։ Կարծեցի թէ ջուրն ինկայ։ Բայց Դանի՛կն էր, սահեր եւ ինկեր էր վար, ձորին մէջ։ Ցատկեցի, նետուեցայ ջուրին մէջ, մինչեւ ծունկերս ջուրին մէջ։ Հասայ մօտը, գրկեցի եւ աշխատեցայ դնել ցամաքին վրայ։ Թրջած չէր բոլորովին, բայց եւ այնպէս թաց էր տաբատը, մինչեւ մէջքը, ինչպէս եւ կռնակը։ Եւ երբ հողին վրայ դրի, չէր կրնար կենալ թրջած ու լպրծուն հողին վրայ, շարունակ կը սահէր ։ Իսկ ես չէի կրնար քալել ձորն ի վար, ոչ ալ ձորն ի վեր, որովհետեւ կը խորունկնար ջուրը։ Պահ մը յուսահատութիւննկաւ վրաս, տեսնելով որ չեմ կրնար բեռս դնել հողին վրայ։ Խիզախ շարժումով մը, վեր բարձրացուցի բեռս՝ ուսերուս վրայ, եւ քալեցի ջուրերուն խորութեան մէջ։ Մինչեւ ծիծերս՝ ջուրի մէջ։ Երկարեցի ձեռքերս, բեռս դրի հողին վրայ,—այստեղ եզերքը քիչ մը տափարակ, վրան կաղինի թուփերով հովանաւոր։ Դանիկ պառկեցաւ հողին վրայ, կառչեցաւ թուփերուն, եւ յանկարծ բաղի ձա՛յնը։ Մինչեւ այդ վայրկեանը՝ ձայն չէր հանած, ապահովաբար վախէն։ Երբ ապահովութեան մէջ դզաց ինքզինք, արձակեց բաղի ձայնը, սուր եւ անախորժ, տգեղ եւ վախկոտ։

— Լռէ՛, քաղքցիի թոռ, պոռացի բարկացած։

Այդ պահուն միայն զգացի, որ կը դողամ, սառնորակ ջուրը կ'աղնտէր արդէն մարմինս։

Աշխատեցայ բռնել կաղնիին ճիւղերէն, բայց ձեռքերս չհասան։ Փորձեցի ոստում մը, եզերքը բարձրանալու համար, անօգո՛ւտ։ Քալեցի դէպի ետ, ձորն ի վեր, բայց ոտքերս կը մխրճուէին տիղմին մէջ ու չէի կրնար յառաջանալ։ Սկսայ վախնալ, սկսայ սարսռալ։ Եզերքի խոտերուն կը կառչիմ՝ կը փրթին, յառաջ կ'երթամ՝ ջուրը կը խորունկնայ, դէպի ետեւ՝ տիղմ։ Օգնութի՞ւն կանչել,— կ'ամչնամ, յետոյ հպարտութիւնս տակաւին կ'անդամալուծէ զիս, քաղքցինե՞րը պիտի ազատեն զիս։ Դանիկ կը ճչայ, սակայն, լալագին ու լեղապատառ։ Նոյն բաղի ձայնը, շարունակ։

Ի վերջոյ սկսան ականջներս բզզալ, աչքերս մթագնիլ, ակռաներս կափկափել։ Զգացի որ ինքզինքս կը կորսնցնեմ։ Կարծեմ թէ վազողներ կան վերը, բայց մեղեդի մըն է որ կը լսեմ։ Կարծեմ թէ մեր գիւղացիներն են, Լօլօ Մաթոսը, Օվակը…, բայց «Լոյս զուարթ» կ'երգեն ականջիս մէջ…։ Ձորին եզերքին վրայ՝ վերջին կանանչուկ բոյսն ալ փրթաւ ու մնաց ափիս մէջ… յետոյ փայլակի շեղբեր տեսայ, գիլ ձայներով ժխոր մը լսեցի, երկար եւ հեռղհեռէ սաստիկ։ Ու գլխուցաւ մը, ծանրութիւն մը գանկիս մէջ, կզակներու պրկում մը, յետոյ կայծակ, ծուխ ու բոց…։ Մա՛յր…

Այլեւս ոչինչ կը յիշեմ։

●

Տենդի մէջ ութ օր։ 40 աստիճան ջերմութիւն։ Զառանցեր եմ շարունակ։

— Գիւղացիի թո՛ռ։ Տուր փչեմ սուլիչդ։ Զատիկ։ Դանիկ։ Եղէգ կը կտրեմ սուլիչ կը շինեմ քեզի։

Իններորդ օրն է։ Առաւօտ։

Մշուշի մէջ, կը բացուին աչքերս։ Այնքան յոգնած են ջիղերս, որ բան մը չեմ հասկնար նախ, ոչ ալ կը տեսնեմ ինչ որ կը դիտեմ։

Ջերմ չունիմ այլեւս։

Ուժաթափ, գլուխս պարպուած իր ծանրութենէն, ոչինչ կը յիշեմ, ոչինչ կ'ըմբռնեմ։ Մա՛յրս, առաջին էակը զոր կը ճանչնամ, սնարիս վրայ կախուած, արցունքը աչքերուն մէջ։ Օվակ եւ Լօլօ կը խնդան, ու կը պատմեն.— Աստ՞նկ գրկեցի, ու դուրս հանեցի ջուրէն, կ'ըսէ մին։ Գլուխը ձորին եզերքին վրայ դրած, ձեռքերը տարածած եւ հողին մէջ խրած՝ քնացեր էր կարծես…։

Իսկ այս ի՞նչ։ Լաճ մըն է փաթթուեր քղանց-

Ահաւասիկ փոխադրութեան միջոցներու նոր գիները.— Յունուար 2էն ի վեր մեթրոյի գինն է 4 եւ ոչ թէ 5 ֆրանք (նախապէս՝ 3), բազմանդամ ընտանիքներու եւ հաշմանդամներու համար՝ 2 ֆրանք: Ջնջուած է Ա. կարգը: Նոյն փոփոխութիւնները պիտի ըլլան արուարձաններու երկաթուղիներուն համար:

Թղթատարական գիները.— Սովորական նամակը (20 կրամ) 4.50 ֆրանք, հաշուեցոյցը՝ 3.80, քարտ-փոստալը՝ 3.80, այցետոմսը (առ առաւելն հինգ բառ) 2.80, փնէօմաթիքը (7 կրամ) 14 ֆր., սովորական տպագիրը 1.20, սախպողական տպագիրը՝ 2.60, հեռագրին տասը բառը՝ 28.50, հեռաձայն հանրային կայանէ՝ 5.50, բաժանորդի համար՝ 4.75, ամսական բաժնեգինն Փարիզի համար՝ 190 ֆրանք եւն.:

Թղթատարական նախարարութիւնը 55 առ հարիւր զեղչեց օդային թղթատարի գինը Մ. Նահանգներուն, Քանատայի, Մեքսիքայի, Ալասքայի եւն. համար, հետեւողութեամբ Ամերիկայի: Մինչեւ հիմա այդ երկիրներուն համար առաջին 5 կրամը կ'արժէր 30 ֆրանք, իսկ իւրաքանչիւր յաւելուածական կրամը՝ 20 ֆրանք: Այժմ պիտի արժէ 25 ֆրանք, առաջին տասը կրամը, 15 ֆրանք իւրաքանչիւր յաւելուածական 10 կրամի համար: Հարաւ. Ամերիկայի գիներն են 40 ֆրանք առաջին տասը կրամը, 30 կրամ իւրաքանչիւր յաւելուածական կրամը: Նմոյշներ եւ առեւտրական տպագիր թուղթեր կրնան զրկուիլ իւրաքանչիւր 50 կրամը 25 ֆրանքի: Կ'ընդունուի առ առաւելն երկու քիլօ:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Վերջին լուրերու համաձայն Ֆրանսական զօրքը հարկ դատած է ետ քաշուիլ 25 քիլոմեթր: Անամցիները ընդհ. յարձակողականի մը ձեռնարկած են Նամ Տինի մէջ եւ ուրիշ կարեւոր կէտերու վրայ: Հանոյ ուժգնօրէն կը ռմբակոծուի, ապստամբներուն կողմէ: Ֆրանսայի առաջին օգնական ուժերը ցամաք ելած են արդէն, Սայկոնի նաւահանգիստը: Շուտով կը հասնի նաեւ «Իլ տը Ֆրանս» շոգենաւը, օդաչու զինուորներով: Կ'ըսուի թէ Քոչինչինի յեղափոխական գործադիր կոմիտէն հրամայած է խանգարել օգնական ուժերու փոխադրութիւնը եւ պայթեցնել ռազմանիւթի մթերանոցները:

Հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ չորս ռումբեր պայթած են Սայկոնի թղթատարական կեդրոնին մէջ, քանդելով քանի մը գիծեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԷԼԻԿՈԼԱՆՏ, Հիւսիսային ծովու գերման միջնաբերդը, պիտի քանդուի մարտ 31ին, բրիտանական նաւատորմին կողմէ: Այս կղզին նախապէս անգլիական գաղթավայր մըն էր եւ Գերմանիոյ ձգուեցաւ 1886ին, Զանզիպարի փոխարէն: Գերմանները զայն վերածեցին նաւային ամենահզօր ամրոցի մը, յուսալով տիրել Հիւսիսային ծովուն եւ տեւական սպառնալիք մը դարձնել զայն Անգլիոյ դէմ: Անգլիացիները կղզին գրաւեցին 1945 Մայիսին: Այժմ որոշած են պայթուցիկներ տեղաւորել անոր փապուղիներուն մէջ (թիւնէլ) որ ունին 25 քիլոմեթր երկայնութիւն եւ քարուքանդ ընել զայն ահռելի պայթումով մը: Աւելորդ է ըսել թէ այս քանդումը շատ ծանր հարուած մը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ համար, մէջտեղը ձգելով ժայռերու կոյտ մը: Կղզին ամբողջովին պիտի չանհետանայ, բայց այլեւս բնակելի պիտի չըլլայ: 1945էն ի վեր կղզին իբրեւ նշանակէտ կը ծառայէ բրիտանական օդատորմիղին, կարգ մը զօրաւոր ռումբեր փորձելու համար:

«ՉԸՐՉԻԼ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՈՃԻՐԸ գործեց պատմութեան մէջ, յարձակելով այն եւրոպական վաշտերուն վրայ որոնք արիաբար կը կռուէին, սպաններու համար ռուսական արջը Մոսկուայի մէջ»: Այս ամբաստանութիւնը հրատարակուած է Լիզպոնայի «Նացիոն» թերթին մէջ, նամակով մը, որ կը շարունակէ, խօսքն ուղղելով Անգլիոյ նախկին վարչապետին.— «Դուք պատասխանատու էք Եւրոպայի կործանումին համար: Դուք սպաննեցիք Եւրոպան եւ պէտք է դատուիք ճիշդ այնպէս ինչպէս անոնք զոր դատի քաշեցիք Նիւրընպէրկի մէջ»: Նամակագիրը այս առթիւ ծանր բառեր կը գործածէ Չըրչիլի դէմ,— «Սատանա, երկերես» եւն.: Կը կարծուի թէ գերմանական քարոզչութեանց հետեւանք է այս անստորագիր նամակը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հրէական գաղտնի կազմակերպութիւնը, «Իրկուն Զվայ», թերթերուն հաղորդած է հետեւեալ ազդը.— «Պիտի սկսինք յարձակումներ կատարել այն բոլոր ճամբաներուն վրայ որ ռազմագիտական արժէք մը կը ներկայացնեն եւ բոլոր զինուորական կառքերուն վրայ»:— Անգլ. մարզպանը Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար Պաղեստինի մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒ ազգայնացման հրամանագիրը գործադրուեցաւ Յունուար 1ին, հանդիսաւոր արարողութեամբ: Այս առթիւ վառելանիւթերու նախարարը յայտարարեց.— Հանքագործներուն երազն եղած է շաբաթը հինգ օր աշխատիլ, այդ բաղձանքը պիտի կատարուի շուտով: Բայց պէտք է պահել արտադրութեան թափը: Այժմ ունինք միայն 692.000 բանուորներ մեր ածխահանքերուն մէջ: Արդ, առ նուազն 700.000ի պէտք ունինք: Պէտք է զարկ տալ արտադրութեան:

ՎՐԻՊԱԿ.— Տէսինէն Պ. Արամ Միքայէլեան 500 ֆրանք նուիրած է ոչ թէ իր զաւկին, այլ ընկեր Արմ. Գույումճեանի զաւկին մահուան տարելիցին առթիւ: (Սէն Շամոն):

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ բարեկամ մը հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Նոր Սերունդին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Ներգաղթի արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան, Յունուար 3, 4, 7, 10 եւ 11ի օրերը, Պ. Զաթալեանի սրահին մէջ: — Ներգաղթի ենթակոմիտէ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լաստուաէն (Gers) Պ. Արսէն Պէրպէրեան նոր տարուան առթիւ մէկ վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Տրդատ Գասպարեանի, [illegible] (Bretagne):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Կարապետ Սէյխեան, (Կարնեցի), հայրը Քրիստափոր, մայրը Եսթեր, քոյրը Սիրանուշ որ կը գտնուի Փարիզ: Տեղեկացնել քրոջը՝ Տիկին Սիրանուշ Անթոնեանի, 4 Allée Maurice, Chatillon sous - Bagneux (Seine):

ՆԿԱՐԻՉ ՏԻՐԱՆԻ (Սիւտճեան) ցուցահանդէսը որ բացուեցաւ Դեկտ. 21ին Galerie Bosc, 53 rue la Boëtie, ստարներէն ջերմապէս գնահատուելով երկարաձգուած է մինչեւ Յունուար 12: Ամէն օր բացի կիրակիէ ժամը 9—12 եւ 14—19): Անշուշտ հայ հասարակութիւնն ալ պիտի փութայ քաջալերել երիտասարդ արուեստագէտը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Կարապետ Ետիգարտաշեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ետիգարտաշեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Գօտիկեան, ինչպէս եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Տիկին ՀԱՃԻ ՆԱԶԻԿ ԵՏԻԳԱՐՏԱՇԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ստացած են հետեւյալ Հայերը (պաշտօնաթերթ Դեկտեմբեր 15, 1946).—

Ալոյեան Սուրէն, ելեկտրագէտ ծնած 1918ին, Վան, այժմ Մարսէյլ: Աւետիսեան Սիրվարդ, ծնած 1915ին, Պոլիս, այժմ Արժանթէօյլ: Պօչնաքեան Հրանտ, նպարավաճառ, ծնած 1914ին, Պոլիս, այժմ Մարսէյլ: Շամանաճեան Անտոն, դերձակ, ծնած 1906ին, Անգարա, այժմ Էքս-ան-Փրովանս: Տարբճեան Մուշեղ, շրջուն առեւտրական, ծնած 1910ին, Հէրէկ, այժմ Վալանս: Տիրատուրեան Զաւէն, բանուոր, ծնած 1911ին Պոլու, այժմ Մարսէյլ: Ծուլֆաեան Յարութիւն, կօշկակար, ծնած 1923ին Էվէրէկ, այժմ Մարսէյլ: Կազէրեան Վարդան, շարժավար, ծնած 1904ին, Իզմիր, այժմ Քոլոմպ: Կէլկէլեան Արտաշէս, սափրիչ, ծնած 1921ին Պոլիս, այժմ Պանեօ: Մընճիկեան Հայկազուն, դերձակ, ծնած Սամսոն 1923ին, այժմ Րէնսի: Նարկիզեան Սերոբ, մասնագէտ բանուոր, ծնած 1904ին Մարաշ, այժմ Փարիզ: Եկաւեան Փիէռ, հանքագործ, ծնած 1921ին Պոլիս, այժմ Կարտան: Սարգիսեան Րաֆֆի, դերձակ, ծնած 1910ին Խարբերդ, այժմ Մօնլիւսոն:

(Շար.)

...քին: Ո՞վ է այս կինը, ո՞ւր եմ տեսած:

— Բուրո՛ւլ, իմ քա՛ջ տղաս, դո՛ւն ազատեցիր իմ Դանիկս: Առաջին օրը որ տեսայ զինք, կը պատմէ յետոյ մօրս, աչքերուն մէջ կարդացի քաջութիւնը, բայց ո՞վ կրնար միտքէն անցընել, որ այս մատ մը տղուն սիրտին մէջ կրնայ լեցուիլ այսքան անձնազոհութիւն...: Ո՞վ գիտէ, թերեւս ձեր լեռները կուտան այս անձնազոհութիւնը, այս քաջութիւնը: Բուրո՛ւլ, իմ անուշիկ տղաս, ճանչցա՞ր Դանիկը...

Յանկարծ Զատկական կոչնակնե՛րը, յորդ եւ ողողուն ղօղանջիւննե՛րը...

— Մա՛յր, Զատիկը եկե՞ր է, ըսի նուազկոտ ձայնով մը:

— Այո՛, ձագո՛ւկս, Քրիստոս յարեա՛ւ... Իմ ձագո՛ւկս ալ յարութիւն առաւ այսօր:

Ծռեցաւ վրաս եւ համբուրեց երկա՛ր ու երկար: Արցունքները ողողեցին երեսներս:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի «Սիմանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ 6 Յունուար, ժամը 8.30ին, 137 rue Paul Bert: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբի դասախօսական ժողովը, այսօր, ուրբաթ իրիկուան ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խումբի հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան ամէն երեքշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին: Արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէին.— Jean Reissian, coiffeur Serge, 340, Ch. de St. Julien, Beaumont:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻ Տիկին Սաթենիկ Ֆիլիպեան, Յունաստանէն:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՇԱՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Երուանդ Պարկիրճեան կը նուիրէ 3000 ֆրանք եկեղեցւոյ Կրթական Մարմնոյ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.— Ս. Ծննդեան Ճրագալոյցին, կիրակի Յունուար 5, տեղի պիտի ունենայ քառաձայն պատարագ: Արարողութեան սկիզբը ժամը 15.30ին, Ս. Պատարագ ժամը 17ին:

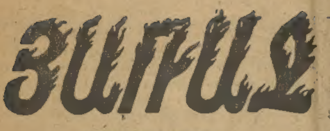
Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօնին առթիւ երկուշաբթի 6 յունուար, արարողութեան սկիզբը ժամը 8, քառաձայն պատարագ ժամը 10ին: Մեռելոց Ս. Ծննդեան, երեքշաբթի 7 յունուար Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Տէնտիլ գիւղէն Հաճի Աստուրենց Կիւլպէնկը կը փնտռէ քոյրը՝ Լուսաբեր: Կը խոստանայ նուէր մը տեղեկութիւն տուողին: Գրել «Յառաջ»ին: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն մանաւանդ «Ազդակ»էն եւ «Արեւելք»էն արտատպել:

ՓԱՐԻԶԻ շրջանի դերձակներու արտէլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամները, Հայաստան մեկնումի նախօրեակին, կատարուած նախապատրաստական աշխատանքներու շուրջ հիմնական որոշումներ տալու համար, այս կիրակի, ժամը 2.30ին Մանուշեան ակումբի մէջ, 8 rue Maubeuge, métro Cadet: Սոյն շատ կարեւոր ժողովին տրուած որոշումներէն վերջ, վարչութիւնը որեւէ պատասխանատուութիւն չստանձներ բացականերու հանդէպ:

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 4 Janvier 1946 Շաբաթ 4 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4895-Նոր շրջան թիւ 534 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Այսպէս ուրեմն, տարին փակուեցաւ եւ Հայկ. Դատը մնաց առկախ, ինչպէս դիտել կու-տայիք անցեալ շաբթու:

═ Դժբախտաբար ա՛յդ է իրականութիւնը: Ոչ մէկ վաւերական տեղեկութիւն որ յոյս ներշնչէր, մօտաւոր ժամանակի մը համար :

— Հապա Կարս - Արտահանի հա՞րցը :

═ Անորոշութիւն մինչեւ անգամ այդ հարցի մասին: Կ՚ըմբռնէք անշուշտ որ բուն Հայկ. Դատը լուծուած չըլլար, եթէ Թուրքիա օրինաւոր տի-րոջը վերադարձնէ այդ երկու նահանգները եւ Սուրմալուի գաւառը: Այդ պիտի ըլլար պարզա-պէս վերահաստատումը 1914ի սահմաններուն:

— Չէ՞ք ընդունիր թէ Մոսկուայի երկարատեւ լռութիւնը բան մը կ՚ապացուցանէ. մանաւանդ որ Անգարան ալ քիչ մը ծանր նստած է, առնէ մը ի վեր :

═ Կրնայ ըլլալ: Դիւանագիտական բարքերը շատ փոխուած չեն, երկրորդ մեծ պատերազմէն ի վեր: Գաղտնիքներ կան որոնց դժուար է թա-փանցել: Վերջերս Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրէին թէ բանակցութիւններ կը կատարուին եր-կու պետութեանց միջեւ: Ապահովաբար խնդիրը կապ ունի Նեղուցներու թնճուկին հետ, որ գլխա-ւոր հանգոյցն է երկու երկիրներու յարաբերու-թեանց :

— Չի՞ կրնար ըլլալ որ սահմաններու խնդիրն ալ յուզուի, գէթ անուղղակի :

═ Ինչո՞ւ չէ: Բայց Ս. Միութեան համար հիմնականը Նեղուցներու նոր կարգուսարքն է, Կարս - Արտահանն ալ՝ տեսակ մը մանրուք դրամ: Ինչ կը վերաբերի «արեւելեան նահանգներուն» — Հայկ. պահանջներ — ո՛րեւէ ծանուցագիր արուած չէ մինչեւ այսօր: Մեր բոլոր սատուգումները այս եզրակացութեան կը յանգին: Երանի՜ թէ սխալած ըլլայինք ...

— Իսկ միւս Դաշնակիցնե՞րը :

═ Անոնք երբեք չեն հաւանիր որ Թուրքիան հող կորսնցնէ ի շահ իր հիւսիսի հարեւանին (այսպէ՛ս կը ձեւակերպեն հայկական արդար պա-հանջները): Այս պարագան մեծապէս կը դժուա-րացնէ Ս. Միութեան դիրքը: Ահա թէ ինչո՛ւ. ստիպուած ենք բոլոր դուռներն ալ զարնել:

— Կը հաւատա՞ք Անգլեւսաքսոններու բարեա-ցակամութեան կամ «հայասիրութեան»:

═ Միամիտ հարցում: «Յառաջ»ի ամբողջ պատմութեան մէջ դուք պիտի չգտնէք մէկ տող գիր՝ որ այդ գաղափարը ներշնչէր: Բոլոր աշ-խարհակալութիւններն իրար կ՚արժեն, իրենց պսպղուն գոյներով: Մեր հիմնական նպատակն եղած է օրը օրին պարզել «ինչ կ՚անցնի կը դառ-նայ»ն, որպէսզի քնացողները սթափին եւ սնամէջ երազներ չհիւսեն: Զարնել բոլոր դուռնե-րը,— չի նշանակեր դուռ փոխել: Մնաց որ, սկիզ-բէն ի վեր ա՛յդ ուղղութեամբ կը հետապնդուի Հայկական Դատը: Այսուհետեւ ալ, մեր ամբողջ աշխատանքը այն պիտի ըլլայ որ Անգլեւսաքսոն-ները արգելք չյարուցանեն, եթէ բուն իրաւատէրը սեղանի վրայ դնէ հայկական պահանջները :

— Շատ պարզ է եւ հասկնալի:

═ Միշտ ալ այսպէս պարզ խօսած ենք, սկիզ-բէն ի վեր: Մեղքը մերը չէ, եթէ մարդիկ չեն հասկնար իրենց կարդացածը, կամ կը հասկնան եւ ծուռ կը մեկնեն, դրամ ցանելու եւ արիւն պղը-տորելու համար:

— Այսպէս ուրեմն երկար ճամբայ ունինք տա-կաւին, դատելով երեւոյթներէն:

═ Երկար թէ կարճ, քաղաքական կեանքը լաբիւրինթոս մըն է որ ամէն բանէ առաջ սուր աչք եւ արթնութիւն կը պահանջէ: Միեւնոյն ա-տեն գիտութիւն մըն է, որ անընդհատ աշխատանք եւ պատրաստութիւն կը պարտադրէ: Հազար կտոր ըլլաս, արժէք չունի ո եւ է պետութեան համար, եթէ իր քաղաքական եւ տնտեսական շահերը ուրիշ բան կը թելադրեն: Արթուն, իմաստուն եւ պատ-րաստ, առանց ոտքերը գետնէն կտրելու:

— Ի՞նչպէս կ՚ըլլար եթէ պարբերաբար դեկու-ցումներ կատարուէին այս հարցերու մասին, ամ-փոփ շրջանակի մէջ: Անշուշտ իմաստութիւն չէ ամէն բան թուղթին յանձնել:

═ Այդպիսի ծրագիր մըն ալ ունինք եւ կը յու-սանք իրագործել յարմար առիթով մը :

Շ.

Ձախերու հետապնդումը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն վերջին խուզարկութեանց եւ ձեր-բակալութեանց մասին.—

Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը կը շարունակէ դատական քննութիւնները համայնա-վարներուն դէմ: Լրացուցիչ տեղեկութեանց հա-մաձայն, Սապիհա եւ Զէքէրիա Սէրթէլները չեն ձերբակալուած, այլ հարցաքննուած եւ ազատ թողուած են: Գրաւուած թուղթերը սենեակ մը լեցնելու չափ շատ են եւ կը դասաւորուին: Գլխա-ւոր ամբաստանութիւնը այն է թէ ձեռնարկ եղած է բանուոր դասակարգը եւ ժողովուրդը գրգռելու պետութեան եւ վարչաձեւին դէմ :

Ատանայի մէջ փակուած է նոյնպէս Սօսիալիստ կուսակցութեան կեդրոնը: Որեւէ ձերբակալու-թիւն չկայ:

★ Անգարայի մէջ շահագրգռութեամբ կը հե-տեւին պաշարման վիճակի հրամանատարութեան կարգադրութիւններուն: Գտնուած փաստաթուղ-թերը պարկ առ պարկ կը բացուին եւ կը թարգ-մանուին մասնագէտներու կողմէ: Երեւան ելած են նաեւ ուշագրաւ նամակներ, զորս փոխանակած էին նախորդ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիւ Արաս եւ Զէքէրիա Սէրթէլ: Այդ նամակները կը ծանրանան երեսփոխանական ընտրութիւններու եւ այլ գործերու վրայ, եւ յատկանշական կարծիք-ներ կը յայտնեն :

★ Պոլսոյ մէջ նորանոր խուզարկութիւններ կատարուեցան, եւ փակուեցաւ Պէշիկթաշի մէջ Սօ-սիալիստ կուսակցութեան մէկ փոքր մասնաճիւղը: Հսկողութեան տակ առնուած են «Իլէրի Կէնճլիք» կազմակերպութեան ղեկավարները: Ձեկոյց եղած է պատկան իշխանութեան, որպէսզի այդ կուսակ-ցութիւնները կամ սէնտիքաները չատրածուին պա-շարման վիճակի դոտիներէն դուրս :

Ձերբակալուեցան 12 համալսարանականներ եւ ուրիշ բազմաթիւ անձեր, որոնց կարգին նաեւ Նէ-րիման Հիքմէթ: Կնքուեցան փակուած թերթերու, «Սէս»ի, «Նոր Օր»ի, «Եարըն»ի, «Տօսթ»ի, «Եր-ղըն»ի տպարանները: Կնքուեցան նաեւ փակուած կուսակցութիւններու, սէնտիքաներու եւ միու-թիւններու կեդրոնները, Սուատ Տէրվիշի հիմնած «Ամբագիրներու Սէնտիքան»: Հոն եւս խուզար-կութիւններ կատարուեցան եւ երեւան ելան գազա-նի թուղթեր եւ կանոնագիրներ :

Ծշդուած է որ 700ի կը յանգի կարմիր սէնտի-քաներուն թիւը եւ անցեալ Կիրակի, Պէշիկթաշի բանուորական սէնտիքային մէջ յուզումնալից ճառ-ներ խօսուած են, «Կարմիր դրօշ» մասին ներբող-ներ հիւսուած են, եւ ճառախօսներէն մէկը, Ծէ-րիտ Թաղաթ, յուզումէն մարած է: Հոն մուտ գործած է ոստիկան մը, որուն վրայ յարձակե-լով եւ կիցերով դուրս նետած են:

Զօնկուլտաքի, Էսկիշէհիրի եւ Անթէպի մէջ եւս փակուած են զանազան սէնտիքաներ:

Անգարայէ կը հաղորդուի թէ քանի կը խո-րանան քննութիւնները, այնքան երեւան կ՚ելլեն ծածուկ իրողութիւններ: Հաւանական է որ երեւան ելլեն ականաւոր դէմքեր, որոնք կապ հաստատած են ձախերուն հետ :

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԵՐՈՒՆ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին Դեկտեմբեր 18ի նիստին մէջ բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ, երբ դեմոկրատ երեսփոխան մը կը քննադատէր կառա-վարութիւնը: Վարչապետը, Րէճէպ Փէքէր զայ-րանալով «ախտաւոր» եւ «դաւաճան» անուանեց դեմոկրատները, որոնք ձգեցին հեռացան ընդհա-նուր պոռչուքներու մէջ: Քիչ մնաց որ ծեծ ալ ու-տէին: Յաջորդ օրը, դեմոկրատ (ընդդիմադիր) ե-րեսփոխանները ուշ ժամ անընդհատ նիստ գու-մարեցին, եւ որոշեցին չմասնակցիլ Ազգ. Ժողո-վին, իբրեւ բողոքի ցոյց: Ներկայ չեղան նոյնիսկ ազգ. պաշտպանութեան նմանացոյցին քուէարկու-թեան: Թերթերը կը գրեն թէ Դեկտ. 20ի նիստին մէջ 450 երեսփոխաններէն միայն 136ը մասնակցե-ցան վիճաբանութեանց: «Պահեր կային ուր խոր լռութիւն եւ ցաւ կը տիրէր»:

Էսկիշէհիրի դեմոկրատները հետեւեալ հեռա-գիրը ուղղած են.— Նմանացոյցի վիճաբանութեան ատեն երբ մեր կուսակցութեան ներկայացուցիչը՝ Ատնան Մէնտէրէս մեր տեսակէտները ու հաղո-փումները կը յայտնէր, վարչապետը «անիշխա-նական» եւ «ախտաւոր» որակած է զինքը եւ կարգ մը վերագրումներ ըրած է մեր կուսակցութեան: Մեր ժողովին մէջ որոշեցինք խստիւ ժխտել այդ վերագրումները եւ բողոքել :

Ծանօթ բանաստեղծ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, որ դե-մոկրատ կուսակցութեան հիմնադիրներէն է, յօդ-ուած մը հրատարակած է «Թուվվէթ» լրագրի ա-ռաջին թիւին մէջ, հետեւեալ խորագրով.— «Հրա-ժարեցէք չոր ու ցամաք սպառնալիքներէն»:(Ման-րամասնութիւնները յաջորդով):

Գիներու զեղչը եւ հրապարակին կացութիւնը

Պաշտօնաթերթը հրատարակեց այն հրամանա-գիրը որ կը ճշդէ գիներու կրճատման գործողու-թեանց եղանակը: Տակաւին կարելի չէ որոշ գա-ղափար կազմել կացութեան մասին, քանի որ գի-ներու խնդիրը շատ բարդ հանգամանք ունի: Եւ յետոյ, յունուար 2էն ալ խանութները մեծ մասով փակ էին: Ուրեմն պէտք է սպասել քանի մը օր:

Թերթերու թղթակիցները պտոյտներ կատա-րելով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն մանր առեւտրականներու բերնով.— Թող նախ գնումի գիները զեղչեն, յետոյ կը զեղչենք վաճառ-ման գիները: Դեռ զգալի տարբերութիւն մը կրած չեն: Հացը, միսը, ձուկը, խողեղէնք, պտուղները, բանջարեղէնները առ հասարակ հին գիներով կը ծախուին :

Գործաւոր մը.— Ինչո՞ւ պիտի պակսեցնեմ գիները, երբ փոխադրութեան սակերը կ՚աճեցնան եւ պաշտօնեաներս յաւելում կը պահանջեն :

Այսպէս ամէնքն ալ զանազան առարկութիւն-ներ կ՚ընեն, բայց հետզհետէ կը վարժուին զոհա-ցում տալու, համաձայն հրատարակուած հրա-մանագրին: Գաւառական քաղաքներ կան ուր խա-նութպանները ինքնաբերաբար տասը առ հարիւր զեղչեր կը կատարեն, բացի կառավարութեան սահ-մանած 5 առ հարիւրէն:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ կազի եւ ելեկտրականութեան նոր գիներուն վրայ եւս 10 առ հարիւր զեղչ մը պիտի կատարուի :

★ Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ շոգենաւային ընկերութիւնները հրահանգ ստացած են 5 առ հա-րիւր զեղչելու ճամբորդներու տոմսակները: Ա-ռեւտրական շրջանակները կը գնահատեն Պ. Լէոն Պլումի նախաձեռնութիւնը, բայց միեւնոյն ատեն ցաւ կը յայտնեն որ կառավարութիւնը աւելցուցած է կազի, ելեկտրականութեան, երկաթուղիներու, թղթատարութեան գիները:

★ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը նիստ գու-մարեց երէկ, ուսումնասիրելու համար կացութիւ-նը: Կազմակերպութիւնը կը խոստանայ լիովին ա-ջակցիլ դահլիճին քաղաքականութեանը, հաստա-տելով թէ գիներու զեղչը աւելի արժէք ունի քան աշխատավարձքի յաւելումը որ պիտի չաւելցնէ գնելու կարողութիւնը: Այս առթիւ ներկայացու-ցիչ մը յայտարարեց.— Կարեւոր է որ այսուհետեւ գնողները փոխանակ գիներու հսկողութիւնը կա-ռավարութենէն սպասելու, իրենք իրենց սատի-կաններն ըլլան եւ պահանջեն 5 առ հարիւրի իրա-կան զեղչը :

Գիշերակենդանութիւններ Ատրպատականի մէջ

Իրանի «Քէյհան» թերթը կը գրէ թէ կարգ մը սպաներ որոնք անցեալ տարի փախած էին բանա-կէն, Ատրպատականի դեմոկրատ զօրքին միանա-լու համար, մահուան դատապարտուած եւ գնդա-կահարուած են Թաւրիզի մէջ: Ուգայիէի մէջ ալ գնդակահարուած են զօր. Քեապիրի եւ ուրիշ սպաներ :

Իրանի կառավարութիւնը կը մերժէ հաստա-տել կամ հերքել այս լուրը, բայց պաշտօնական բերան մը յայտարարած է թէ «մէկէ աւելի գնդա-կահարութիւններ տեղի ունեցած են Ատրպատա-կանի մէջ եւ թէ կառավարութիւնը մօտերս զեկոյց մը պիտի հրատարակէ այս մասին»:

Նոր դատեր Գերմանիոյ մէջ

Յունուար 2էն Նիւրընպէրկի մէջ սկսաւ դատա-վարութիւնը օդանաւային մառէշալ Միլխի, որ Կէօրինկի աջ թեւն էր: Ամբաստանագիրը կարդաց ամերիկեան դատախազը, պարզելով ամբաստան-եալին կեանքը: Զօր. Միլխ Գերմանիոյ օդանաւա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հայկական Կաղանդը անթենով

Զորեքշաբթի առտու Փարիզի անթենը ուրիշ ժողովուրդներու կարգին, քանի մը վայրկեան ալ սահմանած էր հայկական Կաղանդին: Այս առթիւ ժողովրդական երգ մը երգեց Օր. Ա. Զրուանդեան, ընկերակցութեամբ սրինգի, իսկ Ժ. Փալամուտ-եան քանի մը խօսքով ներկայացուց հայկական Կաղանդը, ֆրանսերէն :

Բռնակալն Շարժումները

Բ.

Ո՞ւր է այսօր քրտական հարցը: Հեղինակը կը վկայէ թէ այդ՝ որպէս կարեւորագոյն խնդիր՝ գոյութիւն ունի չորս կամ հինգ պետութեանց միջեւ, եւ հետզհետէ կը ծաւալի:

«Աշխարհի վերակազմութեան համար հանդիսաւոր խորհրդաժողովներ գումարող մեծ պետութիւնները, չահերու հակամարտութիւն յարուցանող քարիւղաբեր այս հողերուն համար, անտարակոյս որ որոշում պիտի տան: Պիտի ուզե՞ն միլիոններու համեղ այս ժողովուրդին իրաւունքները ճանչնալ եւ արդարութիւն վերահաստատել...:

«Թուրքիա, 1925ի քրտական ջարդերուն եւ անկէ վերջ իրականացած բնաջնջումի քաղաքականութեան շնորհիւ, անամօթաբար կ'ըսէ թէ՝ Թուրքիոյ մէջ քրտական հարց գոյութիւն չունի: Եւ սակայն Քիւրտիստանի անցուդարձերն ու հետապնդած վարչական յատուկ միջոցները կը ծածկէ:

«Իրան կը պնդէ թէ՝ Քիւրտի եւ Պարսիկի միջեւ խտրութիւն չի կրնար ըլլալ, քանի որ ցեղակից եւ արիւնակից ժողովուրդներ են:

«Իսկ Իրաք, Քիւրտիստան բառը բերնին մէջ ծամծմելով, չուզեր այդ բառին շուրջ վիճաբանութիւններ յարուցանել: Սակայն Թուրքիոյ հետ փոխադարձ օգնութեան դաշինք կը կնքէ»:

Այս պայմաննրո՞ւն տակ, պիտի ըսէք.

Աղիգ պէյ աչքերը կը յառէ դէպի Խ. Միութիւն, իր բառով՝ Ռուսաստան, եւ «հեռուէն կը նշմարէ ցոլքերը բոցավառ կրակին» եւ կ'աւելցնէ. — «Քիւրտիստանի փոքր մէկ մասը եղբող այս կողմէն է միայն որ զովարար զեփիւռ մը կը փչէ՝ հրակէզ սրտերուն համար»:

Յետոյ «մաղթանք առ Բարձեալն Աստուած», որ այս կրակը վերածէ հիւլէական ուժի, եւ Թուրքիոյ կողմէ երկարող արիւնոտ ճիրանները այրելով միլիոնաւոր Քիւրտերուն նոր կեանք պարգեւէ»:

Իր գրքին մէջ Աղիգ պէյ ընդհ. տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Միջագետքի Քիւրտերու իրաւական կացութեան մասին, ինչ որ մասնաւոր շահեկանութիւն մը չի ներկայացներ մեզի համար:

Կան նաեւ համառօտ տեղեկութիւններ՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ ապրող Քիւրտերուն ի նպաստ կատարուած կրթական եւ մշակութային աշխատանքներու մասին: Գլխաւորներն են փաչկատուն ցեղերու տեղաւորումը գիւղերու մէջ, նախակրթարաններու բացում, լեզուական միօրինակութիւն, ցեղային առանձնայատկութեանց մշակում, բառարան, դասագրքեր, թատրոն, եւ այլն:

Աղիգ պէյ գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ թէ այս բոլոր աշխատանքները առաւելապէս տարուած են Երեւանի մէջ, եւ թէ՝ հրատարակուած բառարանը թանկագին եւ արժէքաւոր գործ մըն է (հոս կը յիշատակէ հանգուցեալ ուսուցչապետին՝ փրոֆ. Խաչատուրեանի անունը): «Երեւանի ուսուցչանոցէն վկայեալ քիւրտ ուսուցիչներն են որ կը կրթեն քիւրտ նոր սերունդը՝ իրենց մայրենի լեզուով, եւ անոր ազգ. ոգիով զարգացման եւ բարգաւաճման համար ջանք չի խնայուիր»:

Սակայն, ինչ որ ամէնէն աւելի ընթերցողին ուշադրութիւնը կը գրաւէ, այն յամառ եւ հետեւողական ճիգն է զոր հեղինակը ցոյց կուտայ քրտական ազգ. սահմաններու, եւ հայ եւ քիւրտ բնակչութեանց թիւի մասին, տեղի եւ անտեղի: Այդ սահմանները կ'ընդգրկեն Ատանայէն՝ Թաւրիզ եւ Կարինէն մինչեւ Պարսից Ծոց երկարող տարածութիւնը: Ասորեստանի անկումի թուականներուն անոնք երկարած են արեւելեան կողմէն մինչեւ Աֆղանիստան, իսկ արեւմուտքէն՝ մինչեւ Հայմանայի դաշտը (Անգարայի մօտ), խտութեան կեդրոնը այսօրուան Քիւրտիստանը ընդունելով:

Ինչ որ մենք «արեւելեան վեց նահանգներ» ըսելով Հայաստան կը հասկնանք, ան (հեղինակը) կը հասկնայ Քիւրտիստան: Տեղ մը միայն կը յիշատակէ թէ՝ Արարատը հայկական լեռ է: Ուրեմն լռելեայն հասկցնել կ'ուզէ թէ՝ Հայաստանը Արարատէն անդին է:

Պատմական անցեալի մասին խօսած ատեն, երբեք բերանը չառներ Հայաստան բառը, եւ ոչ ալ կը յիշատակէ այդ տեսակ երկրամասի մը գոյութիւնը: Հայերը կը նկատէ «Հիւս. Քիւրտիստանի բազմաթիւ գաւառներուն մէջ Քիւրտերուն հետ միասին ապրող, եւ միեւնոյն Պահլաւունի ցեղին պատկանող ժողովուրդ մը, որ ժամանակին եւ կացութեան բնծայած պատեհութիւններէն օգտուտ քաղել գիտցած է: Ալանաց եւ Պահլաւունիներու շրջանին, երբեմն անկախ եւ երբեմն կիսանկախ գոյութիւն մը ունեցած են թէեւ, սակայն քրիստոնէութիւնը ընդունելէ վերջ Պահլաւունիներէն (այսինքն Քիւրտերէն) անջատուած եւ առանձին ապրիլ սկսած են: Հայերը ատեն մը իրենց ազգ. ծաւալականութիւնը ընդարձակելով Հիւսիս. Քիւրտիստանի բազմաթիւ լեռները գրաւած, եւ դէպի արեւմուտք յառաջանալով, Ատանայի եւ Սիսի շրջանները իրենց տիրապետութեան ենթարկած են: Սակայն թշնամիներու գրոհին առջեւ չուտով ոչնչացած է այդ պետութիւնը»:

X

Երկար պիտի ըլլար կանգ առնել իւրաքանչիւր գլուխի վրայ: Այս պատճառով զանց կ'առնեմ Իսլամէն մինչեւ Օսմ. տիրապետութիւն երկարող շրջանը, եւ անոր յաջորդող բազմաթիւ հատուածները, հասնելու համար Սուլթան Համիտի գահակալութենէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութեան յայտարարութեան թուականը:

Դժբախտաբար, հեղինակը հազիւ էջ մը նուիրած է այս ամենակարեւոր շրջանին: Հարեւանցի կը յիշատակէ «Քրտական Համիտիէ գունդերու» կազմութիւնը՝ յար եւ նման ռուսական խազախ հեծելազօրքին, ինչպէս եւ ակնարկ մը Հայկական ջարդերու վրայ:

Կը սպասէինք, որ հայեւքիւրտ բարեկամութեան անհրաժեշտութիւնը ջատագովող Աղիզ պէյ, քիչ մը աւելի երկար կանգ առնէր այս գլուխին վրայ, եւ անկեղծ ըլլալու համար ընդունէր թէ՝ «հայ ժողովուրդի բնաջնջումի ծրագրեալ քաղաքականութեան» մէջ, իր ազգակիցները առնուազն դահիճի դեր կատարած են:

Մեր յարգելի բարեկամը լաւ ուսումնասիրած ըլլալով պատմութիւնը, գիտէ որ «կրօնական մոլեռանդութիւն»ը շատ քիչ դեր կատարած է գործուած զազանութեանց մէջ: Մեր հարեւան Քիւրտը չա՛տ ուշ ըմբռնեց որ ինք դարձած էր ոճիրի կոյր գործիք մը Թուրքին ձեռքին մէջ: Մոռցաւ որ այդ սուրը երկսայրի էր, եւ պատմութեան անողոք դատաստանով, ինք եւս անցաւ բռնարարութեանց, տեղահանութեան, աքսորի եւ կոտորածներու նոյն ճամբաներէն:

Ի՞նչքան դառն են այս խորհրդածութիւնները: Սիրտս կը մղկտայ ամէն անգամ որ կը դառնաս մռայլ անցեալին:

Հ. ՎՌԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ հրետաձիգներու խաչագործութիւնները

ԽՄԲ. — «Սով. Հայաստան»ի Նոյ. 17ի թիւէն, մեր հայերէնով. —

Մեր երկիրը կը տօնէ Հրետանիի օրը: Հայրենական պատերազմի տարիներուն, խորհրդային փառապանծ հրետանին պատուով կատարեց իր պարտքը՝ հայրենիքի հանդէպ: Ան իր ահարկու կրակով, փակեց հիթլէրական հորդաներու յառաջխաղացման ճամբան, կործանիչ հարուածներով հողմացրիւ ըրաւ ֆաշական պաշտպանութեան գիծերն ու ամրոցները եւ ճամբայ բացաւ հետեւակի համար: Հետեւակազօրքին, օդային ուժերուն եւ հրասայլերուն հետ՝ սերտօրէն գործակցելով, խորհրդային հրետանին ապահովեց յաղթանակը թշնամիին դէմ:

Մեր հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան համար մղուած կռիւներուն մէջ, խորհրդային ահեղ հրետանիի արիասիրտ թնդանօթաձիգներու շարքերուն մէջ, իրենց հերոսական սխրագործութիւններով նշանաւոր են հանդիսացած, նաեւ մեր զօրամասի թնդանօթաձիգները:

Վերյիշենք կովկասեան լեռներուն մէջ մղուած պաշտպանողական ահեղ կռիւներու օրերը: Փոխ-գնդապետ Բ. Դանիէլեանի հրամանատարութեամբ գործող հրետաձիգները, որոնք ազնուօրէն կատարելով իրենց պարտքը հայրենիքի հանդէպ, անշեղ կրակով ցիրուցան կ'ընէին հակառակորդին ուժերը ու կը քանդէին թշնամիին ամրութիւնները: Զօրամասի մարտական հաշիւը բացին թնդանօթի հրամանատար աւագ լէյտենանտ Ա. Կարապետեանի թնդանօթաձիգները, որոնք կռուի մտնելու առաջին օրն իսկ, թնդանօթային կրակով ոչնչացուցին գերմանական պրոհ տուող հրասայլերէն մէկը, իսկ երկուքին ստիպեցին վերադառնալ իրենց նախկին դիրքերը:

Հրամանատարներ Նարիմանեանի, Տոնիլինի, եւԾառատիկեանի հրետաձիգները, իրենց հրանօթները ամենամօտիկ տարածութեան վրայ դնելով, ուղիղ նշանառութեամբ կ'ոչնչացնէին Գերմանացիներու նշանակէտերը եւ յառաջ մղացող հիթլէրական աւազակները: Իրենց խիզախութեամբ նշանաւոր, հանդիսացան հրետաձիգներ՝ Մ. Սարգսեան, Ս. Թումեան եւ Վ. Չախմախեան: Ասոնք իրենց մրրկային կրակով՝ օգնեցին հետեւակազօրքին, նա մղելու համար թշնամիին յարձակումները եւ մեր ձեռքերուն մէջ պահելու գրաւուած դիրքերը: Կովկասեան նախալեռներուն մէջ, մեր զօրամասի հրետանին հազարաւոր ռումբեր թափեց թշնամիի գլխուն, հրկիզեց գերմանական 11 ինքնաշարժ՝ ռազմամթերքով բեռնաւորուած, ոչնչացուց 15 գնդացիր, 20 ականանետ եւ ճնշեց թնդանօթի եւ ականաձիգի 8 մարտկոցին կրակը:

Ցետագային, յարձակողական կռիւներու ատեն, զօրամասի ռմբաձիգները, յառաջանալով հետեւակի հետ զուգընթաց կ'ապահովէին անոր յաջող գործողութիւնները: Ցարձակման միջոցին, Գերմանացիներու ռումբը պայթեցաւ լէյտենանտ Լայլոյեանի թնդանօթին շատ մօտ: Թշնամի ռումբի բեկորի հարուածէն, սկսան այրիլ ռումբով լեցուն արկղերը: Արիասիրտ թնդանօթաձիգը, իր կեանքը վտանգի ենթարկելով, նետուեցաւ բոցերուն մէջ, հրկիզումէն փրկեց ռումբերը եւ շարունակեց կրակել թշնամիին վրայ, անոր իւրաքանչիւր ռումբը կը համնէր իր նպատակին:

Սեւաստոփոլի ազատագրման համար մղուած հերոսական կռուի օրերուն, թնդանօթաձիգային մենամարտի ժամանակ, աւագ լէյտենանտ Ս. Հախեանի խումբին մէկ մասը շարքէն դուրս եկաւ, բայց անոր թնդանօթը չլռեց: Խիզախ թնդանօթաձիգը թշնամիի կրած մէկ ռումբին կը պատասխանէր տասնով եւ մենամարտի ընթացքին յաղթող հանդիսացաւ: Ան իր հարուածներով ոչնչացուց թշնամի երկու թնդանօթ եւ քանդեց երեք գնդացիրի կէտ: Հախեանի խումբը իր յայտնաբերած խիզախութեան համար վարձատրուեցաւ Խորհ. Միութեան շքանշաններով:

Հակառակորդն անցաւ հակայարձակման: Հրետանիի նշանառու Մխիթարեանի ուղղութեամբ յառաջ կը սողային գերմանական «վագր»երը: Արիասիրտ ռմբաձիգը առանց խուճապի մատնուելու, մենամարտի մէջ մտաւ թշնամիին մետաղեայ հրէշներուն դէմ: Հակառակորդի կրակէն վիրաւորուեցան հրետանիին զինուորները, բայց Մխիթարեանը կը շարունակէր անվեհեր կերպով գործել: Անիկա չուտով կարգէն դուրս բերաւ յառաջ սողացող հրասայլը, հրկիզեց ինքնաշարժ թնդանօթը եւ ցիր ու ցան ըրաւ՝ նախայարձակման անցած թշնամիի հետեւակազօրքը:

Օտերի մէջ միայն մէկ օրուան կռուի ընթացքին, Ա. Միրզոյեանի թնդանօթի խումբը, թշնամիի դիրքերուն վրայ թափեց աւելի քան երեք հարիւր ռումբ: Ան օժանդակեց հետեւակազօրքին՝ ետ մղելու իրենց ուղղութեամբ հակայարձակման անցած հիթլէրականները: Ականաձիգներ Զ. Մալխասովը, Ա. Ցովհաննէսեան եւ Ն. Բերդուկ՝ իւրաքանչիւրը 800ական արձակեցին թշնամիին վրայ: Նոյն օրուան ընթացքին, անոնք ոչնչացուցին հակառակորդին տասնըինը կրակակէտ ու դիտակէտ: — Մեր զօրամասի հրետանին յարձակումով մտաւ մինչեւ Պերլին:

ՀԱԶ. Ս. ՆԱԼԲԱՆՏԵԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ մեռած է, Հայաստանի Գրողներու Միութեան անդամ՝ քիւրտ գրող Վեզիրէ Նադրի:

Հանգուցեալը համեստ խաշնարածի վիճակէն գրողի աստիճանին հասաւ, շնորհիւ իր յարատեւ աշխատանքին: Փայլուն կերպով աւարտած էր հայկական եւ ռուսական մանկավարժական համալսարանները:

Քրտական բանաստեղծութեան մէջ յայտնի դէմք մը դարձաւ իր «Նուբար» բանաստեղծութեանց ժողովածուով: Իր բազմաթիւ բանաստեղծութիւնները, պատմուածքներնու թարգմանութիւնները, — ռուսերէնէ, հայերէնէ, ադրբեջաներէնէ, — տպագրուած են քրտական դասագիրքերուն եւ թերթերուն մէջ: Գրած է ու մշակած քրտական փոէլորը: Մասնակցած է կարգ մը դասագիրքերու պատրաստութեան ու թարգմանութեան: Գրած է նաեւ «Քիւրտ լեզուի քերականութիւնը»: Պատրաստելու վրայ էր քիւրտ ժողովուրդի եւ անոր գրականութեան պատմութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ՉԵԿԻՍՏՆԵՐԷՆ գնդապետ Սեդրակ Վարդանեանի մահը կ'ողբան Երեւանի թերթերը: Հանգուցեալը երիտասարդ տարիքէն մտնելով համայնավարական կուսակցութեան մէջ, 1921էն մինչեւ իր կեանքին վերջը աշխատած է Չեկայի զանազան բաժիններուն մէջ, կատարելով պատասխանատու պաշտօններ: Զանազան կազմակերպութիւններու մէջ իր կատարած երկարատեւ եւ բարուոք աշխատանքներու իբրեւ վարձատրութիւն, կառավարութիւնը զինքը պատուած էր «Կարմիր դրօշ»ի, «Հայրենական պատերազմի առաջին աստիճանի», «Աշխատանքի Կարմիր դրօշ»ի, «Կարմիր Աստղ»ի շքանշաններով եւ երիշ 3 շքանշաններով, ինչպէս եւ «պատուաւոր չեկիստի կրծքանշանով»:

Վարդանեան 1938էն ի վեր անդամ էր Գերագոյն Խորհուրդի:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ քաղաքը մեծցնելու եւ աւելի բարեկարգելու համար, նոր վարկեր սահմանուած են: Միայն 1946ի շինարարութեան համար յատկացուած է 5786000 ռուբլի: Պիտի նորոգուին ութսուն մեծ շէնքեր: Կաղանճիէն մինչեւ Լենինական մէկուկէս քիլոմեթր ջուրի ճամբայ պիտի նորոգուի ամբողջովին: Պիտի կառուցուին երեքմեծ շէնքեր: Պիտի արդիականացուին բազմաթիւ փողոցներ եւ հրապարակներ: 247.000 քառ. մեթր մայթ կուպրով պիտի ծեփուի: Գիտութեան Ակադեմիայի բուսաբանական պարտէզին համար մասնաճիւղ մը պիտի հիմնուի:

ՊԵՐԼԻՑ Սքուլին մէջ, Օր. Սթէլլա Կիւմիւշեան տուաւ իր դասախօսութեան երկրորդ մասը՝ դարձեալ անգլերէնով:

Դպրոցին Տնօրէնը ունկնդիրներուն ներկայացուց «շնորհալի օրիորդը, «իր.սքանչելի վստակ առողջութեամբ եւ մշտաժպիտ դիմագծովը»:

Կիւմիւշեան, իր առաջին դասին պէս, շարժապատկերի ընկերակցութեամբ, տուաւ յուզիչ ուսումնասիրութիւն մը՝ Երաժշտութեան եւ Նուագարաններու մասին, Միջին Դարէն մինչեւ ԺԹ.ի սկիզբը մէկ ժամ լարուած հետաքրքրութեան մէջ պահեց իր ամենազգի եւ ամէն տարիքի ունկնդիրները: — Տ.

Հէնրի Մորկընթաու

ԽՄԲ.— Ինչպէս խաբարդած էինք, 90 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ Հէնրի Մորկընթաու, Պոլսոյ ամերիկեան նախկին դեսպանը որ այնքան մարդասիրական դեր կատարած էր 1915—16ի հայաջինջ սարսափներու միջոցին: Ահա իր համառօտ կենսագրականը.—

Մորկընթաու իր երկարամեայ կեանքին մէջ եղած էր փաստաբան եւ զբաղած էր անշարժ կալուածներու գործով:

Ան եղած էր մարդասէր մը, գրքի հեղինակ եւ դիւանագէտ: Գործօն դեր ունեցած էր Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ:

Մտերիմ բարեկամն էր Ուտրօ Ուիլսընի եւ Ֆրէնքլին Տ. Ռուզվէլթի: Եղած էր հիմնադիրը Ամերիկեան Ազգային Կարմիր Խաչին: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ընտրուած էր ատենապետ Յոյն Գաղթականաց Զետեղման Յանձնախումբին՝ 1923ին: Մորկընթաու կատարեց իր լաւագոյն գործերէն մին՝ հաստատելով 1500000 աղքատացած եւ սովեալ յոյն գաղթականներ, որոնք կուգային Փոքր Ասիայէն եւ Արեւելեան Թրակիայէն, 1922ի Թրքական յաղթանակէն յետոյ, երբ Մուսթաֆա Քէմալի զինուորները այրեցին Իզմիրը:

Մորկընթաու ծնած էր Մանհայմի մէջ, Հռենոսի վրայ (Գերմանիա), ապրիլ 26, 1856ին: Իր ծնողները կը կոչուէին Լազարուս եւ Պապէթ Կուկընհայմ Մորկընթաու: Իր հայրը կը զբաղէր ծխախոտի գործով եւ բաղդատաբար լաւ նիւթական դիրք մը շինած էր:

Մորկընթաուի հայրը սիկար կ'արտածէր դէպի Ամերիկա: Բայց երբ Ամերիկայի քաղաքացիական պատերազմէն վերջ, մաքսերու գիները բարձրացան, այդ առեւտուրը փճացաւ: Մորկընթաու որոշեց իր ունեցածը հաւաքել եւ գաղթել Նոր Աշխարհ:

Մորկընթաու իր ծնողքին հետ եկած է Ամերիկա 1865ին եւ հաստատուած է Պրուքլինի մէջ: Այդ ատեն երկրի տնտեսական վիճակը ծանր էր, նոյնիսկ դժուար էր ապրուստ մը ճարելը:

Ան իր նախնական կրթութիւնը աւարտեց 1870ին եւ յետոյ անմիջապէս գործի սկսաւ: Գործ մը ճարեց Արդարադատական գրասենեակի մը մէջ, շաբաթական 6 տոլարով եւ ապա շաբաթական 10 տոլարով մտաւ Պլումէնկտէյլի մեծ խանութին մէջ ծառայելու: Իր պարապոյ ժամերուն կը կարդար օրէնսդիտական գրքեր: Շաբաթական 15 տոլար կը ստանար եւ գիշերները կը յաճախէր իրաւագիտական դպրոց, փաստաբանական քննութիւն անցնելու համար:

Մորկընթաու 1879—1899 անդամ էր փաստաբանական ընկերութեան մը, 1899ին սկսաւ պարապիլ անշարժ կալուածի գործով:

Ուիլսընի առաջին անգամ նախագահ ընտրուելէն վերջ, խօսք եղաւ որ Մորկընթաու պիտի անդամակցէր դահլիճին: Բայց եղաւ դեսպան Թ. Դիրանմէօ 1913ին եւ գնաց Կ. Պոլիս: Երբ առաջին համաշխարհային պատերազմը ծագեցաւ, ստիպուեցաւ պաշտպանել Ամերիկայի շահերէն զատ, Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ռուսիոյ, Պելճիքայի, Մոնթենեկրոյի, Սան Մարինոյի, Սերպիոյ եւ Զուիցերիոյ շահերը: Առաջին վայրկեանէն իսկ ան իր ընկերներէն տարբեր ըլլալով, խորհրդակցեցաւ առեւտրականներու եւ միսիոնարներու հետ: Ճամբորդեց երկրին ներսերը եւ քաղեց վաւերական տեղեկութիւններ:

Ան վերոյիշեալ պետութեանց շահերը այնքան լաւ կերպով պաշտպանեց որ ամէն կողմէ շնորհակալութիւններ կը տեղային:

Կ. Պոլսոյ մէջ գտնուած ժամանակ, Մորկընթաու մեծ պատեհութիւն ունեցաւ դիտելու դաւերը՝ Գերմաններու եւ Թուրքերու միջեւ եւ մասնաւորապէս գերման գործակալներու եւ Թալէաթ պէյի եւ Էնվէր պէյի միջեւ: Այդ կ'երեւի իր հրատարակած «Դեսպան Մրկընթաուի Պատմութիւնը» գրքին մէջ, որ հրատարակուած է նաեւ Անգլիոյ մէջ «Վոսփորի Գաղտնիքները» անունին տակ, եւ յետոյ թարգմանուած է Ֆրանսերէնի եւ ուրիշ լեզուներու:

ԽՄԲ.— Այս գիրքը առաւելապէս կը վերաբերի Հայերու տարագրութեան ընթացքին տեղի ունեցած խժդժութիւններուն:

Մորկընթաու Ամերիկա վերադարձաւ 1916ին Դեմոկրատներու ընտրական պայքարին օժանդակելու վճռական մտադրութեամբ:

Ան որպէս մէկը Ամերիկեան Ազգային Կարմիր Խաչի հիմնադիրներէն, 1919ին Ժընեւ ղրկուեցաւ Կարմիր Խաչի պատգամաւորական ժողովին: Ան փոխ-ատենապետ ընտրուած էր «Նիըր Իսթ Րիլիֆ», Ինքորփորէյթըտ»ի, որ կազմուած էր Քանկրէսի քուէարկած օրէնքով: Այդ պաշտօնին վրայ մնաց 1919—1921:

Յունիս 19, 1919ին, Նախագահ Ուիլսըն նշանակեց Մորկընթաուն իբրեւ պետ Յանձնախումբի մը՝ քննութիւններ կատարելու Լեհաստանի մէջ, մասնաւորապէս Հրեաներու ջարդի մասին: Ան ամիսներով մնաց հոն եւ ներկայացուց տեղեկագիր մը, որով ցոյց տուաւ որ ղրկուած տեղեկագիրները չափազանցուած էին:

1920ին դեսպան անուանուեցաւ Մեքսիկոյի, բայց քաղաքական պայմանները փոխուեցան եւ Հանրապետականներ գործի գլուխ անցան:

Մորկընթաու լաւ կը ճանչնար Մերձաւոր Արեւելքի պայմանները: Ան յաջող կերպով գլուխ հանեց մարդասիրական գործ մը զոր ստանձնեց 1923ին: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ընտրուեցաւ ատենապետ՝ Յոյն Գաղթականներու զետեղման յանձնախումբի: Իր տրամադրութեան տակ դրուած էր աւելի քան 50 միլիոն տոլար, որ պիտի գործածուէր մի միայն արտադրական միջոցներ կազմակերպելու 1.500.000 գաղթականներուն, որոնք մեկնած էին Փոքր Ասիայէն եւ Արեւելեան Թրակիայէն եւ ապաստանարան կը փնտռէին յունական հողի վրայ:

Այդ ժամանակ Մորկընթաու թէեւ մօտաւորապէս 70 տարեկան էր, ձեռնարկեց այդ գործին եւ յաջողութեամբ գլուխ հանեց զայն:

Յունաստանի ժողովուրդը յայտնեց իր երախտագիտութիւնը, եւ Աթէնքի համալսարանը անոր տուաւ Պատուոյ Աստիճան: Այդ գործի մասին ան, իր յուշերը հրատարակած է «Աթէնք ղրկուեցայ» գրքին մէջ:

Մորկընթաու ուր որ գացած է (եւ շատ տեղեր այցելած է), տարածած է բարեկամեցողութիւն: 1926ին այցելած է Ճափոն:

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին՝ Մորկընթաու գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ 1932ի եւ 1933ի Նախագահական եւ Քաղաքապետական ընտրական պայքարներուն մէջ:

Մորկընթաու առաջիններէն մին եղաւ եւ շեշտեց Եւրոպայի խաղաղութեան դէմ Հիթլէրի սպառնալիքի կարեւորութիւնը: Ան կանխագուշակեց, որ Գերմանիա պիտի բռնաբարէ Վերսայլի դաշնագրի պայմանները եւ պիտի վերազինուի, պարտադրելու համար իր պայմանները, եւ թէ Մուսոլինին դեր մը պիտի ունենայ Եւրոպայի Ուժերու ապագայ հաւասարակշռութեան մէջ:

Մորկընթաու մինչեւ իր 80 տարիքը կը հետաքրքրուէր ընթացիկ գործերով: Ան ճառախօսած է հանրային հաւաքոյթներու մէջ, եւ միշտ իր մասնակցութիւնը բերած զինք հետաքրքրող հանրային դատերու մէջ:

Հանգուցեալը դէմ էր սիոնական շարժումին զոր կը նկատէր «ամենասեւ սխալը»:

Ան յայտարարած էր որ՝ «Սիոնականութիւնը հրէական պատմութեան մէջ ամենաանվրիպելի պատրանքն է: Սկզբունքով սխալ է եւ անկարելի է իրագործել: Անհիմն է տնտեսական տեսակէտով, երեւակայական է քաղաքականապէս եւ ապարդիւն է իբր հոգեկան գաղափարական: Ժողովուրդի մը յոյսերը կոյր կերպով կը փնտռեն դարաւոր թըշուառութիւններ»:

Գիտական անկիւն

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կենդանիները օժտուած են ինքնապաշտպանութեան բնազդով: Անոնք երբեմն զիրենք շրջապատող առարկաներուն երեւոյթը կ'առնեն, ինչպէս չորցած փայտի, ճիւղի, տերեւի, եւն: Երբեմն կենդանիներուն գոյնն է որ կը նմանի իրենց նեցուկ կամ պատսպարան ծառայող առարկաներու կամ նիւթերու գոյնին: Այսպէս են բեւեռային երկիրներու կենդանիները, որոնց մորթին գոյնը ձիւնի պէս ճերմակ է, եւ անապատներու մէջ ապրող կենդանիները, որոնց մորթը գորշ է աւազի նման, ուր կը պատսպարուին:

Ամէնուն ծանօթ է գետնառիւծը (քամէլէօն), որ ժայռի վրայ գորշ գոյն կ'առնէ, ծառերու մէջ՝ կանանչ, երբ չփման մէջ մտնէ տերեւներու հետ: Ան երբեմն փոխնիփոխ եւ պարագաներու համաձայն գոյն կը փոխէ, կ'ըլլայ կապոյտ, սեւ, դեղին, ճերմակ եւ կարմիր, երբ բարկանայ կամ վախնայ բանէ մը: Գոյներու այս փոփոխութիւնները, որոնք տեսանելի են մորթին թափանցիկ բջիջներէն, երկչոտ կենդանին կը պաշտպանեն զինքը շրջապատող վտանգներուն դէմ:

Վահանաձուկը իր գոյնը կը փոխէ, համաձայն ջրամանի յատակի գոյնին, որուն մէջ դրուած է:

Լեզուաձուկը, տափակձուկը եւն. իրենց մարմինը աւազին մէջ կը խրեն, եւ իրենց կռնակը այդ դիրքին մէջ ջուրի յատակին գոյնը կ'առնէ:

Ծովերու խորութեան մէջ ապրող լուսեղէն ձուկերը օժտուած են լոյս արտադրող մասնաւոր գործարաններով, եւ կրնան ըստ կամս մարել կամ վառել, չափաւորել կամ արծարծել անոնց լոյսը: Այդ լոյսերը զանազան կերպով կը գունաւորուին երփնանիւթային գործարաններու միջոցաւ:

Ձուկերէն ոմանք իբր զէնք ունին սուրի կամ սղոցի նմանող դունչ մը, ուրիշներ կը կրեն կպչուն ու մածուն նիւթով լեցուն պարկ մը, զոր ի հարկին թշնամիին վրայ կ'արձակեն: Ոմանք կը յարձակին կամ կը փոխադարձեն թշնամիին յարձակումը, անոր վրայ ելեկտրական հոսանք մը արտահոսելով:

Ռմբաձիգ կոչուած պատենաթեւ ձուկերը վըտանգի պահուն հեղուկի ուժգին ցայտում մը կ'արձակեն թեթեւ պայթումով մը, եւ նոյն պահուն կ'աներեւութանան ծուխի ամպի մը մէջէն: Արտահոսուած այդ հեղուկը կիզիչ յատկութիւն ունի, եւ պայթումը կրնայ 10—12 անգամ յաջորդաբար կրկնուիլ:

Սքունքսը, որ Արժանթինի մէջ կօրիլլօ անունով ծանօթ է, եւ որուն մուշտակը շատ յարգի է, երբ բարկանայ, ոտքը կը վերցնէ եւ սրբանին տակը գտնուած գեղձերէն գարշահոտ հեղուկ մը կ'արձակէ հակառակորդին վրայ, քանի մը մեթր հեռաւորութեամբ: Հեղուկը զօրաւոր հոտ մը ունի եւ դժուարաւ կը ցնդի: Երբ որսի շուները անգամ մը օծուին այդ գարշահոտ մէզով, այլեւս չեն ուզեր հալածել աքունքսները:

Ամերիկայի մուֆէթ կոչուած կենդանին, Աքիսը, ինչպէս նաեւ Սօնտ կզզիներու ընիկ իշխարը (ալէռօ), վտանգի պահուն սրբանի տակը գտնուած գեղձերէն գարշահոտ ու թափանցող հեղուկ մը կ'արձակեն թշնամիներու վրայ:

Ինչպէս կը տեսնուի, վերոյիշեալ կենդանիները վախի կամ բարկութեան ազդեցութեան տակ իրենց պահեստի փամփշտիկներէն անախորժ հեղուկներ կ'արձակեն, առանց իրենց ըրածին գիտակցութիւնը ունենալու, այլ պարզապէս պաշտպանողական անդրադարձումներու հետեւանքով:

Ոզնին եւ կրիան ամենափոքր վտանգի մը առջեւ կը կծկուին իրենց փշոտ ու կարծր պատեանին մէջ:

Մեղուն, պիծակը, կարիճը, իժը եւ բոլոր թունաւոր օձերը ծանօթ են իրենց թունաւոր խայթումներով:

Եղջերաւոր կամ կոտոշաւոր կենդանիները իրենք զիրենք կը պաշտպանեն իրենց եղջիւրներով, — ձին, էշը, եւն. երբ բարկանան, աքացի կը զարնեն:

Վերջապէս կարգ մը կենդանիներ իբր պաշտպանողական միջոց իրենց մարմինէն մաս մը պատանդ կը ձգեն թշնամիին ձեռքը: Ըստ այսմ, եթէ պատահի որ իր մէկ անդամը թշնամիէն բռնուի, զայն իր մարմինէն կ'անջատէ ու կը հեռանայ, փրկելու համար մարմինին մնացեալ մասերը:

Մողէզը կրնայ իր պոչը անդամահատել: Միջատներէն ոմանք, ինչպէս սարդերը, կրնան իրենց բռնուած մէկ կամ աւելի ոտքերը թողուլ ու երթալ. յաջորդող օրերուն մէջ, այդ կտրուած ոտքին մնացորդին վրայ նոր ոտք մը կը բուսնի:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

«Մեր ուսուցիչը»

ԽՄԲ.— Անցեալ Օգոստոսին Հալէպի մէջ մեռաւ բազմավաստակ ուսուցիչ մը, Կարապետ Իւլիւպէյեան, շրջանաւարտ Կարնոյ Սանասարեան վարժարանի: Իր աշակերտներէն Արմէն Անոյշ, երիտասարդ բանաստեղծը, ողբացեալ ընկերոջ դիմագիծը կը ներկայացնէ յօդուածով մը «Արեւելք» թերթին մէջ: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Գաղափարապաշտ սերունդի մը վերջին մնացորդներէն էր ան. արտակարգօրէն բծախնդիր մեր լեզուի մաքրութեան ու գեղեցկութեան, ջերմ սիրահար գրականութեան եւ արուեստներու, հաւատաւոր Դաշնակցական ու աննահանջ ուխտաւոր՝ ցեղային արժէքներու:

Անապատներէն հաւաքուած որբեր էինք մենք: Հայրենիքի մասին խօսողները, անոր անցեալն ու ապագան պատկերացնողները՝ առաքեալներէն աւելի բան մըն էին մեզի համար. կիսաստուածներ, որոնց կ'ունկնդրէինք յափշտակութեամբ: Մեր փնտռածն էր Իւլիւպէյեան հայրենապաշտ դաստիարակը:

Ու մենք սիրեցինք զինքը, կապուեցանք անոր, իրեն մէջ գտանք նուիրուած ուսուցիչը, բարի հայրը, որ կը գուրգուրայ իր զաւակներուն վրայ:

Անկէ վերջ՝ իր հայերէնի ու գրականութեան դասերը մեր լաւագոյն հաճոյքները եղան: Իր միջոցաւ մենք ալ սիրեցինք գրականութիւնը, սկըսանք կարդալ Դուրեանն ու Մեծարենցը, Սիամանթօն ու Վարուժանը, Արփիարեանն ու Զօհրապը: Իրմէ լսեցինք Շէյքսփիրի ու Պայրընի, Պուշկինի ու Լերմոնտովի անունները: Մենք ալ սկսանք թուղթ մրոտել, գրական փորձեր ընել:

Տեսնէիք ուրախութիւնը մեր ուսուցչին, երբ մեր անկապ, դպրոցական շարադրութեանց մէջ գեղեցիկ կտորի մը կամ ինքնատիպ պատկերի մը կը հանդիպէր: Բոլոր տղոց ներկայութեան քանի մը անգամ կը կարդար, կը քաջալերէր, ու ապա կը սկսէր յանձնարարութիւնը՝ կարդացուելիք գրքերուն:

Յանդավառ մեր աճող հետաքրքրութենէն եւ աշխատանքէն, յաջորդ դասին դասարան կը մտնէր՝ անութին տակ, նոր գիրք մը կամ պարբերաթերթ մը: Կը նայէինք իրեն, կը զգայինք, որ այդ օրը բախտաւէտ տրամադրութեան մէջ էր, դեռ ընթերցումը չսկսած, ան արդէն կ'ապրէր կարդացուելիք գրուածքը: Եւ վա՜յ այն աշակերտին, եթէ այդ գերագոյն պահը փորձէր խանգարել անտեղի միջամտութեամբ մը: Յանկարծ կ'այլայլէր, իր երկար ու ջղուտ ձեռքը կը բարձրանար, իջնելու համար համբակ աշակերտին երեսին: Կը զգայինք, որ բոլորովին արդար էր փոթորկուն ուղղայնութիւնը:

Մեր ուսուցիչը յաճախ կը խօսէր հայ ժողովուրդի անցեալէն, կը խօսէր հայրենիքի եւ անոր

ապատագրութեան մասին: Գիտէինք, որ յաղթանակի կուսակցութեան մը հաւատաւոր ուխտաւորներէն էր ան եւ այդ պատճառով ալ մեր մանուկ հոգիները աւելի կը սիրէին զինքը:

Իրապէս Կարապետ Իւլիւպէյեանի մէջ ուսուցչէն վերջ տիրապետողը հայրենասէր Հայն էր: Այդ գիծը հետզհետէ աւելի խորացաւ: Որքան երկարեցան իր պանդուխտ մասւորական տարիները, այնքան աւելի մեծցաւ հայրենաբաղձութիւնը: Այդ զգացումը իր մէջ դարձաւ առօրեայ ապրում, հանապազօրեայ հաց: Պատահականութեան արդիւնք չէ եւ ո՛չ ալ դիպուած, որ մեր ուսուցչին յետին բառը եղաւ Հայրենիքը:

Իր մահէն շաբաթ մը առաջ ենթարկուեցաւ ծանր ճգնաժամի մը. հազիւ քիչ մը ապաքինած, նստած գրասեղանին առջեւ կը գրէր իր զաւակներուն.—

«Անխուսափելին հեռուէն իր թունաւոր սլաքը ուղղած էր սրտիս: Մէկ կորովի սաստիս վրայ իր դիւային զէնքն ու սարքը հաւաքեց ու հեռացաւ մեր դռնէն: Հիմա ամէն ժամանակէ աւելի վստահ եմ թէ ամէնքս միանալով պիտի երթանք մեր ամենասիրելի՛ Հայրենիքը»:

Մեր ամենասիրելի Հայրենիքը...

Մեր ուսուցչին վերջին բառերն են ասոնք: «Անխուսափելին» կրկին կ՚ուղղէ իր թունաւոր սլաքը, եւ այս անգամ մահկանացուն կը պարտուի: Մեր հայրենասէր ու հայրենաբաղձ ուսուցիչը յաւիտենապէս կը փակէ իր աչքերը, առանց տեսնելու «Ամենասիրելի Հայրենիքը»:

յին նախարարն էր 1933ին, օդատորմիղի ընդհ. քննիչ 1938ին, անդամ քառամեայ ծրագրի յանձնախումբին, Կէօրինկի ուղղակի հրամանին տակ: Այս հանգամանքներով, Միլխ յանցաւոր կը համարուի, իբրեւ պատասխանատու պատերազմի ոճիրներու եւ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու: Ան մասնակցած է աշխատաւորներու բանի զինուորագրութեան, խրախուսած է գերիներու օգտագործումը սպառազինութեանց մէջ եւ վաւերացուցած փախստական գերիներու զնդակահարութիւնը: «Ամէնէն ծանր ամբաստանութիւնն այն է որ գիտակցաբար դրդած եւ քաջալերած է իբրեւ թէ բժշկական փորձեր որոնք տեղի կ՚ունենային արգելարաններու մէջ եւ որոնց զոհերը մեծ մասով կը մեռնէին սարսափելի տառապանքներու մէջ: Ասով էր՝ որ Միլխ վերջնապէս յանցապարտ է կանխամտածուած մարդասպանութիւններով»:

★ Ռավէնսպրուքի արգելարանին 17 պահապաններուն դատավարութիւնը շարունակուեցաւ Համպուրկի մէջ: Անգլիացի դատախազը պատմեց թէ ինչպէս գաղտնի սպասարկութեան պաշտօնեաներէն երեք Անգլուհիներ եւ Ֆրանսացի սպայի մը կինը սպաննուած էին ատրճանակով, վայրենօրէն խոշտանգուելէ վերջ: Շվալցհէյպըր, արգելարանին օգնական հրամանատարը, յայտարարեց թէ 1945ին կային 10.000 ռուս, 8000 լեհ, 4000 գերման, 14 ամերիկացի, 10 անգլիացի եւ քանի մը հարիւր Ֆրանսացի, պելժ եւն. կիներ, համագումար 25.000 հոգի: Օրական կը մեռնէին 30—70 կիներ, իբրեւ հետեւանք անօթութեան եւ անհոգութեան, բայց 1945 Փետրուարէն սկսեալ, արգելարանին հրամանատարը, Ֆրից Զուհրէն, այժմ փախստական, Հիմլէրի հրամանով պատուիրեց հրացանի բռնել բոլոր այն կիները որ չէին կրնար քալել: Ասոր վրայ ամէն օր 150—200 հոգի գնդակահարուեցան: Հրամանատարը դանդաղ գտնելով այս բնաջնջումը, կազարձակ սենեակ մը շինել տուաւ, ուր 150 կիներ կը թխուէին մէկ անգամէն: Այս տեղեկութիւններէն վերջ վկան պատմեց.

— «Հրամայեցին հանուիլ ամբողջովին եւ կազարձակ սենեակը մտնել, տղիները մաքրելու պատրուակով: Յետոյ դուռը փակեցին եւ արգելարանին պաշտօնեաներէն մէկը տանիքը բարձրանալով, կազի շիշը ներս կոխեց պատուհանէ մը: Երկու վայրկեան հոնդիւններ լսեցի: Յետոյ լռութիւն»:

Մարմինները անմիջապէս կիզարան փոխադրուեցան, բայց վկան վստահ չէ թէ բոլորն ալ մեռած էին, հրկիզուելէ առաջ: Իր կարծիքով 2500կիներ այսպէս սպաննուած են կազի միջոցաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր քաղաքականութիւն մը պիտի վարէ Գերմանիոյ հանդէպ, համաձայն վերջին լուրերու: Առաջին քայլը պիտի ըլլայ ջնջել զինուորական եւ տնտեսական սահմանները Գերմանիոյ ռուսական շրջանին եւ միւս մասերուն միջեւ: Իբրեւ փոխարինութիւն, պիտի պահանջէ որ միւս երեք շրջաններէն օգտակար ապրանքներ ներածուին: Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերը, «Իզվեստիա» եւ «Փրավտա» մասնաւոր յօդուածներով կը բացատրեն թէ գերման ժողովուրդին մեծամասնութիւնը քաղաքական միութիւն կ՚ուզէ: Մոսկուա համաձայն է որ Գերմանիա դաշնակցային պետութիւն մը դառնայ:

ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ: Վրէժխնդրական խումբ մը կազմուած է

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ-պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Պօղոսեան (ծնեալ Սիւրմէեան եւ զաւակները, Ժուան լէ Փէն եւ Մարսէյլ) կը հրաւիրեն իրենց բոլոր ազգականները եւ բարեկամները Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (1944ի ռմբակոծութեան զոհ) հոգեհանգստեան արարողութեան որ տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի առաւօտ Մարսէյլի Փրատոյի եկեղեցին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ՏԷՐ ԱԶԱՐԵԱՆ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Անկէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նոր տարուան առթիւ Պ. Պետրոս Օհանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պաղտասար Հէրբօեանի, Սէն Մորիս տը Պէնօ, (Ain):

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ: Մուտք 250ֆրանք: Այժմէն ապահովել սեղանները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Կարապետ Սէյխեան, (Կարնեցի), հայրը Քրիստափոր, մայրը Եսթեր, քոյրը Սիրանուշ որ կը գտնուի Փարիզ: Տեղեկացնել քրոջը՝ Տիկին Սիրանուշ Անթոնեանի, 4 Allée Maurice, Chatillon sous - Bagneux (Seine):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ստացած են հետեւեալ Հայերը (պաշտօնաթերթ Դեկտեմբեր 15, 1946).—

Թաշճեան Վէնսէն, դերձակ, ծնած 1906ին, Անգարա, այժմ Փարիզ: Աւետեան Գրիգոր, կօշկակար, ծնած 1903ին Տրապիզոն, Պալպալեան Ատէմ, կինը, ծնած 1916ին Պոլիս, այժմ Մարսէյլ: Պարոնեան Գրիգոր, սափրիչ, ծնած 1907ին Պոլիս, կինը Օհաննէսեան Հայկանուշ, ծնած 1921ին Պաղտատ, այժմ Մարսէյլ: Պետրոսեան Միշէլ, դերձակ, ծնած 1908ին Պիթլիս, զաւակը Գաբրիէլ, ծնած 1939ին Մարսէյլ, կինը Գնեազեան Մաննիկ, ծնած 1906ին Ադրիանապոլիս, այժմ Փարիզ: Պօյաճեան Գրիգոր, ժամագործ, ծնած 1919ին, Պաֆօր, զաւակը Լենա, ծնած 1945ին Փարիզ, կինը Թարխանեան Պէաթրիս, ծնած 1926ին Հալէպ, այժմ Փարիզ: Տատեան Մկրտիչ, տնօրէն, ծնած 1896ին Պոլիս, կինը Էքսէրճեան Նեկեար, ծնած Իզմիր, այժմ Պուլոներ-Պիյանքուռ: Տագէսեան Արիս, դեղագործ, ծնած 1903ին Իզմիր, տղան Ժան, ծնած 1934ին, կինը Գասպարեան Մատլէն, ծնած 1911ին Իզմիր, այժմ Փարիզ: Տօլապճեան Միհրան, ծնած Մարաշ, կինը Զօլաքեան Եսթեր, ծնած 1909ին, Պրուսա, այժմ Մարսէյլ:

(Շար.)

ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, մասնակցութեամբ Սան-Սանուհիներու, 12 Յունուար Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salle François Coppéի մէջ, 8 rue Victorien Sardou: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նաեւ հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով: Բաշխում Կաղանդի նուէրներու:

Անգլիացիներու կողմէ որոնք հետեւեալ ազդը փակցուցած են հրեայ մեծահարուստ վաճառականի մը դրան վրայ, Լոնտոնի մէջ.— «Եթէ Հրեաները սպաննեն եւ խարազանեն Պաղեստինի անգլիացի զինուորները, պիտի սատկեցնենք զանոնք»: Թերթերը կը գրեն թէ հրեայ-համակիրներ բանակցութիւններ կը կատարեն, 40.000 սթերլինի զէնքեր գնելու համար Ֆրանսայի մէջ:

ՏԱԿԱՒԻՆ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՆԱՑԻՆԵՐ պիտի դատուին Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ: 240 գերման դատարաններ պիտի կատարեն այս գործը, ամիսը 40.000 հոգի դատելով:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.45ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի «Արամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ 6 Յունուար, ժամը 8.30ին, 137 rue Paul Bert: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Պանեէօ Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէն եւ տեղական Ֆրանսացի ընկերվարականներու մասնաճիւղը միասնաբար կազմակերպած են մանուկներու համար խնճոյք մը այս կիրակի, ժամը 2.30ին, Salle Woden, (ֆրանսական դպրոցը) 69 rue d'Arcueil: Մանուկներու ձրիաբար պիտի բաշխուին կարկանդակներ: Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին նուագախումբ եւ երաժիշտ հապիտներ (clown) եւայլն: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ — Հանդէս Սթանոզի Հայր. Միութեան կողմէ նոր տարուան առթիւ, այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Cinéma Variétéի սրահին մէջ: Կը ներկայացուին երեք զաւեշտներ: Մուտքը ազատ է:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 5 Janvier 1947 Կիրակի 5 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4896 Նոր շրջան թիւ 535 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յաճախ գործածեր ենք այս բառը, պատերազմէն առաջ: Եւ ահա նորէն կը ցցուի մեր առջեւ, շատ աւելի լայն իմաստով մը :

Ինքնապաշտպանութեան պայքար մըն էր որ կը մղուէր խաւարակուռ լեռներու եւ դաշտերու մէջ, տարիներ առաջ, արիւնարբու բռնակալու-թեան մը դէմ : Ընդհանրապէս կրաւորական դիմադրութեամբ: Երբեմն զղրդագին ցնցումներով:

Նոյն ամեհի պայքարը սահմանէն անդին, այլապէս դաժան իշխանութեան մը դէմ, որ կը կոչուէր ցարական :

Երկուքն ալ կործանեցան, նախ դէպի դերեզ-ման առաջնորդելով մեր ժողովուրդին մէկ երրորդը, մնացեալը ցրուելով չորս հովերուն: Աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Արդէն քսանեւհինգ տարի է որ այդ արմատախիլ եւ աշխարհացրիւ զանգուածը նորէն ինքնապաշտպանութեան պայքար մը կը մղէ, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ :

Այլեւս ազատ ենք արիւնի եւ աւարի մղձաւանջէն: Ահուսարսափը չի ակեր մեր հոգին:

Եւ սակայն, ուրիշ դարանակալ թշնամի մը, օտարութիւնը համայնակուլ փոսեր կը բանայ մեր ճամբուն վրայ: Յուշիկ - յուշիկ: Զարախինդ ժպիտներով:

Կրցանք դիմանալ քսանըհինգ տարի, լարելով մեր կենսունակ տարրերը: Քամելով ողջ մնացած ուժերուն երակները:

Դիմացանք, մանաւանդ, արեւելեան գաղութներուն մէջ, ուր օտարոտի, խարխուլ հիւղաւաններ վերածուեցան հայաշունչ ծաղկաստաններու:

Այն աստիճան որ, երբ, տարիներ վերջը, այցելուներ եկեւցան Երեւանէն, ափ ի բերան մնացին, տեսնելով Ն'ւ դպրոց Ն'ւ գրականութիւն : Մէկ խօսքով՝ Հայեցի մշակոյթ :

Նոյն զարմանքը այստեղ ալ, ի տես երիտասարդական կազմակերպութեանց եւ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկներու :

Մարդիկ այնպէս կարծեր էին թէ անտէր - անտիրական, եւ կամ նկուն եւ անճարակ, անդիր Ալպանայիններու բազմութիւն մը դարձեր ենք ...

Անշուշտ կորուստներ ալ ունեցանք եւ պիտի ունենանք: Մանաւորապէս այս լայրծուն պորտաններուն վրայ, ուր լոյսն անգամ աւելի շատ աչքերը մթագնելու եւ մոլորեցնելու կը ծառայէ:

Ուրիշ խօսքով, ինքնապաշտպանութեան պայքարը կը շարունակուի: Պիտի շարունակուի:

Ասոր համար ալ, մենք պարտաւոր ենք բաղմապատկել եւ տարածել այն ցանցերը որ կ'օգնեն մեր ինքնուրոյն դիմագիծը պահելու:

Հայրենադարձն իսկ այդ կը տրամադրէ: — Հայրենիք վերադառնալ իբրեւ ինքնուրոյն, հասուն եւ գիտակից համրանք, եւ ոչ թէ իբրեւ խայտաբղէտ ամբոխ:

Ինքնապաշտպանութեան այս տարրական պարտականութիւնը կը նշանակէ ոչ միայն հայերէն սորվիլ ու սորվեցնել ամէն գնով, այլեւ անվթար պահել եւ արժեցնել այն թանկագին, բազմակողմանի ժառանգութիւնը զոր միասին բերինք :

Կը թուի թէ մեր գրոց - բրոցներն անգամ ջուրին տուած են այս կենսական պարագան:

Տեսակ մը հեղգութիւն, համակերպութիւն վարակեր է շատերը: «Ինչո՞ւ պէտք» :

Ուրիշներ ալ, արդէն բոպիկ, ջուրը նետուած են, ծաւալելու համար Երեւանի հակագիտական եւ յետադիմական ուղղագրութիւնը եւ անճոռնի, տգէտ օտարաբանութիւնները: Եւ ահա նորելուկ թերթեր, Պալքաններէն մինչեւ Իրան :

Այս պղտոր պատուաստը ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ խախտել տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան հիմքերը :

Իսկ հայրենիքն ալ բան մը չի շահիր, դիմացը գտնելով գլխիկոր, ծեքծեքուն բազմութիւն մը, որ կ'ուրանայ իր ինքնութիւնը, ժառանգութիւնը եւ վաստակը: Պարզապէս օրուան տէրերուն հաճելի երեւալու համար :

Ինքնապաշտպանութիւն նաեւ այս ճակատին վրայ,— ճակատ կեղծիքի եւ դասալքութեան:

Ինչ որ պիտի յղկուի եւ կորսուի այդ անփառունակ նահանջով, պիտի դառնայ անդարմանելի :

Եւ ամէնէն սեւ արատը արեւմտահայ մտաւորականութեան :

Շ.

Տենչանք

Ասաց մայրս.— «Սիրուն տղաս, դիր կօշիկդ ծխարան,
Կաղանդ պապան հարկաւ կըտայ մի փոքր բան ամէնուն ...
Եւ չպառկած ծնրադրէ ու խաւատքով աղօթէ,
Լուսաւորչի լոյսը ճակտիդ այս երեկոյ թող կաթէ,
Ցերեկդ ըլլայ քրտինք ու ջանք, գիշերդ ճ-լայ՝ աստղերուն,
Բուռդ գոցես՝ դառնայ բունցք, ու երբ բանաս ճոխ մառան ...»:

Ու հեռացաւ ... Կաղանդ պապա, ասացի ես ծնրադիր,
Թէեւ թանկ է վայրկեանը քո, երբ լսես ինձ մինչեւ վերջ,
Վստահ եմ որ, կը պարգեւես ինչ որ ես կը ցանկանամ ...
Դու ես ինձ կամք եւ յոյս տուող, դու չես լինի թուլակամ ...
Այդքան էլ մեծ չէ ուզածս, տեղ կը գտնէ բռիդ մէջ ...
Ոչ ճախանձող, ոչ չարակամ, այդ մասին լեր միշտ անհոգ ...

Լաւ յիշում եմ, մի տարի դու տուիր ինձ մի հրացան,
Մի տարի էլ՝ բիւր զինուորներ եւ մի ճերմակ ճձոյգ ձի :
Խօսք տուիր թէ գալ տարի էլ՝ կըտաս ինձ մի սրաասար ...
Հիմա մեծցայ, ձիս էլ մեծցաւ, եղանք իրար հաւասար,
Սեղեակս նեղ, ինքս թիկնեղ, ձիս կըտայ յար աքացի,
Որ կարենամ վազցնել գայն՝ տուր ինձ Կարան Երեւանում :

ՔՕԲԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Գիներու անկումը կը ծաւալի

Առաջին օրերու անստուգութենէն վերջ, 5 առ հարիւր դեղչը հետզհետէ կը ծաւալի: Շատ մը ապրանքներ արդէն նոր գիներ նշանակած են: Հացը 11.50էն իջած է 11ի, կաթը՝ 12.60ի (13.40), կարագը՝ 263ի (280), ծխախոտի տեսակներէն թափա կոխն՝ 30.50 (32), կոլուագը՝ 23.50ի (25), լուցկին՝ 8.50 (9) եւն.:

Փարիզի մեծ վաճառանոցին՝ Հալի մէջ ալ բոլոր գիները ինկած են, նոյնիսկ 5 առ հարիւրէն վար: Կառավարութեան հետ, արհեստակցական միութիւններն ալ ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկած են, գիները իջեցնելու, միտքերը այդ ուղղութեամբ լարելու համար: Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, ելմտական նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ազատագրութենէն ի վեր կատարուած անուանական յաւելումները ալ աւելի բարձրացուցին ապրուստի գիները: «Մեր արտաքին առեւտուրին բացը դեռ 75 միլիառ Ֆրանք պիտի ըլլայ, պայմանաւ որ հարիւրին հարիւր աւելցնենք մեր արտածումներուն ծաւալը: Պէտք է աւելցնել արտադրութիւնը: Կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը կայանայ հետեւեալ երեք հիմնական սկզբունքներուն մէջ,— Նախաձեռնութիւն, վստահութիւն, հեղինակութիւն: Բոլոր Ֆրանսացիները մաս կը կազմեն միեւնոյն շղթային, գիներու բարձրացման դէմ սարքուած յարձակողականին մէջ»:

★ Բնակարանի վարձքերը եւ օրէնքով նշանակուած գիները պիտի չզեղչուին: Կրթական հաստատութեանց թոշակները, արձանագրութեան տուրքերը եւս 5 առ հարիւր պիտի զեղչուին :

ԱՆՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ, «Յառաջ»ի ուրբաթ եւ շաբաթ օրուան թիւերուն ճակատի թուականը տպուած է 1946, փոխանակ 1947ի, իսկ գինը՝ 3 Ֆր. փոխանակ 4ի: (Եչ. ուրբ. շաբաթ):

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Հնդիկներուն եւ Իսլամներուն միջեւ ծագած արիւնալի կռիւները դադրեցնելու համար, Կանտի սկսաւ գիւղէ գիւղ պտտիլ հետիոտն: Կարգով պիտի այցելէ 26 գիւղեր, եւ պիտի աշխատի համոզել որ բռնութեան չդիմեն: Կանտի 77 տարեկան է այժմ եւ բան չէ փոխած իր սովորութիւններէն :

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԽՆԴԻՐԸ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ համաձայնութեան որ եւ է նախագիծ չէ ներկայացուած Մոսկուայի եւ թէ Թուրքիա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, պահանջելով նեղուցներու խնդիրը կարգադրել միջազգային ժողովի մը մի-ջոցաւ :

Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ՝ ամերիկեան կառավարութեան պատասխանէն վերջ, այժմ խօսքը կը պատկանի նորէն Խ. Միութեան :

Ինչպէս յայտնի է, ամերիկեան կառավարութիւնը չընդունիր որ Թուրքիա նաւային խարիսխներ տրամադրէ Խ. Միութեան: Կը մերժէ նաեւ Մոսկուայի միւս պահանջը, որուն համաձայն Տարտանէլի խնդիրը ամէն բանէ առաջ կը վերաբերի Սեւ Ծովեան պետութեանց: Այդ միեւնոյն շրջանակները կ'ընդունին, սակայն, թէ Խ. Միութեան համար մեծ արժէք ունի տրուելիք որոշում մը: Ամերիկայի մէջ արդար եւ ընդունելի կը գտնեն Մոնթրէօյի պայմանագիրը, դուրս ձգելով Ճափոնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան տեղ հաստատելով Միացեալ Ազգերու հովանաւորութիւնը: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ֆրանսա պայմանագրին աւանդապահն ըլլալով, անոր կ'իյնայ նոր ժողովի մը հրաւիրելատրադրող պետութիւնները:

Ամէն պարագայի մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ որ եւ է որոշում պիտի չտրուի Տարտանէլի մասին, արտաքին նախարարներու նոր ժողովէն առաջ (Մոսկուա, 10 Մարտ): Ուրիշ խնդիր, եթէ Խ. Միութիւնը դիւանագիտական ձեռնարկ մը կատարէ :

Պաղեստինի թնճուկը

Լոնտոնի մէջ նոր միջոցներ կը խորհին, Պաղեստինի հրէական պետութեան ծրագիրը գլուխ հանելու համար: Պէն Կիւրիոն, Հրէական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը, առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ գաղթային նախարարին հետ: Այս առթիւ յայտարարեց թէ վստահ է, որ հրէական պետութիւն մը պիտի հիմնուի իր կենդանութեանը:

Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ անգլ. կառավարութեան այն յայտարարութեան վրայ թէ կա՛մ անմիջական եւ վերջնական լուծում մը պիտի գտնէ Պաղեստինի մէջ, եւ կամ վճռական գործողութիւններ պիտի կատարէ հոն, իր դիրքը պահպանելու համար: Կը կարծուի թէ Հրեաները այս անգամ պիտի մասնակցին Լոնտոնի խորհրդաժողովին, որ պիտի վերսկսի յունուար 21ին :

Մինչ այդ մինչ այն, հրեայ ահաբեկիչները կը շարունակեն սպաննել եւ ահաբեկումներ կատարել: Եթէ այսպէս շարունակուի, անգլ. կառավարութիւնը պաշարման վիճակ պիտի հրատարակէ Պաղեստինի մէջ, ամէն իրաւասութիւն յանձնելով զինուորական իշխանութեան: Անգլիացի սպաներու խարազանումը շատ ծանր տպաւորութիւն գործած է եւ եթէ նմանօրինակ դէպքեր կրկնուին, կարելի չէ նախատեսել հետեւանքները:

★ Եչ. օր «քարոզչական ռումբեր» պայթեցան Երուսաղէմի մէջ, յեղափոխական թռուցիկներ ցրուելով փողոցներուն մէջ: Նոյն օրը միաժամանակ յարձակումներ կատարուեցան Երուսաղէմի, Թել - Ավիվի եւ Հայֆայի անգլ. կեդրոններուն վրայ: Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 16 յարձակումներ գործուած էին ամբողջ Պաղեստինի մէջ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ

Երուսաղէմի մէջ բաժնուած յեղափոխական թռուցիկները կ'ազդարարեն.— «Յուդայի երկիրը ինկաւ ընդ հուր եւ ընդ սուր, եւ յարութիւն պիտի առնէ հուրով ու սուրով» :

★ Վերջին հեռագրի մը համաձայն հրէական «Իրկուն Զվայ» կոմիտէին նոր յարձակողականը շատ աւելի ընդարձակ է եւ ուժգին քան նախորդները: Առաջին անգամ ըլլալով ահաբեկիչները բոցարձակ ռումբեր գործածած են Տիբերիոյ աեւ Երուսաղէմի մէջ: Կը կարծուի թէ անգլ. բանակին զինարաններէն գողցուած են այս զէնքերը: Յարձակման ենթարկուած են զօրանոցներ, տաղաւարներ, կառքի կայաններ: Զինուորական կառք մը պայթած է ական հետեւ մէջ դրուած ելեկտրական պայթուցիկի մը :

Թել - Ավիվի յարձակումը ուղղուած էր սպայակոյտի կեդրոնին դէմ: Փոթորիկ խումբ մը յանկարծ մէջտեղ ելլելով ռումբեր արձակած է բոլոր պատուհաններուն վրայ: Յետոյ ընդհ. յարձակողականի ազդանշանը տրուած ըլլալով, անգլիացի զինուորները տանիքները ապաստանած են: Հեռագիրը դարնուած աւելն չէնքեր կը վառէին եւ դիակներ կ'իյնային չորրորդ յարկէն: Նոյնքան ծանր դէպքեր պատահեցան ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Անգլիոյ մէջ իսկ զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են, ի նախատեսութիւն անակնկալ դէպքերու:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ վերջին փորձը, որ կատարուեցաւ Պիքինիի մէջ, անգամ մը եւս հաստատած է թէ այս նոր զէնքը աւելի ազդու է ցամաքային հաստատութեանց քան մարտանաւերու դէմ :

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ

Հպարտ ենք մեր պատմութեամբ, մեր մշակոյթով եւ ցեղային մեր ընդունակութիւններով: Հպարտ՝ ամէնէն աւելի մեր լեզուով, հին թէ նոր:

Ցեղային մեծ, անգնահատելի ժառանգութեան մը տիրացած ենք, եւ կը պարծենանք անով, արդարօրէն: Իրաւունք ունի՞ սակայն մէկը պարծենալու իր հայրերուն ժառանգութեամբը, երբ ինք բան մը չաւելցներ եւ, ընդհակառակն, կը մսխէ զայն, իր կեանքովն ու գործունէութեամբը:

Կը թուի թէ եկած է ժամանակը, ուր մենք ալ, ընդհանրապէս, մսխողի մը կեցուածքով կը ներկայանանք մեր մշակոյթին եւ մասնաւորապէս մեր լեզուին հանդէպ: Կասկած չկայ որ աշխարհի ամէնէն հարուստ, ամէնէն մշակուած լեզուներէն մէկն է հայերէնը, հինը՝ հին աշխարհին մէջ, նորը՝ նոր աշխարհին մէջ:

Պատմութիւնը իր անողոք վճիռներն ունի սակայն, եւ մեր կեանքն ալ, զանազան երեսներով, ինկած է այդ վճիռներուն տակ: Հին հայերէնը, գրաբարը, «մեռած» է, եւ փոր «մեռած», նետուած է մէկ կողմ, մինչեւ իսկ յիշատակը մոռցուելու աստիճան: Դարձած ենք «գործնական», եւ գրաբարը, մեր հայրերու այդ շքեղ բարբառը, դուրս քշած ենք մեր կեանքէն, իբր անօգուտ: Դուրս՝ մեր գրականութենէն, դրադարաններէն, դպրոցներէն նոյնիսկ, ուր հազիւ աղքատ գոյութիւն մը կը քաշկռտէ: Ապաստան գտած է ան միայն մեր եկեղեցիներէն ներս, իբրեւ խօսք ու ընթերցուած, քարացած ու տխուր, եւ այդքան: Պիտի մնա՞յ հոն, չենք գիտեր, քանի որ ժխտումի փորձեր հոն ալ կ'ըլլան ու կ'առաջարկուին:

Հայ մտաւորականութիւնը, գոնէ գրող մտաւորականութիւնը կրնար տէր կենալ անոր, բայց ան ալ, իր խոշոր մեծամասնութեամբ, «ազատամիտ» դարձած, իր կարգին կ'ուրանայ զայն, անհրաժեշտ չնկատելով, նոր գրականութեան համար: Ժամանակին դէմ չենք կրնար երթալ, բայց կրնանք վեր ըլլալ ժամանակէն, ընդունելու համար որ, մեր հին լեզուն, թէեւ «մեռած», բայց աւելի քան կենդանի է եւ պէտք է մնայ, գոնէ քիչերու համար, քանի որ Հայը, դարերու իր հարազատութեամբը, իր ոգիովն ու բովանդակ մշակոյթովը անոր մէջն է: Լեզուն, հին կամ նոր, խտացումը, բիւրեղացումն է տրուած ժողովուրդի մը կարողութիւններուն եւ առաքինութիւններուն: Անոր ճաշակին, զգացումին, ստեղծագործական կարողութեան եւ ձգտումներուն:

Հինէն եկաւ նորը, արդի աշխարհաբարը, իր երկու թեւերով, արեւելահայ եւ արեւմտահայ:

Հպարտ ենք նաեւ մեր նոր լեզուով, որ կըռթնած հինին, մեր կեանքը կը վարէ եւ մեր հոգին կը բանայ աշխարհին: Ան ալ ժառանգութիւն մը, որ սակայն ենթակայ է մեր կեանքին, մեր մտքին, մեր կամքին:

Մեր հին լեզուն ունեցաւ իր Ոսկեդարը, յետոյ ճանչցաւ արծաթը, յետոյ երկաթը եւ դեռ աւելի... Կը թուի՝ անոր մեր օրերուն երեւոյթը կը կրկնուի, հակառակ որ անպատասխանատու բերաններ, հռետորական մարզանքներով, Ոսկեդարն իսկ մութի մէջ ձգելու փորձեր կ'ընեն, մեր այսօրը փառաբանելով: Իրողութիւնը այն է սակայն, որ լեզուն անկումի մէջ է, պիտի բսէինք թաւալգլոր անկումի, եթէ քանի մը անուն վեր չբռնէին դեռ հայ մշակոյթի այդ շքեղ կոթողը: Բայց լեզուն չի փրկուիր քանի մը անունով, եթէ բազմութիւնները չգնահատեն զայն եւ թումբ չկենան, կարելի բոլոր միջոցներով:

Հետեւեցէք մեր գրականութեան, մեր լրագրութեան, մեր բանասիրութեան եւ մինչեւ իսկ.. բառարանագիտութեան եւ կը հաստատէք դըժբախտ երեւոյթը.— Անկումը: Անկում՝ որ ճակատագրական չէ, այլ հետեւանք նախ՝ անգիտութեան, ապա՝ անփութութեան եւ վերջապէս՝ անափառութեան, օտար բառերու գործածութեամբ:

Կայ, դժբախտաբար, այն կարծիքը՝ թէ լեզուն «գործիք» մըն է, արտայայտութեան պարզ «միջոց» մը, իսկ «գործիքը» երկրորդական է միշտ, կրնայ գէշ ըլլալ կամ աղէկ, բաւական է որ կերպով մը արտայայտէ մարդուն միտքը, գոհացում տայ արտայայտութեան մեր կարիքներուն: Անշուշտ արտայայտութեան «միջոց» մը, բայց նաեւ գերազանց արուեստ մը, մարդու հոգեկան, իմացական ու բարոյական աշխարհները ցոլացնող: Արուեստ մը, որ դադրած է այլեւս հասարակ «գործիք» մը ըլլալէ եւ դարձած բարձրագոյն ստեղծագործութիւններու միջոց, ինքն իսկ ըլլալով ստեղծագործութիւն մը: Աւելցուցէք ըմբռնումի այն պակասին վրայ նաեւ անփութութիւնը, եւ այն ատեն պարզ կ'ըլլայ, թէ ինչու մեր լեզունգէշ կը գրուի, աղքատ ուանճիշդ, արտայայտուածզգացումը կամ գաղափարն իսկ վարկաբեկելով, անխուսափելիօրէն:

Մեր խօսքը, անշուշտ, պալղում, հռետորական լեզուի մասին չէ, որ զզուելի է, եւ այսօր լայնօրէն կը փռուի կարգ մը գրողներու գրչին տակ:

Մեր խօսքը պարզ ու պարկեշտ լեզուի մասին է. պարկեշտ, այո, որովհետեւ լեզուն, ոճ դարձած, մարդն է, գրողին նկարագիրը, բարոյականը:

Որչափ ցաւագին կը դառնայ երեւոյթը, երբ անուանի գրողներու մօտ իսկ, յաճախ անփութութեան հետեւանք, լեզուն կը գտնենք ողորմելի, աղքատ, պարզ այն պատճառով, որ «գործիք» կը նկատեն զայն: Ուրիշներ, որովհետեւ ժամանակ չունին յարդարելու. ուրիշներ վերջապէս, որոնք իրենց համբաւին կռթնած կը գրեն, նման մեծ դրամատէրերու, որոնք ռազմական վրէպներէ չեն վախնար:

Զնք խօսիր այլեւս բանաստեղծներու մասին, որոնք չեն կրնար զատուիլ քարացած աւանդութիւններէն:

Կարելի էր սխալներ լեցնել լեզուական սխալներու արժանաւորութեամբ, եթէ ժամանակ ունենայինք եւ... եթէ չուզէինք խնայել անուններու հմայքին:

Ինչ կերպով ալ բացատրենք, իրողութիւնը այն է՝ որ հայերէնը գէշ կը գրուի, հետզհետէ աւելի գէշ, երբ թէ «ժողովրդական» գրելու համար կամ երբ թէ «բարձր» արուեստով: Ու միշտ անհուն յաւակնութեամբ: Նամակներ կը ստանանք յաճախ: «Բառ մը իսկ չփոխելու» խնդրանքով, որ խնդրանք չէ, այլ հրաման մը, հակառակ անոր որ գրուածքը ոչ թէ բառերով, այլ էջերով արժանի է փոխուելու: Ցի՞նչ այս առթիւ, թէ Ֆրանսացի հռչակաւոր գրագէտ Մօփասան երկար տարիներ ինքզինք սրբագրել տուած է Ֆլօպէրի ...

Այս «վրէպ»ներու կարգին, ուրիշ ցաւ մը, ուրիշ վէրք մըն է օտարաբանութիւնը, որ կարծէք սանկ շուք մը կուտայ գրուածքին, գղուա՛նք մը՝ գրողի անձնաւորութեան: Զերծ չէ Սփիւռքը այս ցաւէն, բայց այս գետնին վրայ աւելի պալղուն կեցուածք ունին մեր հայրենիքի գրողները, որոնց համար լեզուն դեռ հասարակ «գործիք» կը մնայ: Այսօր մանաւանդ, երբ«պետական»կ'որակուի արեւելահայ լեզուն եւ իբր պետական՝ ենթակայ է պետութեան հրահանգներուն, իր «սենսացիոն նորութիւններով», «կոմիկական կոնտրաստներով», «րեսփուպլիկա»ներով, «րաղա»ներով, «կրիզիս»ներով եւն. եւն., որոնք խառնուրդ չէ որ կը ստեղծեն, այլ խառնիճաղանճ, Ոսկեդարը մոտեցնելով երկաթին ու խառնելով թիթեղին ...

Գիտենք թէ աւելորդ են այս դիտողութիւնները, քանի որ մարդիկ կը շարունակեն իրենց ճամբան, հայրենիքի շուքը իրենց ճակտին եւ կռթնած՝ պետութեան մականին: Գիտենք մանաւանդ որ «ակադեմիկոս»ներու վաւերացումն ալ կ'ընկերանայ լեզուական այս քաղաքականութեան, հեղինականը վերածելով ողբերգականի:

Փակենք սակայն, ըսելու համար, որ լեզուն ոչ ոքի մենաշնորհն է: Լեզուն բովանդակ հայութեան ժառանգութիւնն է. անոր անբռնադրաւելի հարստութիւնը, զոր պարտաւոր ենք պահել ու զարգացնել, երկրէն ներս թէ դուրս, հաւաքաբար թէ անհատաբար:

Ամէն Հայու նուիրական պարտքն է աչալուրջ հսկողութիւնը, հիմա մանաւանդ, որ Սփիւռքի բազմոթիւնները, որոնց մէջ բազմաթիւ մտաւորականներ, հայրենիք կը դառնան, իրենց գիտութեամբը, արհեստովը, գոյքերովն ու դումարներովը:

Այս գոյքերուն ամէնէն թանկագինը չէ՞ բարոյականին հետ հայ լեզուն, որ պէտք է հայրենիք տարուի իր ճոխութեան, իր գեղեցկութեան ու հայեցիութեանը մէջ: Իսկ Սփիւռքի մէջ պէտք է պահենք զայն զուրգուրանքով, իբրեւ հզօրագոյն պատնէշը այլասերման դէմ եւ իբր լոյսէ բոլոր մեր հայրենիքին. իբր ոսկեղէն կամուրջը՝ մեր եւ մեր նախահայրերու հոգիներուն միջեւ, ձգուած սերունդէ սերունդ, հորիզոնէ հորիզոն:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՀԱԼԷՊԻ Ազգ. Գաւառ. Ժողովը եպիսկոպոսական վկայական տուած է առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վ. Փայասլեանի եւ Խորէն Վրդ. Բարոյեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌ ԽՕՍ...

Գրեց՝ Զ. ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Կատուի պէս՝ ճկուն ու վստահ ոստումով մը բարձրացաւ պատին վրայ: Ցատկեց միւս կողմը: Սրտին բաբախումները հանդարտեցնելու համար քանի մը անգամներ երկար շունչ առաւ, առանց սակայն ոեւէ արդիւնքի:

Մտքին մէջ որոշ չէր թէ ինչ պիտի ընէր: Սակայն գիտէր թէ, բնազդաբար հոն կը գտնուէր, հակառակ ամէն քայլին սպառնացող մահացու վտանգին: Ահազանգի նման, սրտին զարկերը անդադար կը շարունակէին իրենց տենդոտ կշռոյթը, կարծես իրեն ազդարարելու համար, գաղթագողի հետապնդող թշնամիի մը գոյութիւնը:

Արձանացած մարմինը տակաւ կը վերստանար շարժելու կամքը: Վայրկեանի մը համար կծկուեցաւ պատին կողքն ի վար: Գլուխը ձեռքերուն մէջ առաւ, մտածումներուն որոշ ընթացք մը տալու համար:

Մատներէն՝ ճակտին վրայ քսուող կպչուն թացութիւնը, ձեռքերուն յանկարծական մղում մը տուաւ, մէջքէն կախուած դաշոյնին գոյութիւնը ստուգելու համար: Պատեանէն դուրս քաշեց զայն, մատներով շոյեց անոր երկայր սրութիւնը: Տեղ տեղ, թանձրացած արիւնին, տակաւին տաք կաթիլներուն հպումը, անոնց ներարկեցին անբացատրելի զոհունակութիւն մը, վրէժի աններող սարսուռներով բոցավառ ....:

— Ըրածդ ի՞նչ է, Տէր Բարսեղ, ըրածդ ի՞նչ է:

Վայրկեանի մը համար չփոթած, չհասկցաւ թէ, անողոք մեղանդրանքներով լեցուն, բայց հազիւ լսելի, այս ձայնը որ կողմէն ականջին կը հասնէր: Մատները ջղայնօրէն պրկուեցան դաշոյնին կոթին վրայ:

— Ըրածս ի՞նչ է, մըմռաց, բողոքի ներքին մըլուցքով մը:

Հեռուէն, յառաջացած գիշերուան լռութեան մէջ, հրացանի պայթումները դեռ կը շարունակէին իրենց աւերը արձագանգել չըջակայ հայ գիւղերու անօգնական փողոցներուն մէջ:

Գլխուն վերեւ, մուխի պալարումները, ալիք ալիք կ'անցնէին, աղօտօրէն կարմրած իրենց ծոցերը ուռեցնելով: Հրդեհուած տուն ու տեղերու անխօս հոգեվարքին հեւքն էր որ երկինքին խորերը կը հեռանար, կատարուող արհաւիրքին սարսուռը մաղելով, աւելի հեռաւոր ուղիներու վրայ, շուար ու սեւեռուն աչքերուն մէջ:

Կամաց կամաց, մտածումները սկսան պայծառանալ: Վերը՝ ուրիշ ուղղութեամբ, նայուածքը ոստումներ կ'ընէր, մուխի ծիէններ, բոցի ցոլացումներ նշմարելու բաղձանքով: Վրիժայարգ ցընծութիւնով մտիկ կ'ընէր, ականջին մէջ դեռ կենդանի ու երկարող աղաղակներուն զալարումը, որ ինքնապաշտպանութեան անօգուտ կատաղութենէն յորդած, մահ ու հրդեհ սփռած էր, դեռ քիչ առաջ, թշնամի գիւղերուն վրայ: Վրէժը՝ օձի մը նման, գերագոյն մոլեգնութեամբ պլլուէր էր անոնց ալ վիզին, կրակին ալ հեշտանքը պատմելով դուռ ու պատուհաններու փլատ երեսներուն...:

Ելից Գրքին, արդարութեան կշիռին չափերը յիշելով, չոր ծիծաղով մը շրթունքները պրկուեցան: Հեղնանքով մտքին մէջ կրկնեց,— Ակն ընդական ատամն ընդ ատաման, ու ընդոստ ոտքի կանգնելով աւելցուց, ազգս ինչպէ՞ս արդարութիւն գտնէ այս կշիռներով ....:

Մութին մէջ, քանի մը քայլ հեռուն, նշմարեց եկեղեցիին ճերմ ու փշուր կերպարանքը, գանկի մը պէս խոռոչներուն մռայլութիւնը տարածելով չորս դին: Աչքերուն չէր հաւատար: Դեռ երէկ՝ անիկա զոհարի պէս կը պսպղար շուրջի կանաչութեան մէջ:

Այս խռովիչ տեսարանին առջեւ, մտքին չփոթէ տակաւ սկսաւ մեղմանալ: Լոյսի ու խունկի ծաւալուն անուշութիւն մը հոգին կը լեցնէր խոր երկիւղածութեամբ: Կորսուած հին դղեակի պէս, անցեալը կը գտնէր իր առջեւ, լի քաղցր տեսիլքներով ու տառապանքի վճիտ ապրումներով: Մտածումներուն վրայ ծանրացող մառախուղը կ'անօսրանար վայրկեանէ վայրկեան: Հիմա գիտէր թէ ինչու համար քայլերըզինք առաջնորդած էին հոս:

Անշուշտ, անիկա իր եկեղեցին էր, ուր ամէն առաւօտ, աստղերու հետ, մօտիկ գիւղէն կուգար հոն, կատարելու իր նուիրական պաշտօնը, վերջալոյսին նորէն դէպի տուն վերադառնալու համար, հոգին թարմացած, խնկաւէտելով իր ճամբան, վառուող ճրագներու ուղղութեամբ ....:

Սակայն, այսպէս ինքնամփոփ, օտար ակնարկներու հետապնդումէն հեռու, միայն քանի մը անգամներ պահանջը զգացած էր, իր Աստուծոյ առջեւ կենալու ու սիրտը բանալու:

Կեանքին այդ անցքերը, շատ, շատ ցանցառ էին: Մէկիկ մէկիկ յիշելու չափ կարճ ու անմոռանալի:

Առաջին անգամ, հազիւ քսան տարեկան, գիւղին անուշիկ աղջկան մը սիրահար, եկած ու խորանին դիմաց ծնրադրած էր աղօթելու, որպէսզի Աստղիկը իր կինը ըլլայ ու իր խնդրանքը չմերժուի: Ցուսախաբ՝ որքան տառապած ու լացած էր:

Տարիներ վերջ, նոյն խորանին առջեւ, ձեռնադրուած էր քահանայ: Ուխտած ու աղօթած էր, որպէսզի օծումին դրոշմը աննենգ մնայ: Հիմա այդ ուխտը յիշելով, կը դողդողար իր մեղքին աւհաւորութեան համար:

Անցեալ տարի, որպէսզի կինը առողջանայ, նոր կեանքով մը իր տան սեմը պայծառանար, նոյն

Գիրք մը զոր պէտք է գովել

Արարատեանի եւ Կարապետեանի բուսաբանական գիրքին գնահատութեան նիշերը պէտք է տալ 1.— Նկարագրական լեզուին մաքրութեան համար, 2.— Գիտական հայերէն բառերու ընտրութեան համար, 3.— Բուսական հայերէն անուններու ճշգրտութեան համար։

Օրինակներ։

Ա.— Երկու երիտասարդ գիտնականները ահա թէ ինչպէս կը նկարագրեն «Ջրի եղան լեզու» կամ «Ջրային հովւափող» կոչուած բոյսին կեանքը.— «Հանդիպում է համարեա բոլոր կենտրոնական շրջաններում, ճահիճներում, աղմուտներում, լճակներում, առուներում եւ դանդաղահոս ջրերում։ Ծաղկում է ամբողջ ամառուայ ընթացքում։ Տերեւներն իրենց ձեւով եւ մեծութեամբ շատ փոփոխական են։ Սուզուած տերեւների մէջ շատ լաւ զարգացած է օդատար հիւսուածքը։ Այդ հիւսուածքը կայ նաեւ պտուղների մէջ, որի շնորհիւ վերջիններս լողում են ջրի երեսին եւ հոսանքի ու քամիների միջոցով մի տեղից միւսն են տեղափոխւում։ Փոշոտումը միջատների միջոցով։ Թունաւոր է, սակայն որոշ կենդանիներ թէեւ ուտում են այդ բոյսի զանազան մասերը, բայց չեն վնասւում։ Ջոր վիճակում, ըստ երեւոյթին, կորցնում է իր թունաւոր յատկութիւնները։ Մեղրատու է համարւում։ Պիտանի է լճակները կանաչազարդելու համար»։

Մէկ հատիկ օտար բառ չկայ։ Մաքուր եւ պայծառ հայերէն։

Տեսէք թէ ի՛նչպէս կը նկարագրեն «բաղախոտ» կամ «Ջրային փախկոտ» կոչուած բոյսին կեանքը.— «Հանդիպում է Սեւանի շրջանում՝ լճերի, լճակների ու գետերի ափերին եւ խոնաւ մարգագետիններում։ Ընձիւղներ տալու յատկութիւն ունի։ Տերեւամաշկը ծածկուած է թմբիկներով եւ փուշիկներով, որոնցմով հերձանցքները պաշտպանւում են թրջւելուց եւ ջրով լցւելուց։ Տերեւների եւ տերեւածոցերի մէջ կան օդախոռոչներ։ Մինչեւ ծաղկելը լաւ կեր է հանդիսանում, այնուհետեւ կոպտանում է, եւ խոտի որակը խիստ ընկնում»։

Մարդ կ'ուրախանայ կարդալով այս հայերէնը, ու կը հպարտանայ՝ խորհելով որ լեզու ունինք, ազգ ենք,— վասնզի ես ի՜նչ ըսեմ այն հայրենիքը, ուր ստիպուած պիտի ըլլամ, ինքզինքս բացատրելու համար, բառ փոխ առնել եօթանասունեւեօթուկէս ժողովուրդներու բառարանէն։

Նկարագրական այս գեղեցիկ եւ մաքուր լեզուին մէջ, դժբախտաբար, երբեմն կ'երեւին դաբաղել (Թուրքերէն), ակվարիում (լատիներէն-Ֆրանսերէն) եւ նման օտար մէկ-երկու բառեր։

Բ.— Իսկ այժմ ահա թէ ի՛նչպէս հայերէն գիտական բառերով կը ներկայացնեն ամէն մէկ բոյսի կազմախօսութիւնը (էջ 78).— «Կոճղարմատը սողացող, ցողունն ուղիղ կանգնած, կլորաւուն եւ սեղմուած։ Տերեւները տափակ, հարթ, գծային, մինչեւ 2—3 մմ. լայն, ցողունից կարճ։ Լեզւակը կրկնակի՝ կազմուած իրար մօտեցած երկու եղջիւրիկներից, ծաղկակիր ցողունը մէկ տերեւով՝ մէջտեղում, մնացած տերեւներն արմատամերձ։ Ծաղկաբոյլը վահանա-յուրանաձեւ, բաւական խիտ, 6—8 սմ. երկար, անհաւասար ճիւղերով, իրենից երկար ծաղկակից տերեւով։ Առէջները 6, սպիները վարդագոյն։ Պտուղները կլորաւուն — եռանիստ, համարեա գնդաձեւ, փայլուն, 3 մմ. երկար տուփիկ, սպին կարճ մնացորդով։ Սերմերը չիկաւուն, հակաձւաձեւ, մինչեւ 0,3 մմ. երկար»։ Ծնկեղէգին կազմախօսութիւնն է այս։

Հայերէն գիտական բառերու իրենց ընտրութեան մասին գաղափար մը տալու համար, այստեղ կը դնեմ փունջ մը.

1.— Վարսանդ.— Իգական օրգան, գտնւում է ծաղկի կենտրոնում։

2.— Սռնակ.— Վարսանդի միջին մասը, որի շնորհիւ սպին դուրս է ցցւած ծաղկից եւ կարողանում է որսալ ծաղկափոշին։

3.— Սպի.— Վարսանդի վերին մասը։

4.— Ողնուց.— Դուրս ցցւած գիծ՝ կազմւած երկու նիստերի հատման տեղում կամ հարթ մակերեսի վրայ։

5.— Պատիճ.— Չոր, երկու փեղկով բացւող բազմասերմ պտուղ, սերմերը կպած բարակ միջնաթաղանթին։

6.— Պարկիկ.— Բոշխերի վարսանդաւոր ծաղկի ծածկող տերեւը՝ ձեւափոխւած։

7.— Ցուքան.— Բարդ ծաղկաբոյլ՝ երկար ճիւղերով, որոնց ծայրերին նստած են հասկիկներ։ Յատուկ է հացաբոյսերի շատ տեսակներին։

8.— Հանգոյց.— Տերեւի ամրացման տեղը ցողունի վրայ։

9.— Կողր.— Ծաղկաբոյլ՝ հաստ ծաղկակիր ցողունով եւ նստադիր ծաղիկներով։

10.— Եզունգ.— Պսակաթերթի ստորին նեղ եւ սովորաբար երկար մասը։

Անշուշտ իրենք չհնարեցին հայերէն այս բառերը,— լեզո՛ւն է Հայկազանց լեզուն նման դանձերով, կը բաւէ միայն փնտռել։ Դեռ ի՛նչ բառեր ունինք բուսաբանական բարդ լեզուին յատուկ,— շրուանդ, իգայ, կճիճ, խիդբ, գրոց, սլաճ, կանթ, ճարթած, ռճ, տակրիճ։ Ո՛րքան պարծենանք մեր հայերէն լեզուով, քիչ է։

Բայց ուրախ եմ որ երկու երիտասարդ գիտնականներ գնահատելի գաղափարն են ունեցած համալսարան տանելու Հայկազեան լեզուն՝ դուրս վանելու համար, այնտեղէն, ինտերնացիոնալ լեքսիկոլոգների անթոլոգիան։ Պէտք է խոստովանիլ, որ Արարատեան եւ Կարապետեան տակաւին տուրք կուտան ընթացիկ աւանդութիւններուն՝ գործածելով ալլոգամիա (խաչաձեւ փոշոտում), էնտոմոֆիլիա (միջատների միջոցով փոշոտում), հիդրոֆիտ (ջրաբոյս) եւ նման օտար բառեր։

Երրորդ բաժնին՝ հայերէն բուսանուններու ընտրութեան մասին յաջորդով եւ կը վերջացնենք։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Քաղաքակրթութեան ուղիով ..

— Աղուոր զուարճացա՞ք։

—՛, փառաւոր Զարթօնք (Réveillon) մը անցուցինք այս տարի։ Կերանք, խմեցինք, զինովցանք։ Պատերազմին ժանգերը մաքրեցինք։ Կլայեկուեցա՛նք... ո՛ւֆ – ո՛ւֆ։

— Մէկ կո՞ղմդ կը ցաւի։

— Ցաւ ունիմ, եղբայր։ Տարիներէ ի վեր կը տառապիմ։ Ափերով դրամ վատնեցի, բժիշկները դարման մը չկրցան գտնել։

— Մասնագէտի մը դիմէիր։

— Հա՛, սխալեցայ։ Բժիշկ որ կ'ըսեմ փրոֆէսէօր է։ Ես արդէն հարուստ ալ ըլլամ փրոֆէսէօրի կը դիմեմ։ Ան ալ բան չի հասկնար։ «Պահեցողութիւն ըրէ, մի խմեր», ահա՛ իր բոլոր գիտցածը։

— Իրաւունք ունի։ Ա՛խ, աս վիճակդ։ Երեսդ թոռմած սրբուկ է դարձեր ...

— Եղբա՛յր, մի՛ ուտեր, մի՛ խմեր, ալ ինչո՛ւ ապրիլ։ Տասներկու ամիսը անգամ մը տարեգլուխ - Ծնունդ կուգայ։ Անպիտաննե՛ր, ի՛նչ կ'ըլլար, գոնէ վեց ամիսը անգամ մը տարեգլուխ դրէին օրացոյցին մէջ։

— Քանի մը ամիսէն Բարեկենդան եւ Զատիկ է։

— Դրամ ունի՞ս։ Քանի մը հատ երեք կլորնոց (հազարնոց) կուտա՞ս ինծի։ Շաբաթ օր աշխատավարձքս որ առնեմ, կը վերադարձնեմ։

— Ի՞նչ ըրիր շահածներդ մինչեւ այսօր։

- Ըսինք աղբար, ըսինք։ Տարեգլուխ ըրինք։ Քիչ մըն ալ խաղացինք։ Սովորութիւն է։ Ամօթ կ'ըլլար տիրացուի պէս մէկ կողմ քաշուիլ։ Դուն սըկէ տուր ինծի քանի մը թուղթ։ Տունն ալ բան չկայ ուտելու, քանի օր է տուն գացած չեմ։ Պըզտիկներէն մէկն ալ հիւանդ է։ Դժոխք տանի աս ամուսնութիւն ըսուածը։ Կնիկի պակա՞ս կար աս քաղքին մէջ։

— Տղայ, աս վիճակովդ ինչպէ՞ս աշխատանքի պիտի երթաս։ Ոտքի կենալու կարողութիւն չունիս...

— Է՛, երկար մ'ըներ։ Աշխատանքի մնայ նէ կաղամբի ապուր ալ չեմ կրնար ճարել պզտիկներուս։ Աշխատիլը էշերուն կը վայլէ։ Ո՛ղջ մնայ թղթախաղը։ Քանի մը բաքէլ (թղթադրամ) ալ անկէ կը հանեմ, թէեւ այս տարի շատ կորսնցուցի։

— Վա՛յ, խմելէ զատ խաղէ՞ ալ տարուած ես։ Մե՞ղք։

— Աղբարիկս, ամօ՞թ է խաղալը։ Ես եղած-չեղած մարդոց հետ չեմ խաղար։ Գրոց մարդեր ալ կան ինծի հետ խաղացողներու մէջ։ Լրագիրներու մէջ անուն ունեցող... կ'աղաչեմ դուն սըկէ քանի մը պանճոթ տուր ինծի։ Աս գիշեր կը շահիմ, կը բերեմ քեզի։ Պատիւս վկայ։

— Ես քովս դրամ չեմ պահեր։ Հազիւ կը հասնիմ տանս ծախքերուն, շատ կը ցաւիմ որ պիտի մերժեմ։

— Աղբարիկ գրաբար բաներ մ'ըսեր, հէ՛։ Եթէ վստահութիւն չունիս, եկուր նստէ քովս, խա-

---

այդ տեղը պաղատած ու արտասուած էր, բայց ի զուր։ Անոր հողակոյտը տակաւին թարմ էր, կեցած վայրէն հազիւ քանի մը քայլ անդին ...։

Իսկ այս անգամ՝ վերջինն էր։ Ինքզինքին կարծես հարցում կ'ուղղէր, թէ ինչպէ՞ս պիտի կարենար, աչքերուն առջեւ պար բռնող մահամերձ նայուածքներէն ազատիլ, որոնք մագիլներու պէս կ'երկարէին, հոգին դուրս հանելու ու բզիկ բզիկ յօշոտելու համար։

Մատները թուլցան։ Դաշոյնը ձեռքէն վար սահեցաւ։ Ձեռքերը դաղտագողի լաթերուն վրայ քսքսեց, մեղքին փաստերը ոչնչացնելու տղայական շարժումով։ Խոտերուն մէջ կորսուած շիրմաքարերու վրայ երկիւղածութեամբ կոխելով, զգուշութեամբ սկսաւ յառաջանալ դէպի եկեղեցին։ Ոտքը կասեցաւ հողակոյտի մը։ Սարսռաց ...։ Մութին մէջ անկարող էր ստուգել բոլորտիքը։ Արդեօ՞ք ...։

Շտապով քիչ մըն ալ յառաջացաւ։ Քանդուած դուռը, քարերու կոյտ մը դարձած, մահամերձի նահանջող աչքին նման կը մթագնէր, անթարթ տրտմութեամբ։ Մագլցելով մտաւ եկեղեցիէն ներս։ Դատապարտեալի մը պէս, ներքին խռովքը կառավարելու անկարող, կռթնեցաւ պատին ու սկսաւ նայուածքը վարժեցնել տիրող մթութեան։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ, ստուերներ կը շարժէին, կաչկանդող ձեռքերէ ազատելու յուսահատ շարժումներով։ Զարմացաւ, կանթեղի մը ընդհատ բայց դեռ կենդանի կայծկլտուքը նշմարելով։ Բոպէական այդ նշոյլին տակ, աչքերուն կը պարզուէր կատարուած վայրագութեան եղերական ամբողջ պարարուածը։ Կանգուն ոչինչ կար։ Ոճիրն ու թալանը վերջացուցած էին իրենց դերերը արտասովոր ճիւաղային ներշնչումով մը։

Ու իր Աստուածը, իր նախահայրերուն Աստուածը հանդուրժեր էր։ Թոյլատրեր էր այս ամէնը ....։

Սակայն հաւատքին մէջ տակաւին անխախտ, դէպի խորանը քանի մը քայլ եւս առաւ, խոստովանելու համար իր ոճիրը։ Արդար վրէժին՝ ոճիրը...։ Խորանին հետքն իսկ չկար։ Նայուածքը սեւեռած մնաց այդ ուղղութեամբ։ Ջղջումի բառեր եռացին շրթներուն վրայ։ Ու յետոյ շուրջը նայեցաւ։ Կանթեղին առկայծ լոյսը բաւական եղաւ, հրէշութեան թովանդակ պարշանքը աչքերուն առջեւ մերկացնելու։ Սոսկումէն սիրտը կծկուեցաւ։ Հոս հոն, խողխողուած մարմիններէն, անճիտուած գլուխներէն, տակաւին արիւն կը հոսէր վտակ առ վտակ։ Կիսախուփ կոպերէն ահալից բիբերու սեւեռումներ դուրս կը ցայտէին մռայլօրէն իրար խաչաձեւելով։

— Դժոխքին ջահերն իսկ պիտի մարէին այս տեսարանէն ամօթապարտ, բացագանչեց, զգուշութեան մասին առանց խորհելու։

Ցասումէն ակռաները սկսան կափկափել։ Այտերը կ'այրէին խոր վէրքի մը նման։ Հաւատքին մէջ խախտած ու խարուած, վագրի պէս, օդին մէջ, դէպի կամարը խոյացաւ, անասելի վայրագութեամբ ձայն տեղէն փրցնելով։ Փշրումի ժխորը պատէ պատ զարնուեցաւ ու մարեցաւ։ Մահագոյն լռութիւնը վերստին տիրեց ամէնուն վրայ..։

Սակայն դրան կողմէն, մօտեցող շշուկ մը ականջին կը համնէր ընդհատ, ընդհատ։ Ետին դարձաւ ու նայուածքը պաղեցաւ իր վրան սեւեռ երկու աչքերուն մէջ։ Խորհրդածելու ատեն չմնաց։ Արդէն՝ կատու մը, սրտաճմլիկ մլաւիւններով ոտքերուն սկսաւ քսկռտուիլ կարօտակէզ քնքուշութեամբ մը։ Անմիջապէս զայն գրկին մէջ առաւ, շոյեց ու շոյեց։ Ցիշեց թէ, քիչ մը առաջ, իր քայլերուն կը հետեւէր լքուածի մը յուսահատ շարժումներով։

Կարծես, այս խեղճ կենդանին միայն մնացած էր իբր յիշատակ երբեմնի շարժուն ու զուարթ կեանքին ...։

Ինքզինքը՝ դուրսը գտաւ, կնոջ հողակոյտին վրայ ծնրադիր։ Մոլեգնօրէն տարածուող փոթորիկին տակ, էութիւնը սկսաւ հիմնայատակ սարսռալ։ Նեցուկը խախտ վրանի նման, յանկարծ ամքեցաւ, ու գլուխը անոտէր կենդանիին տաք շունչին աւելի մօտեցնելով սկսաւ հեծկլտալ անզուսպօրէն ...։

■

Ակնոցը աչքերէն հեռացուց։ Գիրքը՝ որուն առաջին էջին վրայ, քանի մը վայրկեաններէ ի վեր, կը փնտռէր խուսափուկ այն թելերը, վերջատին անցեալին անկեղծ ապրումներուն հաղորդակից ըլլալու համար, իր ամէնէն նուիրական ստացուածքն էր։ Դպրոցական օրերէն սկսեալ, ուր որ գտնուէր, ուր որ երթար, յաճախ զայն իր ծոցին մէջ կը կրէր, եթէ ապահով տեղ մը պահելու վստահութիւնը չունենար։ Փոքրիկ ծաւալով, Հայոց Պատմութեան գիրք մըն էր ան, դեղնած էջերով, տեղ տեղ հինցած ու պատառատուն։ Առաջին էջը, որմէ հիմա իր յուշերը կը բոցավառուէին, մշուշին ետին, լեռն ի վեր գացող ճամբու պէս կը պայծառանար։ Կարծես չօշափելի երազ կը դառնար։ Հազիւ քանի մը տողեր էին անոնք, անցեալին մէջ իր ձեռքով նօթագրուած։ Թէեւ կարուկ բառերով, սակայն իրեն համար, անհուն կեանք մը կը բովանդակէին անոնք։ Կեանք մը խինդ ու խնկումի, վիշտ ու արտասուքի։ Կեանք մը՝ անշէջ հաւատքի ու յոյսի ...։

Այդ տողերուն թրթռումին տակ, հիմա վերստին կանցնէր այդ ճամբէն չանթի արագութեամբ։

Այդ օրերուն վրայ տարիներ անցեր էին։ Օտար հողի մը հիւրընկալ մէկ անկիւնը, նորէն տեսեր էր, ծլիլն ու ծաղկիլը հայկական գիւղերու, իրենց շէն ու ժպտադէմ տուներով ու պտղալից պարտէզներով։ Վերստին դպրոցներու բակերը լեցուեր էին ինքզինք անմահացնող ցեղի մը զաւակներովը։ Հոդ չէ թէ արհամիրքի օրերուն

ղէն չահածս քեզի տամ : Աւոր ալ չունիք ունի՞ս : Հոգիդ սիրեմ, պզտիկներուս մեղքցիր :

— Կը ցաւիմ :

— Կնիկ - ասլա մարդեր էք դուք : Խմել, ուտել, խաղալ, զուարճանալ չէք գիտեր : Ինչո՞ւ կ'ապրիք չեմ գիտեր : Գացէք-վանք մը մտէք, ճգնաւոր եղէք : Փարա չահելուն գէշը չըլլա՛ր : Ահա քեզի աղբօր խրատ ...

●

— Ժանէթը տո՞ւնն է :

— Գացած է : Հիմա տուն եկաւ : Արթնցնե՞մ :

— Անհանգիստ մի՛ ընէք, տիկին :

— Արդէն հագուստներովը պառկած է : Խեղճ սիրունիկս, հանուելու առեն իսկ չունեցաւ : Այնքա՛ն յոգնած էր :

— Արմա՞նն ալ պառկած է :

— Արմանս երկու օրէ տունը չէ, ընկերներով րէվէյոնը ընելու գացին : Ա՛խ․ շատ կը վախնամ որ պաղ առնէ, հիւանդնայ : Ներս հրամեցէք, օրիորդ վեհանձն, անուշեղէն մը հրամցնեմ ձեզի : Թերեւս Ժանէթս ալ կ'արթննայ :

— Շնորհակալ եմ, ժողովի պիտի երթամ : Մանուկներու Ծնունդի ծառ պիտի պատրաստենք : Կ'ուզէի որ Ժանէթն ալ մասնակցէր :

— Ամա՜ն, աղջիկս, Ժանէթս չի սիրեր այդ տեսակ բաներ : Արդէն տկար է, յոգնութեան չի գար : Աղբարն ալ արգիլած է իրեն : Երիտասարդ էք, կեանքը կարճ է, վայելեցէք : Աշխարհքս պարապ է ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հնդկաչինն կը հաշտուի՞

Թերթերը կը գրեն թէ Հնդկաչինի Նախագահը նոր տարին շնորհաւորած է անթելով եւ փափաք յայտնած է տեսակցելու Ֆրանսայի գաղթային նախարարին՝ Պ. Մութէի հետ : Այս վերջինը պատասխանելով թղթակցի մը հարցումներուն, յայտարարեց.— Եթէ առաջարկներ ունին, պիտի քննուին ամենայն ուշադրութեամբ : Ֆրանսական կառավարութիւնը երբեք չէ մերժած որեւէ բանակցութիւն : Ես ամենամեծ յաղթականը պիտի ըլլամ, եթէ Փարիզ վերադառնամ խաղաղասիրական լուծումով մը : Մեր պարտականութիւնն է խաղաղասիրական համաձայնութեան մը յանգիլ : Կ'ուզեմ որ հասկնան թէ հաշտարար լուծումները աւելի կ'արժեն քան բոնի կարգադրութիւնները, որոնք միայն անկարգութիւն, աւեր եւ թշուառութիւն յառաջ կը բերեն :

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ : Պ. Մութէ Սայկոնէն Հանոյ հասնելով, երբ հիւանդանոց մը կ'այցելէր, ռմբակներ տեղացին բակին վրայ : Զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան :

Ֆրանսացիները ետ մղեցին Հանոյի շրջանին մէջ կատարուած յարձակումները : Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ թշնամին շատ ծանր կորուստներ կրեց վերջին կռիւներուն մէջ :

Կ'ըսուի թէ գաղթային Նախարարը Փարիզ պիտի վերադառնայ յունուար 14ին, զեկուցում տալու համար կացութեան մասին : Հաշտութեան որ եւ է առաջարկ պիտի չներկայացուի, իր վերադարձէն առաջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն Միութեան փոխ վարչապետ նշանակուեցաւ մառէշալ Վորոշիլով :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին տնտեսական վարչութեան տնօրէնը յայտարարեց թէ այլեւս պիտի չգործադրեն ճարտարարուեստական կարողութեան կրճատման ծրագիրը, ցորչափ Ֆրանսացիները եւ Ռուսերը կը ձգձգեն գործադրել զայն ամբողջ Գերմանիոյ մէջ :

ստուերները դեռ կը յամենային արեւոտ տուներու սեմերուն վրայ : Հոգ չէ թէ, տարիներու զալուկը իր այտերն ալ համբուրած էր, ու քայլերն ալ վարանքը ունէին, յոգնած ճամբորդի մը :

Բայց ահա, հրաշքը կը կատարուէր : Դարերու մէջէն ուխտուած Նոր ճամբան բաց էր իր առջեւ :

Օրը մօտեցած էր : Պէտք էր ճամբայ ելլել :

Մեկնումի առաւօտը կը ծփար չողերու մէջ : Երբեմնի պժացող բոյները, հիմա լուռ ու լքուած, ուրուականներու նման կը հեռանային կառքերուն ետեւէն : Հրճուանքը՝ խենդութեան պէս կը թնդար օդին մէջ : Ու հազարներ կը հետ նոյն ուխտով գինով, դէպի հեռուն կը նայէին հրացայտ աչքերով : Դէպի հեռուն, որ տակաւ կը մօտենար, ձեւ կ'առնէր, գոյն կը ստանար : Ափ մըն էր ան ծիծաղկոտ, ուր՝ իրենց կը սպասէր երազի պէս նաւ մը, ալիքներուն վրայ ծփուն :

Վայրկեանը հասած էր : Ծովեզերքը իր գոյքերուն վրայ նստած, դիրքին նոյն այդ էջին մէջ, ծերունիի մը դողդոջ մատներով ու ուրախութեան արցունքներով աւելցուց երկու բառ եւս,

— Դէպի Երկի՛ր ....

Գիրքը գոցեց, զայն ծոցին մէջ զուրգուրանքով զետեղեց : Բազմութեան խառնուած, նաւին սանդուղներէն վեր բարձրացաւ, առանց այլեւս ետին ակնարկ մը նետելու ... :

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՕԹ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ Պ. Խաչիկ Սվաճեան, որ երկու տարի առաջ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր իբրեւ գործակից, մանուկի նեխման արժանացած եւ բանտէն արձակուած է :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, Կասպերի, Մ. Նահանգները մեկնեցաւ, փոխառութիւն մը կնքելու համար : Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով իտալական նոր դրօշը պիտի պարզուի Ուաշինկթընի մէջ : Իր բացակայութեան վարչապետութիւնը պիտի վարէ արտաքին նախարարը, Պ. Նէննի (ընկերվարական) :— Վերջին պատերազմին հետեւանքով Իտալիա կորսնցուցած է նաեւ իր առեւտրական տորմիղին 90 առ հարիւրը : Նախապէս ունէր 833 նաւեր, համագումար 3.661.427 թոն, այժմ հազիւ 123, (507.880 թոն) : Նոր նաւեր կը շինուին, բայց մեծ դժուարութեամբ, եւ առանց նախկին չքեղութեան :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Եւրոպայի ներկայացուցիչը, Ըրվինկ Պրաուն յայտարարեց թէ մէկդի դրած են Եւրոպայի մասնաճիւղը Փարիզի մէջ հաստատելու ծրագիրը, նկատի առնելով որ Ֆրանսայի Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը գտնուի համայնավարներու տիրապետութեան տակ : Այժմ տեղ կը փնտռուի Լոնտոնի, Պրիւքսէլի կամ Ժընեւի մէջ : Մասնաւոր գրասենեակ մըն ալ պիտի բացուի Գերմանիոյ մէջ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին յունուար 19ին : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարէ, իր յաղթանակը ապահովելու համար, այնպէս որ ընտրութիւնը պարզապէս ձեւակերպութիւն մը պիտի ըլլայ : Մասնաւոր խստութեամբ կը հետապնդուի փոխ - վարչապետ Միքոլայչիկի գիւղացիական կուսակցութիւնը, իբրեւ միակ զօրաւոր ընդդիմադիր ուժը : Զօր. Վիքթոր Կրոց, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, յայտարարեց թէ սպաննուած ոստիկաններու եւ զինուորներու թիւը 5000ի բարձրացաւ անցեալ ամիս, 30.000ի հասցնելով 1945ի սպանեալներու թիւը :

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Պօղոսեան (ծնեալ Սիւրմէեան եւ զաւակները, Ժուան լէ Փէն եւ Մարսէյլ) կը հրաւիրեն իրենց բոլոր ազգականները եւ բարեկամները Պ. ՊԵՏՐՈՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (1944ի ռմբակոծութեան զոհ), հոգեհանգստեան արարողութեան որ տեղի պիտի ունենայ այս երկուշաբթի առաւօտ Մարսէյլի Փրատոյի եկեղեցին :

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՎԵԱՆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Յունուար 7ին Մեռելոցի առաւօտ, ժամը 11.30ին հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՎԵԱՆԻ հոգւոյն : Կը հրաւիրուին իր յիշատակի յարգողները :

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ գրասենեակէն կը խնդրեն ճշդել թէ Ներգաղթի վերջին զեկոյցին մէջ առեւտրականը սխալմամբ Վահան Խամէրեան գրըուած է, փոխանակ Առաքել Զաքրեանի :

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ : Մուտք 250ֆրանք : Այժմէն ապահովել սեղանները :

ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, մասնակցութեամբ Սան - Սանուհիներու, 12 Յունուար Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salle François Coppéի մէջ, 8 rue Victorien Sardou : Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նաեւ հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով : Բաշխում Կաղանդի նուէրներու :

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.45ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Պանեէօ Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէն եւ տեղական Ֆրանսացի ընկերվարականներու մասնաճիւղը միասնաբար կազմակերպած են մանուկներու համար խնճոյք մը այս կիրակի, ժամը 2.30ին, Salle Woden, (ֆրանսական դպրոցը) 69 rue d'Arcueil : Մանուկներու ձրիաբար պիտի բաշխուին կարկանդակներ : Գեղարուեստական բաժնին պիտի մասնակցին նուագախումբ եւ երաժիշտ հոպիտներ (clown) եւայլն : Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները : Մուտքը ազատ է :

Պարահանդէս - Երեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort : Գեղարուեստական բաժին, զուարճախաղ, անակնկալներ : Մատչելի պիւֆէ :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան :

Ն Ո Ր Գ Ի Ր Ք Մ Ը

Մօտերս լոյս կը տեսնէ Վազգէն Անդրէասեանի Սկաուտին Առաջնորդը : Սկաուտ Ազգ. պետ Գ. Յակոբեանի յառաջաբանով : Այս գրքին Ա. հատորը (350 էջերէ աւելի), պատկերազարդ եւ Հայաստանի ամբողջական քարտէսովը, կը պարունակէ գիտելիքներ ամէն անհատի եւ մանաւանդ ամէն հայու անհրաժեշտ :

Ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ հատ մը անկէ իր հին թէ նոր սերունդներուն համար :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արտասահմանեան մարմինները, հայ դպրոցները, երիտ. միութիւնները, օրինակ մը նախ ստանալու համար պէտք է դիմեն՝

V. Andreassian, 5 rue des Sables, Viroflay (S.etO.) France :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameame — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տարե. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 7 Janvier 1947 Երեքշաբթի 7 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4897-Նոր շրջան թիւ 536 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

Հայերը եւ Խ. Միութիւնը

ԽՄԲ.— Փարիզի Ռուսական Նովոստի թերթին Յունուար 3ի թիւին մէջ, այս խորագրով յօդուած մը տուին Պ. Նիկիտին: Ահաւասիկ թարգմանութիւնը.—

Պալքաններէն, Ֆրանսայէն, Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքէն, ամէն ուր որ ցրուած են, տասնեակ հազարաւոր Հայեր կը ձգտին հայրենիք վերադառնալ: Այդ շունչ սկսած էր դեռ պատերազմէն առաջ: Ներգաղթի գաղափարը այն ժամանակ, ի միջի այլոց, կը պաշտպանէր Լոնտոնի «Մասիս» շաբաթաթերթը: («Յառաջ»— Յօդուածագիրը չի՞ գիտեր որ ամբողջ գաղթաշխարհը, ղեկավարութեամբ Դաշնակցութեան լման 25 տարի ներգաղթ կը պահանջէր): Միայն ներկայիս անոր գործադրութիւնը դարձած է իրականութիւն: 1945ին, Խորհրդային իշխանութեան կողմէ հարցին բարեյաջող կարգադրութենէն վերջ, ստեղծուած են արտասահմանի եւ Հայաստանի մէջ համապատասխան կոմիտէներ, ներգաղթը կազմակերպելու եւ գաղթականները տեղաւորելու համար երկրի մէջ: Վերջին ամիսներու ընթացքին, սկսելով յունիսէն Հայաստան հասած են 35 հազար հոգի եւ անոնց թիւը մինչեւ տարուան վերջը հասած պիտի ըլլայ 50.000ի: («Յառաջ»— Արդէն անցած է): Այս ընթացքով ներգաղթը կը տեւէ քանի մը տարի: Անհնար է աւելի փութացնել, ներկայ պայմաններու մէջ, որովհետեւ անհրաժեշտ է նախ բնակարաններ ճարել: Տուներ կը շինուին արդէն: Միայն Երեւանի մէջ ցարդ շինուած են չուրջ հազար տուներ, գիւղերու մէջ ալ աւելի: Սակայն այդ բաւարար չէ: Ներգաղթողները հարկադրուած են տեղաւորուիլ երբեմն 2—3 սենեակ տանեցողներու քով: Եթէ չըլլար այդ խոչընդոտը, Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը պատրաստ էր մինչեւ իսկ մէկ միլիոն մարդ ընդունելու: («Յառաջ».— Ի՞նչպէս կարելի է այդ մէկ միլիոնը տեղաւորել ներկայ նեղ սահմաններուն մէջ)։

Բոլորին համար աշխատանք կայ հոն եւ ներգաղթողները անմիջապէս գործի կը լծուին: Այդ երկրին մէջ մարդոց պէտք ունին: Գաղթողները բնաւ չեն, ինչպէս կը յայտարարէր անգլիական խորհրդարանին մէկ անդամը, Հայաստանի նուիրուած իր ընդարձակ յօդուածին մէջ:

Անոնք որ կը հետեւին խորհրդային հանրապետութեանց տնտեսական զարգացման, գիտեն որ այդ յայտարարութիւնը միամիտ խօսք մը չէ: Վերջին 25ամեակին Հայաստանը, որ մինչ այդ հողագործական եւ խաշնարածներու երկիր մըն էր, ամբողջովին կերպարանափոխուած է:

Ներկայիս հոն կան կարգ մը գործարաններ թեթեւ մետաղագործական, շինարարական նիւթերու, պահածոներու եւ քիմիական արտադրութեանց ճիւղերու: Անկէ զատ լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին, ելեկտրական ուժ արտադրելու համար Սեւանի լճին օգտագործումով: Այդ աշխատանքները լրացնելէ ետք, Հայաստանը ալ աւելի արագ չափերով պիտի յառաջդիմէ արդիւնաբերութեան մէջ: Ոռոգումները եւս պիտի տան մեծ արդիւնք, ապահովելու համար սնունդը բնակչութեան որ իր բազմածնութեամբ եւ աճումով առաջին տեղը կը բռնէ Խ. Միութեան մէջ:

Հայոց օրինակը վերին աստիճանի հրահանգիչ է, նախ՝ ներքին քաղաքական մարզին մէջ, իբրեւ ցայտուն յաջողութիւն Խորհրդային ազգային քաղաքականութեան: Եթէ արտասահմանի Հայերը առանց տարիքի եւ դասակարգի խտրութեան որոշած են վերադառնալ երկիր, անոնց այդ ցանկութիւնը չի բացատրուիր միայն հայրենասիրական մղումներով, այլեւ այն վճռականութեամբ որ իրենց հայրենիքին մէջ անոնք կը լծուին եռուն աշխատանքի, ի նպաստ երկրի տնտեսական եւ մշակութային բարգաւաճման:

Այդ հսկայ հոսանքը հայ գաղթականութեան դէպի երկիր, նուազ հետաքրքրական չէ նաեւ արտաքին քաղաքական տեսակէտէն: Բաւական է յիշել մեր հայրենակից պրոֆ. Ա. Ն. Մանդելշտամի կոյտ աշխատութիւնը «Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ մեծ պետութիւնները Հայկական Հարցին հանդէպ» (1925), համոզուելու համար թէ ինչքա՜ն անճարակ եղան մեծ պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, երբ չկրցան գոհացուցիչ կերպով լուծել Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ ծագած խնդիրը, առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ:

Բոլորովին անկողմնակալօրէն մօտենալով Հարցին, այդ ֆրանսագէտը, արեւելագէտը եւ դիւանագէտը, փորձով քաջածանօթ Թուրքիոյ, ցոյց կու տայ թէ ինչպէս Հայաստանը զոհ դարձաւ քաղաքական թիւր եւ կոպիտ սխալներու, Թրքական ապագան գնահատելու ժամանակ:

Սեվրի դաշնագիրը (10 Օգոստ. 1920) մնաց մեռեալ տառ եւ յաւիտենական նախատինք մեթեւամիտ դիւանագիտութեան:

Հիմա, քառորդ դար ետք, թէեւ դեռ մասնակի, խորհրդային Ռուսաստանը («Յառաջ».— Խ. Միութիւն) լայնօրէն օգնութեան կուգայ Հայերուն, տնտեսական եւ մշակութային վերածնութեան ասպարէզին մէջ: Ինչպէս միշտ, երեւի կը գտնուին վիճողներ եւ սոփեստներ որոնք պիտի ձգտին սեւցնել խորհրդային կառավարութեան կարգադրութիւնը Հայկական Հարցի լուծման մէջ: Սակայն պատմութիւնը կը հիմնուի ոչ թէ բանավէճերու, այլ փաստերու վրայ, որոնք անվիճելի են:

Անվիճելի են ոչ միայն քաղաքական եւ տընտեսական տեսակէտով, որու մասին խօսեցանք, այլեւ գիտական, մշակութային տեսակէտէն:

Յեղափոխութենէն առաջ Հայաստանը յետ ընկած գաւառ մըն էր. Հանրային կարծիքը անոր մասին անգիտութիւն կ'ունենար, երբ լուրեր կը հասնէին մայրաքաղաք՝ հայ թաթարական կոտորածներու մասին, լուրեր որոնք ժանտրոյթ կը պատճառէին կամ կ'օգտագործուէին, կուսակցական պայքարը վարելու համար:

Միայն հիմա Հայաստանի մշակութային եւ պատմական նշանակութիւնը իրապէս հասկնալի դարձած է խորհրդային հասարակութեան: Շնորհիւ Մառի, Օրբելիի, Մեշչանինովի եւ հայ գիտնականներու Ղափանցեան եւն.), Անդրկովկասի եւ Հայաստանի միջոցաւ մենք կը հաղորդուինք Հին Արեւելքի արժէքաւոր մշակոյթին հետ: Մեր պատմական հորիզոնը կ'ընդլայնի. Մեր աչքերուն առջեւ ստեղծուեցաւ նոր գիտութիւն մը, խալդագիտութիւնը, (Մեշչանինով), որ կը դրադի նախաուրարտական շրջանի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ, այսինքն Ուրարտու աշխարհի, Վանի լճի ասորէն՝ եւ Անդրկովկասի Ուրարտուն, որ ժամանակին մրցակից եղած էր զօրաւոր Ասորեստանի հետ եւ որու դէմ Ասորեստանի պատերազմի գրկած էր Սարգոնն իսկ:

Բ. Գ. ՆԻԿԻՏԻՆ

5000 ֆր. ներգաղթի համար

Տրակինեանէն (Հարաւային Ֆրանսա) Պ. Գր. Լոռէնեանի որդին՝ Պ. Վահէ Լոռէնեան 5000 ֆր. կը տրամադրէ ներգաղթին, «Յառաջ»ի միջոցաւ:

Կը խնդրուի Ներգաղթի Յանձնախումբի Կեդր. Յանձնաժողովէն ստանալ Լճէի Հայր. Միութեան տասը հազար ֆրանքին հետ, համապատասխան ընկալագրով:

55 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Հունգարիոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էին, բռնի ձեռք անցընելու համար իշխանութիւնը: Ներքին նախարարը (համայնավար) պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ կազմակերպութիւնը կը վարէր եօթը հոգինոց կոմիտէ մը որուն անդամներէն վեցը ձերբակալուած են արդէն: «Բոլորն ալ յետադիմական եւ ֆաշական անցեալ ունին եւ կ'ուզէին վերահաստատել ծովակալ Հորթիի կառավարութիւնը, զէնու զօրութեամբ»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ, մարէշալ Մոնթկոմըրի, շաբաթ օր Մոսկուա մեկնեցաւ, ուր պիտի մնայ մէկ շաբաթ, իբրեւ հիւրը Խ. Միութեան սպարապետին, մարէշալ Վասիլեւսկիի: Այս առթիւ անշուշտ պիտի տեսակցի նաեւ Սթալինի հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ, 50.000 ֆր. տուգանքի եւ գոյքերու բռնագրաւման դատապարտուեցաւ Ալզասցի մը, Մառի Ջենենլոֆ, որ գերման զինուորական ճաշարան մը կը վարէր Փլաս Քլիշիի մէջ (Վէպլէր): Ամուսինն ալ, Իտալացի մը, դատապարտուեցաւ երեք տարուան: Ջենենլոֆ, 38 տարեկան, սպասուհի էր սրճարանի մը մէջ, եւ գերմաներէն գիտնալով, անմիջապէս մտած էր գերմանական սրճարանը: Հոն կը պառկէր, հոն կը ճաշէր եւ 150.000 ֆրանք ալ ամսական կ'առնէր, իսկ ամուսինը՝ 10.000: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 8.925.000 ֆրանք շահած էին 1942—44 եւ շատ մը կալուածներ գնած:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԿՈՒՄԸ

Լէոն Պլումի ընկերվարական կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, յաջողցնելու համար գիներու անկումը: Հողագործական նախարարը, Թանկի Փուժան իր կարգին կոչ մը ուղղեց հողագործներուն, որպէսզի գործակցին կառավարութեան, փրկելու համար Ֆրանքը: Բացատրելէ վերջ թէ աշխատավարձքերու եւ գիներու արշաւը ի վերջոյ պիտի քանդէ երկրին տնտեսութիւնը, առաջնորդելով թշուառութեան եւ արկածախնդրութեան, երիտասարդ նախարարը յայտարարեց:— «Կառավարութիւնը բռնեց ոչ միայն շիտակ, այլեւ միակ կարելի ճամբան: Գիներու բարձրացումը բարձրացում կը բերէ: Միւս կողմէ, թղթադրամի շրջաբերութեան յաւելումը կը կորէ դրամին արժէքը: Եւ դուք անոր առաջին զոհերը պիտի ըլլաք: Եւ վերջապէս, այլեւս կարելի չէ թոյլ տալ որ անդթօրէն տառապին քաղաքներու համեստ աշխատաւորները ուտեստի սակաւութեան եւ շատ բարձր գիներուն հետեւանքով: Ուստի կը հրաւիրեմ ձեզ վճռապէս նետուիլ գիներու կրճատման ճակատամարտին մէջ: Սակարկութիւն մը չէ որ կը կատարենք, այլ մեծ փորձ մը որմէ կախում ունի երկրին անդորրութիւնը, նոյնիսկ կեանքը»:

Նախարարը բացորոշապէս հասկցուց որ «ընկերային անկարգութիւններ» կրնան ծագիլ քաղաքներու մէջ, եթէ կացութեան դարման չտարուի: «Մի հաւատաք սկեպտիկներուն, մնասաբաններուն եւ խռովարարներուն, կը խնդրեմ ձեզմէ օգնել մեզի որպէսզի չահինք մեծ ճակատամարտը սեւ շուկային եւ սղականութեան դէմ»:

5 ԱՌ 100 ԶԵՂՉ ԱՌԱՆՑ ԲԱՑԱՌՈՒԹԵԱՆ

Ազգ. տնտեսութեան նախարարը նոր հրահանգներ ուղղեց, որպէսզի 5 առ հարիւր զեղչը գործադրուի «բոլոր գիներուն վրայ, առանց բացառութեան». Զեղչին ենթակայ են բոլոր արտադրութիւնները, եւ մասնաւորապէս միսը, խոզեղէնը, ինքնաշարժները, գիրքերը, ոսկի եւ արծաթեղէն առարկաները, ամէն տեսակ հանդերձեղէնները, գիները, ճաշարանները, սրճարանները, պանդոկները, գրասենեակները, սինէմաները, թատրոնները: Զեղչը միօրինակ է եւ անմիջական, եւ պէտք է նշանակուի հաշուեցոյցին վրայ:

Պ. Անտուան Փինէ, Երեսփոխան նախարարը, ճառ մը խօսելով Լիոնի մէջ, պարզեց օրուան կացութիւնը եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Այս առթիւ բացատրեց թէ Ֆրանքի նոր արժեզրկումի խնդիր չկայ կառավարութեան համար, որովհետեւ որեւէ շահ պիտի չբերէ երկրին: «Եթէ մեր գիները նորէն բարձրանան, այս անգամ ճամբան լայնօրէն պիտի բացուի թղթադրամի [illegible] աշխատավարձքերու եւ գի[illegible] մասնիկով ամբողջ ժողովուրդը: Ինչ որ ալ պատահի, մեզի յաջորդող կառավարութիւնը պիտի հետեւի մեր բացած ճամբուն»:

★ Թերթերը կը գրեն թէ պահուած ապրանքները հետզհետէ մէջտեղ կը հանուին, մանաւանդ որ ազգ. տնտեսութեան նախարարը ազդարարած է թէ մասնաւոր քննիչներ պիտի հետապնդեն օրինազանցութիւնները: Բոլոր քաղաքական հոսանքները, արհեստակցական կազմակերպութիւնները եւ թերթերը ուժ կու տան գնոյցի քաղաքականութեան: Հաստատուած է որ շատ մը խանութներ 5 առ հարիւրէն աւելի զեղչեր կը կատարեն, յաճախորդ շահելու համար: Ուրիշներ կ'ուզէին իրենց արհեստակցական միութեանց հրահանգներուն սպասել, բայց կառավարութիւնը ազդարարեց. «Զեղչերը պէտք է կատարել անմիջապէս. կազմակերպութիւնները գիտեն թէ հրամանը գործադրուած է»:

★ Մինչ այս մինչ այն, թերթերը կը զբաղին նաեւ նոր կառավարութեան հարցով, քանի որ Պլումի դահլիճը պիտի հրաժարի յունուար 16ին, երբ կ'ընտրուի Հանրապետութեան նախագահը: Համայնավարները այժմէն կը պահանջեն նոր կառավարութիւնը կազմել ժողովրդավար ուժերու կեդրոնացումով. Լէոն Պլում չուզեր ստանձնել վարչապետութիւնը, առողջական պատճառներով:

Հնդկաչինի խնդիրը ծանրացած

Գաղթային նախարարը, Պ. Մութէ, որ Փարիզ պիտի վերադառնայ յունուար 8ին, յուսահատած կ'երեւայ Հնդկաչինի հարցին խաղաղ լուծումէն, համաձայն վերջին լուրերուն: Հանոյէն մեկնելէ առաջ, նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.— «Այս ողբերգութեան պատասխանատուները յամառօրէն ի դերեւ հանեցին շատ մը յոյսեր եւ վտանգեցին այն փորձը զոր կը կատարէինք ամենայն բարեացակամութեամբ: Որ եւ է բանակցութենէ առաջ, այսօր անհրաժեշտ է զինուորական վճիռ մը: Կը ցաւիմ, բայց կարելի չէ ամբողջ կատարել այնպիսի խելագարութիւններ ինչպէս գործուեցան վերջերս: Եթէ 15 օր աւելի կանուխ եկած ըլլայի, պիտի կրնայի՞ աւելի բանմը ընել. Չեմ կարծեր: Դէպքերը պիտի ընթանային նոյն ուղղութեամբ: Յայտնապէս հաստատուած է կանխամտածութիւնը»:

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ նախարարը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Խ. Միութիւնը 1947ի շեմին

Մեր Հայրենիքի բախտը այսօր սերտօրէն կապուած է Խ. Միութեան ճակատագրի հետ։ Հայաստանը իր մշակութային վերելքով, տնտեսական նուաճումներով ու ազգային պետական ինքնավարութեան զօրացումով՝ ընթանում է զուգահեռ խորհրդային այլ հանրապետութիւնների եւ նրանց ամբողջութեան հետ։

Երբ մենք հրճւում ենք լսելով մեր երկրի այս կամ այն յաջողութիւնները, պէտք չմոռանանք, որ նա բացառութիւն չի կազմում եւ նոյնը տեղի է ունենում Խ. Միութեան 16 հանրապետութիւններից իւրաքանչիւրի մէջ։ Անշուշտ, ընդհանուր հաւասարակշռութեան մէջ ամէն մի ազգ իր տեղն ունի. դժուար է ասել թէ ինչով է նա բնորոշւում —հանրապետութեան տարածութեա՞մբ, ազգաբնակութեան քանակո՞վ, հողի-արտադրութեա՞մբ թէ ժողովրդի հմտութեամբ։ Խ. Հայաստանը ամենափոքրն է իր տարածութեամբ բոլոր հանրապետութիւններից ու տասնեւչորրորդն ազգաբնակութեան թւով, սակայն շնորհիւ Հայերի ստեղծագործ ոգուն, թերեւս մասամբ այսօրւայ վարիչների հմտութեան, տասներորդ տեղն է բռնում դաշնակցութեան մէջ, եթէ իբրեւ ընդհանուր աստիճանացոյց ընդունենք իր պետական նիւթացոյցը։

Նոր տարուան շեմքին կ'ուզէինք մի քանի ընդհանուր խորհրդածութիւններ անել Խ. Միութեան մասին, որոնք համեմատական չափով վերաբերւում են նաեւ Խ. Հայաստանին։

1946ի սկզբին տեղի ունեցան Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութիւնները։ Մարտի 15ին Խորհուրդը լսեց եւ հաստատեց հնգամեայ ծրագիրը (1946—1950 թւերի համար), որ, կարելի է ասել, այնուհետեւ դարձաւ խորհրդ. իշխանութեան հաւատոյ հանգանակը։ Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան բոլոր խնդիրները ստորադասւեցան ծրագրին։ Ամէն մէկ երեւոյթ իր արժէքն ու լուծումն ստացաւ նախ եւ առաջ հնգամեակի տեսակէտից։ Մարտին յաջորդող ամիսների ընթացքում դրամատիրական պետութիւնների նախկին կամ այժմեան նախարարներ, քաղաքական պատասխանատու գործիչներ, ազդեցիկ թերթեր այնպիսի յարձակումներ կատարեցին Խ. Միութեան վրայ՝ վերջինիս կամ նրա արբանեակների այս ու այն խնդրում յայտ բերած յամառութեան համար, որ թւում է թէ խաղաղութիւնը սահում է օձաւած թեք տախտակի վրայ ու նրա անհետացումն անխուսափելի է։ Բայց ով հետեւում էր խորհրդային ներքին կեանքին, կարող էր ժպտալ արտաքին աշխարհի այդ մտահոգութեան շղթայի թեան դէմ, պետակցելով, որ Խ. Միութեան վարիչը եւ վարիչները վճռականապէս հրաժարած են առ այժմ որ եւ է բախումի մտքից։ Ընդհակառակ մէկ Թոյլ Իրանի կամ Թուրքիոյ հետ, եթէ սկզբնական շրջանում կը լինէր հրասայլերի ու օդանաւերի գրոսանք թշնամու երկրում, վերջ ի վերջոյ կը դառնայ պայքար ընդդէմ աշխարհի ամբողջ արդիւնաբերութեան կէսի եւ ռազմական գերակշիռ միջոցների տէր՝ Մ. Նահանգների հետ։

Խորհրդային բանագնացները միջազգային հաւաքոյթներում շատ անգամ հասան մինչեւ անդունդի եզերքը, բայց նախավերջին քայլից ընկրկեցան, համաձայն միանգամ ընդ միշտ տրուած հրամանի։Պետութեան արժանապատուութիւնն անգամ զոհաբերւեցաւ յանուն խաղաղութեան պահպանման, օրինակ Ատրպատականից հեռանալու, Իւգոսլաւիայում սպաննւած ամերիկեան օդաչուների մասին տրուած վերջնագրին բաւարարելու, Տարտանէլի եւ այլ խնդիրներում։

Այսպիսով, խորհրդ. իշխանութիւնը չի կարող անակնկալի առջեւ գտնւել, դիպւածների ճակատագրական դասաւորումով կրակի մէջ նետւել, որովհետեւ յստակօրէն ճշտած է իր ուղեգիծը — նախ եւ առաջ Հնգամեակ։

«Չորրորդ ստալինեան հնգամեակի առաջադրութիւնները հսկայական են։ Մենք պէտք ամբողջովին օգտագործենք խորհդ. իրաւակարգի առաւելութիւնները, որոնք թոյլ են տալիս դրամատիրական կարգերում անկարելի արդիւնքներ ձեռք բերել, խորացնելով տեխնիկն ու գիտութիւնը։Մեր ժողովուրդը կոփւել է պայքարի ու աշխատանքի մէջ։ Նա տեսնում է իր բարձր ու գրաւիչ նպատակը — հնգամեայ ծագիրը։ Չկայ աշխարհում ուժ մը որ կարենայ խանգարել նրան ի կատար ածել խորհրդ. հայրենիքի այդ մեծ նպատակը»։

Կառավարութիւն եւ կուսակցութիւն միացած գործի լծւեցան։

Արտաքին ճակատներում յանուն հնգամեակի նահանջներին փոխարինեց յարձակում ներքին ճակատների վրայ։Տեղ տեղ կարգապահութեան խախտումներ կարող էին ճեղքեր թողնել հնգամեակի շէնքի մէջ։ Գրականութիւնն ու ռեպերտուարը մասամբ շեղած էին մարքսեան ճանապարհից, երկչոտօրէն ծնունդ էր առել արուեստն արուեստի համար հոսանքը։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ա. Ժդանով, կոպտօրէն նրանց կարգի հրաւիրեց։ Արւեստը պէտք ծառայէ իշխանութեան նպատակներին, այսինքն հնգամեակին, նա պէտք փառաբանէ ու ոգեւորէ հնգամեակի համար աշխատողները։

Կոլխոզները մի քանի շրջաններում վերածւել էին մանր սեփականատէրների միութեան՝ շնորհիւ անհատական շահագործման յատկացւած հողամասերի ապօրինի ընդարձակման։ Կոլխոզականները զբաղւում էին իրենց «բանջարանոցների» մշակումով եւ հանրային աշխատանք-երին շատ քիչ մարդ էր դուրս գալիս, բայց ձեւականօրէն ամէնքն էլ շտկւած էին, որովհետեւ մէկ բահ բանջարին հինգ հատ հաշուապահ էր ընկնում։ Կազմակերպւեց մի կատարեալ խաչակրութիւն վերականգնելու համար կոլխոզները իրենց սկզբնական վիճակով, այսինքն իբրեւ գիւղատնտեսական նիւթերի գործարաններ։ Հրատարակւեցաւ նոր կանոնադրութիւն նրանց համար եւ հիմնական մաքրագործումի ձեռնարկւեցաւ։ Ամիսներ շարունակ պաշտօնաթերթերը լցւեցան հեռագիրներով կոլխոզների մասին։

Թւում է թէ իշխանութիւնը գոհ մնաց արդիւնքից, որովհետեւ վերջ գտան կշտամբումն ու խրախուսանքը որ ուղղւած էին հողագործներին։

Խ. Միութեան մէջ հացագործը պետութիւնն է եւ փուռը կառավարական հաստատութիւն. պետութիւնը բաւարար ցորեն պէտք մթերէ, որպէսզի կարենայ կերակրել քաղաքների բնակչութիւնը, որ ընդհանուր ազգաբնակութեան մէկ երրորդն է կազմում։ Ինչպէս երեւում է, հողը յատկութիւն ունի իր աշխատաւորին խորամանկ դարձնելու ։ Կոլխոզները ամէն սատանութիւն ի գործ էին դնում, որքան կարելի է քիչ ցորեն յանձնելու իշխանութեան։ Անհուն ճիգ թափւեցաւ այս ամրան եւ աշնան ցորենը պետական պահեստները քաշելու համար. սպառնալիք, պատիժ, գովասանք ու շքանշան ողողեցին գիւղերը. առատ հացը բանւորներին ու պաշտօնեաներին ոչ միայն զօրաւոր զէնք է ներքին կեանքում եւ մասնաւորապէս հնգամեակի իրականացման համար, այլ եւ արտաքին աշխարհում։ Այսօր ով շատ ցորեն ունի, նա էլ աւելի անկախ ու հրամայական դիրք ունի միջազգային հաշուեյարդարների մէջ։

Ընթացիկ ապրանքների բաշխման կազմակերպութիւնը — առեւտրական նախարարութիւնը միշտ թերանում է իր պարտականութիւնը կատարելու մէջ. դա եւս կարող է վնասակար լինել հնգամեակին։ Հակակշիռը փնտռւեց սպառողական խանութների ցանցի ընդարձակման մէջ։ Նոյեմբեր 19ի որոշումով նրանց տրւեցան առաւելութիւններ։ Բաղաքային ու շրջանային համայնքներն սպառողական կօօպերատիւների յաջորդում են միմիանց. Զանք չի խնայւի անշուշտ այդ մարզում եւս ստեղծելու գոհացուցիչ վիճակ։

Բարձրագոյն դպրոցներից ելած մասնագէտները յաճախ սկզբնական շրջանին գործնականում յայտ էին բերում անբաւարար պատրաստութիւն ։ Այն հսկայ ծրագիրը, որի բոլոր մանրամասնութիւնները իրականութիւն պէտք դառնան 1950ին, պահանջում է աւելի հմուտ ճարտարագէտներ, վիւղատնտեսներ, տնտեսագէտներ եւն։ Այդ նպատակով բոլոր մասնագիտական բարձրագոյն դպրոցներում ուսման տեւողութիւնը չորս տարուց բարձրացրին հինգի։

Ահա լրացաւ հնգամեակի առաջին տարին ։ Պաշտօնական մամուլի տւած տեղեկութիւններից երեւում է, որ արդիւնաբերութեան ու շինարարութեան գրեթէ բոլոր մարզերում ծրագրով սահմանւած աշխատանքները կատարւած են բաւարար եւ երբեմն գերազանց չափով։Ցառաջիկայ տարում անշուշտ շարունակւելու է նոյն հրահրումը բանւորական զանգւածների յանուն հնգամեակի։

Ռուս գրող Կորոլէնկօն պատմում է մի դէպք.—

«Մենք թիավարում էինք մեր նաւակը սիբերիական մի գետի վրայ, գիշերւայ խաւարում ։ Մեր առջեւ, ջրի վրայ, ոչ հեռու պլպլում էր մի կրակ։ Մեզ թւում էր թէ եւս մի փոքրիկ ուժերի լարում եւ մենք կը հասնենք կրակին։ Բայց որքան էլ քրտինք էինք թափում ու արագացնում նաւակի վազքը, գրաւիչ կրակը միշտ մեր առջեւն էր եւ միշտ անհասանելի»։

Հնգամեակից հնգամեակ, խորհրդային ժողովուրդները մղւում են դէպի անդադրում տքնութիւն, հասնելու համար այդ կրակին,— այլ խօսքով՝ եւ Ջանկութեան։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ հիւսիսային Յունաստանի ըմբոստները դէպի հարաւ կը քաշուին, հեռանալով Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմաններէն, որպէսզի Միացեալ Ազգերու քննիչները օտար միջամտութեան հետքեր չգտնեն։ Թէ ըմբոստները եւ թէ կառավարութիւնը թղթածրարներ կը կազմեն, քննիչ յանձնախումբին համար։ Զինուորական շրջանակներու մէջ կ'ըսեն թէ հրոսախումբերը Թեսալիա, նոյնիսկ Ատտիկէ կ'իջնեն։ Չափակողմեան հոսանքները կը նախատեսեն թէ Աթէնքն ալ շուտով թատր պիտի դառնայ արիւնալի տեսարաններու ։

1943 Դեկտեմբեր 31

Թոյլ տուէք որ տարեդարձ մըն ալ ես տօնեմ։

Երեք տարի առաջ էր, 1943 Դեկտեմբեր 31։

Ձիւն կար տակաւին գետինը եւ արեւ՝ երկնակամարին վրայ։ Տեղ տեղ հալեր էր ձիւնը,— այդ պատկերին յատուկ բառ մը ունինք հայերէն, միտքըս չկայ այս պահուս։

Պայծառ, յստակ օդ մը։ Ներողութիւն, վէպ գրել չէ նպատակս,— ինչպէս պիտի կարծէին 900-ական թուականներու վիպասանները։Ածիլուեցայ, վար իջայ, հագիւ դռնէն դուրս դրի ոտքերս՝ երբ հնչեց ահազանգը։ Մե՛ղք, եթէ երթեւեկը դադրի, եթէ շոգեկառքը չմեկնի... Այսուհանդերձ, շարունակեցի ճամբաս։ Շուրջս դիտելով, գացի մինչեւ Կար Սէն Լազար ։

Շոգեկառքը պատրաստ էր, պիտի մեկնէր ։ Ցատկեցի կառախուցէն ներս։

Երբ Պէքոն հասայ, տեսայ որ ամէն մարդ խռնուած է դռներուն առջեւ ու կը դիտէ երկինքը։

Ամպի ճերմակ ժապաւէններ, եռեւէն եռանկիւնաձեւ երամ մը օդանաւերու, որոնք կը պսպղային արեւէն։ Ըսի,— Գերմանիա կ'երթան։ Ու քալեցի։

Մեծ Շան ճաշի հրաւիրած էր զիս եւ Տէօվլէթ Գէորգեանը, Զէյթունցի այս մտաւորականը։ Պոստոյէն ծրար մը եկեր էր, միասին անուշելու ։ Տիկ. Տիրուհին սեղանին վրայ դրած է պանծալի շիշ մը,— ըրին չըրին համոզեցին եւ համը նայեցայ։ Ես որ ոգելից ըմպելի պատրաստողներուն մինչեւ նախահայրը՝ Նոյին անէծք կարդացեր էի, պահ մը ամչցայ,— ինկապէս հրաշալի էր, անուշահոտութեան աղբիւր դարձայ, ներսէս տաք եւ քաղցր շունչ մը կը բարձրանար...

Բանաստեղծօրէն արտայայտուելու ժամանակ չմնաց, սարսափելի թնդանօթաձգութիւն մը մեզ նետեց նկուղները։ Երբ լռեցին թնդանօթները, դուրս ելանք նկուղներէն,— Կաղանդի ցոյց կ'ընեն, ըսաւ Տիկ. Տիրուհին։ Իրաւ որ, օդանաւերը մեկներ էին առանց ռումբ ձգելու։

Նստանք սեղան։

—Հատ մըն ալ, ի՞նչ կ'ըսես, հարցուց Մեծ Շան։ Եւ ես որ անհաշա հակալքոլական մըն էի, այո ըսելու կը պատրաստուէի, երբ յանկարծ գոռացին թնդանօթները։ Նոր երամ մը։ Պատուհան ցատկեցինք։ Թնդանօթաձգութիւնը սաստկացաւ վախ պատճառելու աստիճան։ Ապակիները կը դողան, կարծես պիտի ճայթին։ Մեր գլխուն վերեւ հակօդային ռումբերը կը պայթին, եւ սպիտակ ծուխը կը բացուի բամպակի կծիկներու նման։ Մեծ Շան — Աստիճան նկուղ պատուհանէն, հիմա ապակիները կը կոտրին եւ փորձանք մը կը պատահի, ըսաւ եւ խօսքը բերանը մնաց։ Տեսա՛յ, ռումբին իյնալը, տեսայ ճիշդ մեր դէմը, տասը մէթր հեռու, աքանչելի վիլլա մը օդը ելաւ փոշիի ամպի մը պէս, ապակիները կոտրեցան եւ ջարդուփշուր թափեցան գլխուս վրայ։ Հով մը մեզ քշեց, ներքանցք տարաւ։ Ստուգեցի, վիրաւորուած չէի, բայց ապակիի կտորուանք լեցուած էր մազերուս մէջ։

Ռումբերը կը թափէին անընդհատ։ Տան փեղկերը կոտրեցան ինկան, դուռները խորտակուեցան եւ փողոցին քանդուած սալայատակին հողը պատուհաններէն ներս նետուեցաւ ։ Մութ ու մշուշ։

— Ո՞ւր է Արփիկը, պոռաց Մեծ Շ.Ն։

Ուզեցի երկու խօսք ըսել, բայց տեսայ որ կզակս չի շարժիր, անդամալուծուեր է։

Տիկ.Տիրուհին ներքնցքին ծայրէն կը պոռայ.

— Վար իջէք...

Որ քաջութիւն ունիս, առաջ դուն իջիր։

— Սանդուխ չկայ, պոռացի։

Փոշիին մշուշին մէջ կարծեցի թէ սանդուխին վրայ եւս ինկած է ռումբ մը եւ խորտակած։

— Կայարանը կը ռմբակոծեն, կը խօսի Տիկ. Տիրուհին։ Կայարան քուածը քանի մը քայլ անդին է, իսկ տունին եռեւի կառատունը եւ ուրիշ շէնքեր փլած են արդէն։

Ցանկարծ կանգ առաւ պահ մը ռմբակոծութիւնը։

Մշուշը հանդչեցաւ։ Պատուհանէն կը տեսնուէր որ կայարանին դիմացը դեղարանը բոցերու մէջ է։

Տեսանք նաեւ որ սանդուխը տեղն է։ Նետուեցանք դուրս, կոտրած ապակիներուն եւ փեղկերուն վրայէն ցատկելով։ Մտանք նկուղ ։

Սկսաւ ռմբակոծութիւնը։ Նախ վըզ ձայն մը, — ռումբը կ'իյնայ։ Ցետոյ բոմբիւն մը,— ռումբը կը պայթի։ Քիչ վերջ շաղ-շաղ ժխոր մը, — օդը ելած բաները վար կը թափին։ Նկուղին մէջ լոյս չկայ։ Խաւա՜ր։ Կիները կուլան, այրերը կը հայհոյեն (քաղաքական հայհոյութիւններ, զորս դանց կ'առնեմ)։Երբ ռմբակոծութիւնը կը դադրի, մէկը կուգայ, ձեռքը լոյս մը,— վիրաւոր ունի՞ք։ Կին մը, որ ջարդուած ապակիներէն վիրաւորուեր էր, դէմքը արիւնլուայ, առին տարին։

Ու կը սկսի ռմբակոծութիւնը, բոլոր ռումբերը կ'իյնան մեր շուրջը, կը զգանք ճշգրտօրէն ։ Ցանկարծ նկուղին մուտքը խափանուեցաւ, քանի թէ փախուստի ճամբայ չկայ, ուրիշ մը կ'ըսէ թէ

ԾՐԳՒՄԱՆՔ

Ծնունդի պատկերներ

1946րդ անգամն ըլլալով՝ Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ։

Դեկտեմբեր 24ի կէս գիշերին, Փարիզի բոլոր եկեղեցիներու զանգակները աւետեցին Նազովրեցիին ծնունդը ու Նօթր Տամի գմբէթը դղրդաց Օփերային երգչախումբին եւ անոր նուագածուներու խումբին ներդաշնակ երգերովը։ Լատին քրիստոնեաները խուռներամ եկած էին փառաբանել՝ «Ովսաննա ի բարձունս»… մինչ ուրիշ Քրիստոնեայ աշխարհ մը կը ննջէր անխռով։ Ինչո՞ւ։ Այո՛, կը հարցնեմ, ինչո՞ւ այս անջատումը, ինչո՞ւ։ Ո՞րն է իրական Ծնունդի թուականը եւ վաւերականը, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, ինչո՞ւ երկու չափ, երկու կշիռ։

Կնճռոտ հարցերու Մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները՝ թիւով չորս, չորս տեղ փոխեցին միջազգային խնդիրներ լուծելու համար։ Արդ, ինչո՞ւ մեր կրօնապետները, ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհի վեղարաւոր մեծերը չեն ուզեր իրարու հանդիպիլ, վերջնականապէս լուծելու համար այս ultra կարեւոր հարը՝ Յիսուսի ծննդեան իսկական թուականը,— Դեկտ. 24, թէ Յունուար 6։

Բեթղեհեմի մսուրին աստուածահրաշ մանուկը չատոնց գացած՝ Յովսէփի տունը բազմած է արդէն՝ բազմաց շնորհաւորութիւնները քաղելով, երբ մերինները եւ ուրիշներ, լոյսերը բռնած, կուգան ծնրադրել ապաղայ Փրկիչին պարապ մսուրին առջեւ։

Պապը, Էջմիածնի Կաթողիկոսը եւ օրթոտոքս Պատրիարքը պիտի չուզե՞ն, յուզել այս հինօրէնք սխալը միացնելու համար երկու թուականները։

Ծնունդի առթիւ այսքան մը բաւական է ինծի համար։ Պահ մը երեւակայութեամբ փոխադրեմ Պոլիս, իմ ծննդավայրս, ու կարօտի աչքերով դիտեմ Ծննդեան Տօնը, դիտնալով հանդերձ որ բան մը չէ փոխուած հոն… նոյնիսկ Տեղապահը։

Իրարանցում բոլոր եկեղեցիներուն չուրջ։ Քահանայից դասը, Թաղ. Խորհուրդի անդամները, տիրացուները, քարոզիչներէն մինչեւ բանկալատեղը, մոմերի կնիկները եւ դրան երկու կողմերը շարուած աղքատներու լեգէոնը, բոլորն ալ օրուան տօնին պատշաճող ,որպէսզի ժամանակագրական հաշտեցնել՝ դրկուածներէն Աստուածն իսկ ուրանալ ձգտող վերոյիշեալ դասակարգերը։

Եւ ահա պնակներու կարաւանն է որ ծայր կուտայ։ Աստենապէս էֆէնտին առջեւէն, ընկերներու չարքը եռեւէն, որոնց կը յաջորդէ քահանայից դասը՝ եւ ըսեմ վերց, դուք ըսէք տասը։ Լուսարար, ժամկոչ, Աղքատախնամ, որբերու, Հիւանդանոցի, եւ դեռ ազգի ազգի պնակներ, «չէն եւ պայծառ մնաք»ներով։

Կէսօրին բոլոր տուներու պնակները նուրբ հոգի մը պատած է, աւանդական խաշլամայէն դուրս եկած։ Կաղանդի անուշապուրին մնացորդը եւ քանի մը խնձոր, նուշ, կաղին, ինչ որ կ՚երեւի սեղանին վրայ։

Տանը էֆէնտիները կ՚աճապարեն, տունէ տուն այցելութեան օրն է։ Սնտուկէն ելած մութ գոյն fourrure մը, նոր լաստիկ կալօշներ։ «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ…»։ Աս ի՛նչ օդ, ի՛նչ օդ։ Եկեղեցի գացի՞ք, բազմութիւն չկար կարծեմ… ։ Մատնոց գաւաթիկ մը գոնեակ։ — Ի՞նչպէս, օրիորդը նշաններ էք, իմացայ։— Ներողութիւն, դեռ ուրիշ տեղեր ունիմ այցելելիք։— Հրամեցէք, Տէր Հայր, օրհնեցէք։ — Աստուած օրհնէ, աղջիկս, շատ քիչ մը ջուր։— «Ծնա՛ւ… նոր Արքա՛յն… ի Բեթղեհեմ քաղաքի… հովիւք մարդկան օրհնեցէ՛ք…»։ Ես օր մը զատ կուգամ կը տեսնուինք Մաուիին համար, գիտէք որ այսօր մեր օրն է, որ տարի կը պահէ…։

Ահա պատկերը Պոլսոյ Ծնունդին։ Չեմ կարծեր թէ բան մը փոխուած ըլլայ, որքան ատեն որ տիրէ խպլիկ տիրացուութիւնը։

ԼԻԼԱ

կարելի է դրացի տան նկուղը մտնել՝ ծակելով պատը, բայց ո՞ւր է բահը, բրիչը։ Լուցկի ունեցող մը կա՞յ, ո՞ւր է բրիչը։

Մեծ Շան քովէս կ՚րսէ.

— Անօրէնները երկու Շայերը մէկ փոսի մէջ պիտի թաղեն կարծեմ։

Բայց իմ հոգս չէ, փարատած է քիչ առաջուան վախս՝ որ անդամալուծեր էր կզակս։

Կը սպասենք վախճանին։

×

Ինչպէս ամէն բան վերջ մը ունի, ռմբակոծութիւնն ալ դադրեցաւ։ Վախն ի վախ դուրս ելանք նկուղէն, գիշերային խաւարէն։ Մեր գտնուած տան չուրջը ռումբերը գո՛րծ էին տեսեր, — քիչ առաջ նստած մեր սենեակին պատին կից՝ հսկայ բնակարան մը, վեց յարկով, օդն էր ելեր, իսկ աջ ու ձախ տուները քանդուեր, ծառերը աթոռներով, անկողնի կազմածներով բռնաւորուեր։ Բարեկամ բարեկամի այցելութեան կը վազէ,— ո՞վ ողջ մնաց, ո՞վ մեռաւ, որո՞ւ տունը քանդուեցաւ։ Անցնիլ կարելի չէ փողոցներէն, մեռնել կը փոխադրեն։ Կ՚երթանք Գուրպվուա, այցելելու Տիկ. Տէրպիին, — նոյն պատմութիւնը, տուներ կան որ կ՚այրին, տուներ որ… չկան։

Ամէն մարդ տարբեր ձեւ մը ունի, փուէն դուրս ելած կը թուի։ Փոշի նստած է ամէնուն վրայ։

Դառնանք տուն։ Գրադարանին գիրքերը թափած են տախտակամածին վրայ։ Բոլոր ապակիները ջարդուփշուր։ Ոչինչ, շարունակենք… ճաշը, կ՚ըսէ Տիկ. Տիրուհի։

— Մե՛ղք, Պորտոյի նազելաշուք եւ անուշահոտ տիկին Շիշը կոտրեր էր։

— Հատ մը ըլլար հիմա, կը խմէի, կ՚ըսեմ։

Անուշապուրը ապակիի եւ հողի կտորներով լեցուեր էր։ Ոչ ուտելիք կար, ոչ ալ նստելիք տեղ։ Ակռայ շարժելիք չոր ինչ բան որ կար՝ ծամեցինք, եւ ըսինք որ կ՚արժէ այլեւս Փարիզ իջնել, փոխելու համար… օդը եւ միտքերը։

Այդ պահուն միայն նշմարեցինք, որ մեծ Շային գլխարկը արադիլի բոյնի պէս դրուած էր գլխուս վրայ, իսկ իմ գլխարկս ծածկեր էր իր գլուխը մինչեւ ականջները։

Կը վստահեցնեմ. ձեզ, սիրելի բարեկամներ, մեր տեղը որ դուք ըլլայիք՝ խուճապի այդ պահուն, այնքան կը շուարէիք, որ գլխարկ չէ, թերեւս բնադրաբար սան մը դնէիք ձեր գլխուն վրայ։

Այնքան մեծ էր վախը, ինչպէս վտանգը։

Ատոր տարեդարձն է որ կը տօնեմ այսօր առանց երգի եւ նուագի, առանց Պորտոյի անուշաբոյր Տիկ. Շիշին եւ հայկական խաթուն անուշապուրին։

ԱՐԲԱՋ

Ա. Ահարոնեանի հետ

Գրեթէ ամէն տարի տօնական օրերը տխուր յիշատակներ կ՚արթնցնեն մեր միտքերուն մէջ։

Մեզ նման մեր գրական փայլուն դէմքերէն շատեր՝ մահարոյր մրրիկներէ եւ փոթորիկներէ անցնելէ վերջ ունեցած են ցաւալի վախճաններ։ Անոնց շարքին կը պատկանի նաեւ հայ ժողովուրդին մեծ եւ արժանաւոր զաւակը՝ Ա. Ահարոնեան որ իր գրչին արուեստովը ջանաց սորվեցնել Հայերուս պայքարիլ դարաւոր սրրկութեան դէմ եւ իբրեւ մարդ ու Հայ ապրիլ։

Սիրել զինքը ու ջերմ զգացումներով գուրգուրալ իր վրայ՝ կը նշանակէ սրտաբուխ յարգանք մը ընծայել հայ գրականութեան։

Երկար տարիներ անցեր են այն չարաշուք օրէն ի վեր երբ մեծ բանաստեղծը ծայրայեղ յուզումի մը անողոք հարուածէն ուշաթափ դետին կ՚իյնար, զոհելով իր միտքը, հոգին ու կեանքը։ Անկէ ի վեր գրչի եւ գաղափարի արուեստագէտը, իր յառաջացած տարիքին մէջ, գամուած է անկողին։

1936ին ամառնային առաւօտ մը մեզի լուր տրուեցաւ թէ Ահարոնեան Digne եկած էր օդափոխութեան։Անսովոր ուրախութեամբ վազեցինք բարիգալուստ մաղթելու։ Կամարաձեւ ծառուղիի մը հովանիին տակ բազմած, ձեռնակառքի մը մէջ, հսկողութեամբ Տիկ. Ահարոնեանի եւ թժ. Սիվրիհիսարեանի, բանաստեղծ դրագէտը թեւերէն զարնուած արծիւի մը նման կը պտտէր լռակեաց։ Իր շեշտերուն եւ խորաթափանց նայուածքին մէջ կը ցոլար ջերմ խանդաղատանքի մը անսպառ սէրը հայրենակիցներու հանդէպ։

Դժուարին փղձկումներէ վերջ իր տառապող սրտին խորէն հագիւ կրցաւ արտասանել — այստեղ ալ Հայեր… Կը բաւէր այսքանը խոր յուզումի մը մատնելու համար մեզ։ Իր ներկայութիւնը անսահման հրապոյր մը տուած էր քաղաքինեւ մեծ բերկրանք մեր սրտերուն։ Հակառակ մեր մօտ ըլլալուն՝ ժամէ ժամ կը կարօտնայինք զինքը։

Իր պտոյտներու ընթացքին յափշտակուած հետաքրքրութեամբ մը անդադար կը դիտէր հրաշագեղ տեսարանները, գեղածիծաղ լեռները, բլուրները, փոքր գետակի մը ալիքները ու գեղգեղիչ թռչունները, որոնք կարծես կը խօսէին իր վշտաբեկ սրտին։ Իր աչքերուն մէջ կը նշմարուէր հոգեկան ալեկոծ վիճակ մը, փոթորկալից տենչ մը։ Կ՚ուզէր խօսիլ, հրճուիլ եւ պոռթկալ, բայց քանի մը սրտառուչ աղաղակներէ վերջ, յոգնած կը լռէր։ Դժբախտաբար կտրուած էին իր քնարին թելերը։

Իր մտային եւ հոգեկան վիճակը թէեւ խանգարուած, բայց մարմնապէս զօրեղ ըլլալով, մեծ յոյս ունէինք թէ լուրջ եւ ազգու խնամքներէ վերջ, Ահարոնեան պիտի վերագտնէր իր նախկին վիճակը։ Սակայն աւա՛ղ, մեր երազները խորտակուեցան եւ իր մտքին կորուստը անդարմանելի եղաւ։ Ներկայիս դժբախտ բանաստեղծը փակուած չորս պատերու մէջ, դառնօրէն կը հետեւի իր սեւ ճակատագրին։

Դեկտ. 28ին այցելեցի իրեն։ Տիկ. Ահարոնեանի շեշտակի հարցումներէն վերջ՝ թէ Digneի՝ Երուանդը եկեր է, կը ճանչնա՞ս, վայրկեան մը սուր եւ համակրական ակնարկ մը նետելով վրաս մելամաղձոտ ժպիտով մը պատասխանեց — այո՛, այո՛, այո՛…

Քանի մը ամիս առաջ՝ հակառակ Մարսէյլի մասնագէտ բժիշկներու յոռետեսութեանց՝ շնորհիւ Հ. Օհանջանեանի տուած ազդու դեղերուն, այժմ իր առողջական վիճակը գոհացուցիչ է եւ ախորժակը շատ լաւ։

Տիկին Ահարոնեան անսպառ համբերութեամբ եւ բացառիկ գուրգուրանքով մը կը խնամէ իր ամուսինը։ Ինքն ալ խորապէս ազդուած անոր հոգեկան տառապանքէն՝ անցեալ տարի ֆիզիքապէս քայքայուած վիճակ մը ունէր, բայց ներկայիս զգալապէս փոխուած եւ մասամբ վերագտած է իր առողջութիւնը, տեսնելով իր ամուսնոյն վրայ բարելաւման նշաններ։ Սրտաշարժ հառաչով մը ըսաւ.— Իր առողջ մարմնին պէս եթէ միտքն ալ գործէր, մինչեւ հարիւր տարեկանին պիտի ապրէր։

Մեծ գոհունակութիւն մը զգալով այս այցելութենէն, բաժնուեցայ լուռ արտայայտութեամբ մը, մրմնջելով.— Սիրելի Ահարոնեան, հեռաւոր լեռներէ եկած եմ ձեզի տալու այնտեղի Հայերու կարօտի համբոյրները, արագ ապաքինման մը մաղթանքները եւ սրտագին ողջոյնները Նոր տարուան առթիւ։ Ձեր հայրենասիրական ներշնչումներու աղբիւրները երբեք պիտի չցամքին։ Ձեր աստղը ամէն տեղ կը փայլի եւ մենք միշտ անոր հետեւողները պիտի ըլլանք։

ԽՐ. ԳՈՋՈՒՆԵԱՆ

Ծանձաք, Սուէզ, Կէսթափօ...

Փոլ տը Լէսէփս, Սուէզի Ջրանցքին հռչակաւոր հիմնադիրին զաւակը, որ հինգ միլիառ ֆրանք հատուցում կը պահանջէր կառավարութենէն, ձերբակալուեցաւ եւ պիտի դատուի իբրեւ գործակից Գերմանիոյ։ Քառասուն տարի առաջ, իր հայրը, Ֆէրտինան տը Լէսէփս, քարիւղաբեր հողեր գնած էր Ալեքսանտրէթի Սանճաքին մէջ։ Թուրքերը գրաւեցին այդ հողերը նախորդ մեծ պատերազմին, բայց 1937 Յունուար 15ին Ֆրանքեւ-Թուրք դատարանը վճիռ մը արձակեց որուն համաձայն ժառանգորդը 250.000 թրքական ոսկի կը ստանար հողերուն փոխարէն, 1.782.996 ոսկի ալ իբրեւ հատուցում։ Փոլ տը Լէսէփս երբեք չստացաւ այս գումարը, որ վճարուած էր Պանք Օթոմանի, Փարիզ։ Այսպէս մոխիրի վրայ նստելով, Փոլ 1921էն ի վեր կ՚ապրէր կարկտան միջոցներով։ Թերթերը կը գրեն թէ հինգ անգամ դատապարտուած է խաբեբայութեան եւ կեղծ չէքերու համար։ Բայց եւ այնպէս չէր յուսահատած եւ 1941ին կապ կը հաստատէր Գերմաններուն հետ, Եգիպտացի փաստաբան Պարքթումի միջոցաւ։ Վերջերս Ավընիւ Ֆօշի Կէսթափոյի դիւանատունին մէջ գտնուեցան երկու վաւերագիրներ, որոնց մէկուն համաձայն ամբաստանեալը կապ հաստատած էր գերման կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչին հետ, Ալէքսանտրէթի իր հողերուն փրաւունքը ծախելու համար փոխան մէկ միլիառ ֆրանքի։ Գերման օդատորմիղը կայաններ պիտի հաստատէր այս հողերուն վրայ, սարսափելի հարուածներ տալու համար Անգլիացիներուն։Երկրորդ փաստաթուղթը 30 էջնոց յուշագիր մըն է, ստորագրուած՝ նոյն ինքն Փոլ տը Լէսէփսի կողմէ, եւ կը պարունակէ ծանօթագրութիւններ դրամանշրջանի գերման պաշտօնատարներէն Ցուքըրխթիանի ձեռքով։ Այս յուշագրով Փոլ տը Լէսէփս կը բացատրէ թէ Գերմանները ինչպէս կրնան ողողել Ստորին Եգիպտոսի դաշտերը, կամ մասամբ չորցնել Սուէզի Ջրանցքը, անգործածելի դարձնելով Դաշնակիցներուն համար։ Կը յայտնէ նաեւ թէ կարելի է ընդհանուր ապստամբութիւն մը յարուցանել Եգիպտոսի մէջ, իր օգնութեամբ։ Յուշագիրը կը պարունակէ շատ մը մասնագիտական տեղեկութիւններ։

Ամբաստանեալը, որ 63 տարեկան է, կը մերժէ այս բոլոր մեղադրանքները եւ կ՚ըսէ թէ երկու վաւերագիրները սարքուած են Եգիպտացի փաստաբանին դրդումով եւ թէ ան Կէսթափոյի գործակալ էր։ Թերթերը կ՚ըսեն թէ ամբաստանեալը օրական 100 գլանիկ կը ծխէր եւ սրտի հիւանդութիւն ունենալով, Ֆրէնի բանտին հիւանդանոցը փոխադրուած է։

ՆԿԱՐԻՉ ՏԻՐԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կալըրի Պօսէի մէջ Տիրան կը ցուցադրէ իր նոր գործերը Դեկտ. 28էն մինչեւ Յունուար 12։

Նախորդ նկարահանդէսէն ի վեր շատ ճամբայ կտրած է Տիրան։ Այս նկարահանդէսը դրաւական մըն է իր ապագայ նուաճումներուն։

Տիրան նորոգած ու ճոխացուցած է իր երանգապնակը։ Հողային գոյներէն հետզհետէ հեռանալով ներդաշնակութիւններ կը փնտռէ կարմիր, կապոյտ եւ դեղին մայրագոյներու զուարթութեան մէջ։ Այդ որոնումներով Տիրան պիտի յաղթէ իր մելամաղձոտ խառնուածքին որ կը տիրապետէր իր նախորդ գործերուն մէջ։

Ահա նկարիչ մը, արժանի՝ ամէն քաջալերանքի

քի։ Իր նկարներն ու արձանիկները կրնան պատուաբերել ոեւէ դժուարահաճ արուեստասէրի։

Չեմ ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, այլ կը փափաքիմ յիշեցնել փարիզահայ գաղութին արուեստասէրներուն, թէ պարտականութենէ աւելի հաճոյք մըն է այցելել ու կանգ առնել փերաքանչիւր նկարին առջեւ, մտերմանալու համար անոնց համբ գեղեցկութեան հետ ։

Տիրան կը ցուցադրէ նաթիւռ–մորթեր եւ բնանկարներ, բոլորին վրայ ալ կը տիրապետէ իր տեսողութեան զգայնութիւնը։

Կ. Գ.

ձայնասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի այսօր, երեքշաբթի, պարզելով ամբողջ կացութիւնը ։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, կացութիւնը ծանր է Հանոյի մէջ, ուր զինուորական գործողութիւնները մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին։ Կ՚ըսուի թէ տեղացիները տասը հազար զինուորներով պաշարած են քաղաքը, 25 քիլոմեթր տարածութեամբ եւ կարեւոր սպառազինութեամբ։ Նոյն աղբիւրներուն համաձայն Ֆրանսացիները շատ ծանր կորուստներ կրած են։ Տեղացիները յամառօրէն կը դիմադրեն բոլոր կարեւոր կէտերուն վրայ։ Ֆրանսական զօրքին թիւը 65.000 կը հաշուեն. բայց այս զինուորները ցիրուցան կը գործեն Հնդկաչինի ամբողջ երկայնքին վրայ։

Վերջնագի՞ր Պաղեստինի համար

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլ. կառավարութիւնը վերջնագիր մը պիտի ուղղէ հրէական բոլոր կազմակերպութեանց, ազդարարելով,— Կա՛մ դադրեցուցէք ահաբեկչական գործողութիւնները եւ կամ պատրաստուեցէք անմիջապէս կրելու անոնց հետեւանքները ։

Ուրեմն, եթէ հրէական գաղտնի կոմիտէները չարունակեն իրենց գործունէութիւնը, պաշարման վիճակ պիտի յայտարարուի, եւ պիտի առնուին բոլոր հաշտարար ձեռնարկները որ կատարուեցան վերջերս, եւ զինուորական իշխանութիւնը տիրաբար պիտի գործէ, վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը ։

Գ. Պէն Կիւրիոն, հրէական գործակալութեան գործադիր կոմիտէին նախագահը, որ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցած էր Անգլիոյ գաղթային նախարարին հետ, Պաղեստին վերադարձաւ Փարիզի ճամբով, իր պաշտօնակիցներուն հաղորդելու համար տեսակցութեան արդիւնքը։ Գաղթային նախարարը բացորոշապէս հասկցուցած է թէ Անգլիա այլեւս նոր զիջումներ չի կրնար ընել եւ եթէ ահաբեկչական գործունէութիւնը չդադրի, խստագոյն միջոցները ձեռք պիտի առնուին։ Անգլիա երկու ծրագիրներ ունի աչքի առջեւ,— 1. Պաղեստինը բաժնել երկու մասի, արաբական եւ հրէական.— 2. Մ. Նահանգներուն յանձնել հոգատարութիւնը ։ Այս վերջինը, որ հակառակ էր երկու մասի բաժնելու ծրագրին, այժմ հաւանութիւն յայտնած է։

★ Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը, որ Լոնտոն կանչուած էր, խորհրդակցութիւններ կը կատարէ կառավարութեան հետ, մայրաքաղաքէն հեռու, գաղտնի վայրի մը մէջ։ Իր զինուորական ծրագիրը յանձնուած է մարէջալ Մոնթկոմըրիի հաւանութեան ։

★ Շաբաթ օր ուժգին պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Երուսաղէմի մէջ, խուճապի մատնելով ժողովուրդը։ Բրիտանական բանակին հրամանատարը հրահանգեց զինուորներուն չմտնել քաղաքային հաստատութիւններ, սրճարաններ, ճաշարաններ եւ ուրիշ զբօսավայրեր, բացի սինէմաներէն, ուր պէտք է երթան երեքական հոգինոց խումբերով։ Զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան Ամմանէն Հայֆա, այն ճամբուն վրայ ուրկէ պիտի անցնի Անդրյորդանանի թագաւորը, Թուրքիա երթալու համար։ Իսմէթ Ինէօնիւ զբօսանաւ մը ղրկած է Հայֆա ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային հրամանատարը Մոսկուա գնաց, կառավարութեան հետ խորհրդակցելու համար, Չորսերու յառաջիկայ խորհրդաժողովին առթիւ (10 Մարտ)։ Անգլ. կառավարութիւնն ալ ծրագիր մը կը մշակէ այս ժողովին համար, որ յատկացուած է Գերմանիոյ ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ խնդրագիր մը ուղղեց բրիտանական կառավարութեան, որ պէտղի արտօնէ որ մեծ Միւֆթին Պաղեստին վերադառնայ ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ծրագիր մը հրատարակուեցաւ, որ կը թելադրէ երկու ինքնավար պետութիւններ ստեղծել, Կիւրենիա եւ ափրիկեան Տրիպոլիս։ Փոխարքայ մը պիտի վարէ երկուքն ալ, Եգիպտոսի թագաւորին իշխանութեան տակ ։ Եգիպտոս միեւնոյն ատեն կը պահանջէ Սուտանը, բայց Անգլիա կ՚ընդդիմանայ ։

« ՅԱՌԱՋ » ԻԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Կաղանդի առթիւ Վալանսէն Պ. Կօշկակարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պետրոսեանի, (Montmorency)։

Պ. Արսէն Պէրպէրեան վեցամսեայ « Յառաջ » կը նուիրէ Պ. Գասպարեանի, (Gers)։

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Պարանցիկ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort։ Գեղարուեստական բաժին, պաւեշտ, անակնկալներ ։ Մատչելի պիւֆէ ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան ։

ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, մասնակցութեամբ Սան - Սանուհիներու, 12 Յունուար Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salle François Coppéի մէջ, 8 rue Victorien Sardou ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նաեւ հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով։ Բաշխում Կաղանդի նուէրներու ։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ։ Մուտք 250ֆրանք։ Այժմէն ապահովել սեղանները ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ստացած են հետեւեալ Հայերը (պաշտօնաթերթ Դեկտեմբեր 15, 1946).—

Ֆարմանեան Համբարձում, հանքագործ ծնած 1899ին Խարբերդ, կինը Տէյիրմէնճեան Սառա ծնած 1901ին Խարբերդ, այժմ Մէրէօյլ։ Էքիզեան Կարապետ ծնած 1904ին Սթանօզ, կինը Ասատուրեան Հռիփսիմէ, ծնած 1911ին Անգարա, այժմ Իսի լէ Մուլինօ։ Եսայեան Էմմանուէլ Գէորգ, չարժավար, ծնած 1908ին Պոլիս, կինը Ալափոնթ Մառիա ծնած Վալանս (Սպանիա), այժմ Սէվրը։ Ինճէեան Մատթէոս, բանուոր, ծնած 1902ին Շապին Գարահիսար, կինը Աբրահամեան Մառի, ծնած 1909ին Կեսարիա, այժմ Փարիզ։ Յակոբեան Հրանդ, դերձակ, ծնած 1907ին Պոլիս, կինը Խաչիկեան Հրանդուհի - Վիօլէթ, ծնած 1912ին Պարտիզակ, այժմ Փարիզ։ Գալֆաեան Կարապետ, կօշկակար, ծնած 1910ին Գոնիա, կինը Ասլանեան Էօժէնի, ծնած 1907ին Անգարա, այժմ Էքս ան Փրովանս։ Գարատաեան Մինաս, սափրիչ, ծնած 1903ին Սունկուրլու, կինը Քօչեան Էլիզա, ծնած 1908ին, Անգարա, այժմ Սէնթ Էթիէն։ Գասապեան Փաւքալ, մեքենագործ, ծնած 1904ին Պոլիս, կինը Հոլասեան Ֆլօր, ծնած 1908ին Պոլիս, այժմ Քոլոմպ ։

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՁԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ հազարապետ Ժան Թիւկամէ, ամբաստանուած ըլլալով թէ լրտեսութիւն կատարած է Գերմաններուն համար, երբ հրամանատարն էր Մարինեանի մեծ օդակայանին (Մարսէյլի մօտ)։ Ձերբակալուեցան նաեւ իր կինը, 24 տարեկան աղջիկը եւ սպասուհին, իբրեւ մեղսակից։ Ամբաստանեալը իր լրտեսական գործունէութիւնն սկսած է 1943 Նոյեմբերին, տեղեկութիւններ հաղորդելով դաշնակից բանակներու մասին։ Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ միեւնոյն ատեն գործակալ մը կը պահէր Մարոքի մէջ ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Պ. Մոլոթով շաբաթ օր տեսակցութեան ընդունեցաւ Թրքական դեսպանը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանթէօն Քաշանի դասախօսական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.45ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

Մանուկներու օրը Մարսէյլի մէջ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՕԹ ՔՈՅՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ նախաձեռնութեամբ, կը տօնուի «Մանուկներու Օրը», Պօմոնի նորակառոյց սրահին մէջ, յունուար 9ին, ժամը ճիշդ 2ին։ Մուտքը ազատ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Պուաքոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կիրակի 12 Յունուար ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը ներկայացուի «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ», ընտիր նուագախումբ Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի «Hotel Windsor»ի կազմով։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

Գ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆԻ, «ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» կամ «Քղի եւ շրջակայ գաւառները» պատմութիւնաշխարհագրութիւն գիրքը, որուն առաջին հատորը շուտով լոյս պիտի տեսնէ, այժմէն արձանագրուողներուն համար պիտի արժէ 200 ֆրանք, իսկ ապուէլէ վերջ 250 ֆրանք ։ Դիմել հեղինակին K. Tourikian, 133 Bld. de la Libération, Marseille. K. Antiguian, 29 rue Leon Bourgeois, Marseille. Kopian 46 Ch. de Chateau Gombert, St. Jerôme, Marseille, T. Kilndjian, 36 Bld. Louis Fournier. La Rosiere, Marseille. G. Djerahian, 524 Chemin de Mazargue, St. Anne. Marseille. H. Papazian, 71 Ave. Montreuil Fontenay (Seine). M. Emirkanian, 28 rue du Levant, Vincennes (Seine). Գրքերու առաքման ծախքը գնողին վրայ է։ Հրատարակիչ մարմնի ներկայացուցիչ՝ Յ. Փափազեան։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 8 Janvier 1947 Չորեքշաբթի 8 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4898-Նոր շրջան թիւ 537 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

Կը թուի թէ սովորական, «քաղաքավարական» այցելութենէ աւելի բան մը կ'արժէ Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետին հանդիպումը կարմիր բանակի վարիչներուն հետ։

Սպարապետը, մարէշալ Մոնթկոմըրի — «Մոնթի» — ինքն ալ այս տպաւորութիւնը կը ձգէ, իր առաջին յայտարարութեամբ ։

Ան ոչ միայն ջերմապէս կը գնահատէ «խորհրդային բանակը, այն հզօր բանակը որ այնքան մեծ դեր կատարեց Դաշնակիցներու յաղթանակին մէջ», այլեւ կը խոստովանի.

— «Պատերազմը ահաւոր էր, երկար տեւեց, եւ մեծ աւերածներ գործեց։ Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, կարգ մը ազգեր յայտնեցին թէ իրենք շատ աւելի տառապեցան քան ուրիշ ոեւէ ազգ, հետեւաբար պէտք է նախապատուութիւն վայելեն։ Բայց, իմ կարծիքով, այն ազգը որ ամէնէն ծանր կորուստները կրեց, խորհրդային Ռուսիան է։ Իր ժողովուրդը տառապանքը կրեց արիասիրտ լռութեամբ։ Կ'ողջունեմ քաջարի ռուս ժողովուրդը։ Ես կ'ուզեմ բարեկամական շփում հաստատել խորհրդային բանակին հետ եւ կը յուսամ թէ այդ բարեկամական շփումէն պիտի ծնին փոխադարձ հասկացողութիւն, փոխադարձ յարգանք, եւ բարեպաստիկ խնամութիւն, մեր բոլորին փոխադարձ բարիքին համար»։

Առանց գոյները խտացնելու, կարելի էր ըսել թէ որոշ իմաստ ունին այս խօսքերը, օրուան այս ժամուն։ Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան է երեւոյթը ։

Արդարեւ, ինչպէս պատերազմի ընթացքին, ներկայիս ալ շատ բան — եթէ ոչ ամէն բան — կախում ունի Մեծերու ներդաշնակ յարաբերութիւններէն ։

Ինչ տեսակէտներ ալ ունենանք այդ յարաբերութեանց մասին, անվիճելի է մէկ իրականութիւն,— Անոնք պատերազմը շահեցան ձեռք ձեռքի տալով, հետեւաբար խաղաղութիւնն ալ պիտի կրնան ամրապնդել, կազմելով միացեալ ճակատ։ Փոխանակ ճակատ յարդարելու, փոխադարձաբար։

Այս վերջին չարաշուք տրամադրութիւնը միշտ ալ աչքի կը զարնէ, բոլոր միջազգային խնդիրներու կարգադրութեան ատեն։

Ո՛րքան վրդովիչ տեսարաններ պարզուեցան 1945—1946, *զանազան խորհրդաժողովներու մէջ, Սան Ֆրանչիսկոյէն մինչեւ Լոնտոն, Փարիզ եւ Նիւ Եորք։ Եւ պատերազմէն ուժասպառ մարդկութիւնը միշտ մնաց այն տպաւորութեան տակ, թէ աշխարհը բաժնուած է երկու ճակատներու,— Խ. Միութիւնը՝ իր ուղեկիցներով եւ արբանեակներով, Անգլիասաքսոնները՝ իրենց հետեւորդներով։*

Մեծերը իրենք ալ չեն ծածկեր տխուր երեւոյթը, եւ, իրենց հիմնական տեսակէտները անխախտ պահելով հանդերձ, կը ջանան փարատել ամպերը եւ անուշի կապել շատ մը վէճեր։

Այդպիսի փորձ մըն ալ՝ «Մոնթի»ի այցելութիւնը։ Թէեւ, զինուորներէն աւելի, դիւանագէտները, պոլիտիկոսներն են որ դեր կը կատարեն, գործերը պղտորելու կամ շտկելու արհեստին մէջ։

Անգլիոյ պահպանողականները այնքան ալ հաճոյ աչքով չեն դիտեր աշխատաւորական կառավարութեան հաշտարար քաղաքականութիւնը։ Չըրչիլ միշտ սլաքներ կ'արձակէ, միեւնոյն ատեն շնորհաւորելով սպարապետ Սթալինը, իբրեւ «զէնքի ընկեր» ։

Եւ սակայն, այս պայքարը աւելի կուսակցական քան թէ քաղաքական հանգամանք ունի։ Աշխատաւորական երեսփոխան մը վերջերս իրաւամբ դիտել կուտար թէ Չըրչիլ ինքն էր որ սերտ գործակցութիւն հաստատեց Խ. Միութեան հետ։

Առանց մխրճուելու բարձր դիւանագիտութեան ոլորտներուն մէջ, կը կարծենք թէ որքան բարւոքին Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ յարաբերութիւնները, այնքան օգտակար է Մօտաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն, եւ առանձնապէս մեզի համար ։

Արդարեւ, անոնց մրցակցութիւնը, շահերու ընդհարումն է որ կը խանգարէ մեր տարրական պահանջներուն գոհացումը, ինչպէս ուրիշ արդար լուծումներ ։

Գիտենք, մարդիկ իրենց հիմնական շահերէն ոչինչ կը զոհեն մեր սեւ աչքերուն համար։ Բայց, երբ մթնոլորտը պայծառանայ, կրնան գոնէ նեղ մը ցուցնել ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐՔԵՐԸ

Տուն մը հաճելի եւ գեղեցիկ դարձնելու համար կա՞յ գիրքէն աւելի հրապուրիչ զարդ։

Ի՞նչ կը խօսին մեծարժէք բազկաթոռներն ու ճոխ հէնչտապարանները իրենց սարքաւածքով, տունէ մը ներս, այցելուի մը համար։ Ակնապարար տեսարան մը պարզապէս որուն տպաւորութիւնը քանի մը վայրկեան միայն կը տեւէ։ Իսկ գրադարան ու գիրք ամէնէն հեթանոսն ալ կը ստիպէ կանգ առնել յարգանքով եւ մտածել պահ մը։

Ոչ մէկ բան այնքան տոկուն է ու տեւական որքան մատենադարանը։ Դարեր կ'ապրի ան ու քեզ դարերով ետ կը տանի, խոնարհելու համար այն լուսաւոր միտքերուն առջեւ որոնք հարիւրաւոր տարիներ առաջ լոյսին են կանչեր մարդկային ամենախոր մտածումներն ու զգացումները։

Քանի մը գիրք սեղանիդ վրայ բաւական է թռիչք տալու երեւակայութեանդ, քեզ տանելու անմատչելի բարձունքն ի վեր։

Տարտամ եւ ցիրուցան տպաւորութիւններ քանի մը գեղեցիկ հատորներու առջեւ։

Մէկը Ահարոնեանին երկերու հաւաքածոն է, «Իտալիայում», երկրորդը Շանթի երկերու ժողովածուին Բ. հատորը, երրորդը՝ Վ. Վալադեանի մէկ վէպը «Աւետեաց երկիր», երեքն ալ գեղեցիկ եւ ճաշակով տպուած հատորներ ։

Առաջինին հեղինակը շատոնց անշարժութեան դատապարտուած, ա՛լ չի հետաքրքրուիր դուրսի աշխարհով, երկրորդը միշտ պատնէշին վրայ, առոյգ ու գործօն՝ քիչ մը վերէն կը նայի հիմա իր «Վերժինի»ն կամ «Ճամբու վրայ»ին։ Բայց, վստահ եմ որ նոր աւիշ եւ երիտասարդութիւն կը ստանայ անոնց տեսքէն, երեւակայութեամբ թռչելով 40 տարի ետ, դէպի միամիտ խանդավառութեան օրերը ։

Ի՜նչ լաւ է սակայն անոնց վերհրատարակութիւնը։ Անոնք մեզ ալ կը տանին տասնեակ տարիներ ետ, երբ գրեթէ պատանի յափշտակութեամբ կը լափէինք, աղօթքի նման կրկնելով այս կամ այն հատուածը եւ կ'երազէինք տեսնել անոնց հեղինակները ։

Եթէ մահկանացու են բոլորը, անմահ է իրենց գործը։ Պատի՜ւ իրենց ։

ՍՕՍԻ

Հայ երիտասարդ մը կը ջախջախուի ճանրակառքին տակ

ԼԻՈՆ, 5 Յունուար (Յառաջ).— *Երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Լիոնի* Ave. de Saxe *պողոտային վրայ, զարհուրելի արկածի մը զոհ գնաց հայ երիտասարդ մը՝ Սարգիս Սարգիսեան - Լազարեվիչ,* 30 *տարեկան, բնիկ Պոլսեցի։ Դժբախտ երիտասարդը սրընթաց հանրակառքի մը տակ մնալով, մարմինը կտոր կտոր եղաւ։ Իր պատուական նկարագրով, աշխատասիրութեամբ տարաբախտ Սարգիսը սիրուած էր բոլոր զինքը ճանչցողներէն։ Տասներկու ամիս կրակի գիծերուն վրայ ու անկէ վերջ ալ հինգ տարի գերութեան թշուառութիւնը ցմրուր քամած, քանի քանի անգամներ մահուան ճիրաններէն հրաշքով ազատած հէք երիտասարդը ահա այսպէս զոհ կը դառնայ յիմար արկածի մը, խոր սուգի մէջ թողելով իր մայրն ու երկու եղբայրները։*

Սրտաճմլիկ մանրամասնութիւն, փարիզաբնակ իր մայրը Լիոն եկած էր յատկապէս, տօնական օրերը իր զաւկին մօտ անցնելու։ Կաղանդին օրը Սարգիս կը հագնի իր նոր զգեստը ու կ'երթայ նկարուելու։

Արկածէն քանի մը վայրկեան առաջ երբ աշխատութեան կ'երթայ կ'ըսէ իր մօրը որ ժամը 4ին երթայ նկարները առնելու, ժամը 4ին մայրը կ'երթայ, բայց ո՜ւր... չարաշուք դիազննարանը, իր զաւկին ջարդուփշուր մարմինը տեսնելու։ Հանգիստ ոսկորներուդ անբախտ Սարգիս։ — Գեղամ

Յ. Գ.— Զոհին մայրը՝ Տիկին Մատլէն, Սկիւտարցի հին ուսուցչուհիի մը Տիկին Ռամելայի աղջիկը, իր ամուսնոյն (Սարգիսեան) մահէն վերջ կրկին կ'ամուսնանայ Սերպի մը հետ, ատոր համար է որ Լազարէվիչ անունը կը կրեն եւ այդ անունով կը ճանչցուին ։

10,000 «ՏԻՊԱՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ»

Գիներու անկումը ապահովելու համար, կառավարութիւնը որոշեց տասը հազար տիպար խանութներ (magasins - témoins) *բանալ։ Ասոնք պիտի օգնեն ստուգելու թէ գիներու կրճատումները միշտ եւ լիովին կը գործադրուին բոլոր խանութպաններուն կողմէ։ Իւրաքանչիւր առեւտրական կեդրոնի մէջ պիտի բացուին մէկ կամ աւելի տիպար խանութներ որոնք յանձն պիտի առնեն խոշոր տառերով ծանուցանել պաշտօնական գիները եւ աստիճանական զեղչերը։ Ասոր փոխարէն կառավարութիւնը իրենց այնքան ապրանք պիտի տայ որքան որ կրնան ծախել։ Ելմտական նախարարութեան պաշտօնեաներէն մէկը հետեւեալ բացատրութիւնը կուտայ այս առթիւ.— Օրինակի համար, եթէ որոշ թաղի մը մէջ տիպար խանութ մը ստեպղին կը ծախէ քիլօն* 15 *ֆրանքի, եւ քիչ անդին սեւ շուկացիներ* 20 *ֆրանքի կը ծախեն փողոցին մէջ, յաճախորդը դիւրաւ պիտի կրնայ հասկնալ տարբերութիւնը։ Տանտիրուհին տեսնելով պաշտօնական գիները պատին կամ պատուհաններուն վրայ, բնականաբար իր գնումը պիտի կատարէ տիպար խանութէն։ Կառավարութիւնը բաւարար ապրանք պիտի ապահովէ տիպար խանութին, յաճախորդները գոհացնելու համար։ Այս կերպով բոլոր խանութները պիտի հարկադրուին յարմարիլ։*

Սպառողական գործակցականներու Դաշնակցութիւնը (Քօօփէրաթիվ) խոստացաւ իր բոլոր կազմակերպութիւններով ուժ տալ գիներու կրճատման որոշումներուն. Այս առթիւ յայտարարեց թէ կառավարութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ տասը հազար գործակցական խանութներ, իբրեւ տիպար ծառայելու համար ։ Կառավարութիւնը ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց այս պատրաստակամութեան համար։

★ *Պ. Ռոպէր Լաքոստ, արտադրութեանց նախարարը, իր կարգին ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, հրաւիրեց ճարտարարուեստական հաստատութեանց վարիչները աջակցիլ գիներու կրճատման։ Նախաձեռնութիւնը պիտի չբաւականանայ որոշուած կրճատումները գործադրելով, այլ պիտի ջանայ կարելի եղածին չափ ապրանք դնել ժողովուրդին տրամադրութեան տակ, նոր գիներով ։ Անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, միեւնոյն ատեն չկորքացնելով անոնք որ պարագաները կը շահագործեն ընչաքաղցութեամբ։*

Արդէն իսկ պատժական միջոցներ ձեռք առնուած են անոնց դէմ որոնք չեն գործադրեր հրահանգուած զեղչերը։ Միւս կողմէ, մեծ թիւ մը կը կազմեն այն առեւտրականները որ 5 առ հարիւրէն ալ աւելի աժան կը ծախեն ։ Կառավարութիւնը կը յուսայ նոր զեղչ մը յայտարարել երկու շաբաթէն։

★ *Գիներու կրճատման զարկ տալու եւ սեւ շուկային դէմ պայքարելու համար գաղտնի կոմիտէ մը պիտի կազմուի, հետեւողութեամբ Ամերիկայի։ Այս կոմիտէին անդամներէն իւրաքանչիւրը հեռախօսով կը յանձնարարէ հինգ բարեկամներու որ խոստանան սեւ շուկայէն ապրանք չգնել եւ ոստիկանութեան հաղորդեն 5 առ հարիւր զեղչը մերժողները։ Իւրաքանչիւր բարեկամ իր կարգին պիտի հեռաձայնէ ուրիշ հինգ ծանօթներու, միեւնոյն հրահանգները տալով։ Կոմիտէն անգլիախօս անդամներ ալ ունի, որոնք միեւնոյն ազդարարութիւնները պիտի ուղղեն Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու։ Կոմիտէին անդամները գաղտնի կը մնան, որպէսզի սեւ շուկացիները խաղեր չսարքեն։*

Միւս կողմէ, ոստիկանութեան վերատեսուչը խիստ հրահանգներ տուած է, ձերբակալելու համար օրինազանցները։ Պիտի փակուին այն խանութները որ չեն գործադրեր 5 առ հարիւր զեղչը։ Բոլոր հոսանքներն ալ ուժ կուտան գիներու կրճատման որոշումներուն։ Մարսէլ Փոլ, արտադրութեանց նախորդ նախարարը (համայնավար) ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ 5 առ հարիւր զեղչը նախաքայլ մըն է։ «Ամէն բանուոր պէտք է ինքզինքը զինուորագրուած նկատէ բարձր գիներու դէմ մղուած այս պատերազմին մէջ»։

«Իւմանիթէ» դիտել կուտայ թէ երկաթուղիներու շաբաթական տոմսակներու գիները աւելցած են 150 *առ հարիւր, հակառակ եղած խոստումներուն։ Եւ կը յիշէ օրինակներ,— Փարիզ - Մոնփառնաս* 107 *Ֆրանք, փոխան* 44*ի, Փարիզ - Վերսայլ (Սէն Լազարէն)* 93 *(Նախապէս* 37*) եւն.։*

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մինչ այս մինչ այն, չորս հոսանքները խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, նոր դահլիճին կազմութեան համար, քանի որ Լէոն Պլում պիտի հրաժարի Յունուար 16ին, երբ կ'ընտրուի հանրապետութեան նախագահը։

Համայնավարները համաձայն չեն որ շարունակուի ներկայ ընկերվարական դահլիճը, իսկ Ժողովրդական Շարժումը տրամադիր կ'երեւայ այդպիսի կարգադրութեան մը ։ Իր կարծիքով, Լէոն Պլումի հմայքը անհրաժեշտ է, ապահովելու համար գիներու կրճատման յաջողութիւնը։ Կարգ մը հոսանքներ կ'առաջարկեն հանրապետութեան նախագահ ընտրել վարչապետը, այն մտածումով թէ այդ պաշտօնը այնքան ալ ծանր չէ իր տարի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Հ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍԻ)

23 Դեկտեմբեր երկուշաբթի օր Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ տեղի ունեցաւ բացումը Փարիզի Հայագիտական Ուսումնասիրութեանց Կեդրոնին, որու մասին գրած էինք անկէ առաջ։ Օրուան անյարմարութեան եւ արտակարգ ցուրտին պատճառաւ շատ «կոկիկ» էր ներկաներու թիւը ։ Գրեթէ բոլորն ալ Հայեր էին։ Քանի մը Ֆրանսացիներ միայն կային ։

Բացումը կատարեց նորակազմ ընկերութեան վարիչ եւ ընդհ. քարտուղար հայագէտ Պ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտի, որ նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն լեզուով բացատրեց «Կեդրոն»ին նպատակը։

« Երկու նպատակ ունինք, ըսաւ։ Նախ՝ զարկ տալ Ֆրանսայի մէջ հայագիտական ուսումնասիրութեանց՝ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծելով գիտնական, հայագէտ եւ արեւելագէտ Ֆրանսացիներու եւ հայ գիտնականներու միջեւ։ Երկրորդ՝ ծանօթացնել հայ մշակոյթը Ֆրանսացիներուն՝ դասախօսութեանց միջոցաւ, հայերէնի իրիկնային դասընթացք մը հաստատել, վերջապէս հրատարակել պարբերաթերթ մը, որուն մէջ ուսումնասիրութեան առարկայ պիտի դառնան Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի զանազան երեսները։ Հոն հրատարակուած յօդուածները գիտական ճշդութեամբ խմբագրուած ըլլալով մէկտեղ մատչելի պիտի ըլլան քիչ շատ կրթուած ամէն անհատի։

«Ընկերութիւնը զանազան ուրիշ ձեռնարկներ ալ պիտի ընէ։ Օրինակ, մեր փոխ-նախագահներէն Պ. Ռընէ Կրուսէ 1947ի վերջերը հայկական արուեստին նուիրուած չքեղ ու պաշտօնական ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպէ Չէրնուսքի թանգարանին մէջ, որուն տնօրէնն է։ Սոսկական անհատ մը, որքան ալ դրամական լայն միջոցներ ունենար, պիտի չկրնար այսպիսի պրոպագանտ մը ընել Հայերուն համար։ Մինչդեռ Պ. Կրուսէ պետական միջոցներով պիտի յաջողի Ֆրանսայի զանազան թանգարաններէն, Ազգային Մատենադարանէն, զանազան անհատականութիւններէն, նոյնիսկ օտար երկիրներու թանգարաններէն փոխ առնուած առարկաներով մեծ ցուցահանդէս մը կազմակերպել։ Շնորհիւ մեր Ֆրանսացի անդամներուն, պիտի յաջողինք Հայերու մասին յօդուածներ հրատարակել տալ ասխարհիկական, բիւզանդագիտական եւ գեղարուեստական մեծ պարբերաթերթերու մէջ։ Մեր ընկերութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած է արդէն։ «Monde Colonial Illustré» թերթին խմբագրապետը մեր գոյութեան լուրն առնելով, նամակ գրած է ինծի՝ խնդրելով որ յօդուած մը գրեմ իր թերթին մէջ Հայոց մասին»։

Պ. Ֆէյտի յետոյ խօսքը տուաւ օրուան դասախօսին՝ Արբայ Հայր Լուի Մարիէսի, նորակազմ ընկերութեան նախագահին, որ տարիներով Institut Catholiqueի հայերէնի ուսուցիչն եղած եւ լաւ աշակերտներ հասցուցած է։ Ներկայիս հայերէնի պատուակալ ուսուցիչն է նոյն հաստատութեան, ուր իրեն յաջորդած է երիտասարդ կրօնաւոր մը՝ Հ. Մէրսիէ, Դոմինիկեան, Պելճիքայի միաբանութենէն։ Հ. Մէրսիէ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի Ագաթանգեղոսի գործին վրայ։

Հ. Մարիէսի նիւթն էր Հայկական Մշակոյթը, որուն մասին կարդաց մօտ մէկ ժամ տեւող լուրջ դասախօսութիւն մը։ Թէ՛ Պ. Ֆէյտիի եւ թէ Հ. Մարիէսի խօսածները մանրամասնօրէն պիտի հրատարակուին «Nouvelle Revue d'Etudes Arméniennes»ի մէջ։ Ուրեմն հոս կուտանք միայն ամփոփումը ։

Հ. Մարիէս ըսաւ թէ «Մշակոյթ» լայն իմաստով կը նշանակէ «քաղաքակրթութիւն» եւ թէ ամէն քաղաքակրթութիւն երկու գլխաւոր յատկանիշներ ունի, լեզու եւ գրականութիւն։ Հելլենական ու հռոմէական մշակոյթները առանց յունական ու լատինական լեզուներուն եւ գրականութեանց համաշխարհային ազդեցութիւն պիտի չունենային ։

Հայ մշակոյթի ինքնատպութիւնը հոն է որ նախ հայերէն լեզուն, յետոյ հայ գրականութիւնը, որոնք դարերով գրեթէ անգոյ էին, յանկարծ հրապարակ կուգան իբրեւ պաշտպանողական ուժ մը՝ պաշտպանելու համար որքան քրիստոնէական հաւատքը, նոյնքան եւ աւելի Հայրենիքը։ Ուրեմն հայ մշակոյթին առաջին յատկանիշն է անոր էապէս քրիստոնէական ըլլալը ։

Երկրորդ յատկանիշն այն է որ իր ծագումի վճռական վայրկեանին հելլենական միտքն էր գայն ողեւորողը։

Հայերէնը դարերով անգիր եղած է։ Հին գրականութեան մէջ հայ լեզուի ամենափոքր հետքն անգամ չկայ։ Յունարէն եւ լատիներէն բնագիրներու մէջ ոչ մէկ հայերէն բառի յիշատակութիւնը կայ։ Հին դարերու մէջ Հայաստան չէ կրած հելլենա-հռոմէական քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը, հաւանաբար իր աշխարհագրական դիրքին պատճառով ։

Մեծն Աղեքսանդրի յաղթանակը հաղիւ հպեցաւ Հայաստանին, իսկ իրականութեան ծագկումէն սկսեալ Հայաստանի վրայ տիրապետեց պարթեական ազնուականութիւն մը ։ Հռոմէական կայսրութիւնը քաղաքական որոշ ազդեցութիւն ունեցած է «մարզպաններու» այս երկրին մէջ ։, բայց ոչ մէկ քաղաքակրթական կամ լեզուական ազդեցութիւն ։

Այս ամբողջ ժամանակաշրջանին գիր չկար . պարթեւերէնը չէին գրեր. գայն գրել սկսան Արշակունեաց շրջանի վերջաւորութեան. միջին-իրանեան առաջին արձանագրութիւնները սասանեան են (Գ. դար)։ Ուրեմն ոչ մէկ գրութիւն կար Հայաստանի մէջ, որ արշակունեաց տիրապետութեան տակ կը գտնուէր։ Հայաստանի մէջ խօսուած լեզուն ռամկօրէն էր. ազնուականութիւնը պարթեւերէն կը խօսէր ։

Հայերէնի եւ հնդեւրոպական լեզուներու միջեւ կապը քրիստոնէութենէն կը սկսի։ Այդ շրջանին մէջտեղ կուգայ ահագին հայկ. գրականութիւն. ամբողջ Աստուածաշունչը, կրօնական գիրքեր եւ Ս. հայրերու գործերը կը թարգմանուին, կը գրուին ինքնատիպ քրոնիկներ եւ աստուածաբանական գրքեր, որոնցմէ ամէնէն կարեւորն է Եզնիկի «Եղծ աղանդոց»ը ։

Ըստ աւանդութեան, որ հիմնուած է հայ պատմիչներու վկայութեանց վրայ, թարգմանիչներու լեզուն կազմուած է Ե. դարուն։

Հայաստանի քրիստոնէացման մէջ մեծ ազդեցութիւն ունեցած են տարբեր լեզուներու պատկանող երկու եկեղեցիներ — ասորական ու յունականը։ Պատճառն այն է որ Հայաստան կրած է քաղաքական երկու ազդեցութիւններ — արեւմուտքի եւ արեւելքի կայսրութեանց, Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի։ Երկար ատեն հայ եկեղեցւոյ լեզուն եղած է մասամբ ասորերէն, մասամբ յունարէն, այս վերջինը առաջին Թարգմանիչներու շրջանին (Ե. դարու սկիզբը) միայն մուտք գործած է ։

387—428ի շրջանին է որ Հայերը — որոնց անկախութիւնը արդէն վտանգուած էր — ստեղծեցին իրենց տեփական այբուբենը՝ ապահովելով անկախ լեզու, ինչպէս նաեւ պատմական ու կրօնական գրականութիւն մը։ Այսինքն ունեցան լեզու եւ գրականութիւն՝ ամէն մէկ քաղաքակրթութեան առաջնակարգ տարրերը։ Այս ձեւով Հայերը, ամէն բանէ առաջ, Պարսիկներուն դէմ կը պաշտպանէին իրենց քրիստոնէական հաւատքը եւ Յոյներուն — ինչպէս նաեւ Պարսիկներուն — դէմ իրենց ազգային ինքնուրոյնութիւնը, հնարաւորութիւն տալով իրենց հայրենիքին՝ վերականգնելու ։

Ցարգելի դասախօսը յետոյ մանրամասնօրէն կանգ առաւ հայերէնի յատկանիշներուն վրայ եւ եզրակացնելով ըսաւ, «եթէ ես Հայ ըլլայի, իրաւամբ հպարտ պիտի զգայի ինքզինքս, դուք կրնաք պարծենալ ձեր լեզուով »։

(Վերջը յաջորդով) Հ.-Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«Բռնութիւնը դարման չէ»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

17—20 Դեկտեմբեր Թուրք թերթերը լայն տեղ կուտան Պաշարման Վիճակի հրամանատարութեան կարգադրութեամբ փակուած Թուրք թերթերու եւ կուսակցութեանց «կործանարար» գործունէութեան, ու կը ծափահարեն «արթնութիւնը» կառավարութեան ։

19 Դեկտ. թիւով, «Ճումհուրիէթ» կ'ընդգծէ, թէ համայնավարներու գործունէութիւնը կը ձգտէր ներսէն քանդել Թուրք ազգային միութիւնը, եւ արտաքին ցանկութեանց նպաստաւոր գետին պատրաստել։ Թերթը կը խոստովանի, թէ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են, եւ թէ ժխտական տարրերու գործունէութիւնը սահմանափակ շարժում մը չէր, այլ արտաքին օժանդակութիւնով «ուռճացած» օտար քարոզչութեան մէկ վիժուկն էր։

Նատիր Նատի, չեշտելէ վերջ թէ բազմաթիւ փաստաթուղթեր ձեռք անցուած են, կը խորհրդածէ. «Ընկերային եւ քաղաքական մարզերու վրայ, անհուն աշխատանք կը սպասէ մեզի։ Համայնավար տարրերը, իրենց դատապարտելի գործունէութեան գործիք եւ խաղալիկ դարձուցած են մասնաւորապէս աշխատաւորական կազմակերպութիւնները։ Անհրաժեշտ է լրջօրէն զբաղիլ խնդրով, եւ մանաւանդ երկար ու խորունկ խորհիլ այս մասին»։ Իսկ թերթին Անգարայի թղթակիցը, 17 Դեկտ. թուականով կը հաղորդէ. — «Իրաւասու շրջանակներու համաձայն, Պոլսոյ պաշարման վիճակի հրամանատարութեան քայլը տեղին է եւ արդար։ Կը սպասուի սակայն, որ զանազան այլ մարզերու վրայ եւս միջոցներ ձեռք առնուին՝ գրգռիչներու գործունէութիւնը խափանելու համար ։ (Բանակը այդ «կարուածներուն մէ՞ջ է արդեօք, Մ.)։ Դեմոկրատ կուսակցութեան շրջանակները տարօրինակ դիրք մը բռնած են այս տնօրինութեան հանդէպ։ Այսօրուան «Պաշքենթ» («Մայրաքաղաք») թերթը, օրինակ, կը խորհրդածէ . — «Կարմիր բոսոր թերթերը փակուեցան, ուրախ ենք, որովհետեւ գիտենք, թէ անոնք փորձանք են երկրին գլխուն»։ Քանի մը տող վար, կը հանդիպինք հետեւեալ տողին. — «Չենք կրնար ընդունիլ այս քայլը, որովհետեւ հայրենակցին խօսքի եւ մտքի ազատութեան դէմ է։Բռնատիրութիւնը միջոց չէ»։

Իսկ «Վաթան», վերջին դէպքերէն տաս օր առաջ, 6 Դեկտ. թիւով հրատարակուած խմբագրականով մը կը խորհրդածէ.

— «... Մերձաւոր պատերազմի մը վտանգը փարատած է. միակ վտանգը՝ արտաքին կարգ մը ուժերու կողմէ փորձուած թափանցումն է, մեր ազգ. սահմաններէն ներս։ Յունաստանի օրինակը թարմ է եւ խօսուն ։

«Սովետները կը շարունակեն ցարական Ռուսիոյ Արեւելեան Հարցի քաղաքականութիւնը, եւ այդ ուղղութեամբ փորձածմէկուկէս դարու ճիգերուն վրայ կ'աւելցնեն նորեր։ Իրենց նպատակն է յենարաններ ապահովել Թուրքիայէն ներս։

«Եւ սակայն, այս կարգի վտանգի մը դէմ պայքարելու միջոցը՝ սաստկութիւնը եւ բռնութիւնը չէ, ո՛չ ալ նեղմտութիւնը։ Պէտք է լայն խորհիլ, եւ ջանալ դարմանը գտնել շա՛տ աւելի իրատես մերձեցումով։ Պէտք է ազգային միութեան ուժ տալ՝ դժգոհութիւնները բառնալով եւ լուսաբանելով ժողովուրդը՝ երկրին բոլոր հիմնական մտահոգութեանց շուրջ։ Երբ ժողովուրդը տեղեակ կը դառնայ երկրին բոլոր ցաւերուն, շատ աւելի գիտակցաբար կը լծուի դարմանումին։

«Երբ կը տեսնենք, թէ Մոսկուա կը ձգտի երկպառակութիւն ստեղծել մեր երկրէն ներս, ինչո՞ւ միայն ոստիկանական միջոցներով գոհանանք։ Պէտք է խորապէս ուսումնասիրել խնդիրը։ Եթէ հաւատացած ենք, թէ Մոսկուայի կնիքով մը երկրէն ներս հացկատակի եւ քանդիչ աշխատանքի լծուած մարդիկ կան, ապա ուրեմն չմնանք դիտողի դերին մէջ, եւ ջանանք համոզել զիրենք բերել ուղիղ գիծ, ու մանաւանդ իմանալ իրենց դժգոհութիւնները, զանոնք դարմանելու պատրաստակամութեամբ։

«Շա՜տ ցաւալի պիտի ըլլայ, եթէ շարունակենք թողուլ զիրենք իրենց ներկայի համոզումներուն կամ սխալմանքին մէջ, եւ օտարը ունենայ միշտ ա՛յն ապահովութիւնը՝ թէ լաստեր կամ յենարաններ ապահոված է այստեղ։

«Ինչո՞ւ չենք փնտռեր այս կարգի տարրերը, ինչո՞ւ չենք ուզեր մօտիկ ընել իրենց դժգոհութիւնները եւ երկրին օգտակար տարրեր դարձնել զանոնք։ Համայնավարութեամբ խարանուած կասկածելիներուն մէջ, անուններ կան, որոնք ծանօթ են այս երկրին պատմութեան եւ մշակոյթին, արժանիքներու եւ մտաւորական պաշարի տէր մարդիկ են։ Սխալ պիտի ըլլար թողուլ, որ անոնք ուրիշներ եւս մոլորեցնեն եւ բազմացնեն երկրին թշնամիները։ Մոսկուայի ուռկանը ինչո՞ւ լեցնել։

«Անհրաժեշտ է բժիշկի մը խղճմտութեամբ խորհիլ դարմանին»։

Մէկը միւսէն կեղծպարիշտ կամ հակահամայնավար, կը զգեն «Մոսկուայի խամաճիկները»։ Ինչպէս գիտել կուտայինք, ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ եւս թունաւորուած է, ու հազարաւորներ կարմրած են համալսարանի կամ բարձր. վարժարաններու գրասեղաններուն վրայ իսկ։«Նոր միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին, թերեւս, նաեւ վարժարաններու մէջ, եւ հաւանական է, դարձեալ, որ Կրթ. Գործավարութիւնը մշակէ նոր օրէնք եւ կանոնագիր։

«Այլ այս ամենայն՝ սկիզբն է երկանց...»

Մ.

Վիրաճշդումներ

«Հո՛վ Արէք», «Դէ՛, Քէլէ՛» եւ «Քէլէր, Ցոլէր»

«Յառաջ»ի Նոյեմբեր 27 թիւին մէջ իմ ճշդած «Հո՛վ արէք»ին՝ «Շո՛ւք ըրէք» ձեւը, իբր թէ սխալ ըլլար, Պրն. Վաչկանց Դեկտեմբերի 20 թիւին մէջ՝ «Ճշդումին ճշդումը» խորագրով կարճ գրութիւն մը գրած էր։

Անմիջապէս ըսեմ որ՝ իր բանաձեւած խօսքերովն անգամ՝ կը հաստատուէր իմ ճշդումը։—

Այսինքն, տարերը՝ քամի, զեփիւռ, զովութիւն կը պարգեւեն ամառնային լեռնադաշտերուն, այն մասերովը՝ ուր փոքր ինչ շուք է։ Ծառի մը տակ, նոյնպէս, զով է՝ երբ իր շուքին մէջ նստինք։ Ստուեր չեղած տեղ՝ զովութիւն չկայ։ Ուրիշ է սակայն՝ բարձրաւանդակներու զօվանը, ուր հով կամ զովութիւն կայ՝ հոսանքներու ուղղութեան մը մէջ ։

Խնդրի առարկայ եղող հով բառը, Հայաստանցի Հայու թաւ հնչումովը խով (խօվ), ամէն տեղ ունի երկու առում, շուք եւ զով (պաղ, ցուրտ)։ Բայց երկրորդ առումը՝ բնական արդիւնքն է առաջինին։ Ո՛ւր որ շուք է՝ հոն զով է նաեւ։

Երգին առաջին տունը կ'ըսէ.— Հո՛վ արէք (ըրէք), սարե՛ր ջան, հո՛վ արէք .
Իմ դարդին (ցաւին) դարման արէք։
Սարերը հով չեն անում, եւն.։

Երկրորդ տունը.—
— Ամպե՛ր, ամպե՛ր, մի քիչ զո՛վ արէք.
Վարար (սաստիկ) անձրե՛ւ թափէք, ծո՛վ արէք .

Երրորդ տունը.—
—Հո՛վ արէք, ամպե՛ր ջան, հո՛վ արէք,

.. ..

Ամպերը հով չե՞ն անում ․․․

Գարդ կը տեսնուի գրուածքին յաջորդական քառեակներուն մէջ որ՝ հեղինակը մէկ մը սարերուն, մէկ մը ամպերուն կը դիմէ, որպէսզի ամբառն տապաղին, օրուան մէջ, իր վիրաւոր դեգերումին ու ցաւին հանգչելիք ստուերոտ վայր մը շնորհեն։ Այդ ստուերոտ վայրին մէջ աւկասկած որ արեւի խարշատող ճառագայթներուն փոխան շուք ու սառեր տուող սարի մէկ կարկառին կամ ամպի հովանիին տակ՝ զովութիւն ալ պիտի գտնեն թէ՛ իր մարմինը, թէ՛ իր սիրակարօտ վիրաւոր սիրտը ։

Այս վերաճշդումը աւելորդ չըզատ, մինչ որպէսզի երգողներն ու խմբավարները շփոթութեան մէջ չըմնան։ Զըսեն թէ՝ ո՞րն է ուղիղը, «Հո՛վ արէք == ombragez moi», թէ՝ ճիշդ գըտնելով՝ Պրն. Արա Պարթեւեան ընդունած ու դրած էր Դեկտեմբեր 15ի իր կազմակերպած Կոմիտասեան Համերգի յայտագրին մէջ (թիւ 12), — թէ «Հո՛վ արէք == souflez une brise»ը։

«Հո՛վ արէք» Իսահակեանի այդ երգին մէջ՝ կը նշանակէ միայն եւ միայն՝ «շո՛ւք ըրէք, ստուե՛ր ըրէք, Ombragez moi»: Ինչպէս որ՝ երկու հեղինակաւոր ակադեմականներ, Հրաչեայ Աճառեան եւ Ստեփան Մալխասեան, ընդունած են իրենց Բառարաններուն մէջ՝ Հով բառին դէմը։ Եւ որուն ո՛չ թէ զով առումին համար, այլ շուք, ստուեր, հովանի առումին առջեւը, իբր օրինակ, դրեր են յատկապէս Իսահակեանի ծանօթ երգին այդ խօսքերը, — «Հո՛վ արէք, սարե՛ր ջան, հո՛վ արէք»։

Դժուար չէ գտնել Աճառեանի «Գաւառական Բառարան»ը (Էմինեան Ազգագրական Ժողովածուներէն), եւ Ստեփան Մալխասեանի քառահատոր «Հայերէն Բացատրական Բառարան»ը ու տեսնել, հոս բռնածին անհերքելի ճշդութիւնը ։

Պարթեւեանի յայտագրին թիւ 33ին մէջ սակայն, գործուած էր աչքի զարնող սխալ մը. — «Թէքէլլէ == Tékellé»։ Կ'ենթադրեմ որ, պոլսական արտասանութենէն տարուելով, աչքի պարզ վրէպ է լոկ։ Ձի, բնիկ ձեւն է՝ «Դէ՛, քէլէ՛»։ Այսինքն, Դէ՛հ, déh, հա՛պօ՛ն, օ՛ն ուրեմն՝ (քալէ՛)։ Ոչ թէ té կամ téh: Որ՝ մանաւանդ իր Ֆրանսերէնին մէջ, tékellé, Թուրքերէն թէքէրլէկի նման բան մը դուրս բերած է։

Մինչդեռ երգը այսպէ՛ս է. —

Արեւը կայնեց(ր) կէսօր
Դէ՛, քէլէ՛, դէ, քէլէ, եարօ ջան:
Իմ եարը կուգայ էս օր,
Դէ, քէլէ, դէ, քէլէ, եարօ ջան :

Այստեղ, պարզ է որ, դէ՛հ, քալէ՛, դէհ՛ քալէ գրական ձեւն է՝ գաւառական կրճատ ձեւովը գրի առնուած։ Ուրեմն, Ցայտագրերու մէջ, եւ ամէն տեղ, պէտք է գրուի «Դէ, քէլէ, Déh, kélé!»:

Այդպէս պէտք է գրուի նաեւ՝ (Քէլէ, քէլէ, քէլէրդ մեռնեմ» երգը։ Այսինքն՝ «Քալէ, քալէ, քայլերդ (քալուածքիդ), մեռնիմ»: Եւ՝ «Քէլէր, ցոլէր, իմ եարը»: Որ կը նշանակէ՝ «Կը քալէր, կը ցոլար. արեւի տակը՝ կը քալէր արեւի նման կը փայլէր, իմ սիրականը»:

Ես տեսայ սակայն Կոմիտասեան Երգերու Հրատարակիչ Մարմինին հրապարակ հանած Տետրակներէն Դ.ին մէջ, հայերէն տպուած խորագիր մը՝ «Քէլեր, ցոլեր» ձեւով, այսինքն վերջավանկերը՝ Էով, փոխանակ Էի։ Ֆրանսերէնն ալ Kelèr, որ՝ ըստ յառաջաբանական ծայնանշումներուն՝ կը կարդացուի «քըլեր, ցոլեր»։ Հակառակ անոր որ խորագրին տակի բնագիրը, հայերէնն ալ, ֆանսերէնն ալ, ճիշդ տպուած է «քէլէր == kélér» ցոլէր==tzolér»։

Անշուշտ խորագրին սխալ ձեւը՝ շփոթուած է Ժլստական ձեւին հետ՝ որ է՝ «չի՛ քալեր», (գաւառական՝ չի՛ քէլեր)։ Նոյնը նաեւ «ցոլէր, ոչ թէ ցոլեր»․ այսինքն՝ կը ցոլար, կը փայլէր ։

Ժողովրդական բարբառով գրի առնուած այն բոլոր երգերը զոր տղբացեալ Կոմիտաս Վարդապետ դաշնաւորեր է, խումբերու կողմէ երգուած եւ Ցայտագիրի մէջ Ֆրանսերէնով ալ դրուելու պարագային, պէտք է որչափ կարելի է՝ ճիշդ արտասանել եւ փոխագրել, որպէսզի սխալ չըմբռնուի եւ չտարածուի բերնէ բերան։

Ուրիշ տգեղ պատկեր մը, որու մասին պիտի գրեմ, մեր երգերուն մէջ մ՛ինչեւ մեծ չափով մուտք գտած օտար բառերն են։ Ինչպէս՝ եար, ջան, եայլա, բոյ (պոյ) դարդ (տարտ), եւն.նմաններ: Շատ դիւրին է զանոնք փոխարինել հայեցի կոկիկ ձեւերով։ Միայն քիչ մը ճիգ պէտք է խըմբավարներու կողմէ ։

ՁԻԹՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, գրեց՝ Գուրգէն Մխիթարեան. Ա. Դէմքեր և Դիմաստուերներ, Բ. Բանաստեղծներու հետ, Գ. Նոր գիրքերու հետ: Պատկերազարդ, շքեղ տպագրութեամբ, 400 էջ։ Գին 3.50 տոլար։ Հասցէ B. P. 868, Le Caire (Egypte):

ՑՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին, Գ. տարի թիւ 5, (17 Դեկտ. 1946)։ Հասցէ — B. P. 868, Le Caire (Egypte) : Կը ծախուի նաեւ Փարիզի գրավաճառներուն մօտ ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՂ ԳՈՐԾԸ ԽՕՍԻ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ). — Անցեալին մէջ քանի մը անգամ Ֆրանսացի ընկերվարական բարեկամներ առիթն ունեցած էին Հ. Ց. Դաշնակցութեան կազմակերպած հանդէսներուն ներկայ գըլալու եւ գնահատած էին մեր հանդէսներուն պարերը ։

Մէկ ամիս առաջ Հ.Ե.Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէն, Կրընոպլի Ֆրանսացի ընկերվարականներուն կողմէ պաշտօնապէս հրաւիրուեցաւ պարերով իր մասնակցութիւնը տանելու իրենց տարեկան պարահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 24ին։

Հոն էին քաղաքիս Ընկերվարական Կուսակցութեան անդամները իրենց ղեկավարներով, որոնց կարգին նաեւ Տոքթ. Մարթէն՝ Կրընոպլի քաղաքապետը իր օգնականներով։ Գիշերուան ժամը 12-ին եւրոպական պարերուն դադար տրուեցաւ եւ հինգ վայրկեան վերջ նուագախումբը պարպած ըլլալով բեմը, մեր շնորհալի աղջիկները մուտ սրահի մէջէն երգելով եւ պարելով սկսան դէպի լուսաւորուած բեմը յառաջանալ՝ երկուքի բաժնուած հասարակութեան մէջէն, ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն։ Ընկերակցութեամբ Օր. եւ Պ. Տէր-Կոմսեանններու եւ Պ. Ց. Ծրգեանի կողմէ եղած նուագին, յաջորդաբար պարեցին վեց խմբական պարեր, մէկը միւսէն գեղեցիկ եւ յաջող՝ հակառակ բեմի անյարմարութեան։ Ջերմ ծափահարութիւններով եւ գնահատութեան բացագանչութիւններով ողջունուեցան բոլոր պարերը։

Պարերէն վերջ խօսեցանք բաւական թիւով Ֆրանսացիներու հետ՝ որոնք բառ չէին գտներ իրենց գոհունակութիւնն ու խանդավառութիւնը արտայայտելու համար։

Հազիւ թէ աղջիկները իրենց յատկացուած սենեակը մտած էին փոխուելու համար, երբ կազմակերպիչ յանձնախումբի ղեկավարները եկան յայտնելու թէ, Պ. քաղաքապետը եւ կուսակցութեան ղեկավար ընկերները կը փափաքին մեր խումբին կենացը խմել եւ մեզի կը սպասեն։ Քսան վայրկեան վերջ մեր ամբողջ խումբով բարձրացանք ընդունելութեան սրահը՝ ուրտեղ շամփանեի շիշերով եւ գաւաթներով բեռնաւորուած եւ ծաղիկներով զարդարուած սեղանի մը շուրջ մեզի կը սպասէին պաշտօնական անձնաւորութիւններ։

Ի՜նչ խօսք որ մեզմէ իւրաքանչիւրին կուրծքը կ'ուռէր արդար հպարտութեամբ, ի տես այդքան ջերմ եւ եղբայրական ընդունելութեան մը, բարեկամներու կողմէ, որոնք շատ չըներ մեզ կը ճանչնային որպէս «հայմաթլոս» բանուորներ եւ դեռ ի՜նչեր... Ցաղթական բանակի զինուորներու գոհունակութեան եւ հպարտութեան արտացոլումը կը ճառագայթէր «կորստեան դատապարտուած» մեր երիտասարդներու եւ իրենց երէցներու դէմքերուն վրայ։ Այո՛, բարոյական յաղթանակ մըն է որ տարեր էին մեր անձնուէր աղջիկները։ Ցաղթանակ մը՝ ի պատիւ հայութեան եւ մասնաւորապէս Կրընոպլի գաղութին։

Խումբին աղջիկներուն ծաղիկներ բաժնելէ վերջ, Պ. Պուասիէօ խօսք առնելով, իր ընկերներուն կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց խումբին եւ Հ.Ց.Դաշնակցութեան, գնահատական խօսքեր ըրաւ պարերու եւ հագուստներու մասին ու յայտնեց իր եւ իր ընկերներու գոհունակութիւնն ու շնորհաւորութիւնները։ Ըսաւ թէ հակառակ սեղաններու կողմէ ներկայացուած ըլլալուն, մեր ժողովրդական պարերը գեղարուեստական մեծ վայելք մը պատճառեցին իրենց։ Խօսեցաւ նաեւ Պ. քաղաքապետը, որուն համար իրական յայտնութիւն մը եղած է մեր ժողովուրդի գեղարուեստական ճաշակի եւ ընդունակութեան այս անակնկալ ցոյցը եւ աւելցուց. — «Ես ձեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի մասին շատ էի լսած, առանց զանոնք լաւ ճանչնալու. դուք եկաք այսօր ու լաւագոյն կերպով ծանօթացուցիք մեզի ձեր ժողովուրդը ։ Ձեր հայրենակիցները 1922էն ի վեր եկած են հոս հաստատուելու ու ես մինչեւ այսօր աշխատասէր եւ խելացի ժողովուրդի մը տպաւորութիւնը ունէի ձեր մասին։ Դուք եկաք ձեր գեղեցիկ պարերով եւ ճաշակաւոր ազգային տարազներով իմ տպաւորութիւններս համոզումի վերածելու եւ նաեւ սերտացնելու երկու քոյր կազմակերպութիւններու փոխադարձ բարեկամութիւնը»։ Տոքթ. Մարթին իր խօսքը վերջացուց մաղթելով որ այս առաջին փորձէն վերջ իւրեօղնութեան այս ձեւը սովորութիւն դառնայ։

Խումբին կողմէ պատասխանեց ընկ. Ս. Սիսլեան։ Բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք եկած էին իրենց ներկայութեամբ մեր երիտասարդները քաջալերելու, սրահէն մեկնեցան մեծ գոհունակութեամբ եւ այն համոզումով թէ ազգօգուտ ձեռնարկ մըն էր եղածը։ Միաձայնեալ ըսենք թէ այս ա՛յն խումբն է, որուն կը վերագրուէր Դաշնակցութեան պարապ սրահները լեցնելու համար շրջանները այցելելու պաշտօն։

Այո՛, թող գործը խօսի։ Իսկ բոլոր անոնք՝ որոնց փորի ցաւ կուտայ մեր յաջողութիւնը ամէն գնով վրայ, թող պոռան ինչքա՛ն որ կ'ուզեն եւ ինչ որ կ'ուզեն։ Մենք կը շարունակենք գործել եւ տքնիլ մեր ժողովուրդին համար։

Ջերմօրէն արտայայտուեցաւ մեր պարերու մասին «Le droit du Peuple», իսկ «Le Dauphiné Libéré» կը գրէ. — «... Կէս գիշերին հայ երիտասարդ աղջիկներու խումբը ազգային տարազ հագած խանդավառութեամբ եւ տաղանդով երգելով պարեց իր հեռաւոր երկրի պարերը։ Այս արուեստագէտները ծափահարուեցան արդար ջերմութեամբ։ Գեղարուեստական այս միջնարարէն վերջ պարերը շարունակուեցան»։

Թղթակից

ԿՐԹԱՍԻՐԱՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, (Յառաջ). — Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղին տարեվերջի հանդէս երեկոյթը տեղի ունեցաւ 28 դեկտեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ Ժան տ'Արքի մէջ։

Կրթասիրացը տարիներու իր բարոյական եւ զուտ հայեցի գործունէութեամբ, վճռական դեր կատարած է, վերջին քսանամեայ տարագրութեան մէջ։ Այս պատմական օրերուն ալ ան վառ կը պահէ, հայրենասիրական ոգին։

Շաբաթ իրիկուան հանդէսին ներկայ էին բոլոր Մալաթիացի եւ Կրթասիրացի գործունէութիւնը սիրող Հայեր, խանդավառուելու համար նոր սերունդի նորաբողբոջ ծիլերով։

Մասնաճիւղին ատենապետ Պ. Կարապետ Մելքիսէթեան երեկոյթը բացաւ, քանի մը խօսքերով։ Ցետոյ խմբերգ, արտասանութիւն, եւ մեներգ։ Տղաքը ամբողջ մէկ ժամ ճեճեւացին Մեսրոպեան բարբառով։ Շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ՝ Զէքէմեան, հին Մալաթիոյ նուիրուած՝ իսկ Արմենուհի Ընտրիկեան Սիամանթոյի «Գիւտին փառքը»։ Երգեցին Օր. Դաւիթեան եւ Ժամկոչեան։ Երկու պարեր խաղացին Կրթասիրացի սաները, ղեկավարութեամբ Օր. Հռիփսիմէ Ընտրիկեանի

Վալանսէն հրաւիրուած էր Հ. Վ. Գ. Ոսպիկեան, որ խօսեցաւ, կրթասիրացի եւ անոր ազգօգուտ գործունէութեան մասին։ «Տարագրութեան այս աւերուն վրայ, պէտք է վառ պահենք կըրթութեան ջահը, մինչեւ որ բախտորոշ օր մը, բոլորս հայրենիքի ճամբան բռնենք։ Մինչ այդ ամուր կեցէք մեր ազգային բարոյական գծին վրայ, եւ սիրեցէք մեր մշակոյթը։ Վաղը Հայոց պատմութիւնը, էջ մը պիտի նուիրէ, Մալաթիոյ կրթ. ընկերութեան ազգապահպանման կրթական գործունէութեան »։

Կէս գիշեր էր, երբ կաղանդ պապան ելեւցաւ բեմին վրայ, իր ծանր բեռներով, հին օրերու գեղեցկութեամբ։ Եւ նուէրներ բաշխեց բոլոր փոքրիկներուն, որոնց ուրախութիւնը սահման չունէր։ Ցետոյ տեղի ունեցան նուիրատուութիւններ եւ քսան վայրկեանի մէջ մօտ քսան հազար ֆրանք հաւաքուեցաւ, ի նպաստ նոր սերունդի կրթութեան, եւ չքաւորներու։ Նուիրատուութեան մասնակցեցան, Հայ Կարմիր Խաչը, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը, Հայ դպրոցը եւ բողոքական դպրոցը։

Շաբաթ իրիկուն, իսկական նոր տարիի եւ հայկական մթնոլորտ մը ապրեցան բոլոր ներկաները, մինչեւ առտուան ժամը 2:— Մալաթիացի

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 30 Դեկտ. (Յառաջ). — Մարսէյլի արուարձաններուն մէջ ամենալաւ կազմակերպուած Դպրաց դասը ունի Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Երկար տարիներէ ի վեր դպրապետութեան պաշտօնին կոչուած է վաստակաւոր երաժշտապետ պ. Լեւոն Ճէրահեան եւ շնորհիւ իր անխոնջ ջանքերուն եկեղեցական արարողութիւնները կը կատարուին ներդաշնակ ։ Դպրաց դասուն անդամները եղբայրական կապերով կապուած իրարու, կըջանան պայծառ պահել եկեղեցին։

Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի ներկայութենէն օգտուելով, Դեկտ. 29ին դպրութեան չորս աստիճանները տրուեցան Դպրաց դասու անդամներուն։ Ժամը 3.30ին եկեղեցին ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած։ Ժամը 4ին սկսաւ հանդիսաւոր արարողութիւնը, մասնակցութեամբ կաթող. պատուիրակին։ 17 դպիրներ ծնրադիր խորանին առջեւ, երկիւղածութեամբ կը սպասէին ձեռնադրութեան։ Բոլոր հաւատացեալները խորապէս յուզուած էին։ Արարողութիւնը տեւեց մօտաւորապէս երկու ժամ։ Դպրաց դասը խմբովին եւ ներդաշնակ «Ուրախ լեր Ս. Եկեղեցի» շարականով կաթող. պատուիրակը առաջնորդեցին նորաշէն սրահը, ուր թէյասեղան մը սարքուած էր դպիրներու կողմէ։ — Թղթակից

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, արձագանգ Մարսէյլի ։ Կազմեց՝ Լեւոն Ճէրահեան, Գ. տարի, 1947։ Գին 150 Ֆրանք։ Հասցէ — 4 Ave. de Kalliste, La Rosière, Beaumont, Marseille:

ջութեան համար. հետեւաբար պիտի կրնայ շարունակել իր բարերար ազդեցութիւնը ։

Կառավարութիւնը այժմ կը ձգտի լուծել ուրիշ թնճուկ մը, — միսի խնդիրը։ Թերթերը կը գրեն թէ միսի սովը անխուսափելի է շատ մը շրջաններու մէջ, եթէ արմատական դարման մը չգտնուի քանի մը շաբաթէն։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը դաղտնի ծրագիր մը մշակած է, այս գործն ալ յաջողցնելու համար ։

Մ. Նահանգները եւ օրուան հոգերը

Մ. Նահանգներու 80րդ խորհրդարանին բացման առթիւ ճառ մը խօսելով, նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է փութացնել Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հաշտութեան դաշնագիրները։ Այս առթիւ բացատրեց թէ Մ. Նահանգները պիտի չվերադառնան մեկուսացման քաղաքականութեան։ «Գրաւող պետութիւնները պէտք է ճանչնան Աւստրիոյ անկախութիւնը եւ ետ քաշեն իրենց զինուորները։ Գերմանները եւ Ճափոնցիները չեն կրնար՝ տարակոյսի կամ երկիւղի մէջ ձգուիլ իրենց ապագայի մասին։ Անոնք պէտք է գիտնան իրենց ազգային սահմանները, նիւթական միջոցները եւ վճարելիք հատուցումները։ Առանց խառնուելու իրենց ներքին գործերուն, մենք կըրնանք ապահովել որ այս ազգերը չվերազինուին» ։

Շարունակելով պարզել միջազգային քաղաքականութիւնը, նախագահը շեշտեց թէ «անհրաժեշտ է Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան գործակցութիւնը։ Ինչ որ ալ ըլլան մեր եւ Խ. Միութեան միջեւ ծագելիք անհամաձայնութիւնները, պէտք չէ մոռնանք թէ երկու ազգերուն էական շահերը կը պահանջեն արագօրէն հաստատել խաղաղութիւն մը որուն շնորհիւ բոլոր ժողովուրդները կարենան դառնալ ազատ այրերու եւ կիներու խմբակցութիւններ, նուիրուած՝ արտադրութեան եւ վերաշինութեան առաջնակարգ հարցին»։

Ակնարկելով սպառազինութեանց կրճատման հարցին, Պ. Թրումըն յայտարարեց.— «Երբ հաւաքական ապահովութեան դրութիւնը հաստատուի, Մ. Նահանգները պատրաստ են հաւաքական զինաթափութեան ուղին անցնելու։ Բայց մինչեւ որ այդ դրութիւնը իրականութիւն մը դառնայ, մենք պէտք չէ նորէն այնքան տկար ըլլանք որ յարձակում հրաւիրենք մեր վրայ»։

Նախագահը աւելի շատ ծանրացաւ ներքին քաղաքականութեան վրայ, չորս մը բարեփոխումներ առաջարկելով։ Այսպէս, պիտի պահանջէ աւելցնել ներգաղթի տարեչափը (քոթա), «որպէսզի կարելի ըլլայ օգնել Եւրոպայի տարագիրներուն»։ Աշխատաւորական տագնապը լուծելու համար, պիտի առաջարկուին նոր օրէնքներ, մանաւորապէս գործադուլի մասին։ Նախագահը անհրաժեշտ կը գտնէ պարտաւորիչ զինուորութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, հանրապետականները մեծամասնութիւն կը կազմեն նոր խորհրդարանին մէջ։ Թրումըն ռամկավար ըլլալով, թախանձագին կոչ մը ուղղեց որպէսզի խորհրդարանը եւ նախագահը միասին աշխատին յառաջիկայ երկու տարիներու ընթացքին, առանց կուսակցական նկատումներու ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ մասին խօսելով, գաղթային նախարար Պ. Մութէ յայտարարեց թէ կը յուսայ որ կրակը դադրեցնելու հրաման արձակուի շատ չանցած։ Նախարարը նորէն բացատրեց թէ Հնդկաչինի վարիչները կանխամտածութեամբ յարձակած են։ Պ. Մութէ իր պաշտօնը աւարտած ըլլալով Փարիզ կը վերադառնայ։— Կռիւները կը շարունակուին բոլոր ճակատներուն վրայ։ Թերթերը կը գրեն թէ 200 Ֆրանսացիներ պատանդ կը մնան ապստամբներուն ձեռքը։ Անոնց մէջ կը գտնուին կիներ եւ ծերունիներ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ, մարէշալ Մոնթկոմըրի ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Մոսկուայի մէջ։ Այս առթիւ յայտարարեց.— «Ռուսիա կուգամ իբրեւ զինուոր։ Կ'ուզեմ յարգանքս յայտնել խորհրդային բանակին, այն հզօր բանակին որ այնքան մեծ դեր մը կատարեց Դաշնակիցներու յաղթանակին մէջ։ Պատերազմը ահաւոր էր եւ երկար տեւեց, մեծ աւերներ գործեց։ Իմ կարծիքով, այն ազգը որ ամէնէն ծանր կորուստները կրեց, Խորհրդային Ռուսիան էր։ Կ'ողջունեմ քաջարի ռուս ժողովուրդը։ Կ'ուզեմ բարեկամական շփում հաստատել խորհրդային բանակին հետ եւ կը յուսամ թէ այդ բարեկամական շփումէն պիտի ծնի փոխադարձ հասկացողութիւն մը, փոխադարձ յարգանք մը մեր բոլորին բարիքին համար»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ քննելու համար Աթէնք գացած պատուիրակութիւնը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, որ կը թելադրէ.— 1. Կազմել խառն կառավարութիւն մը,— 2. Ընդհ. ներում շնորհել.— 3. Վերահաստատել սահմանադրական ազատութիւնները.— 4. Նոր ընտրութիւններ կատարել.— 5. Ետ քաշել բրիտանական զօրքը.— 6. Իրենց պաշտօններուն մէջ վերահաստատել արհեստակցական միութեանց նախկին վարիչները։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են Անգարայի մէջ, ընդունելու համար Անդրյորդանանի Ապտուլլահ թագաւորը։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, մանաւանդ որ Թուրքիա նոր ծրագիրներ կ'որոճայ, աւելի սերտ մերձեցում հաստատելու համար Արաբներուն հետ։

ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱՆ ԿԸ ԴՈՂԱՅ սաստիկ ցուրտէն, որ վերսկսած է երեք-չորս օրէ ի վեր։ Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ սառնաշունչ քամիներ կը փչեն Սիպերիայէն։ Հաւասարապէս կը տառապին Պերլին, Վիէննա, Լոնտոն, Փարիզ, Հռոմ ։ Ածուխի տագնապը աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը։ Նորէն ձիւն տեղացած է Նիսի մէջ ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր ուժեր կը հասնին Պաղեստին, զօրացնելու համար զինուորական իշխանութիւնը, որ կը պատրաստուի վճռական միջոցներու դիմել, եթէ ահաբեկչական գործունէութիւնը չդադրի։ Լոնտոնի թերթերը 100.000 կը հաշուեն Պաղեստինի անգլ. զինուորներուն թիւը։ Հակառակ այս պատրաստութեանց, հրէական գաղտնի կոմիտէն, Իրկուն Զվայ, նոր սպառնալիքներ կ'ուղղէ անգլ. բանակին դէմ ։ Հրեայ վարիչներէն Փէթէրպէրկսօն տարագիր կառավարութիւն մը կը կազմէ, որ անկախութիւն պիտի հռչակէ եւ պիտի պահանջէ անդամակցիլ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԲԱՆՏԻՆ մէջ ինքզինքը կախեց գերման դատաւոր մը, Քարլ Վէսթֆալ, որ կը դատուէր ուրիշ ամբաստանեալներու հետ, կալանաւորներու վրայ ի գործ դրուած «գիտական» փորձերու առթիւ ։

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier:

Ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, գեղարուեստական բաժին մինչեւ կէս գիշեր, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Սահակ Յովհաննէսեանի։ **Gario Canti** (սպանիական պարեր) Պ. Օնանեան (քէմէնչէ), Տիկին Ամիրայեան (Գորգլկեան) եւ Օր. Քէօսէեան։ Պիւֆէ մատչելի գինով։ Մասնակցութեամբ Hotel Windsorի նուագախումբին (GARO SARIAN).

Ձերմութիւնը ապահովուած է.

Պարահցիկ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort: Գեղարուեստական բաժին, զուեչտ, անակնկալներ ։ Մատչելի պիւֆէ ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան ։

ՀԱՆԴԷՍ - ՏՕՆԱԾԱՌ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, մասնակցութեամբ Սան - Սանուհիներու, 12 Յունուար Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, Salle François Coppéի մէջ, 8 rue Victorien Sardou ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նաեւ հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով։ Բաշխում կաղանդի նուէրներու ։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ։ Մուտք 250ֆրանք։ Այժմէն ապահովել սեղանները ։

Ֆ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Է. Քիւլճեանէ եւ զաւակներէն 1500 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, իրենց հօրաքրոջ ՏԻԿԻՆ Ն. ԵՏԻԳԱՐՏԱՇԵԱՆի մահուան առթիւ։ — Տէր եւ Տիկին Վ. Ուրբաթեան, Տիկին Ն. Ետիգարտաշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ։

Փարիզէն Պ. Յ. Խուպէսէրեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Պրէվանի հիւանդներուն յատկացնելու համար ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ դասախօսութիւնը՝ վաղը, հինգշաբթի, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Գ. ԻՓԷԿԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Յեղափոխական Շարժումները» ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գանձօ Քաջանի դասախօսական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Րաֆֆի խումբին ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.45ին, սովորական հաւաքատեղին, Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 7ին, Rue Grignan։ Կարեւոր օրակարգ։ Այն խումբերը որ «Գոյամարտ» օրացոյցներուն հաշիւները դեռ չեն փակած, մի՛այն բերեն։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Café Noaillesի ներքնասրահը։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Կրթական Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է իր Կրթական Ֆոնտին համար հաղարական Ֆրանք Պ. Արմենակ Հիւսեանէն եւ Տէսինի Վասպուրականցիներէն, փոխան ծաղկեպսակի ՏԻԿԻՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ԼԻՈՆԷՆ Տիկին Ա. Ե. Տէր Անդրէասեան իր զաւկին՝ ՎԱՀԷԻ մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ 500 Ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, հիւանդի մը յատկացուելու համար։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մեզի կը հաղորդէ հետեւեալ ազդը զոր ստացած է աշխատանքի նախարարութենէն .—

Բոլոր այն օտարականները որ կը փափաքին վարձու աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ ստանալ, զայն վերանորոգել, արհեստը փոխել եւ կամ տարբեր նահանգ մը փոխադրուիլ, պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէներուն (համաձայն բնակավայրի) .—

ՓԱՐԻԶ.— Paris, centre Tél. GUT. 97-30, 2bis rue de la Jussienne (2), (1er, 2ème, 3ème, 4ème arrondissements) :

Paris - Etoile Tél. EURope 37-69, 28 rue de Turin (8), (8ème, 17ème arrondissements.

Paris Montparnasse Tél. VAUgirard 56-14, 43 rue de Javel (15), (7ème, 14ème, 15ème arrondissements):

Paris - Passy Tél. OPEra 14-53, 71 Ave. Henri Martin, Mairie (16), (16ème arrondissement):

Paris - Nation Tél. TURbigo 88-44, 21 rue des Tournelles (4), 11ème, 12ème, 20ème arrondissements:

Paris - Italie, Tél. COBelins 07-82, 10 Ave. de la Soeur Rosalie(13),(5ème, 6ème, 13ème arrondissements.

Paris-Montmartre Tél. .36 rue Cave (18), (9ème 18ème arrondissements):

Paris - Buttes Chaumont, Tél. MENilmontant 57-68, 10 rue de la Chine(20),(10ème, 19ème arrondissements:

ԽՄԲ.— Վաղուան թիւով՝ արուարձանները ։

Մանուկներու օրը Մարսէյլի մէջ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՕԹ ՔՈՅՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ նախաձեռնութեամբ, կը տօնուի «Մանուկներու Օրը», Պօմոնի նորակառոյց սրահին մէջ, յունուար 9ին, ժամը ճիշդ 2ին։ Մուտքը ազատ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կիրակի 12 Յունուար ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը ներկայացուի «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ», լեռնակ նուագախումբ Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի «Hotel Windsor»ի կազմով։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie:** Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութեան՝ métro · **Tolbiac. Place d'Italie. Glacière.**

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 9 Janvier 1947 Հինգշաբթի 9 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4899 Նոր շրջան թիւ 538 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԱՂՋԻԿՆԵՐ...

Խումբ մը աղջիկներ — Կապոյտ Խաչի Սամուհիները — յաջողեր են մեծ խանդավառութիւն պատճառել մեր ընկերվարական բարեկամներուն, Կրընոպլի մէջ, ուր հրաւիրուած էին մասնակցելու իրենց տարեկան պարահանդէսին :

Այս առթիւ ջերմ գովասանքներ ուղղած են կուսակցութեան վարիչները, եւ մանաւանդ քաղաքապետը, «որուն համար իրական յայտնութիւն մը եղած էր մեր ժողովուրդին գեղարուեստական ճաշակի եւ ընդունակութեան այս ցոյցը » :

Այս այն խումբն է որ պարբերաբար ժպիտ եւ արուեստ կը ցանէ՝ իր շրջանին եւ հարեւան գաղութներու մէջ, հայկական երգերով ու պարերով :

Ասպարէզին նուիրուած պարուհիներ եւ երգչուհիներ չեն այս աղջիկները, այլ պարզապէս արուեստասէրներ :

Եւ սակայն, ահաւասիկ տեղացին ալ նոյնքան կը խանդավառուի, ջերմապէս շնորհաւորելով :

Տասը ճառ կ'արժեն այս կարգի ներկայացումները, ծանօթացնելու համար հայ ժողովուրդին իրական արժանիքները, որոնք տեսակ մը գոց գիրք են նոյնիսկ այս երկրի ժողովուրդին համար :

Երեւանէն ղրկուած պարախումբ - երգչախումբեր, թատերախումբեր չէի՞ն որ բացին այլազան բազմութեանց աչքերն ու միտքերը, պանծացուցին հայկական արուեստը, Թիֆլիսի, Բագուի եւ Մոսկուայի մէջ :

Անդադար կը յիշեցնենք, ինչպէս մեր մէջ, այստեղ ալ — եւ ամէն տեղ — սերունդ է փոխուած : Մարդիկ շատ աղօտ, նոյնիսկ սխալ կարծիքներ ունին մեր մասին.

Հին գլուխիքներ, կարգ մը ծուլածոյ անդականակներ բաւական չեն, մեր իսկական դիմագիծը պարզելու համար :

Մատուարագիտ մշակոյթի դաշտին վրայ, մարդիկ յաճախ մեզ կը չփոթեն արեւելեան այլամերձ ժողովուրդի մը հետ :

Հասկնալի է թէ ո՜րքան մեծ դեր մը կ'իյնայ Նորահաստատ Հայագիտական Կեդրոնին վրայ, որ իր բացումը կատարեց դեկտ. 23ին :

Այս առթիւ, մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները անոր փոխ - նախագահին, ծանօթ պատմագիր Ռընէ Կրուսէի, որ ձեռնարկած է հայկական արուեստին նուիրուած ցուցահանդէս մը բանալու Փարիզի մէջ, 1947ի վերջերը :

Անգամ մըն ալ կարդացէք (Յառաջ, 8 Յունվ.)

— « Սոսկական անհատ մը, որքան ալ դրամական լայն միջոցներ ունենար, պիտի չկրնար այսպիսի քարոզութիւն մը կատարել Հայերուն համար : Մինչդեռ Ռ. Կրուսէ պետական միջոցներով պիտի յաջողի Ֆրանսայի թանգարաններէն, Ազգ. Մատենադարանէն, զանազան անձնաւորութիւններէ, նոյնիսկ օտար երկիրներու թանգարաններէն փոխ առնուած առարկաներով մեծ ցուցահանդէս մը կազմակերպել » :

Այսպէս, ուրեմն, խումբ մը նորահաս աղջիկներ գլուխ գլխի տուած՝ համեստօրէն կը ծառայեն հայկական մշակոյթին, դաւառական քաղաքի մը մէջ :

Սէնի ափերուն վրայ, խումբ մը օտար բարեկամներ շատ աւելի ծանր պարտականութեան մը լծուեր են, ծանօթացնելու համար այս ժողովուրդին տեւական արժէքները, քարոզութիւններով, հրատարակութիւններով, ցուցահանդէսներով :

Իսկ մեր տղա՞քը, — անոնք որ անճեցան, ճոխացան, պաշար ամբարեցին այս պողոտաներուն վրայ : Անոնք որ կոչուած են գրաւելու թափուր դիրքերը : Անոնք որ կը յաւակնին նորոգել մեր հանրային կեանքը ...

Քառասուն - յիսուն տարի առաջ, Թուրքիայէն եւ Կովկասէն Եւրոպա եկած ուսանողներ էին որ ոչ միայն թարմութիւն կը հոսեցնէին ազգային գործունէութեան մէջ, այլեւ սերտ կապեր կը հաստատէին օտարներու հետ : Անոնց կը պարտինք բազմաթիւ բարեկամութիւններ եւ հրատարակութիւններ :

Փոխուա՞ծ են պայմանները : Աւելի լաւ : Թող գործեն համաձայն արդիական պայմաններու : Լեցնելով պակասները, նորոգելով դիտելիքները :

Աշխատանք չի պակսիր բոլոր պիտանի տարրերուն համար, կը բաւէ որ հաւատան իրենց կոչումին, եւ այս ժողովուրդի ճակատագրին :

Նորէն հայրենիքն է որ պիտի օգտուի, որքան ալ ճանճնամ մեզ հայրենիքէն դուրս : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Կարդացի Լիլային եւ Աղքատասէրին գրածը *Յառաջ*ի մէջ եւ Լիլային պատասխանը՝ այս վերջինին :

Վէճը հին է, ցաւն ալ հին, սկսած Պոլսոյ մեծափարթամ պարահանդէսներէն ուր 2 ոսկինոց տոմսակով ներս մտնող մէկը 100 ոսկի կը ծախսէր արդուզարդին եւ 50 ոսկի ալ *պիւֆէ*ին : Ի՞նչ խօսք որ միայն առաջին երկու ոսկին կ'երթար Միութեան, իսկ *պիւֆէ*ին հազիւ հարիւրին 25ը :

Եթէ բոլոր ժողովուրդներու մէջ ալ պարագան նոյնը չըլլար, թերեւս աւելի շատ իրաւունք ունենայինք մեղադրելու մերինը, որ բացառիկ պարագաներու մէջ է, հայրենիքէն դուրս, եւ ենթակայ իր շրջապատին ազդեցութեան :

Եթէ հաշուենք մի միայն քանի մը գլխաւոր երեկոյթներու մէջ ծախսուածը, գլխու պտոյտ պիտի կ'ունենանք : Թէ՛ ատոր ո՛րքանը կ'երթայ բուն նպատակին—, կազմակերպողները միայն գիտեն : Բայց ատկէ աւելին չես կրնար հաւաքել ձեռքի վրայ, եթէ «տալու» առիթը չստեղծես :

Երեք կամ չորս գլխաւոր պարահանդէսներու մուտքը միայն առ նուազն 2—3 միլիոն է (միայն առաջինին համար ըսին որ 700.000էն աւելի եղաւ) : Այդ առթիւ ծախսուածը անոր կրկինը, եթէ ոչ եռապատիկը :

Ո՞վ կը համարձակի պնդել որ եթէ հանգանակութիւն մը ընէ Տիկնանցը կամ Աղքատախնամը, կրնայ մէկ միլիոն հաւաքել :

Ինչ ալ ընենք, որքան ալ ջանանք հանրային կրթութեան եւ բարոյականի պահանջը շեշտել եւ այդ ուղղութեամբ աշխատիլ, բոլորին ուժէն վեր է : Հանգանակութիւն մը, ըսենք հազար ֆրանք կուտայ, բայց երբ «տրամադրութիւնները բարձրանան», այդ մարդը 10.000 ալ կը ծախսէ, որուն կէսը միայն կ'երթայ գործին :

Ըստ իս՝ աւելորդ չեն այդ հանդէսները, կը բաւէ որ չտեսութեան մարզանքներ չկատարուին :

Չափը պահելը ամենադժուար բանն է ամէն գործի մէջ : Այդ է թերեւս որ կը պակսի մեր հանրային կեանքին մէջ, քիչ մը ամէն տեղ :

Եթէ այդ մսխումները իրենց վնասակար կողմերը ունին, ունին նաեւ դրօշ«առաւելութիւններ» :

ՍՕՍԻ

Հնդկաչինի կռիւները

Գաղթային Նախարարը, Պ. Մութէ, մեկնած է Սայկոնէն եւ Փարիզ կը հասնի այս կիրակի : Մեկնելէ առաջ նոր ճառ մը խօսելով, կրկնեց իր նախորդ յայտարարութիւնները : Խոստովանեցաւ թէ չէ տեսնուած Հնդկաչինի կառավարութեան հետ, որ Հանոյէն հեռացած էր Դեկտ. 19ին : «Եթէ առաջարկներ ունէր, կրնար թանադնաց մը ղրկել կամ ուրիշ միջոցներ փորձել : Տակաւին գործողութիւններ կան որ պիտի շարունակուին եւ գիտեմ թէ Ֆրանսան պիտի չմերժէ անհրաժեշտ դոհողութիւնները, հակառակ այն ծանր փորձութեանց որոնց մատնուած է իր ելեւմուտքը» :

Վերջին լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւնները հետզհետէ կը ծաւալին : Ֆրանսացի օդաչուներ յաջողեցան օգնութեան հասնիլ Նամ Տինի պահակազօրքին, որ բուռն յարձակումներու կ'ենթարկուի Դեկտ. 19էն ի վեր : Հանոյի շրջանին մէջ ալ Ֆրանսական հրետանին ռմբակոծեց թշնամին :

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ լաւատես կ'երեւան վերջնական ելքի մասին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Պըրնզ, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն : Նախագահ Թրումըն ընդունելով այս հրաժարականը, յայտնեց թէ յաջորդ պիտի նշանակէ զօր. Մարշըլը, որ Չինաստան կը գտնուէր վերջերս, արտակարգ լիազօրութիւններով :

ԱՆԳԱՄԱՑԷՆ կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի թագաւորը, Աբտուլլահ որ Հայֆայէն մեկնած էր Թուրքիոյ նախագահին գրաւմամբ, Ալեքսանտրէթ հասաւ Գշ. օր եւ կառախումբ նստաւ դէպի Անգարա : Թագաւորը երեք օր հիւր պիտի ըլլայ Իսմէթ Ինէօնիւի : Սպասելի ձիւն - ձմեռ է Թուրքիոյ մէջ :

ՓԱԹԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ 48 ԺԱՄ.— 1,200.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԳԱՐՄԻ ՔԻՏԻ ԼԾՈՒԻՆ.— 25.000 ՔՆՆԻՉՆԵՐ ԵՒՆ.

Ֆրանսայի արհեստակցական, գործատիրական, առեւտրական եւ հողագործական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները բացառիկ ժողով մը գումարեցին երեքշաբթի օր, կառավարութեան անդամներուն հետ, նախագահութեամբ Լէօն Պլումի : Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ անմիջապէս գործադրել Մոնէի քառամեայ ծրագիրը, որ հետեւեալ միջոցները կը տրամադրէ, Ֆրանսայի վերաշինութեան եւ ճարտարագործական արդիացման համար.—

1.— Շաբաթական աշխատանքի ժամերը 40էն բարձրացնել 48ի.— 2. Ի հարկին աչքատ աշխատաւորի հանգամանք տալ հազարաւոր գերման գերիներու որոնք այժմ կ'աշխատին Ֆրանսայի մէջ (60.000 հոգի՝ ածխահանքերու մէջ).— 3. Իբր 250.000 օտար բանուորներ բերել Իտալիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ.— 4. Իբր 1.200.000 բանուորներ մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն իրենց աշխատանքը պիտի կեդրոնացնեն վեց հիմնական ճիւղերու վրայ,— հանքածուխ, ելեկտրականութիւն, պողպատ, կրաղիւսի (սիման), հողագործութիւն եւ փոխադրութիւն : Աշխատանքի այս կեդրոնացման նպատակը պիտի ըլլայ առ նուազն 10.000.000 թոն աւելցնել հանքածուխի տարեկան արտադրութիւնը, առ նուազն 50 առ հարիւր ելեկտրական ուժը, կրկնապատկել պողպատի արտադրութիւնը, քառապատկել կրաղիւսի արտադրութիւնը, եւ հինգ անգամ աւելի հողագործական մեքենաներ եւ փոխադրութեան կառքեր արտադրել : Կառավարութիւնը ամենախիստ հսկողութիւն պիտի կատարէ նախանիւթերու յատկացման վրայ :

Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, Լէօն Պլում բացատրեց թէ ծրագրին ամբողջական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ 1950ին, բայց սովորական Ֆրանսացին անոր բարիքները պիտի վայելէ աւելի շուտ : Վարչապետը այս ծրագիրը կը նկատէ էական մասը Ֆրանքի փրկութեան : Միեւնոյն ատեն պիտի շարունակուի գիներու կրճատման քաղաքականութիւնը որուն ձեռնարկուեցաւ անցեալ շաբթու, մեծ յաջողութեամբ : Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Լէօն Պլում յատաւես կ'ըլլար իր ճառին մէջ, ծանուցանելով թէ առաւելայ ծրագրին անմիջական գործադրութիւնը : «Բանուորական կազմակերպութիւնները հայրենասիրաբար յանձն առած են աշխատանքը բարձրացնել շաբաթը 48 ժամուան : Աւելի դատ, անոնց հետ համախորհուրդ, պիտի ձեռնարկենք ձեռդադթի : Ուղղակի կամ անուղղակի, գործիքներու եւ աշխատանքներու յաջորդական ապսպրանքներով, Ֆրանսայի տնտեսութեան 30 առ հարիւրն է որ անմիջապէս շարժման մէջ պիտի դրուի, դէպի 1950ի նպատակակէտները » :

ԳԻՆԵՐՈՒ ԿՐՃԱՏՈՒՄԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Գիներու կրճատման քաղաքականութիւնը կը շարունակուի նոյն վճռականութեամբ : Ոստիկանութեան վերատեսուչը որոշեց 25.000 քննիչներ յատկացնել, 5 առ հարիւր զեղչը պարտադրելու համար խանութպաններուն : Անոնք իրաւունք ունին ի հարկին փակելու այն խանութները որ չեն գործադրեր կառավարութեան որոշումը : Արդէն 500 տիպար խանութներ բացուած են փարիզեան շրջանին մէջ, պաշտօնական գիները ծանուցանելու եւ իբրեւ օրինակ ծառայելու համար :

Թերթերը կը գրեն թէ սեւ շուկայի գիները հետզհետէ կ'իյնան : Գաւառի մէջ ալ ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հետապնդէ օրինազանցութիւնները : Նանթի մէջ երեք ամսուան համար փակուեցան մսավաճառի երեք խանութներ :

Միւս կողմէ ցոյցեր կը կատարուին երկաթուղիի գիներու յաւելման դէմ : Սէն Նազէրի մէջ 6000 բանուորներ Գշ. օր մերժեցին տոմսակ առնել եւ կառախումբ նստան առանց բան մը վճարելու : Յայտարարեցին թէ պիտի շարունակեն ճամբորդել առանց վճարելու, մինչեւ որ շաբաթական աժան տոմսակներ հաստատուին :

Դահլիճը մասնաւոր նիստ մը պիտի գումարէ, միջոցներ խորհելու եւ քարիւղի սեւ շուկան խափանելու համար : Կը կարծուի թէ վաճառումը ազատ պիտի հռչակուի : Միեւնոյն ատեն միջոցներ կը խորհուին հրապարակ հանելու մեծաքանակ ուտեստներ եւ գինիներ որոնք դիզուած են Ֆրանսայի ամէն կողմը, բարձր գիներով ծախուելու ակնկալութեամբ :

Կառավարութիւնը ամէն օր կը զբաղի պետական պաշտօնեաներու թոշակի յաւելման հարցով, առանց վերջնական ելքի մը յանգելու : Պաշտօնեաները չեն ընդունած ելմտական նախարարին առաջարկները : Դահլիճը երէկ նորէն զբաղեցաւ այս խնդրով :

★ Թերթերը կը գրեն թէ ոսկիի եւ գոհարեղէններու գիներն ալ ինկած են :

★ Ֆրանսական մամուլի ազգ. Դաշնակցութիւնը նկատելով որ նիւթապէս դժուար է 5 առ հարիւր զեղչել թերթերու գինը, առաջարկեց կա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄԻ ՓՈՐՁԸ — ԳԻՆԵՐՈՒ ԶԵՂՉ

Կառավարութեան որոշումը, ապրանքներու գիները 5 առ հարիւր պակսեցնելու մասին, նուիրագործուեցաւ հրովարտակով մը՝ հրատարակուած 2 Յունուարի պաշտօնաթերթին մէջ։ Այս որոշումը արդիւնքն է նախագահութեան վարչապետ Պլումի, որ հաղուագիւտ քաջարութեամբ մը նետուեցաւ ապերախտ գործին մէջ. ապերախտ կառավարութեան համար. բայց, նիւթական բարելաւումի ազդու միջոց՝ ազգային տնտեսութեան համար։

Ուրեմն, Յունուար 2էն սկսեալ բոլոր գիները պէտք է զեղչուին, առանց բացառութեան, միս, ինքնաշարժ կառք, գիրք, զգեստեղէն, ոսկիէ եւ արծաթէ շինուած ապրանքներ, դեղագործական նիւթեր, ճաշարաններու եւ զբօսարաններու սակերը, թատրոնի, շարժանկարի, գինիները, ամէնքն ալ, պէտք է զեղչուին 5 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Այս կարգադրութեամբ, կառավարութիւնը կը յուսայ «հոգեբանական հակահարուած» մը տալ — իր բացատրութեամբը choc psychalogique —, մէկ կողմէ՝ ապրանքի տէրերուն, որոնք Ֆրանքին արժեզրկումէն վախնալով, փութկոտութիւն ցոյց չէին տար ձեռքէ հանելու իրենց մթերքը, միւս կողմէ՝ սպառողներուն, որոնք ապրանքի հետզհետէ նուազումէն եւ սղութենէն մտահոգ, անխորհուրդ եւ յարատեւ գնումներ կ'ընէին։ Այս երկու հակընդդէմ ձգտումները պատճառ կ'ըլլային գիներու տարապայման բարձրացումի ։

Զարիքը սահմանափակ հետեւանքներ կ'ունենար, եթէ օրավարձերն ու թոշակները չաւելցուէին, ամէն անգամ որ գիները կը բարձրանային։ Այսպէս, գիներու եւ թոշակներու յաջորդական վազքը դէպի յառելում, առաջ կը բերէր էնֆլասիօն, կը խանգարէր պետական ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը եւ կը սպառնար Ֆրանքին։

Դեկտեմբերի վերջերը, Ելմտ. նոր Նախարար, Անտրէ Ֆիլիփի փորձերը ելմտական վիճակը բարելաւելու, անբաւական էին վերոյիշեալ արդիւնքը ձեռք բերելու համար։ Այս պարագան այնքան ակներեւ թուեցաւ որ Պլում հարկադրուեցաւ չարիքին արմատին վրայ իսկ յարձակում գործել — գիներու բարձրացումները կասեցնել ։

Պէտք է ըսել որ Պլումի չափաւոր ձեռնարկը խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ հասարակութեան ամէն խաւերուն մէջ. ոչ թէ անոր համար որ ժողովուրդը կատարեալ հաւատք ունի անոր յաջողութեան համար, այլ՝ առաւելապէս հայրենասիրական զգացումէ մղուած։ Արդարեւ, տրուած որոշումը, թէեւ պարզ իր ձեւին մէջ, բայց գործնական դժուարութիւններ կը ներկայացնէ իր կիրարկման մէջ, առանց նկատի առնելու որ անբաւական է նաեւ ըստ էութեան։

Նախ, «հոգեբանական հակահարուածը» իրական եւ կարեւոր արդիւնք տալու համար, պէտք է որ զեղչի համեմատութիւնը առնուազն 10 առ հարիւր ըլլար եւ ոչ թէ 5 առ հարիւր միայն։ Երկրորդ՝ հարկ էր որ անխտիր բոլոր ապրանքներու գիները զեղչուէին։ Ասիկա գործնականօրէն կարելի չէ։ Իրաւ ալ, որակի եւ տեսակի տարբերութիւններ ունեցող ապրանքներ կան, որոնց գիներուն զեղչին իրապէս կատարուած ըլլալը ճշդել անկարելի է, շատ մը պարագաներու մէջ։ Անուղղամիտ վաճառորդները — եւ դժբախտաբար շատ են անոնք հազար տեսակ հնարքներ ունին, խուսափելու համար օրէնքին պարտադրած զեղչերէն։ Հարկ կա՞յ թուելու այս հնարքները, որոնք յայտնի են ամէնուն ։

Վաճառորդներու վրայ հսկողութիւն գործադրելու հարցը էական պայման է Պլումի փորձառութեան յաջողութեան համար։ Այս հսկողութիւնն ալ ունի իր մեծ դժուարութիւնները, կը պահանջէ հսկակշռիչ պաշտօնեաներու բանակ մը ո՞ւր գտնել այս պաշտօնեաները, եւ ի՞նչպէս վճարել անոնց թոշակները, այնպիսի ատեն մը՝ երբ կառավարութիւնը, խնայողութեան համար, որոշած է Փետրուարէն սկսեալ ճամբել 50.000 պաշտօնեայ, բացի այն երկու կամ երեք հարիւր հազար պաշտօնեաներէն՝ զորս հարկադրուած պիտի ըլլայ ճամբելու աւելի վերջը։

Այս է պատճառը որ կառավարութիւնը յոյսը դրած է աւելի ժողովուրդին վրայ, որուն օժանդակութիւնը կը խնդրէ Յունուար 2ի հրովարտակին գործադրութեան մէջ։ Բայց, ասոր վրայ ալ մեծ յոյս դնելու չէ։ Հասարակութիւնը — եւ գլխաւորաբար առեւտրական դասակարգը — աւելի ազդու կերպով գործակցած կ'ըլլայ կառավարութեան, եթէ, հայրենասիրական նոր եռանդով մը, կէտառկէտ յարգէ գիները զեղչելու մասին տրուած որոշումը։ Մնաց որ իր անձնական շահն ալ այդ կը պահանջէ, որովհետեւ, եթէ գիներու այս նոր քաղաքականութեան շնորհիւ առեւտուրը բնականոն ճամբու մէջ մտնէ եւ Ֆրանքին սպառնացող վտանգը անհետանայ, իր դիզած թղթադրամներուն արժեւորումը լիուլի կրնայ փոխարինել, շահու այն նուազումը՝ որ հետեւանքը պիտի ըլլայ գիներու զեղչումին։

Ամէն ոք սրտանց կը փափաքի որ կատարելապէս յաջողի Պլումի փորձը, աննախընթաց Ֆրանսայի տնտեսական պատմութեան մէջ, իբրեւ յանդուգն ձեռնարկ։ Առաջին օրերուն, անոր գտած համակիր ընդունելութիւնը եւ տուած չօշափելի արդիւնքները յոյս կը ներշնչեն որ եթէ իր վրայ դրուած ակնկալութիւնները ամբողջովին չտայ ալ, կառավարելու նոր մեթոտ մը, նախաձեռնութիւն ունենալու եւ պատասխանատուութենէ չվախնալու քաջութիւն մը մտցուցած պիտի ըլլայ Պլումի դահլիճին մէջ, արիութիւն՝ որուն պիտի հետեւին անշուշտ յառաջիկային կազմուելիք դահլիճներն ալ ։

Սակայն եւ այնպէս, պէտք չէ մոռնալ թէ 5 առ հարիւր զեղչը՝ որուն պիտի հետեւի 5 առ հարիւրի նոր զեղչ մը երկու ամիսէն, հիմնական դարման մը չէ տիրող ելմտական տագնապին։ Անոր օգուտը՝ թէեւ չօշափելի, բայց սահմանափակ է։ Փորձ մըն է պարզապէս, վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու եւ վախցնելու այն շահադէտները՝ որոնք չեն ուզեր իրենց կուտակած ապրանքները հրապարակ նետել, կարծելով օգտուիլ գիներու յարատեւ բարձրացումներէն, եւ կամ վախնալով Ֆրանքին հաւանական արժեզրկումէն։ Ելմտական տագնապին հիմնական դարմանը պետական ելմտացոյցին վերջնական հաւասարակշռութիւնն է, որուն պայմանն ալ զանգուածային խնայողութիւններ ընել է կառավարական ծախքերուն մէջ ։

Իսկ տնտեսական մարզին մէջ, գիներու անկումին եւ Ֆրանքին կայունութեան էական ազդակը արտադրութեան յաւելումն է։ Արտադրութիւն՝ ամէն տեսակ ապրանքի, կարելի եղած չափով մեծ քանակութեամբ, որպէսզի առեւտրական հրապարակը ողողուի առատ նիւթերով, եւ շահադէտը հարկադրուի ձեռքէ հանել իր մթերքը աժան գիներով ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Հ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԻԷՍԻ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցոյց տալէ վերջ թէ հայկական մշակոյթին առաջին յատկանիշը էապէս քրիստոնէական է եւ անոր ստեղծման արմատական տարրը լեզուն է, Հ. Մարիէս անցաւ իր դասախօսութեան երկրորդ մասին, հայկական մշակոյթի միւս հիմնական տարրին՝ գրականութեան։ Մէջբերումներ ըրաւ յայտնի լեզուագէտներու եւ հայագէտներու աշխատութիւններէն, մասնաւորապէս Անթուան Մէյեէի եւ Հ. Փօլ Փէթէրսի, Հ. Լիոնէի եւ Հ. Պօղոս Էսապալեանի գրածներէն, ապացուցանելու համար որ հայ գրականութիւնը իր ծաղկման ամէնէն վճռական վայրկեանին կրած է յունական ազդեցութիւնը ։

Քրիստոնէութիւնը Հայաստան մուտք գործեց Իրան - Ասորիքի կողմէն։ Հայ եկեղեցւոյ ծագումը Եդեսիոյ կը վերագրուի։ Հայերէնը ասորերէնէն փոխ առած է՝ զուտ քրիստոնէական եկեղեցական բառերը, իրաներէնէն կատարուած փոխառութիւնները ընդհանուր բացատրութիւններ են, որ ծառայած են արտայայտելու քրիստոնէական գիտելիքներ։ Սկիզբը հայ եկեղեցին կրած է ասորականի ազդեցութիւնը։ Աւետարաններու առաջին թարգմանութիւնը կատարուած է ասորական բնագրին վրայէն։ Մեսրոպ Մաշտոց եւ իր աշակերտները երեք հետազօտական ճամբորդութիւններ կատարած են, առաջինը դէպի Եդեսիա, երկրորդը դէպի Բիւզանդիոն, երրորդը դարձեալ դէպի Եդեսիա, ասորական մշակոյթի վառարանը ։

Ասորական ազդեցութիւնը կրած ժամանակ հայ գրականութիւնը տակաւին չէր հասած իր ծաղկումի գագաթնակէտին ։

Երբ Ս. Մեսրոպի աշակերտները երկրորդ անգամ Եդեսիա գացին, անիկա արդէն կորսնցուցած էր իր հմայքը։ Այդ ճամբորդները՝ որոնք էին Յովսէփ Պաղնացի եւ Եզնիկ Կողբացի, փոխեցին իրենց ծրագիրը եւ ուղղուեցան դէպի Բիւզանդիոն։ Ըստ Կորիւնի, անոնք հոն ուսան յունարէնը եւ ընդունուեցան իբրեւ հելլէն լեզուի որակեալ թարգմանիչներ։ Անուցմէ վերջ Բիւզանդիոն ղրկուեցան նաեւ Ղեւոնդ եւ Կորիւն, որոնք Եզնիկի փորձ ղեկավարութեան տակ յունարէն սորվեցան եւ Հայաստան վերադառնալով իրենց հետ բերին Ս. Գրոց սրբագրող օրինակներ, ինչպէս նաեւ Ս. Հայրերու բազմաթիւ գործեր, ինչպէս նաեւ Նիկիոյ եւ Եփեսոսի տիեզերական ժողովներու կանոնները ։

Հ. Լիոնէի, Հ. Էսապալեանի եւ Պաումշթարքի տեսակէտը թէ Աւետարաններու առաջին թարգմանութիւնը կատարուած է ասորերէնի վրայէն՝ ոչինչով կը փոխէ Ֆրէտէրիք Մաքլէրի տեսակէտը թէ երկրորդ թարգմանութիւնը՝ բոլորովին սրբագրեալ յունարէն օրինակներու վրայէնկատարուած է։ Այդ շրջանին է որ յունարէնը ազդած է հայերէնի վրայ, հին կտակարանը թարգմանուած է Եօթանասնից բնագրին վրայէն։ Նոյն ատեն թարգմանուած են նաեւ դասական շրջանի յոյն եկեղեցական հայրերու գործերը, Ս. Աթանասի, Կիւրեղ Երուսաղեմայ հայրապետի, Ս. Բարսեղի, Գրիգոր Նիւսացիի, Գրիգոր Նազիանզացիի, Ս. Յովհան Ոսկեբերանի գործերը (անցողակի ըսենք որ Ոսկեբերանի «Մեկնութիւն Մատթէոսի աւետարանին»ի հայերէն թարգմանութիւնը հրաշալիք մըն է, ըսաւ Հ. Մարիէս)։

Դասախօսը յունական ազդեցութիւնը կը գտնէ Ղազար Փարպեցիի եւ Ագաթանգեղոսի գործերուն մէջ։ Բայց այդ ազդեցութիւնը ամէնէն աւելի զգալի է Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ Աղանդոց»ին մէջ։

Բացի ասորական երկու գործերէ (Ս. Եփրեմ Խուրիի «Ընդդէմ հերետիկոսաց»էն եւ «Ճառ ընդդէմ Մարկիոնի«էն եւ Թէոտորոս Բար Խունիի ասորերէն մէկ երկէն որ նմանութեան որոշ եզրեր կը ներկայացնէ Եզնիկի մէջ Մարկիոնի վարդապետութեան եւ գրուանականութեան մասին գրուածներուն հետ), մնացեալ բոլոր աղբիւրները յունական են ։

Դասախօսը, որ մասնագէտ մըն է Եզնիկի գործին՝ տարիներով աշխատած ըլլալով անոր վրայ եւ իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը հրատարակած ըլլալով, երկարօրէն կանգ առաւ «Եղծ Աղանդոց»ի վրայ, քննելով անոր լեզուն ու բովանդակութիւնը, կրած ազդեցութիւնները, աղբիւրները, անոր վարդապետութեան հիմնական գիծերը։ Եզրակացութիւնն այն է որ Եզնիկի մէջ ամէն ինչ յունական է։ Նոյն կարծիքն ունեցած է նաեւ Անթուան Մէյյէ ։

Եւ սակայն հակառակ յունական աղբիւրներէ իր կատարած փոխառութեանց, Եզնիկ գիտցած է մնալ ինքնատիպ։ Յաջողած է կազմել իրեն յատուկ բառամթերք մը եւ բառերն ու բացատրութիւնները յարմարցնել իր երկին՝ նոյնքան ինքնատիպօրէն ։

Ինչպէս որ միջնադարեան լատինական ու բիւզանդական մեծ եւ փայլուն հեղինակներու ընթերցումէն ետք, կը վերադառնանք դէպի Կիկերոն եւ Պղատոն եւ կը նախընտրենք զանոնք, այնպէս ալ յաջորդ դարերու հայ մեծ հեղինակները, նոյնիսկ Ներսէս Շնորհալին կարդալէ վերջ, կը վերադառնանք, դէպի Եզնիկ։ «Անճիշդ չըլլար ըսել թէ՝ որքան ալ համեստ ըլլայ «Եղծ Աղանդոց»ի ծաւալը, հայ մշակոյթը յանձին Եզնիկի ունի իր Տանդէն, իր Կիկերոնը, իր Պղատոնը »։

Հայկական մշակոյթի մասին խօսածներս, ըսաւ դասախօսը, կարելի է ամփոփել մէկ նախադասութեան մէջ. «Ծնունդով քրիստոնէական, զարգացումով յունական»։

Յունական մտքի այս ազդեցութիւնը շարունակուած է Ոսկեդարէն յաջորդող դարերու ընթացքին, երբ ծնաւ ու զարգացաւ «Յունաբան դպրոցը», որուն մասին կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց 1928ին (Վիէննայի Մխիթարեանց «Ազգային Մատենադարանի» շարքին մէջ) պրոֆ. Յակոբ Մանանդեան։ Այս յունաբան դպրոցը իր մեծ մասամբ ոչ-կրօնական գործերու թարգմանութիւններով (քերականութիւն, ճարտասանութիւն, փիլիսոփայութիւն) մեծապէս սատարեց արդի հայերէնի գիտական բառամթերքի կազմութեան ։

Յունական մտքի ազդեցութիւնը կը տեսնուի հայ աստուածաբանական երկերու մէջ, որոնցմէ յիշենք Ներսէս Շնորհալիի եւ Բիւզանդիոնի պատրիարքին միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնը ։ Յունական ազդեցութիւնը կը տեսնուի նոյնիսկ հայ ժամանակակից գրականութեան մէջ։ Զէ՞ որ մեծ երգիծաբան Յակոբ Պարոնեան կ'ըսէր թէ ինք երկու վարպետ ունի, Մոլիէր եւ Արիստոփան ։

Քրիստոնէական ազդեցութիւնը եւս կը շարունակուի դեռ։ Հայ եպիսկոպոսներն ու վանականները ծնունդ տալէ վերջ հայկական մշակոյթին, դարերու ընթացքին ապահովեցին անոր զարգացումն ու յարատեւութիւնը։

Գնահատելի գործ կատարած է նաեւ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը։ Կ'ողջունենք Երեւանի երիտասարդ Համալսարանի հրատարակութիւնները, միայն Հրաչեայ Աճառեանի հոյակապ «Արմատական բառարան»ը բաւական է նշանաւոր դարձնելու զայն։

Բայց Մոսկուա եւ Երեւան իրենց ետեւ ունին Էջմիածինը, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը, Վենետիկն ու Վիէննան։ Կարելի չէ մոռնալ, որ հին դասական բնագիրները զորս կը կարդանք՝ մեծ մասամբ տպուած են Վենետիկի մէջ. Ս. Ղազարը մեծ բաժին ունեցած է հայ դասական գրականութեան վերածնունդին մէջ՝ ԺԹ. դարու սկիզբը։ Կարելի չէ նոյնպէս ուրանալ այն կարեւոր դերը, զոր ունեցաւ մեծ Այտընեանը նոյն ԺԹ. դարու կէսերուն հայերէն աշխարհաբարի իբրեւ մշակութային լեզու ոչ թէ վերածնունդին, այլ ծնունդին եւ հաստատումին մէջ ։

Բազմահմուտ կրօնաւորը իր այս խիստ շահեկան դասախօսութիւնը վերջացուց, ըսելով -

« Ու Մոսկուայի, Երեւանի, Էջմիածնի, Ս. Յակոբի, Ս. Ղազարի, Վիէննայի ետեւ կայ շըղթան Հայաստանի այն անհամար վանքերուն —

Հայերը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

Հիթլէրական իշխանութեան անկումէն ի վեր գերմաներէն օրաթերթերուն մէջ այժմ առաջին տեղը կը գրաւէ հրէան իվեր գերմանախօս երկիրներու մէջ խիստ տարածուած զուրցերիական *Նօյէ Ցիւրխըր Ցայթունկը*: Իր ճոխ եւ այլազան պարունակութեամբ, ան կը լրացնէ այն պակասը որ երեւան եկած է երկու տարիէ ի վեր *Նօյէ Ֆրայէ Փրէսէի*, *«Վիները ժուռնալ»*, *«Ֆրանքֆուրթըր Ցայթունկ»*, *«Քէօլնիշէ Ցայթունկ»* օրաթերթերու անհետացումով, բոլորն ալ շտեմարան գերման մշակոյթի :

Ուստի, ուշագրաւ է այս թերթին Դեկտ. 28ի թիւին մէջ հայ գաղթականներու կեանքէն քաղուած երկու պատկերներու հետ, այն մանրամասն թղթակցութիւնը զոր իր Գահիրէի աշխատակիցը նուիրած է Մօտաւոր Արեւելքի Հայկ. Գաղութներու ներգաղթի շարժման :

Ահաւասիկ թարգմանութիւնը Կ. Պ. (մեր դիտողութիւնները՝ առանձին) :

— Գահիրէի մէջ ներկայիս հաստատուած է Ներգաղթի Կեդր. մարմին մը որուն նպատակն է Հայերու վերադարձը դէպի Սով. Ռուսիոյ Երեւանի շրջանին մէջ գտնուող իրենց հին հայրենիքը: Մօտերս ռուսական նաւեր Նեղուցներէն ու Սեւ Ծովէն անցնելով Պաթում պիտի փոխադրեն Հայերու առաջին խումբերը:

Հայերու այս նոր գաղթը անցեալ դարուն է ի վեր արդէն սկսած է Արեւելքի երկիրներու մէջ : Սուրիայէն եւ Լիբանանէն հազարաւոր հայ փախստականներ Հալէպէն մեկնելով ցամաքի ճամբով դէպի Երեւան առաջնորդուած են: Նոյն ատեն դէպի հայրենիք վերադարձի կոչեր բարձրացան բոլոր այն երկիրներէն ուր հալածուած Հայեր ապաստան գտած են, ինչպէս Քալիֆորնիայէն, Ֆրանսայէն, Պելճիքայէն եւ Մերձաւոր Արեւելքէն: Աշխարհի ամէն մասերուն մէջ ցրուած հայ գաղութներն ազգային միութեան ուժեղ զգացում մը պահած են որ այժմ կեդրոնացած է վերակենդանացած թէեւ շատերուն անծանօթ հայրենիքին վրայ: Պատճառներ կային տարակուսելու թէ Հայերու ազգային զգացումը ըստ բաւականի զօրաւոր պիտի ըլլա՞ր, արհամարհելու այն բոլոր նիւթական նկատումներն որոնք դէպի հայրենիք վերադարձի մը արգելք կրնային հանդիսանալ :

Հայերը որոնք առ հասարակ խելացի աշխատասէր եւ ժուժկալ են, ամէն տեղ առեւտրական կամ ճարտարարուեստական մարզի մէջ կարեւոր դիրք գրաւած են: Հետեւաբար խնդիր է թէ անոնք պիտի ուզէին զոհել այն տնտեսական դիրքը զոր ձեռք անցուցած են, հաստատուելու համար իրենց օտար դարձած երկրի մը մէջ, ուր կեանքի պայմանները, ինչպէս ծանօթ է շատ դժուարին են եւ ուր կը տիրէ ընկերային կարգուսարք մը որ ներգաղթող Հայերու սկիզբէն փակ կ'այդին բարձրանալ այն դիրքերուն զորս կը գրաւեն ներկայիս աստանդման մէջ:

Այնպէս կ'երեւի թէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերը փափաք չեն յայտներ դէպի հայրենիք ներգաղթի կոչերուն հետեւանք տալու: («Յառաջ». — Սխալ է): Սակայն կացութիւնը բոլորովին տարբեր է Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:Հին հայրենիքի մերձաւորութիւնը ամփոփ խումբերով ապրիլը, եւ կրօնական զգացումը տիրապետող ազդակներ են հոն :

Գարնան երբ Ատրպատականի մէջ Պարսիկներու, եւ Սաուչպուլաքի մէջ Քիւրտերու ապստամբութիւնները ծայր առին, այդ շրջաններու մէջ ապրող շուրջ 80.000 Հայերուն մէջ խմբաւորում մը երեւան եկաւ: Այժմ Գահիրէի մէջ գործող Սենեակին պէս կեդրոններ ստեղծուեցան Թաւրիզի եւ Ուրմիոյ լիճին արեւմտակողմը, ուրիշ վայրի մը մէջ: Պաշտօնական յայտարարութիւններ հաստատեցին թէ այս շրջաններուն մէջ բնակող Հայերուն 80%ը դիմում կատարած էին Ներգաղթի համար: Արդարեւ շատ հաւանական է որ այս աղքատ եւ կռիւի ու ապստամբութեան թատերավայր մը դարձած երկիրներուն մէջ ապրող խաղաղասէր հայ ժողովուրդը փափաք յայտնած ըլլայ իր հայրենիքը վերադառնալու:

Ներգաղթի կոչ մըն ալ ուղղուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութներուն: Այս երկիրներուն մէջ հաստատուած Հայերու թիւը մօտաւորապէս 170.000 կը հաշուեն: Բայց հոս, ուրիշ վայրերու պէս, միատարր խումբեր չեն կազմեր: Իրենց այս նոր հայրենիքին հետ հաստատած կապին ուժն ու հոն կատարած տնտեսական դերը տարբեր են: Անոնք գլխաւորաբար կախում ունին իրենց ժամանումի թուականէն: Կան քաղաքներու մէջ հիմնուած գաղութներ (ինչպէս Հալէպ) որոնք երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն ունին եւ բարգաւաճ են: Կան ալ բազմաթիւ նոր գաղութներ. Հայեր, որոնք քէմալական վարչաձեւին հալածանքներէն կամ Անգարայի կառավարութեան տուրքի խիստ օրէնքներէն խուսափելու համար Թուրքիայէն հեռանալու ստիպուած են: Այս նոր գաղթականները, թէեւ Լիբանանի մէջ իբրեւ քրիստոնեայ, տարրը լաւ ընդունելութիւն գտած են, կ'ապրին խիստ աղքատիկ պայմաններու տակ: Տարակոյս չկայ թէ այս մարդիկն ալ քիչ ժամանակի մէջ պիտի յաջողէին ըստ բաւականին բարեկեցիկ վիճակի մը հասնելու, եթէ սովիէթական հրաւէրը զիրենք օտար հողի վրայ գոյութեան ծանր պայքարը մղելու պարտականութենէն չազատէր: Այն Հայերը որոնք երկրին մէջ կ'ապրին իրենց միտքէն անգամ չեն անցներ տարիներէ ի վեր իրենց հաստատած ծաղկեալ գործերն երեսի վրայ ձգել, բայց եւ այնպէս անոնք կը զգան թէ այլեւս բոլորովին հայրենազուրկ չեն եւ նոյն իսկ եթէ իրենց հայրենիքը չեն վերադառնար, գէթ անուղղակի կ'օգտուին այն շահագրգռութենէն զոր Ռուսիա ցոյց կուտայ Հայերու հանդէպ :

Եգիպտոսի մէջ ուր աւելի քան 30.000 Հայեր կ'ապրին, նորագոյն ժամանակներու մէջ հաստատուած գաղթականներու թիւը հայ բնակչութեան չնչին մէկ մասը կը կազմէ. Ֆաթիմեան Հարստութենէն (909—1171 Ք. Վ.) սկսեալ Եգիպտոսի մէջ մեծկակ եւ բարգաւաճ հայ գաղութ մը գոյութիւն ունեցած է. Զօր. Վարդան 970 թուականին Գահիրէի տիրապետութեան մասնակցած է: 11րդ դարուն երկիրը կառավարուած է Պէտր էլ Կամալիի կողմէ, իսկ 12րդ դարուն Զօր. Վահրամ Պահլաւունի, ծանօթ իր «Թաճ էլ Տէօվլէթ» մակդիրով, եղած է կառավարութեան պետ եւ եգիպտական բանակի վերին հրամանատար: Ասոնք ամէնքն ալ Հայեր էին: Մուրատ պէյ, Հայ մը որ իսլամութիւն ընդգրկած էր, Եգիպտոսի վրայ իշխած է 18րդ դարու վերջը եւ Նափոլէոնի արշաւանքին դէմ մղուած պայքարին վարիչը եղած : Տակաւին անցեալ դարու մէջ Հայերը եգիպտական քաղաքականութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղացած են:Արթին Չրաքեան և աւելի վերջը Տիգրան փաշա եղած են Արտաքին գործերու նախարար, իսկ հայ պետական մարդոց ամէնէն համբաւաւորը՝ Նուպար Փաշա որ քանիցս վարչապետ եղած է եւ մասնաւորաբար ջանք թափած Ֆէլլահներու վիճակը բարւոքելու, մինչեւ այսօր մեծ յարգանք կը վայելէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Հայր Թուրքերուն 450 վանքի ցանկ պատրաստած էր, 450 վանք՝ Հայաստանի նման փոքր երկրի մը համար — որոնք արուեստի եւ ճարտարապետութեան այնքան ուրիշ գանձերուն հետ պահած են հայ գրականութեան եւ մշակոյթի գանձերը, եւ որոնք տասնեւհինգ փոթորկալից դարերու ընդմէջէն մեզ կը կապեն, անընդմիջաբար, մեզ բոլորս՝ հայ, հայագէտ եւ բարեկամներ Հայաստանի՝ ամուր եւ անքակտելի կապերով՝ Սահակին, Մաշտոցին եւ իր աշակերտներուն»:

Ջերմ ծափերով ողջունուեցաւ Հ. Մարիէսի այս հմտալից դասախօսութիւնը:

Պ. Զօպանեան շնորհակալութիւն յայտնելով իր արժէքաւոր դասախօսութեան համար, խնդրեց Հ. Մարիէսէն որ վերջապէս հրատարակէ Եղնիկի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, խոստացուած տարիներէ ի վեր:

Ցետոյ անդրադառնալով հայ մշակոյթին, Պ. Զօպանեան յիշեց որ Նախքան Ոսկեդարը, հայ ժողովուրդը ունեցած է անգիր դպրութիւն մը, որուն հատուկտորները հասած են մինչեւ մեզ, շնորհիւ Մովսէս Խորենացիի: Դժբախտաբար շատ բան կորսուած է: Սակայն մեր ձեռքը գտնուած բեկորներէն կարելի է եզրակացնել թէ ինչ ծաղկեալ մշակոյթ մը ունեցած ենք հին դարերուն :

Փարիզի հայագիտական ուսումնասիրութեանց սեղրոնը պարբերաբար նման դասախօսութիւններ պիտի սարքէ: Փափաքելի էր որ մեր հայրենակիցները այդ դասախօսութեանց բերեն իրենց ֆրանսացի բարեկամները, ծանօթացնելու համար զանոնք հայ ժողովուրդի մշակոյթին ուսմաւորական արժէքներուն :

Հ.-Ս.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Դեկտ. 22ին տեղի ունեցած է համերգ մը Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 75-ամեակին առթիւ, Փանկալթիի նորակառոյց «Ինճի» մեծ սինէմային մէջ: Համերգը կազմակերպած է Մխիթարեան Սանուց Միութիւնը, որուն մասնակցած են երկու հարիւր յիսուն երկսեռ երգիչներ, ղեկավարութեամբ Տիգրան Մամիկոնեանի: Երգուած են Վարդապետին դաշնաւորած տասնի չափ երգեր : Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան դաշնակով նուագած է չորս սքանչելի կտորներ, որոնցմէ երկուքը իր հեղինակութիւններէն: Խուռն բազմութիւն մը ներկայ գտնուած է այս համերգին, որ շատ փայլուն է անցած:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ գաղութը, ճաշկերոյթի մը ընթացքին որուն ներկայ եղած են հինգ հարիւր հոգի, ի նպաստ Ներգաղթի հանգանակութեան նուիրած են աւելի քան 52.000 տոլար:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ կան հազար Հայեր, որոնցմէ 800ը Ատիս Ապէպայի, իսկ մնացեալները Տիրէ Տաուայի մէջ: Հոս ալ կազմուած է Ներգաղթի յանձնախումբ մը, Յով. Պէվկէրեանի նախագահութեամբ: Մինչեւ հիմա արձանագրուած են 200ի մօտ Հայեր: Բացի Ատիս Ապէպայի եկեղեցիէն Հայերը ունին դպրոց մը, ուր կը յաճախեն 120 աշակերտներ: Ունին նաեւ եկեղեցի մը Տիրէ Տաուայի մէջ:

ՋԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մ Ե Ր Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

ՏԷՍԻՆ, 30 Դեկտ. (Յառաջ) — *Երէկ Հ.Յ.Դ. Տան սրահը կը յորդէր խուռն բազմութեամբ: Մանուկներու Օրուան առթիւ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կազմակերպած դպրոցական տօնածառ-հանդէսն էր, մասնակցութեամբ Ազգ. վարժարանի կրթական մարմնին:*

Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ այս ժողովուրդը ամբողջէն փարած է իր ազգային սովորութիւններուն, մշակոյթին ու սրբութեանց, եւ մանաւանդ իր դարաւոր լեզուին: Հո՛ն են մամիկը, պատանին ու չափահասը: Եկած էին յսել մայրենի քաղցր բարբառը իրենց ձագերուն, քոյրերուն եւ եղբայրներուն անուշիկ բերաններէն: Լսել ու հրճուիլ, հպարտանալ ու հաղորդուիլ ազգային խնքնուրոյն արժէքներով:

Հապա սա փոքրե՞րը, ամէն տարիքէ: Կը թռվռան, կը խայտան: Հպարտ են իրենք ալ. դերեր ունին կատարելիք. արտայայտութիւնը իրենց թաղուն ձիրքերուն: Մանկական երջանիկ զգացումներ: Կը վխտան անոնք սրահին ամէն կողմը՝ տեղացիի մը նախանձը շարժելու աստիճան: Վերջապէս վարագոյրը կը բացուի: Բեմին վրայ շարուած է դպրոցի առաջին կարգերու աշակերտութիւնը վայելչօրէն հագուած: Երկու սեռի առանձին խումբերուն միջեւ կանգնած է իրենց ուսուցչուհին: Իսկ ետեւը կը նշմարուի շքեղօրէն զարդարուած տօնածառը, որ օրուան խորհրդանշանն է:

Հանդէսին նախագահը, ընկ. Ա. Միքայէլեան երկու խօսքով կը պարզէ նպատակը: Ապա խումբը կ'երգէ մանկական խմբերգ մը: Այնուհետեւ կը սկսի շարքը արտասանութեանց, մեներգներու թէ մանկական խմբերգներու այնքան գեղեցիկ ու տպաւորիչ: Ահա՛ փոքրիկն Տէր Պօղոսեանը, հազիւ հինգ տարեկան կը մեներգէ՝ «Ես մի սիրուն...» համարձակ, յստակ ու մաքուր առոգանութեամբ: Սակայն, ո՛ր մէկը յիշել, այնքա՜ն շատ են անոնք: Եթէ փորձէի թուել բոլորին անունները, «Յառաջ»ն էր որ պիտի տրտնջար...: Բայց, սիրելի «Յառաջ», եկո՛ւր եւ դիտէ այս ծնողներուն դժգոհ դէմքերը, երբ այս տողերուն մէջ չկարդան իրենց զաւակներուն անունները: Մանուկներու Օրուան առթիւ գոնէ թոյլ տուր ներկայացնել քանի մը տեսարաններ:

«Կատակի մը հետեւանքը» արտասանութիւնը ո՜րքա՜ն յաջող էր ու ինքնատիպ (փոքրիկներ՝ Գրիգորեան, Մատոյեան, Քյանկեան եւ Ղազարեան). «Զուգ եղանակներ» դաշնաւորուած արտասանութիւն զուգադիպ հագուստներով: Յետոյ Կարմիր Պարգև կուլմէյ պատմուճանով եւ ձիւ նափայլ մօրուքով՝ հայրենանուէր մաղթանքներ կը հիւսէ աշակերտութեան: Մէջ ընդ մէջ մեծերը խմբերգներ ըրին. «Մաղկիր ազատ իմ հայրենիք», «Կաղանդ է այսօր» եւն: Եւ ահա իրական գեղարուեստական բաժինը: «Պալէ»ները՝ չորրորդ դասարանի աղջիկներու կողմէ, զոյգ ջութակներու ընկերակցութեամբ, գոյնզգոյն տարազներու եւ լուսարձակի շողերուն տակ՝ պարիկներու հանդոյն: Ապա թիթեռնիկներու պարը աւելի փոքրերու կողմէ, նոյնքան շողշողուն եւ հմայիչ: Ի վերջոյ հայկական պարը: Բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիներն են որ իրենց շնորհը ցոյց պիտի տան հայկական տոհմիկ տարազներով: Կը պարեն ու կ'երգեն, ներկաները պահ մը փոխադրելով հայրենի աշխարհ: Բոլոր պարերը եւ տեսարանները կրկնութեան արժանացան :Հանդէսին յայտագրին մեծ մասը կը բաղկանար Հայաստանի բանաստեղծներու, երգահաններու, ինչպէս նաեւ Տիկ. Փափազեանի մանկական ստեղծագործութիւններէն: Այս վերջինին «Հայերէն դասին օգտակար դերը» երգիծախառն արտասանութիւնը որ հրատարակուած է նաեւ Հ.Օ.Մ.ի Ամերիկայի պարբերաթերթին մէջ, առիթ տուած էր ծուռ մեկնութեան: Ուստի օրուան նախագահը հարկ զատեց ներկաներէն խնդրելու որ ուշադրութեամբ հետեւին արտասանութեան, իմաստը լաւ հասկնալու համար:

Միջնարարին տօնածառ աճուրդի դրուեցաւ: Երեք քառորդի մէջ գոյացաւ 20 հազար Ֆրանք: Շահողն էր Պ. Պուչաքլեան, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ լիովին մասնակցեցաւ: Լիոնի քոյր մասնաճիւղի վարչութիւնը եւս ներկայ էր եւ ընկերուհիները առատօրէն մասնակցեցան իրենց մասնաճիւղին անունով: Վիէնէն, Մարսէյլէն եւ այլ շրջաններէ կային հիւրեր, որոնք չզլացան իրենց նիւթական աջակցութիւնը բերելու աճուրդին: Իսկ աշակերտները գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին հաճելի անակնկալ մը ընելու Տէր եւ Տիկին Փափազեաններուն, նուէրով մը՝ իրենց այնքան զոհողութեան ու տքնաջան աշխատանքին փոխարէն: Աճուրդէն առաջ ընկ. Թ. Այվազեան բովանդակալից ճառով մը վեր հանեց մայրենի դաստիարակութեան կարեւոր դերը եւ դաստիարակներու զոհաբերութիւնը, մաղթանքներ ըներով հայրենադարձի եւ հայրենիքի սահմաններու ընդարձակման համար: Հանդէսի վերջաւորութեան պիսքիւի եւ խնձոր բաժնուեցաւ բոլոր պզտիկներուն անխտիր:

Հանդէսը իր նպատակին ծառայեց, կոկիկ հասոյթ մըն ալ ապահովելով դպրոցի ֆոնդին:

Գ. Պ.

ռավարութեան 3.50ի իջեցնել օրաթերթերու գինը եւ 10 առ հարիւր կրճատել պարբերականներու գինը, երկրորդ 5 առ հարիւր զեղչի գործադրութեան առեն։ Այս առթիւ կը յուսայ թէ թուղթի, մելանի եւն. գիներն ալ պիտի պակսին այն ատեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն քննելով, անգլ. կառավարութիւնը որոշեց առ այժմ յետաձգել զինուորական խստութեանց գործադրութիւնը, մինչեւ որ հրէական գործակալութեան չափաւոր տարրերը յաջողին խափանել ահաբեկչական գործունէութիւնը։ Ծրագիրը պատրաստ է եւ անխնայ պիտի գործադրուի, եթէ ահաբեկումները շարունակուին։ Գալով բուն հարցին լուծման, Անգլիոյ արտաքին եւ գաղթային նախարարները այն եզրակացութեան յանգած են թէ միակ միջոցն է երկու մասի բաժնել Պաղեստինը, հրէական եւ արաբական։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ սպարապետը, Մոնթկոմըրի արդէն հասկցուցած է կամ պիտի հասկցնէ Խ. Միութեան թէ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ որ եւ է զին. համաձայնութիւն սահմանափակուած չէ երկու երկիրներուն։ Հետեւաբար Խ. Միութիւնըն ալ կրնայ մասնակցիլ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը յուսան թէ սպարապետըպիտի կրնայ հարթել ուրիշ թիւրիմացութիւններ, վարժուած ըլլալով միշտ բաց խօսելու։ Գչ. օր Մոնթկոմըրի երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ մառէշալ Վորոշիլովի եւ սպայակոյտի անդամներուն հետ։ Ցետոյ զինուորական վարժարանը այցելելով, բանախօսութեամբ մը պարզեց իր ռազմագիտական տեսութիւնները եւ շեշտեց «մարդկային ազդակին մեծ դերը ճակատամարտի մէջ»։

ՑՈՒՐՏԸ մեղմացաւ Փարիզի մէջ, բայց նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի ուրիշ վայրերու մէջ։ Կացութիւնը ծանր է մասնաւորապէս Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։ Շատ մը գործարաններ փակուեցան Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին մէջ, ածուխի չգոյութեան հետեւանքով։ Համպուրկի կէսը զրկուած է ելեկտրական լոյսէ։ Բոլոր թատրոնները եւ սինէմաները փակուած են. Աւստրիոյ բոլոր մեծ գործարանները փակուեցան մինչեւ յունուար 20։ Ֆրանսա ամսական առ նուազն մէկ միլիոն թոն ածուխի պէտք ունի, իր անմիջական պէտքերուն համար։— Հինգ տարիէ ի վեր չահածուած ձիւն է տեղացած Թուրքիոյ մէջ. Սառն ու ձիւնը ծածկած են Պոլսոյ կեանքը։

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Մակեդոնիոյ ապստամբները Կրէվէնա քաղաքը մըտնելով, պայթեցուցած են բանակին ռազմանիւթի մթերանոցները եւ յետոյ քաշուած են, առանց կորուստ կրելու։— Յունական կառավարութիւնը կը գանգատի որ Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբը նորէն յետաձգած է իր մեկնումը։ Իրազեկներ գիտել կուտան թէ մինչեւ որ հասնի, ապստամբները հեռացած պիտի ըլլան վիճելի շրջաններէն։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓՐՈՒՍԻԱՆ վերջնապէս Խ. Միութեան կցուած ըլլալով, պատրաստութիւններ կը տեսնուին Գէօնիկսպէրկի Խորհրդային[?] անուանափոխման[?] համար։ Ցանկին գլուխը կը գտնուի Սթալին։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ «միլիսիէն» մը, Ժոռժ Ռատիսի, որ 1944 յուլիս 14ին վայրագօրէն զսպած էր Սանթէի բանտին մէջ ծագած ըմբոստութիւն մը, 200 ընկերներով։ Այս առթիւ հրացանի բռնած էին 28 ըմբոստներ։ Միւս մեղսակիցներն ալ պիտի դատուին մօտերս։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԷՆ Վիէննա հասած լուրերու համաձայն, ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկու երկիրներուն մէջ, խորտակելու համար որ եւ է շարժում օրուան իշխանութեանց դէմ։ Մասնաւորապէս կը հետապնդուին ընդդիմադիր կազմակերպութեանց անդամները։

ՔՍԱՆ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ գաղթել կ'ուզեն, անտանելի գտնելով երկրին տնտեսական տագնապը։ Մասնագէտ մը ուսումնասիրելով այս խնդիրը, կ'եզրակացնէ թէ Գերմանիա չի կրնար սնուցանել 68 միլիոն բնակիչներ որոնք սեղմուած են 380.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ։

ԿԱԶԻՆ խորանարդ մեթրը պիտի արժէ 6 Ֆր. 71, տուրքերն ալ հաշուելով։ Այս նոր սակը գործադրելի է 1947 Յունուար 1էն սկսեալ, այսինքն նախընթաց երկու ամիսներուն համար։

ՓԷԹԷՆԻ հիւանդութեան մասին շրջած զրոյցները կը հերքուին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկ. Փ. ԵՍԱՅԵԱՆ, Տէր եւ Տիկ. Յ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ցաւով կ'ըլլայտնեն մահը իրենց մօր եւ աներմօր՝ Այրի ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ, մեռած Պոլիս, Նոյեմբեր 29ին։ Իր մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին հրապարակային բանախօսութիւնները.—

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ այս շաբաթ իրիկուն 11 Յունուար, երեկոյեան ժամը 8.30ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՑԻ մէջ այս կիրակի 17 Յունուար, կէս օրէն ետք ժամը 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Պիտի խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ԴԱՌՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Դեկտեմբեր 31ի իրիկունը երբ մարդիկ յոյսերով եւ խանդավառութեամբ կը դիմաւորէին Նոր Տարին, Պրէվալի զարմանատան հեռաւոր մէկ անկիւնը, ուր անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով հիւրընկալուած էր, իր աչքերը, սիրելիներու կարօտովը առլի, առյաւէտ կը փակէր որբերու սերունդէն երիտասարդ մը, Օրտուցի Վահրամ Շահրիկեան։

Որբանոցի ընկերները, որոնք ամբողջ հիւանդութեան ընթացքին հոգածու գտնուած էին իրեն հանդէպ՝ ուղեցին որ արժանավայել ըլլայ իր թաղումը, իսկ Արդէ քհնյ. Փայլակեան անձնուիրաբար կատարեց կրօնական արարողութիւնը։

Խե՜ղճ Վահրամ, իր ամբողջ կեանքը տառապանքներու շարք մը միայն եղաւ եւ այսօր, իր բազմաչարչար ոսկորները կը հանգստանան օտար հողի վրայ։— Հայրենակից մը

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մեզի կը հաղորդէ հետեւեալ ազդը զոր ստացած է աշխատանքի նախարարութենէն.—

Բոլոր այն օտարականները որ կը փափաքին վարձու աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ ստանալ, զայն վերանորոգել, արհեստը փոխել եւ կամ տարբեր նահանգ մը փոխադրուիլ, պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէներուն (համաձայն բնակավայրի).—

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Bourg la Reine 68, Bld. Maréchal Joffre, Tél. ROBinson 31-36, Ասոր կապուած են Seine նահանգէն Antony, Fontenay aux Roses, Chatenay - Malabry, Fresnes, l'Hay les Roses, Plessis Robinson, Sceaux: Seine et Oise նահանգէն Bures s/Yvette, Gif s/Yvette, Massy, Orsay, Palaiseau, Saint Aubin, Saint Rémy les Chevreuse, Villebon s/Yvette, Villejust

Montrouge, 2 Ave. Emile Boutroux Tél. ALLsia 24-55, ասոր կապուած են՝ Bagneux, Malakoff, Chatillon, Arcueil, Gentilly, Cachan:

Puteaux, Mairie, Tél. LONgchamp 09-91:

Ivry, 14, rue Raspail, Tél. Italie 36-14, ասոր կապուած են Kremlin Bicêtre, Charenton, MaisonAlfort.

Nanterre, 9 Pl. Foch, Tél. MALmaison 10-03:

Vitry, 10 rue de Montebello, Tél. ITAlie 26-17, ասոր կապուած է Alfortville.

Saint Denis, 5 rue Edouard Vaillant, Tél. PLAine 15-08, ասոր կապուած են՝ Saint Ouen, Ile Saint Denis, Villeneuve la Garenne, Epinay s/Seine, Pierrefitte, Villetaneuse.

Villejuif, 6 Place de l'Eglise, Tél. ITAlie 37-50, ասոր կապուած են՝ Rungis, Chevilly Larue:

Saint-Maur, Mairie, Tél. Gravelle 00-30. Ասոր կապուած են՝ Bonneuil, Boissy Saint Légerի շրջանը (canton), բացի Plessis-Trévisեէ:

Vincennes, 2, rue Legemtel, Tél. Daumesnil 06-50. Ասոր կապուած են՝ Fontenay-sous-Bois, Saint Mandé.

Champigny-s/Marne, 197 bis, rue de Verdun, Tél. Pompadour 05-08. Ասոր կապուած են՝ Villiers s/Marne, Plessis-Trévise.

Pantin, 35, rue du Pré Saint-Gervais, Tél. Villette 86-80. Ասոր կապուած են՝ Le Pré Saint-Gervais, Bobigny, Drancy.

Courbevoie, 9, rue Gravet, Tél. Défese 20-27.

Boulogne-Billancourt, Mairie, Tél. Molitor 27-66. Ասոր կապուած են՝ Issy les Moulineaux, Clamart, Vanves.

Levallois-Perret, 2ter, rue Marjolin, Tél. (?) Ասոր կապուած են՝ Clichy, Neuilly.

Montreuil, 82, Avenue Victor Hugo, Tél. Avron 03-01. Ասոր կապուած են՝ Rosny-sous-Bois.

Choisy-le-Roi, 14, Avenue René Panhard, **Thiais** Tél. Belle Epine 10-85. Ասոր կապուած են՝ Thiais, Orly:

Asnières, 2, rue Fontaine, Tél. Grésillons 31-74. Ասոր կապուած է՝ **Gennevilliers.**

Aubervilliers, «Au Progrès», rue Pasteur, Tél.

Suresnes, 5, rue Edgar Fournier, Tél. Longchamp

get, La Courneuve, Stains.

Flandre 15-85. Ասոր կապուած են՝ Dugny, le Bour-

14-06.

Colombes, 45bis, rue de Paris, Tél. Charlebourg 19-66, ասոր կապուած են՝ Bois-Colombes, la Garenne, la Garenne-Colombes.

Joinville le Pont, 26, rue de Paris, Tél. Gravele 37-01. Ասոր կապուած են՝ Saint-Maurice, Nogent s/Marne.

Noisy-le-Sec, Annexe Mairie — salle 12 — Place Maréchal Foch, Tél. Villette 91-35. Ասոր կապուած են՝ les Lilas, Romainville, Bagnolet, Bondy.

ԲՈՒՇԱՏՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ դասախօսութիւնը՝ այսօր, հինգշաբթի, Sociétés Savantesի մէջ։ Կը խօսի ընկեր Գ. ԻՓԷՔԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Յեղափոխական Շարժումները»։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8ին, 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ ՅԵՏԱՁՈՒԱԾ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի վարչութեան ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 2ին Café Noaillesի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղին հայերէնի դասերը կը սկսին 13 Յունուարին, սովորական տեղը, իսկ արձանագրութիւնները Յունուար 7ին։

Մանուկներու օր Մարսէյլի մէջ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԵՕԹ ՔՈՅՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐՈՒ նախաձեռնութեամբ, կը տօնուի «Մանուկներու Օրը», Պօմոնի Նորակառոյց սրահին մէջ, յունուար 9ին, ժամը ճիշդ 2ին։ Մուտքը ազատ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, ՊուաՔոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կիրակի 12 Յունուար ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը ներկայացուի «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ», լման նուագախումբ Պ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի «Hotel Windsor»ի կողմով։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier:

Ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, գեղարուեստական բաժին մինչեւ կէս գիշեր, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Սահակ Յովհաննէսեանի։ **Gario Canti** (սպանիական պարեր) Պ. Օնանեան (քէմէնչէ), Տիկին Ամիրայեան (Գորդիկեան) եւ Օր. Քէօսէեան։ Պիւֆէ մատչելի գիներով։ Մասնակցութեամբ Hotel Windsorի նուագախումբին (GARO SARIAN)։

Ջերմութիւնը ապահովուած է։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տղ.

Vendredi 10 Janvier 1947 Ուրբաթ 10 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 4900-Նոր շրջան թիւ 539 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԳԱՐԱՆ Կ'ՈՐՈՃԱՅ

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Անգլիոյ դեսպանի Թագաւորը յունուար 8ին Անգարա հասնելով, ընդունուեցաւ արտակարգ հանդիսութեամբ, հակառակ սաստկաշունչ ձմրան։ Իսմէթ Ինէօնիւ յատկապէս կայարան գացած էր, դիմաւորելու համար արքայական հիւրը, որ հանդուցեալ Օսմ. կայսրութեան դէմ սարքուած ապստամբութեան գլխաւոր կազմակերպիչներէն մէկն է։

Տակաւին պիտի լսենք բարի գալուստի ճառերը, բաժակաճառերը եւ մամուլին ուղղուած յայտարարութիւններ, որոնք աւելի շատ գաղտնիքներ պարտկելու կը ծառայեն, քան խնդիրներ լուսաբանելու։

Այսպէս, Ապտուլլահ Թագաւորը Ատանայի մէջ ունկնդրութեան ընդունելով Թուրք թղթակիցները, յոյս յայտներ է թէ իր այցելութեան շնորհիւ դաշինք մը պիտի կնքուի, միացնելով երկու ազգերը «բարեկամութեամբ, եղբայրութեամբ եւ փոխադարձ համակրութեամբ»։

Միջազգային բանգէտներ այս քանի մը բառերէն կը հետեւցնեն թէ Անգարա հեռահետ ճամբայ կը հարթէ, գլուխ հանելու համար իր նոր ծրագիրը,— սերտ յարաբերութիւններ արաբական աշխարհին հետ։

Արդարեւ, կարգով Անգարա այցելեցին Իրաքի խնամակալը եւ նախկին վարչապետը, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ, Լիբանանի նախագահ եւ ուրիշներ։

Յետոյ, Իսմէթ Ինէօնիւ յատկապէս Անդրյորդանան ղրկեց արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, հրաւիրելու համար երբեմնի էմիր Ապտուլլահը, որ անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց։

Այս այցելութեան առթիւ, թերթերը նորէն կը յուզեն Սանճաքի խնդիրը։

Լաւատեսներ կը կարծէին թէ Ապտուլլահ պիտի միջնորդէ, Սուրիոյ վերադարձնելու համար այդ շրջանը, որ Թուրքիոյ յանձնուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ, մեղսակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ։ Սուրիացիներն ալ այդ յոյսն ունէին, երբեք հրաժարած չըլլալով այդ հայրենի հողամասէն եւ մանաւանդ անոր նաւահանգիստէն։

Բայց, վարպետ քաղաքագէտ, Ապտուլլահ Թագաւորը պաղ ջուր լեցուց այս յոյսերուն վրայ։ Գէթ այդպէս կը հաղորդեն օրուան լուրերը, անոր վերագրելով հետեւեալ յայտարարութիւնը, Ատանայի մէջ.

— «Քանի որ Թուրքիա եւ Սուրիա դրացիներ են, լաւագոյն դիրքին մէջ կը գտնուին, իրենք իրենց կարգադրելու համար իրենց խնդիրները»։

Այս խուսափողական պատասխանը անշուշտ հաճոյք պատճառած է Թուրքերուն, որոնք վերջնական կը համարեն Սանճաքին կցումը։ Չէ՞ որ անոնք անգամ «Հաթայ»ի փոխած են, այնպէս հաւատացնելու համար թէ իրենք Հիթիթներու ժառանգորդներն են ...

Առաջին անգամ չէ որ Անգարա խորհրդաւոր ծրագիրներ կ'որոճայ, իր շուքը փռելու համար դրացի պետութեանց վրայ, յանուն իր սահմաններուն ապահովութեան։

Իր նախկին ծրագիրն էր պալքանեան դաշնակցութիւնը, որ վերջնապէս ձախողեցաւ, իբրեւ հետեւանք վերջին Աշխարհամարտին։

Այդ ձախողումը աւելի ուժ կուտայ իր նոր ծրագրին,— սերտ յարաբերութիւն, եթէ ոչ դինակցութիւն արաբականներկիրներու հետ միեւնոյն մտահոգութիւններով։

Իբրեւ միակ մեծ եւ հզօր պետութիւնը Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ, Թուրքիան անշուշտ պիտի տիրապետէ միւսներուն վրայ, եթէ յաջողի գործադրել իր ծրագիրը։ Այդ պարագային, բրիտանական ջղացքն ալ պիտի օգտուի։

Այս բոլոր խմորումները եւ ուրիշ կասկածելի երեւոյթներ անգամ մը եւս կը յիշեցնեն մեր հիմնական պայմանականութիւնը,— աւելի ամրապնդել մեր յարաբերութիւնները արաբական աշխարհին հետ, ուր հայկական հոծ բազմութիւններ կը շնչեն 25 տարիէ ի վեր։

Չմոռնանք, մանաւանդ, որ Թուրք լրագրական եւ վարչական բարքերը կը պահեն իրենց ազդեցութիւնը ապաստաններուն երկիրներուն մէջ։ Եւ կան տարրեր, որոնք միշտ ալ պատրաստ են դրդելու, պղտորելով տեղացիներուն եւ եկուորներուն յարաբերութիւնները։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԶՄԱՁԱՅՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Մեր արուեստագէտները իրենց հանդէսներէն գոյացած մուտքին 40 հարիւրէն աւելին կը ծախսեն հանդէսներու վրայ։ Եթէ սրահը պէտք եղածին չափ լեցուն չէ, հարիւրին 50 ալ կ'երթայ, քանի որ կարգ մը ծախսեր համեմատական չեն մուտքին հետ։

Եթէ այդ գեղարուեստական հանդէսները, շատ անգամ «բացով»մը գոցուած են, պարագան նոյն չէ գրեթէ միւս բազմաձայն երեկոյթներու համար։

Մարդկային է, ինչ ալ ըսեն մեր բարոյախօսները, որ մէկը դրամ կուտայ երբ տրամադրուած է այդ բանին։

Գրասենեակ մը մտիր տետրակը ձեռքդ, յանախ անախորժ վերաբերումի կ'արժանանաս։ Նոյն իսկ այն հանդէսին համար ուր խաղարկողները ջուրի պէս կը հոսին, չես կրնար տոմսակ մը տեղաւորել առանց աւելորդ վիճաբանութիւններու։

Բայց «առանձնութիւններ» ալ կան, ինչպէս կ'ըսէի երէկ։

Եթէ տրուելիքը Ազգանուէրին պարահանդէսն է — օրինակի համար — ուր տիկինը կ'ուզէ փայլիլ իր ադամանդներով ու արդուզարդով, տան մէջ ան նուազն ամիս մը այդ մասին կը խօսին։ Կը թուեն օգնելու պէտքը, կը քննադատեն եղածը, կամ չեղածը, եւ ազնուր փրոփականտ մը կ'ընեն տունէ տուն, դրացիէ դրացի։ Մէկը՝ իր երթալը արդարացնելու համար, միւսը իր ամուսնին մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը ցոյց տալու, իսկ երրորդը նոյնիսկ իր արդուզարդը արժեցնելու [illegible]։

[illegible] որ ոչ Ալֆոնսաինը, ոչ [illegible], ոչ Կ. [illegible] իրենց մասին [illegible] խօսեցուցած չեն տուաբէն ներս, [illegible]» սեղաններու շուրջ, որքան այս վերջին 2—3 տարիներու ընթացքին։

Տարօրինակ հետաքրքրութիւն մը ստեղծուած է Միութիւններու շուրջ։ Մարդիկ որ անոնց գոյութիւնն իսկ կ'անտեսէին, այսօր ոտքով ձեռքով մէջ մտած են, երեւալու կամ փառքի համար։

Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է պահել չափը, եւ զգուշանալ գռեհիկ ցուցադրութիւնէ, ադամանդ ըլլան թէ մուշտակ։

Ուրիշ պարագայ մը։ Այդ հաւաքոյթները որքան ալ իրենց արտաքին տեսքով նմանէին երեւան, նորէն բարեն շան են մեր հանրային արժէքին համար, քանի որ շարժում եւ մթնոլորտ կը ստեղծեն։

ՍՕՍԻ

Փարիզը առանց թերթի

Երէկ, հինգշաբթի, Փարիզի թերթերը չհրատարակուեցան, մամուլի աշխատաւորներու որոշումով։ Այսօր ալ գաւառի թերթերը պիտի դադրէին։ Գրաշարները, մեքենավարները, փոխադրութեան բանուորները եւն. Նորէն յաւելում պահանջած ըլլալով, հրատարակիչները կը յայտարարեն թէ այս եւս չեն կրնար դիմանալ։

Միւս կողմէ, պետական պաշտօնեաներն ալ կը սպառնան ընդհ. գործադուլ յայտարարել, եթէ չընդունուի թոշակներու յաւելմանպահանջը։ Վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին Լէօն Ժուհոյի հետ, առանց ելքի մը յանգելու։ Պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ նուազագոյն 8500 Ֆրանք ամսաթոշակ բոլորին համար։ Եթէ գործադուլ յայտարարուի, աշխատանքը պիտի դադրեցնեն ոչ միայն կառավարական պաշտօնեաները, այլեւ ոստիկանները, մաքսային, թղթատարական եւ հեռաձայնի պաշտօնեաները։

★ Կառավարութիւնը կը շարունակէ նոր միջոցներ տնօրինել, գիները աժանցնելու համար։ Մասնաւոր յանձնախումբեր պիտի կազմուին ամբողջ երկրին մէջ, որպէսզի ստուգեն գիներու կըրճատումը եւ պատժել առն օրինազանցները։ Միջազգային խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի, այս տագնապին ալ դարման մը գտնելու համար։ Կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնէ շաքարի բոլոր պաշարները։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչո՞ւ փոխուեցաւ արտաքին նախարարը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Մ. Նահանգներու նախագահը, Թրումըն ընդունելով Պ. Պըրնզի հրաժարականը, արտաքին նախարար նշանակեց զօր. Ճօրճ Մարշըլը Ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց այս որոշումը։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ զարմանք պատճառեց Պ. Պըրնզի հրաժարումը, թէեւ ան 1945 ապրիլին կ'ուզէր քաշուիլ, առողջական պատճառներով։ Կը կարծուի թէ անհամաձայնութիւն կը տիրէր նախագահին և նախարարին միջեւ։ Բայց եւ այնպէս, հաւանական չէ որ փոփոխութիւն կրէ Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը։ Կ'ըսուի թէ Պ. Թրումըն ապարէզ քաշելով զօր. Մարշըլը, կ'ուզէ անոր ճամբան հարթել նախագահութեան համար, 1948ի ընտրութեանց առթիւ։

Այս նոր անուանումով հինգերորդ զօրավարն է որ պատասխանատու պաշտօնի մը կը կոչուի, Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Այսպէս, զօր. Մարշըլ՝ արտաքին նախարար, զօր. Պէտըլ Սմիթ՝ ամերիկեան դեսպան Մոսկուայի, զօր. Մաք Արթըր՝ գերագոյն իշխանութիւն Ճափոնի մէջ, զօր. Քլէյ՝ հրամանատար Եւրոպայի ամերիկեան ուժերու եւ ներկայացուցիչ Գերմանիոյ դաշնակից իշխանութեան մէջ, զօր. Քլարք՝ փոխանորդ արտաքին նախարարի, Լոնտոնի յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ։

Պ. Պըրնզի հրաժարումէն մէկ շաբաթ առաջ քաշուած էր Պըրնըրտ Պարուք, Միացեալ Ազգերու հիւլէական յանձնաժողովին ամերիկեան ներկայացուցիչը։

Զօր. Մարշըլ, որ պաշտօնի պիտի ձեռնարկէ Յունուար 10ին, մեծ համարում կը վայելէ Ուաշինկթընի քաղաքական եւ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ։ Նախկին թիկնապահ զօր. Փըրշինկի եւ կազմակերպիչը նախորդ պատերազմի ամերիկեան բանակներուն, ան առաջին զօրավարն է որ արտաքին գործերու նախարարութեան կը կոչուի։ Ամերիկեան ապայակոյտին պետն էր Ճափոնական պատերազմին ատեն, եւ յաղթանակէն վերջ ղրկուեցաւ Չինաստան, մասնաւոր պաշտօնով։ Թէեւ չկրցաւ [illegible] ազգայնական եւ համայնավար բանակները։

Նոր նախարարը բացարձակ լռութիւն կը պահէ [illegible]։ Լրագրողներ [illegible] հարցում առաջին օրը, Պիտի շարունակէ՞ք Պ. Պըրնզի քաղաքականութիւնը։ Զօր. Մարշըլ պատասխանեց, ժպտալով.— Ցիմար պէտք է ըլլամ, այդպիսի հարցումի մը պատասխանելու համար այս պահուն։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Պըրնզի հրաժարումը՝ առողջական պատճառներու կը վերագրուի, բայց իրազեկներ չեն հաւատար եւ խորհրդաւոր պատճառներ կը տեսնեն։ Բոլորն ալ կ'ընդունին թէ նախարարը յոգնած էր, բայց եւ այնպէս ընդհանուր կարծիքն այն էր թէ պիտի մասնակցի Մոսկուայի խորհրդաժողովին, գերմանական հարցն ալ կարգադրելու համար։

Անգլ. մամուլը ջերմապէս կը գնահատէ հրաժարեալ նախագահին աշխատանքները՝ վերջին խորհրդաժողովներուն մէջ։ Ան էր որ քառամեայ դաշինքի ծրագիր մը պատրաստեց, Գերմանիոյ վերջնական զինաթափութիւնը ապահովելու համար, թէեւ Խ. Միութիւնը ժխտական դիրք բռնեց։ «Թայմզ» կը բացատրէ թէ Պըրնզի հրաժարումը խոր զարմանք և միաձայն ցաւ պատճառեց Մ. Նահանգներուն մէջ։ Ուրիշ թերթեր ալ նոյն տպաւորութիւնը կը յայտնեն։

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ ցաւ եւ մտահոգութիւն կը յայտնեն Պըրնզի հրաժարման առթիւ։ Հրաժարեալ նախարարը մասնաւոր բարեացակամութեամբ տոգորուած էր Աւստրիոյ հանդէպ։ Չէ մոռցուած, նաեւ, իր ճառը Շթութկարտի մէջ ուր կը թելադրէր աւելի մեղմ վարուիլ Գերմանիոյ հանդէպ։

Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ցաւ յայտնելով հանդերձ Պըրնզի հրաժարման առթիւ, գոհունակութեամբ կ'ողջունեն զօր. Մարշըլը, որ քաջածանօթ է Ֆրանսայի մէջ, առաջին մեծ պատերազմի օրերէն։ Վերջին խորհրդաժողովներուն մէջ, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը միջնորդի դեր կը կատարէր եւ վարժուած էր աշխատելու Պ. Պըրնզի հետ։ Բայց հիմա որ օրակարգը գերմանական խնդիրն է, կը կարծուի թէ Ֆրանսա յարձակողական դիրք մը պիտի բռնէ բանակցութեանց մէջ, ընդհարելով Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան հետ։ Փարիզի մէջ անհամբեր կը սպասեն Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպանին տեղեկութեանց, իմանալու համար նոր նախարարին տեսակէտները գերմանական հարցի մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ ԿԸ ԽԱՂԱՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Ցառաջ»ի

Քանի մը ամիս առաջ, այս սիւնակներուն մէջ, կը մատնանշէինք պղտոր կէտ մը՝ Կիլիկիոյ Գարեգին Կաթողիկոսի գործունէութեան մէջ. աւելի յստակ՝ իր վերաբերումին մէջ, հանդէպ զանազան հոսանքներուն: Այդ թղթակցութիւնը կը կրէր «ԶԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ՈՐՈ՞Ւ» խորագիրը, ու կը թելադրուէր, իբրեւ թէ, հրաժարականներու խեղկատակութեան առթիւ ծագած լրագրական վէճերը սահմանափակելու «հայրական հոգածութենէն»:

Յայտնի է թէ ի՛նչ արդիւնք ունեցաւ այդ «խորհրդակցութիւնը»: — Գարեգին կաթողիկոսի «չափաւորութեան» եւ համբերատարութեան հրաւէրին, տեղին վրայ իսկ պատասխանեցմնփաշապէդեան, անլուր հայհոյ եւ նախատինք տեղացնելով Դաշնակցութեան գլխուն: Եւ երեւակայել, որ այդ խորհրդակցական ժողովին հրաւիրուած էին նաեւ Դաշնակցական մամուլն ու հրապարակագիրները: Ի՞նչ պիտի պատահէր կաթողիկոսարանի դահլիճին մէջ, եթէ նախընթաց «խորհրդակցութիւններու» ամլութիւնը մոռնալով, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները աթոռ գրաւած ըլլային «հրապարակագիր»՝ հրճիգներու կողքին:

Բոլոր այս տգեղ իրադարձութեանց մէջ, ամէնէն աւելի վրդովիչ է սակայն լռութիւնը կաթողիկոսին: Հայրապետ մը ժուժկալութեան եւ լրջութեան հրաւէր կ'ուղղէ, ու ա՛յդ վայրկեանին, նո՛յն սրահին մէջ, «յառաջդիմական» ջրհանկիր մը լեզուին կուտայ՝ առանց սաստ ստանալու. գէ՛թ նուազագոյն հրաւէր մը, չչեղելու նիւթէն, եւ պարկեշտ մնալու:

Այդ մասին արձանագրեցինք, իր ատենին, մեր վիշտը:

Ցաւը պիտի մնար իր վերապահ չեշտին մէջ, ու պիտի չմղէր մեզ արտայայտուելու խորական ոգիին շուրջ, զոր կը տեսնենք ատենէ մը ի վեր, եթէ նոր եւ աւելի պատկերազարդ դէպքեր տեղի ունեցած չըլլային, ու Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ցոյց տուած չըլլար գրեթէ թշնամական ընթացք մը՝ հանդէպ Հ.Յ.Դաշնակցութեան:

Կաթողիկոսին Անթիլիաս ժամանումի օրերուն, ընդհանուր էր համոզումը, թէ ան պիտի գիտնայ իմաստուն հեռատեսութեամբ վարել գաղութէնագային եւ կրօնական գործերը, եւ չխախտել տեղական կառավարութիւններու վստահութիւնը՝ հանդէպ հայ ժողովուրդին:

Դժբախտաբար, սակայն, որ դէպքեր կու գան հերքել մեր ակնկալութիւնները, ու Սուրիոյ թէ Լիբանանի մէջ, հայ զանգուածներու կեանքը կը սկսի խռովուիլ ազգային թէ կրօնական նոր վէճերով:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, առայժմ, արձանագրենք երկու ախտանշաններ:

Ա.— Նոյեմբեր 29ին, «Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» գոյնզգոյն խամաճիկները՝ տօնախմբութիւն մը կազմակերպած էին Պէյրութի մէջ: Ծանօթ է, թէ ի՛նչ առաքինութեամբ եւ հաւատարմական ի՛նչ սրտագեղ նլոյթներով կը համեմեն այս բարիծադիկները՝ իրենց տօնակատարութիւնը: Մանրամասնութիւններով չենք զբաղիր. սակայն չենք կրնար հանդուրժել որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ոչ միայն ականջ յարէր իր ներկայութեամբ ու անպատկառօրէն Դաշնակցութեան հասցէին ուղղուած նախատինքներու, այլեւ իր կարգին ԽՕՍՔ ԱՌՆԷՐ՝ դատապարտելու համար այդ կազմակերպութեան ներկայի գործունէութիւնը, Ներգաղթի առթիւ:Իր համոզումով«կարգ մը մարդիկ (ըսել կ'ուզէ Դաշնակցականները) Ներգաղթի առնչութեամբ կարգ մը մանրամասնութիւններով են զբաղւում, խծբծանքներ են անում, անէշան հարցերով են զբաղւում»:

Ուրեմն «աննշան մանրամասնութիւն ու խծբծանք» է խարանել Տեղական Կոմիտէներու ձախաւեր գործունէութիւնը Ներգաղթի կազմակերպութեան գործին մէջ: «Խծբծանք» է թելադրել՝ Ներգաղթի իսկ սկզբնաւորութեան, որ Կոմիտէները թիւով ու թուականով գործ տեսնեն, պատճառ չդառնան տնտեսութիւններու քայքայման,անօթութեան եւ թշուառութեան, «հրաժարական»ներու խեղկատակութեամբ չփորձեն պառակտել գաղութը, թշնամացնել հայրը՝ որդիին դէմ, ու քոյրը՝ մօր դէմ: Ու տակաւին անլուր ու անասելի մեղքեր խարազանել՝ «աննշան հարցերու» շուրջ «խծբծանք» է: Գարեգին կաթողիկոսը կը հաւատա՞յ իր խօսքերուն:

Ահա նաեւ երկրորդ դէպքը,— Դամասկոսի առաջնորդական ընտրութիւնը, ուր եւս նո՛յն ՕՏԱՐ մատն է որ կը շարժի, երբ հակառակ Գաւառական եւ Քաղաքական ժողովներու բողոքիմութեան, «հրաշիւք իմն» ...միաձայնութեամբ առաջնորդ «ընտրուած» կ'ըլլայ Պաղտատի նախահաշակ արքեպիսկոպոսը, Մանասեան: Մենք ծանօթ ենք խնդրին բոլոր մանրամասնութիւններուն, տող առ տող, իւրաքանչիւր ժողովականի ամէ՛ն մէկ խօսքին: Գիտենք նաեւ, թէ Մանասեան արք.-ի իբրեւ առաջնորդ կամ կաթող. պատուիրակ նշանակումը Դամասկոսի թեմին, ունի նաեւ ներքին անպատեհութիւններ: Մանասեան կրնայ նստիլ, ու պիտի նստի Դամասկոսի առաջնորդարանը, բայց շուտով պիտի վայելենք պտուղները:

Գիտենք դարձեալ, թէ կաթողիկոսը հազար ձորէ ջուր բերած է, պարտադրելու համար իր կամքը: Տեղեակ ենք իր անպատշաճ եւ տգեղ խօսքերուն հանդէպ Դաշնակցութեան: Ինչո՞ւ այս թոյնը, քիչ մը ամէն տեղ, եւ ամէն առթիւ:

Աւելի պերճախօս փաստ մը կ'ապացուցանէ թէ կաթողիկոսը ուրիշին կամքով կը շարժի: Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ենթակայ թեմերու համար պատրաստուած Սահմանադրութեան նոր նախագիծը կ'առաջադրէ վերօյի վերին իրաւունք մը տալ կաթողիկոսին, որ, ըստ կամս, իրաւունք պիտի ունենայ լուծելու ո՛եւէ ժողով, «երբ յարմար չնկատէ անոր գործունէութիւնը»,—տարբեր խօսքով՝ ազգային բոլոր իշխանութիւնները պիտի դառնան «զոլամ»...: Միւս կողմէ, կրօնականներու ձայնը հաւասար կ'ըլլայ աշխարհականներու ձայնին՝ Ազգ. Վարչութեան մէջ: (Որքան աշխարհական, նոյնքան կրօնական անդամ):

Կը խուսափինք խորհրդածութիւններէ, սպասելով՝ որ այդ նախագիծը ենթարկուի Գաւառ. եւ Քաղաք. ժողովներու վիճաբանութեան: Կ'ընդգծենք սակայն, այժմէն իսկ, թէ ներկայ ոգիով ու ընթացքով՝ յստակ կ'երեւայ իսկական նպատակը, խառնակել գաղութը, բոլոր գաղութները:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Հայերը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայ գաղութը ուրեմն իր հին պատմութեան վրայ յենլով կրնայ Եգիպտոսի մէջ ընդունելութիւն գտած փոքրամասնութեանց շարքին իր որոշ տեղը գրաւել, բայց ան կրնայ նաեւ իր այս պահանջքը ուրիշ նկատումներով ալ արդարացնել: Իր աշխատասիրութեան շնորհիւ ան մեծ մասամբ կը սատարէ Եգիպտոսի տնտեսական բարօրութեան: Գլխաւորաբար կը տիրէ ծխախոտի ճարտարարուեստին որ Եգիպտոսի արտադրութեանց մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւէ եւ մաքսային վարչութեան կը հայթայթէ հասոյթի լաւագոյն աղբիւրը: Բայց ոչ միայն նիւթական յաջողութիւնն ու հարստութիւնը՝ այլ բարոյական եւ հոգեկան արժէքներն են որ իսկական հիմքը կը կազմեն հայ համայնքին: Իրենց շարքերէն ելած են Եգիպտոսի արուեստագէտներու եւ բժիշկներու համեմատաբար մեծ մասը: Հայ գաղութը որուն ետին ոչ մէկ պետութիւն կանգնած է, երբեք քաղաքական դժուարութիւններ չէ յարուցած: Այս բոլոր պատճառներու հետեւանքով Եգիպտոսի հայգաղութը ոչ միայն թոյլտուութիւն գտած, այլեւ բարի վերաբերման առարկայ դարձած է: Այս պայմաններու տակ Հայերու ուղղուած Ներգաղթի ռուսական հրաւէրը ո՞ր աստիճան կրնայ յաջողութիւնգտնել:

Մեծ զարմանքով տեսնուեցաւ թէ հազարաւոր Հայեր Ներգաղթի դիմում կատարած են, ասոնցմէ շատերը այնպիսի զբաղումի տէր մարդիկ որոնց համար Երեւանի կամ Լէնինականի մէջ գրեթէ տեղ եւ է ասպարէզ չկայ, օրինակ՝ լուսանկարիչներ, պերճանքի կօշկակարներ, manicureի տուներ, արուեստագէտ կահագործներ, ակնեղէնի մասնագէտներ եւն.: Հազարաւորներ պատրաստակամութիւն յայտնած են հեռանալու երկրէ մը ուր իրենց օրապահիկը կը շահին, վերադառնալու համար անծանօթ հայրենիք մը: Շատերը նոյնիսկ չեն գիտեր թէ իրենց ի՞նչ աշխատանք պիտի նշանակուի կամ ո՞ր բնակավայրը պիտի յատկացուի: Հայերը խստիւ կառչած իրենց մշակոյթին եւ աւանդութեանց, պարզ կեանք մը կը վարեն, Եգիպտոսի ընծայած նիւթական պայմաններուն առաւելութեանց մասնաւոր կարեւորութիւնչենտար:Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել իրենց քաղաքական գոյավիճակին անստուգութիւնը: Թէեւ յարգուած են, բայց օտար փոքրամասնութիւն մը ըլլալէ չեն դադրիր: Արաբական երկիրներու մէջ օտարի մը կատարեալ ձուլումը միշտ շատ դժուարին եղած է, իսկ ներկայիս գրեթէ անկարելի դարձած, յարաճուն ազգայնամոլութեան մը հետեւանքով: Գաղթական մը գոյավիճակը կամ նոյնիսկ եգիպտական անցագրի մը տիրացումը օտարականին չեն ապահովեր եգիպտացի քաղաքացիին վայելած օրինական պաշտպանութիւնը կամ իրաւունքները: Դարերու ընթացքին Հայերը հալածանքներէ եւ պանդխտութենէ այնքան տառապած են որ, քաղաքական որոշ գոյավիճակ մը ունենալու իրենց փափաքը հասկնալի կ'երեւի:Որով, Մերձաւոր Արեւելքի Հայերը Ներգաղթի հրաւիրող Մոսկուայի առաջարկը անշուշտ նպաստաւոր ընդունելութիւն մը պիտի գտնէր: Այժմ տեսնենք թէ այս ձեռնարկը ինչպէ՞ս գործադրուեցաւ:

1943 Սեպտ.ի վերջը Եօրքի արք. Կարպէթ Մոսկուայէն վերադարձին երկար ատեն Եգիպտոս մնաց: Քանիցս տեսակցութիւններ ունեցաւ Աղեքսանդրիոյ պատրիարք Քրիստափորոս Բ.ի հետ: Իմացուեցաւ թէ Ռուսիոյ մէջ պետութիւնն ու եկեղեցին իրարու հետ հաշտուած էին: Թէ Ս. Սինոդը վերահաստատուած և Մոսկուայի Մետրապօլիտը իբրեւ Ռուսերու պատրիարք անոր գլուխը անցած էր: Կղերը վերահաստատուած եւ Կարմիր Բանակին մէջ կրօնական խնամքը վերստին կազմակերպուած էր: Ասիկա բաւական էր որ Մերձ. Արեւելքի միլիոնաւոր Օրթոտոքսները իրենց ուշադրութիւնը դէպի Մոսկուա դարձնէին:

Ռուսիոյ եկեղեցական քաղաքականութեան մէջ տեղի ունեցած այս յեղաշրջումը մասնաւոր նշանակութիւն մը ունէր Հայերուն համար: Երեւանի Հանրապետութեան հետ հաղորդակցութիւն հաստատելու մասին անոնց կասկածները այս կերպով կը փարատէին:Երբ եկեղեցին վերահաստատուէր, միայն այն ժամանակ պիտի յարգուէին ընտանիքին, կրօնքին եւ աւանդութեան իրաւունքները, որոնց համար այնքան նախանձախնդիր էին: Քաղաքացիական կազմակերպութենէ մը զուրկ, տարագիր համայնքներու համար, եկեղեցին եւ դպրոցն է որ կը ստեղծեն հզօրագոյն կապը անհատներու միջեւ: 1944ին Մոսկուայի պատրիարքին Երուսաղէմ եւ Գահիրէ այցելութենէն վերջն է որ հայ կղերը կրցաւ ազատօրէն յանձնարարել ներգաղթը, ինչպէս Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեան Ատրպատականի եւ Եգիպտոսի առաջնորդ Սիրունեան արք. Գահիրէի մէջ:

Հայ Հռովմէական շրջանակներու մէջ սակայն որոշ ընդդիմութիւն մը շարունակուեցաւ: Ռուս դիւանագիտութիւնը ջանաց մեղմացնել զայն: Որոշուեցաւ վերահաստատել Էջմիածնի Կաթողիկոսի գահը: Ըստ շատ հին սովորութեան մը Կաթողիկոսի ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ աշխարհի բոլոր գաղութներէ նշանակուած աշխարհական եւ եկեղեցական պատուիրակներու համաժողովի մը կողմէ: Այս համագումարը տեղի ունեցաւ 1945 Յունիսին, Երեւանի մէջ: Զարմանքով տեսնուեցաւ թէ մեծ թիւովհայկաթոլիկ անձնաւորութիւններ հրաւիրուած էին համաժողովին (Յառաջ — բոլորովին սխալ): Ասոնք գրեթէ առանց բացառութեան հրաւէրը ընդունած ու քանի մը շաբաթ Երեւանի կառավարութեան հիւրերն եղած էին: Զենք կրնար ըսել թէ այս այցելութիւնը զիրենք համոզած ըլլայ խորհրդային կարգուսարքին առաւելութեանց մասին, բայց եւ այնպէս իրողութիւն է թէ անոնք հրաժարեցան վարչաձեւին դէմ դիրք բռնելէ: Վատիկանի մէջ քիչ մը ուշ վերահասու եղան այն վտանգներուն զորս ստեղծած էր գործակցութիւնը կաթոլիկութեան եւ հայ հայրենասիրութեան միջեւ: Անցեալ Ապրիլին էր միայն, որ հայ կաթոլիկներու իբրեւ քաջալերանք, Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գրիգոր Պետրոս Աղաջանեան կարտինալութեան աստիճանի բարձրացաւ:

Ամբողջ այս քաղաքական կրօնական ձեռնարկը գլուխ հանուեցաւ հայ կղերին եւ ռուս դիւանագիտութեան գործակցութեամբ: Յայտնի է թէ ասոնք ընկերակցաբար ի՞նչ շահեր կըհետապնդեն: Քէնթրպըրիի արք.ը Կաթողիկոսին գահակալութեան օրը Երեւանի մէջ ճառ մը արտասանեց ուր այս խնդրոյ վրայ ազատօրէն արտայայտուեցաւ. — «Ես, բաւ., ամբողջովին համամիտ եմ որ Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հողամասերը կարելի եղածին չափ շուտով Հայաստանի վերադարձուին»: Պատմականապէս՝ Բագրատունիներու Կիլիկեան մեծ թագաւորութեան վրայ յենլով Մեծ Հայաստանի մը գաղափարը կրնար վերակենդանանալ: Այսպիսի գաղափար մը հայ ազգային ըղձացումը կը շոյէ եւ կը ծառայէ ռուսական շահերուն: Հայերու ինչպէս եւ հայկական հողամասի հարաւային եւ արեւելեան կողմը գտնուող Քիւրտերու պահանջները կրնան կացութիւն մը ստեղծել որ առիթ տայ Ռուսիոյ առջեւ բանալ Միջերկրականի եւ Պարսից Ծոցի ճամբաները: Երբ հայ ազգը վերստին կազմակերպուի ու իր ազգային գիտակցութիւնը արթննայ, իրմէ պիտի պահանջուի որ վերյիշէ իր պատմութեան եղերական դէպքերը: Մինչ կը բաւէ՞ պատասխանել, ըսելով թէ Կարսի եւ Արտահանի շրջաններուն մէջ Հայ չկայ: Երեւանի Ռատիօն անգամ մը սա հարցումը ուղղեց. «Ո՞ւր են անոնք եւ ի՞նչ եղած են ուրեմն»: Ռուսահայաստանը խորհրդանշան մը ունի որ կը զարդարէ քարոզչական գրքոյկներն ու դասագիրքերը. Արարատ լեռն է ան: Այս լեռը սակայն Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի:

Բոլոր այն երկիրներու մէջ ուր Հայեր կ'ապրին Ռուսիա նոր հետեւորդներ գտած է: Անոնք միայն մէկ հատն են այն յաղթուկներէն զորս իր տրամադրութեան տակն ունի: Ատենօք Ցարը ինքզինքը Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնեաներուն պաշտպանը կը նկատէր: Պաղեստինի մէջ մարդիկ կը յիշեն այն բազմաթիւ Մոսկով ուխտաւորները որոնք հետիոտն դէպի Երուսաղէմ կ'ուղղուէին: Արդեօք այդ ուխտաւորները այժմ ուրի՞շ տարազով մը պիտի վերադառնան:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅԻ (Ամերիկա) մէջ Նոյ. 23ին յանկարծամահ եղած է ընկեր Ներսէս Նահապետեան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Նշանակալից դէպքեր

Ինչպէս գրած էինք, Դեկտ. 18ի Ազգ. Ժողովէն հեռացած էին Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավար Ճելալ Պայար ու իր ընկերները, իբրեւ բողոք վարչապետին իրենց դէմ ուղղած անարգական բառերուն։ Թուրք մամուլը իրար անցած էայս առթիւ, որովհետեւ ընդդիմադիր երեսփոխանները կը յամառին բացակայ մնալ։

«Ուլուս» թերթը անուղղակի լեզուով մը կը հրաւիրէ Դեմոկրատները՝ վերադառնալ Ազգ. Ժողով։

Այս կացութեան առջեւ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ յարմար դատած է միջամտել անձնապէս։ Զանգայայէն մասնաւոր ինքնաշարժ մը ղրկելով, իր մօտ հրաւիրած է, երկրորդ անգամն ըլլալով, Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ՝ Ճելալ Պայար եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ։

Խիստ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեանց, որ բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին։ Կը թուի թէ Դեմոկրատները տրոհած են տեղի տալ, բայց կը պահանջեն որ երաշխիք տրըւի իրենց, որպէսզի կրկին չպատահին այդ տեսակ դէպքեր։ Դեմոկրատ կուսակցութեան պետը տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ փոխ-վարչապետին հետ։ Այս խօսակցութիւններէն վերջ դեմոկրատ երեսփոխանները միշտ ժողովներ կը գումարեն իրենց կեդրոնին մէջ։

Ֆուատ Քէօփրիւլիւ «Քուվվէթ» թերթին մէջ տպուած խմբագրականով մը կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան.— Իշխանութեան գլուխ գըտնուող կուսակցութիւնը չկրցաւ ատենին ըմբռնել, թէ երկիրը անհրաժեշտ ժողովրդավար բարեշըրջում մը պիտի կրէ եւ թէ ոչ մէկ ուժ պիտի կրնայ արգիլք հանդիսանալ անոր։ Նախկին մտայնութեամբ ջանաց արգիլք հանդիսանալ, բայց չյաջողեցաւ։

«ԲԱՒԱԿԱՆ Է, ՀԱՍԿՑԱ՛ՆՔ…»

Կրթական նախարարութեան քննութեան առթիւ բուռն եւ յուզումնալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Շատ մը երեսփոխաններ չեշտած են անհրաժեշտութիւնը, երիտասարդութեան ոգին առողջացնելու եւ զայն անվթար պահելու «արտաքին թունաւոր գրգռութիւններուն դէմ» (համայնավարութիւն)։ Ըստ ճառախօսներուն, երկրին մէջ շատ մը գիրքեր կը հրատարակուին, բայց բարոյապէս ինկած գիրքեր են անոնք։ Երիտասարդութիւնը պէտք է հաւատքով դաստիարակուի եւ կրօնասէր դառնայ։ Այս առիթով թէր ու դէմ վիճաբանութիւններ են տեղի ունեցած։ Մինչդեռ երեսփոխան մը կրօնքի մասին այդ տեսակէտը կը պարզէր, ուրիշներ սկսած են աղմկել ու պոռալ» բաւական է, հասկցանք, կը բաւէ, հեր»։

Այդ միջոցին Ներքին գործավար Շիւքրիւ Սէօքմէնսիւէր բաներ մը կ'ըսէր վարչապետին, յետոյ գացած կրթական գործավարին մօտ, անոր ականջին փսփսացած է։ Ապա Նրբանցքը հաւաքուած շատ մը երեսփոխաններ ներս մտնելով իրենց տեղերը գրաւած են։

Ճառախօս երեսփոխանը՝ Մուհիտտին Պահա Փարս, կը շարունակէր խօսիլ, մինչ երեսփոխաններ «բաւական է» կը պոռան ու կը ծափահարեն։ Պահա Փարս սկսած է տալ անունները Ճելալ Պայարի, Ատնան Մէնտէրէսի եւ մարաջախտ Ֆէվզի Չաքմաքի, անոնց կատարած քննական պտոյտներուն առթիւ։ Ժողովը այլեւս մտիկ չըներ ատենախօսը, որ մարաջախտ Չաքմաքի համար կ'ըսէր.— Շփոթ եւ մութ խօսքեր ըսեր է Իզմիրի մէջ։ Ինշալլահ, զաւակներս, հայրենիքը պիտի փրկուի, ազատութիւնը պիտի ողջունենք։

Պոռչտուքը կը սաստկանայ, շատեր կ'ընդմիջեն.— Հասկցանք, կը բաւէ։

ԿՐՕՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ապա բեմ կը բարձրանայ վարչապետ Րէճէպ Փէքէր եւ խոր լռութիւն մը կը տիրէ.— Կրթական խնդիրներու առիթով, կրօնքի հարցը յուզեցիք, ըսեմ որ կրօնական մարզին մէջ Թուրք ազգը նախանձելի զանգուած մըն է, հայրենակիցները կատարեալ ազատութիւն ունին օգտուելու կրօնքի ազատութենէն։ Սխալ պիտի ըլլար կարծել, թէ կրօնական միջոցները կրնան արգելք ըլլալ օտար գաղափարներու եւ քաղաքական համոզումներու տարածումին, եւ ատոր օրինակ կը յիշէ երկու կրօնամոլ երկիրներ, կաթոլիկ Սպանիան եւ օրթոտոքս Ռումանիան, ուր քաղաքական կիրքերը կ'եռան ամէն օր։ Թէ անկարելի է համայնավարութիւն կոչուած թոյնը չէզոքացնել անոր չափ կործանարար թոյնով մը, այլ ամէնէն փրկարար միջոցն է ազգային բարոյականը եւ ազգայնականութեան զգացումը։

Կրթական գործավարն ալ մասնակցելով վիճաբանութիւններուն, ըսած է թէ վարժարաններուն մէջ «ազգային դաս» մը պիտի հաստատէ այսուհետեւ, որպէսզի հայրենիքին զաւակները մեծնան ազգայնական մաքուր կրթութեամբ մը։ Պէտք է լրջօրէն մտածել Թուրք սերունդի բարոյական առողջութեան։

★ Էսկիշէհիրի բանուորական սէնտիքան վերջերս յայտարարութիւն մը ցրուած էր, ուր կը դրդուէր բոլոր գործաւորները եւ զանոնք միաբանութեան կը հաւիրէր, փրկուելու համար դրամագլխի բռնատիրութենէն։ Շարժումին պարագլուխները Մէհմէտ Թան եւ Ֆահրի Տիգ ձերբակալուած են եւ երկուքուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած։ Սէնտիքան հիմնուած էր քաղաքական նպատակներով եւ ուզած են ձախ հոսանքը տարածել Էսկիշէհիրի մէջ։

Մամուլը լայնօրէն կը գրաղի հակահամայնավար ձերբակալութիւններով եւ Պաշարման Վիճակի հրմանատարութեան որոշումներով։ Կը գովեն ձեռք առնուած միջոցները, նոյն իսկ ուշ մնացինք, կ'ըսեն։ «Կ'ուզէին թունաւորել Թուրք երիտասարդութիւնը, աշխատաւոր դասակարգը, երկրին ապահովութեան դէմ դառել։ Շահագործեցին երկրին փափուկ կացութիւնը ներքնապէս եւ արտաքնապէս եւ յանդգնութիւնը այնքան առաջ տարին, որ սկսան գործել հայրենիքին ամբողջականութեան դէմ»։ Իսկ «Վաթան» կը գրէ.— Շատ տեղին են Պաշարման Վիճակի հրամանատարութեան կարգադրութիւնները։ Մենք կուսակից ենք գաղափարական ազատութեան, բայց երբեք խռովարարական եւ երկիրը թունաւորող գործերու։ Չենք կրնար ընդունիլ, որ ազատութիւնը գործիք դառնայ ազատութեան դահիճներուն, որոնք օտարներու հաշւոյն ծառայելով, մեր անկախութիւնը վտանգի տակ կը դնեն»։

★ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ Ճելալ Պայարի եւ իր երկու ընկերներուն՝ Րէֆիք Գորալթանի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի դէմ մահափորձ մը սարքուած էր որ ձախողեր է, կը գրէ «Եէնի Սապահ»։

ՀԱՅՆՈՑ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Յառաջ).—Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ամէն տեղ կը հասնի.— Հիւանդի մը այցելե՞լ պէտք է,— Խաչուհիները ներկայ են։ Դպրո՞ց մը պէտք է,— մատաղ եւ նոր սերունդին հայերէն սորվեցնելու համար,— Խաչուհիները նոյնպէս ներկայ են, կազմ ու պատրաստ։ Իսկ Նոր Տարիին մանուկները ուրախացնե՞լ հարկ է,—եւ ահա մեր ժրաջան Խաչուհիները գործի վրայ են, միշտ յօժար, միշտ պատրաստ։

Կիրակի, 29 Դեկտ. Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շատ կոկիկ հանդէս տօնածառ մը կազմակերպած էր Մանուկներու Օրուան առթիւ, քաղաքիս Սէրքըլ Կաթոլիք սրահին մէջ։

Հարիւրաւոր երկսեռ փոքրիկներ եւ նոյնքան ծնողներ ժամանակէն առաջ արդէն կը թնդացնէին սրահը։ Ճիշդ ժամը 3ին հանդէսի բացումը կատարեց Հ. Կ. Տէրմոյեան, ուսուցիչ Կապ. Խաչի դպրոցին, տալով հակիրճ տեղեկութիւններ դպրոցի եւ անոր աշակերտութեան մասին, ինչպէս նաեւ ծանրանալով Կապոյտ Խաչի ազգօգուտ գործունէութեան վրայ։ Երկու դպրոցներու (րիւ Լաֆայէթի եւ Սէն-Մարթէնի) աշակերտները գրեթէ ամէնքը՝ մէկիկ մէկիկ բեմ ելան արտասանելու եւ կամ երգելու համար։ Արտասանութիւնները գեղուն հայրենի կարօտով ներկաներու ծափերուն արժանացան։ Աւելի փայլ մը տուին հանդէսին Օր. Անժէլ Կարապետեան եւ Կ. Պէրպէրեան մին՝ երգելով, իսկ միւսը՝ ջութակի վրայ նուագելով երկու սիրուն կտորներ։ Եղաւ անակնկալ մը Կապ. Խաչի Սանուհիներու կողմէ.— 4 օրիորդներ ներկայացուցին «Մխամոլը», արդիական կեանքէ վերցուած տեսարան մը։

Ասկէց վերջ, 15 վայրկեանի մէջ, տեղի ունեցաւ նուիրատուութիւն մը, որմէ գոյացաւ մօտ 23 հազար ֆրանք։ Հոս կ'արժէ յիշել որ զոյգ դպրոցներու աշակերտութիւնը բոլորովին ձրիաբար կը յաճախէ դպրոցները։ Յաջող էր նուիրատուութիւնը, բայց նոյնքան յաջող եւ առատ էին Կաղանդ Պապայի բերած նուէրները, դիզուած հանդիսաւոր տօնածառին առջեւ։

Ժպիտ, ուրախութիւն, ճիչ եւ պոռչտուք, սրահը կը թնդար.— մանկական ձեռքերը ծանրաբեռնուած էին ուտելիքներով։

Իբրեւ վերջաբան, ներկայացուեցաւ «Երեք Քաջերը», ծիծաղաշարժ երեք արարով զաւեշտը։ Դերակատարները, ամէնքն ալ սկսնակ, շատ յաջող կերպով կատարեցին իրենց դերերը, խնդացնելով եւ զուարճացնելով ներկաները։

Թղթակից 1947

ՆԿԱՐԻՉ ՏԻՐԱՆԻ նկարահանդէսին առթիւ (53 rue de la Boëtie Galerie Bose) Spectateur կը գրէ.— Տիրան, դեռ երիտասարդ մը որ յայտնապէս կը մատնէ նկարիչի եւ պատկերազարդողի մը յատկութիւնները։ Գունարան՝ առանց ծայրայեղութեան, գիտէ իր տեսարանները յօրինել, եւ ընդունակ է երգելու փոխն ի փոխ կանացի շնորհները, կախարդանքը ջուրի մը, ուր կ'արտացոլայ յարափոփոխ երկինք մը, նաեւ կ'երեւակայէ հաճելի տեսարաններ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱԼԱԹԻԱ

Կը գտնուի Բերիա աւանի հարաւային կողմը, գրեթէ կցուած Նոր Սեբաստիոյ։ Երկու գիւղերուն միջեւ կը բարձրանան երեք շէնքեր, կառուցուած Տիգրանակերտի Վերաշինաց միութեան կողմէ։ Նոր Մալաթիան հիմնուած է 1928ին, ամերիկաբնակ Մալաթիացիներու Կրթասիրաց Միութեան աջակցութեամբ։ Կղրապատ ճամբաներ, որոնց աջէն ու ձախէն կը սուրան ինքնաշարժներ։

Այս տարի պիտի աւարտի, շինութիւնը դործարանին, որ պիտի արտադրէ «Ֆիլ տ'էքօս» մետաքսահիւս դուլպաներ։ Ունի թատրոնի եւ շարժանկարի միացեալ շէնք մը։ Թատրոնի դերասանական խումբին մաս կը կազմեն՝ Պուլկարիայէն ներգաղթած դերասան Գեղամ Շարոյեան ու իր կինը եւ դերասան Ա. Տիւլկէրեան։

Հոն կը գտնուի Բերիայի շրջանի սնունդի գործարանախումբը, որ սպառման համար կ'արտադրէ քաղցրեղէններ, պահածոներ, չոր միրգեր, ընդամէնը տարեկան 150 թոն։ Նաեւ 10.000 լիթր օղի եւ 20.000 լիթր գինի։

Ունի ելեկտրաջաղացք մը ալիւրի համար, բայց առնցմէ վեր կայ «Սթալին» հիւսուածեղէնի գործարանը, որ տարեկան կ'արտադրէ երկուքուկէս միլիոն ռուբլի արժողութեամբ զանազան տեսակ հիւսուածեղէններ,— շապիկ, ներքնազգեստ, եւն.։ Գործարանին երեք հարիւր բանուորներէն քանը այս տարի ներգաղթողներ են, մեծ մասով Մալաթիացի։

Բերիա աւանի երեք կոլխոզներէն ամենամեծն է Նոր-Մալաթիայի «Սթալին» կոլխոզը, բաղկացած 230 տնտեսութիւններէ, 17 ներգաղթող ընտանիքներ ընդունուած են այստեղ։ Կոլխոզը ունի 725 հեքթար հող։ Մշակուած հողերը ծածկուած են այգիներով, մրգաստաններով, բանջարանոցներով եւ ցորենի արտերով։ Կոլխոզը կ'արտադրէ նաեւ օղի եւ գինի, սակայն անոր գլխաւոր հարստութիւններէն մէկն է շերամապահութիւնը։ Այս տարի պետութեան յանձնած է 1178 քիլօ մետաքս փոխանակ նախատեսուած 1050 քիլոյի։ Զանգուի ջրանցքի շինութիւններն աւարտելու պարագային, հարիւրաւոր հէքթար հող պիտի շահի Նոր Մալաթիան։ Այս ջրանցքը պիտի երկարի մինչեւ Էջմիածին։

Աւանը ունի մանկապարտէզ, մանկամսուր եւ գրադարան։ Իր տասնամեայ միջնակարգ վարժարանը այս տարի պիտի ունենայ 460 աշակերտ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժամանակէ մը ի վեր միութեանս ֆութպոլի Ա. խումբը քանի մը պարտութիւններ ունեցաւ ախոյեանական մրցումներու խաղարկութեանց մէջ։ Մեր տղաքը ամէն միջոց ի գործ դրած էին, բայց բախտը միշտ չէր ժպտեր։ Վարչութիւնը՝ մանաւանդ ֆութպոլի յանձնախումբը լաւ գիտէին որ անցողական էին այս պարտութիւնները եւ տղոց նոր ոյժ եւ փափաք տալու համար դասախօսութեան հրաւիրած էին միութեան սրահին մէջ նշանաւոր զուիցերիացի ֆութպոլիստ Brouhenը որ Ֆրանսայի առաջին demi centreն էր։ Լեցուն էր սրահը եւ պերճախօս զուիցերիացին գեղեցիկ օրինակներով բացատրեց ֆութպոլի գաղտնիքները, խլելով ներկաներուն ծափերը։ Եւ արդէն այս կիրակի օրուան միութեանս առաջին խումբին ունեցած խաղարկութիւնը Salin de Giraudի մէջ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս նշանաւոր entraineurի մը տուած խրատները օգտակար կ'ըլլան, եթէ գործադրուին։

Ֆրանսական լրագիրները գրած էին թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չարաչար պիտի պարտուէր, քանզի Ֆըրանսացիները շատ բարձր խաղարկութիւն մը ունէին, սակայն անգամ մը եւս մեր տղաքը ցոյց տուին իրենց բարձր ոգին եւ կամքը։ Թէեւ յաղթական էին 3—1 խաղին վերաջաւորութենէն 10 վայրկեան առաջ, բայց Ֆրանսացիները օգտուեցան մեր պաշտպանողականներուն երկու սխալներէն, հաւասարեցուցին 2 նշանակէտ շահելով։

Այս խաղարկութեան արդիւնքը շատ մեծ յաջողութիւն մըն է միութեանս համար։

Այս ուրբաթ կրկին միութեանս սրահին մէջ պիտի դասախօսէ International Olympic de Marseilleի ֆութպոլիստներէն Zermai եւ այսպէս ամէն ուրբաթ նշանաւոր ֆութպոլիստներ իրենց բարձր դասախօսութեամբ պիտի գան բարձրացնել միութեանս արժանիքը եւ պատիւը։

★ Գալ կիրակի, 19 Յունուար միութեանս St. Loupի սեփական դաշտին վրայ առաջին խումբը պիտի մրցի անպարտելի Miramasի խումբին դէմ։ Առաջին հանդիպումին մեր տղաքը չարաչար պարտութեան մատնուեցան 6—0ով, ի՞նչ պիտի պատահի այս կիրակի մեր տղաքը պիտի կարենա՞ն պարտութեան մատնել այս նշանաւոր խումբը որ յաղթութենէ յաղթութիւն թռչելով Promotion d'Honneurի ախոյեանութեան դափնին խլել կ'ուզէ։ Անշուշտ հայ մարզասէրները խուռներամ դիմելով մրցավայրը, պիտի քաջալերեն մեր տղաքը։

Վահան Շամլեան

Ամերիկա կ'ամբաստանէ Լեհաստանը

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը խիստ ծանուցագիր մը ուղղեց լեհական կառավարութեան, պատճէններն ալ հաղորդելով Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան: Թերթերը կը գրեն թէ ծանուցագիրը, որ խմբագրուած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին՝ զօր. Պէտըլ-Սմիթի կողմէ, կ'ամբաստանէ Լեհաստանի կառավարութիւնը, քաղաքական ոճիրներ, ձերբակալութիւններ եւ ուրիշ ընտրական միջոցներ վերագրելով անոր: Եւ կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը վրդովուած է այս արարքներէն որոնք ուղղուած են ընդդիմադիրներուն դէմ: Այս առթիւ կ'աւելցնէ թէ յունուար 19ի երեսփ. ընտրութիւնները անկարելի պիտի դառնան, եթէ շարունակուի այս գործունէութիւնը որ հակառակ է ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանութեանց մէկ մասը — խուզարկութիւններ եւ յարձակումներ գիւղացիական կուսակցութեան ժողովներուն վրայ — հիմնուած են Լեհաստանի փոխ-վարչապետին մեղադրանքներուն եւ չէզոք աղբիւրներու վրայ: Ամերիկեան կառավարութիւնը իր ծանուցագրին պատճէնները հաղորդելով Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան, խնդրած է իրենց կարգին դիտողութիւններ ուղղել: Կ'ըսուի թէ անգլ. կառավարութիւնն ալ նոյնիմաստ լուրեր ստացած է Լեհաստանէն: Յայտնի չէ թէ Անգլիա նոր ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ՞: Գալով Խ. Միութեան, անկանոնութիւն չի տեսներ ընտրական պատրաստութեանց մէջ եւ իր կարգին կ'ամբաստանէ աջակողմեան տարրերը:

★ Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ 22 հոգի եւս ձերբակալուեցան, իբրեւ մեղսակից հակայեղափոխական դաւադրութեան մը որ երեւան հանուած էր անցեալ շաբթու: Բարձրաստիճան կղերական մը այս առթիւ ըսած է թէ համայնավարները «կը չափազանցեն փոքր գործ մը, զօրացնելու համար իրենց դիրքը Հունգարիոյ մէջ»:

Կացութիւնը Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Դշ. օրուան թուականով.— Ղավամ Սալթանէ, Իրանի վարչապետը, այսօր յայտարարեց թէ երկիրը «գրեթէ կատարեալ ազգային միութեան հասած է վերջին վեց ամիսներու ընթացքին»: Եւ լոյս յայտնեց թէ պիտի յաջողի հետացնել օտար միջամտութիւնը Իրանի ներքին գործերուն մէջ: «Այլեւս վերջացած է այն շփոթութիւնը որ ստիպեց մեզ Միացեալ Ազգերու օգնութիւնը խնդրել»:

Այս առթիւ ըսաւ թէ ամերիկացի ճարտարագէտներ նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարեն, եօթնամեայ ծրագիր մը կազմելու համար որ սահմանուած է արդիացնելու Իրանի ճարտարագործական, հողագործական եւ ընկերային հաստատութիւնները: «Հակառակ կարգ մը եսասիրական շահերու որոնք կը փորձեն վարկաբեկել կառավարութիւնը, ազատ եւ ժողովրդավար ընտրութիւնները պիտի սկսին այս շաբթու եւ պիտի լրանան երկու ամիսէն»:

Վարչապետը աւելցուց թէ Հիւսիսային Իրանի մէջ Իրանեւռուսական քարիւղի ընկերութիւն մը հաստատելու առաջարկը խորհրդարանին պիտի ներկայացուի առաջին առթիւ եւ մանրամասնութիւնները պիտի ճշդուին ազգին ներկայացուցիչներուն կողմէ: Յետոյ հերքեց այն մեղադրանքները թէ իր ներքին քաղաքականութիւնը ազդուած է Թէհրանի ամերիկեան դեսպանէն: «Իրան կը շարունակէ բարեկամական յարաբերութիւններ վարել իր բոլոր դրացիներուն հետ, բայց վճռած ենք մեր սեփական խնդիրները լուծել եւ մեր գործերը վարել համաձայն Միացեալ Ազգերու կողմէ փոքր ազգերու տրուած երաշխաւորութեանց»:

★ Դարձեալ Թէհրանէն ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Ատրպատականի գրաւումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, նորէն հրապարակ իջած է ձախակողմեան «Թուտէհ» կուսակցութիւնը, բայց տարբեր ուղղութեամբ: Իր թերթին՝ «Ռահպար»ի տեղ, որ խափանուեցաւ արեւմտեան պետութեանց դէմ յարձակած ըլլալով, կը հրատարակէ «Մարտում»ը: Կուսակցութիւնը տասը կէտերէ բաղկացած յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը քննադատէ անցեալ գործունէութիւնը, կը յայտարարէ թէ պիտի մաքրուին արկածախնդիրները» եւ կը յանձնարարէ իր հետեւորդներուն հնազանդիլ կառավարութեան:

Այս անակնկալ դիմափոխութեան առթիւ, աջերը կ'ըսեն թէ ռազմախաղ մըն է, հետապնդումէ խուսափելու համար. իսկ ձախերը դիտել կուտան թէ նոր տարրեր մտնելով կուսակցութեան մէջ, ձեռք առած են ղեկավարութիւնը եւ բոլորովին ենթարկուած կառավարութեան հրամաններուն:

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ 6 Cité Martignacէն փոխադրուած է **7 rue Copernic, Paris (16). Métro:** Victor Hugo կամ Boissière:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԲԱՆԱԿԸ զօրացնելու համար, ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարեց թէ ֆրանսական բանակի ռեւէ զօրամաս կամ անհատ զինուոր կրնայ անմիջապէս Ծայր. Արեւելք փոխադրուիլ: Հնդկաչինի ֆրանսական զօրքին թիւն է մօտ 65.000 եւ 10.000 զինուորներ ալ ճամբան են կամ արդէն հասած:— Հանոյի անգլիական, ամերիկեան եւ չինական հիւպատոսները կը ջանան ազատել 200 ֆրանսացի պատանդներ:

— Աննամի դաղտնի անթէլը կը մեղադրէ Ֆրանսայի գաղթային նախարարը թէ մերժեց իր հրաւէրը, հաշտութեան բանակցութիւններ կատարելու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի թագաւորը մայրաքաղաք հասաւ Դշ. օր եւ ընդունուեցաւ ասիական շքեղութեամբ, հակառակ ձիւն-ձմրան: Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ անձամբ դիմաւորեց թագաւորը, որ Ալէքսանտրէթէն հասած էր 24 ժամէն:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Ճէմալ Հիւսէյնի, Պաղեստինի արաբական կուսակցութեան նախագահը եւ արաբականԳերագոյն Կոմիտէին փոխ-նախագահը, որ Միւֆթիին եղբօրորդին է, յայտարարեց թէ Արաբները պատերազմ պիտի հռչակեն, եթէ Անգլիացիները վաւերացնեն հրէական պետութեան ծրագիրը: «Եթէ հրէական պետութիւնը կազմակերպուի, մենք արշաւանքներ պիտի կատարենք ճիշդ այնպէս ինչպէս 1936ին, 1937ին եւ 1939ին: Միայն թէ այս անգամ աւելի լաւ պատրաստուած ենք: Անգլ. իշխանութիւնները պիտի տեսնեն որ շատ մը արաբ զինուորներ դասալիք պիտի ըլլան իրենց բանակէն, օգնելու համար իրենց արաբ եղբայրներուն: Բոլոր արաբական պետութիւնները օգնութիւն պիտի ղրկեն մեզի»:

Գեղարուեստական մեծ երեկոյթ

18 Յունուար չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Métro: Iéna: ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆ կը ներկայացնէ

Ց Ո Ց Ս Լ

Երկրորդ ձեռնարկը նուիրուած հայ դեղարուեստի վերածնունդը կերտողներուն: Մասնակցութեամբ Օրիորդներ՝ Մատլէն Անէմեանի, Անոյշ Աւտոմեանի, Ժանին Առաքելեանի, Արաքսի Տիւմէճեանի, Հայկուհի Խըտըշեանի, Անի Թէլեանի:

Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեանի, Ռուբէն Տէր Ասլանեանի, Մկրտիչ Մարտիկեանի եւ Մինաս Սէտէֆճեանի:

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել հեռախօսով, Ռուբէն Տէր Ասլանեանի CHA. 03-15, որ ուղղակի ձեր հասցէին պիտի ղրկէ զանոնք:

Սեբաստացիներու օր

Կազմակերպուած՝ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, 19 Յունուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3—6, Voltaireի սրահներուն մէջ, 21 rue de l'Odeon, métro: Odéon: Կը բանախօսէ՝ Նոր Սեբաստիոյ եւ հայրենիքի մասին Խ. Հայաստանէն նոր վերադարձած Զ-ՈՐԲՈՒՆԻ:

Գեղարուեստական նոխ բաժին, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ յայտնի թառիստ՝ Գարեգինի: Մասնաւոր պիւֆէ: Կը հրաւիրուին Սեբաստիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները իրենց ընտանիքներով: Մուտքը ազատ:

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն օրը պիտի կատարուի ներդաշնակ հանգանակութիւնը, միութեանս հանգանակիչ յանձնախումբին կողմէ որուն լիազօր անդամներէն՝ Տօքթ. Ա. Պօղսեան, Նշան Համբարձումեան, Ճօն Մէլիքեան, Վ. Թօսունեան, Ե. Անտուրեան, վաւերացուած ներդաշնի կեդր. յանձնախումբէն: — Վարչութիւն

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշդապէս 14.45ին
ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՀՕՆ

Կը գործադրուին Պ. ՕՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆիգործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը:

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Պօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Պ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Պ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65: Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Պ. Վ. Թօսունեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60: Երգահօնին օրը սրահին կիչէն կը վաճառուին տոմսեր: Գիներն են 50էն 350 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը Իսիի Երիմեան սրահին մէջ, երեքշաբթի, 14 Յունուար ժամը 9ին: Դասախօս Հ. Բալուեան, նիւթ՝ Ա. Ահարոնեանի կեանքը եւ գրականութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Հ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի մասնաճիւղին հայերէնի դասերը կը սկսին 13 Յունուարին, սովորական տեղը:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Պ. Կարապետեան նոր տարուան առթիւ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Պաղտասար Պէնկոյեանի, Ամերիկա:

Քավայեոնէն Պ. Յակոբ Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրեղբօր՝ Պ. Գ. Գիւլբենկեանի (Սիփթ):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Փանոսեան փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Թօնկարեանի մահուան առթիւ, 500 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին:

ՆՈՒԷՐ.— Պ. Լեւոն Գիւեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Պանեէօ Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Խաչատուր Ճանճիկեան, հօրը անունը Ադամ, Եօզկատի Զաթ գիւղէն, 1928ին կը գտնուէր ՔՍԱՆԹԻ քաղաքը (Թրակիա, Յունաստան): Տեղեկացնել հօրեղբօրը տղուն Ադամ Ճանճիկեանի, 25Allée des Ponts, Issy les Moulineaux, Seine: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier: Métro Cadet:

Ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, գեղարուեստական բաժին մինչեւ կէս գիշեր, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Սահակ Յովհաննէսեանի: **Gario Canti** (սպանիական պարեր) Պ. Օնանեան (քէմէնչէ), Տրդ. Տիկ. Ամիրայեան (Գորգիկեան) եւ Օր. Քէօսէեան: Պիւֆէ մատչելի գիներով: Մասնակցութեամբ Hôtel Windsorի նուագախումբին (GARO SARIAN):

Ջերմութիւնը ապահովուած է:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Samedi 11 Janvier 1947 — Շաբաթ 11 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4901-Նոր շրջան թիւ 540 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Երեւոյթն ալ խորթ, որքան բառը:

Արդարեւ, տեսակ մը կղերապետական հով կը փչէ Հայկական Արտասահմանի մէջ, երկար ատենէ ի վեր:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը իր ընտրութենէն անմիջապէս վերջը, եպիսկոպոս ձեռնադրեց տասը վարդապետներ: Անոնք որ առաջնորդ էին, վերադարձան իրենց թեմերը: Ուրիշներ նշանակուեցան թափուր թեմերու վրայ, իբրեւ առաջնորդ. տեղապահ կամ կաթող. պատուիրակ:

Անշուշտ բարի է այս կարգադրութեանց նպատակը,— վերահաստատել Հայ. Եկեղեցւոյ հեղինակութիւնը, որ չափազանց թուլցած էր:

Մենք ըսելիք պիտի չունենայինք այս մասին, եթէ քիչ մը չափէն աւելի չեշտուած չըլլար դաղութները հոգեւոր հօտերու վերածելու ձգտումը:

Ի վերջոյ ոչ մէկը պիտի կրնար ժխտել թէ՝ ամէն գաղութ ալ կարգուսարք մը հաստատած է. 25 տարուան ընթացքին, իր ներքին գործերը վարելու համար:

Երբ Էջմիածինը տակաւին չէր վերստացած իր այսօրուան վարկն ու իրաւունքները, ամէն գաղութ ինքնապաշտպանութեան, ինքնավարութեան ապաւէն մը գտած էր, հետեւողութեամբ Թրքահայ Ազգ. Սահմանադրութեան:

Այնպէս որ, Էջմիածինը ի զուր կը կարծէ թէ ամէն բան 1945 Յունիսէն կը սկսի, շնորհիւ իր նշանակած կաթող. լիազօրներուն կամ առաջն. տեղապահներուն:

Այս վերջինները իրենք պարտաւոր էին լուսաբանել Կաթողիկոսը, եթէ ան բաւականաչափ իրազեկ չէր: Նոյն պարտականութիւնը կ'իյնար Կիլիկիոյ կաթողիկոսին վրայ, որ Արտասահմանը կը ղեկավարէ տասը տարիէ ի վեր:

Արդ, ի՞նչ կը տեսնենք երկու տարիէ ի վեր, արեւելքէն արեւմուտք: Ամէնէն համեստ գաղութէն մինչեւ ամէնէն փարթամը:

Անոնք որ կաթող. Նուիրակ, պատուիրակ, ներկայացուցիչ կամ լիազօր նշանակուած են, ընդհանրապէս տեսակ մը հով կը մտնեն:

Կան որ շատ վերէն կը նային, իբրեւ «արտակարգ դեսպան»:

Ուրիշներ ալ կը ձգտին անտեսել միջավայրին պահանջները, կամ ներկայանալ իբրեւ բարեկարգիչներ, միջամտելով ամէն բանի:

Դեռ ոտանաւոր գրող եպիսկոպոսներ ալ կան, հեռաւոր Իրանի մէջ: Նո՞ր ուղղագրութեամբ:

Մենք այս հովուապետական սնապարծութիւններն ալ պիտի անտեսէինք, եթէ աչքի չզարնէր շատ աւելի վրդովիչ իրողութիւն մը:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, երկու կաթողիկոսներն ալ կը սիրեն «նշանակումներ» կատարել, այս կամ այն գաղութի ազգ. ժողովներու գլխուն: Ամենավերջին օրինակ՝ Դամասկոսի առաջն. խնդիրը, ուր տիրաբար իր կամքը պարտադրած է Գարեգին կաթողիկոս, նախ առաջն. տեղապահ անուանելով արքեպիսկոպոս մը, յետոյ առաջնորդ «ընտրել տալով» զայն, ինչպէս կը պատմէր մեր թղթակիցը: Եւ այս՝ հակառակ ժողովուրդի դժգոհութեան:

Այլապէս վտանգաւոր ախտանշան մը կը մատնանշուէր երէկ, նոյն թղթակցութեան մէջ:

Կիլիկիոյ թեմերուն համար մշակուած Սահմանադրութեան նախագիծը «կ'առաջադրէ վեթոյի վերին իրաւունք մը տալ կաթողիկոսին, որ, ըստ կամս, իրաւունք պիտի ունենայ լուծելու ուեւէ ժողով, «երբ յարմար չդատէ անոր գործունէութիւնը»:

Եւ դեռ աւելին,— «Կրօնաւորներու ձայնը հաւասար կ'ըլլայ աշխարհականներու ձայնին՝ Ազգ. վարչութեան մէջ»: (Որքան աշխարհական, նոյնքան կրօնական):

Շատ պիտի ուզէինք որ ծանր թիւրիմացութեան մը զոհ գացած ըլլար մեր թղթակիցը:

Ի՞նչպէս հաւատալ թէ բազմահմուտ կաթողիկոս մը կրնայ այսքան խախտել Հայ. Եկեղեցւոյ ժողովրդապետական սկզբունքները: Եւ այն ալ թեմի մը մէջ որ շատոնց տէրն է սահմանադրական կարգուսարքի մը:

Հայկական Արտասահմանը չի կրնար հանդուրժել որ հին եւ նոր արքեպիսկոպոսներ եւ եպիսկոպոսներ իրենց հաւատարմութեան եւ հայրենասիրութեան պարտականութիւնը շփոթեն լատինական կղերապետութեան հետ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՊԷ՞Ս ԷԻՆ ՄԱՐԴԻԿ ...

Յարութիւն Կէլլիպօլեան,— լսե՞ր էիք:

Ուսուցիչ մը: Ծնած Ռոտոսթօ, 1857ին, մեռած՝ Պոլիս, 1940ին, եւ թաղուած Պաքըրգիւղի (Մաքրիգիւղ) գերեզմանատունը:

Ուսուցիչ՝ աւելի քան վաթսուն տարուան վաստակով: Մինչեւ որ, «լի ամօք», աչքերը կը խաւարին:

Գուրգուրանքով կը թղթատեմ Պոլսէն ղրկուած գրքոյկ մը, «Մեծարանք Յարութիւն Կէլլիպօլեանի յիշատակին»: Եւ ամբողջ յիշատակարան մըն է որ կը պարզուի,— վաւերագիր տոկուն նարդիւնաւէտ աշխատանքի:

1874ին կ'աւարտէ Կալաթա Սէրայի լիսէն: Քաջ ֆրանսագէտ, կը մտնէ Օսմ. դրամատուն, իբրեւ համարակալ, բայց խորշելով շուկայէն, կը նուիրուի կրթական ասպարէզին:

Նախ ուսուցիչ՝ նոյն լիսէին մէջ, ապա Նաբեկեան վարժարան, ուր կ'աւանդէ ֆրանսերէն լեզու եւ գրականութիւն:

1882ին կը վերադառնայ Ռոտոսթօ եւ մասնաւոր դպրոց մը կը բանայ: 1885ին կը ստիպուի փակել դպրոցը եւ կը դառնայ տնօրէն քաղաքի ազգ. վարժարանին:

1890ին նորէն Պոլիս, ուր մասնաւոր դասեր կու տայ: Ատեն մըն ալ կը բանտարկուի: Վերադառնալով Ռոտոսթօ, նորէն կը բանայ իր վարժարանը:

1910ին զինքը թեկնածու կը ներկայացնեն Օսմ. խորհրդարանին, բայց կը մերժէ: Կը նշանակուի տեսուչ Գատըգիւղի ազգ. վարժարանին, յետոյ Սկիւտարի Կարապետեան վարժարանին:

1918ին նախ այցելու, յետոյ միայն ուսուցիչ Պէզազեան վարժարանի, ուր կը մնայ ուղիղ 15 տարի:

1945ին փիզիքապէս քայքայուած եւ աչքերուն լոյսը կորսնցուցած, կը քաշուի իր սիրած ասպարէզէն:

«Կը նմանէր հին զինուորի մը, ծերունազարդ ռազմիկի մը որ յաղթանակներ շահած է եւ անոնց փառքով կը քալէ իր կիսաւեր մարմինին հետ»:

Այսպէ՞ս կը գործէին մարդիկ, արհամարհելով դիւրին վաստակն ու սնամէջ պարծանքը:

Իրենց ամբողջ փառքը՝ սերունդ հասցնել, մինչեւ վերջին շունչը: Նոյնիսկ անապատին մէջ:

Ի՞նչ մնաց այս տիպարներէն...

ՎԱՀԷ

Ինքնաքննադատութիւնը Խ. Միութեան մէջ

Մոսկուայի «Մշակոյթ եւ Կեանք»ը, պաշտօնաթերթ Համայնավար կուսակցութեան քարոզչութեան ճիւղին, կը քննադատէ արուեստագէտները: Պաշտօնաթերթը մասնաւորաբար կը յարձակի խորհրդային նկարիչներու վրայ: Խ. արուեստը չի համապատասխաներ խորհրդային պետութեան քաղաքական կամ գեղարուեստական պահանջներուն, նկարիչները թերացած են պաստառներուն վրայ անմահացնելու խորհրդ. բանակներու ճակատամարտներու մէջ կատարած մեծագործութիւնները:

Քննադատութեան առարկայ եղած են նաեւ գրականութիւնը, թատրոնը եւ շարժանկարը, որոնք թոյլ տուած են որ հոն մուտք գործէ Արեւմտեան ազնուապետութեան գաղափարաբանութիւնը, տկարացնելով այսպէս համայնավարական եւ հայրենասիրական գաղափարներուն ուղիղարտայայտութիւնը:

Թատրոնին համար քայլեր առնուած են ներկայացնելու քաղաքական նշանակութիւն ունեցող նիւթեր, դուրս հանելով Արեւմտեան խաղերը, որ կը նկատուին օրինակները քաղքենի դասու անկումին: Շարժանկարի ճարտարարուեստին մէջ, կարգ մը ժապաւէններ որոնք չէին համապատասխաներ խորհրդային գաղափարաբանութեան, մէկ կողմ ձգուած են: Նոր մղում մը կը տրուի ներկայացնելու համար ուղղափառ համայնավար ժապաւէններ:

Խորհրդային արուեստի հայրենասիրական վերակենդանութեան պահանջի մասին խօսելով՝ արուեստի տնօրէնը յայտարարած է,— «Խ. Իշխանութիւնը արուեստագէտներու կը տրամադրէ անհրաժեշտ պայմանները, որպէսզի անոնք ստեղծեն Խ. ժողովուրդին արժէքաւոր գործեր, սակայն Խ. նկարիչներն ու քանդակագործները տակաւին կը թերանան գոհացում տալու ժողովուրդին յարաճուն պէտքերուն»:

Արուեստի տնօրէնը այս յայտարարութիւնը կատարած է, Խ. Միութեան արուեստի բոլոր ճիւղերու ցուցադրութեան մը ընթացքին եւ աւելցուցած է.— «Բնականաբար ցուցահանդէսին այցելուները կը փափաքէին տեսնել նկարներ՝ պատերազմի ճակատին վրայ Խ. ժողովուրդի կատարած հերոսական գործերուն եւ կենցաղի մասին: Շատ քիչ նկարներ կան այդ ուղղութեամբ: Գրեթէ չկայ ճակատամարտի որ եւ է նկար, որ ցոյց տայ Խ. զինուորներուն եւ սպաներուն պատերազմի քաջագործութիւնները: Այս զանցառութիւնը անհանդուրժելի է: Պատերազմական նկարները մեծ նշանակութիւն ունին զարգացնելու համար աշխատաւոր զանգուածները: Խորհ. ժողովուրդին կեանքը պատկերացնող նկարներն ալ դէշ են ու անյաջող, ցուցադրութեան մէջ ոչ մէկ վայելուչ նկար կար, այդ նիւթի վերաբերեալ: Խորհրդային ժողովուրդները այդ պատկերներուն մէջ ներկայացուած են իբրեւ մենաւոր եւ թշուառ: Այցելուն կ'ուզէ արուեստագէտներու գործերուն մէջ տեսնել աւելի ճշգրիտ պատկերը խորհրդային ժողովուրդին,— հզօր, փայլուն, արժանաւոր եւ տէր բարոյական բարձր նկարագրի»:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Փարիզի օրաթերթերը չհրատարակուեցան Եշ. օր, հրատարակիչներու որոշումով: Նոյն օրը ժամը 3ին Սամուէլի սենատիքային ներկայացուցիչները ժողով գումարեցին, խորհրդակցելու համար թերթերու վերհրատարակման մասին: Աշխատաւորները կը պնդեն իրենց պահանջներուն վրայ: Կառավարութիւնն ալ միջամտեց, ելք մը գտնելու համար:

★ Միսի տագնապը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան: Առեւտրական նախարարին կարծիքով, դժուար թէ կարելի ըլլայ կատարեալ դարման մը գտնել յառաջիկայ յունիսէն առաջ: Նախարարին փոխանորդը ծրագիր մը մշակած է, որ հետեւեալ երեք միջոցները կ'առաջարկէ.— 1. Գնորդ գործակցականներ հաստատել կառավարութեան հսկողութեամբ, եւ մասնակցութեամբ մսավաճառներու.— 2. Հեռացնել միջնորդները, որպէսզի չարաշահութիւններ չկատարուին արտադրիչին եւ սպառողին միջեւ.— 3. Վերջնական գիներ հաստատել աջակցութեամբ Հողագործական Դաշնակցութեան, որ ագարակային ամենամեծ կազմակերպութիւնն է:

Վարչապետութեան խորհրդականներէն Գ. Կաղէ Գրիւսէլ գնաց, խորհրդակցելու համար Պելժիոյ նախկին վարչապետին հետ, որ յաջողութեամբ գլուխ հանած էր տասը առ հարիւրի ընդհանուր զեղչ մը: Պիտի քննէ թէ կարելի՞է նոյն փորձը կատարել Ֆրանսայի մէջ: Մեկնելէ առաջ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յորդորեց ուժ տալ զեղչի քաղաքականութեան, «իբրեւ միակ միջոցը խուսափելու սնանկութենէն, որ պիտի առաջնորդէ անիշխանութեան կամ դիկտատուրայի»:

★ Պոտօ-Մարսէյլ ճեպընթացը գիծէն ելաւ Եշ առտու: Զոհերուն թիւը չէ ճշդուած:

Թշուառութիւնը Կեդր. Եւրոպայի մէջ

Վերջին հեռագիրները մռայլ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Կեդր. Եւրոպայի համատարած թշուառութեան մասին:

Այս ձմեռ արեւմտեան Եւրոպայի եւ Անգլիոյ ցուրտը սովորականէն աւելի սաստիկ եղաւ. իսկ Կեդր. Եւրոպան եւ մասամբ Իտալիան՝ 1929էն ի վեր այսպիսի ձմեռ չէին անցուցած: Հարաւային Ալպեանը ցրտութեան իր մրցանիշը կոտրեց: Ոչ մէկ ժամանակ ջերմաչափը այդքան ցուրտ չէր ... Իտալական Ալպեաններուն մէջ սիպերիական խիստ ձմեռ մը կը տիրէ: Պոլոնիոյ ... րիցայի եւ Լիկուրեան հարթավայրերուն վրայ ջերմաչափը զէրոյէն վար 14—20 կը ցուցնէ (Ֆարենհայթ): Փօ գետը սառած է, եւ ձիւնով ծածկուած, ինչ որ տարիներէ ի վեր չէր պատահած: Միլանի եւ Ճենովայի մէջ մարդիկ մեռած են ցուրտէն:

Համպուրկի մէջ քանի՛ աւելի անձեր ընդարմացած վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած են, մահեր ալ պատահած են: Այս քաղաքին մէջ կացութիւնը եղերական է, իբրեւ հետեւանք ածուխի չգոյութեան, եւ երկաթուղիներու անշարժութեան:

Ածուխի չգոյութիւնը կը ճնշէ ամբողջ Աւստրիոյ վրայ: Ամէնէն աւելի կը տառապի Վիէննան: Այս պատճառով դպրոցները, թատրոններն ու բոլոր ծանր ճարտարարուեստի գործարանները փակուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Քրտական Շարժումները

Գ.

700.000 ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԸ

Թուրքեւքիւրտ յարաբերութեանց ձգտումին առաջին նշանները կ'երեւին Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ Թրքական զարթօնքին զուգընթաց, Իթթիհատը կը նշմարէ քրտական ազգ. գիտակցութեան զարգացման նախանշանները:

Այս շրջանին է որ տեղի կ'ունենան ապստամբական շարժումներ Մուսուլի, Սիւլէյմանիէի, Պիթլիսի եւ Վանի զանազան վայրերուն մէջ, որոնք ի հարկէ կը ճնշուին անողորմաբար :

Այնպէս որ առաջին ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, «Քիւրտերու զգացումները խիստ թշնամական էին Թրքական իշխանութեան հանդէպ» :

Իթթիհատը, Օսմ. բաղկացուցիչ տարրերու հաւաքականութեան գաղափարին փոխան, որդեգրած էր Թուրանական քաղաքականութիւնը, եւ կ'ուզէր Թուրք ցեղին գերիշխանութիւնը պարտադրել կայսրութեան բոլոր ժողովուրդներուն :

Երկրին շահերը լաւագոյնս ըմբռնող ծրագիրները մէկդի դրուեցան, եւ փոխարէնը ընդունեցին, մասամբ Սելանիկցի կրօնափոխ Հրեաներէ (Սելանիկլի Եահուտի տէօնմէլէրի) կազմուած Իթթիհատ - Թէրագգըի ծրագիրը: Այս նեղմիտ քաղաքականութիւնը կը ձգտէր խափանել Ալպանացիներու, Արաբներու, Հայերու եւ Քիւրտերու ազգ. ինքնուրոյն զարգացումը: Առիկա ըմբռնելի կ'ըլլար, կ'ըսէ Աղիզ պէյ, եթէ Թուրքը մշակութային եւ քաղաքակրթական կատարելութեան հասած ժողովուրդ մը ըլլար :

Թուրքը զուրկ էր ի հարկէ այդ կատարելութենէն: Հետեւաբար հուրով եւ սուրով գործի լծուեցաւ: Այս քաղաքականութիւնը հրահրեց ոչ-Թուրք ցեղերու քաղաքական ձեւաւորումը :

Օսմ. կայսրութեան թանկագին ծառայութիւններ մատուցած Ալպանացին 1908 — 1912 թուականներուն ենթարկուած անարգանքին չհանդուրժելով, Թուրքէն հեռացաւ :

Հայերը անգամ մը եւս զանգուածային կոտորածներու եւ ցեղային բնաջնջման սպանդանոցը տարուեցան: Թրակիոյ եւ Անատոլուի բոլոր վայրերէն, մերկ եւ անօթի, քշուեցան Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատները: «Պատմութիւնը սարսուռով պիտի արձանագրէ այս աննախընթաց նախճիրը »:

Հայահալած քաղաքականութեան զուգընթաց սաստկացաւ Արաբներու հանդէպ գործադրուած ճնշումը: Ապստամբութիւն մը կանխելու համար, բազմաթիւ անձեր ձերբակալուելով մահուան դատապարտուեցան: Սակայն ընդհ. պատերազմի բերումով, անգլիական եւ արաբական շահերը նպաստաւոր դասաւորում մը ստացան: Արաբները օգտուեցան ներկայացող առիթէն՝ իրենց անկախութիւնը վերստանալու համար:

Իսկ Քիւրտե՞րը :

«Ցարական Ռուսիոյ բանակներուն հետ թէեւ չփման մէջ մտան, բայց այդ ատենուան ռուսական քաղաքականութիւնը միմիայն Հայերուն կարեւորութիւն կուտար եւ յենարան կը հանդիսանար :

«Ռուսերը յետագային միայն ըմբռնեցին իրենց սխալը, երբ իրենց յառաջխաղացութեան ընթացքին տեսան քրտական արծուերոյնը՝ Տէրսիմը: Անկէ վերջ, թէեւ քիւրտ ցեղապետներու հետ իրենց ունեցած բանակցութեանց ընթացքին, անկախ Քիւրտիստանի մը կազմութեան համաձայն եղան, սակայն բոլշեւիկեան մեծ յեղափոխութիւնը հնարաւորութիւն չտուաւ այդ ծրագրին գործադրութեան: Եթէ ցարական Ռուսիոյ բանակները սկիզբէ օրէն միեւնոյն հետաքրքրութիւնը ցոյց տային, ինչ որ Անգլիացիները ըրին Արաբներու հանդէպ, այսօր կացութիւնը տարբեր կ'ըլլար Արեւելքի մէջ»:

Հոս հեղինակը կը թուէ քրտական անկանոն ուժերու կողմէ՝ Համաձայնական պետութեանց մատուցուած ծառայութիւնները՝ Թրքական նահանջող բանակներուն տրուած մահացու հարուածներով :

Ամբողջ պատերազմի ընթացքին, կ'աւելցնէ. Քիւրտերուն պատճառած ծանր հոգերուն ցաւը հանելու համար էր որ, Թուրք իթթիհատական կառավարութիւնը Հայերուն հանդէպ գործադրած բնաջնջման քաղաքականութիւնը կիրարկեց նաեւ Քիւրտերուն :

«Էրզրումէն նահանջող Թրքական բանակը, Անատոլուի խորերը քշեց իր ձեռքը անցած բոլոր Քիւրտերը, եւ կարաւան առ կարաւան բռնագաղթի ենթարկեց ոչ ապստամբ անզէն կիներն ու երախաները, ծերերն ու անկարները: Քիւրտերու տարագրութեան եւ վերաբնակութեան վերաբերեալ գաղտնի հրամանագրին մէջ կը կարդանք. —

«Քրտական հոծ զանգուածները իրենց բնակավայրերէն պիտի վերցուին եւ տարագրուին Թրքական մեծ զանգուածներու մէջ: Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ անոնց թիւր 5 առ հարիւրը պիտի չանցնի: Քիւրտ սպարապետները, աղաներն ու պէյերը իրենց հետեւորդներէն եւ ցեղապետներէն պիտի անջատուին, եւ առանձին վայրեր պիտի քշուին: Բնակութեան վայրերու մէջ քիչ թուով պատանիներ եւ երիտասարդներ ձգուին: Քիւրտերու միջեւ ամէն կարգի յարաբերութիւն բացարձակապէս պիտի արգիլուի: Քրտերէնն ու քրտական սովորութիւնները պիտի խափանուին եւ պիտի պահանջուի որ թրքանան: Բոնի թրքացումը պիտի պարտադրուի ամենուրեք »:

Տեղահանութիւնը գործադրութեան դրուած ըլլալով ձմրան ամէնէն խիստ եղանակին, կարաւաններու 3)4ը մահացաւ, հազիւ հեռացած բնակավայրէն: Պատերազմը չվերջացած արդէն իսկ եօթը հարիւր հազար (700.000) Քիւրտեր բնաջնջուած էին Հայերու նման:

Աղիզ պէյ երկարօրէն կը ծանրանայ նաեւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին Պարսկաստան անցած Թրքական ուժերուն կողմէ՝ Իրանի Քիւրտերուն հանդէպ գործադրուած խժդժութեանց եւ ոճրային արարքներուն վրայ:

Այս դէպքերու արձանագրութեան առիթով, Աղիզ պէյ կը կատարէ նաեւ ճշդում մը հայկական Մեծ Եղեռնի մասին, իբրեւ նոյն ժամանակաշրջանի պատկանող ծանրակշիռ եղելութիւն:

« Համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին, հայկական ընդհ. տեղահանութեանց եւ սարսափներու ատեն, Քիւրտերը ոչ մէկ բարբարոսական արարքի մէջ գտնուած են: Ընդհակառակն, եթէ այսօր Անատոլուի մէջ վերապրող Հայեր կան, անոնք մեծ մասով Քիւրտերու կողմէ պահուած կամ ազատուած են:

« Գազանային բոլոր արարքները գործադրուեցան բանտերէն արձակուած արիւնարբու չարագործներու եւ մարդասպաններու կողմէ: Իթթիհատը «Մասնաւոր Կազմակերպութիւն» (Թէշքիլաթը Մախսուսէ) անունով «չէթէ»ներ կազմեց՝ այս արիւնկզակ ոճրագործներէն, եւ զանոնք դրաւ իր կուսակցութեան պատկանող եւ ստորնագոյն արարքներու ընդունակ անձերու հրամանին տակ: Անոնք, քրտական տարազներով ծպտուած, Կարնոյ եւ այլ շրջաններու մէջ խոյացան հայկական աքսորի կարաւաններուն վրայ եւ վայրագօրէն սպաննեցին զանոնք: Ի՞ վերջոյ Իթթիհատը ուզեց այնպէս ցուցնել թէ Հայերը ամէն տեղ ջարդուեցան քրտական յարձակումներով :

Հ. ՎՌԱՄ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓԷՍ ՓՐՑՈՒԱԾ

Ամերիկայի ամուսինները

Շիքակոյի Կորտըն Սքուլի դասախօսներէն է փրոֆ. Մորիսըն: Ունի շուրջ երկու հարիւր ուսանողներ: Անոնց մէջ կան 25ի չափ ամուսնացածներ եւս: Ամէնքն ալ կախուած են իր շրթներէն: Դասախօս է սեռային դաստիարակութեան: Անտարակոյս, իր յաջողութիւնը կը պարտի իր աւանդած նիւթին: Ուսանողները, գրաւոր ու բանաւոր հարցեր, կարկուտի պէս, կը տեղացնեն իր գլխուն: Ամէնքին ալ կը պատասխանէ, եւ նոյն իսկ, սեւ գրատախտակի մը վրայ կը գծագրէ իր բացատրութիւնները եւ սինեմայի ժապաւէններ ալ կը գործածէ: Մանչ ու աղջիկ, անմեղ ուշադրութեամբ, կորագլուխ մտիկ կ'ընեն զինքը:

Փրոֆ. Մորիսըն նախ կը բացատրէ սեռական բնական երեւոյթները եւ այնուհետեւ կ'անցնի անբնական երեւոյթներուն: Եթէ պատահի մութ կէտ մը, ուսանող մը անմիջապէս վեր կը ցատկէ, լիակատար բացատրութիւններ պահանջելու: Եւ երբեմն, հարկադրուած այնպիսի բացատրութիւններ կուտայ, որ մարդ կը կարմրի իր նստած տեղը :

Անխուսափելի բաներու մասին ինչո՞ւ այսքան հետաքրքրութիւն: Ահա ձեզ բացատրութիւնը քանի մը թիւերով: Նիւ-Եորքի նահանգին մէջ 1347 ապօրինի ծնունդներուն 7 առ հարիւրը, տասներմէկէն տասներկեց տարեկան դպրոցական աշակերտուհիներուն կը վերագրուի: Միեւնոյն նահանգին մէջ, 1936ին, շուրջ 2388 փրանկախտով հիւանդները, ամէնքն ալ դպրոցական պատանիներ եղած են: Չարիք մը՝ որուն դէմ կը մաքառին Ամերիկացիները եւ զանազան հանգանակութիւններով ամսական 160 միլիոն Ֆրանքի չափ գումար մը կը հաւաքեն, փրկելու համար նոր սերունդը:

Սեռային դաստիարակութեան առաջին դասընթացքը հաստատուած է Քալիֆորնիոյ համալսարանի դասախօսներէն Տոքթ. Քէյսի կողմէ: Նախ քան հաստատումը, ուսանող - ուսանողուհիներու մէջ հանրաքուէի ենթարկած են եւ տեսած, որ 99 առ հարիւրը անպատճառ կը պահանջեն այդ դասընթացքները: Այնուհետեւ, ամէն վէճ ու պահանջ կ'ենթարկուի հանրաքուէի: Վերջերս հանրաքուէի դրած են՝ համբոյրը շրթներուն վրայ պէ՞տք է թէ ոչ: Քսան առ հարիւրը պատասխանած են ցանկալի, վաթսուն առ հարիւրը՝ թոյլատրելի, քսան առ հարիւրը՝ անթոյլատրելի: Կարելի՞ է սիրաբանել: Պատասխաններ՝ քսան առ հարիւրը՝ ցանկալի, վաթսուն առ հարիւր՝ կարելի, քսան առ հարիւրը՝ անկարելի: Նախ քան ամուսնութիւնը այրերը պէ՞տք է փորձութեան ենթարկուին : Պատասխաններ.— Տասնըհինգ առ հարիւր՝ այո, քառասունըհինգ առ հարիւրը՝ տարակուսելի, քառասուն առ հարիւր՝ անբաղձալի:

Փրոֆ. Մորիսըն, կ'ենթադրէ որ իր շնորհիւ պիտի նուազին դժբախտ ամուսնութիւնները եւ ամերիկեան շարժանկարային ամուսնալուծումները: Ան ընտանեկան դժբախտութեան վաթսուն առ հարիւրը կը վերագրէ սեռային անհասկացողութեան: Եւ ատոր համար կը պարտադրէ իր աշակերտներուն որ առանց ամչկոտութեան հարցերտան եւ լուսաբանուին: Նոյն իսկ հաստատած է մասնաւոր նամականտուփեր, որպէսզի ոեւէ մէկը, առանց նեղուելու հարցեր տայ եւ գրաւոր բացատրութիւններ ուզէ :

Ահա քանի մը հարցեր, իբրեւ նմոյշ.—

— Ի՞նչ է լաւնին ազդեցութիւնը մանչ զաւակ ունենալու համար:

— Ծխախոտը սեռային գրգռի՞չ է:

— Խորհուրդ կուտա՞ք, որ իմ նշանածս գիս համբուրէ...

×

Կայ ուրիշ մը եւս, երիտասարդ կին մը, փրոֆ. Մաք Կիր, Շիքակոյի Մէն փողոցին վրայ, որ հսկայ ցուցանակի մը վրայ ոսկեղէն տառերով գրած է.— «Ով որ սիրոյ մէջ դժբախտ է, թող վստահութիւն ունենայ, մենք կը բժշկենք զինքը»:

Մարդկային ընկերութեան այս գեղադէմ բարերարն ալ իր տեսակէտները կը հիմնէ հանրաքուէի տուեալներուն վրայ: Անոր կարծիքով, իւրաքանչիւր տասը դժբախտ կիներէն մէկը՝ իրապէս պաղ ու անհաղորդ է, վեցը՝ տգէտ ու անգիտակից, երեքը՝ խորթ բնաւորութեան տէր: Դասընթացք մը բացած է, ուր կը յաճախեն երկու հարիւր այրեր: Ասոնցմէ 87 հոգի եկած են իրենց կնոջ դրդումով: Ի՞նչ լաւ որ, ներկայ դարուս դեռ դպրոցական ամուսիններ կան ...

Նման դպրոցներ գոյութիւն ունին — յանուն երիտասարդութեան փրկութեան — Քանսասի, Միչիկընի, Փիթսպուրկի եւ շատ մը արեւմտեան նահանգներու մէջ :

×

Միացեալ Նահանգներու Հարվըրտի համալսարանը մեծ համբաւ կը վայելէ, բայց, կարծես, մարդաբանութեան դասախօսը կորսնցնել պիտի տայ այդ համբաւը: Ահա թէ ինչո՛ւ:

Այդ դասախօսը վերջերս յայտարարած է իր ուսանողուհիներուն թէ պէտք է ամուսնանալ ճարպոտ մարդոց հետ, եթէ կ'ուզէք երջանիկ ըլլալ: «Ճարպի տպրակը», ըսած է փրոֆէսօրը, կը սիրէ փարթամութիւն, հանգստաւէտ կեանք եւ կին: Լաւ տունի մարդ է եւ լաւ ամուսին: «Կանանչ լուբիա» ամուսինը ընկերական չէ, սրտնեղ է եւ ջղային: «Լաւ արուն» տունը մնացող պտուղ չէ, աչքը միշտ դուրսն է, իսկ միջին տիպարը — ոչ ճարպոտ եւ ոչ նիհար — վեհոգի է եւ գէրերու յատկութեամբ օժտուած :

×

Սոլթ Լէյք Սիթիի դատաւոր Ուիլեըմ Տակլէս շատ կատակ չի սիրեր, երբ խնդիրը կը վերաբերի «ճերմակներու գերութեան», այսինքն աղջիկներու առեւտուրին:

Դատաւոր Տակլէսը բազմիցս յայտարարած է, որ բազմակնութիւնը անբարոյականութիւն է եւ շատոնց օրէնքէ դուրս հռչակուած :

Հարցը, Ամերիկայի Մորմոն աղանդաւորներու կնքած ամուսնութեան շուրջ կը դառնայ: Աւելի ճիշդ՝ Մորմոններու ամէնէն թթու հաւատացեալ «Ֆօնտամանթալիստ»ներուն շուրջ, որ 25.000ի չափ կը հաշուեն Իւթէհի մէջ եւ կը յամառին դեռ «երկնային ամուսնութիւններ» կնքել:

Դատաւոր Տակլէսի համար այս ամուսնութիւնները կատարեալ անբարոյականութեան եւ ինկած բարքերու ցուցադրութիւններ են, որոնցմէ մարդ կը խորշի միայն:

Վերջերս, վեց Մորմոններ երեքէն չորս տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուին կնքած երկնային ամուսնութեանց պատճառաւ: Սակայն, առիկա ըսել չէ որ այս մարդիկը ամերիկեան հայրենիքին համար չեն աշխատած: Դատարանը իր ձեռքին տակ համոզիչ փաստեր ունէր Մորմոններու հայրենասիրութեան մասին: Նկարներ ցոյց կուտային թէ 15 այրեր շրջապատուած իրենց 183 զաւակներով... Նոյ նահապետի թոռները այլեւս մոռացութեան տրուած էին...

Ո՞ւրտեղէն այսքան բազմութիւն :

Դիմենք «Ֆօնտամանթալիստ»ներու օրէնքներուն, գաղտնիքը պարզելու համար: Անոնց օրէնքը կ'ըսէ .—

1.— Իւրաքանչիւր կին պէտք է որ տարին մէկ զաւակ ունենայ :

2.— Իւրաքանչիւր այր պէտք է ունենայ բազմաթիւ կիներ եւ հոմանուհիներ :

3.— Պէտք է մասնաւոր գիրքեր հրատարակել մարդոց իրաւունքը պաշտպանելու եւ «սիրային բոյներ» հաստատելու մասին:

4.— Պէտք է զանազան երկիրներ մասնաւոր նուիրակներ ղրկել, այս աղանդը տարածելու եւ քարոզելու համար: (Մանաւանդ, իմ կարծիքով, Փարիզ, Պերլին եւ Հռոմ):

«Ֆօնտամանթալիստ»ները ժամանակէ մը ի վեր այլեւս երկնային ամուսնութիւններ չեն կընքեր: Պատճա՞ռը: Բողոքներ եւ ոստիկանական ձերբակալութիւններ :

Ահա թէ ինչպէս կ'ըլլային երկնային ամուսնութիւնները :

Բաց դաշտի մը մէջ Մեծաւորը կանգնած է խօ-

Գիտական ասուլիս

Ամերիկացի գիտնական Ր. Փիրլ, հասկնալու համար թէ մարդոց մեծամասնութիւնը ինչ հիւանդութենէ կը մեռնի, վիճակագրութիւն մը պատրաստած է, որուն համաձայն մարդուն ամէնէն աւելի մահ պատճառող գործարաններն են՝ նախ թոքերը, յետոյ մարսողական խողովակը եւ ի վերջոյ արեան շրջանի գործարանները։

Գալով ջղային դրութեան, մկաններուն, մորթին եւն. ասոնք բոլորովին երկրորդական կարեւորութիւն ունին մահերու թիւին տեսակէտով։

Ամերիկացի բնախօսը հաստատած է նաեւ թէ. մէկ տարու երեխաները մեծ մասամբ կը մեռնին մարսողական խանգարումներէ, 1—60 տարեկան մարդիկ՝ շնչառական դրութեան տկարութիւններէ, իսկ 60էն անդին՝ արեան շրջաբերութեան գործարաններուն յատուկ հիւանդութիւններէն, որոնք արդիւնք են տարիքի տեւողութեան հետեւանքով ֆիզիքական տկարացումին, գործարաններու մաշումին եւ երակներու կարծրացումին։

★ Ապրող էակներուն բջիջները բաղկացած են բազմախառն նիւթերու համադրութենէն, ինչպէս՝ ջրածխատ, շաքար, ճարպ, տիասթազ, լիփազ, բնապլիտ, քլօրօֆիլ, ակլիւյօզ, եւն.։

Այս նիւթերէն փոքր մաս մը կրնայ պարունակել մինչեւ 125 մասնիկ բաղադրեալ մարմիններ, որոնց մէկ մասնիկը կը կազմէ հազարաւոր հիւլէներու բաղակցութիւն մը հետեւեալ պարզ մարմիններէն՝ թթուածին, ջրածին, բնածուխ եւ բորակածին։ Այս բաղակցութեան մէջ կարգ մը բջիջներու համար պէտք է աւելցնել 100—1000 անգամ նուազ համեմատութեամբ զառիկի, կրածինի, քլօրի, ֆօսֆօրի, ծծումբի եւ երկաթի հիւլէներ։

Քիմիաբանութեան շնորհիւ կարելի եղած է պետանի տարրերը համախմբելով շինել ոսկորի, եղջիւրի, ճարպի, բնապլիտի նման արտադրութիւններ։

Ասկէ զատ, տարրաբանները յաջողած են շինել նախանիւթը, որ բոլոր ապրող էակներուն տաղմին կամ սերմին յատուկ նիւթն է։ Այդ նախանիւթը դոնդողի կամ մածիտի (ժէլաթին) տեսակ մըն է, որ կը բաղկանայ վերոյիշեալ չորս պարզ մարմիններէն, թթուածինէ, ջրածինէ, բնածուխէ եւ բորակածինէ։

Արուեստական եղանակով կամ մեռեալ գործարանաւորութենէ ձեռք բերուածնախահիւթային բջիջը կը ձգտի տարբաղադրուելու, մինչդեռ ապրող գործարանաւորութեան մը բջիջը կը միտի աճելու, երբ դրուի ջերմութեան եւ խոնաւութեան մասնաւոր պայմաններու մէջ։

Այս է պատճառը, որ մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ կեանքը անբաժան ուժը կը կազմէ ապրող նիւթին, որ կենդանի էակէ մը միայն կրնայ առաջ գալ, համաձայն Փասթէօրի դրութեան։

Արդ, անգլիացի գիտնական Մ. Մօրլի Մարթին կը պնդէ թէ կրցած է կրային ժայռերէ հանել նախանիւթ մը, եւ անկէ քիմիապէս յառաջ բերել մանրադիտակային ապրող կենդանիներ։ Ան յաջողած է մինչեւ իսկ լուսանկարել այդ կենդանիներուն բնաշրջման յաջորդական շրջանները։

Ըստ յիշեալ գիտնականին կարծիքով, եթէ մարմին բառը կը նշանակէ կշռելի նիւթերուն տեսակարար կուտակումը, որ միշտ կեանքի առանձնայատուկ տիպարի մը ընկերացած է, այն ատեն պէտք է ընդունիլ թէ այդ կեանքը կարելի է մարմինէն դուրս աշխատանոցին մէջ յայտնաբերել։

Համառօտելով վերոյիշեալ տեսութիւնը, կրնանք ըսել թէ կեանքը միայն գործարանային էակներուն յատուկ չէ, այլ այդ էակները կը կազմեն կեանքի յայտնութիւններէն մէկը, որ մշտնջենապէս ձեւափոխուելով, պէտք է անհրաժեշտօրէն յառաջ բերէ մարդուն տակաւին անծանօթ մնացած բնախօսական երեւոյթներ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

սեցեալներուն առջեւ, որոնք հագած են կտաւէ բարակ հագուստ մը։ Մեծաւորը կը հանէ այր ու կնոջ հագուստները եւ կ'երգէ հետեւեալ շարականը.—

«Ի ներկայութեան մեծաւորի այս ամուսնութիւնը պէտք է ծառայէ իր վերջնական նպատակին»... Ահա քեզ երկնային ամուսնութիւն։

Հարիւր տասը տարիէ ի վեր այս «մաքրակենցաղ» Մորմոնները միշտ կռուի մէջ են ոստիկանութեան հետ։ Ամենամեծ պատերազմը տեղի ունեցաւ 1944 Մարտին։ Ոստիկանութիւնը անակընկալի բերելով, յանկարծ ներս մտաւ յիսունի չափ «երկնային» բոյներուն մէջ, ձերբակալեց ամուսինները, շրջապատուած բազմաթիւ կիներէ եւ զաւակներէ։ Կը պատմեն որ չորս կիներ եղունգներով յարձակած են ոստիկանութեան վրայ, իրենց համայնական ամուսինը փրկելու համար։ Տեսնուած է, մէկ տղիշը՝ խեղճ ամուսին մը, իր երեքյղի կիներու բաղուկներէն խլուած եւ բանտարկուած։ Ի՜նչ անգթութիւն...

ՎԱՀԱՆ

8000 աշակերտ, 300 ուսուցիչ

Հալէպի թեմը ընդարձակ է ոչ միայն ներկայիս, այլեւ անցեալին հետ բաղդատելով, եթէ բացառութիւն տեսնենք Պոլսոյ թեմը, առաջին համաշխարհային պատերազմէն առաջ։

Բացառիկ այս հանգամանքը ոչ միայն տարածութեամբ, որ կ'ընդգրկէ ամբողջ Հիւս. Սուրիան, Միջերկրականէն մինչեւ Իրաքի սահմանը, այլ եւ բնակչութեամբ որ ըստ վիճակագրութեան կը հասնի 73.000ի, բայց իրականին մէջ շատ աւելի է, եւ կը մօտենայ մինչեւ 100 հազարի։

Այսքան ընդարձակ տարածութիւն եւ այսքան հոծ բնակչութիւն ունեցող թեմ մը, բնական է պիտի ունենար այլ աշխատանքներու կարգին նաեւ կրթական ընդարձակ եւ ծաւալուն աշխատանք։

Արդարեւ, շրջանաւարտ Քաղաքական Ժողովի, տեղեկագրութեան մէջ մենք կը գտնենք խնամով պատրաստուած վիճակագրական տախտակներ որոնք կը պատկերացնեն թեմի կրթական գործը, որ զարմանք միայն կրնայ պատճառել ուսումնասիրողին, նկատի առնելով այն պայմանները որոնց մէջ կ'ապրի այս ժողովուրդը։

Ամբողջ թեմը ունի 42 վարժարաններ. 13 կեդրոնին՝ Հալէպի մէջ եւ 29 շրջաններուն մէջ. կեդրոնի 13 վարժարաններէն 5ը միութենական, 8ը ազգային վարժարաններ են. իսկ շրջաններու 29 վարժարաններէն 28ը ազգային, մէկը միութենական։

Այս 42 վարժարաններուն աշակերտներու թիւը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.—

1944—1945 տարեշրջանին 4221 մանչ, 3577 աղջիկ, գումար՝ 7798։ 1945—1946 տարեշրջանին 4357 մանչ, 3736 աղջիկ. գումար՝ 8093. ինչ որ ցոյց կուտայ թէ աշակերտութեան թիւը տարուէ տարի աճումի մէջ է. իսկապէս ալ քանի մը տարի առաջ, այս աշակերտութեան թիւը հինգէն վեց հազարի միջեւ կը տարուբերէր ամէն տարի։

Աշակերտներու ընդհանուր թիւին 5030ը 1944-1945 տարեշրջանին եւ 5544ը 1945—46 տարեշրջանին կեդրոնի դպրոցներու աշակերտութիւնն է որ կազմած է, մնացեալները շրջաններու դպրոցներունը։

8000ը անցնող այս աշակերտութիւնը, ամբողջը չէ մեր ունեցածին. տակաւին բազմահարիւր աշակերտներ ունինք մեր համայնքին չպատկանող վարժարաններու մէջ, որոնց հետ միասին մեր թեմի աշակերտութեան ընդհանուր թիւը, շատ դիւրութեամբ եւ անվարան կարելի է նկատել 10 հազար հոգի։ Թիւ մը որ պատիւ կը բերէ մեր ժողովուրդին, եւ ամենափայլուն ապացոյցն է հայութեան ուսումնատենչ յատկութեան։

Այսքան աշակերտութեան վրայ կը ծախսուին հետեւեալ գումարները —1944—45 տարեշրջանին, այս 12 վարժարաններու պիւտճէներուն ընդհանուր գումարը եղած է 227,550՝ սուրիական ոսկի, զոր համեմատելով նոյն տարուան աշակերտութեան ընդհ. թիւին հետ, կ'ունենանք 36.88 ս. ոսկի միջին մը, որ աշակերտ գլուխ ծախսուած գումարը կը ցուցնէ մեզի։ Իսկ 1945—46 տարեշրջանին նոյն 42 վարժարաններուն տարեկան պիւտճէներու ընդհանուր գումարը կը հասնի 336,668 ս. ոսկի, որ նոյն տարուան 8093 աշակերտներուն համար կուտայ 41.60 ս. ոսկի միջին մը։

Երկու տարիներուն ալ կեդրոնի վարժարաններուն տարեկան միջին սակը, շուրջ երկու սուր. ոսկի աւելի է, քան շրջաններու վարժարաններունը։

Եթէ չըլլայ Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ բաշխուած կրթական նպաստի գումարը, թերեւս անկարելի դառնայ շրջանի վարժարաններուն մատակարարութեան խնդիրը, եւ եթէ նկատենք որ վերջին երկու տարիներուն, Ուսումնական Խորհուրդի ելեւմուտին մեծ մասը Ս. Օ. Խաչն է որ կուտայ, ըմբռնելի կը դառնայ այն մեծ ծառայութիւնը որ Ս. Օ. Խաչը կը կատարէ թեմի կրթական գործին համար։

Նկատելի պարագայ է նաեւ որ 1945-46 տարեշրջանի աշակերտութեան ընդհ. թիւը 300 աւելի է քան նախորդ տարուանը։ Երեւոյթ մը որ նոյնպէս միշտ ի նպաստ կը խօսի մեր ժողովուրդի ձգտումին դէպի ուսում եւ լուսաւորութիւն։

Այս 42 վարժարաններու կրթական պաշտօնէութեան ընդհանուր թիւը կը պատկերանայ հետեւեալ կերպով.—

1944—45 տարեշրջանին՝ 116 այր, 176 կին. գումար՝ 292 ուսուցիչներ։ 1945—46 տարեշրջանին 126 այր, 188 կին. գումար 314 ուսուցիչներ, որ կը նշանակէ 1944—45 տարեշրջանին 26.7 աշակերտի գլուխ մէկ ուսուցիչ, իսկ 1945—46 տարեշրջանին 25.77 աշակերտի գլուխ մէկ ուսուցիչ։ Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԵՐ. ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆԻ կողմէ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին կտակուած կալուածներու դատավարութիւնը՝ որ երկու տարիէ ի վեր կը քաշքշուէր, վերջ գտած է ի նպաստ Հիւանդանոցին։ Յիշեալին ժառանգորդները դատարան դիմած էին այն առարկութեամբ թէ՝ Եուսուֆեան

կտակը ստորագրած ատեն իր գիտակցութեան տէրը չէր։ Հիւանդանոցի փաստաբանը բժշկական տեղեկագիրներու վրայ հիմնուելով, հաստատած է թէ կտակարարը այդ պահուն տէրն էր իր մտային պայծառութեան։ Պոլսոյ 12րդ իրաւական Ատեանի այս վճիռով ժառանգորդները կը ստիպուին վճարել դատական ու փաստաբանական բոլոր ծախքերը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայ լրտեսներ

ԽՄԲ.— Թուրք զօր. Գոչէր գիրք մը հրատարակած է Անկախութեան պատերազմի մասին ուր ջերմապէս կը գնահատէ ճանի կարգ մը Հայերու դերը։ Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Պոլսոյ Ժամանակ թերթը.—

Գօչէր - Քալճի գործակցութիւնը տեւած է հաշտեցողութենէն վերջ «Արարատ» նաւը 650 թոն դէնք եւ ռազմանիւթով բեռնաւորուած, որուն մաս կը կազմէր նաեւ 45 հազար ռումբ, ապահովութեամբ Ինէպօլու հասած եւ իր թանկագին բեռը ցամաք հանած է, յանձնելով զայն Ազգ. ուժերու վերին հրամանատարութեան ներկայացուցիչին։

Գոնչէր-Քալճի գործակցութիւնը տեւած է ալ աւելի ամրապնդուելով եւ ալ աւելի անկեղծ դրոշմ մը ստանալով։

Երկրորդ Հայը, որուն յիշատակութիւնը կ'ընէ զօր. Գօչէր, կը կոչուի Բանթիկեան։ Հեղինակը Բանթիկեանի հետ ծանօթացած է Քալճիի ստիպումին վրայ եւ անոր յանձնարարութեամբ։ Գօչէր-Բանթիկեան առաջին տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Ղալաթիա, գարեջրատան մը մէջ։ Զօրավարն է որ կը պատմէ.—

«Ճիշտ ժամը 11ին գարեջրատուն մտայ։ Բանթիկեան հոն էր ու առանձին։ Իրեն անձամբ ծանօթացած չըլլալով հանդերձ, ի բացակայութեան ճանչցած էի զայն։ Մեր կատարած առաքումին մէջ, բացայայտ է որ ան ալ դեր ունեցած էր։ Հազիւ թէ ներս մտած էի, երբ ան ոտքի ելլելով դիմաւորեց զիս եւ երկու ձեռքերովը ձեռքերս սեղմելով, սահուն թուրքերէնով մը ըսաւ.

— Ինչպէ՞ս էք, Քէմալ պէյ։

«Ինծի այնպէս կը թուէր թէ ուր որ ալ ըլլար պիտի կրնայի ճանչնալ Բանթիկեանը, իր հմայող նայուածքին պատճառաւ։ Ան, նախ շեշտեց թէ անհրաժեշտ էր ծրագիր մը պատրաստել այն գաղտնի գործունէութեան համար զոր պիտի ունենայինք միասին։ Ան կը խոստանար մեզի հետ գործակցիլ, մինչեւ որ մեր նպատակը իրագործուի։

«Իրեն բացատրեցի, թէ ապահովութեան եւ հսկողութեան ցանցը որ հաստատուած էր, ուշ կամ կանուխ կրնար մեզի արգելք հանդիսանալ։ Ան հաւաստեց, թէ այն միջոցները զորս միասնաբար ձեռք պիտի առնէինք, անպայման մեր ձեռնարկները յաջողութեամբ պիտի պսակէին։

«Ուշիմ, լուսամիտ եւ անկեղծ մարդու մը դիմաց կը գտնուէի։ Սրտաբաց տեսակցութիւն մը կ'ունենայինք։ Խօսակցութեան ընթացքին ուզեցի Բանթիկեանի զգացնել թէ լաւ պիտի ըլլար քիչ մը զսպել այն անիրաւութիւնները որոնք կը կատարուէին Իսթանպուլի մէջ։ Թերեւս այդ գործերուն մէջ ինք ալ անմասն չէր։»

Զօր. Գօչէրի այս ակնարկութեան ի պատասխան, Բանթիկեան հետեւեալը ըսած է.

— Միթէ վարպետութիւն չէ՞, գործի մը երկու ճակատներն ալ վարել։ Միթէ տարբերութիւն կ'ընէ՞, եթէ բոլորն ալ զիս իբր վնասակար տարր մը ճանչնան։ Եթէ գործի մը բնոյթը իր արդիւնքէն պիտի դատուի, ինծմէ վերջը եկողները զիս դատելով միթէ իմ մասիս իրենց որոշումը պիտի չտա՞ն։ Պէտք է ամէն միջոցի դիմել ձեր ճակատը զօրացնելու համար։ Կարեւորը ատիկա է։ Այս հողին վրայ ապրողները, գոնէ այսպիսի տագնապալի շրջաններու, պէտք է մոռնան գաղափարի բոլոր տարակարծութիւնները։ Ցեղերու գաղթը անոնց աղէտին պատճառ կը դառնայ։ Այլեւս պէտք է վերջ մը տալ այս գաղթերուն։ Ահա այս է իմ նպատակս եւ բոլոր ուժովս պիտի աշխատիմ ձեզի համար»։

Զօր. Գօչէր, յայտնելով հանդերձ որ Բանթիկեան դաշնակից գաղտնի ոստիկ. կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր եւ ի ի պաշտօնէ կարգ մը ձերբակալութիւններ ալ կատարած էր, անբաղձալի տպաւորութիւն մը ձգելով թրքական շրջանակներուն վրայ, կը խոստովանի թէ ինք բարոյապէս ազդուած է անոր հետ ունեցած տեսակցութենէն եւ կ'ըսէ.

— «Բանթիկեան կամքի տէր եւ հաստատամիտ անձնաւորութիւն մըն էր։ Ես իմ ըմբռնումովս, զայն ճանչցայ իբր գաղափարի մարդ եւ ըստ այնմ սիրեցի զինքը։ Ան, երբեմն ուշ ատեն գիշերանց մեր տունը կուգար եւ ձեռք առնուած միջոցներու մասին երկար կը խորհրդակցէինք իրարու հետ»։

Ճարտարարուեստը կանգ պիտի առնէ մինչեւ Յունուար 20, որմէ ետք կը յուսան ածուխ ճարել, վերսկսելու համար։ Կը պակսի նաեւ վառելանիւթը, ինչ որ կացութիւնը աւելի կը բարդացնէ։

Երկաթուղիներն են միայն որ կը բանին, փոխադրելու համար ժողովուրդին անհրաժեշտ ուտելիքն ու պարէնը, սակայն վառելանիւթի պակասին հետեւանքով, միայն քանի մը հին փոխադրական կառքեր կ'երթեւեկեն ճամբաներուն վրայ։ Վիեննայի մէջ հանրակառքի սպասարկութիւնը կանգ առած է։ Ժողովուրդը ստիպուած է քալել զերոյէն վար հինգ աստիճան ցուրտին տակ, գործի երթալու համար։ Լուսաւորութիւնը կը կատարուի մոմերու միջոցով։ Շատ մը կառավարական պաշտօնեաներ տուն վերադարձած են ածուխի եւ ելեկ. հոսանքի չգոյութեան պատճառով։ Այս կացութեան առջեւ կառավարութիւնը փորձեր կը կատարէ բացառիկ ածուխ ճարելու համար Չեխոսլովաքիայէն։ Այս ձեռնարկը յաջողելու պարագային ալ, փոխադրական վակոններու նուազութիւնը արգելք պիտի հանդիսանայ գործին։

UNRRAն Փարի՞զ կուգայ

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Միջազգային Նպաստամատոյցի Գերմանիոյ կեդրոնը պիտի փոխադրուի Փարիզ, Փետրուարի կիսուն։ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանի նոյն մարմնի տնօրէնն ալ պիտի փոխուի։

Միջազգային այս կազմակերպութեան Գերմանիոյ կեդրոնը մինչեւ հիմա կը գտնուէր Արօլզըն փոքր գիւղին մէջ, ուր ծախսուած է մէկ միլիոն տոլար, զայն բնակելի դարձնելու համար։

Կը կարծուի թէ այս կարգադրութեամբ պիտի փակուի նաեւ Լոնտոնի Եւրոպայի կեդրոնը եւ պիտի միացուի Գերմանիոյ շրջանի ճիւղին, կազմելով կեդրոնատեղին՝ Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի։ Այսպէս վերջ կը գտնէ միջազգային կազմակերպութիւն մը՝ ստեղծուած 1943ին, որ տարեկան չորս միլիառ տոլար ծախսեց։ Եւրոպայի մէջ կազմակերպութեան իրական փակումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 30ին։ Այնպէս կը կարծուի թէ իր գործը պիտի շարունակէ Միացեալ Ազգերու Միջազգային Նպաստամատոյց կազմակերպութիւնը, հոգալու համար Գերմանիա գտնուող տարագիրները, մինչեւ անոնց տեղաւորումը։

Իրազեկներ կը հաղորդեն թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Եւրոպայի եւ Հարաւ. Ամերիկայի կարգ մը երկիրներու միջեւ, Եւրոպայի կեդրոնացման կայաններու մէջ գտնուող 700.000 տարագիրները տեղաւորելու մասին։ Հաւանական երկիրներն են Պրազիլիա, Արժանթին, Գանատա եւ Աւստրալիա։ Պրազիլիա արդէն յանձնախումբ մը ղրկած է Պեռլին, որ կ'աշխատի այդ ուղղութեամբ։ Պերժիա ալ նոյն պիտի առնէ 70.000 տարագիրներ։

Հինգ միլիոն ական

Պատերազմը վերջացած է մէկուկէս տարիէ ի վեր, բայց անոր ռումբերէն մարդիկ կը մեռնին տակաւին։

Իտալիոյ մէջ Անգլիոյ ծովեզերքները, ուր կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան, մարդիկ կ'աշխատին չպայթած ականները հաւաքել։ Այս գործողութեանց ընթացքին ցարդ սպաննուած են 6000 Իտալացիներ, հաշմանդամ եղած՝ 2000, վիրաւորուած՝ 4000 հոգի։ Ամբողջ Իտալիոյ մէջ 2500 ականահաւաքներ կը փնտռեն այս մահաբեր որոգայթները — գերմանական թէ Դաշնակիցներուն, — եւ մինչեւ անոնց ամբողջական մաքրումը, առնուազն տարի մը պիտի տեւէ տակաւին։ Հաշուեղած է որ հինգ միլիոն ական նետուած է ամբողջ Իտալիոյ վրայ։ Մինչեւ հիմակ այդ ականներէն հազիւ երեք միլիոնը հաւաքուած է։

Բարեբախտաբար Իտալիոյ պատերազմական նախարարութիւնը որ կը կատարէ այս ականահանքումի գործը, յաջողած է ձեռք ձգել գերմանական քարտէսները, ուր նշանագրուած են թաղուած ականներուն վայրերը։ Այդ քարտէսներուն շնորհիւ քառասուն քառ. մղոն ականադաշտեր մաքրուած են։ Տակաւին կը մնայ յիսուն քառ. մղոն։

Շատ դժուար եւ մահացու գործ մըն է որ կը կատարեն իտալացի աշխատաւորները. բայց երկրին անգործութիւնը կը ստիպէ յանձն առնել այդ գործն ալ։ Անոնցմէ արդէն հինգ հարիւր հոգի սպաննուած են, հինգ հարիւր հոգի ալ վիրաւորուած, բայց անոնց տեղը նորեր առնելու համար դժուարութիւն չեն կրեր։ Անօթի փորը վտանգ չի ճանչնար։ Սովորական օրավարձն է եօթը ժամուան համար հազար լիր, բայց սեւ շուկայի գիներով շաբաթական կ'ընէ եօթը տոլարի խեղճ գումար մը։

Մեռնելու պարագային իր ազգականները կը ստանան 100.000 լիր. հաշմանդամ մնալու պարագային՝ ականահաւաքը կը ստանայ 125.000 լիր։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde). մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի ջազի եւ ճազի խումբերուն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ։ Մուտք 250 ֆրանք։ Այժմէն ապահովել սեղանները։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Ա. ԲԷԼԱ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Պուաքոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կիրակի 12 Յունուար ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Կը ներկայացուի «ՁԱՐՇԸԼԸ ՄԻԹԻՆ ԱՂԱ», ընտիր նուագախումբ Գ. Կ. ՍԱՐԵԱՆի «Hotel Windsor»ի կազմով։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին տաքութիւնը ապահովուած է։

Պարանցիկ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort։ Գեղարուեստական բաժին, զաւեշտ, անակնկալներ։ Մատչելի պիւֆէ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ Մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյ Քոլիզէի սրահին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ստացած են հետեւեալ Հայերը (պաշտօնաթերթ Դեկտեմբեր 15, 1946).—

Մանաքճեան Յովնան, հիւսն, ծնած 1905ին Աստա Փազար, կինը Պօյաճեան Լիւսի, ծնած 1912ին Գոնիա, այժմ Մարսէյլ։ Մանասեան Սամուէլ, բանուոր, ծնած 1906ին Վան, տղան Շարլ Րէյմօն, ծնած 1946ին, կինը Գարակէօզեան Սրբուհի, ծնած 1912ին Սվազ, այժմ Փիւժէ սիւր Արժան։ Մարգարեան Սուրէն, դերձակ, ծնած 1915ին Խարբերդ, կինը Պօյաճեան Աղաւնի, ծնած 1922ին Խարբերդ, այժմ Մէօտօն։ Մէրկէլեան Լեւոն, դերձակ, ծնած Սամսոն 1904ին, կինը Թօփուզօղլու Եսթեր, ծնած 1903ին Պաֆրա, այժմ Նանթ։ Մինէթեան Սահակ, բանուոր, ծնած 1917ին Ակն, կինը Գալայճեան Սիրանուշ, ծնած 1920ին Պոլիս, այժմ Վէտէն։ Մուսաեան Զարմայր, ծնած 1905ին Պարտիզակ, կինը Իփէքճեան Վարդուհի, ծնած 1910ին, Բաբերդ, այժմ Պանեօ։ Սարայտարեան Պօղոս, հանքագործ, ծնած 1897ին Պուրսա, կինը Ռուստիկեան Աննիկ, ծնած 1908ին Խարբերդ, այժմ Սէնթ Էթիէն։

(Շար.)

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշդապէս 14.45ին

ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կը գործադրուին Գ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը։

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Պօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Պ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Պ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65։ Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել, կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Պ. Վ. Թօտունեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60։ Երգահանդէսին օրը սրահին կիչէն կը վաճառուին տոմսերը։ Գիներն են 50էն 350 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ծշմարտասէր ծիծաղներ անունով, ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆի նոր հատորը, որ Ատափազարի հայ ինքնատիպ կեանքէն, կենդանի եւ երգիծական պատմուածքներ կը պարունակէ։ Ամէն Ատափազարցի պէտք է օրինակ մը ունենայ այս գիրքէն։

200 էջ. 150 ֆրանք։ Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, 46, Rue Richer, Paris (9), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն։

ԲՈՒՇԱՅԵՑՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Իսի լէ Մուլինօյի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը Իսիի Խրիմեան սրահին մէջ, երեքշաբթի, 14 Յունուար ժամը 9ին։ Դասախօս Հ. Բալուեան, նիւթը՝ Ա. Ահարոնեանի կեանքը եւ գրականութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Խաչատուր Ճանճիկեան, հօրը անունը Ադամ, Եօզկատի Ջաթ գիւղէն, 1928ին կը գտնուէր ՔՍԱՆԹԻ քաղաքը (Թրակիա, Յունաստան)։ Տեղեկացնել հօրեղբօրը տղուն Ադամ Ճանճիկեանի, 25Allée des Ponts, Issy les Moulineaux, Seine։ Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

Երեկոյթ պարահանդէս

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ երեկոյթ - պարահանդէսը, 11 Յունուար, շաբաթ երեկոյ, 7 rue Saulnier: Métro Cadet։

Ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, գեղարուեստական բաժին մինչեւ կէս գիշեր, մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդին, ղեկավարութեամբ Սահակ Յովհաննէսեանի։ **Gario Canti** (սպանիական պարեր) Գ. Օնանեան (քէմէնչէ), Օրդ. Տիկ. Ամիրայեան (Գորգիկեան) եւ Օր. Քէօսէեան։ Պիւֆէ մատչելի գիներով։ Մասնակցութեամբ Hôtel Windsorի նուագախումբին (GARO SARIAN)։

Ջերմութիւնը ապահովուած է։

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայ Կարմիր Խաչի գլխաւոր վարչութեան ղրկուելիք բժշկական գործիքներու եւ դեղերու գնման համար, շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—Լիոնի Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղէն 118.750 ֆրանք։ Այս գումարին կարեւոր մէկ մասը (70.000 ֆր.) գոյացած է Գ. Կարպիս Ձէնկոբեանի ջանքերուն շնորհիւ եւ մասնակցութեամբ։ Մեր մասնաւոր շնորհակալութիւնները։ Ս. Շամոնի Հ. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղէն 20.000 ֆրանք։ Աւելի առաջ նոյն նպատակին համար այս մասնաճիւղը ղրկած էր 30.000 ֆրանք, որով ընդհ. գումարը կը հասնի 50.000 ֆրանքի։— Դիւան Պետ. Կարմիր Խաչի

ՎԱՐՁՈՒ ԱԳԱՐԱԿ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ գործին տեղեակ հայ ագարակապանի մը համար։ Գրել Պ. Ռոժէ Սարեանի Au Garaillon par Condom, Caussance (Gers)։

ՏՕՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՔԻՒՐՃԻՔԵԱՆ եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ազգականները եւ յիշատակը յարգողները իրենց ամուսնոյն եւ մօր ողբացեալ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՍՏՂԻԿ ՏՕՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՔԻՒՐՃԻՔԵԱՆի հոգեհանգստին, մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի 12 Յունուար, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. Տէր եւ Տիկ. Փ. ԵՍԱՅԵԱՆ, Տէր եւ Տիկին Յ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ցաւով կը յայտնեն մահը իրենց մօր եւ աներմօր՝ Այրի ՏԻԿԻՆ ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԲԱԼՈՒԵԱՆի, մեռած Պոլիս, Նոյեմբեր 29ին։ Իր մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 12 Janvier 1946 Կիրակի 12 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4902 — Նոր շրջան թիւ 541 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայրենասէր եւ լեզուագէտ աշխատակից մը պարտք սեպած էր թարգմանել եւ մեզի ղրկել Ցիւրիխի «Նօյէ Ցիւրխըր Ցայթունկ» թերթին մէկ յօդուածը,— «Հայերը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ» («Յառաջ», 9 եւ 10 Յունուար)։

Ինչպէս կ'երեւայ, գերմանախօս Զուիցերիոյ օրկանին յօդուածագիրը բաւական պաշար հաւաքած է, ծանօթացնելու համար Մօտաւոր Արեւելքի հայ գաղութներուն վիճակը, ներգաղթի առթիւ։

Անշուշտ իր տեղեկութեանց մեծ մասը քաղուած, եթէ ոչ ներշնչուած են հայկական աղբիւրներէ ։

Արդեօք ատո՞ր համար է որ, մեծ մասամբ ստոյգ տեղեկութեանց մէջ, սպրդած են կարգ մը ծանր թիւրիմացութիւններ։

Մէկ - երկու կէտեր անմիջապէս մատնանշած էինք արդէն, փակագծի մէջ։ Կ'ուզէինք լման կատարել մեր պարտականութիւնը ։

Զուիցերիական թերթին աշխատակիցը մասնաւորապէս ծանրանալով Խ. Հայաստանի կարգուսարքին վրայ, կ'ենթադրէ թէ «Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հայերը փափաք չեն յայտներ դէպի հայրենիք ներգաղթի կոչերուն հետեւանք տալու»։

Նոյն վերապահումը, նաեւ, Եգիպտոսի Հայերուն համար, որոնք փայլուն դիրք մը գրաւած են, բոլոր ասպարէզներուն մէջ ։

Եւ սակայն, քիչ վերջը ինքն է որ կը խոստովանի, մանուածապատ բացատրութիւններով.

— «Մեծ զարմանքով տեսնուեցաւ թէ հազարաւոր Հայեր ներգաղթի դիմում կատարած են։ Շատերը այնպիսի զբաղումներու տէր մարդիկ են որոնց համար Երեւանի կամ Լենինականի մէջ գրեթէ ասպարէզ չկայ. օրինակ՝ լուսանկարիչներ, պերճանքի կօշկակարներ, manicureի տուներ, արուեստագէտ կահագործներ, ակնեղէնի մասնագէտներ եւն.։ Հազարաւորներ պատրաստակամութիւն յայտնած են հեռանալու երկրէ մը ուր իրենց օրապահիկը կը շահին, վերադառնալու համար անծանօթ հայրենիք մը։ Շատերը նոյնիսկ չեն գիտեր թէ իրենց ի՛նչ աշխատանք պիտի յատկացուի»։

Ինչ որ «անծանօթ հայրենիք» մը կը ներկայացնէ յօդուածագիրը, ամէն բանէ առաջ վառարան մըն է աշխատանքի եւ շինարարութեան։ Հետեւաբար, եթէ ուրիշ բաներ պակսին, գործը երբեք չի պակսիր։ Մանաւանդ մասնագէտներու, արհեստաւորներու, որակեալ բանուորներու համար։ Նոյնիսկ իր թուած ասպարէզներուն համար։

Ինչո՞ւ անպատճառ «լիւքս»ը փնտռել կօշկակարին մէջ։ Եւ յետոյ, ո՞վ ըսաւ թէ Երեւանը եւ Լենինականը միայն հասարակ ատաղձագործներու պէտք ունին, եւ ոչ թէ «արուեստագէտ կահագործներու»։ Ո՞վ պիտի պնդէր թէ չունին արդէն։

Առանց մնապարծութեան, կրնանք հրապարակաւ յայտարարել.— Հայ գաղթականներն էին որ շատ մը նորութիւններ, արհեստներ եւ արուեստներ հաստատեցին, սորվեցուցին Եգիպտոսի, Սուրիա-Լիբանանի, Պալքանեան երկիրներու, Իրաքի եւ Իրանի մէջ։ Մինչեւ անգամ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ։

Արդ, ինչո՞ւ զարմանալ որ նոյն գաղթականները, աւելի կատարելագործուած, ահա կ'երթան իրենց հայրենիքը շէնցնելու։ Եւ ապահովաբար հոն պիտի գտնեն այլապէս շահեկան մասնագիտութիւններ, նորութիւններ։

Պարագան նոյնն է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի տարագիր բազմութեանց համար որոնց որոշ մէկ մասը եթէ տուն - տեղ է եղած, ուրիշներ պատրաստ են վերադառնալու կամ կը սպասեն լաւագոյն օրերու ։

Աւելի մեծ թիւրիմացութիւն մը՝ յօդուածագրին տեսութիւնն է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութեան պարագաներու մասին ։

— «Զարմանքով տեսնուեցաւ որ մեծ թիւով կաթողիկ անձնաւորութիւններ հրաւիրուած էին համագումարին։ Առնք գրեթէ առանց բացառութեան հրաւէրը ընդունած եւ քանի մը շաբաթ Երեւանի կառավարութեան հիւրերն եղած էին... Վատիկանի մէջ քիչ մը ուշ վերահասու եղան այն վտանգներուն զորս ստեղծած էր գործակցութիւնը կաթոլիկութեան եւ հայկական հայրենասիրութեան միջեւ»։

Ո՛վ որ պատմած է այս պզտոր պատմութիւնը, պարզապէս ջաղացքէն կուգայ ։

Շ.

Ա Ն Ի

Կանգնած եմ նորից զմրուխտեայ ափին
Գոռ Ախուրեանի՝ խռեերով տրտում,
Իմ դէմ - յանդիման ժեռուտ քարափին
Նիրհում է չքնաղ մի գեղեցկուհին ։

Վաղեմի փառքը շէն Հայաստանի՝
Ցեղիս հանճարով ստեղծագործուած
Խիզախ պապերիս ոստանը՝ Անին,
Որ հիմա օտար, ոսոխից գերուած ։

Ներքեւ, ձորի մէջ մարգերում դալար
Անես մի մեծ ժայռ դարերից պոկուած
Հանգչում է յաւերժ մի դամբանաքար՝
Նուրբ քանդակներով՝ «Աչտո Ողորմած» ...

Հեռւում վանանդն է անլուր աւերակ ,
Թափուր արօտներ — ջրերով վճիտ,
Շէներն հրկիզուած, դաշտերը խոպան —
Օձերն են սողում խրճիթից - խրճիթ ։

Այն ողջակէզում իրար են խառնուել
Քանի հոյակապ դղեակ, ապարանք ,
Եւ հազար ու մէկ եկեղեցիներ —
Արիւնաթաթախ մոխիրների տակ ։

Ապա բերդերը, պալատներն աւեր,
Փլատակների վէմերն արիւնոտ ...
Ցիշում եմ քանի՛ ռներ ու դաւեր
Այդ վաղընջական պարիսպների մօտ,

Ու շունչդ եմ զգում, իմ վեհ Արմենիա ,
Բնդուն վաստակը բազկի ու մտքի
Եւ այդ խորտակուած գեղութեան վրայ՝
Հայ արքաների առնական ոգին ։

Եւ ոտքերիս տակ գետն է շառաչում ,
Վքչվըշում անվերջ,— Ա՜խ, ո՞ւր երբամ ես
Այս քաղաքակիրթ — քարսիրտ աշխարհում
Այսքան վիշտ ու ցաւն ո՞ւմ պատմեմ, ինչպէ՞ս...

— Ո՞վ էր քեզ խլեց ու հալածեց մեզ
Քո լոյս ափերից, իմ որբ հայրենիք,
Անի՛, մինչեւ ե՞րբ դու գերի լինես —
Իսկ ես բնաւեր եւ վտարանդի ...

ԳՈՐԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան վարիչներէն Վիլհէլմ Փիք, որ 71 տարեկան է , յառետես կարծիքներ յայտնեց Մոսկուայի խորհրդաժողովին առթիւ, ուր պիտի քննուի գերմանական հարցը։ Ինք շատ ծանր պայմաններ կը նախատեսէ, իսկ սահմաններու մասին աննշան փոփոխութիւններ միայն կը սպասէ՜ հաստատնիկողմէն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը կատարեալ վստահութիւն յայտնելով հանդերձ արտաքին գործերու նոր նախարարին՝ զօր. Մարշըլի, չուզեր ամէն լիազօրութիւն տալ անոր։ Մասնագէտներխօ-բապէս կը գնահատեն նոր նախարարը, բացատրելով թէ կրնայ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը, զօրականի տաղանդին միացնելով քաղաքագէտի ճարտարութիւնը ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ հսկողութեան առթիւ, Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը նորէն ազդարարեց թէ չեն կրնար գրաւել սպառազինութեանց կրճատման ծրագրով, մինչեւ որ համաձայնութիւն չգոյանայ առաջին հարցի մասին։ Խորհրդային պատուիրակութիւնն ալ իր կարգին կը պնդէ որ նախ եւ առաջ ընդհ. զինաթափութեան խնդիրը քննուի ։

ԱՐԱԲԻՈՅ ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՆԵՐՈՒՆ առթիւ սուր վէճ մը ծագած է Դաշնակիցներուն միջեւ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն, գանգատելով Սէուտի Արաբիոյ եւ ամերիկեան քարիւղի ընկերութեանց միջեւ կնքուած մենաշնորհներուն դէմ։ Ֆրանսական տեսակէտով, երբ նախկին Օսմ. կայսրութեան հողերուն մէջ քարիւղի մենաշնորհ մը կը տրուի Իրաք Փէթրոլիըմ ընկերութեան , միւս խմբակներն ալ պէտք է բաժին ստանան։ Մինչդեռ Ամերիկացիները միայն Անգլիոյ բաժին հանած են ։

ԻՆՉՈՒ ԳԱԴՐԵՑԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Տագնապը այնքան ալ պարզ չէ

Ինչպէս գրած էինք, Փարիզի օրաթերթերուն հրատարակութիւնը դադրեցաւ հինգշաբթի օր, իսկ յաջորդ օրն ալ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ։ Այս դէպքը ծանր տպաւորութիւն գործեց մանաւանդ անոր համար որ տեղի կ'ունենայ հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն մէկ շաբաթ առաջ, եւ այնպիսի ատեն մը երբ կառավարութիւնը արտակարգ ճիգեր կը փորձէ, գիները կըրճատելու եւ ուրիշ տնտեսական բարեփոխումներ ծրագրելու համար։

Այս անգամ թերթերու հրատարակիչներն են (Մամուլի Սէնտիկա) որ դադրեցուցին աշխատանքը (լօք աութ), համախորհուրդ Մամուլի Դաշնակցութեան հետ։ Կառավարութիւնն ալ համաձայն էր, որովհետեւ Լէօն Պլումի տնտեսական ծրագիրը կը տրամադրէ ինչպէս գիները կրճատել, նոյնպէս անփոփոխ պահել աշխատավարձքը։ Թերթերու տողաշարները եւ մեքենավարները մէկ շաբաթէ ի վեր կը դանդաղեցնէին տպագրութիւնը, ամէն օր վիճակ ձգելով երկու թերթերու վրայ, ինչ որ կ'ուշացնէր եւ կը խանգարէր նաեւ բաշխումը։ Իրենց պահանջն է օրական 100 ֆրանք յաւելում։ Թէեւ իրենց աշխատավարձքը շատ կը տարբերի, համաձայն պայմաններուն, բայց օրական միջին հաշուով կը շահին 360 ֆրանք։

Փարիզի անգլիական եւ ամերիկեան օրկանները — միակ օրաթերթերը որ լոյս կը տեսնեն հայերէն թերթերուն հետ — կը գրեն թէ այս լրագրական դադարը միայն մէկ երեսն է ընդհանուր տագնապի մը։ Ֆրանսայի փրկութենէն վերջ, խափանուեցան այն թերթերը որ կը հրատարակուէին գերմանական գրաւման ատեն։ Կառավարութիւնը գրաւեց անոնց տպարանները եւ յանձնեց նոր հաստատութեան մը, որ կը կոչուի Մամուլի Ձեռնարկներու Ազգ. Ընկերութիւն (S. N. E. P.)։ Բազմաթիւ թերթեր լոյս տեսան պետական նպաստով եւ շատերուն նիւթական վիճակը խախուտ է։ Քանի մը հատը դադրեցան, ուրիշներ ձուլուեցան երկ - երկուքով եւ դեռ պիտի ձուլուին։ Եթէ նոր յաւելումներ ըլլան, ուրիշներ ալ պիտի փակուին։ Միւս կողմէ բանուորները միշտ կը գանգատին ապրուստի սղութենէն։ Եւ վերջապէս, հրատարակիչները հարիւրաւոր միլիոն ֆրանք պարտք ունին կառավարութեան, եւ կը վախցուի որ ի վերջոյ հարկատուներուն վրայ իյնայ այս բեռը։

★ Ուրբաթ օր շարք մը ժողովներ գումարուեցան, ելք մը գտնելու համար։ Թէեւ ընդհանուր է թերթերու դադարումը, բայց կարգ մը լրա-[illegible] կը [illegible] Լիոնի, Թուլոնի, Քանի. եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Հնդկաչինի կռիւները

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Ֆրանսայի կառավարական շրջանակներուն մէջ, Հնդկաչինի կացութեան մասին։ Բոլորն ալ վստահ են թէ ֆրանսական բանակը ի վերջոյ պիտի շահի յաղթանակը, բայց կացութիւնը կը պահանջէ զինուորական երկար եւ ուժգին գործողութիւններ։ Ծրագիրներ մշակուած են, օգնական ուժեր հասցնելու համար։ Կ'ընդունուին բազմաթիւ կամաւորներ, նոյնիսկ վեթերաններ որոնք նշանաւոր հանդիսացած էին գերմանական պատերազմին մէջ։ Զինուորական հեղինակութիւն մը հաստատելով կացութեան ծանրութիւնը, անհրաժեշտ կը գտնէ որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առնէ, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար։ Իր կարծիքով, եթէ կացութիւնը բարդանայ, Անգլիան ալ պիտի հարկադրուի միջամտել։ Անհամցիները կը փորձեն օգտուիլ Ֆրանսայի ներքին կացութենէն։ Կը հաստատուի թէ Հնդկաչինի զինուորներուն մէկ մեծ մասը մարզուած է Ճափոնցիներու կողմէ։

Գաղթային նախարարը, Պ. Մութէ Փարիզ կը վերադառնայ այսօր եւ անմիջապէս կացութիւնը պիտի պարզէ վարչապետին եւ ընդհ. սպայակոյտին։ Խնդիրը այն է որ դահլիճը պիտի հրաժարի այս շաբթու, հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն վերջը։ Համայնավարները կը պահանջեն խառն դահլիճ մը կազմել — անշուշտ ձախ — գլխաւոր նախարարութիւններէն մէկ - երկուքը յանձնելով իրենց։ Կը վախցուի որ եթէ Հնդկաչինի ապստամբութիւնը ծաւալի, հիւս. Ափրիկէի մէջ ալ խլրտումներ ծագին։

★ Հնդկաչինի նախագահը նամակ մը ուղղելով Ֆրանսացիներուն, կ'առաջարկէ դադրեցնել թշնամութիւնները եւ վերսկսիլ բանակցութիւնները ։

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԻ արտադրութեան մղում տալու համար, Փարիզի մէջ գումարուած արհեստակցական խորհրդաժողովը որոշեց առաջարկել որ պարտաւորիչ աշխատանք հաստատուի։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ածխահանքերուն մեծ մասը լաւ վիճակի մէջ է, բայց 1946ի առաջին ինը ամիսներու ընթացքին արտադրութիւնը հազիւ նախորդին 41 առ հարիւր եղած է։

Թուրքիան առանցք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ

Բ. Համաշխարհային պատերազմը եւ անոր ներկայ հաշուեյարդարը աւելորդ անգամ մըն ալ ցոյց տուին՝ թէ փոքր ազգերը անհնար է որ կարենան իրենց սեփական քաղաքականութեամբ արգելք ըլլալ մեծերու ծրագիրներուն գործադրութեան։ Փոքրերը կրնան նուազ շահագործուիլ, քիչ մը դժուարացնել մեծ պետութեան մը առաջադրութիւնները եւ կամ իրենց աջակցութեամբ զանոնք դիւրացնել, բայց ի վերջոյ պիտի իյնան մեծ պետութեան մը ազդեցութեան շրջանակին մէջ՝ բոլորովին անկախ իրենց կամքէն։

Երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին տեսանք թէ մեծ պետութիւնները անխտիր կը խախտեն փոքր երկիրներու չէզոքութիւնը, մէկը դուրսէն յարձակելով, միւսը ներսէն պայթեցնելով, ի վերջոյ փոքր երկրի ճակատագիրը կը տնօրինուի ինչպէս որ կը պահանջէ մրցակից Մեծերու ույժերու յարաբերութիւնը։

Հայաստան իր տարածութեամբ եւ հայութիւնը իր թիւով աննշան ույժ մըն է ոչ միայն միջազգային, այլեւ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութեան համար։ Եւ պետութիւններէն ամէն մէկը Մերձաւոր (կամ Միջին) Արեւելքի քաղաքականութեան գլխաւոր յենարան ընտրած է այն երկիրը որ իր տարածութեամբ, բնակչութեան հոծ զանգուածով, ռազմական կարողութեամբ ի վիճակի է իրական դաշնակից մը ըլլալու։ Այդ երկիրը անցեալին եղած է Օսմանեան կայսրութիւնը՝ կեդրոնը Արեւելեան խնդրին, իսկ այժմ նոր Թուրքիան։ Ոչ մէկ պետութիւն չունի արեւելեան քաղաքականութիւն, առանց այդ երկիրը նկատի առնելու իբրեւ բարեկամ եւ կամ թշնամի։ Առաջին գծի վրայ օգնութիւն կամ թշնամանք անոր ուղղուած են։ Հայերը, Վրացիները, Քիւրտերը, նոյնիսկ արաբ ժողովուրդները նկատի կ'առնուին իբրեւ աջակիցներ այս կամ այն կողմին համար։

Անգլեւռուս մրցակցութեան ընթացքին հինէն ի վեր շատ մը ազգերու շուրջ աղմուկներ ստեղծուած են, բայց էական դեր կատարած է Թուրքիան իր զինակցութիւններով կամ թշնամութիւններով։

Իմաստութիւն չէ ստորագնահատել իր թշնամիին զօրութիւնը։ Մեր համեստ ույժերը գերագնահատելով չարաչար տուժած ենք, չըմբռնելով մեր շուրջ կատարուածներու բնոյթը եւ տարողութիւնը։

Կ'արժէ նախ մէջ առնել Մերձաւոր Արեւելքի անմիջութեամբ անցեալի կարեւոր դէպքերը՝ թէ մրցակից պետութիւններ ինչ արժէք տուած են Թուրքիոյ եւ ան ինչ չափով արդարացուցած է իր վրայ դրուած ակնկալութիւնները։

Տեսնենք երկու համաշխարհային պատերազմները եւ անոնց միջեւ անցած շրջանը։ 1914ին Թուրքիա զինակցելով Գերմանիոյ, մէկ միլիոն զինուոր դաշտ դրկեց կռուելով Կովկասի, Իրաքի, Պաղեստինի, Տարտանէլի ընդարձակ ճակատներուն վրայ։ Յաջողեցաւ պաշտպանել Նեղուցները եւ դիւրացուց Ռուսաստանի քայքայումը ու պատերազմը մէկ երկու տարի երկարեցաւ։

Պարտուած, քայքայուած Թուրքիայէն քէմալական իշխանութիւն մը ծնաւ որ այս կամ այն պատճառով յաջողեցաւ ինքզինք պարտադրել, կորսնցնելով միայն արաբական երկիրները։ Դաշնակիցները՝ բոլորը առանց բացառութեան՝ լքեցին հակաթուրք տարրերը իրենց բախտին։ Թուրքիոյ Յոյները, Հայերը, Քիւրտերը չարաչար տուժեցին եւ իբրեւ զանցառելի քանակ — բաղդատաբար Թուրքի բարեկամութեան — նետուեցան մէկ կողմ։ Սովետները եւ թէ Մեծն Բրիտանիա փոխն ի փոխ գործածեցին Թուրքիան իբրեւ գլխաւոր յենարան Միջին Արեւելքի իրենց քաղաքականութեան։

Խ. Միութեան աջակցութեամբ ոտքի կանգնող Թուրքիան Կիլիկիայէն վտարեց Ֆրանսացիները, Իզմիրէն՝ Յոյները, Կ. Պոլսէն՝ Անգլիացիները։ Բայց ժամանակի ընթացքին Մեծն Բրիտանիա յաջողեցաւ Թուրքիան դարձեալ առնել իր քաղաքական ազդեցութեան ներքեւ։

Պարտուած Թուրքիան յաջողեցաւ Կովկասի մէջ մնալ իբրեւ յաղթական, գրաւելով Կարսի շրջանը ու այդ անարդարութիւնը ճանչցնել տուաւ տկար Ռուսաստանին։ Մինչդեռ Քէմալական Ուխտի առաջին յօդուածով թոյլ տուաւ այն հողամասերուն, «որոնք միայն արաբ մեծամասնութեամբ բնակուած են եւ որոնք 1918 Հկտ. 30ին զինադադարի կնքումին թշնամի բանակներու գրաւման տակ կը գտնուէին» ազատ քուէարկութեամբ իրենց ճակատագիրը որոշել։ Ուրիշ խօսքով Քէմալ առաջին օրէն ճանչցաւ արաբական երկիրներու անջատումը, լքեց Իթթիհատի համիսլամական քաղաքականութիւնը ու կռուան ստեղծեց անգլեւթուրք բարեկամութեան ստեղծումին։

Այս կարեւոր զիջումով եւ հետագային բրիտանական տնտեսական եւ քաղաքական աջակցութեամբ վերահաստատուեցաւ անգլեւթրքական աւանդական բարեկամութիւնը։

Մուսոլինիի Իտալիոյ Արեւելեան Միջերկրականի ցանկութիւնները պատճառ դարձան որ Քէմալի Թուրքիան աստիճանաբար իյնայ անգլիական ազդեցութեան տակ։ Շնորհիւ Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութեան Թուրքիան սկսաւ Օսմանեան Կայսրութեան նախկին ընդարձակ տարածութիւններուն վրայ ղեկավար ույժ հանդիսանալ։ Այսպէս Պալքանեան Ուխտի եւ Սաատապատի Ուխտին առանցքը Թուրքիան էր։ Առաջինը ուղղուած էր Պուլկարիոյ եւ Առանցքի պետութիւններուն դէմ, իսկ երկրորդը Խ. Միութեան։

Բ. Համաշխարհային պատերազմին թէեւ կռուի չմասնակցեցաւ Թուրքիան, բայց կրկին թանկարժէք ծառայութիւն մատոյց թէ Գերմանիոյ եւ թէ Մեծն Բրիտանիոյ, ի վնաս Ռուսաստանի։ Նացի Գերմանիան 1941 Յունիս 22ին Խ. Միութեան վրայ յարձակելէ չորս օր առաջ — Յունիս 18ին — յայտարարեց իր բարեկամութեան դաշինքը Թուրքիոյ հետ։ Եւ այսպէս իր հարաւային ճակատը զերծ մնաց Բրիտանիոյ հետ շփումէ եւ ամբողջ զօրութեամբ ինկաւ Ռուսիոյ վրայ։

Մ. Բրիտանիա շարունակեց պահել իր բարեկամութեան դաշինքը Թուրքիոյ հետ, որովհետեւ անուղղակի ծառայութիւն մը կը ստանար անկէ, զերծ մնալով բացումէն երկրորդ ճակատի մը որ այդ առենները իրեն համար դժնդակ կացութիւն մը պիտի ստեղծէր։ Երեք տարի ետքն է որ անգլեւամերիկեան բանակները ի վիճակի դարձան երկրորդ ճակատ մը բանալու։ Իսկ Ռուսաստանի ժողովուրդը ստիպուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի տիրապետած Գերմանիոյ ցամաքային բանակներուն դէմ երեք տարի մինակը կռուիլ։ Թուրքիոյ դիրքը մեծ ծառայութիւն ընծայեց որպէսզի անգլեւամերիկեան ճակատը միլիոնաւորներու կեանքը խնայէ, ընդհակառակն Ռուսաստան կրէ, ի գոհունակութիւն Սարաճօղլուներու, մարդկային ահռելի կորուստ։

Մօտիկ անցեալի այս դէպքերը պատճառ դարձան որպէսզի Մերձաւոր Արեւելքով շահագրգռուած մեծ պետութիւնները իրենց բարեկամութիւնը կամ թշնամանքը անգամ մը եւս կեդրոնացնեն Թուրքիոյ շուրջ, որ առանցքը կը կազմէ այդ շրջանի իրենց քաղաքականութեանց։

Գ. ԼԱՉԵԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Յովհաննէս Շիրազ

ԽՄԲ.— Երեւանի թերթերէն, մեր հայերէնով.—

Սովետական հայ բանաստեղծութեան երիտասարդ սերունդի ամէնէն աչքի զարնող ներկայացուցիչներէն է Յովհաննէս Շիրազը։ Այս բանաստեղծն ամբողջովին նոր, սովետական իշխանութեան ծնունդ է. ճշմարիտ ներկայացուցիչը բանաստեղծական այն սերունդին, որուն մասին կ'երազէր Յովհ. Թումանեանը. մէկը այն բանաստեղծներէն, որոնք իրենց շուրթերը չէին պղծած անէծքով եւ ամէն անգամ, երբ գրիչ են ձեռք առած, երգը դարձած է սրտաբուխ գովք մը՝ ուղղուած նոր կեանքին։ Շիրազ փայլուն մուտք ունեցաւ եւ մէկ անգամէն գրաւեց ընթերցող հասարակութեան ուշադրութիւնը։ Անոր բանաստեղծական առաջին խօսքը, անոնց առաջին խօսքի նման, լսուած էր թովիչ անմիջականութեամբ ու ջերմութեամբ. հիացումի ճիչ մըն էր ան, ուղղուած կեանքին։

Շիրազի բանաստեղծութիւններուն առաջին ժողովածոն կը կրէ «Գարնանամուտ» խորագիրը։ Աւելի քան յաջող ընտրութիւն մըն է այդ. յետագայ իր ստեղծագործութեամբ՝ բանաստեղծը հաստատեց, որ իր ամբողջ էութեամբ կապուած է բնութեան զարթօնքի, գարնան հետ։ Ըսուած է, եւ իրաւամբ, որ Շիրազ գարնան բանաստեղծ է. իրօք, անիկա անոր հայեացքն է կեանքի վրայ. ան կեանքը կը խորհրդանշէ գարնան պատկերով։ Անոր այդ կարգի գրուածքները, ինչպէս «Թագագրում», «Ձիւնը լալիս է, ձմեռն է մեռնում», «Գարնանամուտ»ը, մէկ մէկ գոհարներ են Հայոց քնարերգական բանաստեղծութեան մէջ ընդհանրապէս, արժանի դասուելու մեր մեծ բանաստեղծ-

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՍ

Ես գիւղի լաճ՝ այդ կ'ուզէի...

Անոնց տունը՝ Շիլ Խաչիկենց պառաւ նման խոնջ ու տկար, որուն մէջէն խոյս էր տուեր գարունն իսպա՛ռ, յետին աշուն հոն կը տքար...։

Ետեւը կար բերդի մը հին աւերակներն լուռ ու ցրտին... Ու Անցեալը Առասպելին հետ թեւընկեր՝ մտերմօրէն եւ կարօտով զրոյց կ'ընէր...։

Այնտեղ ամէն առտու, կէսօր, ժիր ճպուռներ հազարաւոր, թուփերու մէջ, թուփերու տակ կը բանէին սիրոյ նոր էջ, եւ Հնութեան փոշին հետ կ'արբենային, գինու փոխան ըմպելով շիթն՝ բորբ արեւին։

Երբ կը զարնէր — յետ միջինքին — աշխատանքը արտ ու հանդին, երբ հնձուորը խուրձի մը տակ՝ կը քնանար բազմավաստակ, ես ուլաբած՝ գիւղ կ'երթայի, գլխուս վրայ՝ թագը կեանքի...։

Կ'երթայի գիւղ, այտիս վրայ՝ արեւու բարկ գոլ ու հինայ։ Գիւղ կ'երթայի, պա՛րծ ու արի, աչքերուս մէջ՝ յուշապատկերն լեռ ու ձորի։ Տրեխիս տակ հող կը խնդար, զարուն բուրվառ՝ խունկ կը ծխար...։ Սիրտս մէն մի հետ կանաչի՝ կը սիրուհի յանկարծակի, ճամբուն վրայ ցորենարտի՝ շուշանի պէս սէր կը ծաղկի...։

Արեւ ու տա՛ք։

Անոնց տունը կը ցցուէր դէմս՝ իբրեւ սիրոյ համեստ դրուագ։ Ես՝ պարմանի, ես՝ նորահաս լա՛ճ գեղանի, այդ տունին դէմ կը կենայի, եւ դայն անկուշտ կը դիտէի...։

Յանկարծ սիրտս յորդ կը բխա՛ր, անոր սեմին վրայ յոգնած՝ իբրեւ անձրեւ միշտ կը անդա՛ր...։

×

Անոնց տունը կարծես ըլլար՝ Սամուէլենց Զօլօ Աղբար, այս ալ ծեր էր եւ չնչապառ, ամէնէն քիչ ուժտուն մը կար ։

Երբ արեւ էր, ջերմի դոլ կար, ջերմի հողէն՝ փըլ-փըլ կուգար, կը նստէր իր պապենական սեմին վրայ, ոճաւորուած իբրեւ գիտուն, մօդ հնօրեայ, կը դիտէր սահն՝ իրմէ քակուող կեանքի գետին, ապա զգոյշ՝ մօտիկ կ'ընէր իր երակի թոյլ տրոփին...։

Անոնց տունը գիւղին ծայրն էր, մենութեան մէջ, ամայութեան հետ մտերիմ՝ ունայնութեան վիրք կը կարդար, աչքը յառած մեռելնոցին...։

Մէկ կողմն՝ Աներ. ու մէկալ կողմ՝ Մեռելոց տուն..., ինքն անոնց մէջ՝ յիշատակի կոթող ու սիւն։ Շիրիմներէն կը բխէր յորդ թախծերգութիւն, մառախուղի պէս կը ծածկէր այս թշուառ տուն։

Ամէն կէսօր,— յետ-միջինքին —, երբ կանգ կ'առնէր թափը հպարտ աշխատանքին, ես՝ դառնարած, գիւղ կ'երթայի՝ գլխուս վրայ պսակ ցորենի...։ Իմ լայն ճակտին մտերմագին՝ նստած խորհուրդն երկնող հողին...։ Գիւղ կ'երթայի Արեւն իմ մէջս, ու երկինք մը փակած սրտիս։

Ես՝ խելագար, ես՝ սէրահար, սիրոյ վէպին՝ ես լաճ յիմար, անոնց տունին կը նայէի ես ապշահար, աչքիս բիբը՝ սիրոյ ցաւէն՝ անշարժ ու քար։

Արտ ու դաշտի, լեռ ու քարի, ես լաճն էի առանց սանձի։ Այդ տան առջեւ կը կենայի՝ կաթիլ մը սէր կը մուրայի...։

×

Անոնց տունին պատերն էին հին ու խարխուլ, հազար տեղէ ճաք-ճաք ճաթած, եւ շա՛տ տխուր, պատերուն ցեխն անձրեւներէն ու հովերէն՝ վար էր թափեր դժբախտօրէն, հին օրերու իրենց կեանքի արդուզարդէն՝ նոյնիսկ մէկ հատ ծեփի ծըլէն... չէր տեսնուեր, կորսուեր էր անյայտօրէն։ Մերկութեան ցաւն պատերուն տակ՝ ծանր կը թընծկար զերթ չամի ձագ...։

Այս տան պատի ամէն մի քար՝ սիրտ մ'էր կարծես դաշունահար...։ Կամ՝ գիտես թէ այդ քարերէն ամէն մէկուն մէջ ծեր մը կար՝ որ տագնապած ու չարատանջ հոգի կուտար...։ Ամէն իրկուն, մայրամուտի վերջի պահուն՝ շողն արեւին կը համբուրուէր այս քարերուն. գիշերուան մութն երբ կը ծածկէր մենաւոր տուն. ցաւ կը հոսէր, մեռելութիւն, ու կը ծեփէր ամայութիւն..., ես՝ դուարած, տուն կուգայի, գլխուս վրայ՝ փառքը հողի։

Գիւղ կուգայի, հագուստներուս քղանցքներուն՝ կառչած արտի մայրագորով սրբազնութիւն. Տո՛ւն կուգայի, մազերուս մէջ սիրերգութիւն, եւ շրթներուս վրայ ծաղկած սիրոյ ուխտին ամբողջութիւն...։ Կը կենայի, դէմ այս տունին, ու կ'երգէի խորհուրդ խորին՝ սիրոյ իմ տաք պատարագին...։ Գիտէի որ, այդ տունին մէջ ցած ու խոնարհ՝ մէկը կ'ապրէր, ու կը շնչէր ինծի համար...։

Անոնց տունը՝ գիւղին ծայրն էր...։

Անոր համար, հոգիս անձրեւ՝ հոն կը կաթէր...։

×

Տունը ցա՛ծ էր, տունը՝ փոքրի՛կ. թէ հեռուէն դայն տեսնէիր՝ պիտի կարծէիր Վարդենց մամիկ,, որ ծնրադիր ու խոնարհած՝ աղօթք կ'ընէ, մի՛կ, որ ծնրադիր ու խոնարհած՝ աղօթք կ'ընէ ,

Առապարը քայքայուեր էր։

Քիւերուն տակ, բոյն չէր դներ ոչ մէկ թռչնակ...։ Անիծուե՞ր էր... ես ի՞նչ գիտնամ, հոն չէր կաթեր թռչունի ձայն...։

Ծպիտ չկար, ո՛չ բերկրութիւն այդ տունին մէջ, այդ տունին շուրջ, կարծես մահուան սաւանը ցուրտ՝ հոն կապեր էր ձիւնի եղջուրջ...։

ներսը ամենալաւ գործերուն շարքերուն մէջ:

Բացառիկ անմիջականութեամբ տողորուած եւ նուրբ ճաշակով յօրինուած այդ գործերը՝ կը վկայեն Երիտասարդ հեղինակին բանաստեղծական արտակարգ քնարի մասին: Շիրազի պայծառ երեւակայութեամբ ստեղծուած բնանկարը կրնայ ոգեւորութեան աղբիւր հանդիսանալ ճշմարիտ ամէն մէկ նկարչի համար, բայց, դժբախտաբար չի կրնար փոխադրուիլ անոր կտաւին վրայ: Որպէս իսկական արուեստագէտ, Շիրազկը ստեղծէ օրինակելի կերպով ուժեղ (դինամիկ) պատկերներ: Շարժումը գինքը աւելի կը դրաւէ, քան տարկայինեան ու գոյնը: Անոր նկարած առուները կը խոխոջեն. անոր պատկերացուցած դաշտերը կը լեցուին կանաչով. երգած ծաղիկները կը բացուին մեր աչքին առջեւ: Շիրազի մօտ բնութիւնը լուսաւոր է ու խնդուն, համակուած կեանքի եւ անվախճանութեան ձգտումով:

Շիրազ քնարերգակ բանաստեղծ է. բայց անոր քնարական ապրումները անհատական են: Եթէ բանաստեղծին գլխաւոր յոյզը կեանքի սէրն է, այդ ընկերային բնոյթ ունի, քանի որ անոր արմատները կը գտնուին այն իրականութեան մէջ, որուն ծնունդն է ան: Յովհ. Շիրազի, Գեղամ Սարեանի եւ մեր միւս բանաստեղծներուն քնարական վերապրումներու էական, տարբերիչ գիծն այն է, որ իրենք իրենց զգացումներով կ'արտայայտեն զգացումներ եւ յոյզեր, որոնք յատուկ են ընդհանուրին:

Մարդկային բնութեան խորք չէ անմահութեան, անվախճանութեան երազանքը: Կէօթէն լրջօրէն խօսած է ստեղծագործ, արարիչ մարդուն յետ մահու գոյութեան մը մասին. նոյնպէս երազած է այդ մասին Շիրազ. սակայն անոր անվախճանութեան երազին հիմը ո՛չ թէ բանաստեղծի եսն է, այլ մարդկութիւնը, բանաստեղծին զարմանալի սէրը դէպի մարդը, դէպի այն ամէնը որ լաւ է, գեղեցիկ, առիկա ըլլայ բարձրաթռիչ գաղափար մը կամ սովորական մէկ սէր: Եւ ահա, դիմելով մարդոց, բանաստեղծը կը խնդրէ խնայել ծաղիկներուն, կեանքէ չզրկել զանոնք.—

Թող էս աշխարհում շիրիմ չունենամ,
Լոկ նրա համար, որ ամէն գարուն
Ջնջաղէք մատաղ ծաղկունքն անբառառ
Եւ չզարդարէք՝ շիրիմս անանուն:
Չէ՞ որ ծաղկունքն էլ ապրում են, սիրում
Աւա՜ղ, նրանց էլ մայրեր են ծնել.
Եւ ապրողներին՝ մեր սուրբ դաշտերում
Մեռածի համար ինչո՞ւ մեռցնել:

Սակայն բանաստեղծի մարդասիրութիւնը համապարփակ, բացարձակ զգացում մը չէ: Հայրենական պատերազմի տարիներուն գրած քանի մը գործերը ցոյց տուին, որ ան միեւնոյն ատեն ճիշտ կ'ըմբռնէ այդ մարդասիրութեան էութիւնը: Բանաստեղծ մը, որ սիրտին մէջ ծովէն աւելի խոր է լացեր, ուրիշին չիթ մը արցունքին համար, յանուն մարդկութեան ամբողջ ձայնիվ վրէժի կը կը կանչէ մարդկութիւնը՝ ֆաշական հրոսախումբերուն դէմ: Բանաստեղծը պարտաւոր է համբուրել մահուան շրթունքը, միայն թէ ոսոխ յաւէտ մնայ մահուան ոտքի տակ: Ատով Շիրազ

ՊՈՒՏՄ ՇԻՑԱՂ

... Իրենց ներքին գործերում

Լաւ բան է քաղաքավարութիւնը: Մանաւանդ ուրիշին ներքին գործերուն չխառնուիլը: Ազատութեան հիմնական պայմանն է այս:

Գլուխդ վերմակին տակ քաշել, երբ քեզի չի վերաբերիր վնասն ու շահը:

Պառաւներու յատուկ է, քիթդ հանդիպած պատուհանէն ներս խօթել: Հասկնալ, անպայման ուրիշներուն խլն ու ճիլը: Տակն ու վրան:

Եւրոպական ազգերը, մանաւորապէս, դիւանագէտներն ու քաղաքական «անձինք» չունին այս քթամուխ սովորութիւնը:

Անոնք կը թողուն որ բոլոր ազգերն ու երկիրները իրենց տունին գործերը, իրենց հասկցած ձեւով կարգադրեն:

Անոնք դեսպաններ եւ հիւպատոսներ կը ղրկեն կառավարութիւններու մօտ, պարզապէս քաղաքավարական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու համար: Ի դէպ պարագային, իրենց առնելիքը գանձելու, կամ ապրանք ներածելու եւ օգտակար ըլլալու համար: Այդ երկիրներու ներքին գործերուն խառնուի՞լ: Քա՛ւ լիցի: Մեղա՛, Երկնաւորին: Այդ տեսակ բան միտքերնին ճօթէն չանցնիր: Եւ արդէն, դեմոկրատիզմի սկզբունքներուն հակառակ է:

Միացեալ Նահանգներու յարգելի նախագահը, Մր. Թրումըն, ճառ մըն է խօսեր անցած օր, խորհրդարանի բեմէն: Աշխարհի բոլոր ժողովուրդները մօրիկ ըրած են գայն: Եա, թղթատուն զացած էի հինգ ֆրանքնոց նամակի դրոշմաթուղթ մը գնելու համար, ուր երկար վայրկեաններ պոչ բռնած ըլլալով, փախցուցի անթել մօրիկ ընելու ժամը եւ դժբախտաբար չկրցայ լսել, Ամերիկայի նախագահին ճառը:

Ողջ ըլլան լրագրողները, յոգնութիւն յանձն առած եւ իրենց թերթին մէջ ամփոփած էին գայն, ի վայելումն ընթերցողաց:

Մր. Թրումընի ճառին որոշ կէտերը միտքս մնացին մանաւորապէս.— «Գերմանները ու Ճապոնցիները պէտք է գիտնան իրենց ազգային սահմանները: Առանց խառնուելու իրենց ներքին գործերուն, մենք կրնանք ապահովել որ այս ազգերը չվերազինուին:

Ի՜նչ աւետարանական սկզբունք: Ի՜նչ ազնիւ վերաբերում՝ ազգերու անկախութեան եւ ազատութեան նկատմամբ:

Այո՛, ի՜նչ իրաւունքով պէտք է խառնուիլ ուրիշներուն ներքին գործերուն, երբ ազգերու անկախութեան եւ ինքնորշման դրօշը պարզած են այսօր, երկրագունդին վրայ: Երդում եւ պատուոյ խօսք կուտան անոր համար:

Անշահախնդիր կերպով, իրենց զաւակները կ'ողջակիզեն «բոլոր ազգերու անկախութեան եւ ինք ինքնորոշման բագինին առջեւ ...

Ամենատգէտն իսկ չուզեր որ մարդիկ իրենց գլուխը խօթեն իր տանը պատուհանէն ներս:

Հայրը է, զաւակները իրն են, ուզած ձեւով կը վարուի անոնց հետ: Կը ծեծէ, կը չարչարէ, գլուխները կը ջարդէ, քիթ - ականջ կը փրցնէ: Անօթի կը ձգէ: Եւ այս բոլորը, յանուն հայրական իրաւունքին, ուր անկախութեան եւ ազատութեան ... «ներքին գործ» է այս:

Գերմանները, կ'այրեն, կը ճենճերեն, կը խողովեն, կը խոշտանգեն հազարներով կիներ, երիտասարդներ, ծերեր եւ մանուկներ: Իրենց «ներքին գործն էր» այդ, ո՞վ իրաւունք ունի միջամտելու: Նիւրընպէրկի դատավարութիւնը, կարծեմ, քիչ մը անտեղի էր: Դաշնակիցները անհարկի միջամտութիւն մըն էր որ կատարեցին Գերմանիոյ «ներքին գործերուն մէջ»: Սխալեցա՜ն...

Թուրքերը, Պոլսոյ մայթերուն վրայ, մասագործի դանակներով եւ բիրերով բարեկարգութիւն կ'ընէին, Հայերու դիակները կը փռէին՝ երբ քաղաքակիրթ Եւրոպայի դեսպանները պրիճ կը խաղային իրենց դատիկոններուն պատուհանին առջեւը: Թուրքիոյ ներքին գործն էր այդ: Քաղաքավարութեան հակառակ էր միջամտել կամ դիտողութիւն ընել: Թերեւս վարագոյրներն ալ վար քաշեցին, ջարդարարները չնեղելու համար...

Ըստ Մր. Թրումընի ճառին, ուրիշ երկիրներու «ներքին գործերուն չխառնուելով կը հաստատուի խաղաղութիւնը, որուն շնորհիւ ժողովուրդները կրնան դառնալ ազատ այրերու եւ կիներու խմբակցութիւններ՝ նուիրուած արդարութեան եւ վերաշինութեան հարցին»:

Անշուշտ հարթելով ժողովուրդներ եւ քանդելով չէն քաղաքներ, ամայացնելով բարեբեր հողեր՝ ազատ ասպարէզ տալով գայլերուն եւ աղուէսներուն....

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

լուրջ քայլ մը կը կատարէ ստեղծագործական հասունացման, աշխարհի նկատմամբ ունեցած երբեմնի միամիտ հայեացքը յաղթահարելու ուղղութեամբ:

Այսպէս, ուրեմն, Շիրազի երգերու առարկան անփոփոխ է, միայն բնութիւնը. ան մարդն է, մարդուն ապրումը՝ բնութեան մէջ բեկուած, եթէ կարելի է ըսել՝ բնութեամբ մարմնաւորուած: Բանաստեղծը չունի կուռայ բնութեան, անոր կը հաղորդէ համապատասխան տրամադրութիւն եւ յոյզ: Ահա, օրինակ, պատերազմի օրերուն անոր գրած հետեւեալ տողերը.—

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս խուժեցիք վայրագ,
Մենք ձեր դէմ ելանք մեր լեռների պէս,
Դուք հողմերի պէս ռռնացիք վայրագ.
Բայց մենք յաւերժ ենք մեր լեռների պէս,
Դուք՝ հողմերի պէս կը կորչէք վայրագ:

Այս զուսպ, սեղմ տողերն իրօք ստեղծուած են բարձր ներշնչումով. առաջին ընթերցումն անգամ բաւական է, որպէսզի ձեր առջեւ խոյանայ հայրենի լեռնաշխարհը, խրոխտ ու առնական: Անմիջապէս այդպիսի տրամադրութեամբ մը կը համակուի ե՛ւ ընթերցողը, խոր, անսասան հաւատքով մը հանդէպ հայրենիքի ապագային:

ՆՇԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Տանիքն՝ հինցած, տեղտեղ կըքած ու փլփլկած, բուխերիկը՝ փչող հովէն, անձրեւներէն հալումաշած: Բուխերիկը կարծես ըլլար արագիլ մը՝ որ տանիքէն կը դիտէր դաշտ, մարդն ու այգին, գետին ափէն՝ մինչեւ Սանենց դուռը ջաղցին, ուր բազմութիւնն այր ու կնկայ՝ բեռ կը կրէր, եւ կամ պարկեր կը բեռցնէր սայլին վրա՛յ:

Արտեր՝ կանա՛չ:

Լեռն ու հովիտ՝ հագած կակաչ:

Մինչ մարդին մէջ՝ կը ծփծփայ արեւու յորդ լոյսը ճաճանչ, գետակն անդին կը ցըցըքնէ իր ջուրերուն կանչն ու կակաչ...:

Բայց՝ ո՞ւր հոգ:

Անոնց տունը լուռ էր, կարկամ, աւելի լուռ մեռելներէն՝ հազար անգամ...:

Ի՞նչ էր եղեր, եւ կամ ի՞նչ կար...:

Ինչո՞ւ այդ տան մէջ բերկրանքի նշոյլ չկար. մինչդեռ գիւղը ամառուան հետ բռներ էր պար, ծափ կը զարնէր, կը ցատկըռտէր. արտը՝ գիւղին, գիւղը արտին՝ պաչիկ կուտար կարօտագին:

Ես՝ գիւղի լաճ, սրտ ու հոգի աշխատաւոր՝ հպարտ ու քաջ, իրիկուան հետ տաւարս ժողված՝ գիւղ կը դառնամ սէրին արբած: Դէմ կը կենամ խոնարհ տունին, աչքըս անոր բուխերիկին՝ եւ կ'երազեմ աղջիկը այն, որ կը տիրէ իմ հոգիին...:

Սգւոր տան մէջ, ու սե՛ւ հագած՝ այն աղջիկն է տրտմիս ուզած...:

Մենութեան մէջ իր աճն կ'առնէ, տխո՛ւր աղջիկ, զուրկ բերկրանքէ..., բայց եւ չքնաղ ու գեղանի՝ որուն համար սիրտըս կ'այրի, կ'ըլլայ մոխի՛ր, կ'ըլլայ փո՛շի, անոնց սեմին վրայ մաշած՝ կը թափթփի...:

X

Ինձ ի՞նչ թէ այդ տունը ցած էր, պատերն խարխուլ՝ սեմը հին էր, տանիքն ամբողջ՝ վար կախուեր էր, կամ առապարն՝ փլփըլկեր էր...: Բայց մեր գիւղը հպարտանքով դայն կը հոգար ու կը գովէր...: Տունը ոչ՝ սին կամ տէրտէրին՝ չէին հասներ անոր փառքին...:

Ինձ ի՛նչ թէ այդ տունը լուռ էր, հրճուանքն կեանքին՝ հոն կը պակսէր, եւ կամ ամէն ժամ ու վայրկեան՝ անոր մէջէն ցաւ կը հոսէր...: Գիւղը անոր պահակ դարձած սիրայօժար՝ դայն կը պահէր վտանգներէն կործանարար, քան զի գիւղին պարծանքն էր ան, կախարդական՝ որուն տաքին, անչուք ծածքին տակ սրբազան, ծնած էր մեր հայդուկ Միքօն՝ ուժովը իր Տորք Անգեղեան...:

Կազմնհասակ, պողպատակուռ...:

Մեր հայդուկը կարծես ըլլար Սասունիծուռ:

Անոր ձեռքի ու բազուկի ուժը կրնար փշրել նոյնիսկ դռները ողջ՝ հաստ երկաթի: Ան՝ բարի էր, եւ՝ խղճամիտ, չարժուամն անոր՝ չափուած ու կիրթ, բայց ահաւոր՝ երբ զայրանար, հողը ոտքին տակ կը դողար...:

Ջարդի տարին,

Միքօն օր մը զէնքը դրկեց ու նետուեցաւ դաշտը մարտին, Քուրտն ու Թուրքը թէ կրնային Հայը ջարդել, Հայր ինչո՛ւ պիտի չկրնար ինքզինքը գոնէ պաշտպանել. կոտորած կար, առեւանգում ու հրդեհում, ամէն դի տղբ եւ հեծեծանք, լաց ու կոծում, մեր թշնամին չէր խնայեր, գիւղի, քաղքի, ո՛չ ալ բերդի ու շիրիմի, կամ՝ հնածոր գիրք ու գրքի, «Մա՛հ հայութեան, եւ մա՛հ անոր մոքի, ձեռքի արարչութեան, պէտք է դադրի, ա՛լ չըլ հոսի գետը անոր պերճ պատմութեան...», պէտք չէ լսուի, ամէ յետոյ՝ զանգակի ձայն, անոր հսկայ տաճարներուն, ոչ մէկ անգամ, եթէ երէկ հայութիւն կար, ե՛ւ կը շնչէր, ե՛ւ կը խնդար՝ վաղը պէտք չէ ապրի երբեք, թո՛ղ աշխարհէս անհետանայ,

Մա՛հ կեավուրին»:

Թուրքի, Քիւրտի մարտակոչին՝ Միքօն յանկարծ պատասխանեց թինդովն զէնքին: Ողջո՜յն Հայոց բարձրակարկառ, յա՛ղթ լեռներուն, անոնց խորունկ ու մթապատ անձաւներուն, ուր քաջ Միքօն ընկերացաւ արծիւներուն, եղբայրացաւ դայլի, արջի, դարձաւ սարսափ անզսպելի, բարի սիրտը լեցուց ոխով, առիւծ եղաւ կամքի ուժով, ու վաղ իջաւ որ իր զէնքին սուրբ կչիռքով՝ արեան փոխան արիւն առնէ իրաւունքով:

Ռազմիկ Միքօն, վրէժ լուծեց տարիներով, հայ ֆետայու համբաւն հասցուց ծովէ ի ծով: Միքօն սակայն, դժբախտ օր մը սպաննուեցաւ, գիւղը փնտռեց անոր դիակ, բայց չը գտաւ:

Ան օրէն ետք, սուգ է հագեր տունը ցածուկ, խարխուլ ու ծեր. անոր ծածքին տակը կ'ապրին կինն ու աղջիկն հայ հայդուկին... որուն վրայ կը սաւառնի փառք անմահի՝ գրկախառնուած Ցարութեան հետ Հայաստանի...:

X

Գիւղի տղա՛յ,

Այդ խոնարհ տան աղջիկն էր որ կը սիրէի, այդ աղջըկան սիրոյն համար՝ այդ տան մէջն մի քար ու շաղախ սրբազնութիւն դարձաւ ինծի...:

Այդ տան ցաւը,

Ու լռութիւն՝ հազար անգամ համբուրեցի, անոր սեմին, պառ-երդիքին սիրտըս տուի՝ որպէս սիրոյ՝ էն կամակոր Արեւելքցի...:

Օ՜, ի՞նչ փառք կայ, ըսէ՛ք ինծի,

Որ հայդուկի աղջկան փեսայ ըլլալուն հետ գայ կչիռքի...:

Փառքը՝ մէկ է, անզբաղանց, անյաղթ՝ որպէս Նարեկացի...,

ԴԱՌՆԱԼ ՓԵՍԱՑ ՀԱՑ ՀԵՐՈՍԻ եւ ԱՆՈՐ ՏԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ՝ ՆՍՏԻԼ Թուխսի...,

Ես գիւղի լաճ՝ այդ կ'ուզէի...:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Ցուրտին աւերները Եւրոպայի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ ձմեռը մեծ աւերներ կը գործէ Կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Համպուրկի մէջ ցուրտը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ. ջերմաչափը 40 աստիճանի հասած է (Ֆարէնհայթ)։ Քաղաքապետը տրտառուչ կոչ մը ուղղելով բրիտանական իշխանութիւններուն, կը խնդրէ արմատական միջոցներ ձեռք առնել, թըշուառութեան վերջ մը դնելու համար ։ «Մերերը քնդարմացած վիճակի մը մատնուած են ցուրտէն եւ փափաք ու կարողութիւն չունին տուքի ելլելու, նոյնիսկ իրենց կերակուրը պատրաստելու եւ առօրեայ գնումներ ընելու համար»։ Քաղաքապետը կը դատապարտէ Թուրքի անգլ. իշխանութիւնները, ըսելով որ անփոյթ գտնուած են մեղմացնելու համար ներկայ աղէտը եւ կը խնդրէ ջնջել մարդատար երկաթուղիները, որպէսզի կարենան դիւրացնել ածուխի փոխադրութիւնը։ Կը պահանջէ նաեւ դադրեցնել ելեկտրականութեան հոսանքը դէպի Ֆրանսա եւ ամերիկեան շրջանը ածուխի արտածումը յետաձգել եւն.։

Քաղաքապետը կ'աւելցնէ .— «Համպուրկի բնակիչները այլեւս սպառած են տնական ածուխի պաշարը ու կը նստին պաղ եւ մութ սենեակներու մէջ»։ Քաղաքին առողջապահական պաշտօնեաները նկատած են, որ տղաւարներու երախաները տախտակամածներու վրայ կը վազվզեն առանց կօշիկի եւ առանց գուլպայի 20 աստիճան ցուրտին։

Նպաստամատոյցի մթերանոցներէն հաւաքուած կօշիկներ բաշխուած են ամենաթշուառ Գերմաններուն, որոնցմէ տասնեակ հազարաւորներ անգործութեան մատնուած են, իբրեւ հետեւանք գործարաններու փակումին։ Անգործները կը ստանան բնտանիք գլուխ շաբաթը 27 մարք։

Համպուրկի ուտեստի օրական գոլն է 1350, կարգ մը վայրերու մէջ ալ 1190 ։ Սեւ շուկային վրայ մէկ մոմը կ'արժէ տասնըհինգ մարք, հացը քառասուն մարք, 100 քիլօ ածուխը 125 մարք եւն։

Նոր կռիւներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ յունական բանակը վերագրաւած է ձիւնապատ լեռնային գիւղը՝ Քիրիաքի, Արեւելեան Թրակիոյ մէջ, որ նախապէս ապստամբներուն ձեռքն անցած էր։

Ընդհարումներ պատահած են նաեւ Քօրիմպոսի շրջանին մէջ, ուր մէկ ամիս առաջ, ապստամբները հինգ օր կատաղի կռիւ մը մղած էին։ Քիրիաքի կռիւներուն մէջ ապստամբներու կորուստը եղած է երեսուն մեռեալ, իսկ կառավարական բանակը կորսնցուցած է չորս սպայ եւ ութսնըութ զինուոր։ Յարձակման միջոցին գործածուած են ձեռնառումբեր, ծանր արագահարուածներ եւ հրանօթներ։ Լամիայի մօտ՝ Փալէօվրահայի մէջ հինգ ապստամբներ սպաննուած, տասը հոգի ալ գերի բռնուած են ։

Քարիփս գիւղին վրայ, որ կը գտնուի Վարտիս գետի հովտին մէջ, Քիլքիսի եւ Կումէնիսայի միջեւ, երկու յարձակումներ կատարուած են ։ Այս կռիւներու միջոցին ապստամբները ծանր կորուստներու չեն ենթարկուած ։

Վօլոյի եւ Լարիսայի միջեւ երկու կամուրջներ օդը հանուած են, եւ քանի քաղաքացիներ հագուստներն ու կօշիկները կորսնցուցած են։ Գնդապետ Զէրվաս, Նախորդ ազգայնական արձակաղէններուն ղեկավարը, վերջերս երկու անգամ այցելած եւ շարք մը տեսակցութիւններ ունեցած է վարչապետ Ցալտարիսի եւ Ազատական կուսակցութեան պետ՝ Սոֆուլիսի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, երէց բաբուլինները, մէջն ըլլալով բաբուանպետը, կոչ մը ուղղած են ահաբեկչական կազմակերպութեանց, որպէսզի դադրեցնեն յարձակումները։ Կ'ըսուի թէ Հրէական Գործակալութեան մարտական ուժը, «Հականա», որ 60.000նոց բանակ մը ունի, գաղտնի ժողով գումարած է ահաբեկչական կոմիտէի վարիչներուն հետ։ Այս առթիւ բուռն բանավէճ մը ծագած է 2 հոսանքներուն միջեւ եւ ահաբեկիչները յայտարարած են. — «Կ'ուզէք Կայէնին նմանիլ եւ սպաննե՞լ ձեր եղբայր Մոէլը»։ Ինչպէս կ'երեւայ, ահաբեկիչները անդրդուելի կը մնան։— Միւս կողմէ Արաբական Գերագոյն Կոմիտէն որոշած է չմասնակցիլ անգլիական նոր խորհրդաժողովին որ պիտի գումարուի Լոնտոն, յունուար 21ին։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ սպայակոյտի պետը, մարաջալ Վասիլեւսքի հիւանդացած ըլլալով, Անգլիոյ սպարապետին՝ Մոնթկոմըրիի հիւրընկալ նշանակուեցաւ մարաջալ Կոնիեւ։ Մոնթկոմըրի Մոսկուա հրաւիրեց իր պաշտօնակիցը։ Անգլիացի սպարապետը ջերմապէս ծափահարուեցաւ Մոսկուայի զինուորական ակադեմիային մէջ ։

ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԹԵԼՈՎ

Վաղը երկուշաբթի, ժամը 22.15էն մինչեւ 23 Փարիզեան Nord նոր կայանէն (315 մեթր) պիտի լսուին հայկական երաժշտութիւն,— մեներգ, խմբերգ, թառ, եւ քեմէնչէ, մասնակցութեամբ Օր. Պիլպիլեանի, թառիստ Գարեգինի եւ քեմէնչիստ Դաւիթեանի։

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëtie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշտագոյն 14.45ին

ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՏՕՆ

Կը գործադրուին Գ.ՕՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Գօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Գ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Գ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65։ Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Գ. Վ. Թօտուեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60։ Երգատօնին օրը սրահին կիշէն կը վաճառուին տոմսեր։ Գիներն են 50էն 350 ֆրանք։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, Hôtel Continentalի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ։ Մուտք 250ֆրանք։ Այժմէն ապահովել սեղանները ։

Պարահանդէս ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12ԻՆ, ԺԱՄԸ 15—24, 137bis, rue Jean Jaurès, Maison Alfort։ Գեղարուեստական բաժին, պաւէշտ, անակնկալներ ։ Մատչելի պիւֆէ ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, հանրակառք թիւ 81, իջնել վերջաւորութեան ։

Ֆ.ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյ Քոլիզէի սրահին մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ստացած են հետեւեալ Հայերը (պաշտօնաթերթ Դեկտեմբեր 15, 1946).—

Սիվաչլեան Ղազարոս, կօշիկի վաճառական, ծնած 1900ին Ամասիա, կինը ժամկոչեան Սիրարփի ծնած 1921ին Կեսարիա, այժմ Տրակինեա։ Սողոմեան Խորէն, կօշիկի գործարանատէր, ծնած 1911ին Ագ Շէհիր, կինը Մանուկեան Անուիկ, ծնած 1921ին Կեսարիա, այժմ Լիոն։ Թադոյեան Սիմոն, մեքենագործ ծնած 1908ին Խարբերդ, կինը Տէրտէրեան, Նազլը ծնած 1903ին Բալու ։

Թէքէեան Աւետիս, դերձակ, ծնած 1913ին Կեսարիա, կինը Նարինեան Պերճուհի, ծնած 1924ին Պոլիս, այժմ Մարսէյլ։ Թէրզեան Գաբրիէլ, շրջուն առեւտրական ծնած 1891ին Գըր Շէհիր, կինը Փափազեան Ազնիւ, ծնած 1898ին Ամասիա, այժմ Սէն Շամոն։ Թորոսեան Պետրոս, շրջուն առեւտրական, ծնած 1903ին Սվազ, զաւակը՝ Արմէն Հայկ ծնած 1939ին, կինը Տէտէեան Վարդանուշ, ծնած 1908ին Եոզկատ, այժմ Իսէնժօ ։

ՓԱՐԻԶԻ դերձակներու Արտէլի անդամները իրենց Յունուար 5ի ընդհ. ժողովին մէջ լսելէ վերջ վարչութեան բացատրութիւնները, որոշեցին՝ ժողով մը, եւս գումարել, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Մանուչեան ակումբի մէջ (8 rue Maubeuge), վերջնապէս դատաւորելու համար Խ. Հայաստան մեկնելիք արհեստակիցները զանազան կարաւաններու մէջ։ Այս ազդը նկատել հրաւիրագիր։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղի դասախօսութիւնը Իսիի Խրիմեան սրահին մէջ, երեքշաբթի, 14 Յունուար ժամը 9ին։ Դասախօս Հ. Բալուեան, նիւթը՝ Ա. Ահարոնեանի կեանքը եւ գրականութիւնը։

ՎԱՐՁՈՒ ԱԳԱՐԱԿ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ գործին տեղեակ հայ ագարակապանի մը համար։ Գրել Գ. Ռոժէ Սարեանի Au Garaillon par Condom, Caussance (Gers)։

ՏՕՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՔԻՒՐՉԻՒՔԵԱՆ եւ զաւակները կը հրաւիրեն իրենց ազգականները եւ յիշատակը յարգողները իրենց ամուսնոյն եւ մօր ողբացեալ՝ ՏԻԿԻՆ ԱՍՏՂԻԿ ՏՕՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՔԻՒՐՉԻՒՔԵԱՆԻ հոգեհանգստին, մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի 12 Յունուար, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ ։

Սեբաստահայերու օր

Կազմակերպուած՝ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, 19 Յունուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3—6, Voltaireի սրահներուն մէջ, 21 rue de l'Odeon, métro: Odéon։ Կը բանախօսէ՝ Նոր Սեբաստիոյ եւ հայրենիքի մասին Խ. Հայաստանէն նոր վերադարձած Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու եւ յայտնի թառիստ՝ Գարեգինի։ Մասնաւոր պիւֆէ։ Կը հրաւիրուին Սեբաստիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները իրենց ընտանիքներով։Մուտքը ազատ։

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն օրը պիտի կատարուի ներգաղթի ի նպաստ հանգանակութիւնը, միութեան հանգանակիչ յանձնախումբին կողմէ որուն լիազօր անդամներն են՝ Տօքթ.Ա.Պօղոսեան,Նշան Համբարձումեան, Ճօն Մելիքեան, Վ. Թօսունեան, Ե. Անտուրեան, վաւերացուած ներգաղթի կեդր. յանձնախումբէն։ — Վարչութիւն

Գեղարուեստական մեծ երեկոյթ

18 Յունուար շաբաթ գիշեր, ժամը 20.30ին Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Métro: Iéna ։

ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ԱՍԼԱՆԵԱՆ կը ներկայացնէ

Յ Ո Յ Ս Ը

Երկրորդ ձեռնարկը նուիրուած հայ գեղարուեստի վերածնունդը կերտողներուն։ Մասնակցութեամբ Օրիորդներ՝ Մարգրէտ Աճէմեանի, Անոյշ Ատոմեանի, Ժանին Առաքելեանի, Արաքսի Տիւմէճեանի, Հայկուհի Խըտըշեանի, Անի Թէլեանի ։

Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեանի, Ռուբէն Տէր Ասլանեանի, Մկրտիչ Մարտիկեանի եւ Միհրան Սէտէֆճեանի։

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել հեռախօսով, Ռուբէն Տէր Ասլանեանի CHA. 03-15, որ ուղղակի ձեր հասցէին պիտի ղրկէ զանոնք ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 16 Janvier 1947 Հինգշաբթի 16 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 4905 Նոր շրջան թիւ 544 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ...

Միայն աշխարհը չէ որ դիմագիծ եւ մորթ կը փոխէ, այլ եւ աշխարհագրութիւնը :

Ո՛րքան քարտէսներ ջնջուեցան, սրբագրուեցան կամ վերակազմուեցան առաջին Մեծ պատերազմին :

Կայսրութիւններ կործանեցան: Երկիրներ տէր փոխեցին: Շատեր տիրացան իրենց հայրենի ժառանգութեան եւ անկախութեան: Ուրիշներ ալ, ինչպէս մենք, գոնէ ճամբան հարթեցին, ափ մը հողի վրայ :

Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ այս անգամ, իբրեւ հետեւանք վերջին Աշխարհամարտին, կրնայ համարուիլ աննախընթաց :

Արդարեւ, ոչ մէկ ատեն այսքան հիմնական փոփոխութիւն կատարուած էր աշխարհագրութեան մէջ, սկսելով Եւրոպայէն :

Հիթլերական Գերմանիան փորձեց իր տիրապետութեան տակ առնել զանազան երկիրներ, յանուն «կենսական տարածութեան»: Այժմ յաղթականներն են որ կը տիրապետեն: Ոչ միայն սահմաններ գծել անցնելով, այլեւ անդամատելով պարտուած երկիրները:

Միեւնոյն ատեն, ամբողջ ժողովուրդներ տեղափոխուեցան մէկ երկրէն միւսը: Մանաւորապէս միլիոնաւոր Գերմաններ քշուեցան Լեհաստանէն, Չեխոսլովաքիայէն, Ռումանիայէն, Հունգարիայէն եւ Եուկոսլաւիայէն: Տեսակ մը փոխանակութիւն, միանգամ ընդ միշտ լուծելու համար փոքրամասնութեանց խնդիրը, կանխելով ապագայ վտանգներ :

Այս տեղափոխութեանց եւ սահմաններու կըրճատման հետեւանքով, Գերմանիան դարձած է մարդկային մթերանոց մը, լեռնակուտակ աւանրակներու մէջ: (Դեռ վերջերս փարիզեան թերթի մը մասնագէտ աշխատակիցը կը պատմէր թէ քանի միլիոն Գերմաններ, կը պատրաստուին հեռաւոր երկիրներ գաղթելու, 380.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւնը անբաւական գանելով 68 միլիոն ժողովուրդի համար):

Այսպէս վեր ի վայր շրջուած ըլլալով Եւրոպայի քարտէսը, ազգագրական տեսակէտով ալ նոր դիմագիծ մը կը պարզուի, հետզհետէ:

Յաղթական պետութիւնները իրենց ազգակիցները կը տեղաւորեն իրենց երկիրներուն կցուած եւ պարպուած հողերուն վրայ:

Այս քաղաքականութիւնը մանաւորապէս աչքի կը զարնէր Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Այժմ կը հաստատուի թէ Խ. Միութիւնն ալ մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է այս ճամբուն վրայ :

Համաձայն խորհրդային աղբիւրներէ Լոնտոն հասած լուրերու, շարունակ ռուս հողագործներ կը հոսին դէպի արեւելեան Փրուսիա, որ Խ. Միութեան կցուեցաւ պատերազմէն վերջը:

Այս հողագործներուն մէկ մասը հասած է հարաւան Սպիտակ Ռուսաստանէն, բայց ուրիշներ կուգան բուն Ռուսաստանէն,— Սմոլէնսքի, Փըսքովի եւ Պրիանսքի աւերեալ նահանգներէն: Մասնաւոր կառախումբերով փոխադրութիւններ կը կատարուին նաեւ Կեդր. Ռուսաստանէն, Վլատիմիրի եւ Եարսլաւի շրջաններէն, նոյնիսկ Մոսկուայի շրջակայ գիւղերէն :

Խորհրդային թերթ մը, «Օկոնէք», տեղեկագիր մը հրատարակած է որուն համաձայն նոր գաղթականներուն մէջ կան հաւաքական հողագործներ (կոլխոզնիկ), ուսուցիչներ, բժիշկներ, հողագէտներ, գուեթանավարներ եւն.: Գիւղացիները միասին կը տանին իրենց արջառը, հաւերը, սերմնցուն եւ գործիքները: Արդէն իսկ աշխատանքի ձեռնարկած են 140 ճարտարագործական հիմնարկներ եւ հարիւր գործակցականներ: «Արեւելեան Փրուսիա» անունն ալ ջնջուած է եւ այժմ կը կոչուի Կալինինկրատի շրջան: (Փոխուած է նաեւ Լեհաստանի կցուած մասին անունը):

Այս՝ տակաւին մէկ երեսն է Եւրոպայի աշխարհագրութեան եւ ազգագրութեան մէջ կատարուած հիմնական փոփոխութեանց:

Պէտք է սպասել հաշտութեան դաշնագիրներու վաւերացման եւ գործադրութեան, տեսնելու համար ամբողջ պատկերը :

Անօրինակ փորձ մըն է որ կը կատարուի, Եւրոպան վերակազմելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար :

Այդ խաղաղութիւնն ալ ամէն բանէ առաջ հիմնուած պիտի ըլլայ զէնքի զօրութեան վրայ, ինչպէս մինչեւ հիմա :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԶԲԱՂԱԾ ԵՄ »

Ամէնէն աւելի երիտասարդներն են որ կը խօսին այս բառը: Աժան բանաձեւ մը՝ արդարացնելու համար աններելի զանցառութիւններ:

— Ինչո՞ հայերէն չես գիտեր: Դասընթացքներ կան :

— Զբաղած եմ. ժամանակ չեմ կրնար գտնել:

— Գոնէ շաբաթը քանի մը ժամ :

— Ոչ իսկ այդքան :

— Օրը 24 ժամ է, երիտասարդ ես: Ո՛րքան ժամեր պարապ կ'անցնին օրուան մէջ :

Ահա ընտանիք մը, երեք զաւակներով: Կատարեալ զարուն: Հազիւ կը թոթովեն, երբ հարցումներ կ'ուղղես հայերէն:

— Երե՞քն ալ չեն գիտեր:

— Դժբախտաբար երեքն ալ այսպէս մնացին: Ոչ մենք ժամանակ ունինք, ոչ ալ անոնք:

— Ո՞չ իսկ շաբաթը քանի մը ժամ, ձեր հանգիստին համար:

— Ոչ իսկ այդքան: Եւ յետոյ, մենք ալ սովորութիւն ըրած ենք ֆրանսերէն խօսիլ տունին մէջ:

— Ո՞ւր կը տանի այս ճամբան: Վաղը երբ տուն - տեղ դառնան, այլեւս ի՞նչ բարոյական կապ մնացած կ'ըլլայ ձեր եւ անոնց միջեւ:

— Այնքան զբաղած ենք որ ժամանակ չունինք այդպիսի բաներու մասին մտածելու:

Եւ սակայն լաւերն են,— անոնք որ կը սիրեն լսել «Ես իմ անուշ Հայաստանին», «պի՛ս պի՛ս» աղաղակելով ...

ՎԱՀԷ

«Խաղաղութիւն ուժով»

Զորս մեծ պետութեանց արտաքին Նախարարներուն փոխանորդները գործի ձեռնարկած են Լոնտոնի մէջ, մշակելու համար Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ դաշնագիրները: Երեքշաբթի օր, առաջին նիստին մէջ, Անգլիոյ արտաքին Նախարարը, Պ. Պէվին ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— « Խորապէս եւ անկեղծօրէն պիտի մաղթէի չընել որեւէ բան որուն շնորհիւ Գերմանիան կարենայ նորէն դառնալ զինուորական պետութիւն մը: Պէտք է գործել այնքան բանիմաց եւ հաստատուն ծրագրով մը որ աշխարհը հարիւրաւոր տարիներու համար փրկուի նոր պատերազմի մը տանջանքէն եւ ժխորէն»:

Նախարարը իր ճառին մէջ հասկցուց որ աւելի մեղմ վարուին Աւստրիոյ հետ: Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգները հաւուցում պիտի չպահանջեն Աւստրիայէն եւ պիտի առաջարկեն որ Զորս Մեծերը թեթեւցնեն անոր բեռը:

Պ. Պէվին իր ճառին մէջ չեշտեց թէ բոլոր Դաշնակիցներն ալ կ'ըմբռնեն որ «Եւրոպայի խաղաղութեան հիմերէն մէկն է ապահովել որ Դանուբեան աւազանը առողջանայ, տնտեսապէս թէ քաղաքականապէս »:

Փոխանորդներուն առաջին նիստը տեւեց երկուքուկէս ժամ: Առաջին օրէն իսկ յայտնի եղաւ թէ ուրիշ պետութիւններ ալ կ'ուզեն մասնակցիլ գերմանական դաշնագրին պատրաստութեան: Մանաւորապէս Հոլանտա յուշագիր մը ղրկած է, որով կը խնդրէ մասնակցիլ Գերմանիոյ զինաթափութեան դաշնագրին: Վերջնական որոշումները պիտի տրուին Մոսկուայի մէջ, Մարտ 10ին: Զորս Մեծերը հրաւէր ուղղած են 18 պետութեանց, որպէսզի յայտնեն իրենց տեսակէտները թէ Աւստրիոյ եւ թէ Գերմանիոյ դաշնագիրներու մասին:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ վերսկսան հրատարակուիլ երէկ իրիկուն (Դշ.), վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Ֆրանսացիները զինուոր հանած են Թուրանի մէջ եւ կռուելով յառաջ կը խաղան դէպի հիւսիս: Տեղացիները երեք շաբաթէ ի վեր պաշարած են կարեւոր քաղաք մը :

600 ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ զօրաւոր հիւլէական ռումբ մը հնարուած է գիտնականներու կողմէ, ինչպէս յայտարարեց անգլիացի մասնագէտ մը, պրոֆ. Օլիֆընթ: «Մարդկութիւնը եթէ անձնասպան ըլլալ չուզեր, պէտք է այլի բոլորովին ստորերկրեայ, միասին փոխադրելով իր հողագործութիւնը, ճարտարարուեստը եւ բնակարանները, այլապէս ամէն ինչ պիտի քանդուի քաղաքակրթութեան հետ»:

ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ազգ. Ժողովի եւ Հանրապետութեան Խորհուրդի նախագահներուն ընտրութիւնը: Այսօր, հինգշաբթի, պիտի ընտրուի Հանրապետութեան նախագահը, որ իր կարգին պիտի նշանակէ նոր վարչապետը, Ազգ. Ժողովէն վաւերացուելու պայմանով :

Ազգ. Ժողովի Նախագահին ընտրութիւնը կատարուեցաւ առանց դժուարութեան: Վերընտրուեցաւ Պ. Վէնսան Օրիոլ (ընկերվարական), 194ի դէմ 294 ձայնով: Իսկ Հանրապետութեան Խորհուրդին Նախագահը ընտրելու համար երեք անգամ քուէարկութիւն կատարուեցաւ, սուր պայքար մը բացուած ըլլալով համայնավարներուն եւ ժողովրդականներուն միջեւ :

Չորս թեկնածուներ առաջարկուած էին,— Համայնավար, ընկերվարական, ժողովրդական եւ արմատական: Առաջին քուէարկութեան համայնավար թեկնածուն, Ժորժ Մառան շահեցաւ 81 քուէ, Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպ (M. R. P.) 80, Պ. Կասէր (արմատական) 50: Պ. Բուպէռ (ընկերվարական) 47: Մեծամասնութիւնը 131 ըլլալով, ոչ ոք ընտրուած էր: Երկրորդ քուէարկութեան ընկերվարականը ետ առաւ իր թեկնածութիւնը, ձայն տալու համար համայնավարին, եւ Ժորժ Մառան շահեցաւ 129 քուէ, Շամփըթիէ տը Ռիպ 86, Կասէր 45: Երրորդ քուէարկութեան այս վերջինն ալ ետ առաւ իր թեկնածութիւնը եւ համայնավար ու ժողովրդական թեկնածուները մնացին հաւասար, 129ական քուէներով: Ժողովը որոշած էր ընդունիլ յարաբերական մեծամասնութիւնը, փոխանակ պնդելու 131ի վրայ: Քուէներու հաւասարութեան վրայ, ժողովականները ուրիշ ճար չգտան եթէ ոչ նկատի առնել տարիքը: Արդ, Ժորժ Մառան 59 տարեկան է, իսկ Շամփըթիէ տը Ռիպ 64: Ուրեմն նախագահ ընտրուեցաւ վերջինը: Այս առթիւ համայնավար ներկայացուցիչ մը բոլորին ծիծաղը շարժեց հետեւեալ դիտողութեամբ.

— Մե՛ղք որ չկրցանք կուսակցութեան երիցագոյն անդամին՝ Մարսէլ Քաշէնի թեկնածութիւնը դնել, 77 տարեկան է ...

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ Կ'ԱՌՆԵՆ ԿԸ ՔԱԼԵՆ

Ազգ. Ժողովը բացուած ատեն, կը նախագահէր Պ. Մարսէլ Քաշէն, իբրեւ երիցագոյն անդամը: Այս առթիւ միջադէպ մը պատահեցաւ: Իր ճառին մէջ, մանաւորապէս ծանրանալով Հնդկաչինի պատերազմին վրայ, բացատրեց թէ Ֆրանսա պարտաւոր է օր առաջ լուծել այս տագնապը: Եւ շեշտեց.

— « Կը կարծենք թէ թարգմանը կը հանդիսանանք Ֆրանսայի ժողովուրդին զգացումներուն, մաղթելով որ 1947ի սկզբնաւորութիւնը մեզի բերէ խաղաղ լուծում մը Հնդկաչինի պայքարին: Ֆրանսացի բանուորները վտանգաւոր կը գտնեն գաղթային նոր պատերազմ մը մղել: Անոնք կը յիշեն թէ Դամասկոսի մէջ արձակուած գնդակները սկիզբն եղան Սուրիոյ վերջնական կորուստին: Անոնք կը կարծեն թէ շատ ուշ չէ վերսկսելու համար բանակցութիւնները 1946 Մարտ 6ի համաձայնութեան հիման վրայ »:

Այս խօսքերը հազիւ արտասանած, Ազգ. Ժողովի անդամներուն գրեթէ կէսը, գլուխն ըլլալով արմատականները, կեդրոնը եւ աջերը ոտքի ելան, բողոքի ցոյցերով եւ թշնամական կանչերով: Համայնավար երեսփոխանները ջանացին խեղդել բողոքի ձայները, ծափահարելով Քաշէնը եւ զարնելով գրասեղաններուն վրայ: Նախագահը շարունակեց իր ճառը, եւ երբ վերջացուց, բողոքողները վերադարձան, նոր Նախագահն ընտրելու համար:

ՈՎ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ինչպէս ըսինք, այսօր, հինգշաբթի, պիտի կատարուի հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը, Վերսայլի պալատին մէջ, ուր միացեալ նիստ պիտի գումարեն երկու ժողովները: Կարծողներ կան թէ ամէնէն հաւանական թեկնածուն է Պ. Վէնսան Օրիոլ, որ երկրորդ անգամ Նախագահ ընտրուեցաւ Ազգ. Ժողովին, ընդդէմ ժողովրդականներու թեկնածուին (Ռոպէռ Շուման): Պ. Օրիոլ մէկն է այն երեսփոխաններէն որոնք մերժեցին լիազօրութիւն տալ Փէթէնի: Գրաւման ատեն անգամ մը ձերբակալուեցաւ, յետոյ ազատ արձակուեցաւ: Հարաւային շրջանին մէջ պահուելէ վերջ, մէկն եղաւ այն նախապատերազմեան նախարարներէն որոնք Լոնտոն ապաստանելով միացան զոր. տը Կոլի: Խորհրդարանին անդամ է 1914էն ի վեր :

Կուսակցութիւնները բուռն պայքար կը մղեն չորս Նախագահութեանց համար: Երկուքը ընտրուեցան արդէն (Ազգ. Ժողովի եւ Հանրապետութեան Խորհուրդի Նախագահները): Այսօր պիտի ընտրուի հանրապետութեան Նախագահը, յետոյ կառավարութեան Նախագահը (վարչապետ), որ ամէնէն կարեւոր պաշտօնն է: Արդ, ընկերվարականները եւ ժողովրդականները արդէն ապահոված ըլլալով առաջին երկու Նախագահութիւնները, հարց է թէ ո՛ր աթոռը պիտի տրուի համայնավարներուն, որոնք ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնեն: Եթէ Պ. Օրիոլ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուի, բաց պիտի մնայ Ազգ. Ժողովի

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ Է. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՅ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Նախորդ յօդուածով մատնանշեցինք անցեալի դէպքերը, ցոյց տալով որ մեծ պետութիւններու Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութեան առանցքը նկատուած է Թուրքիան, շնորհիւ իր տարածութեան, աշխարհագրական դիրքին, տնտեսական զօրոյթին, ռազմական կարողութիւններուն :

Այդ քաղաքականութեան մէջ շարժման մըղուած են նաեւ փոքր ազգեր, Հայեր, Վրացիներ, Քիւրտեր, Հրեաներ, Սուրիացիներ, Լիբանանցիներ եւայլն: Սակայն հիմնականը համարուած է իբրեւ զօրաւոր պետութիւն Թուրքիան որ այսօր ալ մէկ միլիոն զինուոր ունի, մինչ ազգերը հրաշքով մը նեթէ միացած ալ ըլլան՝ անոր ոյժին կէսը չեն ներկայացներ :

Բայց մեծ պետութիւններէն ի վնաս Թուրքիոյ հաշիւ ունեցողն է որ օգտագործած է հակաթուրք փոքր ազգութիւնները: Ընդհակառակն Թուրքիոյ կողքին գտնուած մեծ պետութիւնը միշտ լքած է ոչ թուրք տարրերը, չվնասելու համար Մերձաւոր Արեւելքի իր գլխաւոր դաշնակցին շահերուն: Դարձեալ դիմենք պատմութեան, հաստատելու համար նաեւ այս ճշմարտութեան :

1877—78 պատերազմին Ռուսաստան ասպարէզ իջաւ, իբրեւ պաշտպան Թուրքիոյ քրիստոնեաներուն: Պերլինի վեհաժողովէն ետք, մինչեւ 1912—1913 Պալքանեան պատերազմը՝ Համիտին եւ Ցարին յարաբերութիւնները բարեկամական էին ու ընդհակառակն Ցոյներու, Հայերու ապստամբութիւնները, դժգոհութիւնները կը հովանաւորուէին Մ. Բրիտանիոյ կողմէ :

1912—1914ի բարենորոգումներու ծրագրով է որ Ռուսաստան վերադարձաւ իր հակաթուրք ուղղութեան: Պահ մը պատրաստուեցաւ Թուրքիոյ բաժանման ծրագիրը (1916ին Փիքօ Սայքս համաձայնութիւնը): Ռուսաստանի Ներքին յեղափոխութիւնը նոր կացութիւն ստեղծեց ի վնաս իրեն, բացակայելով խաղաղութեան խորհրդաժողովներէն: Պարտուած Ռուսաստանը եւ պարտուած Թուրքիան իբրեւ բախտակիցներ՝ իրար գտան ու միասնական ճակատ յարդարեցին Մ. Բրիտանիոյ պատրաստած Սեվրի դաշնագրին դէմ ու յաջողեցան զայն փոխարինել Լօզանով ուր թաղուեցաւ ոչ թուրք տարրերու պահանջները:

Դիրքերու նման փոփոխութիւն մը պատահած էր աւելի հինէն: 1880էն ետք Կլատսթոնեան Անգլիան Հայկական Հարցի պաշտպանը կը ներկայանար: Նշանակալից է որ առաջին հայ յեղափոխական կուսակցութեան — Հնչակեաններու — կեդրոնը Լոնտոն կը հաստատուէր: Ժամանակ մը Թուրքիոյ նախկին պաշտպան Լորտ Սալզպըրին դարձաւ թուրք կառավարութեան հակառակորդ եւ յուշագրերով հայկական իրաւունքներու պաշտպանութիւնը կը ստանձնէր Կարմիր Սուլթանին մօտ: Ընդհակառակն նոյն ժամանակաշրջանին Ցարին Կ. Պոլսոյ դեսպանը Բ. Դրան յենարան կը հանդիսանար եւ պաղարիւնութեամբ կը դիտէր 1895—1896ի հայկական ջարդերը, իսկ Կովկասի մէջ ալ սկսան հալածել Հայերը:

Սուլթան Համիտ իր իշխանութեան վերջին շրջանին նոր յենարան մը գտաւ յանձին Գերմանիոյ, որուն տուաւ Պաղտատի երկաթուղիի մենաշնորհը եւ այդ քայլը պատճառ եղաւ իր տապալումին: Թուրքիոյ ընդդիմադիր տարրերը հովանաւորուեցան Մ. Բրիտանիոյ կողմէ: Իթթիհատը աւելի մեծ թափով շարունակեց գերմանասիրական քաղաքականութիւնը, արծարծելով համիսլամական, հականգլիական ծրագիրներ: Էնվէրներու եւ Թալէաթներու այդ արկածախնդրութիւնը իրենց կորսնցնել տուաւ բոլոր արաբական երկիրները:

Քաղաքական ներհակ կացութիւններու մէջ, միշտ կը կրկնուի հետեւեալ երեւոյթը որ Հայերուս համար կենսական նշանակութիւն ունի :

Թուրքիոյ բարեկամութիւնը ապահովող մեծ պետութիւնը կը լքէ հակաթուրք փոքր ազգութիւնները: Ընդհակառակն, ի վնաս Թուրքիոյ հողային պահանջներ ունեցող մեծ պետութիւնը կ'օգտագործէ ոչ-թուրք տարրերու դժգոհութիւնները եւ անոնց իրաւունքները:

Ուրիշ խօսքով, երբեք պատահած չէ որ մեծ պետութիւններէն մէկը միաժամանակ յենուի թէ Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ թէ անոր դէմ ըլլալիք թշնամութեան վրայ :

Այն մեծ պետութիւնը որ միջազգային կացութեան մը հետեւանքով եւ իր շահերու բերումով դաշնակցած է Թուրքիոյ, ապա ուրեմն լքած է հակաթուրք տարրերու պաշտպանութիւնը, անոնց օգտագործումը :

Այդ ճշմարտութիւնը աւելի կը հաստատուի Գերմանիոյ օրինակով: Քայզերական եւ Նացիական Գերմանիան չքաջալերեցին հակաթուրք տարրերը, անոնք միշտ պաշտպան հանդիսացան Օսմանեան, Իթթիհատական, Քէմալական Թուրքիաներուն, որովհետեւ Մերձաւոր Արեւելքի գերման քաղաքականութիւնը հիմնուած էր Թուրքիոյ զօրացումին եւ ոչ թէ տկարացումին վրայ: Ահա թէ ինչու Պիզմարք, Քայզէր, Հիթլէր կամ Կէօրինկ երբեք չուզեցին բարեկամ ըլլալ Հայերուն : Կովկասի մէջ որոշ թուականներու եթէ գերման զօրավարները բարեկամութիւն կեղծեցին, Հայերուն, այդ ըրին Ռուսաստանը հարուածելու եւ ո՛չ թէ Թուրքիան տկարացնելու նպատակով:

Իսկ Ռուսաստան եւ Մ. Բրիտանիա յաճախ փոխած են անցեալին իրենց Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքականութիւնը, յանդելու համար այսօրուան տագնապալի վիճակին: Դարձեալ կը կրկնենք որ ամէն մէկը Թուրքիոյ բարեկամ եղած ատեն լքած է հակաթուրք տարրերը, իսկ թշնամութեան պարագային ստանձնած է անոնց դատին պաշտպանութիւնը: Անհնար է ըլլալ բարեկամ Թուրքիոյ եւ նոյն ատեն քաջալերել անոր պահանջատէրերը: Լօզանի մէջ Չիչէրին պաշտպանն էր Թուրքիոյ անձեռնմխելիութեան՝ ընդդէմ Լորտ Քըրզընի: Իսկ այժմ Պէվին-Պըրնզ պաշտպանն են այդ երկրին՝ ընդդէմ Մոլոթովի: Այս կացութեան մէջ է որ կողմերը պիտի հաշտեցնեն իրենց տեսակէտները, բանալու համար նոր շրջան մը:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Զրոյց՝ «Ղօղօ»իս հետ

Տիգրանին ու Հուփիկին

Դէպի հարաւ դաղթի ատեն, «Ղօղօս» (աքաղաղ), իր մայրիկն ու եօթը քուրիկները, «Ձիլօ», «Նազօ», «Աստղիկ», «Փամբուլ», «Ճայեկ», «Վարդուկ» ու «Սաթիկ», միասին բերի: Չկրցայ բաժնուիլ իրենցմէ: Այնքան գուրգուրանքով ու հաճոյքով մեծցուցած էի :

Ցարմար տեղ մը չկրցայ ճարել ու տեղաւորեցի ձեղունայարկ մը:

Ամիսներէ ի վեր հոն կը բնակին: Ամէն առտու՝ գարմանքէն վեր բարձրանալով կեր ու ջուր կը տանիմ իրենց ու զրոյց կ'ընեմ քանի մը վայրկեան՝ եօթնամեայ սիրելի «Ղօղօ»իս հետ:

Բարձրահասակ է իմ աննման «Ղօղօս» ու կըռուազան :

Կարմիր կակառաչը (կատար)՝ կը նմանի հայկական արախչիի: Ծիտէն կախ՝ ունի երկու ծալ պաստեղ: Ամէն անգամ, մէկ ձեռքիս մատներով կը բռնեմ պաստեղներէն ու միւս թեւս նետելով վիզը՝ կը քաշեմ առջեւս ու կը համբուրեմ, կըծ կ'ընեմ կարմիր կատարը:

Ան՝ խեղօքիկ, հանդարտ կը կենայ առջեւս, ղօ՛, ըղօ՛, ղի՛, ըղօ՛ ընելով:

Կտուցը՝ լայնկեկ, ծայրը կոր ու չափաւոր երկարութիւն ունի: Ներդաշնակ կտուց ու գլուխ:

Վիզն ու պոչը հայրենի կաքաւներուն պէս խատուտիկ: Գոյնին մնացեալ մասերը չոր սերի հանդոյն:

Կաղնիի նման բարձրագլուխ ու «փոչոտ» սրունքներ, պողպատեայ ճանկերով: Ահա, իմ կռուազան «Ղօղօ»իս համառօտ պատկերը:

Ղօ՛, ըղօ՛, ղի՛, ղէ՛, — խօսեցաւ անգամ մը իմ սիրուն «ղօղօ»ս, — մինչեւ ե՞րբ այս պաղ տեղը պիտի մնանք մենք: Ճար մը ըրէ ու մեզ ազատէ այս տեղաց: Քուրիկներս կը դողդղան պաղկայ գիշերին առջեւ մինչեւ լոյս: Տես, ամէն կողմերը բաց է մեր թառին: Եթէ ձմեռը ամբողջ հոս մնանք, քուրիկներէս հաւկիթ մի սպասեր, թէեւ չափահաս եղած են ու իրենց սրունքին ատենը կը հասնի շուտով :

— Ի՞նչ ընեմ, իմ բարի ու անբախտ «ղօղօ»ս : Տարագիր եմ օտարութեան մէջ: Ոչ ինծի համար տուն ունիմ եւ ոչ ալ ձեզի տաքուկ ախոռ մը ձմեռուան: Նոյնիսկ չկրցայ ափ մը վարծու կանանչով հող գտնել, որ երբեմն անոր վրայի կանանչները կտցէիք, արածէիք.

Տեղերնիս պաղ: Կուտերը քչիկ ու ան ալ մէկական ափ աւելի հունտ՝ բանի չորս ժամուան համար: Ինչո՞ւ գաղթեցիր, թառ փոխեցիր ու այս կողմերը եկար ձիւն-ձմրան: Հիւսիսի մեր թառերը ասկէ աւելի լաւ չէի՞ն :

Ո՛չ մի պատասխան :

— Ղօ՛, ղի՛, ըղօ՛, ղէ՛, երէկ, մեր մաման («խաթունս») պայուսակը խօթնելով առիր ու վար իջար: Ո՞ւր տարիր մեր մաման ու ալ ետ չբերիր: Շատ կարօտցած ենք: Քուրիկներս միշտ տխուր են: Բեր մեր մաման: Նորէն մեր քով վերադարձուր մեր թանկագին ու սիրամարգի նմանող մաման :

— Իմ բարի, իմ քաջարի ղօղօս, չար Լուիզան այն օրը որ մամայիդ ոտքին փայտ նետեց, սրունքը ջախջախուած էր: Տարած բոլոր խնամքներս ի զուր անցան ու չկրցայ զայն բուժել:

Նիհարցաւ: Նիհարցաւ ու չոր ոսկոր դարձաւ: Ի՞նչ ընէի: Ինչպէս դարմանէի: Ու օր մըն ալ, աւա՛ղ, անդանակ եղաւ :

— Ղօ՛, ըղօ՛, ղի՛, ղէ՛, — սկսաւ խօսիլ տըխրած, իմ դժբախտ ղօղօս, ու իր եօթը քուրիկներն ալ՝ կը՛ռ, կը՛ռ հեկեկայ առին:

●

— Ղօղօ՛, ըսի անցեալ օր, — ապրուստը շատ սուղ է ու նոյնիսկ կէկը անգտանելի: Առատ դրամ պէտք է: Ես չեմ աշխատիր: Քեզ տեղ մը կ'ուզեմ ղրկել: Օտարի մը դուռը երթալ աշխատելու, քուրիկներուդ ապրուստ ճարելու համար: Հիմակ իւրաքանչիւրիդ ափ մը հունտ կրնամ ճարել, բայց քանի մը շաբաթ վերջը այդ ալ պիտի չկրնամ: Ի՞նչ կ'ըսես: Համաձա՞յն ես:

— Ղօ՛, ղի՛, ղո՛ւ: Չէ, չեմ ուզեր: Չեմ ուզեր քուրիկներէս բաժնուիլ: Հիմակ, որ «խաթունս» մամաս ալ չկայ ու յաւիտենապէս բաժնուած է մեզմէ, ու քուրիկներս միշտ տխուր են, ես չեմ կրնար զանոնք տեր ձգել ու բաժնուիլ իրենցմէ: Քուրիկներս ու ես համաձայն ենք, որ հոգ չէ թէ՝ կէս ափ ըլլայ մեր օրական կերը, բայց միասին ըլլանք:

X

Ուրիշ օր մը, արտակարգ բան մը ըրած էր Ղօղօս: Ձեղունայարկէն վար ցատկած էր ու երեւալուս պէս առջեւս վազեց խօսելով.

— Ղօ՛, ղօ՛, ղի՛, աւետիս: Այսօր, մեծ՝ «Ձիլօ» քուրիկս հաւկիթ շինեց: Այնքան դժուարութեամբ եղաւ, որ խեղճ քուրուկս լացաւ: Ու ան՝ պզտլիկ, կլորիկ Նուպարը կարմիր է, արիւնոտ: Քուրիկներուս հետ շուրջը հաւաքուեցանք ու սիրտ տուինք անդադար, մինչեւ որ աշխարհ բերաւ առջինեկը: Գո՞հ ես հիմակ, ու ինծի ալ օտարին ծառայութեան չես ճամբեր, չէ՞: Երբ քչիկ մը օդերը գաղջանան ու սա ցուրտերը փախ տան, այն ատեն միւս քուրիկներս ալ ...

Խօսքը կիսատ ձգել տուի բերանը: Վիզը դըրկած համբուրեցի ղօղօիս ու կուրծքիս սեղմած առի ու վեր՝ քուրիկներուն քով ելայ :

●

— Կո՛ւկուլի՛կու, կանչը ձգած ու թեւերը փարտելով առջեւս վազեց իմ արի ղօղօս: Վաղը Ամանոր է: Կաղանդ: Մենք ալ Կաղանդ կ'ուզենք: «Ձիլօ» քուրիկիս ածածներէն երկու հատը փոխանակէ քիլօ մը ցորենով ու մեզ կաղնտէ: Մենք կը գոհանանք քիլօ մը խաշուած ցորենի հատիկով :

— Վա՛յ իմ անբախտ Ղօղօս: Այդ առաջարկդ գիս շատ տխրեցուց, ու հայրենիքը յիշեցուց: Արդարեւ, երբ հայրենիքին մէջ էինք, այո, մեծ մայրիկս առատ ցորենէ հատիկ կը շինէր ու տաք-տաք ցեղակիցներդ կը կաղնտէր Ամանորին:

Իսկ եզներուն, ընձուղներուն, կովերուն ու երինջներուն մսուրներն ալ թարմ ցորենէ լաւաշ հաց կը լեցնէր: Բայց, ես հիմակ օտարութեան մէջ ի՞նչպէս կրնամ հայրենի սովորութեան պէս ընել: Իմ բարի Ղօղօս, վաղը քիլօ մը դարի կը գտնեմ, ու հատիկ շինելով տաք տաք կը բերեմ ու ձեզ կը կաղնտեմ: Այս տեղերը ցորեն ճարելը անկարելի է հիմակ:...

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.ը Յունաստանի մէջ

Պատասխանելով պղտոր խմբակի մը խաղերուն, Աթէնքի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներէն Դ. Դանիէլեան կը գրէ Ազատ Օրի մէջ (10 Դեկտ.) —

«Արտասահմանի մէջ, մենք, Հ.Մ.Ը.Մ.ականներս, իբրեւ հարազատ հետեւորդները Շաւարշ Քրիսեանի, 24 տարիներէ ի վեր Հայու հոգիով դաստիարակուեցանք ու դաստիարակեցինք նորահաս սերունդը եւ պիտի շարունակենք ընթանալ այդ ճամբէն :

Հ.Մ.Ը.Մ.ը երբեք գործիք եղած չէ, պիտի չըլլայ ու չի կրնար ըլլալ՝ ոեւէ խմբակի չիլ հաշիւներուն: Ով որ կ'օգնէ Հ.Մ.Ը.Մ.ին իր նպատակներուն մէջ, երախտագիտութիւն ունինք անոնց հանդէպ: Իսկ ով որ կը մօտենայ մեզի չէրչիական պղտոր հաշիւներով, այդպիսիները միայն արհամարհանքի կ'արժանանան: Տակաւին թարմ է մեր մտքին մէջ մարզաձէրներու խմբակլնանցեալ տարուան ծիծաղելի ջանքերը Հ.Մ.Ը.Մ.ը իրենց ենթարկելու: Ձախողեցան անշուշտ :

Հ.Մ.Ը.Մ.ը ազատ ձիարձակարան չէ ոեւէ կուսակցական խմբակի մը համար: Մենք կը մերժենք նոյնպէս ամէն տեսակի անբարոյացած մարդոց միջնորդի դերը մեր եւ հայրենիքին միջեւ : Որովհետեւ բաց աչքերով կը տեսնենք այդ ձախողած թափթփուքներուն մատուցած արջի ծառայութիւնները, մասնաւոր շարժառիթներէ դրդուած :

Ձենք թոյլատրեր որ հայրենիքի եւ գաղութներու մէջ, իրենց անձին նման, վարկաբեկեն եւ լղրճեն մեր հայրենիքի գաղափարականը: Այսպիսի վատահամբաւ մարդուկներ չեն կրնար ներկայացնել հայրենիքը՝ գաղութներուն առջեւ :

... Մենք, Հ.Մ.Ը.Մ.ականներս, հպարտութիւն ունինք պատասխանատու մեր գործերով : Մենք, մեր քրտինքով ստեղծեցինք հայ արիներու 500 հոգինոց հագուած ու մարզուած վաշտեր, անձնուէր աստիճանաւորներով: Ստեղծեցինք մարզական խումբեր՝ իրենց բոլոր տեսակի բաժանումներով: Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղերը գարնան ծաղիկներու պէս կը ծաղկին Յունաստանի ամէն կողմը:

Անոնք, ամէն օր այս երկրին մէջ հայ անունին պատուոյ նիշ մը կ'աւելցնեն: Հարիւրաւոր պատանիներ օտարախօսութենէ զերծուած ու կազդուրուած են մեր Կազմակերպութեան գործօն մասնակցութեամբ ու նախաձեռնութեամբ: Այսօր Հ.Մ.Ը.Մ.ը Յունաստանի մէջ կը հաշուէ 1400 գործօն անդամներ, աղջիկ, տղայ եւ հայրենասէր երիտասարդներէ կազմուած, յարգուած՝ Յունական Ֆէտէրասիոններէն: Հ.Մ.Ը.Մ.ը, գուրգուրանքը եւ քաջալերանքը կը վայելէ Ազգ. Իշխանութիւններու, Հ.Բ.Ը.Մ.ի, Հ.Կ.Խաչի եւ Հ.Ց.Դաշ-

նակցութեան, ինչպէս նաեւ յանձնահայ գաղութի գիտակից տարրերու ջախջախիչ մեծամասնութեան, որոնք իրենց ունեցած միջոցներով կ'օժանդակեն Միութեան՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Անշուշտ, «Մարզասէր»ներու ծանօթ խմբակը բացառութիւն կը կազմէ. արդէն ուր որ շինարար գործ կայ՝ այդ խմբակը հոն տեղ չունի, իսկ ուր քանդումի գործ կայ՝ ներկայ է ան: Բայց, Հ. Մ. Ը. Մ.ը չագդուիր սակայն այդ արհամարհելի թեւերու պոռչտուքներէն:

«Մարզասէր»ները նստելով սենեակի մը չորս պատերուն մէջ, ճշմարտութիւնները գլխիվար շրջելով կը շահագործեն հայրենիքի սուրբ անունը, եւ ներգաղթի չարաչահութեան կը վերածեն:

... Մենք, պարտականութիւնը ունինք, հայրենիքի, սփիւռքի հայութեան եւ մարդկութեան առջեւ՝ աշխատելու, տքնելու եւ քրտնելու, որպէսզի ձեզի պէսներուն քանդածները վերաշինենք, ինչպէս 24 տարիներէ ի վեր, որպէսզի երբ ներգաղթի շոգենաւերը գան՝ մեծով, պզտիկով, հոգիով եւ մարմնով առողջ հայորդիներ գտնեն, ոչ թէ ձեզի պէս անպէտ արարածներ, որոնք, ինչպէս գաղութներու մէջ, նոյնպէս եւ հայրենիքին մէջ, միայն չարիք կրնան հասցնել իրենց շրջապատին եւ ազգին»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Բերիա աւանը կազմուած է Նոր Սեբաստիա եւ Նոր Մալաթիա գիւղերու միացումով: Շրջանին մէջ կը մտնեն նաեւ Նոր Խարբերդ, Նորագիւղ, Սովետաշէն (Նուպարաշէն) եւ ուրիշ գիւղեր ու կոլխոզներ:

Նոր Սեբաստիոյ մէջ կան հայկական ոճով տուֆ քարէ շինուած երկյարկանի, եռայարկանի շէնքեր: Գիւղը շինուած է 1932ին, պետական միջոցներով եւ ամերիկաբնակ Սեբաստացիներու Վերաշինաց Միութեան օժանդակութեամբ կը կառուցուին քանըհինգ բնակութեան շէնքեր, ուր կը տեղաւորուին Թուրքիայէն, Պալքաններէն եւ Ֆրանսայէն եկած Սեբաստացիներ, Թոմուրզացիներ եւ Քղեցիներ: Կը հիմնուի մետաքսագործական արտելը եւ հին Սեբաստիոյ «Արամեան» վարժարանի անունով կը կառուցուի դպրոցի շէնքը: 1936ին նոր բնակութիւն կը հաստատեն այստեղ, Ֆրանսայէն եկած Հայերը:

Հայաստանի [illegible] շրջաններէն գիւղացիներ ու բանուորներ կը համախմբուին Նոր Սեբաստիա ու 1940ին Նոր Մալաթիոյ հետ միացուելով, աւանը կը կոչուի Բերիա: Այսօր, շրջանին կեդրոն Բերիան՝ իր 3500 բնակիչներով, արդիւնաբերական, գիւղատնտեսական, մշակութային եւ առողջապահական զանազան հիմնարկութիւններով, դարձած է Խ. Հայաստանի ամէնէն բարգաւաճ աւաններէն մէկը, օժտուած փայլուն հեռանկարներով:

Աւանը ունի Շահումեան կոլխոզի առուակներու ցանցով պատած սաղարթախիտ մրգաստաններ եւ կանանչ այգեստաններ: Կոլխոզն ունի չորս հարիւր արտավար հող, ուր կը մշակուին 96 արտավար խաղող, 80 արտ. միրգ, ցորեն, առուոյտ եւ 60.000 թթենի: Այս տարի կոլխոզը պետութեան յանձնած է 1300 քիլօ մետաքս, պահանջուած 900 քիլոյի փոխարէն: Կոլխոզը բաղկացած է 110 տնտեսութենէ եւ այս տարի պիտի ընդունի քան ներգաղթող ընտանիք, որոնց համար տասնըհինգ շէնքեր արդէն շինուելու վրայ են: Ամբողջ աւանը այս տարի ընդունած է 70 ներգաղթող ընտանիք ու մինչեւ տարուան վերջ պիտի ընդունի նաեւ ութ տուն ընտանիքներ:

Նոր Սեբաստիոյ Սպանդարեան պողոտային վրայ կը բարձրանան «Շահումեան» մետաքսի գործարանին հսկայ շէնքերը: Գործարանին թելի, գործուածքի, կտորներու ծաղկազարդումին, մեքենական բաժիններուն եւ ներկատան մէջ կ'աշխատին 285 բանուոր, 28 մեքենավար մասնագէտներ եւ 55 ծառայողներ, շինարարական աշխատանքներու վրայ կ'աշխատին 120 հոգի: Հոն կը տեսնէք մետաքսվարագոյրներ, պլուզներ, շալեր, թաշկինակներ, փողկապներ:

Այս գիւղին մէջ տեղաւորուած են նաեւ Բերիայի տեղական արդիւնաբերութեան խումբի կօշիկի եւ կարի աշխատանոցները: Բերիայի կեդրոնը ունի տասնամեայ միջնակարգ վարժարան մը, մանչերու եւ աղջկանց առանձին բաժիններով, մանկապարտէզ, մանկամսուր, երեք գրադարան, կոլխոզային ակումբ մը, բանուորական ակումբ մը եւ մարմնակրթական կազմակերպութիւններ: Այստեղ լոյս կը տեսնէ շրջանի պետական օրկանը, «Նոր Կեանք», 1150 օրինակ: Շրջ. կեդրոնին թատրոնի եւ չարժանկարի շէնքը կը գտնուի Նոր Մալաթիոյ մէջ:

Աւանը հարուստ է նաեւ առողջապահական հիմնարկութիւններով, բուժակայաններ՝ ատամնաբուժարան մը, կիներու եւ մանչուկներու դարմանատուն, ծննդատուն մը, եւ երեսուն մահճակալով հիւանդանոց մը: Այս հաստատութիւններուն մէջ կը գործեն վեց բժիշկ, ութ հիւանդապահուհիներ եւ տասնըհինգ աշխատաւոր:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կաթող. փոխանորդ Եփրեմ արք. Տոհմունի, որուն մահը հաղորդած էինք, ծնած էր 1880ին եւ կը կոչուէր Ասըլեան: Նախակրթութիւնը ստացած է Սիսի ազգ. վարժարանին մէջ: 1908ին կը մտնէ [illegible] վարժարանը, [illegible] Բէլմէնեան Կիլիկիոյ Եպսկ.էն: Վարդապետ կը ձեռնադրուի 1909ին, Սահակ կաթողիկոսի կողմէ: Եպիսկոպոս 1930ին:

Երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած է՝ Սիսի ազգ. եւ Ժառանգաւորաց վարժարաններուն մէջ: Հովուական պաշտօններ վարած է Ցունաստանի եւ Լիբանանի մէջ, ուր հիմնած է կարգ մը ազգ. դպրոցներ: 1933ին անուանուեցաւ կաթ. փոխանորդ Դամասկոսի թեմին, ուր պաշտօնավարեց մինչեւ իր մահը: 1945ին Էջմիածին գնաց, մասնակցելու եկեղեցական համագումարին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 10 Յունուար (Յառաջ). — Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը խնջոյք մը սարքած էր Յունուար 5ին, Հայկական Ծնունդի խթումին առթիւ: Կէսօրէ վերջ ժամը 3ին հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը համադամ ուտելիքներով բեռնաւորուած, կը դիմէ Foyer de Vabenoiteի սրահը:

Կապոյտ Խաչի նախագահուհի՝ Տիկին Փառանձեմ Երեմեան ասուր պատշաճի քանի մը խօսքերով բացուած յայտարարեց խնջոյքին պաշտօնական մասը: Ներկաները յոտնկայս եւ միաբերան երգեցին «Յառաջ նահատակ»ը: Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ս. Ստեփանեան՝ որ սրամիտ մանրավէպերով առիթ ընծայեց ներկաներուն երգելու, արտասանելու եւ պարելու: Գարեգինի (իշխան) ջութակը կը տիրապետէր հայ գեղջուկի եղանակներով: Սանուհիները իրար գերազանցելու անմեղ ճիգով կը սպասարկէին: Ի վերջոյ խօսք տրուեցաւ ընկեր Տ. Չէքիճեանին, որ վերլուծելով օրուան տօնին իմաստը, անդրադարձաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ սարքուած խաչակրութեան, որ դատապարտուած է ամլութեան: «Կը մաղթեմ, որ 1947 տարին ըլլայ հայ ժողովուրդի Արդար Դատի լուծման եւ զանգուածային ներգաղթի տարի»: (Ծափեր):

Լիոնի, Նոր Սերունդի վարչութեան անդամներէն ընկեր Բարսեղ Խրիմեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց «Այրարատեան Դաշտ»ը (Ա. Ահարոնեան): Քնքուշ ձայնով մեներգեցին Տիկին Անուշ Սէրայտարեան (Ես մի սիրուն) եւ Օր. Արշալոյս Սեդրակեան (Հօյ նար): Սանուհիներէն Օր. Օր. Քաղուհի Ստեփանեան եւ Ժանին Իշխանեան նուրբ եւ ճկուն շարժումներով պարեցին «Թամզարան», իսկ ընկերներ Ս. Ստեփանեան եւ Մ. Մակարեան պարեցին «Թամզարա»ն:

Ծարբերդի համբաւաւոր «չիյ գըյմա»ն պատրաստելու համար մրցում մը կատարուեցաւ, գումարը տասը վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 2500 ֆրանքի եւ ընկեր Մ. Մակարեանի առատաձեռնութեամբ վիճակուեցաւ ընկեր Ս. Ստեփանեանին, որ իր տաղանդով մը վայել ճարտարութեամբ պատրաստեց եւ բոլոր ներկաները [illegible] կեցին: Խնջոյքը վերջացաւ գիշերը ուշ ատեն, Սանուհիներու կողմէ պատրաստուած հայկական [illegible] [illegible] եւ [illegible] հաւաքոյթ մը [illegible]:

Հաղորդեց

ՕԴԻՆ ՎԻՃԱԿԸ չարաթներ, նոյնիսկ ամիսներ առաջ գուշակելու համար նոր մեթոտներ հնարած են երկու ամերիկացի աստղագէտներ:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ոստիկանական վերատեսուչը, զօր. Մոնթանիա, որ մահուան դատապարտեց անոր փեսան, կոմս Չիանօ, իր յուշերը կը գրէ իտալական գիւղի մը մէջ: Մեծ ազդեցութիւն ունէր եւ Մուսոլինիի յաջորդը կը համարուէր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս

Մայրը միշտ աշխատում էր, զրկելով ինքն իրեն՝ հոգում էր զաւակին անհրաժեշտ եղածը: Աշխատում էր դրամ խնայել, դրա համար գնալով կապոցները ծանրանում էին եւ աշխատանքի ժամեր աւելանում: Մինչեւ ուշ գիշեր, մինչեւ լուսաբաց՝ — դըըռ՛ռ - դըըռ՛ռռ - դըըռռ՛ռ...

Խնայելիք դրամը մայրը երբեմն ցոյց էր տալիս զաւակին՝ ասելով.— այս է, պահենք, քեզ համար, զաւակս, որ երկու սենեակով տուն վարձենք, քեզ համար առանձին անկողին շինենք, սեղան, աթոռ, պահարան եւ ուրիշ շատ՛տ բաներ, բոլորը քեզ համար, քեզ համար, իմ մէկ հատիկ զաւակս, իմ կեանքս, իմ արեւս, իմ սէրս ...

Տղան ինքն էլ փորձում էր իր ձեռքն ընկած դրամէն խնայել, չէ՞ որ գնումներ էր կատարում, ինչո՞ւ չանցնել խանութէ - խանութ հարցնել գները եւ գնել ամէնէն էժանը, խնայելու համար մի քանի սու, նա ունէր իր դանձանակը: Օ՛, այնքան հրապուրիչ էր երկու սենեակ եւ շատ՛տ բան ունենալու երազը:

Պատահում էր (եւ յաճախ էր պատահում մօր կամքէն անկախ) որ մեքենան չըրըռայ, կարի կապոցներ չգային տուն. «գործ չկէնէր»:

Մայրն ստիպուած ձեռք էր մեկնում խնայողութեան, պահեստը կամ նիհարում էր, կամ բոլորովին պարպւում, դրա համար երբ գործ լինէր՝ մեքենան կը ձեւար, կը հեւար:

Մի օր մայրը բռնեց տղայի ձեռքէն ու տարաւ ուղղակի նախակրթարան: Ի հարկէ օտար դպրոց, քանի որ երկրում չկար իր ազգային դպրոցը:

Մօրը յանդիմանեցին, որ զաւակը ուշ է բերել դպրոց:

— «Տարօրինակ եւ ագէտ են այս «էթրանժէ»ները,— լսեց տղան.— Զրի դպրոցէն անգամ չեն ուզում օգտուել. լեզուին անծանօթ երեխան բերում են դպրոց՝ մեր գլխին փորձանք: Գոնէ նոր մտած լինեն երկիր, ինչ որ է: Իրենց ինքնութեան թուղթերը ցոյց են տալիս որ... Պէտք է խիստ լինել»:

Թէ ինչպէ՞ս մայրը կարողացաւ արդարանալ՝ տղան չիմացաւ:

Տղան ընդունուեցաւ դպրոց: Ուրախ էր, շատ ուրախ. այնքա՛ն երեխաներ կային, այնքան երեխաներ... Ու խաղում էին, երգում, պարում: Մի օր էլ տղան դպրոցէն տուն եկաւ արցունքն աչքերին:

— Ի՞նչ պատահեց, տղաս, ինչո՞ւ ես լալիս:

— Չե՛մ ուզում դպրոց գնալ, ասաց տղան, գրքերի պայուսակը մէկ կողմ նետելով: Ես լաւ չեմ հասկանում իրենց լեզուն. դասս լաւ չեմ պատասխանում. մէթրէսը բարկանում է, պատժում է ինձ, տղաները ծաղրում են եւ ...«Սալ էթրանժէ» են ասում: Չե՛մ ուզում, չե՛մ ուզում...

Եւ տղան լացաւ:

— Ա՞յդ է լալուդ պատճառը. վա՛յ-վա՛յ-վա՜յ ... դրա համար լա՞լ: Տակա՛ մէթրէսիդ դիտողութեան եւ պատժին: Կարեւորութիւն մի՛ տար տղաների ծաղրին. թող ծաղրեն. շատ երկար չի տեւեր իրենց ծաղրանքը: Դուն ականջդ բաց պահէ, ուշադիր եղիր դասերիդ. հասկացածդ լաւ սերտէ. գիտցածդ եկ ինձ էլ սորվեցուր, ու պիտի տեսնես, որ քիչ ժամանակէն դուն ո՛չ միայն պիտի սովորես ու խօսես նրանց պէս, այլ նրանցէն էլ լաւ: Դուն հա՛յ ես, տղաս, հա՛յ ես, հա՛յ...

Իսկ ով հայ է՝ կարող է ամէն լեզու սովորել. ամէն բան սովորել, լա՛ւ սովորել, լա՛ւ, լա՛ւ: Խիզախ եղիր, տղաս, դուն Հայ ես:

— Իսկ ինչո՞ւ ես հայ եմ. չեմ ուզում հայ լինել. Հայը էթրանժէ է:

- Դուն չես կարող Հայ չլինել, քանի որ Հայ ես ծնած, տղաս: Ու մայրը գիրկն առնելով տղան՝ խօսեցաւ Հայ ծնելու, Հայ լինելու մասին, Հայի հայրենիքի մասին: Մի հայրենիք հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, որ գեղեցիկ է, գեղեցի՛կ ու Հայինն է. բոլոր նրանց, որ ծնւում են Հայ:

— Դուն Հայ ես, տղաս, ունես նաեւ հայրենիք: Խիզա՛խ եղիր

Մի օր էլ տղան տուն եկաւ երջանիկ ժպիտը դէմքին, մօրը յանձնեց ամավերջի վկայականը: Դասարանի առաջինն էր եղած, ունէր նաեւ գովեստի վկայական, իսկ ամավերջի հանդէսին իրեն սպասում էր ոսկեզօծ կազմով, պատկերազարդ մի գիրք, կապոյտ ժապաւէնով կապուած:

— Տեսա՞ր, տղաս, խիզախ եղար եւ յաջողեցար. վերջինն էիր, եղար առաջին, ու միշտ, ամէն բանում պիտի լինես առաջին: Խիզա՛խ եղիր, տղաս:

Մայր ու տղայ երջանիկ էին:

Մի օր էլ մայրը ձեռք մեկնեց իր խնայողութեան ու զաւակն ունեցաւ մի հեծանիւ: Ի՜նչ ուրախութիւն... մի հեծանիւ:

Ինքնագլուխ քշելու շատ մի փորձ եւ անկում: Տղան տուն եկաւ քիթն արիւնած, ծունկը սկրթած, ձեռքի ափը վիրաւորած, արցունքն աչքին, ոչ այնքան իր ցաւերի համար, որքան պատռած տաբատի համար:

— Ես չեմ կարող հեծանիւ քշել. վայր եմ ընկնում, չեմ ուզում:

— Վա՛յ-վա՛յ-վա՜յ, գո՞ւն: Մի բան որ կարող են բոլորն անել պատճառ չկայ որ դու չանես: Դուն Հայ ես, գիտե՞ս. ոչ միայն բոլորիպէս՝ այլ մի օր բոլորէն էլ լա՛ւ պիտի քշես: Խիզա՛խ եղիր, տղաս:

Ու տղան խիզախեց, քշեց:

(Շար.) ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

նախագահութեան եւ վարչապետութեան պաշտօնները։ Կը վախցուի որ եթէ համայնավարները դուրս ձգուին այս կարեւոր պաշտօններէն, կրնան իրենց վրէժը լուծել ներքին խլրտումներով, մանաւանդ որ իրենց ազդեցութեան տակ է Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, 5—6 միլիոն անդամներով։

★ Նախարարական Խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց նախագահութեամբ Գ. Կի Մոլէի, Լէոն Պլում վերադարձած չըլլալով Լոնտոնէն։— Օրաթերթերը երէկ ալ չհրատարակուեցան։ Մամուլի Դաշնակցութիւնը կառավարութեան դիմեց, ելք մը գտնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը Գշ. օր կոխեց համայնավարներու օրկանին կեդրոնը, ձերբակալելով մէկ հոգի եւ գրաւելով տպագրական մեքենան եւ կարգ մը վտանգաւոր թուղթեր։ Կարմիր օրկանը առնէ մը ի վեր պայքար կը մղէր Անգլիոյ եւ Իրաքի կառավարութեանց դէմ, փառաբանելով խորհրդային իշխանութիւնը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հարցին առթիւ, Երուսաղէմի արաբական միւֆթին, Հաճ Ամին Հիւսէյնի, որ նախագահն է Արաբական Գործադիր Կոմիտէին, յայտարարեց թէ «Պաղեստինի Արաբները եւ բոլոր արաբական պետութիւնները պիտի չհաւանին որ եւ է բաժանումի։ Եթէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ձախողի, պիտի դիմեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան»։ Միւֆթին չեշտեց թէ իրենք բացարձակ անկախութիւն կ'ուզեն եւ ոչ թէ խնամակալութիւն։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երեք ականաւոր Լեհեր, Կոմս Կրոխոլսքի, արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներէն Պաղէջ եւ ներքին ապահովութեան պաշտօնեաներէն հարիւրապետ Քալեքի, որոնք ամբաստանուած էին թէ լրտեսութիւն կատարած են ի հաշիւ օտար դեսպանատան մը։ Նոյն յանցանքով տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ 22 տարեկան աղջիկ մը։ Դատավարութեան ատեն վկաներէն մէկը յայտնեց թէ դատապարտեալները կը հաղորդուէին Վարշաւայի անգլ. դեսպանին։ Անգլ. կառավարութիւնը հերքեց այս վերագրումը, բայց դեսպանը Լոնտոն կանչուած է «արձակուրդով»։

ՊԵՐԼԻՆԻ ռուսական շրջանին թերթը, «Նախ Էքսփրես» կը գրէ թէ խորհրդային պաշտօնատարներ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն գերման ներկայացուցիչներուն հետ, Գերմանիոյ ապագայի մասին։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, դիջումներ պիտի ըլլան հատուցումներու մասին, գործարաններ պիտի չքանդուին այլեւս, խորհրդային իշխանութիւնը աւելի չափաւոր պիտի վարուի եղայն։

ԱՆԳԼԻՈՅ նաւային աշխատաւորներն ալ միացան Լոնտոնի փոխադրութեանց բանուորներու գործադուլին, բողոքելու համար զինուորներու գործածութեան դէմ։ Լոնտոնի ժողովուրդը չատ կը նեղուի ուտելիքի պակասէն։ Խանութները պարպուած են։ Զինուորները 1500 թոն միս փոխադրելէ վերջ, այժմ կը ջանան կարագ, պանիր, խոզեղէն եւն. հասցնել խանութպաններուն։

ԳԼԽԱՏՈՒԵՑԱՆ երկու Գերմանուհիներ, Տոքթ. Իլզէ Վերնեքէ (47 տարեկան) եւ հիւանդապահուհի Հելէն Վիպորեք, Պերլինի բանտին մէջ, մահուան դատապարտուած ըլլալով գերմանական դատարանի մը կողմէ։ Ասոնք ամբաստանուած էին թէ մասնակցած են 600 խելագարներու սպանութեան, մահաբեր դեղերով, հիթլերական իշխանութեան օրով։

ՑՈՐԵՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԸ կը վախցուի Ֆրանսայի մէջ, եթէ կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք չառնէ։ Ագարակապաններու Միութեան քարտուղարը յայտարարեց թէ վերջին ցուրտերէն փճացած է նոր ցանուած ցորենը, երկու միլիոն հէքթար տարածութեան վրայ, ինչ որ կը նշանակէ մօտաւորապէս կէսը։ Ուրեմն, եթէ հողագործները նոր երկրորդ ցանք մը չկատարեն գարնան սկիզբը, տարուան հունձքը կէս առ կէս պակաս պիտի ըլլայ։ Միութեան քարտուղարը վարչապետին ուղղուած նամակով մը կը բացատրէ թէ հողագործները այնքան ալ տրամադիր չեն նորէն ցանելու եւ սերմնցու անգամ չեն պահանջեր։ Եւ կ'առաջարկէ վերահաստատել կենդ ինար պլուխ հարիւր ֆրանքի վճարումը եւ ուրիշ առաւելութիւններ, այլապէս երկիրը ծանր աղէտի մը պիտի մատնուի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Դահլիճը պիտի հրաժարի, համաձայն Աթէնքէն հասած վերջին լուրերու։ Փոխ-վարչապետ զոր. Կոնաթաս, ազգ. ազատական կուսակցութեան պետը, այլեւս ուժ պիտի չտայ Ցալտարիսի։ Այս հոսանքը 32 երեսփոխան ունի խորհրդարանին մէջ։ Ընդդիմադիրներու 142 քուէներն ալ հաշուելով, Ցալտարիս կէս առ կէս պիտի կորսնցնէ իր կողմնակիցները եւ պիտի ստիպուի հրաժարիլ։— Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան համագումարին հելլենական պատուիրակը, Ալեքսանդր Սվոլոս, Անգլիոյ վրայ ձգելով Յունաստանի ներկայ կացութեան պատասխանատուութիւնը, կ'առաջարկէ բոլորովին նոր կառավարութիւն մը կազմել։ Պատուիրակը չի վախնար որ Պուլկարիա կամ Եուկոսլաւիա Յունաստանի վրայ յարձակին, անգլ. զօրքը քաշուած ատեն։ Իր կարծիքով Միացեալ Ազգերը կրնան խափանել այդ վտանգը։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր ա'Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի Միութեան կողմէ, 26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, ազգային պարեր։ Ջազ մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հապէշեանի։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Գ. Օնօսեանի։ Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 75 ֆրանք։

ԹԱՏՐՈՆ ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի եւ մասնակցութեամբ «Սունդուկեան» թատերախումբի, Ռերազարդծին Սէրը (տրամ) երեք արար, եւ «Մարդասպանութիւն մը» (զաւեշտ) մէկ արար, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսացի երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սրնօն։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԽՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, այս կիրակի 19 Յունուար, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 12 rue Tanneur, Aix։ Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, եւ մասնակցութեամբ Կարտանի եւ Շրջանիս խումբերու, գեղարուեստական ուժերով։ Պիտի խօսին Կարտանի քաղաքապետը՝ քաղաքացի VICTOR SAVINE եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Պիտի բեմադրուի էքսի խումբին կողմէ «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ»ը։ Առնել էքսի հանրակառքը կամ օթօքարը եւ իջնել Place Rotonde։

Գեղարուեստական մեծ երեկոյթ

18 Յունուար շաբաթ գիշեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna, Métro: Iéna :
ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՍԱԼԱՆԵԱՆ կը ներկայացնէ

ՅՈՅՑԸ

Երկրորդ ձեռնարկը նուիրուած հայ գեղարուեստի վերածնունդը կերտողներուն։ Մասնակցութեամբ Օրիորդներ՝ Մատլէն Անէմեանի, Անոյշ Աստուածեանի, Ժանին Առաքելեանի, Արաքսի Տիւզճեանի, Հայկուհի Խրամճեանի, Անժէլ Իւլճեանի։

Պ. Պ. Էմիլ Սալանեանի, Ռուբէն Տէր Սալանեանի, Մկրտիչ Մարտիկեանի եւ Մինաս Սէտէֆճեանի։

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել հեռախօսով, Ռուբէն Տէր Սալանեանի CHA. 03-15, որ ուղղակի ձեր հասցէին պիտի ղրկէ զանոնք։

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, HOTEL CONTINENTALի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ ճոխացուած պիւֆէ։ Մուտք 250ֆրանք։ Այժմէն ապահովել սեղանները։

ՇԱՎԻԼԻ եկեղեցւոյ վարչութիւնը տեղւոյն շրջակայ հայութենէն կը խնդրէ որ հաճին նորոգել իրենց անդամակցութիւնը։ Նոյնպէս սոյն շրջանը հայ լուսաւորչական համայնքէն անոնք որոնք կը փափաքին նոր անդամ արձանագրուիլ, կրնան դիմել մինչեւ 2 փետրուար 1947, կիրակի օրերը ժամը 10էն 12 տեղւոյն մատուռը։

Թատերական ներկայացում

Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ, 19 Յունուար, կիրակի ժամը 3ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի Շիրվանզադէի ՉԱՐ ՈԳԻՆ։ Մասնակցութեամբ Տէսինի թատերախումբի կարող ուժերու, ղեկավարութեամբ Գ. Գօղոս ՏէրԳօղոսեանի։ Մուտքը ազատ է։

Կ'ուզուին

Դերձակի վարժ գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ Գ. ALOZIAN, 212 rue Raymond Losserand, Paris (14)։ métro Porte de Vanves :

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէն, կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը, 11 Ave. Gambetta։ Կը խօսի՝ ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Հ. Յ. Դ. դերը Արտասահմանի մէջ»։

Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած է ընկերահաւաքական թէյասեղան մը, ի պատիւ ընկեր. Իփէքեանի, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին իր ակումբին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Գօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս չարաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Մուրատ Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այսօր հինգշբ. ժամը 9ին Sociétés Savantesի G. սրահին մէջ։ Դասախօս ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Գր. Օտեան իբրեւ պետական մարդ եւ գրագէտ»։ Հայերէնի դասընթացքը նոյն օրը ժամը 7.30ին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ ծնողները այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան դպրոցին ուսուցիչները։

ՎԻԷՆ — Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս չարաթ երեկոյ, ժամը 8ին, Սէն Մարթէն, Մուրատ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՖՐ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 3ին Sociétés Savantesի մէջ։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաշինաց Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը ժամը 8.30ին Իսիի Խրիմեան դպրոցը։ Օրակարգ՝ համագումարի զեկուցում։

ՄԱՐՍԷՅԼ. Տէր եւ Տիկին Զաւէն Աշըգ-Միլոնեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց առջինեկ զաւկին՝ ԿԱՐՕի։
8 Դեկտեմբեր, 1946

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյ Բալիզէի սրահին մէջ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: OB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 17 Janvier 1947 Ուրբաթ 17 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4906 - Նոր շրջան թիւ 545 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Նշանաւոր բառ մը գործածեր էիք անցեալ շաբաթ օր,— Եպիսկոպոսապետութիւն։ Բառախա՞ղ էր թէ իրականութիւն։

= Դժբախտաբար իրականութիւն։ Այլապէս, մեր ի՞նչ գործն էր զբաղիլ։ Ախտանշան մըն է որ հետզհետէ կը չէզոքուի, շնորհիւ զանազան հովանաւորութեանց եւ ներշնչումներու։

— Ի՞նչ վնաս, Թող քիչ մըն ալ անոնք փայլին, կը բաւէ որ օգտակար ըլլան ցիրուցան բազմութեանց, բարձրացնելով անոնց բարոյական կարողը, վառ պահելով ազգային ոգին եւ հայրենասիրութիւնը։

= Իրականութիւնը ուրիշ բան կ'ըսէ։ Անոնք չեն գոհանար այդ պարտականութիւններով եւ իրենց կարգին քաղաքականութիւն կը խաղան, չարաչար գործածելով «բանաւոր հօտ»ին բարեմտութիւնը։ Մեծ մասով, անոնք ալ տեսակ մը իշխանաւորներ են դարձած։ Հրամաններ կ'արձակեն։ Աստ ու անդ կը սաստեն։ Երբեմն ալ կը կտրեն - կը թափեն, ապաւինած՝ ոսկեմէջ տիտղոսի մը, — «Կաթող. լիազօ՞ր պատուիրակ»։

— Բայց ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է տուած այդ հանդամանքը, եւ անոնք հարկադրուած են համակերպիլ։

— Կաթողիկոսը այդ հանդամանքը տուած կրնայ ըլլալ որոշ գործեր կատարելու, եւ ոչ թէ մենատիրութիւն, կղերապետութիւն հաստատելու համար։ Մեր եկեղեցին ժողովրդապետական է։ Ամէն տեղ ալ կան սահմանադրական օրէնքներ։ Ո եւ է կաթողիկոս, արքեպիսկոպոս կամ եպիսկոպոս իրաւունք չունի խախտելու այս հիմնական սկզբունքները, ինքնագլուխ կամ արտաքին ներշնչումներով։ Կղերը ժողովուրդին ծառան է, եւ ոչ թէ անոր իշխանաւորը։

— Ձե՞ք ընդունիր թէ ժամանակի պահանջ է այս նոր հովը։

= Այդ պարագային՝ աւելի դէշ։ Եթէ կաթողիկոսներն են որ թեւ կու տան այս կամ այն «լիազօր»ին ցուցամոլութեան եւ ստնձգութեանց, կը նշանակէ թէ սկզբնական մեղքը կ'իյնայ իրենց վիզերին վրայ։

— Չէ՞ որ կաթողիկոսական կոնդակներով ճշդուած են իւրաքանչիւրին իրաւասութիւնները։

= Այո, բայց կան եպիսկոպոսներ եւ արքեպիսկոպոսներ որոնք ի բնէ ինքնահաւան կամ փառամոլ, իրենց ուզած եղանակով կը հասկնան բառերուն իմաստը։ Իրականին մէջ, պարզ նուիրակներ են անոնք, բայց կ'ուզեն դառնալ Ազգային Ջոջեր, առանց աջ- ձախ նայելու։ Հայկական Արտասահմանի հիմնական տեսակէտներն անգամ արժէք չունին անոնց համար։

— Կրնայի՞ք աւելի բաց խօսիլ։

= Օրինակի համար, Գէորգ արքեպիսկոպոս մը կը շարունակէ ամարդօրէն շահագործել, ահուդողի մատնել Պոլսոյ գաղութը, առանց ականջ կախելու ներսէն եւ դուրսէն արձակուած բողոքներու։ Կարապետ արքեպիսկոպոս մը արտակարգ դեսպանի հանդամանք տուած է ինքն իրեն, եւ ելոյթներ կը սարքէ յունահայ գաղութի գլխուն, արհամարհելով հանրային կարծիքը։ Այստեղ ալ ունինք «լիազօր» մը, որու գործունէութեան մասին պիտի խօսինք առանձին։

— Ուրիշ ի՞նչ սայթաքումներ կը դիտէք։

= Կան բաներ որոնց մասին յարմար չէ արտայայտուիլ հրապարակաւ։ Ուրիշ պարագայ մը, առ հասարակ, եպիսկոպոսապետութեան շքախումբէն ոչ մէկը կ'ուզէ դէշ մարդ ըլլալ, ամէնէն խայտառակ ելոյթներուն առթիւ։ Շատերը դրոգ-բրոգ են, եւ ոչ միայն ձայն - ծպտուն չեն հաներ լեզուական այլանդակութեանց դէմ, այլեւ անձամբ կը քաջալերեն զանոնք։ Երէկ այսպէս չէին մեր վարդապետներն ու եպիսկոպոսները, մինչեւ անգամ գիւղի խոնարհ տէրտէրները ...

— Ժամանակները փոխուած են։

= Այո, այնքան փոխուած են որ, մեր բարձրաստիճան կղերն անգամ ամէն բանէ առաջ իր գրուած գիրքերը պահելու կամ նոր գիրքեր շահելու մասին կը մտածէ։ Եւ աչք ու ականջ կը փակէ, երբ [illegible] մարդիկ յուտանքներ, սպառնալիքներ կը տեղան իրենց նախագահութեան տակ։ Ի՞նչ պատկերազարդ պատմութիւններ, այս ճակատէն ...

Շ.

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

արբական փիտելիք մը,—

Ամէն ազգի մէջ ալ, յատուկ անունները — անհատ, ազգ, երկիր — կը գրուին գլխագիր (տե՛ս շուշի Ա. տառը)։

Այդ, բացէ՛ք մեր թերթերը եւ պիտի տեսնէք, սովորական տառերով,— հայեր կամ հայոց, բուլղար, ֆրանսացիներ, եգիպտ.։ (ճիշդը՝ Հայեր, Բուլղար, Հրեաներ եւն.)։

Եւ, ընդհակառակն, երբ ազգի անունը ածական է, կը գրեն Հայկական, Ֆրանսական, Թուրքական։

Այս վերջին ձեւը կարելի է գործածել միայն այն ատեն, երբ նկատի ունինք որոշ գաղափար մը, յատկութիւն մը։ Օրինակ՝ Հայկական Դատ, Հրէական Ուխտ։

★ Կը կարդանք, տեղի - անտեղի,— Հայ դատ, հայ եկեղեցի, հայ հող, հայ արուեստ, հայ նկարչութիւն։ Հայ, հայ, հայ։

Բառը ազգին անունն է, ուրեմն ածականաբար գործածուելով՝ պէտք է ըսել Հայկական Դատ, հայկական հող (արուեստ, նկ. եւն.)։

Երբեմն կարելի է գործածել, փոխաբերաբար, ճշդել եւ գոյն տալու համար։ Բայց չափազանցութիւնը ի վերջոյ կը դառնայ անհեթեթութիւն։

Օրինակ, մեր եկեղեցին «հայ եկեղեցի»չէ, այլ Հայ. (կարդա՝ Հայաստանեայց)։ Պոլսոյ թերթերն անգամ այս ձեւը կը պահէին, անշուշտ դաժան գրաքննութեան առթիւ։

★ Չարաչար գործածուած բառ մըն ալ՝ կովկասեան գրականութեան մէջ,— *խոշոր* տաղանդ, *խոշոր* արուեստագէտ, *խոշոր* գրականագէտ, *խոշոր* գիտական ...

Հարցը խնձո՞րի, տանձի՞ թէ ձմերուկի, դդումի՞ թէ գլուխի մասին է։

Ինչո՞ւ կը մոռնան բուն բառը,— ՄԵԾ։ (Գիտնական, գրագէտ եւն.)։

Օտարներն անգամ երկու տարբեր բառեր ունին, արժէք մը մեծութիւնը եւ առարկայի մը մեծութիւնը զանազանելու համար (ֆրանսերէն՝ grand, gros)։

★ Նորութիւն մը,— *զեկուցումը* exposéն է (զեկուցում, տեղեկութիւններ տալ հարցի մը մասին)։ Իսկ *զեկոյցը*՝ communiquéն։ (պաշտօնական զեկոյց)։

ՎԱՀԷ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— *Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. կը շարունակէ շրջիլ թաղերը, ժողովուրդը հոգեւորապէս մխիթարելու եւ ներգաղթի հանգամանքութեան ուժ տալու համար։ Միեւնոյն ատեն կը փորձէ «բարենորոգումներ» կատարել, կրօնական - վարչական գործերու մէջ։ Այսպէս արգիլած է պսակադրութիւն կատարել շաբաթ օրերը, ինչ որ դուռ կը բանայ մեծ դժգոհութեանց։ Շատեր կը նախընտրեն գոհանալ քաղաքային պսակով։ Կ'իմանամ թէ իր կարգադրութեամբ վարդապետ մը պիտի գայ Ռումանիայէն, իբրեւ առաջն. փոխանորդ։ Տակաւին որոշ չէ թէ կաթող. պատուիրակը ինչ դեր պիտի կատարէ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, որոնք յետաձգուած էին զանազան պատրուակներով։*

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ պիտի կատարուին այս կիրակի, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները գործակցութեան հրաւիրած էին Խ. Միութիւնը, ապահովելու համար ազատ քուէարկութիւնը։ Պ. Մոլոթով վճռապէս մերժեց այս առաջարկը, դիտել տալով թէ Խ. Միութիւնը համաձայն չէ երկու կառավարութեանց մեղադրանքներուն որոնք լեհական կառավարութեան ուղղուած էին մասնաւոր ծանուցագրով մը։ Մոսկուայի ռատիոն անմիջապէս հաղորդեց Մոլոթովի այս պատասխանը որ իր կարգին ուրիշները կը մեղադրէ, արդարացնելով Լեհաստանի ներկայ կառավարութիւնը։ Այս ժխտական պատասխանին հետ միաժամանակ հրատարակուեցաւ անգլիական Գ. ծանուցագիրը, որ աւելի խիստ է եւ կ'ազդարարէ թէ լեհական կառավարութեան սարքած ընտրութիւնները կը սպառնան խախտել Փոցտամի համաձայնութիւնը։

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ կը հեռագրեն թէ 120 Իտալացիներ վտարուելով Պարի փոխադրուեցան, իբրեւ անցանկալի։

Դ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Երէկ, 16 Յունուար, տեղի ունեցաւ Չորրորդ Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութիւնը, Վերսայլի պալատին մէջ։ Ազգ. Ժողովը եւ Հանրապետութեան Խորհուրդը, որոնք երկուքը միասին կը ներկայացնեն 895 պատգամաւորներ, միացեալ նիստ գումարած էին այս առթիւ։ Գլխաւոր հոսանքները իրենց թեկնածուներն ունէին, բայց ամէնէն ապահով ընտրելին Վէնսան Օրիոլն էր (ընկերվարական, նախագահ Ազգ. Ժողովի)։ Միւս թեկնածուներն էին Պ. Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպ (M. R. P.), Միշէլ Քլէմանսօ, հանգուցեալ վարչապետին զաւակը (պահպանողական), Կաշէն (արմատական)։ Կը յիշուէին նաեւ ուրիշ անուններ։ Համայնավարները կ'առաջարկէին ընտրել «արթուն պահակ մը սահմանադրութեան», առանց անուն տալու։ Գլխաւոր հոսանքները կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը.— Համայնավարներ՝ 249 պատգամաւորներ (երկու ժողովներով), Ժողովրդական Շարժում՝ 241, ընկերվարականներ՝ 154, ձախակողմեան համախմբում (արմատականներ եւն. 106)։

Նախագահի ընտրութիւնը նշանակուած էր ժամը 2ին։ Եթէ քուէարկութիւնը քանի մը անգամ կրկնուէր, պիտի տեւէր մինչեւ ուրբաթ առտու։

Աւանդական սովորութեան համաձայն, օրուան վարչապետը պէտք է նորընտիր Նախագահին ընկերանայ Վերսայլի պալատէն մինչեւ Էլիզէ։ Անգլ. կառավարութիւնը մարտանաւ մը դրած էր Պ. Լէոն Պլումի տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարենար ժամանակին հասնիլ։ Նոր նախագահին առաջին գործը պիտի ըլլայ ընդունիլ դահլիճին հրաժարականը եւ նոր վարչապետ մը նշանակել։ Շատեր կողմնակից են որ այդ պաշտօնը յանձնուի նորէն Լէոնի Պլումի։

Ուրիշ աւանդութեան մը համաձայն, երբ նոր Նախագահը կ'ընտրուի, արձակուրդ կը տրուի դպրոցական աշակերտներուն եւ կը ջնջուին զինուորական պատիժները։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ պիտի առաջարկուի նաեւ ընդհ. ներում շնորհել շատ մը Ֆրանսացիներու որոնք դատապարտուած են գործակցութեան յանցանքով։

Նախագահին ընտրութենէն վերջ, հանրապետական հեծեալ պահակները եւ բանակին ամէնէն նշանաւոր զօրամասերէն 1500 զինուորներ նորընտիր նախագահը կ'առաջնորդեն Էլիզէի պալատը։ Առաջին դիմաւորողներէն մէկն է դռնապանը, Թուլզան, որ լեռ բարձրացած էր դրաման շրջանին եւ 25 տարիէ ի վեր կը ծառայէ Նախագահական պալատին մէջ։

Քաղաքական-շրջանակներու մէջ ցաւ կը յայտնուի որ զօր. տը Կոլ ներկայ չեղաւ նախագահին ընտրութեան։ Թերթերը կը գրեն թէ հրաւիրուած էր, բայց մերժեց, բոլորովին հակառակ ըլլալով նոր սահմանադրութեան հիմնական կէտերուն։ Շատեր կ'առաջարկեն մասնաւոր պատիւ մը ընծայել զօրավարին, իբրեւ առաջնորդը դիմադրական պայքարին։

Անգլօ-Ֆրանսական զինակցութիւն

ԼԷՕՆ ՊԼՈՒՄԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի վարչապետին վերադարձէն անմիջապէս վերջը, երկու կառավարութիւնները պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեցին, որով կ'աւետեն թէ անմիջապէս բանակցութիւնները պիտի սկսին, զինակցութիւն մը կնքելու համար։ Ուրեմն պիտի վերահաստատուի նախկին Սիրալիր Համաձայնութիւնը։ Երկու կառավարութիւնները համաձայնած են նաեւ հետեւեալ կէտերու մասին.—

1. Սկզբունքով կ'ընդունին թէ տնտեսական եւ քաղաքական ամենասերտ գործակցութիւն պէտք է հաստատուի երկու երկիրներուն միջեւ, փութացներու համար մէկուն եւ միւսին վերականգնումը. — 2. Յառաջիկայ ապրիլ 30էն սկսեալ պէտք է վերահաստատուի այն կրճատումը որ կատարուած էր Ռուրէն Ֆրանսա փոխադրելի ածուխի քանակութեան մէջ.— 3. Երկու երկիրներուն շահը կը պահանջէ որ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռնարկուին, որպէսզի Գերմանիոյ տնտեսական վերականգնումը սպառնալիք մը չկազմէ աշխարհի խաղաղութեան համար.— 4. Բրիտանացի մասնագէտներ պիտի օգնեն Ֆրանսացիներու, զարկ տալու համար Ֆրանսայի քառամեայ ծրագրին գործադրութեան։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ անհրաժեշտ է աւելցնել գերմանական ածուխի ներածումը, բայց կարելի չէ յաւելումը կատարել անմիջապէս։ «Ռուրի ածխահանքերուն վերաշինութիւնը ապահովելու եւ գերմանական արտադրումները աստիճանաբար աւելցնելու համար, որոշ քանակութեամբ հանքածուխ պէտք է պահուի եւ գործածուի բուն իսկ Ռուրի մէջ»։

Գերմանական վտանգին առթիւ, զեկոյցը կ'ը-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՌՈՐԴ ԴԱՐ ՄՇԱԿՈՅԹ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» ամսագիրը բոլորեց իր գոյութեան 25ամեակը: Այս առթիւ օրաթերթէն կ'ամփոփենք հետեւեալ խմբագրականը.—

Եթէ չհաշուենք, Բագուի մէջ հրատարակուած «Գործ» ամսագրի խիստ կարճատեւ (հազիւ տարուան մը) փորձը, կարող ենք ըսել, թէ հայ մամուլի պատմութեան մէջ չէ եղած ուրիշ դէպք մը, երբ այնքան տարբեր քաղաքական կուսակցութիւններու եւ դաւանանքներու պատկանող անձեր, այնքան մեծ թազմութեամբ համախմբուած ըլլային մէկ հրատարակութեան մէջ, ինչպէս համախմբուեցան «Հայրենիք» ամսագրի շուրջ:

Եւ այս աննախընթաց համախմբումը կարելի եղաւ այն պատճառով, որ «Հայրենիք» ամսագիրը ա) կուսակցական ու դաւանական խտրութիւն չդրաւ իր աշխատակիցներուն մէջ եւ անոնց արժէքով միայն ղեկավարուեցաւ եւ բ) հրապուրիչ ժամադրավայր մը եղաւ մեր բոլոր գրագէտներուն եւ հանրային գործիչներուն համար, նոյնիսկ անոնց համար, որոնք իրենց կամքէն անկախ պատճառներով մնացին դուրսը:

Սակայն, ոչ միայն բարոյական, այլեւ նիւթական տեսակէտով «Հայրենիք» ամսագիրը աննախընթաց գործ մըն է հայ իրականութեան մէջ, ուր անոր նման գրական, պատմական եւ հասարակական մեծ հանդէսները երկար կեանք չեն ունեցած երբեք, ոչ ալ անոր նման կանոնաւոր ու անընդհատ կերպով յաջողած են հրատարակուիլ: Անգամ խորհրդային կառավարութիւնը, որ իր տրամադրութեան տակ ունի մեզմէ անհամեմատ աւելի խոշոր միջոցներ, չկրցաւ ոչ թէ 25 տարի, այլ դէթ տասը տարի անընդհատ «Հայրենիք» ամսագրի նման գրական-պատմական-հասարակական հանդէս մը հրատարակել կանոնաւորապէս, թէեւ մէկէ աւելի փորձեր ըրաւ այդ ուղղութեամբ:

Կասկած չկայ, որ «Հայրենիք» ամսագիրը երբեք կարելի պիտի չըլլար հրատարակել ոչ թէ 25 տարի, այլ նոյնիսկ 10 տարի անընդհատ ու կանոնաւոր կերպով, եթէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի կազմակերպութիւնը նիւթապէս զօրավիգ չհանդիսանար անոր: Պէտք չէ մոռնալ, որ օտար, մեզմէ շատ աւելի մեծ ու հարուստ ազգերու մէջ ալ «Հայրենիք» ամսագրի նման խոշոր հանդէսի մը հրատարակութիւնը չափազանց դժուարին գործ մըն է, որ պէտք ունի միշտ [illegible] ճիգերու եւ աջակցութեան: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ, որքան ալ մեր ամսագրի բաժանորդներուն թիւը աննախընթաց ըլլայ հայ իրականութեան մէջ, ան դարձեալ շատ փոքր էր եւ է՝ ծածկել կարենալու համար մեր հրատարակութեան վրայ եղած շօշափելի ծախքերը: Վերջապէս, պէտք չէ մոռնալ, որ մեր ամսագիրը իր գոյութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր հրատարակուեցաւ առանց նոյնիսկ ծանուցումներէ եկած որեւէ եկամուտի օգնութեան:

Կը թուի թէ պէտք է պարզ ըլլայ ամէնուն համար ալ, որ հայ իրականութեան մէջ, մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, անկարելի է ինքնաբաւ դարձնել «Հայրենիք» ամսագրի նման մեծածախս եւ քիչ եկամուտ ունեցող հրատարակութիւն մը, որովհետեւ անիկա, որքան ալ իր որակով բարձր ըլլայ եւ իր բովանդակութեամբ ճոխ ու բազմակողմանի, չի կրնար օրաթերթի մը չափ տարածուիլ եւ ոչ ալ անոր նման ծանուցումներ ունենալ, որ մը ինքնաբաւ դառնալու համար: Եւ ասիկա առաւել եւս այն պատճառով, որ «Հայրենիք» ամսագիրը իր գոյութեան սկիզբէն իսկ որդեգրած էր եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ իր աշխատակիցները վարձատրելու դրութիւնը, որ շատ հազուադէպ է հայկական նման հրատարակութիւններու համար: Եղած են տարիներ, երբ մեր ամսագիրը իր դուրսի աշխատակիցներուն տուած է՝ աւելի քան 4000 տոլար իբր աշխատավարձ: Բացի դարձեալ վերոյիշեալ «Գործ» ամսագրէն, այս երեւոյթն ալ աննախընթաց է հայ մամուլի պատմութեան մէջ:

Ահա թէ ինչու «Հայրենիք» ամսագիրը, իբր հայ մշակոյթին ծառայող հայկական մեծագոյն ձեռնարկներէն մէկը, իր գոյութիւնը տեւականացնելու համար պէտք ունի ընթերցող հայ հասարակութեան բացառիկ օգնութեան եւ գուրգուրանքին: Այդ օգնութիւնը առաւելապէս պէտք է այսօր, երբ «Հայրենիք»ի վարչութիւնն ու խմբագրութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնեն վերջ տալու մեր ամսագիրը միացեալ (երկու ամսուայ) թիւերով հրատարակելու դրութեան, զոր հարկադրուեցան իւրացնել պատերազմի ստեղծած աննպաստ պայմաններու ճնշման տակ, եւ կրկին ամէն ամիս կանոնաւորաբար լոյս ընծայել զայն:

«Հայրենիք» ամսագրի առաջին թիւերէն մէկուն մէջ խմբագրութիւնը, անդրադառնալով այդ մեծ հանդէսի դերին՝ հայ կեանքի մէջ, կ'ըսէր.

«Հայրենիք» ամսագիրը կենդանի ընդհանուր պահանջի մը գոհացում կու տայ եւ մեծ բաց մը կը լեցնէ մտաւոր սնունդի կարօտ մեր հասարակութեան մէջ: Այնպիսի առեն մը, երբ հայ ստեղծագործական միտքը տաժանելի կապանքներով է կաշկանդուած մայր երկրի մէջ եւ օտար կամ օտարամոլ տէրերու քմահաճոյքին ու բռնութեան է ենթակայ, արտասահման ապաստանած գաղթային հայութեան վրայ է որ կը ծանրանայ պատմական մեծ պարտականութիւնը ստեղծելու ազատ մտքի ջահեր, լուսաւորելու համար թէ մեր անցած ճամբան, թէ մեր ապագայ ուղիները: Այդպիսի ջահի մը, փարոսի մը դերը կոչուած է կատարել «Հայրենիք» ամսագիրը: Հայ գիտակից հասարակութեան կը մնայ գուրգուրանքով պահպանել այդ «ջահը»:

(ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

Եւրոպայի տնտեսական հարցը

Ձմրան սաստկութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Եւրոպայի եւ ընդհանրապէս բոլոր պետութեանց: «Յառաջ»ը օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այդ երկիրներու տնտեսական եւ ընկերային դժուարութեանց մասին:

Մանաւանդ պատերազմիկ երկիրներու մէջ, որոնց տնտեսութիւնը արդէն քայքայուած էր, աւելի ծանրացած է կացութիւնը ձմրան եղանակին:

Ստորեւ կարգ մը մանրամասնութիւններ այդ երկիրներու հոգերու եւ դժուարութիւններու մասին.—

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Այս երկրին ամենամեծ հոգը ուտելիքի խնդիրն է որ բարելաւման որեւէ յոյս չի ներշնչեր: Ընդհակառակն: Օրական 1500 գոլը անգամ դժուար կը ճարուի եւ թերեւս 1200ի եւ աւելի իջնէ, նկատելով որ պարէնին մեծ մասը որ Միջ. Նպաստամատոյցը կը հայթայթէր և անգործունէութիւնը պիտի դադրեցնէ մօտերս: Այդ պարագային մինչեւ անգամ սով կը նախատեսեն, եթէ դրաւման իշխանութիւնները քիչ մը աւելի պարէն չհայթայթեն: Դժուարութիւնը յառաջ կու գայ մանաւանդ երկրին չորս շրջաններու բաժնուած ըլլալու պարագայէն, որ երկիրը բացարձակ մէկուսացման կ'ենթարկէ և ճարտարարուեստի որեւէ ձեռնարկ անկարելի կը դարձնէ:

Աւստրիական կառավարութեան ու սովետ գրաւման բանակին միջեւ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Աւստրիոյ քարիւղի հանքերու խնդրին կարգադրութեան մասին: Այս հանքերու արտադրութիւնը որպէս հատուցում կը ստանար խորհրդային կառավարութիւնը: Տասը տարուան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Աւստրիոյ քարիւղի արտադրութիւնը Եւրոպայի մէջ, Ռուսիայէն եւ Ռումանիայէն վերջ երրորդը պիտի գայ:

Համաձայնութիւնը իրագործուելու պարագային Աւստրիոյ քայքայուած տնտեսութիւնը զգալապէս պիտի բարւոքի:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ օրակարգին վրայ երկու շատ կարեւոր խնդիրներ ունի,— Խ. Միութեան հետ յարաբերութիւնները եւ հողագործական բարենորոգումներու խնդիրը: Այս առաւելապէս հողագործական երկրին մէջ ուրիշ որեւէ միջազգ. խնդիրէ աւելի, հողերու բաշխումի հարցի մասնկատարած պայքարներն են, որ կուսակցութիւնները իրարմէ կը բաժնեն: 1921ին հողային մասնակի բաշխում մը կատարուած էր արդէն: Կառավարութեան ընդդիմադիր տարրը դիտել կու տայ թէ՝ երկրորդ պատերազմի վերջաւորութեան, երկու միլիոն հողագուրկ գիւղացիներու եւ երկրագործներու տասր միլիոն հեքթար հող բաշխուած է: Այս պարագան հողագործութեան քայքայում յառաջ պիտի բերէ, նկատելով որ փոքր հողերը առանց համագործակցական կառուցուածքի չեն կրնար տնտեսապէս մշակուիլ: Ընդդիմադիրները կը կասկածին որ հողային բարենորոգումներու ջատագովները վերջ ի վերջոյ Ռուսիոյ վրայ կաղապարուած հաւաքական ագարակի (կոլխոզի) դրութիւն մը կը հաստատեն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ճարտարարուեստի օտար բաժնետէրերը, որոնք պատերազմէն առաջ երկրի դրամագլխին քառասուն առ հարիւրը կը դրաւէին, հրահանգ ստացած են կառավարութենէն՝ դիմել իրեն, հատուցում ստանալու համար իրենց ազգայնացուած սեփականութիւններուն համար:

Գերմանիոյ ամենամեծ շահագործողն էր Ֆարպէնինտուսթրի տունը: Ամերիկացիները շարք մը ուրիշ ճարտարարուեստներու կարգին քարիւղի զտարաններուն 15 առ հարիւրը ձեռք առած էին: Ֆրանսական դրամագլուխը կը շահագործէր, այժմ Ռուսիոյ յանձնուած, Կալիցիոյ քարիւղի հանքերուն մօտ 60 առ հարիւրը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ թերթերու տեղեկութիւններուն համաձայն, պատերազմի լրանալէն ի վեր 400.000? իտալացի աշխատաւորներ լեռնային ճամբաներէ անցնելով Ֆրանսա հասած են:

Ձիւնով ծածկուած լեռներէն այսպէս օրական միջին հաշուով 150 հոգի կ'անցնին: Այս պարագան ալ կու գայ հաստատել թէ Իտալիան տնտեսական որքան ծանր տագնապ մը կ'անցընէ:

Ազգայնացումներու վիճաբանութեանց ընթացքին, բոլոր կուսակցութիւններն ալ բացայայտ կերպով յայտարարած են թէ ներկայ ուսումնասիրութիւններուն մէջ ելեկտրականութեան ազգայնացումը մաս չի կազմեր: Թէ համայնավարները եւ թէ ընկերվարականները իրենց նոր «միացեալ գործունէութիւն» ուխտով կը յայտարարեն, որ իրենք ազգայնացում կը պահանջեն միայն «մենաշնորհեալ ճարտարարուեստներուն, գլխաւոր դրամատուներուն եւ հանրային սպասարկութիւններուն» համար: Երկու կուսակցութիւններն ալ համաձայն են վճարելու Մուսոլինիի վարչութեան ելեւմտական յանձնառութիւնները:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԻ մէջ ապրուստի գինը այնքան ալ աժան չէ, որքան կը կարծուի: Պատերազմի ատեն Զուիցերիան կորուսած էր գլխաւոր ցորենի ներածողներէն և ստիպուեցաւ իր արտօնատեղիներուն կարեւոր մէկ մասը ցորենի մշակութեան յատկացնել: Այս պարագան զգալի նուազում մը յառաջ բերաւ պանիրի եւ կարագի արտադրութեան վրայ: Այս ապրանքները այժմ բաժնեչափի վերածուած են, այն պատճառաւ որ այս ուտելիքներուն բաժնեչափը աւելի շատ է Անգլիոյ մէջ քան իր երկրին մէջ: Շոքոլայի ճարտարարուեստը իրական աղէտի մը վերածուած է, շաքարի նուազութեան հետեւանքով, ասոր ալ բաժնեչափը Անգլիայէն աւելի նուազ է Զուիցերիոյ մէջ:

Կաթին արտադրութիւնը որ, 23.4 միլիոն կենդինար էր 1911ին եւ 27.1 միլիոն 1938ին, պատերազմը լրանալուն 21.1 միլիոնի իջած էր: Իր հացի բաժնեչափով Զուիցերիան աշխարհի ամէնէն քիչ բաժին ստացող երկիրներէն մէկը կը կազմէ:

ՍՊԱՆԻՈՅ հողագործական տնտեսութիւնը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ, դատելով զօր. Ֆրանքոյի հրամանագրէն, որ կը յայտարարէ թէ սպանիական կառավարութիւնը 1947—48ի արմտիքներուն եւ բանջարեղէններուն միակ գնորդը պիտի ըլլայ: Հունձքը շատ գէշ է եղած այս տարի: Պատերազմէն առաջ իր ցորենի արտադրութիւնն էր տարեկան 45 միլիոն կենդինար, մինչդեռ 1946ի արտադրութիւնը հազիւ 25 միլիոն կենդինար կը գնահատուի: 1945ի երաշտը աւելի սաստկացուց ցորենի տագնապը որ կը տիրէ երկու տարիէ ի վեր: Ֆրանքոյի ոռոգման ցանցի ծրագրին փոքր մէկ մասը միայն լրացած է եւ հացի բաժնեչափը չափազանց նուազ:

Ձէթի արտադրութիւնը որ Ֆրանքոյէն առաջ 387.000 թոն էր, 1945ին 242.000 թոնի էր իջած, իսկ 1946ին 181.240 թոնի, եղեռայս թիւին 90 առ հարիւրը արտասահման պիտի ղրկուի:

Շաքարի ճարտարարուեստն ալ շատ նուազած է: Իր այժմու արտադրութիւնը 1936ի առաջուան տարիներու 247.000 թոնին 2)3ին է իջած: Օրավարձերը շատ ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին: 1936ի օրավարձերուն վրայ յիսուն առ հարիւր յաւելում մը միայն կատարուած է: Մինչ ապրանքներու գիները նոյն տարուան հետ համեմատելով 300 առ հարիւրը աւելցած են ու դեռ կ'աւելնան:

ՇՈՒԷՏԸ ամենաբախտաւոր երկիրներէն մին կարելի է նկատել: Անոր Խ. Միութեան բացած 69.0000.000 անգլ. ոսկիի վարկը՝ տասնը հինգ տարուան համար, խորհրդարանին կողմէ վաւերացուեցաւ անցեալ շաբթու, Այս համաձայնութեամբ անիկա հինգ տարուան ընթացքին Խ. Միութեան պիտի ճարէ պողպատեղէններ, ինքնաշարժի գնդիկներ, ակնաբուժական գործիքներ, ելեկտրական կազմածներ, ածխահան մեքենաներ, վայրաշարժներ եւն.:

Գերման տնտեսութեան քայքայումովը Խ. Միութիւնը այժմ շուէտական ապրանքներուն գլխաւոր գնորդը կը հանդիսանայ:

Ա. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Երեւանի թերթերէն, մեր հայերէնով.

Լենինական քաղաքը կը գտնուի Խ. Հայաստանի հիւսիս-արեւմտեան մասին մէջ, Ախուրեան գետէն քանի մը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, երեք կողմէն լեռներով պատուած հովիտի մը մէջ:

Հայրենիքի մէջ ապրող կամ իր ժողովուրդի պատմութիւնը գիտցող իւրաքանչիւր Հայ, լաւ գիտէ թրքահայ. գաղթականութեան արցունքով թրջուած, երկրաշարժներ եւ ուրիշ աղէտներ ապրած այդ քաղաքը:

Կիւմրի... Այս գիւղը 1858ին Թիւրքմէնչայի դաշնագրով Թուրքիայէն ընդմիշտ անցաւ Ռուսաստանին:

Ալեքսանդրոպոլ... Ան ցարական Ռուսաստանի ռազմական նախակայանն էր եւ հայ առեւտրական մանր քաղքենի դասու շահաստանը:

Վերջապէս 1934էն ի վեր Լենինական, որ հիմա Խ. Հայաստանի երկրորդ արդիւնաբերական եւ վարչական կեդրոնն է: 1923ին այստեղ հին, կիսաւեր տուներուն մէջ կ'ապրէին 44.656 անձեր: Քսանըչորս տարի վերջ՝ 1946ին, Լենինականն արդէն քարաշէն մեծ գեղեցիկ տուներով, կլորապատ հրապարակներով, փողոցներով, թատրոնով, Ֆիլհարմոնիով, միջնակարգ եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններով, տասնեակ ձեռնարկութիւններով ու գործարաններով՝ բարգաւաճ քաղաք մըն է, աւելի քան ութսուն հազար բնակչութեամբ: Լենինականը կ'աճի ունենալով տեղական արդիւնաբերութեան զարգացման, բնակարանային շինարարութեան եւ քաղաքի բարեկարգման մեծ ծրագիրներ:

Ստալինեան չորրորդ հնգամեակի առաջին տա-

բէն իսկ մեր քաղաքի տեսքը կը փոխուի: Դյս տարուան վերջը պիտի աւարտի, վեց հազար քառ. մեթր տարածութիւն աւնեցող նոր բնակութեան շէնքի մը կառուցումը: Կայանամերձ փողոցի - բէն մէկուն մէջ, տասներկու միայարկանի տնե-րու վրայ, պիտի շինուին վերնայարկեր, որոնք ա-տարելապէս կը ձեւաւորեն կայանամերձ հրապա-րակի ճարտարապետական կառուցուածքի համա-նապատկերը: Բնակչութեան ջուրը ապահովող-մուղի փայտէ խողովակները պիտի փոխարինուին չորս քիլոմեթր երկարութեամբ մետաղեայ խողո-վակներով: Քաղաքին մօտ կը հիմնուի վեց հէկ-տար տարածութեամբ բուսաբանական պարտէզ՝ Հայաստանի մէջ գտնուած բոլոր ծառերու տեսակ-ներով:

Լենինականի քաղաքը տակաւին բաւական ա-տով չէ կանաչապատուած պուրակներ եւ հանրա-յին պարտէզներով, ուր աշխատաւորները կանա-կերպուած կերպով անցընեն իրենց մշակութային հանգիստը: Նախատեսուած է այդ պարտէզներուն համար յատկացնել հարիւր հազար քառ. մեթր տարածութիւն: Քաղաքի փողոցները, պողոտա-ները եւ բանուորական աւանները պիտի կանաչա-զարդուին հարիւր հազար մեթր ընդհանուր տա-րածութեամբ:

Կայարանի մօտ գտնուող հրապարակը, քա-ղաքին ծայրամասերը եւ հին փողոցները, որոնք սալարկուած են գետաքարով՝ կուպրով պիտի պա-տուին, քառասուն երեք հազար քառ. մեթր տա-րածութեամբ:

Նոր հրապարակները կը զարդարեն քաղաքը: Ծուռ փողոցները եւ ծայրամասի նրբանցքները կը մշակուին: Քաղաքէն ոչ շատ հեռու կը տարածուի 50 տունէ բաղկացած նոր աւան մը. պարպուելի կայանը (կմակուացման բաղան) իր ակումբով, ճաշարանով, բաղնիքով եւ օժանդակ շէնքերով, ուր առժամեայ բնակութիւն կը հաստատին ար-տասահմանէն վերադարձող մեր հայրենակիցնե-րը: Նորեկներէն 2738 հոգի տեղաւորուած են նա-խապէս պատրաստուած բնակարաններուն մէջ: 10.418 աշխատունակ ներգաղթողներ արդէն կ'աշ-խատին Լենինականի արդիւնաբերական ձեռնարկ-ներուն մէջ: Մեր սարադիր եղբայրներու նորա-նոր խումբերու Լենինական ժամանումը կը շա-րունակուի. զանոնք լաւագոյն կերպով ընդունելու համար Քաղսովետը կը կառուցանէ հարիւր բնա-կելի տուն՝ բոլոր յարմարութիւններով:

Լենինականը 1947ին պիտի ըլլայ, յատակ՝ գծագրուած փողոցներով, նոր կպրապատ հրա-պարակներու ովասիններով, դորշ եւ վարդագոյն տուֆէ շինուած գեղեցիկ շէնքերով, կանաչութեան ծփացումով հոյակերտ քաղաք մը: Քաղաքին մէ-ջէն հոսող ծանծաղ Կիւմրի գետակը կ'անցնի կրաղիւսի կամարի տակ, իսկ եզերքները կը պատ-ուին պետոնով: Փոխադրական ու մարդատար ինքնաշարժներ կը սուրան փողոցներու մէջէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի յանձ-նախումբին Գ. դասախօսական հաւաքոյթը՝ այսօր ուրբաթ Bar du Globeի մեծ սրահին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿՆ ԱՆ ԽԵՂՃ

Ինը ժողովներէ բացակայելէ վերջ, իբրեւ բո-ղոքի ցոյց վարչապետին նախատական խօսքերուն, Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամները Դեկտ. 27ին վերսկսան մասնակցիլ Ազգ. Ժողովին, շնոր-հիւ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի և փոխ-վարչապե-տին միջամտութեան

Հողագործական գործավարութեան ելմտա-ցոյցին քննութեան միջոցին, նախագահ Ֆաիգ Քիւրտօղ բացատրութիւններ տալով, մանաւորա-բար ծանրացաւ անտառային կազմակերպութիւն-ներուն վրայ: Պոլսոյ երեսփոխան Իհսան Եալչըն քննադատեց հողագործական նախարարութեան գործունէութիւնը:

Ուրիշ երեսփոխաններ պահանջեցին որ զարկ տրուի շաքարեղէգի, ճգախէժի եւ նման նիւթերու մշակումին, եւ առաջին ցանկը կատարուի, օրի-նակ, Չուքուր Օվայի մէջ, որ այնքան ձեռնտու է այդ գործին համար: Հասան Րէշիտ Թանգութ առաջարկեց զարկ տալ արջառաբուծութեան, որ աւաղ կարեւորութիւն ունի, իբր մսեղէն եւ իբր գրաստ: Պինկէօլի դաշտավայրին մէջ տարին 4-5 միլիոն անասուն կը բուծանուէր: Արջառաբուծու-թիւնը մեծապէս կարեւոր է մեր առողջութեան, երկրագործութեան եւ նոյնիսկ մեր արտածում-ներուն համար:

Դեմոկրատներուն կողմէ խօսեցաւ Էսկիշէհիրի երեսփոխան Հասան Փոլաթքան, որ քննադատեց երկրագործական ելմտացոյցը, անբաւական գտաւ անոր տրամադրութիւնները եւ ծրագիրները՝ ան-նշան. բսաւ թէ յետպատերազմեան շրջանը նոր հեռանկարներ բացած է ազգերու հողային աշխա-տանքներուն առջեւ: Յիշեցուց թէ մեր բնակչու-թեան առաւելագոյն մասը մշակ ու հողագործ է, հետեւաբար մեր ժողովուրդին հիմը գիւղերը եւ դաւառները կը կազմեն: Գիւղացիները անցուցին ու կ'անցընեն զոհաբերումի երկար շրջաններ: Երբ այս է իրողութիւնը, շատ ճղճիմ գումար մը յատկացուած է երկրագործական գործավարու-թեան, պիւտճէի մը մէջ որ մէկ միլիառէն աւելի է սակայն:

«Բնակչութեան հազիւրին՝ 81ը հողագործ ըլ-լալով հանդերձ, այնպիսի ելմտացոյց մը դրեր ենք, որ Ապահովութեան Տնօրէնութեան ելմտացոյ-ցէն աւելի պակաս է: Ինչո՞ւ նկատի չէք առներ, որ այժմու հողագործութեան հիմնական մեքենայն տնտեսութեան վրայ: Հետեւաբար պէտք ու-նինք ո՛չ միայն սերմնցուի, այլեւ մեքենաներու, արդիական արօրներու եւ չոլեզուտններու: Պէտք ունինք մեքենաներու, որոնք կարենան մեր անտառային հարստութիւնները օգտագործել: Հապա բերքերուն վրայ դրուած տուրքե՞րը, գի-ներու եւեւէջներն ու անոնց արդիւնքնե՞րը:

«Երկրագործական գործավարութիւնը իր աշ-խատանքներով ենթակայ է զանազան ստորաբա-ժանումներու և կապուած՝ ուրիշ նախարարութիւն-ներու քաղաքականութեան: Այսպէս, ծխախոտը, որ մեր արտածումներուն համար ամենակարեւոր նիւթ մը կը կազմէ, կապուած է մենաշնորհներու գործավարութեան. բամպակը եւ բուրդը՝ տնտե-սականին. արմտիք, ընդեղէն, թուզ, չամիչ եւ հունտեր՝ առեւտրական գործավարութեան: Հե-տեւաբար, գիներու եւ տուրքերու քաղաքականու-թիւնը ենթակայ է այս կամ այն գործավարու-թեան կարգադրութիւններուն, ինչ որ կը ստեղծէ աններդաշնակութիւն եւ ժխտական արդիւնքներ: Գիւղացին կը գալարուի ծանր տուրքի տակ եւ ահա յաւելում մը կ'ընէք կրկին՝ հողային տուրքին վրայ: Այս պայմաններուն տակ, երազ է խորհիլ թէ գիւղացին եւ հողագործը կրնան բա-րեկեցիկ դառնալ»:

Երեսփոխանը քննադատեց նաեւ արջառահա-մարի տուրքը եւ առաջարկեց, որ ջնջուի եւ ըսաւ թէ արդիւնաբերութիւնը եթէ բաղդատենք երկրին բնակչութեան եւ հողային տարածութեան հետ, միջնադարեան ըլլալու չափ խղճալի է: «Երկրա-գործութիւնը կը վնասուի առանձնապէս վնասա-կար կենդանիներէ, միջատներէ, այլազան հիւան-դութիւններէ եւ եթէ թունաչաններն ու վնասները առարկայօրէն քննենք, վրդովումի պիտի մատ-նուինք: Միայն սերմնցուի հիւանդութեանց հե-տեւանքով՝ տարեկան 20-28 միլիոն վնաս ըրած ենք: Թուրք հողագործը պէտք է փրկուի այլեւս օրապահիկ մը միայն ճարելու վիճակէն: Մենք կը պահանջենք ծրագրուած, արդիւնաբեր ու երկա-րատեւ հողագործական քաղաքականութիւն մը: 23 տարուան մաքառումներէ վերջ, գիւղը եւ գիւ-ղացիին դատը դարձեալ մեր առջեւ կը ցցուին»:

Դեմոկրատ երեսփոխան Էմին Սազագ բսաւ.— Գացէք տեսէք հունձքի վիճակը եւ իրաւունք պի-տի տաք ինծի: Կարծես թէ ամէն բան կ'ընենք բերքը փճացնելու համար:

Բայց եւ այնպէս երկրագործական պիւտճէն քուէի դրուեցաւ: Դեմոկրատները բողոքելով ձեռնպահ մնացին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսարանին, տպարանը նոր սարքաւորում մը ստացած է, ինչպէս կը գրէ իր օրկանը, «Հասկ»: Արդէն գնուած են 150 քիլօ տասը փունթ-օ պարզ հայերէն գիրեր: Նախկին մէկ գրաշարին վրայ երկու գրաշարներ ալ աւելցած են: Տպարանը օժտուած է նաեւ կազմատունով մը: Վարպետ կազմարար մը եօթը ամիս է մեր սկսած է կազմել Մատենադարանի անկազմ գիրքերն ու ... հրատարակութիւնները, իրեն օգնական ունենալով երկու աշխատաւորներ: Տպագրական տրամադրելի մեքենան, հակառակ իր հնութեան, կը բանի օրն ի բուն, տպելով «Հասկ» ամսաթեր-թը, Հ. Մ. Մ.ի «Կայծ» ամսաթերթը, պատի եւ գրպանի օրացոյցներ, Ազգ. Առաջնորդարաններու, կիրակնօրեայ թէ ազգ. վարժարաններու, Հ. Բ. Ը. Մ.ի, Հ. Ե. Ը.ի, Դիւանատան եւ դպրե-վանքի տպագրական գործերը: Տպագրութեան հա-մար տպարան յանձնուած են Գարեգին կաթողիկո-սին անտիպ գործերը, որոնց բերելիք նպաստը շատ մեծ պիտի ըլլայ գիտական ու բանասէր աշ-խարհին: Մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ իր «Դէ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս

Ամառ էր. տօն օր, ու տաք, տա՛ք, կրակ էր թափւում արեւն երկնքէն: Մայրն առաւ տղան ու տարաւ գետափ: Ի՜նչ բազմութիւն: Լողում են այր ու կին, մեծ ու փոքր: Առանձին լողում են իր զաւակէն փոքր երեխաներ:

— Համոյէ՛, ջուրը մտիր. դուն էլ լողա՛, տղաս. տես քեզմէ փոքրերը: Տղան ջուրը մտաւ. ի՜նչ լաւ էր զով ջուրը: Բայց երբ փորձում էր ափէն հեռանալ, ջրի խորութիւնը գնալ, կարծես ջու-րը փորձում էր տղայի ոտքերը գետնէն կտրել, տանել տանել: Ափ եկաւ:

— Ես լողալ չգիտեմ. վախենում եմ. Ջուրը կ'առնի, կը տանի: Չեմ ուզում:

— Մի՛ վախենար, ես քովդ եմ. փորձիր լո-ղալ: Տե՛ս ուրիշները... Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս:

Ու տղան խիզախեց:

Իրենց պէս Հայեր, իրենց պէս ընկած օտար երկիր, որ չէին կարող Հայ չլինել, քանի որ Հայ էին ծնած, եկան քով-քովի, կազմեցին Միութիւն-ներ, շինեցին եկեղեցի-մատուռ, բացին հայ դպրոց, թէկուզ շաբաթը մէկ օր, ու դարձան համայնք:

Տղան գնաց հայ դպրոց, տղան եղաւ սկաուտ Հ. Մ. Ը. Մ.:

«Բարձրացի՛ր-բարձրացո՛ւր», «Երդւում եմ ծառայել Աստծուս, մարդկութեան ու հայրենի-քիս»:

— Հայրենի՜ք... հայրենիքը գիրք էր, պատ-մութիւն էր, քերթուած էր, երգ էր, պատկեր էր, հեռու - հեռաւոր մի գեղեցիկ երազ էր:

Տղան մեծացաւ ու իր հետ մեծացան երկու աշխարհներ, մէկը միշտ իր շուրջը տեսանելի չօ-շափելի, տարրական ու սիրուն, սիրուն, որ չէր կարելի չսիրել, քանի որ իր իրական կեանքի մասն էր կազմում: Միւսը իր մտքի, իր հոգու, իր արեան մէջ, որ սակայն չէր տեսնում, չէր շօշա-փում, չէր վայելում, բայց չէր էլ կարողանում, հանել իր մտքէն ու սրտէն, քանի որ Հայ էր ծնել ու չէր կարող Հայ չլինել: Մի տառապանք կար իր ներսը, որի անունը չգիտէր:

Մեծացաւ, եղաւ խիզախ ու յաղթահարեց շատ դժուարութիւնների:

Ամէն վտանգի, ամէն դժուարութեան առջեւ՝ առանց որ մայրը մօտը լինէր՝ միշտ կը լսէր մօր ձայնը, — Խիզախ եղի՛ր, տղա՛ս:

Եղաւ մրցանակաւոր լողորդ, ու մի օր էլ կուրծքը զարդարեց «Փրկարար»ի շքանշանով: Մրցութեան մասնակցեցաւ ու պարգեւատրուեց հեծանիւի վազքի մէջ, զանազան մարզանքների մէջ միշտ եղաւ առաջիններէն ու եղաւ առաջնորդ, ու եղաւ խմբապետ: Իր անհամարձակ ընկերներին ինքը խրախուսեց, «խիզախ եղիր, տղաս»: Ու ըն-կերական կեանքում իր պիտակը եղաւ խիզախ, խի-զախը:

Մայրն աշխատեց չարունակ, զրկեց ինքն ի-րեն. խնայեց, խնայեց: Ու ահա երազը կատար-ւած: Երկու սենեակ, կահաւորուած ոչ հարուստ, բայց յարմար, կոկիկ եւ սիրուն: Տղան աւարտեց նախակրթարանը լաւագոյն վկայականով: Մօր ե-րազն էր զաւակին բարձրագոյն կրթութիւն տալ. տղան ատակ էր, արժանի էր դրան:

Տղան՝ որքան էլ պատանի՝ հասկացել էր, թէ որքան ծանր էր մօր արած զոհողութիւնն իրեն համար. Թառամած էր վաղաժամ. ճերմակած է-ին մազերը. խամրում էին աչքերի-ատաղային փայ-լը: Բարձրագոյն կրթութի՞ւն. երկար տարիներ ծախք, զոհողութիւն: զոհը իր մայրը: Ո՛չ, ո՛չ: Արհեստ, շուտով գործի ասպարէզ, վաստակ, հա-ցի ճամբայ. հա՛ց, հա՛ց, հա՛ց:

- Սեւ աշխատանքի բանուո՞ր. ո՛չ. մայրը համա-ձայն չէ: Տոկացել է կը տակայ նորէն. գոնէ տղան մի արհեստ ունենայ. չէ՞ որ Հայ է. Հայը ար-հեստ պիտի ունենայ. գոնէ արհեստ, արհե՛ստ:

Արհեստից վարժարան: Ծա՛խք, ծա՛խք... Տոկալ, աշխատել, հասնել: Օրը գիշերին, գիշերը ցերեկին խառնած՝ ղը՛ըռո-ղը՛ըռռ-ղը՛ըռռ...

Տղան աւարտեց արհեստից վարժարանը: Ի հարկէ լաւագոյն վկայականով: Դպրոցէն ուղարկ-ւեց գործի. որակեալ բանւոր մի գործարանում:

Տղան դրամ է շահում, տուն է բերում: Մայ-րը իր ուսի բեռը զգում է թեթեւ, թեթե՛ւ: Աչ-քերը փայլում են, կուրծքը ազատ շնչում է: Տը-ղան հասել է, տղամարդ է, աշխատաւոր է: Նոյն իսկ պահանջում է, որ մայրը չաշխատի: Կարելի՞ բան է: Չէ՞ որ ապագան կայ: Դեռ ո՛չ, ո՛չ:

Ու վարդագոյն երազն ապագայի. տղան ա-մուսնացած. հարս, թոռնիկ... Այն ժամանակ ա-յո՛, այն ժամանակ նա կը ձգէ աշխատանքը, կը նուիրուի թոռնիկին, որ նա էլ դառնայ մարդ, Հայ:

Ու իր վարդագոյն երազներէն վերջ՝ — Խի-զա՛խ եղիր, տղաս:

Գործարանէն տղան տուն էր գալիս յոգնած-ջարդուած, ժամանակ չունէր իր սիրած հանրային գործերով զբաղելու: Ժամանակ չունէր թերթ կարդալու, գիրք կարդալու, սուլում էր երգելու փոխարէն, ժպտում էր ծիծաղելու փոխարէն: Քունն ու կազդոյրը միայն կրկին աշխատելու համար էր:

— Ձեր գործարանում ի՞նչ էք շինում, տղաս:

— Զէնք, մայրիկ, զէնք ենք շինում:

— Զէ՞ք. ինչո՞ւ այդպէս չարաչար աշխա-տանքով գիշեր-ցերեկ շինել զէնք, երբ այնքան կենսական բաներ կան շինելու մարդու կեանքը երջանկացնելու համար:

(Շար.)

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԺԱՆԴ

պի լոյս եւ կեանք» քարոզագիրքը՝ 1500 օրինակ ։ Այս եւ իր միւս երկերուն տպագրութեան համար նուէրներ եղած են Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն ու Սուրիայէն։ Բացի այս գործերէն՝ հոն տպագրուելու համար դիմած են, Ամերիկայէն Հրանտ Գ. Արմէն, որ կ'ուզէ հրատարակել իր «Տիգրան Մեծ»ը եւ ուրիշ հեղինակներ։ Տպարանին կը պակսին արագատիպ նոր մեքենայ մը, կտրող մեծ մեքենայ, ծալլող եւ կարող մեքենաներ եւն.։

★ «Հասկ»էն կ'իմանանք թէ ամէն ամսու առաջին կիրակին ժամը 4—4.30 անթելի վրայ կը խօսին կաթողիկոսարանի խօսնակները, զանազան նիւթերու շուրջ ։

սէ թէ երկու երկիրները 25 տարուան մէջ երկու անգամ յարձակում կրած ըլլալով, գերմանական նոր վտանգ մը կանխելու համար, որոշած են դաշնակցութիւն մը կնքել համաձայն Միացեալ Ազգերու դաշինքին 52րդ յօդուածին տրամադրութեանց եւն.։

Զեկոյցը լաւ տպաւորութիւն գործեց Փարիզի մէջ, ուր երկար ատենէ ի վեր անհրաժեշտ կը գտնեն նախկին դինակցութեան վերահաստատումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ վերսկսաւ Դշ. իրիկուն, ինչպէս գրած էինք արդէն ։ Երէկ լոյս տեսան առաւօտեան բոլոր թերթերը ։ Մամուլի Դաշնակցութիւնը այս առթիւ պարզելով տագնապին պատճառները, կ'ըսէ թէ համաձայնութիւն գոյացաւ որ վէճը լուծուի իրաւարարութեամբ ։

ԼՈՆՏՈՆԻ փոխադրութեանց բանուորներու գործադուլը, որ կը տեւէ տասը օրէ ի վեր, տարածուեցաւ ուրիշ քանի մեծ քաղաքներու մէջ։ Արդէն իսկ 40.000ի հասած է բանկթողներուն թիւը։ Բանուորները աւելի զայրացած են, տեսնելով որ կառավարութիւնը զինուորներ կը գործածէ, պարէնաւորումը ապահովելու համար։ Միայն Լոնտոնի մէջ 23.000ի հասած է բանթողներուն թիւը։ Բանուորները կը պահանջեն շաբաթը 44ժամ աշխատանք, վճարում օրական՝ յաւելուածական աշխատանքի համար, տարին երկու շաբաթ վճարովի արձակուրդ եւն.։

ԳՈՂԵՐ ՄՏԱՆ Փարիզի դատական ոստիկանութեան կեդրոնատեղին (Քէ տէ զ'Օրֆէվր), խորտակելով եւ պարպելով զանազան դարակներու թղթածրարները։ Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ գողերը չահագրգռուած էին կարգ մը լուսանկարներով եւ մատնադրոշմներով ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ներքին կացութիւնը պարզելով, ամերիկեան գործակալութեան մը թղթակիցը կը հեռագրէ թէ զօրացրուումի նշանները աչքի կը զարնեն ամէն տեղ։ Ամէն կայարանի մէջ կը տեսնուին զինուորներ արեւմտեան երկիրներէ։ Բոլորն ալ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ իրենց գործարանները կամ ագարակները կը վերադառնան։ «Այսօր Ռուսաստանի մէջ պայքար չկայ զինուորագրութեան համար։ Այլեւս չի փառաբանուիր զինուորին կեանքը, այլ միայն գովեստներ կը լսուին խաղաղ կեանքի համար։ Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին երբեք այնքան խօսուած չէ խաղաղութեան մասին։ Երբեք այսքան ցանկալի համարուած չէ Խ. Միութեան եւ Դաշնակիցներուն տեւական գործակցութիւնը։ Ռուսերուն մեծ հոգն է իրենց արմտիքին հունձքը։ Փրավտա երէկ (14 Յունուար) իր խմբագրականը նուիրած էր մեքենաշարժ արօրներու, շեշտելով անոնց նորոգման եւ շինութեան անհրաժեշտութիւնը։ Այս պայմաններուն մէջ, համաշխարհային զինաթափութիւնը Խ. Միութեան համար կը ստանայ հիմնական կարեւորութիւն, ինչ որ զգալի է փողոցին մէջ լսուած խօսակցութեանց առթիւ»։

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ կրճատման խնդիրը նորէն քննուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ։ Մ. Նահանգներու պատուիրակը առաջարկեց խնդիրը յետաձգել մինչեւ փետրուար 4։ Այս առթիւ նորէն վէճ մը ծագեցաւ խորհրդային պատուիրակին՝ Պ. Կրոմիքոյի հետ, որ պահանջեց անմիջապէս ձեռնարկել քննութեան։ Ամերիկացիները կը պնդեն որ նախ եւ առաջ քննուի հիւլէական ուժի հսկողութեան խնդիրը ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», խմբագրականով մը կ'ամբաստանէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պէվինը՝ թէ ժխտած է անգլեւխորհրդային բարեկամութեան քսանամեայ ծրագիրը։ «Պէվինի արտաքին քաղաքականութիւնը կասկած եւ անձկութիւն կը ձգէ շատ մը սովորական Անգլիացիներու միտքերուն մէջ»։ Այս խմբագրականն ալ հաղորդուեցաւ անթելով, ճիշդ այն պահուն երբ Չորս Մեծերու փոխանորդները ժողով կը գումարեն Լոնտոնի մէջ, գերմանական դաշնագիրը պատրաստելու համար։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, Ցալտարիսի դահլիճը պիտի շարունակէ պաշտօնավարել։ — Կռիւները կը շարունակուին Մակեդոնիոյ մէջ ։ Ըմբոստները պայթեցուցին երկաթուղին եւ կամուրջ մը Քիլքիսի մօտ, Սելանիկի հիւսիսակողմը։ Հարիւր հոգինոց հրոսախումբ մը յարձակեցաւ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
(24 տարեկան)

Երուսաղէմէն նոր ժամանած, Յունուար 20ին ժամը 8ին Palais de Chaillotի Ազգ. Թատրոնին մէջ, պիտի ղեկավարէ Concerts Colonneի խումբը ։

Յայտագիրը կը բաղկանայ Շուպէրթի 8րդ սէնֆոնիէն, Պէթհովէնի 7րդ սէնֆոնիէն, իր գործերէն Poemes սէնֆոնիկ և Սմէթանայէն Մոլտաօն։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր Ս'Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի Միութեան կողմէ, 26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուչի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, սպանիական պարեր։ Ջազեր մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հայէշեանի ։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Պ. Օնօսեանի։ Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 75 Ֆրանք ։

ԹԱՏՐՈՆ ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի եւ մասնակցութեամբ «Սունդուկեան» Թատերախումբի, Ոճրագործին Սէրը (դրամ) երեք արար, եւ «Մարդասպանութիւն մը» (զաւեշտ) մէկ արար, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսացի երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընօն։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

ԷՔՍ ԼԸ ՄԻԼԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԽՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, այս կիրակի 19 Յունուար, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 12 rue Tanneur, Aix։ Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, եւ մասնակցութեամբ Կարտանի եւ Շրջանիս խումբերու, գեղարուեստական ուժերով։ Պիտի խօսին Կարտանի քաղաքապետը՝ քաղաքացի ROGER LERDA եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։ Պիտի բեմադրուի էքսի խումբին կողմէ «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ»ը։ Առնել էքսի հանրակառքը կամ օթոքարը եւ իջնել Place Rotondę:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, **HOTEL CONTINENTAL**ի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ ճոխացուած պիւֆէ։ Մուտք 250ֆրանք։ Արժէքն ապահովել սեղանները ։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ 6 Cité Martignacէն փոխադրուած է **7 rue Copernic, Paris (16). Métro:** Victor Hugo կամ Boissière ։

Ալոկոնիա գիւղին վրայ, Պելոպոնէսի հարաւակողմը, օդը հանեց ոստիկանական պահականոց մը եւ դպրոց մը, սպաննեց գիւղապետը եւ աւարի տուաւ տուները, ինչպէս կը գրեն Աթէնքի թերթերը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն ռումբ մը նետուած է Սելանիկի զինուորական ատեանի ընդհ. դատախազին վրայ, Ոչ ոք պանդոկին առջեւ, վիրաւորելով անցորդ մը։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ կը տիրէ Ատլանտեանի մէջ, 17 ժամէն մինչեւ 24 ժամ ուշացնելով նաւերու ժամանումը։ «Քուին Էլիզապէթ», անգլիական հսկայ շոգենաւը, կէս ճամբան մնաց։ Ալիքները կը խուժէին քսան մեթր բարձրութեամբ եւ փոթորիկ մը կը սուրար ժամը 80 քիլոմեթր արագութեամբ ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլ. զօրքը 125.000ի պիտի բարձրանայ, ի հարկին խորտակելու համար Հրեաներու ահաբեկչական գործունէութիւնը ։

ՇՐՋԱՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Զօրանի Զաւարեան Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Մուրատ Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ ծնողները այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան դպրոցի ուսուցիչները ։

ՎԻԷՆ — Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, Սէն Մորիցէն, Մուրատ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՖՐ Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 3ին Sociétés Savantesի մէջ։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ս. ԷԹԻԷՆ — Ֆ. Հ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս եկուշաբթի իրիկուն ժամը 3.30ին ընկերուհի Իշխանեանի բնակարանը, 25 rue de la Ville։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՆԵՐԳԱՂԹԻ

Մարսէյլէն Տիկին Արմինէ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ներգաղթի ֆոնտին կը նուիրեն Պ. Կարապետ Պաղտասարեան 1500 ֆրանք, Յարութիւն Պաղտասարեան 1000 ֆրանք, Կարապետ Ճանիկեան 500 ֆր.։ Իսկ 500 ֆրանք ալ Պէյրութի Հայ Ճեմարանին։ Ստանալ՝ «Յառաջ»էն ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ անմիջապէս տեղեկացնել վարչութեանս՝ անունը եւ հասցէն այն բաժանորդին որ Յունուար 2ին Փարիզէն մեր Mandat չէքին թիւին վրայ 1750 ֆրանք ղրկած է եւ կտրօնին վրայ փոխանակ իր անունը գրելու, թերթին անունը նշանակած է ։

ԽԱԼՊԷՆՑ Բերուզը կը փնտռէ եղբայրը՝ Ասատուրը։ Նախապէս կը գտնուէր Լիոնի շրջանը։ Իմացնել Kotchounianի, rue Burie 25, Tarare (Rhône)։

ՀԱՅ ԱՐՈՒՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ 15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի 9 Մարտ, 1947, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին։ Centre Marcelin Berthelot, 28bis rue Saint Dominique ։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յօգուտ պատերազմի հայ զոհերու յիշատակարանին, Մարտ 29ի շաբաթ գիշեր, Hôtel Georges Vի սալոններուն մէջ, ճոխագոյն յայտագրով ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13ᵉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 18 Janvier 1947 Շաբաթ 18 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 4907-Նոր շրջան թիւ 546 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ի՞նչպէս կը բացատրէք սա չարաշուք լռութիւնը Հայկական Դատի մասին. կը թուի թէ Մոսկուան անգամ ձայնը քաշած է։

— Ինչպէս ալ բացատրենք, դժուար թէ կարենանք որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ։ Անթափանցելի գաղտնիքներ կան, այս անգամ ալ...

— Ինչե՞ր լսեցինք, աւելի քան մէկ տարի, թերթերու էջերէն եւ անթելէն։

— Այսպէ՛ս է եղած մեր պատմութիւնը։ Ինչ որ անուշ կը հնչէ մեր ականջներուն, ինչ որ կը շոյէ մեր ջիղերը, անմիջապէս կը դառնայ կենդանի պատկեր։ Եւ մեր ոտքերը գետնէն կը կտրին։

— Բայց այս անգամ աւելի լուրջ հիմքեր կային որոշ յոյսեր սնուցանելու։ Հողային պահանջներ դրուած էին յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի, խօսելով Թուրքերու քունը։

— Այդ պահանջները դրուած էին չահակիցներուն եւ ոչ թէ իրաւասու իշխանութեան կողմէ։ Թերթերն ու անթելն ալ պարբերաբար կ'արձագանգէին։ Իրաւասու իշխանութիւնը ամէն բանէ առաջ հետաքրքրուած էր Նեղուցներու հարցով։ Կարս-Արտահանը՝ միջանկեալ։

— Ըսել կ'ուզէք թէ որեւէ վճռական պահանջ դրուած չէ՞ր այդ հողերու եւ մանաւանդ արեւմտեան Հայաստանի մասին։

— Դժբախտաբար այդ է մեր եզրակացութիւնը։ Այլապէս, գոնէ 1914ի սահմանները վերահաստատուած կ'ըլլային։ Եւ Թուրքերը չնորհակալ պիտի ըլլային, եթէ այդքանով ազատէին։

— Անշուշտ Մոսկուան ալ իր գաղտնիքներն ունի, եւ պատեհ ժամուն կը սպասէ։

— Թերեւս։ Բայց ինչո՞ւ չենթադրել թէ կարգ մը պարագաներ ալ կ'արգելեն...

— Ամփոփուած է նկատի առնել միջազգային կացութիւնը, Դաշնակիցներուն դիրքը, իր խակ ներքին հոգերը,— աւերակներու վերաշինութիւն, հնգամեայ ծրագիր եւն.։ Նոր փրկուեցան աշխարհաւեր պատերազմի մը ցնցումներէն։ Ի՞նչ ահաւոր վէրքեր ու ճեղքեր կան որ հանգիստ եւ դարման կը պահանջեն։

— Այդ բոլորը ճիշդ են։ Եւ անշուշտ ատոր համար էր որ իրանեան Ատրպատականն անգամ իր բախտին ձգեցին, երբ այնքան բարձր կը խօսէին, մէկ տարի առաջ։

— Քարիւղի մենաշնորհներ ապահովել կ'ուզէին, եւ յաջողեցան։ Կ'ուզէի՞ք որ Խ. Միութեա՞ն կցէին Ատրպատականը։

— Այդ ըսել չենք ուզեր։ Բայց տեսաք թէ ինչ մնաց Ատրպատականի նահանգին ինքնավարութենէն, որ հիմնուած էր հզօր հարեւանին աջակցութեան վրայ։ Միեւնոյն ատեն Թուրքիան լախտի հարուած մը իջեցուց երկրի ձախակողմեան, մանաւանդ համայնավար հոսանքներուն վրայ, ձերբակալութիւններով, խուզարկութիւններով, թերթերու, ակումբներու եւ Միութեանց փակումով։ Ի՞նչ կ'ապացուցանեն, այս յանդգնութիւնները։

— Ժամանակաւոր երեւոյթներ են։

— Չենք վիճիր։ Խնդիրը այն է որ խորհրդային իշխանութեան խորհրդաւոր դիրքը թէ կուտայ իր դրացիներուն, որոնք օրը օրին կը հետեւին միջազգային քաղաքականութեան ելեւէջներուն եւ ըստ այնմ կը շարժին։ Իմացա՞ք որ դեռ վերջերս Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», շատ չափաւոր, գրեթէ ողոքիչ խմբագրական մը կը հրատարակէր, համոզելու համար Թուրքերը թէ Խ. Միութիւնը թշնամական դիտումներ չունի Թուրքիոյ հանդէպ, թէ օտար վըտանգի պատմութիւնը առասպել մըն է, հետեւաբար Թուրքիա պէտք է արձակէ իր զինեալ ուժերը, որոնց թիւը մէկ միլիոն կը հաշուեն...

— Կը կարծէք թէ Թուրքերը կը հաւատա՞ն։

— Հաւատան կամ ոչ, Խ. Միութեան այս դիրքը անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ դեռ ժամանակ ունինք «մօտ է գարունը» երգելու։ Այս եզրակացութիւնը ոչ ընկճում կը նշանակէ, ոչ ալ վհատում։ Ընդհակառակն, կ'օգնէ բաց աչքերով տեսնելու ամէն բան, եւ լարելու մեր ճիգերը։

— Ուրեմն պայքար եւ յարատեւ աշխատանք, ինչպէս կը յիշեցնէք միշտ։

— Այո, յարատեւ, կազմակերպուած աշխատանք եւ նիւթական լայն միջոցներ։ Ո՞ր քաղաքական հոսանքը պիտի ուզէր խուսափիլ այս պարտականութենէն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՃԻՇԴ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ

Յաճախ կը գանգատին մերոնք.

— Եղբայր, 200 ֆրանք տալով եւ երբայլ շաբունակ նոյն բաները լսելու, 100 ֆրանք կուտամ իսկական նուագահանդէսի մը, կը բազմիմ Շաթըլէ կամ Շայեօ եւ փառաւոր քոնսէր մը կը լսեմ։

Եթէ գործ չունիս, բացատրէ թէ աս «հայկական» է, արուեստագէտները հայ են, մթնոլորտը հայկական է, ձեռնարկն ալ իրապէս գեղարուեստական։

Անցեալ օր սակայն սկսայ փնտռել այդ «փառաւոր նուագահանդէսներու» սիրահարները, առաջարկելու համար իրենց մեր շատ արժէքաւոր ու օտար բեմերու վրայ գնահատուած երգիչի մը տոմսերը։ Ըսի — ինքը Հայ, անունը հայ, գործը միջազգային, ճիշդ մերիններուն ուզածն է։

Հաւատացէք, հազիւ 4—5 «ազգասէրներ» գտայ։

«Սիրահար»ներուն չար բախտէն, ուրիշ հայ արուեստագէտ մը, այս անգամ Մեծաւոր Արեւելքէն, (Երուսաղէմ) փայլէ որ Շայեօ կը հրաւիրէ զիրենք, Concerts Colonneի նուագախումբին ընկերակցութեամբ։

Սկսած էի բերանս բանալ մեղադրելու համար զիրենք, երբ միաբերան պատասխանեցին.

— Մի բարկանար, ո՞վ ըսաւ որ խումբ խումբ պիտի չերթանք ծափահարելու այդ 24 տարեկան արուեստագէտը (Խաչատուրեան), Palais de Chaillotն ու Concerts Colonneը իսկապէս մեր փընտռած բաներն են։

Ուրեմն, հապո՞ն յառաջ...

ՍՕՍԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻ

Ես սիրում եմ քեզ, հայրենի երկի՛ր,
Մայր իմ հարազատ, անուշ Հայաստան,
Կեանքս քաղքոջեց քո ոսկէ հերկից
Եւ սուեցի՛ր ինձ երազնե՛ր այնքան...

Եւ դրանից չէ արդեօ՞ք իմ սրտի
Կարօտն ու սէրը այնքան անսահման,
Որով ես անահ գնացի մարտի —
Յիշելով մօայլ տարերքը մահուան։

Արդեօ՛ք քո պայծառ ոգին չէր այն մեծ,
Որ դարձել էր ինձ անդուլ ղեկավար,—
Եւ քանի անգամ նա ոգեշնչեց
Ինձ ծանր-ծանր պահերէն խաւար...

Եւ քո բարբառը հնչել է իմ մէջ,
Ինչպէս դիւթական զանգերի ղօղանջ,
Եւ քո Նայիրեան արեւն է անշէջ
Փայլում երկնքում իմ լուսանահանջ։

Հիմա էլ նա է ինձ առաջնորդում
Աիեղ փորձութեան ու երգի ժամին,—
Եւ ճանապարհին իմ այդ դու ես հարթում
Դէպի Երջանիկ հեռուն գալիքի...

ՑԱԿԱՆ ՇՈՂԵՆՑ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բրիտանական զինուորներուն թիւը բարձրացած է 125.000ի։ Երուսաղէմի բրիտանական զինուորական իշխանութիւնները կը պատրաստուին կուռելու, եթէ չափաւոր Հրեաները, որոնք հրեայ բնակիչներուն ստուար մեծամասնութիւնը կը կազմեն, չկարենան զսպել ահաբեկչական գործունէութիւնը «Իրկուն»ի 10.000 եւ «Սթըրն»ի 500 ծայրայեղ տարրերուն։ Բրիտանական իշխանութիւնները կը կարծեն թէ ըմբոստ Հրեաներու ստորերկրեայ գործունէութիւններուն կարելի է վերջ մը տալ միայն զինու զօրութեամբ։ Զինուորական հրամանատարութիւնը այդ նպատակով շարժման մէջ պիտի դնէ չորս զօրաբաժիններ,— երկու հետեւակ, մէկ մեքենաշարժ եւ մէկ օդային զօրաբաժին։ Հրէական պատասխանատու շրջանակներու մէջ կը յուսան վերջ մը տալ ծայրայեղութեանց, ժամաւորական տարրերու միջոցով։

ՎԻՆՍԱՆ ՕՐԻՈԼ

նախագահ Դ. Հանրապետութեան

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Ազգ. Ժողովին Նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ Չորրորդ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ հինգշաբթի օր, Վէրսայլի պալատին մէջ։

Ազգ. Ժողովը բացուեցաւ ժամը 14.5ին։ Երեսփոխանները եւ Հանրապետութեան խորհուրդին անդամները կանուխէն գրաւած էին իրենց աթոռները, ամէնէն առաջ համայնավարները, առաջնորդութեամբ Մարսէլ Քաշէնի եւ Տիւքլոյի։ Կառավարական աթոռներուն վրայ բազմած էին նախարարները։ Ժամը 14.5ին նախագահը, Վէնսան Օրիոլ, բանալով նիստը, կարդաց Սահմանադրութեան այն յօդուածները որ կը վերաբերին Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան։ Յետոյ կարդաց այն բանաձեւը որուն համաձայն նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուէր 1947 Յունուար 16ին, գաղտնի քուէարկութեամբ եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ։ Ոչ ոք առարկութիւն ըրած ըլլալով, բանաձեւը քուէարկուեցաւ։ Նախագահը յիշեցուց թէ քուէարկութիւնը գաղտնի ըլլալով, իւրաքանչիւր անդամ իր քուէն պիտի դնէ պահարանի մը մէջ եւ անձամբ պիտի յանձնէ դիւանին։ Յետոյ վիճակ ձգուեցաւ ընտրելու համար 36 քուէխոյզները եւ 12 օգնականները, ապա այն տառը որով պիտի սկսէր անուանակոչումը։ Ընտրուեցաւ L տառը։ Քուէարկութիւնը բացուեցաւ ժամը 14.12ին, եւ կարգով կանչուեցան բոլոր ժողովականները։

Ազգ. Ժողովին բացումէն առաջ, համայնավարները հաւաքուելով, որոշած էին քուէ տալ Վէնսան Օրիոլի, «ազգային եւ հանրապետական հանգամանք մը տալու համար Հանրապետութեան նախագահին»։ Ժողովրդականները եւ չէին առած Շանփըթիէ տը Ռիպի թեկնածութիւնը։ Վերջին պահուն Ափրիկէէն օդանաւով հասած էին 12 երեսփոխաններ, իրենց քուէները տալով Վէնսան Օրիոլի։ Ընտրութիւնը վերջացաւ իրիկունը ուշ ատեն։ Վէնսան Օրիոլ ստացած էր 452 քուէ։

Ո՞Վ Է ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Պ. Վէնսան Օրիոլ, ընկերվարական, ծնած է 1884ին, Հօթ Կառոնի նահանգին մէջ։ Հակառակ իր անհամբեր բնաւորութեան, դարձած է անխոնջ հաշտարար մը, տարիներու փորձառութեամբ։ Իրաւաբանութեան եւ գրականութեան ուսումը աւարտելով Թուլուզի մէջ, երեսփոխան ընտրուեցաւ 1914ին։ Մասնագէտ էր ելմտական խնդիրներու եւ Երեսփ. Ժողովին ելմտական յանձնաժողովին անդամ ընտրուեցաւ 1916ին։ Այդ պաշտօնին մէջ մնաց մինչեւ 1939, երկու անգամ իբրեւ նախագահ։ 1936ին ելմտական նախարար նշանակուեցաւ Ժողովրդական ճակատի կառավարութեան մէջ, 1937ին դատական նախարար Շօթանի դահլիճին մէջ, 1938ին փոխ-վարչապետ Պլումի դահլիճին մէջ։ 1940ին անհետանալով քաղաքական կեանքէն, ընդդիմացաւ Փէթէնի պահանջած լիազօրութեան եւ բանտարկուեցաւ անոր ներքին նախարարին կողմէ։ Յետոյ արձակուեցաւ, բայց փախստական կեանք մը վարեց մինչեւ 1943 հոկտեմբեր, երբ յաջողեցաւ Լոնտոն անցնիլ եւ միանալ զօր. տը Կոլի։ Քիչ վերջը Ալժէ կը մեկնէր, ձեռնարկելու համար խորհրդակցական ժողովին կազմութեան։ Այնտեղ գործօն աշխատանքներ կատարելէ վերջ, 1944 Նոյեմբերին վերադարձաւ Փարիզ, եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց իբրեւ անդամ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմնին եւ խորհրդակցական ժողովի։ 1945 նոյեմբեր 21ին պետական նախարար էր զօր. տը Կոլի դահլիճին մէջ, 1946 Յունուար 23ին նախագահ Ազգ. Ժողովին։ Եւ վերջապէս 1947 Յունուար 14ին նորէն նախագահ Ազգ. Ժողովին, մինչեւ Վերսայլ, ուր ընտրուեցաւ նախագահ Դ. Հանրապետութեան։

★ Պ. Լէոն Պլում Լոնտոնէն Փարիզ վերադարձաւ հինգշաբթի օր։ Շատ գոհ կ'երեւայ իր ձեռք բերած յաջողութիւններէն։ Ներկայ էր Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութեան։

★ 14րդ անգամն է որ Ազգ. Ժողով կը գումարուի Վերսայլի պալատին մէջ, Հանրապետութեան նախագահ ընտրելու համար։ Առաջին ընտրութիւնը կատարուած է 1879 յունուար 30ին։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային հրամանատարը, մարէշալ Սոքոլովսքի մասնաւոր ժողովի մը մէջ պարզեց իր երկրին նոր քաղաքականութիւնը Գերմանիոյ հանդէպ։ Բացատրեց թէ պատերազմական ճարտարարուեստը բոլորովին խորտակուած ըլլալով, այլեւս նոր գործարաններ պիտի չքանդուին խորհրդային շրջանին մէջ։ Ուստի 200 հաստատութիւններ պիտի մնան անվթար, որպէսզի բանուորները եւ պաշտօնեաները կարենան շահիլ իրենց ապրուստը։ Այս հաստատութիւնները պիտի վերածուին խորհրդային անանուն ընկերութեանց։ Յետոյ, գգալապէս պիտի կրճատուին ընթացիկ արտադրութեանց վրայ առնուած հատուցումները, իսկ որ եւ է բաժին պիտի չառնուի այն հիւսուածեղէններէն որ անհրաժեշտ են գգեստներու շինութեան համար, ինչպէս եւ կօշիկներու կաշիներէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ

Հայերու իրենց հայրենիք վերադարձը արտօնուեցաւ Խ. Միութեան Նախարարական խորհուրդի կողմէ 1945 Դեկտեմբեր 2ին յայտարարուած յատուկ որոշումով։ Բնական է սպասել որ այդ կարեւոր գործի մասին Սովետները ունենան իրենց որոշ ծրագիրը եւ քաղաքականութիւնը, որուն զանազան կէտերը առնչութիւն պիտի ունենան հայ գաղութներու կեանքին հետ։

Նոյնքան բնական է սպասել որ դրացի պետութիւնը, որուն շահերուն դէմ ուղղուած է Հայերու ներգաղթը, չմնայ անտարբեր եւ ջանայ իր ուժերը ներած չափով դժուարացնել իր կողմէ տարագրուած Հայերու վերադարձը դէպի իրենց հայրենիքը։

Այս երկուքէն դուրս, հայ ժողովուրդը պէտք է ունենայ իր առանձին վերաբերմունքը ներգաղթի գործադրութեան կարգ մը կէտերու շուրջ, որոնք կրնան տարբերիլ Սովետներու ծրագրէն ու գործելակերպէն։

Նախ քննենք հարցին էութիւնը որ յայտնապէս քաղաքական է եւ սերտօրէն կապուած է Հայաստանի հողային պահանջներուն հետ։

Խ. Հայաստանը իր քառորդ դարու կեանքի ընթացքին (1920—1945) հազիւ կրցաւ 25—30.000 Հայեր հայրենիք ընդունիլ, հակառակ ճահիճներու չորացման ծրագիրներուն եւ զանազան խոստումներուն։

Իրողութիւն է նոյնպէս որ մեր երկիրը այս պատերազմին ունեցաւ ոչ միայն մարդկային կորուստներ, նաեւ իր անտեսութիւնը վնասուեցաւ, նիւթապէս ալ տուժեց, որովհետեւ իր աշխատանքի արդիւնքը յատկացուեցաւ պատերազմական նպատակներու։ Իսկ Խ. Միութեան համար խնդրոյ առարկայ է մեծ փոխառութեան մը կնքումը Մ. Նահանգներէն։

Նմանապէս գիտենք թէ Խ. Միութեան համար ինչքան դժուար է իր սահմաններէն ներս ընդունիլ տարբեր իրաւակարգերու վարժուած մարդիկ որոնք իրենց ներկայութեամբ աններդաշնակութիւն մը կրնան ստեղծել, այնքան դժգոհութիւններու գնով հաստատուած եւ ծրագրեալ կեանքի մը մէջ։

Հակառակ այս դժուարութիւններուն որոնք կարելի է դեռ բազմապատկել, Խ. Միութիւնը արտակարգ եւ կարեւոր պլատձեւ մը սահմանեց արտահոսելու համար Հայերու իրենց հայրենիք վերադարձը։ Իր ունեցած սահմանափակ տնտեսական նաեւ յատկացուց այդ փոխադրութեան, երբ բոլոր պետութիւնները կը տառապին փոխադրական միջոցներու պակասէն ու այնքան դժուարացած են ճամբորդութիւնները։ Արտասահմանի հայ բարեսիրական կազմակերպութիւններու օժանդակութեան եթէ մնացած ըլլար, 50.000 հոգիի ներգաղթը քանի մը ամիսներու ընթացքին այնքան արագօրէն տեղի չէր ունենար։

Կասկածէ վեր է որ ներգաղթը համապատասխան է ամէնէն առաջ սովետներու համամիութենական շահերուն եւ սերտօրէն կապուած է Հայաստանի հողային պահանջներուն հետ։

Պէտք չէ մոռնալ որ Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ մամուլը երբ յայտարարեցին ներգաղթը ու նոյն ատեն արծարծեցին Հայաստանի եւ Վրաստանի հողային պահանջները, Թուրքիոյ վարչապետ Շիւքրի Սարաճօղլին 1946 Յունուար 6ին խօսելով Կարսի եւ Արտահանի մասին, չէ՞ չտեսնելու «Մէկ հատիկ Հայ չկայ այս շրջանին մէջ»։

Խնդրոյ առարկայ հողերու վրայ Հայերու չգոյութիւնը հաստատելու եւ արձագանգելու համար, վճարուած օտար թղթակիցներ այդ շրջանները այցելեցին ու իրենց տպաւորութիւնները հաղորդեցին միջազգային մամուլին, յիշելով թէ ջարդուած էին դժբախտ Հայերը, սակայն անոնք ալ իրենց կարգին Թուրքեր ջարդած էին ....։

Անկէ առաջ Թուրք մամուլը առհասարակ մոռացութեան տուած էր Հայերը։ Գիտէր թէ իր ընթերցողներուն, անիրաւուածներուն անունները ինչքան քիչ յիշուին, այնքան իրեն օգուտ է։ Բայց Թուրք թերթերը յանկարծ իրենց էջերը յայն բացին հին եւ նոր հայկական խնդիրներու համար։ Լոյս տեսան Արդարադատութեան նախարարի մը, Թալէաթ փաշայի յուշերը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընի յառաջաբանով Թալէաթի չհրատարակուած նօթերը, կրկին թարգմանուեցան Բժ. Ջաւրիէվի, Նուպար փաշայի ձեռնարկներու մասին Սովետներու առենօք լոյս ընծայած վաւերագրերը։ Այս բոլորին մեծ ու պզտիկ վերնագիրները կը կազմէին հետեւեալ միտքերը, «Հայերը ինչպէ՞ս հրապուրուեցան Ռուսերէն», «Ռուսերը ինչպէ՞ս խաբեցին Հայերը» եւն.։ Մեր թերթերէն ոմանք փոխանակ կարճ կերպով արձագանգ ըլլալու այդ գրութիւններուն, ընդարձակ բաժին յատկացուցին պատմական այդ խեղաթիւրումներուն, որոնց միակ նպատակն է անվստահութիւն, կասկած, յուսահատութիւն ու լքում ստեղծել մեր հոգիներէն ներս։

Աւելի յատկանշական է Թուրք մամուլի վերաբերումը Հայերու ներգաղթի հանդէպ։ Անոյժ լեզու, սպառնալիք, սուտ, ամէն միջոց գործադրեց չփոթութիւն ստեղծելու այդ հարցին շուրջ օտար շրջանակներու մէջ։ Նոյնիսկ «արտագաղթ

Հով ցանողներ

ԽՄԲ.— Սուրիա-Լիբանանի «յառաջդիմական» թերթերը չափ ու սահման չդնելով իրենց հակադաշնակցական մոլուցքին մէջ, արդէն ժողովուրդին միտքն ալ կը պղտորեն, զանազան խուճապներով։ «Ազդակ» շաբաթաթերթին հետեւեալ խմբագրականը գաղափար մը կուտայ այդ մասին։—

Համայնավարները յամառօրէն կը շարունակեն հայ եւ արաբ ժողովուրդներու միջեւ թիւրիմացութիւններ ու գրգռումներ առաջացնելու իրենց դաւաճանական փորձերը։

Օր չանցնիր, որ նոր ամբաստանութիւն մը չյօրինեն, նոր զրպարտութիւն մը չհիւսեն, նոր թոյն մը չթափեն այդ ուղղութեամբ։

Կ'օգտագործեն ամէն առիթ, ներքին թէ արտաքին ամէն երեւոյթ, մօտաւոր թէ հեռաւոր ամէն դէպք, յայտարարելու համար, թէ հայութեան այս կամ այն մասը կը դաւէ Արաբներուն եւ արաբ երկիրներու անկախութեան։

Յիշենք միայն վերջին ու ամենաթարմ օրինակը — Անդրյորդանանի կողմէ առաջարկուած Մեծն Սուրիոյ ծրագրի պարագան։ Անմիջապէս որ Լիբանանի Խորհրդարանը միաձայնութեամբ դէմ արտայայտուեցաւ այդ ծրագրին, համայնավարներու հայերէն պաշտօնաթերթ «Ժողովուրդի Ձայն»ը փութաց չեփորել, թէ Դաշնակցութիւնը կողմնակից է Մեծ Սուրիոյ կազմութեան եւ կ'աշխատի իրականացնել զայն։

Ի՞նչ նպատակի, ի՞նչ արդիւնքի կը ձգտի համայնավար պաշտօնաթերթը իր այս ելոյթով։ Կարելի՞ է երեւակայել որեւէ բնականոն մարդ, որ չկարենայ ինքնաբերաբար գտնել այս հարցումին պատասխանը։

Համայնավարները ի զո՛ւր գանուկի մորթ կը հագնին եւ կը ջանան արդարանալ, առարկելով, թէ Արաբներուն իբր թշնամի կը ներկայացնեն Դաշնակցութիւնը միայն եւ ո՛չ թէ ամբողջ հայութիւնը։

Այդպէս կ'ընեն Թուրքերն ալ, ամէն անգամ որ կը փորձեն վտանգել Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութներուն գոյութիւնը։ Որովհետեւ Թուրքերն ալ, համայնավարներուն պէս, շատ լաւ գիտեն, որ Դաշնակցութեան դէմ ստեղծուած գրգռումը կը տարածուի ամբողջ հայ ժողովուրդին վրայ։

Բայց համայնավարները միայն Դաշնակցութիւնը չէ որ կը զրպարտեն։ Անոնք իրենց զրպարտութիւններուն եւ մատնութիւններուն թիրախ կը դարձնեն բոլոր հայ կուսակցութիւնները, մէկ-առ-մէկ, կարգաւ, այդպիսին ու երեք կրօնաւորներուն առածը յիշեցնող ճարպիկ ռազմավարութեամբ։

Չէ՞ք հաւատար։ Կարդացէ՛ք ուրեմն — եթէ արդէն չէք կարդացած կամ լսած — այն երկար ճառը, զոր Սուրիոյ եւ Լիբանանի Համայնավար պարագլուխ Խալէտ Պէկթաշ կարդաց Նորմանտիի մէջ, 27 Փետրուար 1944ին, արաբ ունկնդիրներու ներկայութեան։ Այդ ճառը ժամանակին հրատարակուեցաւ համայնավար մամուլին մէջ եւ առանձին գրքոյկներով բաշխուեցաւ տեղական ժողովուրդին։

Համայնավար պարագլուխը, իր այդ ճառին մէջ, ակնարկելով Հնչակեաններուն, կը յայտնէր, թէ իրենք ղիրենք ընկերվարական եւ Մարքսի ու Էնկելսի աշակերտները նկատող այդ պարոնները «կը պայքարին արաբ ազգային ազատագրական շարժման դէմ» եւ «նոյնիսկ արաբ մշակոյթը կ'ուրանան»։ Ու կ'եզրակացնէր։ «փառք Աստուծոյ, անոնք ո՛չ մէկ կշիռ ունին հայ ժողովուրդի ազգային եւ քաղաքական կեանքին մէջ։ Իրենց անհեթեթութիւնները արդէն իրենցմէ հեռացուցած են բոլոր պարկեշտ մարդիկն ու իրենց սեփական չըջապատը»։

Խալէտ Պէկթաշ, իր միեւնոյն ճառին մէջ, համակրանքով կը խօսէր Դաշնակցութեան մասին, Դաշնակցութիւնն ու Համայնավարները կը նկատէր հայ ժողովուրդի կարեւորագոյն հոսանքները, կը գտնէր, որ այդ շրջանին՝ Դաշնակցականներն ու Համայնավարները համաձայն են արաբ ժողովուրդի հանդէպ իրենց բռնած դիրքին շուրջ, ու կը յայտարարէր, թէ «Համայնավարները հիմա եղբայրօրէն կը սեղմեն իրենց Դաշնակ հայրենակիցներուն ձեռքը»։

Այսպէս։ Այդ օրերուն — այսինքն Լիբանանի եւ Սուրիոյ ազատագրական պայքարներու ամենատաք ու վճռական շրջանին — մենք արժանի էինք համակրանքի եւ ձեռքի եղբայրական սեղմումի, իսկ Հնչակեանները «բոլոր պարկեշտ մարդոց» արհամարհանքին։

Արդ, ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք 27 Փետրուար 1944 թուականէն ասդին։

— Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս, ի՞նչ շարժառիթներով համայնավարները մէկէն փոխեցին իրենց դիրքը եւ թշնամական ու առելավառ պայքարի ձեռնարկեցին Դաշնակցութեան դէմ։ Համայնավարներու այդ յանկարծական դիմափոխութիւնը արդիւնքն է տեղակա՞ն քաղաքականութեան կամ արաբակա՞ն դատին հետ առնչութիւն ունեցող պատճառներու, թէ օտար ու մթին ազդակներու։

Այս հարցումները կուգան, թէ հայ եւ թէ արաբ տարրերէն։ Ու համայնավարները կը պատասխանեն երկուքին ալ, իւրաքանչիւրին համար գործածելով բոլորովին տարբեր դիմակ ու տարբեր լեզու։

Արաբին կ'ըսեն. «Մենք կը պայքարինք Դաշնակներուն դէմ, որովհետեւ յանկարծ յիշեցինք, թէ անոնք տարիներ առաջ հակառակ էին արաբ երկիրներու անկախութեան, կը գործակցին Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան թշնամի անգլիական պետութեան հետ, չեն ուզեր անկեղծօրէն կապուիլ ու հաւատարիմ քաղաքացիներ դառնալ այս երկիրներուն, նացի են, ֆաշիստ, մոլեռանդ ու ծայրայեղ ազգայնական»...

Իսկ Հայուն կ'ըսեն. «Կը պայքարինք Դաշնակցութեան դէմ, որովհետեւ թշնամի է Հայաստանին ու ներգաղթին, ապազգայնացած կազմակերպութիւն է եւ կ'ուզէ որ հայ ժողովուրդը վերջնականապէս կապուած մնայ այս օտար երկիրներուն»..

— Ու գնա՛ հասկցի՛ր, ինչե՛ր կը փափսան անկիւնէ անկիւն, ականջէ ական...

Զարմանալի է, որ տակաւին չեն ըմբռներ թէ, նման երկերեսութեամբ, նման մնանկ ու խարդախ միջոցներով չեն կրնար խաբել ոչ մէկը, ոչ միւսը։

Տակաւին կը յամառին չտեսնել եւ չզգալ, թէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ այլեւս մարդ չկայ, որ չգիտնայ, թէ ուրկէ կուգայ պառակտումի, թշնամանքի եւ գրգռումներու այն եղեռնաբոյր հովը, զոր համայնավար թերթերն ու վարձկանները անխնայ կը ցանեն հայ եւ արաբ եղբայրական ժողովուրդներուն միջեւ։

Ու տակաւին կը շարունակեն անգիտանալ ճշմարտութիւնը ծանօթ ասացուածքին, թէ «հով ցանողը օր մը փոթորիկ կը հնձէ»։

ՋՈՀԻ ՄԸ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԼԻՈՆ.— «Յառաջ» հաղորդած էր եղերական մահը երիտասարդ հայորդիի մը՝ Սարգիս Սարգիսեան, Լազարեւիչի, որ զոհ գնաց Լիոնի մէջ հանրակառքի արկածի մը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ հայ եւ ֆրանսացի խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Դժբախտ երիտասարդի զէնքի ընկերները հետեւեցան դագաղին իրենց դրօշակով, որուն տակ Սարգիս հաւատարմօրէն ծառայած էր 1937էն մինչեւ 1940։ Յետոյ գերի Գերմանիոյ մէջ մինչեւ հաշտութիւն։

Հայ ընկերներու կողմէ դամբանական մը խօսեցաւ Գեղամ Տէր Անտրէասեան.— «Ութ օր առաջ, եղերական մահով մը հնձուող հէք Սարգիսը, այսօր սեւ հողին կը յանձնենք։ Ինչ որ չկըրցան ընել թշնամիին գնդակն ու ռումբը, ճակատագրականօրէն ըրին հանրակառքի մը անիւները ... Տարաբախտ Սարգիս, երիտասարդութեանդ ամէնէն թանկագին տարիներդ փուշ ու տատասկի մէջ մաշեցուցիր, հազիւ թէ սկսած էիր հոտոտել կեանքի վարդենին, ինկար, ջարդուեցար, ինչպէս տերեւ մը աշնան»։

Ցանուն հետեւակազօրքի 158րդ գունդի զինուորներու Միութեան, խօսեցաւ նախագահը, Henri Mangin.— «Կուգանք վերջին յարգանք մը մատուցանել քեզ, սիրելի Սարգիս, մեր Միութեան դրօշակով, որ կը ներկայացնէ բանակիդ դրօշը, որուն տակ դուն/ծառայեցիր պարկեշտօրէն ու հաւատարմաբար։ Մեզի հետ քաջաբար մասնակցեցար մեր գունդին մղած բոլոր կռիւներուն, մասնաւորաբար Փըսանի, Պելժիոյ, Մօպէօժի, Գլարէնեիի, Թուլէնի։ Յետոյ 1940 Մայիս 28ին սկսաւ գերութեանդ երկար գողգոթան դէպի Գեր-

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Ներգաղթի հանգանակութիւնը

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Դեկտեմբեր).

Ներգաղթի մէկ միլիոնի հանգանակութիւնը կը մօտենայ իր յաջող վախճանին:

Ընթերցող հասարակութեան ուշադրութենէն չվրիպեցաւ, անշուշտ, այն պերճախօս իրողութիւնը, որ մեծագոյն արդիւնքը ձեռք ձգուեցաւ այն վայրերու մէջ, ուր Բարեգործականի վարիչները ողջմտութիւն էին ունեցած գործօն մասնակցութեան հրաւիրելու նաեւ Դաշնակցական յայտնի դէմքեր եւ համակիրներ: Այսպէս էր, որ բացառիկ յաջողութիւն է ունեցած հանգանակութիւնը Լոս Անճելէսի, Ֆրէզնոյի, Քալիֆորնիոյ միւս քաղաքներու եւ Տիթրոյթի մէջ, ուր յայտնի Դաշնակցականներու դերը եղած է ոչ միայն գործօն, այլ նոյնիսկ ղեկավարող:

Արդարեւ, եթէ Քալիֆորնիոյ մէջ Արփաքսատ Սեդրակեանը եւ կարգ մը ուրիշ Դաշնակցական ընկերներ եւ համակիրներ թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս չնուիրուէին Ներգաղթի հանգանակութեան, արդիւնքը սպասուածէն ոչ թէ երկու անգամ աւելի, այլ հաւանաբար սպասուածէն ալ շատ պակաս պիտի ըլլար: Նոյնը կարելի է ըսել Տիթրոյթի մասին, ուր մեր ընկերներ Տիրան Փաշալեան եւ Կոպեռնիկ Թանտրճեան իրենց բացառիկ ճիգերով մեծապէս նպաստեցին հանգանակութեան փայլուն յաջողութեան:

Այս կապակցութեամբ աւելորդ չէ հոս արձանագրել, որ միայն Քալիֆորնիան տուած է մօտ 300.000 տոլար եւ, եթէ այդ գումարին վրայ աւելցնենք Տիթրոյթի մէջ հաւաքուած աւելի քան 110 հազար տոլարը, դուրս կուգայ, որ միայն այդ վայրերու մէջ հանգանակուածը կը կազմէ մէկ միլիոն տոլարի 40 տոկոսը:

Պէտք կա՞յ ըսելու, թէ որքան աւելի մեծ պիտի ըլլար Բարեգործականի ներկայ հանգանակութեան ընդհանուր արդիւնքը, եթէ այս երկրի բոլոր շրջաններու եւ քաղաքներու մէջ ալ Բարեգործականի վարիչները իմաստութիւն ունենային սերտօրէն գործակցելու Դաշնակցական ծանօթ դէմքերու հետ:

Դժբախտաբար, Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը անցեալ տարի մերժեց ընդունիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի պաշտօնական առաջարկը համազգային ընդհանուր մարմին մը կազմակերպելու եւ հաւաքամանիա: Համակերպութեամբ մը հինգ երկար տարիներ կրեցիր գերութեան բոլոր տառապանքները: Ու մինչ քու վերադարձդ կ'ողջունէինք ուրախութեամբ, երբ կեանքին բարիքներէն պիտի օգտուէիր, տխմար արկած մը կը զգետնէ քեզ»:

Այս դամբանականը խոր տպաւորութիւն գործեց յուղարկաւորներուն վրայ:

բար վարելու Ներգաղթի հանգանակութիւնը: Դժբախտաբար, բացի Քալիֆորնիայէն, Տիթրոյթէն եւ ուրիշ քանի մը փոքրիկ վայրերէ, Բարեգործականի վարիչները ջանացին նոյնիսկ Դաշնակցական ծանօթ դէմքերը հեռու պահել հանգանակիչ յանձնախումբերէն: Դժբախտաբար, Բարեգործականի շրջանակին մօտիկ հակադաշնակցական տարրերը հակադաշնակցական պայքարի եւ գրպարտութեանց առիթ դարձուցին Ներգաղթի ներկայ քէմփէյնը: Դժբախտաբար, վերջապէս, չափազանց ծանր անդրադարձումներ ունեցան Ներգաղթի հետ կապուած ծանօթ տխուր ու գըրգռիչ իրադարձութիւնները Սուրիոյ, Լիբանանի, Յունաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ:

Միթէ՞ կարելի է կասկածիլ որ՝ եթէ Ներգաղթը միջոց չդարձուէր հակադաշնակցական պայքարի համար եւ եթէ հակադաշնակցական խմբակցութիւնները, փոխանակ թշնամութիւն ցոյց տալու դէպի Դաշնակցութիւնը, դէթ Ներգաղթի սիրոյն, ժամանակի մը համար հրաժարէին Դաշնակցութիւնը քայքայելու իրենց աղգավնաս ճիգերէն եւ ջանային ձեռք ձեռքի տուած աշխատիլ Դաշնակցութեան հետ, նոյնքան ժամանակուայ մէջ ամերիկահայ գաղութը դիւրութեամբ պիտի տար ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը միլիոն տոլար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ, 12 Յունուար.— Սթանօզի Հայր. Միութիւնը հանդէս մը սարքած էր մանուկներուն համար, Յունուար 4ին Սինէմա Վառիէթէի մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Հանդէսը բացուեցաւ փոքրիկներու խմբերգով: Օրուան Նախագահ Գ. Յ. Ահարոնեան բացատրեց Միութեանս նպատակը եւ օգնութիւնը չքաւորներուն, դպրոցին եւ գաղութին: Յետոյ՝ կարգով արտասանեցին շատ մը փոքրիկներ հայերէն գեղեցիկ հնչումներով: Ստեփան Գասպարեան նուագեց գեղեցիկ մեներգ մը: Դաղարի միջոցին միութեան կողմէ նախընթրիք բաժնուեցաւ հարիւրյիսունէ աւելի դպրոցական բոլոր աշակերտներուն: Հանդէսը փակուեցաւ տղաքներու խմբերգով: Նախագահը միութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, յորդորեց միշտ վառ պահելու ազգ. ոգին եւ մայրենի լեզուն:

Յ. Մ. Պիչաքճեան

ԲԱԼՈՒԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

ԿԱՌՏԱՆ, 11 Յունուար (յապաղած).— Բալահովտի Վերաշինաց Միութեան Կարտանի մասնաճիւղին ներկայացումը տեղի ունեցաւ 29 Դեկտեմբերին, Գիվէռ, Անսուրեան եղբայրներու սըրահին մէջ:

Հայրենակից Աստուր Խաչատուրեանի հրաւէրով «Մեռոյի» դպրոցի աղջիկները երգեցին «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ը: Եղան արտասանութիւններ հայրենակից Գ. Սամսոն Զթջեանի եւ Օր. Անահիտ Երանեանի կողմէ: Զութակ մը հայրենակից Կարապետ Պօղոսեանէ, պարերգ մը դարձեալ դպրոցի աղջիկներէն: Մեներգ մը Օր. Սրբուհի Գապատայեանէ: Բոլորն ալ յաջող էին:

Յետոյ բեմ եկաւ վարիչ մարմնոյ կողմէն հայրենակից Սիմօն Մահտեսեան եւ քանի մը խօսք ըսաւ Վերաշինացի շուրջ:

Գեղարուեստական բաժինին կէսին, Վ. Վարդանեան եւ Սարգիս Աստուրեան միրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին տաւուլ-զուռնայով: Հայրենակից Կարապետ Պօղոսեան որ իր ջութակով մասնակցած էր մինչեւ վերջ, հազար ֆրանք ալ միութեան նուիրեց: Իսկ Անսուրեան եղբայրները սրահը տրամադրեցին միրայօժար:—

Ձիթունի

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Միութեանս Ֆութպոլի դասախօսական երկրորդ հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ ուրբաթ հոծ մարզական բազմութեան մը ներկայութեամբ, այս անգամուան դասախօսն էր Olympic de Marseilleի նշանաւոր international վերջապահը, Max Couchy:

Լեզուաբան Ֆրանսացին իր անձնական փորձառութեան օրինակներով բացատրեց այն ամէն ֆութպոլի ձեւակերպութիւնները որ կրնային գործադրուիլ մրցումներու ընթացքին լաւագոյն ֆութպոլի խաղարկութիւն մը ունենալու համար, օրինակներ տուաւ Աւստրիացի, չէքոսլովաք եւ անգլիական մեծ խումբերու խաղարկութեանց տեսակէտներէն եւ այնպիսի խրատներով մաղթեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները որ մէկ ժամ դասախօսութենէն վերջ տղաքը չէին ուզեր բաժնուիլ:

Այս երկրորդ դասախօսութիւնը աւելի արդիւնաւոր դարձաւ եւ կրկին 2—2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին մեր տղաքը կիրակի օրուան ֆութպոլի մրցումներուն մէջ, U. S. Amicaleի դէմ Coupe de Provenceի խաղարկութեան առթիւ, մինչդեռ մարզական լրագիրները Հ. Մ. Ը. Մ.ին պարտութիւնը կը գուշակէին: Խաղարկութիւնը չափազանց դժուար եղաւ Միութեանս մարզիկներուն համար քանզի երկու ժամ անընդհատ ճահիճի վերածուած դաշտի մը մէջ կը խաղային:

Ֆրանսական խումբին հանդիսատեսները ամէն միջոցի կը դիմէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները յուսահատեցնելու, սակայն ի զերեւ ելաւ իրենց պոռչտուքները եւ անգամ մը եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ը ցոյց տուաւ իր մարզական բարձր ոգին եւ անխորտակելի կամքը: Մրցումէն վերջ շնորհաւորութեան արժանացաւ Merlanի Հայ մարզասէր հանդիսականներէն եւ նոյնիսկ Ֆրանսական խումբին փարիչներէն:

Այս կիրակի պիտի կրկնուի սոյն մրցումը, այս անգամ միութեանս սեփական դաշտին վրայ St. Loup, կը յուսանք որ մարզասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալով մրցավայրը, պիտի քաջալերէ մեր մարզիկները, որոնց մաշուցած կամքը եւ կորովը ամէն գնահատութենէ վեր են:

Վահան Շամլեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս

— Զէնքն էլ պէտք է, մայրիկ, թշնամու յարձակման դէմ Հայրենիքը պաշտպանելու, կեանքը եւ մարդու ստեղծածը կորուստէ փրկելու համար: Զէնք ենք շինում, մայրիկ, զէնք:

●

Ու եղաւ պատերազմ:

Թէ ինչո՞ւ է լինում պատերազմ, թէ ինչո՞ւ ազգեր ուժողովուրդներ սպառազէն ելնում ենդէմդիմաց՝ դա հին պատմութիւն է, բոլորին ծանօթ: Բոլոր պատերազմների առաջադրանքը եւ արդիւնքը նոյնն են լինում: Յանուն Հայրենիքի պաշտպանութեան՝ ոտնակոխւում, աւերւում են Հայրենիքներ: Յանուն ազատութեան՝ բռնաբարւում են ազատութիւններ: Յանուն կեանքի պաշտպանութեան՝ սպանւում, խողխողւում, բանտարկւում, դատւում, չարչարւում, կախւում, սրածւում, այրւում են կեանքեր. արդիւնքը միշտ լինում է կործանում, աւեր, արիւն ու մահ. մահ ու արի՛ւն. արիւն, արիւն, արիւն...

Յետոյ լինում է յաղթանակ ու պարտութիւն. լինում են տիրողներ ու տիրուողներ, ազատներ ու անազատներ:

Խաղաղութիւն: Ցնցութիւն խաղաղութեան համար. փառք ու ովսաննա՜... Շինում են փառքի կոթողներ յաղթանակի համար. շինում են յուշարձաններ Հայրենիքի ազատութեան համար զոհուած ծանօթ ու անծանօթ հերոսների համար:

Լինում է Տօն Խաղաղութեան: Կազմւում են թափօրներ, երգ, ծաղիկ, գլուխների խոնարհում նահատակ հերոսների յիշատակի առջեւ: Լինում է ուխտ ապրողների կողմէն սերունդէ-սերունդ հետեւելու նրանց օրինակին. քայլել նրանց ճանապարհով:

Նրանց ճանապարհով...

— Ինչո՞ւ շինել զէնք, տղաս:

— Որպէսզի...

Ու եղաւ պատերազմ:

Տղան, որ քաղաքացին չէր իր ապրած երկրի, որ կատարելով համդերձ քաղաքացու բոլոր պարտականութիւնները՝ չէր վայելում բոլոր իրաւունքները, որ աշխատում էր ու զէնք էր շինում հայրենիքի պաշտպանութեան համար, բայց չէր վայելում աշխատաւորի իրաւունքները, որ երկրում միշտ «օտարն էր անբաղձալի, աշխատանքի մուրացիկն անհայրենիք», երբ եղաւ պատերազմ՝ պատրաստ լինելու քաղաքացի՝ եղաւ զինուոր:

Պատերազմ անելու եւ յաղթանակ շահելու համար պէտք է մարդ, մարդկային նախագ եւ արի՛ւն, արի՛ւն...

Ու այն որ մարդ է, թէկուզ ոչ քաղաքացի, ուր էլ որ լինի պատերազմի նախագ է. արիւնը մարդկային արիւն է կարմիր, կարմի՛ր, որ պատերազմին պէտք է:

Տղան, որ քաղքացի չէր, որ Հայրենիք ունենալով համդերձ՝ անհայրենիք Հայ էր, երբ ստացին թէ՝ պիտի լինես զինուոր, պիտի գնաս մահուան դէմ հայրենիք պաշտպանելու՝ — Ո՛չ չասաց, չպահուեց, չփախաւ, չեղաւ դասալիք, որովհետեւ Հայ էր եւ ունէր Հայրենիք:

Հագաւ զինուորի հագուստը, առաւ զէնքը, ու այնպէս գեղեցիկ, այնպէս կորովի, այնպէս վեհանձն էր նա իբրեւ զինուոր. ճիշտ իր նախահայրերի պէս, որ ինքը չգիտէր:

Հա՛յ զինուոր:

Վերջին մնաս բարովը մօրը տալիս՝ մայրն ասաց նրան՝ հայ զինուորին.

— Ուրա՛խ եղիր, տղաս, որ ընկար մի բանակի մէջ, (կարող էր հակառակը լինել. չէ՞ որ սփիւռքի անհայրենիք Հայ էր), որ չի կռւում քո Հայրենիքի դէմ, այլ կռւում է քո Հայրենիքի հետ ընդհանուր հայրենիքների թշնամու դէմ:

Գնա՛ս բարով: Բարով գաս ու յաղթակա՛ն գաս: Այո, յաղթական պիտի գաս, որովհետեւ դու պիտի կռուես հայրենիքների պաշտպանութեան եւ ազատութեան համար. դու պիտի կռուես կեանքի եւ երջանկութեան ապահովութեան համար: Դու պիտի կռուես արդարութեան եւ խաղաղութեան համար: Խաղաղութի՛ւն... Ազատութիւն-Եղբայրութիւն Հաւասարութիւն...

Գնա՛, տղաս ու խիզա՛խ եղիր:

Տղան գնաց:

×

...Բո՛ւմ - բո՛ւմ - բուո՛ւմ...

...Զո՛ւուո՛ւ - ձո՛ւո՛ւ...

Ահականչ: Փախուստ, պատսպարան, կործանում, աւեր, փլուզում, վիրաւոր, մահ, արիւն, արիւն... ճիչ, աղաղակ, լաց ու կոծ, սուգ, կըսկիծ, տառապանք... Ու կրկին վազք ապրելու համար, աշխատանք, աշխատանք:

Մայրն իր հերթին խիզախ եղաւ: Երբ մեքենայի համար գործ չեղաւ՝ վազեց գործարան, շինեց զէնք, որ ժամանակին շինել էր իր ամուսինը, յետոյ իր զաւակը: Երբ գործարանում իրեն համար գործը պակսեցաւ, գտաւ ուրիշ աշխատանք: Գործ, գործ, ինչ էլ լինէր. վաստակ, հաց: Ինքն իրեն տուեց այնքան, որքան պէտք էր չմեռնելու եւ աշխատել կարողանալու համար: Ոչ մի վայելք, ոչ մի վայելք ... խնայեց իր զաւակի համար:

Նա պիտի գար յաղթական, շահուած խաղաղութեան մէջ պէտք է որ նա ապրէր, իրաւունք պիտի ունենար ապրելու, ո՞վ պիտի զրկէր նրան ապրելու իրաւունքէն, երբ ինքը լինէր յաղթանակը շահողը: Արդարութիւնը պիտի մեռնէր, աշխարհը պիտի կործանէր, եթէ խաղաղութեան մէջ չապրէր երջանիկ, մինչեւ խոր ծերութիւն: Հարս, թոռներ, կեանք կեանքի տեւականացում, ու այդ կեանքը պէ՞տք է լինէր ազատ ու երջանիկ, որի համար կռւում, զոհւում էին այսօր երիտասարդ կեանքեր, միլիոններ, միլիոններ ...

(Շար.)

ԷՀԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զինակցութեան ծրագրին առթիւ, որ շուտով պիտի կնքուի, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց .— «Աքանչելի եռանկիւն մը պիտի կազմուի յետպատերազմեան դաշնագիրներուն մէջ, միացնելով արեւմտեան Եւրոպան եւ արեւելեան Եւրոպան : 1942 Մայիսի անգլեւխորհրդային, 1944 Դեկտեմբերի Ֆրանքեւխորհրդ. դաշինքէն վերջ, ահաւասիկ անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը 1947ին » :

ԳԱՂԹԱՑԻՆ նախարար Պ. Մուրթէի հրահանգին վրայ, ծովակալ Թիէրի տ'Արժանլիէօ խնդրեց Միջ. Կարմիր Խաչէն, միջամտել Հնդկաչինի մէջ փրբեւ պատանդ վար դրուած չորսհարիւրքսանը-հինգ Ֆրանսացի քաղաքացիներուն եւ հազարաւոր Չինացիներուն փրկութեան համար : Չինուորական ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին նոյն թափով : Ֆրանսական զեկոյցը կ'ըսէ թէ բանակը ամէն կողմէ կը հալածէ թշնամին : Երկրին մէջ գրաքննութիւն հաստատուած է : Սայկոնէն Ֆրանսա փոխադրուած վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի նաեւ զօր. Լըքլէրի տղան :

ԳԵՐՄԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԻԼԽԻ դատավարութիւնը որ տեղի կ'ունենար Նիւրընպէրկի մէջ, յետաձգուեցաւ մինչեւ յունուար 27, որպէսզի ամբաստանեալը կարենայ պատրաստել իր պաշտպանողականը :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ռուսական շրջանի բնակիչները կը գանգատին նոր օրէնքներէն, որոնք «կը զրկեն գիւղացին իր ձեռներէցութենէն ու կը սպաննեն անոր պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը » կը գրէ «Ֆրանքֆուրթըր Նէօյէ Փրէսէ» թերթը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, գիւղացիներուն հրամայուած է իշխանութեանց յանձնել որոշ քանակութեամբ ուտելիք, առանց քննութեան առնելու անոնց արտադրութեանց չափն ու կարողութիւնը : Սահմանուած քանակէն պակաս յանձնող գիւղացիները յանձնուած են դատարան, մինչեւ իսկ երբեմն ամբողջ գիւղեր պատասխանատուութեան են ենթարկուած : Կը պատմեն թէ ամերիկեան եւ անգլիական շրջաններուն մէջ ուտելիքը դուրսէն կը ներածուի, փրկելու համար տեղացի ժողովուրդը : Խորհրդային շրջանին մէջ 1945ի գետնախնձորի բերքին կէսը, կարագին 25 առ հարիւրը, շաքարին 80 առ հարիւրը եւ միսին 50 առ հարիւրը Խ. Միութեան ղրկուած են :

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ բուռն հոսանք մը սկսած է Գերմանիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք համատարած թշուառութեան : Քոնրատ Ատընհաուըր, բրիտանական շրջանի քրիստոնեայ ժողովրդավար կուսակցութեան նախագահը, յայտարարեց, տարեգլուխի առթիւ .— «Ո եւէ կաթոլիկ քաղաքագէտ իր ստորագրութիւնը պիտի չդնէ հաշտութեան դաշնագրի մը տակ որ իբրեւ սահմանագլուխ կը ճանչնայ Օտէր - Նայսէ գիծը» : Գերապայծառ Ֆրինկս, Քէօլնի կարտինալը, հովուական թուղթի մը մէջ կ'ըսէ թէ «յաղթականները իրաւունք չունին դատելու պարտեալները եւ պէտք չէ պատուհաւ բռնեն նացիներուն կողմէ գործուած անիրաւութիւնները, ուրիշ անարդարութիւններ գործելու համար» : Սուր սլաքներ կ'արձակուին մասնաւորապէս Ֆրանսայի դէմ, որ վերջերս մաքսային զատ մը հաստատեց Սարի շրջանին եւ Գերմանիոյ միջեւ : Այս առթիւ սպառնալիքներ այ կ'ըլլան Սարի այն կաթոլիկներուն որ կը գործակցին Ֆրանսական իշխանութեանց հետ :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը վերադարձաւ Մ. Նահանգներէն, ուր գացած էր օգնութիւն խնդրելու : Հարիւր միլիոն տոլարի փոխառութեան մը խոստումէն զատ, վարչապետը յաջողած է 195.000էն 220.000 թոնի բարձրացնել Իտալիա ղրկուելիք արմտիքին քանակութիւնը, 7500 թոն գետնախնձոր գնել, բանակցիլ 50 ամերիկեան նաւեր գնելու համար եւն. :

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëtie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշտագոյն 14.45ին

ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՍՕՆ

Կը գործադրուին Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրէն ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը :

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Գօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Պ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Պ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65: Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Պ. Վ. Թօռունեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60 : Երգատօնին օրը սրահին կիչէն կը վաճառուին տոմսեր : Գիներն են 50էն 350 ֆրանք :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

(24 տարեկան)

Երուսաղէմէն նոր ժամանած , Յունուար 20ին ժամը 8ին Palais de Chaillotի Ազգ. թատրոնին մէջ, պիտի ղեկավարէ Concerts Colonneի խումբը :

Յայտագիրը կը բաղկանայ Շուպէրթի 8րդ սէնֆօնիէն, Պէթհովէնի 7րդ սէնֆօնիէն, իր գործերէն Poemes սէնֆօնիկ և Սմէթանայէն Մոլտաօն :

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր տ'Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի Միութեան կողմէ, 26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy : Գեղարուեստական ճոխ բաժին , երգ, արտասանութիւն, սպանիական պարեր : Ջազպէնտ մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հապէշեանի :

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Պ. Օնօսեանի : Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով : Մուտք 75 ֆրանք :

ԹԱՏՐՈՆ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի եւ մասնակցութեամբ «Սունդուկեան» թատերախումբի, Ոճրագործին Սէրը (դրամ) երեք արար, եւ «Մարդասպանութիւն մը» (զաւեշտ) մէկ արար, այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսացի երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սրնօն .

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼԻ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ԽՈՒՄԲԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, այս կիրակի 19 Յունուար, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 12 rue Tanneur, Aix : Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, եւ մասնակցութեամբ Կարտանի եւ Շրջանիս խումբերու, գեղարուեստական ուժերով : Պիտի խօսին Կարտանի քաղաքապետը՝ քաղաքացի ROGER LERDA եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Պիտի բեմադրուի Էքսի խումբին կողմէ «ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ»ը : Առնել Էքսի հանրակառքը կամ օթոքարը եւ իջնել Place Rotonde :

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, HOTEL CONTINENTALի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND-BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբին կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ : Մուտք 250ֆրանք : Այժմէն ապահովել սեղանները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՁՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Խմբագրութեամբ՝ Հր. Բալուեանի

80 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ, նուիրուած ամբողջութեամբ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին : Յօդուածներ ունին.—

Արսէն Եռհ. Սիմէոնեան, Զիթունի, Գասպար Իփէքեան, Շ. Նարդունի, Շ. Միսաքեան, Է. Ռիւզան, Տ. Փիրանեան, Հ. Սամուէլ, Տիկ. Գ. Փափազեան, Տիգրանուհի, Հուրի Իփէքեան, Ար. Սրապեան, Միսաք Միրզէ, Ն. Շիճակեան, Բարսեղ Հապէշեան, Կ. Երանեան, Ս. Ընտրիկեան : Ա. Ահարոնեանէն անտիպ եւ այլ բազմաթիւ էջեր : Նոյնպէս քրոնիկի շատ ճոխ բաժին մը :

Տարեկան բաժ. չորս թիւի համար 400 ֆր. : Արտասահման՝ 500 ֆր. : Հատով 100 ֆրանք :

Հասցէ .— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9) :

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆ
ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄԻՐԱՔԵԱՆ
Նշանուած

Վալանս (Նոր Սերունդէն) 11 Յունվ. Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէին ժողովը՝ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահը :

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Մուրատ Ակումբին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Ֆ. Հ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 3.30ին ընկերուհի Իշխանեանի բնակարանը, 25 rue de la Ville : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ անմիջապէս տեղեկացնել վարչութեանս՝ անունը եւ հասցէն այն բաժանորդին որ Յունուար 2ին Փարիզէն մեր Mandat չէքին թիւին վրայ 1750 ֆրանք ղրկած է եւ կտրօնին վրայ փոխանակ իր անունը գրելու, թերթին անունը նշանակած է :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ 15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի 9 Մարտ, 1947, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին : Centre Marcelin Berthelot, 28bis rue Saint Dominique :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յօգուտ պատերազմի հայ զոհերու յիշատակարանին, Մարտ 29ի շաբաթ գիշեր, Hôtel Georges Vի սալօններուն մէջ, ճոխագոյն յայտագրով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը հրապարակով իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տիկին Հախնազարեանի, Տիկին Այրամճեանի, Տիկին Դաւիթեանի եւ Պ. Պերճ Ջիլինկիրեանի որոնք իրենց նուէրներով եւ իրենց աշխատութեամբ օգնեցին մեր ընկերուհիներուն, Մանուկներու Օրուան տօնակատարութեան առթիւ :

Շրջ. վարչութիւն

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ Յունուար 25ին, շաբաթ երեկոյ Քոլիզէի սրահին մէջ :

Թատերական ներկայացում

Ֆր. Հայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ, 19 Յունուար , կիրակի ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ : Կը ներկայացուի Շիրվանզատէի ՉԱՐ ՈԳԻՆ : Մասնակցութեամբ Տէսինի թատերախումբի կարող ուժերու, ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի : Մուտքը ազատ :

ԱՐՇԱԿ ԱՐՍԷՆԵԱՆ կը փնտռէ Մանուկ Գավաֆեանը կօշկակար Պոլսեցի, զաւակը Նելլի եւ կինը Հերմինէ (ծնեալ Ստամպօլեան) , որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին : Տեղեկացնել Արսէնեանի, 20 rue Abbe Grégoire Grenoble (Isère) :

Կ'ուզուին

Դերձակի վարժ գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ : Լաւ վարձատրութիւն : Դիմել՝ Պ. ALOZIAN, 212 rue Raymond Losserand, Paris(14) : métro Porte de Vanves :

Կ'ուզուի

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ գործաւորուհիներ կամ նոր սորվողներ : Տեւական գործ : Դիմել ամէն օր (բացի երկուշաբթիէն) Au Tapis Vidal, 3 rue la Boëtie. Հեռ. Anj. 10-60 :

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ 6 Cité Martignacէն փոխադրուած է 7 rue Copernic, Paris (16). Métro: Victor Hugo կամ Boissière :

[illegible]

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը : Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Dameame — PARIS (13ᵉ)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Պետաս. 10 Տոլ.

Dimanche 19 Janvier 1947 Կիրակի 19 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19ᵉ Année Nº 4908-Նոր շրջան թիւ 547 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՄԱՅՐԵՆԻՔ

Երկու հիմնական նիւթեր, այնքան սերտօրէն կապուած իրարու որքան մարմինն ու միտքը:

Մէկը առանց միւսին պիտի դառնար փուշ: Ատոր համար ալ, երբ մէկի մասին կը խօսինք, անկարելի է միւսը անջատել: Մէկզի դնել:

Արդ, ունինք հայրենիքի կորիզ մը, որ հիմնուած ըլլալով արեւելեան Հայաստանի հողերուն վրայ, իբրեւ պետական լեզու կը գործածէ արարատեան բարբառը:

Միւս կողմէ, այդ հայրենիքը ընդունած է վարչական կարգուսարք մը, որ ամէն բան կը տրորէ, կը խմորէ, կը ձեւակերպէ համաձայն իր պատկերին:

Ինչպէս ճարտարարուեստն ու հողագործութիւնը, ինչպէս գրական - գեղարուեստական, ընկերային կամ տնտեսական շարժումը, լեզուն ալ հետզհետէ կը ձուլուի մասնաւոր կաղապարի մը վրայ: «Պլան» (ծրագիր):

Երբեմն յաջող են պատուաստները, բայց մեծագոյն մասով՝ խորթ, արուեստակեալ եւ այլասերիչ, կոշտ:

Այնպէս որ, բանուկ լեզուն, մանաւանդ լրագրականը դարձեր է կատարեալ խառնիճաղանճ:

Ամբողջ նախադասութիւններու մէջ հազիւ երկու-երեք հայերէն բառեր կը ժպտին վախն ի վախ:

— « *Ռուսները փորձում են ուրիշ* տերրիտորիաների զավթումով *ապահովել իրենց* ստրատեգիական *շահերը:*

— *Հայկական* Խովետական Սոցիալիստական ռեսպուբլիկայի բյուջե :

— Ցենտրոսոյուզի կոոպերատիւ դելեգացիայի *վերադարձը:*— Ռեվոլուցիան եւ կոնտրռեվոլուցիան *Գերմանիայում* ...

Իսկ եթէ բառեր ժողվէինք, դժուար չէր ամբողջ բառարան մը կազմել «պրեմիեր - մինիստրներով», «դեպուտատներով», «ակադեմիկոսներով», «օկուպացիա»ներով, «պարտիա»ներով եւ «խարտիա»ներով:

Ի վերջոյ ո՞ւր պիտի յանգի այս իսկապէս «ռէակցիոն էրուդիցիա»ն, որ չատ կը յիշեցնէ երբեմնի Ռէնիթորներու արշաւը՝ մեր մայրենի լեզուին մէջ:

Երբ այսպէս քմահաճօրէն, ողբալի կամ բռնի կ'օտարացնեն լեզուին ամէնէն ընտանի, բնական, վաւերական բառերը, ո՞վ պիտի կրնար ժխտել թէ ոգին ալ պիտի չօտարանայ հետզհետէ:

Զարկը այնքան խոր է, որ եթէ մենք լռէինք, մեռելները պիտի աղաղակէին:

Ի՞նչ աւելի մեծ նախատինք անոնց որ իրենց երակները քամեցին դարերով, թէեւ եւ դոյն տալու համար արդի հայերէնի զարգացման եւ արդիացման: Անոր քերականութեան, բառագիտութեան եւ շարադրութեան:

Ուրեմն թող չատ չտեսնեն, եթէ պարբերաբար կը յուզենք այս վրդովիչ հարցը, որուն արծարծումը չատ աւելի հոգածութիւն կը պահանջէ քան ինչ որ կարելի է ընել օրաթերթի մը նեղ սիւնակներուն մէջ: Օրը օրին եւ հեւ ի հեւ:

Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր» իր կարգին քննելով այս խնդիրը, աւելի կ'ընդլայնէ զայն եւ հետեւեալ հարցարանը կ'ուղղէ իր ամսական յաւելուածով (17 Դեկտ. 1946).—

Ա. Արեւմտահայ գաւառաբարբառներու նակատագիրը: Կրնա՞ն անոնք պահել իրենց գոյութիւնը եւ զարգանալ՝ ստեղծուած պայմաններէն նորն ալ :

Բ. Նոր ուղղագրութիւնը (Աբեղեան) կը համապատասխանէ՞ հայ լեզուի ոգիին եւ հիմնական կանոններուն: Ուղղագրական ի՞նչ բարեփոխումներ կ'առաջարկէք :

Գ. Անհրաժեշտ կը նկատէ՞ք օտար բառերու գործածութիւնը: Եթէ ոչ, ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք այս չարիքը սահմանափակելու համար զանէ :

Դ. Ի՞նչ կը կարծէք, որ ըլլայ պետական լեզուն մեր հայրենիքին մէջ (արեւելահայերէ՞ն, արեւմտահայերէ՞ն թէ երկուքին խառնուրդը): Ի՞նչ *կ'ուզէք որ ըլլայ* պետական լեզուն մեր հայրենիքին մէջ (արեւելահայերէ՞ն, արեւմտահայերէ՞ն թէ երկուքին խառնուրդը): Արեւելահայերէնը իբրեւ պետական լեզու ընդունուելու պարագային, ի՞նչ նակատագիր կը կարծէք որ ունենայ արեւմտահայերէնը :

Հարցումները լաւ չեն ձեւակերպուած, բայց պիտի պատասխանենք առանձին : — Շ.

ՕՐԷ ՕՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ՈՒԺԸ

Օրաթերթերը մէկ շաբաթ չհրատարակուեցան գրեթէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ :

Ուրիշ ատեն ալ պատահեցաւ այսպիսի դէպք մը, աւելի կարճատեւ: Աշխատաւոր բազմութեանց ուժն է որ իր յարաճուն թափով կը պարտադրէ իր կամքը:

Կ'ըսեն՝ առանց յեղափոխութեան չկայընկերային եւ տնտեսական կարգուսարքի յեղաշրջում, դրամագլուխներու ազգայնացում, եղերու արդար բաժանում, եւայլն, եւայլն:

Աւելի բնական ու բանաւոր չէ՞ք գտներ Ֆրանսայի խաղաղ յեղափոխութիւնը, որ եթէ քիչ մը դանդաղ կ'ընթանայ, գոնէ յետադարձ շարժումներէ դէմ ապահովագրուած է, արիւնն ալ խնայելով :

Մեզի նման օրօրոցէն իսկ *դեմոկրատ* ժողովուրդի մը համար աշխատաւոր բազմութիւններու այս միակամ ելոյթները հրճուանք միայն կրնան պատճառել :

Կարեւորը անոնց պահանջներուն արդար կամ անիրաւ ըլլալը չէ: Կրնան եւ չափազանցուած ըլլալ անոնք այս տագնապալի օրերուն համար:

Բայց այն ուժը ձոյլ ոսկիի նման ամուր ու կարծր, որ ինքզինքը կը պարտադրէ շատ անգամ իրական դէպքին մեղադին բռնադիրութեան, իրականութիւն մըն է, այսօր:

Ի՜նչ երանութիւն, եթէ զայն գործածեն միշտ զանգուածներու բարօրութեան համար: ՍՕՍԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայրենիքիս ճամբէքին

ԽՄԲ.— Առաջին չորս տունները: Ամբողջութիւնը ինը տուն է.—

Ես անցայ սարերով, ձորերով ծաղկաւէտ,
Զմրուխտէ հանդերով, ճամբէքով բուրաւէտ.
Զանգուի ափերով ես դանդաղ քայլեցի
Եւ նրա սառնորակ ջրերից խմեցի,
Ուր կոհակն է թափում մարգարիտ ու շող լալ,
Ուր որ օդն է մաքուր բիւրեղից էլ զուլալ:

Եւ Սեւանը տեսա՝ կապտաչեայ դիցուհին,
Ալմաստէ ցնցուղներ գեղանի վարսերին,
Որ անցեալը թաղած իր մամռոտ յատակում
Նազանուտ ծփանքով ափերին է փարւում,
Եւ ուժով մոգական հեռաւոր վայրերում
Գիւղերում, քիւղերում նոր լոյսեր է վառում:

Ոլորուն ճամբէքով քայլեցի ես առաջ,
Բացւեցին իմ դիմաց անտառները կանաչ,
Ուր ջահել եղջերուն մացառի թփի մէջ
Ընկերոջն է կանչում տարփանքով սիրատենչ,
Ուր հովերն են պատմում ծառերին դպրատ,
Հէքեաթներ նորանոր, հէքեաթներ անմոռ:

Արագածն է իմ դէմ որ հասած երկնքին,
Թօթափել է իր հին արիւնոտ ծիրանին,
Նա կապել է հիմա սառնածոյլ գօտիներ,
Նոր պսակ է դրել իր գլխին ալեհեր,
Եւ հանգիստ բազմելով ամպեղէն իր գահին,
Նա նայում է, ժպտում խնդացող Շիրակին:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ *կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտաւազդ արք.ի.— Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ ընդունեցէք մեր շնորհաւորութիւնները մեր բարեմաղթութեանց եւ օրհնութեանց հետ՝ Թեմիդ եկեղեցական դասուն եւ ժողովուրդին :*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *քրիստոնեայ դեմոկրատներու Միութեան նախագահը, Եակոբ Քայզէր, կը պահանջէ ժողովրդային քուէարկութեան ենթարկել որ եւ է դաշնագիր որ կը յօրինուի առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան: «Այս պայմանը անհրաժեշտ է, որպէսզի այն գերման ներկայացուցիչները որ պիտի ստորագրեն զայն, գերման ժողովուրդին անունով չարժած ըլլան եւ ապագային ազատ մնան վարկաբեկումէ: Հիթլէր ցեխին մէջ գլորեց այն Գերմանները որ ստորագրած էին Վերսայլի դաշնագիրը :*

Նախագահին ընտրութենէն վերջ

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Հանրապետութեան նախագահին ընտրութենէն անմիջապէս վերջը, Պ. Լէոն Պլում դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց, համաձայն Սահմանադրութեան 90րդ յօդուածին: Նորընտիր նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ, որ առաջին գիշերը երեսփ. ժողովին մէջ անցուցած էր, ուրբաթ առտու Ելիզէի պալատը վերադառնալով, զատ զատ խորհրդակցութեան հրաւիրեց բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները, որոշելու համար նոր վարչապետը: Սահմանադրութեան համաձայն, նշանակուած վարչապետը իր դահլիճը կազմելէ առաջ պէտք է Ազգ. ժողովին վստահութիւնը շահի: Մինչդեռ պատերազմէն առաջ, նշանակուած վարչապետը կառավարութիւնը կազմելով, խորհրդարանին կը ներկայանար:

Ուրեմն, վարչապետին անուանումէն վերջ, բաց քուէարկութիւն պիտի կատարուի, եւ եթէ բացարձակ մեծամասնութիւն շահի, անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ դահլիճին կազմութեան: Ազգ. ժողովին անդամներուն թիւն է տեսականօրէն 619, ուրեմն բացարձակ մեծամասնութիւնը պիտի ըլլայ 310: Ինչպէս կը յիշուի, Պ. Պ. Թորէզ եւ Պիտօ ձախողեցան վերջերս, չահած չըլլալով այս թիւը:

Ուրբաթ առտու ժամը 8.45ին նախագահը առաջին անգամ ունկնդրութեան ընդունեցաւ համայնավար կուսակցութեան երկու վարիչները, Պ. Պ. Թորէզ եւ Տիւքլօ: Տեսակցութենէն վերջ, երկուքն ալ մերժեցին որեւէ յայտարարութիւն ընել: Յետոյ ընդունեցան ժողովրդական Շարժումին, ընկերվարական կուսակցութեան, արմատականներուն, Ազատութեան կուսակցութեան (աջ) եւ միւս խմբակցութեանց ներկայացուցիչները: Ժամը 3ին նախագահը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Լէոն Պլումի հետ, որ յետոյ ներկայ եղաւ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմնի արտակարգ ժողովին: Երէկ, շաբաթ, համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն ալ բացառիկ նիստ մը գումարեց: Ընդհ. կարծիքն այն է թէ վարչապետութիւնը նորէն պիտի յանձնուի Պ. Լէոն Պլումի, որպէսզի խառն դահլիճ մը կազմէ, եւ գլուխ հանէ երկու հիմնական ծրագիրներ,— գիներու կրճատում եւ անգլօ-ֆրանսական զինակցութիւն :

★ *Զրոյցի մը համաձայն, Պ. Տիւքլօ (համայնավար) թեկնածու պիտի առաջարկուի Ազգ. ժողովի նախագահութեան: Լէոն Պլում եւ Մորիս Թորէզ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան:*

★ *Հանրապետութեան նախագահին որոշումով, ջնջուեցան պատիժները բանակին, նաւատորմին, օդատորմիղին մէջ եւ մէկ օր արձակուրդ շնորհուեցաւ (այսօր, շաբաթ):*

★ *Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան մասնակցեցան 883 երեսփոխաններ: Բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 442: Պ. Վէնսան Օրիոլ շահեցաւ 452 քուէ, ուրեմն տասը ձայն աւելի: Ժողովրդականներուն թեկնածուն՝ Շանփըթիէ տը Րիպ ստացած էր 242 քուէ, ձախակողմեան խմբակցութեան (արմատական) թեկնածուն՝ Կասէր՝ 122, պահպանողականներուն թեկնածուն Միշէլ Քլէմանսօ՝ 60: Ընտրութեան արդիւնքը յայտարարեց Ազգ. ժողովին Ա. փոխնախագահը, Պ. Ժաք Տիւքլօ, խորհրդարանին խանդավառ ունկնդրութիւնը յայտնելով եւ միութեան կոչ մը ուղղելով: Քուէարկութիւնը տեւած էր մէկ ժամ 45 վայրկեան, քուէահամարը՝ 45 վայրկեան: Հազարաւոր քաղաքացիներ բարեւի կեցած էին ճամբաներուն վրայ, երբ նախագահը Վերսայլէն Ելիզէի պալատը կ'առաջնորդուէր ընկերակցութեամբ Պ. Լէոն Պլումի :*

Ծանր կացութիւն Յունաստանի մէջ

Յունաստանի դիմադրական ճակատի աջակողմեան թեւին վարիչներէն զօր. Զէրվաս սպառնաց լեռ բարձրանալով կռուիլ «համայնավար հրոսախումբերուն» դէմ, եթէ ազգ. միութեան կառավարութիւն մը չհաստատուի: Զօրավարը, որ 56 տարեկան է եւ խորհրդարանին մէջ ունի 25 կուսակիցներ (Ազգ. կուսակցութիւն), կ'ըսէ թէ Ցալտարիս չկրցաւ բարեկարգութիւնը վերահաստատել եւ չատ չանցած ինք եւ իր հետեւորդները պիտի ստիպուին միանալ անոնց որ կը հալածուին եւ կը ջարդուին համայնավարներուն կողմէ: Այն ատեն են պիտի դառնամ հասարակ զինուոր մը, զինեալ քաղաքացի մը, օգնելով անոնց որ հոգեվարքի մատնուած են: Համայնավարական ծրագիրը պարզապէս հետեւեալ իմաստն ունի,— եթէ Յունաստանը կ'ուզէ ապրիլ, պէտք է դառնայ կամուրջ մը սլաւականութեան՝ տարածուելու մինչեւ Եգէական ծով: Յոյն համայնավարները այս կռիւը կը մղեն Սլաւներու հրամանով, եւ եթէ յաջողին, Յունաստանը պիտի յանձնուի Սլաւներուն: Յունաստան զինուորներու պէտք ունի, Թաղաւորէն մինչեւ յետին Յոյնը պէտք է պաշտպանեն Յունաստանը »:

Զօրավարը, որ ինքզինքը կ'անուանէ «Համայնավարութեան թշնամի թիւ 1», հետեւեալ կերպով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ.- էջ)

ՈՉ ՄԷԿՈՒՆ ԳՈՐԾԻՔ

Փոքր ազգերը ընդհանրապէս շատ կը պատուհասուին, երբ անոնց շուրջ մեծերու շահերը կը բախին։ Անցնող պատերազմը այդ ուղղութեամբ մեզի տուաւ բազմաթիւ օրինակներ ։

Գերմանիոյ մասին շատ խօսուած է, համբաւաւոր էր անոր հինգերորդ զօրասիւնը։ Նացիները նախ ներքնապէս կը կազմակերպէին իրենց կողմնակիցները, որոնք կը դիւրացնէին արտաքին յարձակումը ու ամբողջական անձնատուութիւնը։ Իրողութիւն է որ Դեմոկրատ ճակատն ալ տարբեր անուններով պայքարի նոյն մեթոտին կը դիմէր, պէտք է ըսել աւելի մեծ թափով, աւելի մեծ յաջողութեամբ։ Իտալիան, Պալքանեան ազգերը, Ֆրանսան դրաւուեցան նախ ներսէն։ Ամէն մէկ երկրի արքայական տունը, վարիչ դէմքերը ամէնէն առաջ ձեռք անցուեցան։ Ի զուր տեղը չէ որ Ռումանիոյ Միհէլ Թագաւորը Մարաջախտ Սթալինէն երկաթեայ խաչ ստացաւ, իսկ Իտալիոյ Վիկտոր Էմանուէլը իր երկրին անձնատուութիւնը կազմակերպեց, փոխանակ պատերազմ մղելու ։

Մեծ պետութիւնները այնքան յաճախ օգտագործեցին փոքր երկիրները ու անոնց վարիչները որ դաւաճան բառը այլեւս կորսնցուց իր իմաստը ։ Մեծերը առաջին անգամ իրենք եղան Հիթլէրին այցելողները ու մեծագոյն գործակցութիւնները հաստատողները, չմոռնանք Միւնիխը եւ 1939 Օգոստոս 24ի գերման եւ ռուս բարեկամութեան դաշինքը։ Բայց անոնք ոչ մէկ դատարանէ վճիռ ստացան, որովհետեւ ինչ որ Արամազդին ներելի է եզին ներելի չէ ։

Փոքրերը խաղեր փորձելու առեն, ոչ միայն դաւաճան նկատուեցան, այլեւ ծանրօրէն տուժեցին։ Վայ եկաւ փոքր ազգի մը գլխուն եթէ մեծերը չկարողացան համաձայնիլ անոր ճակատագրին շուրջ։ Ահա Յոյները, Լեհերը, Հրեաները ինչ արիւնալի պայքարի մէջ ընկած են։ Պատահած դէպքերու ետին ճարտարօրէն քօղարկուած են մեծագոյն հեղինակները ու բեմին վրայ են փոքր ազգերու թշուառ զաւակները որոնք չեն գիտեր թէ որո՞ւ հաշուին եւ ի՞նչ գործ է որ կը կատարեն, այնքան նուիրական նշանաբաններ հրապարակ դրուած են։

Շատ դիւրին է դիմացինին թերութիւնը տեսնել ու բարի խրատներ տալ։ Բայց ինչքան դժուար է որ մէկը կամ ազգ մը ըմբռնէ իր ողբալի կացութիւնը ։

Առաջին համաշխարհային պատերազմին կորսնցուցինք մէկ միլիոն ժողովուրդ եւ հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող Հայրենիք մը։ Պատճառներու մասին կարելի է շատ բան ըսել, մէկ կէտ բացայայտ է, զոհ գացինք մեծերու դինաբախումին որմէ ոչ մէկ շահ կը սպասէինք։ Եւ ինչպէ՞ս շահագործուեցաւ մեր ժողովուրդը, զոհին կաշին քերթելու աստիճան։ Մեծ պետութիւն մնա՞ց որ անոր վնաս չհասցնէր ։

Դառնանք մեր ժողովուրդի ներկայ կացութեան։ Երջանիկ ենք որ մեր շուրջ մեծերու պառակտումը այնպէս չէ, ինչպէս որ է Լեհերու, Սերպերու, Յոյներու պարագան։ Գոհ ենք որ պայքարի նպատակով զանցառելի քանակ մը նկատուելով, կողմերը իրենց պայքարի ճամբու վրայ մեծ արժէք տուած չունին եւ կամ փոքր խղճահարութիւն մը ունին որ անցեալին այնքան շահագործուած ու արիւնաքամ դարձած տարր մըն ենք ։

Բայց կարելի չէ ըսել թէ ցանկութիւններ չկան այդ շահագործումին համար, երբ ինքնամատոյց տարրեր չեն պակսիր մեր ժողովուրդին մէջ, քօսոտ էշով մեծերու կարաւանին խառնուելու, Սանչօ Փանչօյի դերին մէջ մտնելու փափաքով ։

Մեր վիրաւոր ու զգետնուած ժողովուրդը Սփիւռքի մէջ պէտք չէ շահագործուի մեծերէն ոչ մէկուն կողմէ, որոնց ամէն մէկուն իր արեան տուրքը տուած է առաւելագոյն չափով։

Չակերտները բանանք։ Խ. Միութիւնը արտօնեց Հայերու ներգաղթը եւ յոյսեր կը ներշնչէ որ պիտի ապահովէ մեր կորսնցուցած հողերու վերադարձը։ Ազգովին երախտապարտ ենք եղածին ու լինելիքին համար, թէեւ ան իր պարտքն է որ պիտի հատուցանէ։ Բայց ան իրաւունք չունի մեր ժողովուրդէն որոշ տարրեր օգտագործելու այն աստիճան որ օտար, մասնաւորապէս արաբական երկիրներուն մէջ ամէն Հայ նկատուի Սովետներու մէկ օրկանը։ Խ. Միութիւնը հզօր պետութիւն մըն է, պայքարի բազմաթիւ միջոցներ ունի, օգտագործուելիք ու աւելի զօրաւոր պետութիւններ շատ կան։ Հայութեան խնայելու է իր ոյժերը ու իր աշխատանքը ազգային մարզէն անդին անցնելու չէ ։

Դառնանք հակախորհրդային պետութիւններուն։ Դիտելի է որ ասոնց սպառնալիքը միայն հիւլէական ռումբով եւ նաւատորմներու այցելութեամբ չէ որ կը կատարուի, նոյնպէս ելոյթներ կը կազմակերպուին քաղաքական գետնի վրայ, տարակարծութիւններ կը հրահրուին։ Միջազգային մամուլին մէջ Սովետներուն դէմ լոյս կը տեսնեն գրգռիչ, վարկաբեկիչ լուրեր ։ Ցայտնապէս կը քաջալերուի ամէն դժգոհութիւն որ Սովետներուն դէմ ուղղուած է, միշտ ազատութեան, արդարութեան ղեկեցիկ ու հմայիչ նշանաբաններուն տակ։

Արտասահմանի բազմաթիւ երկիրներու կարեւոր կեդրոններու մէջ ցրուած մեր ժողովուրդը, անոր ղեկավարութիւնը, պաշտօնական ու անպաշտօն մարմինները անարժէք ոյժ մը չեն մրցակից մեծերուն համար։ Ուշիմ հայ ժողովուրդի զաւակները ու Հայկ. Դատի բարոյական մեծ վարկը արժէքաւոր զանձեր են, մրցակցութիւններու ընթացքին իրարու դէմ գործածելու համար։

Գուտ մը խելք եւ քիչ մը հայրենասիրական զգացում կը բաւէ որ ամէն Հայ զգոյշ ըլլայ այդ խաղերուն գործիք դառնալէ։ Այնքան մեծ եւ ողբերգական եղած է մեր ունեցած փորձառութիւնը այդ մրցակցութիւններուն մէջ ։

Հայկ. Դատը պաշտպանած չենք ըլլար, եթէ օտար երկիրներու մէջ, ուր հիւրասիրուած ենք, հանդիսանանք սովետական քարոզիչներ։ Մեր Հայրենիքը նման պահանջ մը չունի իր զաւակներէն։

Նոյնպէս մեր ժողովուրդին շահը չի պահանջեր որ պատմական այս ժամանակաշրջանին, երբ Հայաստանի ազգային պահանջները կ՚արծարծուին, մեր ուշադրութիւնը ցրուենք ու հրահրենք մեր դժգոհութիւնները Սովետներու դէմ։ Այդ քայլին անմիջական արդիւնքը պիտի ըլլայ մեր թշնամիին վրայ կատարուած ճնշումին թեթեւցումը ու պիտի կորսնցնենք նոյնիսկ կանխիկը ։ Պիտի նմանինք անոր որ երբեմնի ոսկորը կը ձգէ, անոր շուքին ետեւէն վազելու համար․․․ ։

Ոչ սովետներու եւ ոչ ալ հակասովետ ուժերու ձեռք գործիք պիտի չդառնանք, պահելու ենք մեր քաղաքական գործունէութեան անկախութիւնը։ Մանաւանդ ինքնամատոյց պէտք չէ ըլլանք։ Դժուար, խութերով լեցուն ճամբայ մը, բայց միակ փրկարար ուղին զերծ պահելու համար մեր ժողովուրդը այլազան փորձանքներէ ։

ՀԱՅՈՐԴԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Սողոմոն Տարօնցի

ԽՄԲ.— Երեւանի թերթերէն, մեր հայերէնով.—

Սողոմոն Տարօնցին շատ է գրած. անոր մասին յաճախ խօսուած ու գրուած է։ Եւ այսօր բանաստեղծութեան ասպարէզն ու կամուրջներն անցած, ժողովուրդէն բանաստեղծի կոչում ստացած՝ ան մտած է իր հունին մէջ. լուսաբաններ է իր շուրջն ստեղծած կարծիքները ու կը ստեղծագործէ՝ խաղաղիկ․․․

Որքան ստեղծագործող, նոյնքան ստեղծագործական կեանքի պատմութիւն, իւրաքանչիւրը բնական ու մարդկային։ Բայց կայ բան մը, որ ստեղծագործ ըլլալու նախապայմանն է,— ինքնաճանաչում, իրերու բազմապիսութեան մէջ իր սիրտը մօտը գտնել ու որոշել։ Տարօնցին ինքնաճանաչ բանաստեղծ է։

Ծնած է 1904ին, Մուշի Բուլանըխ գաւառի Կոփ գիւղին մէջ, նահապետական ընտանիքի զաւակ ։ Հայրը եղած է ուսուցիչ. գրած է ազգագրական, բանասիրական յօդուածներ։ Մայրը՝ անգրագէտ գեղջկուհի, բայց սրամիտ ու հմայքով պատմող։ Սողոմոն նախնական կրթութիւնն ստացած է իր հօր մօտ, անոր ղեկավարած «Սահակ-Մեսրոպ» դպրոցին մէջ։ Բանաստեղծի հաւաստիացումով՝ գրականութեան ու գեղեցիկի հանդէպ սէրը իր մէջ արթնցնողը եղած է իր առաջին ուսուցիչը՝ հայրը։ Տարօնցիի մանկութիւնն ալ անցած է մեր ժողովուրդի ճակատագրին վերջին մղձաւանջի մէջէն։ Օսմանեան Թուրքիոյ արիւնալի կոտորածներէն մազապուրծ՝ կը փախչի Կովկաս։ Ուսումը կը շարունակէ Լենինականի, յետոյ Երեւանի պետական համալսարանին մէջ, ուր պատմագրական ճիւղը կ՚աւարտէ 1930ին։

Սկսած է գրել շատ երիտասարդ հասակին մէջ. իր առաջին գրութիւնը տպուած է 1925ին։ Իր գրական գործունէութեան երկու տասնամեակի ընթացքին, Տարօնցին հրատարակած է մօտ երեսուն գիրքեր.— «Արագոտ», «Սերունդների երգը», «Դարերի լեգենդը», «Բանաստեղծութիւններ» ։ Պատերազմի տարիներուն գրած է «Թաղմի շեփոր», «Պատերազմը», «Կրակ», «Կրակի փառուղիներով» ժողովածուները, «Ասպետ Լիպարիտը», պատմական բանաստեղծութիւնը եւ կարգ մը մանկա-պատանեկան գիրքեր։ Շուտով լոյս կը տեսնեն «Դաւիթ Բէգ» խորագիրով նոր ժողովածուն եւ «Քեռի Մխոն» բանաստեղծութիւնը ։ Այժմ տպագրուելու համար կը պատրաստուի «Ոսկեվազ» եւ «Գարունն իմ աշնան մէջ» քնարերգական բանաստեղծութիւններու շարքը։ Քանի մը տարի է Տարօնցին կ՚աշխատի «Սասունցի Դաւիթ»ի մշակման վրայ, որուն ենթագրուած տասնըհինգ հազար տողին կէսը արդէն գրուած է։ Ան կը զբաղի նաեւ թարգմանութիւններով։ Թարգմանած է արեւմտեան, եւրոպական, ռուսական, արեւելեան եւ սովետական բազմաթիւ բանաստեղծներէն։

Այն տեղը զոր Սողոմոն Տարօնցին կը գրաւէ այսօր սովետահայ բանաստեղծութեան մէջ, մեր գրականութեան մատուցած նշանակելի վաստակով ու ծառայութեամբ միայն կրնար նուաճել։ Եւ իսկապէս մեր ներկայ բանաստեղծութեան մշակոյթին, մեր բանաստեղծութեան ընդհանուր մշակոյթի բարձրացման գործին մէջ, իր որոնումներու բաւական երկար ճամբուն վրայ, Տարօնցին ստեղծած է բան մը՝ որ եզակի կը մնայ մեր ընդհանուր գրականութեան մէջ։

Լակոնական ու կուռ ոճը, սեռին բազմազանութիւնը (բանաստեղծութիւն, դեղօն, քառեակ, քնարերգական փոքրիկ բանաստեղծութիւններ, եւ այլն), զգացական զեղումներու գրեթէ բացակայութիւնը, ձեւի եւ արուեստի մշակուածութիւնը եւ պատշաճ մշակոյթը, Տարօնցիի բանաստեղծութիւնը կը դարձնեն կիրթ, դասական բանաստեղծութեան ոճի ջատագով մը։

Սողոմոն Տարօնցին խորհրդահայ գրականութեան մէջ խոհական բանաստեղծութեան ներկայացուցիչներէն մէկն է, հիմնական խառնուածքով խոհուն քնարերգու։ Անոր բանաստեղծութիւններուն մէջ իրականութիւնը կը շնչաւորի ոչ այնքան յուզական թրթիռներով, որքան բազմազանօրէն մասնակիցուած խորհրդածութիւններով։ Տարօնցիի ստեղծագործական միտքը՝ բազմերանգ ու հարուստ ընդգրկումներու ընդունակ է։ Անոր բանաստեղծական հետաքրքրութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն բնութեան, սիրոյ, հայրենիքի կամ ուրիշ՝ այնպէս ըսուած, գրական գործածութեան՝ մէջ ։

Ս. Տարօնցիի բանաստեղծութեան այս լայն հորիզոններուն մէջ, ուրոյն ջերմութեամբ ու սիրով, հայկական ազգային ժողովրդական ոգիի արժէքներով ու արժանիքներով ներշնչուելու մեղմ՝ բայց խորունկ զգացում մը կայ։ Բանաստեղծի հայրենասիրական միտքը, խորհրդային կեանքի այսօրուան բարձունքին կանգնած, խորադիտին կը նայի մեր պատմութեան զիկզակ ու մթին ճամբաներուն։ Կ՚աշխատի տեսնել այն կենսաչողը, որ մեր ժողովուրդի ժամանակներուն ու փոթորիկներուն մէջէն առաջնորդեց ու հասցուց այս փրկութեան ափը։ Անոր ստեղծագործութեան մէջ ներկան ու անցեալը ձուլուած են։ Անոնք փոխադարձաբար իրար կ՚իմաստաւորեն։ Անոր «Պատմական քառեակներ» եւ «Գիւղական քառեակներ»ուն մէջ մեր մեծ նախնիքներուն նուիրուած բազմաթիւ հնչեակներ կան, որոնք բարձր հայրենասիրութեան եւ բանաստեղծական շողուն ձիրքերու պտուղներ են։ Անոնց մէջ բանաստեղծը երեւան է բերած, մեր հեռաւոր անցեալի հիմնական ճանաչում, մտքի յագեցած հասունութիւն։

Տարօնցիի բանաստեղծութիւնն ունի նաեւ ուրիշ յատկանշական կողմ մը, որ կենսականօրէն անհրաժեշտ է ճշմարիտ գրականութեան համար ։ Առիկա իրականութիւնը, անոր երեւոյթներն իրենց բարդութեան ու հակասութիւններուն մէջ տեսնելու բանաստեղծական խառնուածքն է։ Ճըշմարիտ ստեղծագործութեան այդ յատկանիշը խորապէս գնահատելի՞ է ո՛չ միայն իրեն՝ Տարօնցիի բանաստեղծութեան, այլ առ՛ հասարակ խորհրդահայ գրականութեան համար, երբեւ ձգտում դէպի իրականը։ Ահա «Անհետ կորածի մասին» եւ «Մաղթանք» բանաստեղծութիւնները՝ գրուած պատերազմի օրերուն ;

Եւ ամէն անգամ, երբ մի մարդ է մեռնում ;
Թւում է, թէ հողը թեթեւ է դառնում,
Այնինչ նա յաւերժ է, ու ծորն է գալիս :
Մինչ անհետ կորածը, կորածը, սիրելիս ,
Նման է աստղի ոլորտից ընկնող ,
Որ չունի էլ շիրիմ, որ չունի էլ հող :
Սրտակէր տխրութեամբ մի խորը մորմոքով՝
Կայ մի սիրտ՝ որ անհետ կորածին անդարձ
Ուղիներ է գծում՝ յոյս ու վերադարձ,
Կայ մի սիրտ, դա մայրն է, որ աղի արցունքով
Լցնում է անդորրող յոյս ձէթը ծովին,
Վառում է փարոսը, նայում է հեռուին,
Որ գուցէ խաւարտչին անյայտից առկայ
Կորածը անխարխափ դէպի ափ դուրս գայ :

Ահա, մայրական մարդկային հոգիի էութեան ճանաչում ու բանաստեղծական վեհացում։ Այս բանաստեղծութեան մեր իրականութեան յուզական թարմութիւնը, բանաստեղծական զգացումով եւ դասական վսեմութեամբ է պսակուած ;

Թերեւս օր մը, գեղեցիկ օր մը,
Գամ այնտեղ կանաչ ծովափը Խրիմ ,
Գլուխս հակած, սիրտս վիրաւոր
Փնտռեմ շիրիմդ, իմ քաջ մտերիմ :
Փնտռեմ շիրիմդ, փառքով պսակուած ,
Յանկարծ չգտնեմ ու փղձկամ լուռ :
Լամ ու հեկեկամ ու վշտով բեկուած
Սուրբ շիրիմների մօտ կանգնեմ տխուր :
Նայեմ, եւ ապա ծնկաչոք, խանդաղատ
Այնտեղ, Խրիմի կանաչ ափերում ,
Համբուրեմ ազնիւ շիրիմները այդ.
Եւ զգամ, որ քեզ, քեզ եմ համբուրում :

Տարօնցիի գրիչն ընդունակ է երկնելու այսքան անկեղծ, ջերմ ու յուզական տողեր, տողեր, որ չես գիտեր, թէ բառե՞ր են, թէ հոգեխօս երգի ելեւէջներ, ողբ, խորունկ մարդկային զգացումներ։ «Մաղթանք», «Անհետ կորածի մասին», «Կարօտ», «Նամակը», «Հերոսի շիրիմը», «Թաթուլ Հուրեան», «Հրաժեշտի խօսքերից», «Յասմինա» եւ պատմական կարգ մը բանաստեղծութիւններ՝

Գիրք մը զոր պէտք է գովել

Արարատեանի եւ Կարապետեանի գրքին ամէնէն հետաքրքրական, ամէնէն կարեւոր եւ ամէնէն դժուար մասն այն է, ուր հեղինակները կ'աշխատին ճշդել բոյսերուն անունները հայերէն լեզուով, — այդ մասն է որ պիտի ներկայացնենք մեր այս վերջին յօդուածով։

Անոնք որ զբաղած են բառարաններով, գիտեն թէ ի՛նչ լաբիւրինթոս ստեղծուած է բոյսերու անուններուն շուրջ, — եւ հինէ՛ն ի վեր, եւ ամէ՛ն ժողովուրդի մէջ։ Փրոֆ. Վահան Արծրունի կը խոստովանէր իր կրած դժուարութիւնները, դուրս լուծելու լաւագոյն ձեւը կը կարծէր անել բառարան մը եւ սխալին պատասխանատուութիւնը ձգել անոր վրայ՝ որմէ առած էր։ Զիթունի կը հետեւի Վասպուրականի ժողովուրդին բառամթերքին, մեթոտ մը որ շատ գնահատելի է, բայց որոշ վերապահութիւն անհրաժեշտ է, որովհետեւ ինչ որ ճիշդ է Վասպուրականի մէջ՝ ճիշդ չէ տարբեր գաւառներու մէջ, — այսպէս եւ Ֆրանսացիներու մօտ, որոնք հիւսիսային գաւառներու մէջ տարբեր, հարաւային գաւառներու մէջ տարբեր անուններ տուած են միեւնո՛յն բոյսին։ Բասմաջեան կը հետեւի Իպն-էլ Պայթարի եւ Լըքլէրի աշխատութեան ցուցումներուն։ Տոքթ. Արթինեան կը նախընտրէ բաղդատական մեթոտը, հիմնուած մատենագրական վկայութիւններու, ժողովրդական ճանաչումներու եւ բուսական կազմախօսութեան վրայ, — ամէնէն ընտիր ձեւը, որ սակայն դարձեալ բացարձակ չէ՝ նկատելով որ մատենագրական վկայութիւնները ճիշդ չեն յաճախ, բոյսերը անուն փոխած են դարերու ընթացքին. այսուհանդերձ identificationի իր կատարած փորձերը իսկապէս վճռական կը մնան։ Ալիշան եւս կը թուի թէ կը հետեւի Իպն-էլ Պայթարի, — դժբախտաբար աղբիւր չի յիշատակեր։ Ն. Բիւզանդացին կը յենու բառաքննական պրպտումներու եւ հին վկայութիւններու վրայ։ Քաջունի կ'ընդօրինակէ աւանդական անունները, ճիշդ ինչպէս Սափարեան, եւ քիչ մըն ալ ստուգաբանութիւն կը փորձէ։ Մենեվիշեան բուսական յոգնած է իր ճշդումներուն մէջ, զորս կ'արժեւորէ յաճախ գաւառական անուններով։ Դժբախտաբար չեմ կրցած ուսումնասիրել Ստ. Ռուշքեանի բառարանը, ձեռագիր ի Վիէննա, որ բաղդատութեան այլապէս հետաքրքրական փաստեր կրնայ տալ բուսական անուններու քննութեամբ զբաղողին։ Վերջերս, Վենետիկ տուաւ նոր դէմք մը այս ասպարէզին մէջ, Հ. Ֆէրահեան, որուն քննութիւնները [illegible] խոստումներ կուտան։ Այստեղ անկարելի է չյիշատակել Արմենակ Պետեւեանի բուսաբանական բազմալեզուեան արժէքաւոր բառարանը (անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, գերմաներէն, իտալերէն, թուրքերէն, հայերէն եւ լատիներէն), տպ. Գահիրէ, 1936ին, որ նոյնիսկ իբրեւ դասագիրք կը ծառայէ Փարիզի դեղագործական համալսարանի ուսանողներուն, հակառակ հայերէն կարգ մը բուսանուններու մասին անհրաժեշտ վերապահութեան։

տղերգակ ու խոր բանաստեղծական հոգիի հաւատքներ են։

Սողոմոն Տարօնցի մարդն ու բանաստեղծը, այս բանաստեղծութիւններուն մէջ երեւան եկած են, իրենց իսկական խառնուածքով, առանց պատմական շրջագգեստի ու յաւակնութեան։ Այս «մերկութեամբ» ան իսկապէս խռովիչ, ստեղծագործ ու տաղանդաւոր է։ Դժբախտաբար Տարօնցին միշտ այդպէս չի լսեր իր ներքին ձայնը։

Նորհրդահայ բանաստեղծներէն ոչ ոք անցեալի բանաստեղծութենէն այնքան առատօրէն չի սնանիր, որքան Տարօնցին։ Ատիկա սնունդի բանաստեղծական ձեւերու ու միջոցներու լոկ մեքենական փոխառութիւն չէ. նոր բովանդակութիւնը հին՝ տակաւին կենսունակ ձեւերու մէջ դնելու անխուսափելիութիւն չէ, այլ ստեղծագործական որակ, որ Տարօնցիի բանաստեղծութեան թէ՛ թուլութիւնն է, թէ ուժը։

Ս. Տարօնցին շատ յաճախ կը կորսուի իրականութենէն։ Կը փակուի ինքն իր մէջ եւ կը սպրդի իրենց ժամանակը ապրած գիրքերու հին խոհերով։ Երեւոյթները անցեալի բանաստեղծական չունչով տողորելը՝ Տարօնցիի բանաստեղծական հիմնական թերութիւնն է, որ անոր բանաստեղծական խօսքը զգալի կերպով կը զրկէ թարմութենէ, փայլէ եւ ներգործման ուժէ ու զայն կը դարձնէ պաղ ու անմատչելի։ Բայց Տարօնցին, ինչպէս ցոյց տուինք վերը, օժտուած է իրականութիւնը տեսնելու իմաստուն կարողութեամբ; անով ապրելու եւ ներշնչուելու քաղաքացիական աշխուժութեամբ։ Ստեղծագործական կանուխ շրջանէն, բանաստեղծը ներշնչող հիմնական նիւթերն են եղած՝ երիտասարդութիւնը, արիութիւնը, գեղեցկութիւնը, պայծառութիւնը եւ իմաստալից կեանքը։ Այդ նիւթերը այսօր ալ կը մնան եւ հաւանաբար միշտ ալ կը հանդիսանան անոր ստեղծագործական բերրի դաշտը։

Խ. ՓՈՂՈՍԵԱՆ

Իսկ թէ ինչ մեթոտով բուսական անուններու ճշտում կը կատարեն Հայաստանի 2 երիտասարդ գիտնականները (ինծի ծանօթ չէ։ Կը տեսնեմ որ կ'երթան կը գտնեն բոյսը բնութեան մէջ, ծանօթ լատինական անունին՝ կը փնտռեն ժողովրդական անունը, — այսքանը դիւրին է։ Բայց երբ կը փնտռեն հայ գրական անունը, ա՛յդ է որ դժուար է։ Այսուհանդերձ բաղդատեցի կարգ մը գրական անուններ եւ տեսայ, որ մերժել կարելի չէ։

Այժմ քանի մը օրինակներ. —

1.— **Nymphaea alba.**— Զանց կ'առնեմ ստուգաբանութեան մասին յարուցուած վէճը, — Նիլուփէր (Նեղոսի ծաղիկ) թէ նունուփար (հմրսնա-ծաղիկ)։ Ջրային այս բոյսին, որ շատ սիրելի է մեր բանաստեղծներուն՝ նունուփար անունով, կուտան երեք անուն, — ջրաշուշան, հարսնամատ կամ կուկոռ սպիտակ։

«Հանդիպում է Ստեփանաւանի ու Ապարանի շրջաններում՝ կանգնած եւ դանդաղահոս ջրերում։ Ծաղկում է ամառուայ ամիսներին։ Տերեւների եւ կոթունների մէջ կայ օդատար հիւսուածք, անցքերի մէջ յատուկ աստղաձեւ մազիկներով, որոնք պաշտպանում են խղուկներից։ Հերձանցքներ կան միայն տերեւի վերին մակերեսին, որը մոմաշերտի շնորհիւ չի թրջւում։ Հերձանցքի բերանին կան մազիկներ։ Կոթունների երկարութիւնը կախուած է ջրերի խորութիւնից։ Ծաղկաթերթերը ներկայացնում են բոլոր անցումները բաժակաթերթից մինչեւ առէջները. տերեւի ձեւափոխութեան կլասիկ օրինակ է։ Գիշերը ծաղիկները փակւում եւ սուզւում են ջրի մէջ։ Պտուղները հասունանալուց յետոյ իջնում են ջրի տակ, որտեղ [illegible] են։ Ազատուած սեւ սերմերը, օդով լի յատուկ ծածկոցի շնորհիւ, երես են բարձրանում եւ լողում։ Տարածւում են նաեւ ձկների միջոցով, որոնք ուտում են ծածկոցը։ Մատաղ կոճղարմատը գործ է ածւում որպէս սնունդ, հինը՝ դաբաղելու եւ ներկելու համար։ Բոլոր մասերը կապող յատկութիւն ունեն եւ ժողովրդական բժշկութեան մէջ գործ են ածւում փորլուծի դէմ»։

2 — **Typha latifolia.**— Լատիներէն անունը կը ծագի յունարէն թիփոս (ճահիճ) բառէն։ Ֆրանսացիները բազմաթիւ անուններ կուտան այս ճահճային բոյսին, — թարգմանութեամբ՝ աշտանակ, ապակառ, փնջիկ։ Անգլիացիները՝ կատուի պոչ։ Թուսերը այդ բոյսին ծաղիկներուն աղուամազը կը գործածեն լնդախտի դէմ, ուրիշներ՝ այրուածքի դէմ։ Բազմաթիւ գործածութիւններ ունի այս բոյսը Ամերիկայի, Պարսկաստանի, Չինաստանի մէջ եւ այլուր, — զանց կ'առնեմ (այդ ամէնը տեսնել իմ [illegible])

Արարատեան եւ Կարապետեան կուտան երկու անուն, — որձախոտ եւ կեռոն լայնատերեւ։

«Հանդիպում է համարեա բոլոր շրջաններում, ափից ոչ հեռու, սակաւ՝ առուների մէջ։ Կեռոնի բոլոր տեսակները միատուն բոյսեր են, փոշոտւում են քամու միջոցով։ Պտուղները մազիկներ ունեն եւ տարածւում են քամու միջոցով։ Տերեւներն ունեն ուժեղ զարգացած օդատար հիւսուածք։ Տերեւածոցերը հեշտութեամբ շարժւում են ցօղունի շուրջը, որ քամուց պաշտպանելու յարմարանք է։ Տերեւածոցերի ներքին մակերեսին լորձ է արտադրւում, որը նրանց պաշտպանում է ցօղունին չփւելուց։ Ցօղուններն ու տերեւներն օգտագործում են խսիր հիւսելու եւ տանիքները ծածկելու համար։ Կոճղարմատը կարող է գործածւել որպէս սնունդ»։

3 — **Glyceria fluitans.**— Այս բոյսին մասին խօսած եմ փրոֆ. Վ. Արծրունիի բառարանին նուիրուած իմ յօդուածաշարքիս մէջ։ Արարատեան եւ Կարապետեան կուտան երկու անուն, — բաղախոտ կամ փսիկխոտ լողացող, (Ա. Պետեւեան կուտայ երրորդ մը, կորդոզ)։

«Հանդիպում է Ստեփանաւանի ու Սեւանի շրջաններում՝ գետերի, առուների, լճակների եզրերին եւ խոնաւ մարգագետիններում։ Նոր ընձիւղներ տալու մեծ ընդունակութիւն ունի, այդ պատճառով էլ շատ յարմար է երկար ժամանակ ջրի տակ գտնւող մարգագետիններում աճեցնելու համար։ Հատիկը լաւ կեր է թռչունների համար։ Հատիկներից մանրայա կրուպա են պատրաստում, (Փրոֆ. Արծրունի «մաննախի հատիկ» թարգմանած էր, տարրագծուած երկու բառերը), որը ջրի մէջ խիստ ուռչում է, լաւ համ ունի եւ շատ սննդարար է։ Լաւ կերաբոյս է»։

4 — **Caltha polypetala.**— Լատիներէն անունը, ծագումով յունարէն, կը նշանակէ կողով՝ ծաղկապսակին ձեւին համար։ Անգլիացիները Մարիամ-մօր ոսկի կը կոչեն, որովհետեւ ոսկիով լեցուն կողովի նման կը բացուի Աստուածածնայ տօնին օրերուն։ Ֆրանսացիները կը կոչեն populage, որովհետեւ կը բուսնի բարտիներու կողքին։

Արարատեան եւ Կարապետեան կուտան երեք անուն, — ցունգի բազմաթերթ, ծղկի, բեժանք, (չորրորդ մըն ալ կուտայ Պետեւեան, այծատատունկ)։ Ցունգի ժողովրդական բարբառի ձեւն է. ցինդ բառին, զոր կը գործածէ Սիրաքայ թարգմանիչը Աստուածաշունչի մէջ, ինչպէս Մխ. Գոշ եւ Սալաձորեցի։

«Հանդիպում է համարեա բոլոր շրջաններում գետակների ափերին եւ ճահիճներում։ Ամբողջ բոյսը դառնահամ է եւ թունաւոր։ Ջրացած ծաղիկները դնում են քացախի մէջ, որը հանում է դառնահամը, եւ ապա գործ են ածում «գերմանական կապար» անուան տակ։ Երկրորդ կարգի մեղրատու է»։

Այսպէս Արարատեան եւ Կարապետեան խնամքով ընտրած են հայերէն ճշգրիտ բառեր, համազօր բոյսերու լատինական անուններուն. — Rumex — աւելուկ, polygonum — մատիտեղ կամ ջրապղպեղ, saxifraga — քարբեկ կամ փրփրիճակ, roripa — պարոն բանջար, carex — բոշխ, equisetum — ձիաձետ, cyperus — դուն, centaurium — ջերմախոտ կամ դառնալեղի կամ թերուկ (այս վերջին բառը գտայ միայն Պետեւեանի մօտ, — մեր բառարանները ունին տերեփուկ եւ թերեփուկ բառերը. վերջինին աղաւաղո՞ւմը արդեօք)։

Ճամբան, զոր կը բանան Արարատեան եւ Կարապետեան իրենց այս գիրքով՝ հայերէն լեզուին տալով գիտնականի ծիրանին, այնքան կը հպարտացնէ մեզ, որ գնահատութեան այս արտայայտութեանց կ'ընկերացնենք աղաղակ մը.

— Իցի՜ւ թէ ամէն հայ մտաւորական հետեւէր այդ ճամբուն։ Այդ ճամբան է որ կրնայ մեզ տանիլ հայ մշակոյթին փառքերուն։

(Վերջ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՓՈՒՏԱՄ ԾԽՕՂ

Ցեղագրութիւն...

Դէպի Փրանսահպատակութիւն ներգաղթողներու ցանկերը ի՛նչ խորհրդածութիւններու կը տանին քեզ։

Իսկական Հայոց Պատմութիւն մըն է այս շարժումը։ Մե՛ղք որ «Յառաջ», իբրեւ երկրորդական նիւթ՝ երրորդ կամ չորրորդ էջը տրամադրած է։

Անոնք առատ նիւթ կը հայթայթեն ազգագիրներուն կամ ճիւղահամարագիրներուն։

Ժամանակին ամէն մէկ տեղացի, իր քաղաքին կամ մօտակայ գաւառէն կը ջոկէր իր կողակիցը։ Շատ հազուադէպ էր հեռաւոր վայրերէն կենակից փնտռելու արկածախնդրութիւնը։ Մեր քաղաքին մէջ, մատով ցոյց կուտային՝ դուրսէն ներածուած հարսերը։ «Դրսեցի է անոնց հարսը»...

Ներկայիս, նոյնիսկ միտքէ չեն անցըներ իրենց կեսերուն ծննդավայրի խնդիրը։ Նոյն կը կազմեն Ադ-Բէօյցի Կարմեղաթյա Թելատպալեան՝ Զմմարցի Կիւլնազիկ Կէօքչէվիքեանի հետ։ Այսպէս Կիւրինցին՝ Վանեցիին հետ, Թօքատցին՝ Այնճարցիին, Մարզուանցին՝ Պրուսացիին, Քէօթահիացին՝ Սեբաստացիին հետ, Զէօքէմքէօյցին՝ Զու[illegible]ուլտաքցիին, Ռոտոսթոցին՝ Կարնեցիին եւ կամ Մալկարացին Կամարակապցիին հետ խնամութիւն կը կնքեն։

Լաւ է այսպէս։ Ազգախառնումը, դրսեցի-տեղացիի վէճերը կը պարբեցնէ զոնէ։

Հայրը Էվէրէկցի, մայրը Արտահանցի, առաջին զաւակը Պոլսեցի, Բ.ը Աթէնացի, Գ.ը Ռումանացի, Դ. Փարիզցի ընտանիքներ ալ բաւական ունի՛ք։

Հապա՛ դերդաստաններու կազմախօսութիւնը։ Մեծ աղբարը Փրանսահպատակ, միւսը ամերիկեան քաղաքացի, մէկալը յունահպատակ, տալը պուլկարահպատակ, քոյրը՝ հալէպցիական քաղաքացի, փեսան՝ պարսկական, հայրը Արժանթինցի, զաւակը եգիպտացի... Ո՞րքա՛ն կ'ուզէք։

Լեզուական ճի՞ւղը։ Իմ զաւակս Փրանսախօս։ Հօրեղբօրորդիս գերմանախօս։ Մօրեղբօրս աղջիկը ամերիկախօս։ Հօրաքրոջս թոռը յունարարխօս. Փեսաս իտալախօս։ Միւս փեսաս ալպանախօս։ Քեռայրս սպանախօս։ Աղջկանս զաւակները հոլանդարախօս՝ մեծ հայրս ալ թրքալեզու...

Ներգաղթն ալ իր զոհերը կը խառնէ այս համանուագին մէջ։

[illegible] նամակ «Միրելի մօրեղբայր։ [illegible] [illegible] իմ Ֆիլիարմոնիի կուրսերին...»։

Կը պատասխանես, «Մենք բոլորս լաւ եւ առողջ ենք։ Այս տարի Փուրթունալը ձմեռ մը անցուցանք, ամմա մենք, փառք տիրոջ, առատ քէօմիւր ունէանք...

Եւ այս բոլորն ալ հայորդի Հայ են. Հայկ Նահապետի սերունդ։ Լուսաւորչի աւազանէն ելած։ Ս. Մեսրոպն ալ այս ամէնուն համար գիր ու տառ է ստեղծած՝ ձուլման վտանգէն փրկելու համար զիրենք։

Կ'ուզէ՞ք տակաւին ուրիշ զուարճալիքներ այս ուղղութեամբ։ Նորէն կը ժամադրուինք այս էջերուն մէջ։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ ՄԷՋ Դեկտեմբեր 14ին յանկարծամահ եղած է Կարօ Աճէմեան, ահաբեկիչ, (Աճէմ Կարօ)։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻ Նշան Ծովիկեան, որ վերջերս մեռած էր Օքլանտի մէջ (Մ. Նահանգներ), 46000 տոլար կտակած է Պըրքլի համալսարանին, կարօտ հայ ուսանողներու ծախքերը հոգալու համար։

ճշդած է իր դիրքը.— «Ես կը յարգեմ համախոհութիւնը իբրեւ քաղաքական փիլիսոփայութիւն որուն կրնան հետեւիլ անոնք որ դայն կ'ընդունին առանց բռնութեան» ։

★ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Նոր խռովութիւններ ծագած են երկրին զանազան մասերուն մէջ։ Սելանիկը նորէն կտրուած է արեւմտեան Մակեդոնիայէն, տեղատարափ ձիւնէն։ Շատ մը երեսփոխաններ չկրցան Սելանիկ վերադառնալ, Աթէնք երթալու համար։ Օտար աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ձախակողմեան հրոսախումբերը կը շարունակեն հիւսիսէն իջնել կեդրոնական Յունաստան եւ կը խորհին խզել յարաբերութիւնները Աթէնքի եւ հիւսիսային Յունաստանի միջեւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ»Ն իրականացնելու համար, Անգլիոյ մէջ մասնաւոր խմբակցութիւն մը կազմուեցաւ, առաջնորդութեամբ Չըրչիլի։ Խմբակցութեան պիտի մասնակցին քաղաքական բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները, կաթոլիկ եւ բողոքական եկեղեցիները եւն.։ Իբրեւ առաջին քայլ, «Միացեալ Եւրոպան» պիտի ունենայ շրջանային սահմանադրութիւն մը Միացեալ Ազգերու հովանաւորութեամբ եւ պիտի ապահովէ Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան սերտ գործակցութիւնը։ Հրապարակային ժողովներ պիտի սարքուին Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, յետոյ ընդհ. ժողով մը պիտի հրաւիրուի բոլոր երկիրներէն, գործունէութեան հաւաքական ծրագիր մը կազմելու համար ։

ԻՐԱՆԻ վարչապետը նորէն յայտարարեց թէ երեսփ. ընտրութիւնները, որոնց վերջնական արդիւնքը պիտի հասկցուի երկու ամիսէն, «բացարձակապէս ազատ են»։ Այս առթիւ հերքելով օտար միջամտութեան զրոյցները, աւելցուց.— «Անգլեւամերիկեան քարիւղի բանակցութիւնները եւ Նոր նաւթուղիի մը շինութիւնը պարզապէս առեւտրական գործեր են։ Ընդդիմադիրները չեն կրնար նոյնիսկ նուազագոյն քուէները շահիլ, հետեւաբար կ'առարկեն թէ ընտրութիւնները ազատ չեն ։ Համաձայն իմ խոստումիս զոր տուած եմ խորհրդային դեսպանին, խորհրդարանին պիտի առաջարկեմ քարիւղի մենաշնորհներ տալ Ռուսիոյ, Հիւս. Իրանի մէջ եւ կը յուսամ թէ Մէճլիսը պիտի ընդունի » ։

ՀՆԴԿԱՉԻՆԷՆ, ՀԱՍՆՈՂ վերջին լուրերու համաձայն, ապստամբները յարաճուն գործունէութիւն կը ցուցնեն, հրկիզելով եւ ահուսարսափ տարածելով ամէն կողմ։ Իրենց նպատակն է համոզել Ֆրանսացիները թէ գաղթային պատերազմ մը շատ աւելի սուղի կը նստի քան Հնդկաչինի անկախութեան ճանաչումը։ Աննամցիները սպաննած են 200 Քամպոճցիներ, կրակի տալով անոնց գիւղերը ։

ԱՆԴՐԵՕՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը Անգարայէն վերջ երեք օր ալ Պոլիս մնալով, վերադարձաւ իր երկիրը ։

ՓԷԹԷՆ հարցաքննուեցաւ իր աքսորավայրին մէջ 1942 Յունուարին գումարուած նախարարական խորհուրդի մը մասին, ուր որոշուած է եղեր պատերազմ յայտարարել Անգլիոյ դէմ։ Այս առթիւ ամբաստանութեան տակ կ'իյնար նաեւ փոխ-նախարար մը, Պընուա Մէշէն, որ բանտարկուած է արդէն եւ կ'ուրանայ որեւէ մեղսակցութիւն։

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ Ֆրանսական հպատակութիւն ստացած են վերջերս, ինչպէս հաղորդեց առողջապահութեան եւ բնակչութեան նախարարութիւնը։ Այս հպատակներէն 5000ին ցանկերը հրատարակուած են պաշտօնաթերթին Յունուար 12ի թիւին մէջ, մնացեալն ալ պիտի հրատարակուի մօտերս։ Շատ մը հայկական անուններ ալ կ'երեւան ցանկերուն մէջ ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հրեայ ահաբեկիչները նոր ըսպառնալիք մը ուղղեցին Եաֆայի եւ Թէլ Ավիվի ոստիկանական կեդրոններուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Պիտի պայթեցնենք ձեզ»։Սպառնագիրը պայմանաժամ նշանակած է յունուար 27ը։ Վերջին անգամ այդ երկու կեդրոններուն դէմ յարձակում կատարուեցաւ վեց ամիս առաջ։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ դաղտնի տպարան մը եւ թերթեր երեւան հանուած ըլլալով, ութ հոգի ձերբակալուեցան, իբրեւ անդամները Իրաքի համայնավար կուսակցութեան։ Ուրիշ գաղտնի կեդրոններ ալ երեւան հանուեցան Պասրայի, Մուսուլի եւ Տիվանիէի մէջ։ Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կը կատարէ ուրիշ նահանգներու մէջ։ Համայնավարութիւնը ապօրէն հռչակուած է Իրաքի մէջ ։

ՋՈՒՐԻՆ խորանարդ մեթրը 5 ֆրանք նշանակուած էր Սէնի նահանգապետին կողմէ։ Այս գինն ալ ենթակայ ըլլալով 5 առ հարիւր զեղչի, պիտի հաշուեն 4.75, յունուար 2էն սկսեալ ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՀՌՉԱԿԵՑԻՆ նախկին ռազմիկներու եւ պատերազմի զոհերու Նախարարութեան բոլոր պաշտօնեաները, իբրեւ հետեւանք հրամանագրի մը որ կը տրամադրէ 80 առ 100 արձակել առժամեայ պաշտօնները։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գործադուլին միացան 15.000 պաշտօնեաներ ։

ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Փոլ Ռիվ, որ Effort թերթը հրատարակած էր գրաւման շրջանին, ուրիշ երկու նախկին ընկերվարականներու հետ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ թերթը ամսական 250.000 Ֆր. նպաստ կը ստանար Վիշիի կառավարութենէն, 50.000 Ֆրանք ալ գերման դեսպանատունէն։ Ամբաստանեալը 150 յօդուածներ գրած էր։ Վճիռը կը տրամադրէ նաեւ 15.000 տուգանք, ազգային իրաւազրկում, ընկերութեան լուծում եւ գոյքերու գրաւում ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՖՐԱՆՔԸ կը բարձրանայ Զուիցերիոյ մէջ։— Ազգ. համերաշխութեան տուրքէն 57 միլիառ Ֆր. գոյացած է 1946ին, գերազանցելով նախահաշիւը ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ աշխատաւորական տոմսերը 20 առ հարիւր պիտի զեղչուին այս երկուշաբթիէն սկսեալ, Փարիզի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու արուարձաններուն մէջ, 60 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ ։

1.398.000.000 ՏՈԼԱՐ արժողութեամբ զինուորական ապրանք պիտի ստանայ Ֆրանսա, 272 ամերիկեան մթերանոցներէ, ինչ որ մեծապէս պիտի նպաստէ երկրին վերաշինութեան։ Այս ապրանքներուն մէջ կը գտնուին 120.000 կառքեր, ամէն տեսակէ ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
(24 տարեկան)

Երուսաղէմէն նոր ժամանած, Յունուար 20ին ժամը 8ին Palais de Chaillotի Ազգ. թատրոնին մէջ, պիտի ղեկավարէ Concerts Colonneի խումբը ։

Յայտագիրը կը բաղկանայ Շուպէրթի 8րդ սէնֆոնիէն, Պէթհովէնի 7րդ սէնֆոնիէն, իր գործերէն Poemes սէնֆոնիկ և Սմէթանայէն Մոլտաօն։

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Յովհ. Խաչատուրեան, որ վաղը, երկուշաբթի, պիտի վարէ Concerts Colonneի խումբը Palais de Chaillotի մէջ, աւարտած է Երուսաղէմի երաժշտանոցը։ Մեծ յաջողութեամբ վարած էՊաղեստինինուագախումբը, յետոյ ղրկուած է Ցիւրիխ, իր ուսումը կատարելագործելու։ Հռչակաւոր երաժշտագէտ Ֆրանց Լէհարի յանձնարարութեամբ եկած է Փարիզ, ուր ապահովաբար պիտի փայլի նոյն յաջողութեամբ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին վերջին դասախօսութեան առթիւ (Գ. Իփէքեան) Օր. Թ. Գ. Ս. 1000 Ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին։ Սամնալ «Յառաջ»էն։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէին ժողովը՝ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահը ։

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Ֆ. Հ. Կ. Խաչի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 3.30ին ընկերուհի Իշխանեանի բնակարանը, 25 rue de la Ville։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Րաֆֆի», «Արարատ» եւ «Վարդան Մամիկոնեան» խումբերու խառն ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի իրիկուն, (20 Յունուար), ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ անմիջապէս տեղեկացնել վարչութեանս՝ անունը եւ հասցէն այն բաժանորդին որ Յունուար 2ին Փարիզէն մեր Mandat չէքին թիւին վրայ 1750 ֆրանք ղրկած է եւ կտրօնին վրայ փոխանակ իր անունը գրելու, թերթին անունը նշանակած է ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ
ՇՐՋԱՆԻ 15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Տեղի կ'ունենայ կիրակի 9 Մարտ, 1947, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին։ Centre Marcelin Berthelot, 28bis rue Saint Dominique ։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յօգուտ պատերազմի հայ զոհերու յիշատակարանին, Մարտ 29ի շաբաթ գիշեր, Hôtel Georges Vի սալօններուն մէջ, ճոխագոյն յայտագրով ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, Վեցամ. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 21 Janvier 1947 Երեքշաբթի 21 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4909-Նոր շրջան թիւ 548 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՑՈՅՑ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեդարձին առթիւ

Դեկտեմբեր 29ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի 28րդ տարեդարձը տօնուած է Հալէպի մէջ, արտակարգ խանդավառութեամբ: Այս առթիւ «Արեւելք» հանգանակութիւն մը բացած էր, սփական դաշտ գնելու համար եւ մէկ ժամուան մէջ գոյացած է 11,400 ս. ոսկի (յետոյ բարձրացած 31,000ի): Մեր պաշտօնակիցը խռովեալ կերպով կը նկարագրէ տօնակատարութեան առաջին մասը.—

Պատմական թուական մը պիտի մնայ 29 Դեկտեմբերը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեգրութեանց մէջ: Պատմական օր մը պիտի ըլլայ 29 Դեկտեմբերը, Հալէպահայութեան համար ընդհանրապէս, որ ապրեցաւ քառորդ դարու իր կեանքին ամէնէն փառաշուք օրը, Սինէմա «Օրիանթալ»ի ընդարձակ սրահին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի 28ամեակի փառաշուք տօնակատարութեան առթիւ: Ծովածաւալ բառը վտիտ կը մնայ պատկերացնելու համար յորդառուն բազմութիւնը: Կը խուժէին մուտքի դուռնէն՝ ուս ուսի յորդուն հեղեղի մը պէս: Խանդավառութիւնը այնքան պոռթկուն էր, որ, պահ մը, անկարելի եղաւ թումբ կանգնել սինէմայի մուտքին խռնուած բազմութեան առջեւ, եւ բացառիկ ճիգով միայն կարելի դարձաւ վերահաստատել կարգն ու կանոնը:

Աննկարագրելի էր յուզումն ու խանդավառութիւնը, որ կը պարզուէր սրահէն ներս: Օթեակները, պատշգամը եւ հազարաւոր աթոռները չէին բաւարարեր բարեկամներու եւ համակիրներու ալիքներուն, որոնք կը լեցնէին ամենայետին անկիւնն իսկ, երբեմն մէկզմէկու ուսերուն վրայ, գրեթէ երեք երեսի: Սրահը կը քրտնէր արդէն, մինչ նոյնքան ու աւելի բազմութիւն մը կը մնար դուրսը, հանրակառքի պողոտային վրայ: Այս կացութեան առջեւ, սինէմայի վարչութեան եւ Հ. Մ.Ը.Մ.ի կարգապահական յանձնաժողովի որոշումով՝ հրահանգուեցաւ օթեակի տէրերուն, խրախուսէր օթեակի մէջ առնել 10 հոգի: Քիչ վերջ, ընդարձակ սրահը կը հեւար գրեթէ: Օթեակներու վրայ, քովնտի պատուհաններու առջեւ, ուր որ կառչելիք անկիւն մը կար, բազմութիւնը թառ կուզար հետեւելու համար օրուան տօնակատարութեան:

Նախատեսելով այս հաւանականութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը մուտքը վճարովի ըրած էր, երբ, առ հասարակ, նման հանդէսներու մուտքը ազատ կը յայտարարուի: Այս… նախազգուշական միջոցը սակայն, արդիւնք չտուաւ: Զէր կըրնար տալ, որովհետեւ, ինչպէս հաստատուեցաւ քիչ վերջ, հանդիսական երեք հազարէ աւելի բազմութիւնը պարտք մը չէր որ կը կատարէր, այլ ՊԱՇՏԱՄՈՒՔ մը: Այդ ծաւալուն զանգուածը, մէկ մարդու նման տեղ առաւ սրահին մէջ, ու գրեթէ կրօնական վերացումով մը հետեւեցաւ հանդէսին, մինչեւ վերջին բոպէ:

Օրուան տօնակատարութեան բացումը կատարուեցաւ սուրիական քայլերգով, զոր նուագեց Միշէլ Պօրիզէնքոյի նուագախումբը: Ապա քանի մը խօսքով օրուան իմաստը բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հալէպի մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետ եղբայր Լեւոն Մասպանաճեան: Պարզեց բոլոր այն դաժան պայմանները, որոնց տակ Կիլիկիայէն Սուրիա եւ Լիբանան խուժեց հայ գաղթականութիւնը, ու ապաստան գտաւ այս հիւրընկալ ժողովուրդին կողմէ: Ցայտուն դարձուց իմաստը այն ժողովրդական երկունքին, որուն ծնունդը եղաւ այս գաղութներու Հ.Մ.Ը.Մ.ը, ու ընդգծեց Մարմնակրթական այս կազմակերպութեան ոգեկան դաստիարակութեան դերը: Անդրադառնալով կարգ մը օտարոտի տարրերու խէթ նայուածքին, ու մասնաւորաբար վերջին տարուան անլուր խաչակութեան, եղբայր Լեւոն Մասպանաճեան խօսքը ուղղեց Հ. Մ. Ը.Մ.ական բոլոր երէց սկաուտներուն, ու գրեթէ յուզումով եզրափակեց.

— « Հակառակ բոլոր հալածանքներուն, դուք կը բազմապատկուիք օրէ օր: Երկու հարիւրէ աւելի Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ հարկադրաբար «հրաժարեցան» այս կազմակերպութենէն՝ ներդաշթի տենդոտ օրերուն: Հրաժարեցան արցունքով, հեռացան կսկիծով: Բայց մենք, միշտ քաջալերեցինք զիրենք, առնելու այդ քայլը՝ Հայաստանի համար: Մենք Հայրենիքին համար պատրաստած ենք ձեզ, ու պէտք է երթաք հայրենիք՝ նոյնիսկ մեզ նդովելու գնով: Ցաւ ունինք միայն, որ այդ երկու հարիւրէ աւելի տղոց մէջէն՝ տասնեակ մը հոգի միայն ղրկուեցան հայրենիք: Մնացեալ երկու հարիւրի մօտ հեռացած եղբայրները՝ այսօր կրկին կուգան բախելու մեր դռները, անգամ արձանագրուելու համար: Մեր զաւակներն են, մեր սեբունդն է որ կուգայ: Հետեւաբար, չենք կրնար մերժել զիրենք: Գրկաբաց կ'ընդունինք զիրենք, ու չենք ալ յայտարարեր, թէ դառնադարձոտ մեզի կը վերադառնան անոնք,— իրենց ընտանեկան յարկը: Վաղը, երբ վերսկսի ներգաղթը,— ու կը բաղձանք որ վերսկսի զանգուածային թափով,— կրկին պիտի ուզենք տեսնել մեր շարքերէն հարիւրաւոր նոր «հրաժարողներ», ու խնդութեամբ հետեւիլ իրենց՝ դէպի հայրենիք ճամբուն վրայ: Կը յայտարարենք անգամ մը եւս, հրապարակաւ.

— « Հրաժարեցէ՛ք, գացէ՛ք Հայաստան, պէտք ունի ձեզի հայրենիքը»:

Եղբայր Մասպանաճեանի խօսքերը խոր յուզում ու անզուսպ խանդավառութիւն յառաջ բերին սրահին մէջ, որ կը թնդար «Կեցցէ՛ Հ. Մ. Ը. Մ.ը» աղաղակներով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Սրտցաւ նամակ մը՝ «27 տարեկան» ընթերցողէ մը.

— « Ազգային, քաղաքական, գրական եւ ընդհանրապէս գիտական ու բարոյական տեսակէտէն «Յառաջ»ը կը հանդիսանայ Սփիւռքի հայութեան դաստիարակիչ օրկաններէն մէկը, մանաւանդ ֆրանսաբնակ հայ գաղութին համար: Ատիկա անժխտելի փաստ մըն է:

Ատոր համար ալ առանց թիւ մը փախցնելու մեծ հաճոյքով կը կարդամ ամենօրեայ համարները: Եւ ինչպէս միշտ, այսօր ալ (11 Յունուար 1947) շարունակեցի կարդալ ու յանկարծ հանդիպեցայ «Ամերիկացի Ամուսինները» յօդուածին, որ ինչքան գիտական է, այնքան ալ ծիծաղելի բարոյական տեսակէտէ:

Ըստ իս, այդպիսի յօդուած մը «Յառաջ»ի մէջ ամփոփելը՝ ինչպէս յօդուածագրին, այնպէս ալ խմբագրին կողմէ խոհեմութիւն չէ: Որովհետեւ «Յառաջ»ը ստեղծուած չէ աժեմ-չաժեմ նիւթեր հրատարակելու համար, իր գործը շատ բարձր է եւ պէտք է որ ըլլայ »:

Բարենիշ մը երիտասարդ ընթերցողին՝ իր նախանձախնդրութեան համար:

Ակնարկուած գրութիւնը պարզապէս արձագանգ մըն էր ամերիկեան բարքերու: Աւելի շատ զուարճալիք, եւ ոչ թէ գիտական տեսութիւն:

Յօդուածագիրը, վաղեմի աշխատակից մը, ուզած էր գաղափար մը տալ զանազան տարօրինակութեանց մասին: Գրուածքին ձեւն ալ կը հաստատէր թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ:

Երբեմն օգտակար է բաց աչքերով տեսնել ախտաւոր քաղաքակրթութեան մը վէրքերը:

ՎԱՀԷ

Յունաստանի ներքին վիճակը

Ձախ կուսակցութեան պատկանող հրոսախումբերը ընդհանուր գործունէութեան մը սկսած են եւ կը պահանջեն վարչապետ Ցալտարիսէն, կամ վերջ տալ տագնապին, եւ կամ հրաժարիլ: Բացի կուիններէն որ կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ, քաղաքային պաշտօնեաներու միութիւնն ալ յայտարարած է թէ, ընդհանուր գործադուլ պիտի հռչակէ ամբողջ երկրին մէջ, եթէ կառավարութիւնը չյարգէ թոշակներու յաւելման մասին իր տուած խոստումը: Վարչապետը խոստացած է տեսակցիլ այս մասին ելմտական նախարարին հետ:

Հինգ հարիւր ըմբոստներ յարձակեցան Թրակիոյ Եասմօ եւ Փոլիանթօ գիւղերուն վրայ եւ ետ մղուեցան հինգ ժամ տեւող կռիւէ մը վերջ: Երկու գիւղերու կառավարական պահակազօրքին հրամանատարները եւ երկու զինուոր սպաննուեցան: Ըմբոստները կորսնցուցին եօթը հոգի, որոնց դիակները Գոմոթինի (Կիւմիւլճինա) տարուելով ժողովուրդին ցուցադրուեցան: Ըմբոստները քաշուեցան պուլկարական սահմանը: Կ'ըսուի թէ սպաննեալներէն մէկը պուլկար է:

Քիլքիսի մօտ ըմբոստներու խումբ մը յարձակելով փոքր գիւղի մը վրայ, առեւանգեց գիւղապետը եւ ուրիշ գիւղացի մը եւ Եուկոսլավիա քաշուեցաւ: Բախումներ կատարուած են նաեւ Լամիայի եւ Վլասթիի մէջ: Կառավարական զօրքը գերի բռնած է ըմբոստ հարիւրապետ մը՝ Անդրէաս Քօթօփուլոս եւ կին ռազմիկ մը: Ըմբոստները խորտակած են քանի-հինգ ելեկտրական ձողեր, Աթէնքի եւ Լարիսայի միջեւ, խանգարելով հաղորդակցութիւնները:

★ Ցալտարիսի դահլիճին անդամներէն վեցը հրաժարեցան, պլուխն ըլլալով փոխ վարչապետը՝ զօր. Կոնաթաս: Իր դիրքը խախտած ըլլալով հանդերձ, միապետական վարչապետը կը յայտարարէ թէ պիտի շարունակէ պայքարիլ, մինչդեռ հազիւ 167 երեսփոխան ունի խորհրդարանի 354 անդամներուն մէջ: Ընդդիմադիրներուն գլխաւոր մեղադրանքն այն է թէ Ցալտարիս չյաջողեցաւ վերահաստատել բարեկարգութիւնը:

Ամերիկեան կառավարութիւնը 11 միլիոն տոլարի վարկ մը բացաւ Յունաստանի: Մասնաւոր յանձնախումբ մը հասած է Աթէնք, տնտեսական պայմանները ուսումնասիրելու համար: Կ'ըսուի թէ Անգլիա եւս հինգ միլիոն սթերլինի վարկ մը պիտի բանայ:

Նոր դահլիճին կազմութիւնը

Պ. Լէոն Պլում մերժած ըլլալով նոր դահլիճին կազմութեան պաշտօնը, հանրապետութեան նախագահը վարչապետութեան կոչեց Պ. Փօլ Ռամատիէն, որ դատական նախարար էր Լէոն Պլումի դահլիճին մէջ:

Նոր վարչապետը, որ նախապէս պարենաւորման նախարար եղած էր զօր. տը Կոլի դահլիճին մէջ, չափաւոր ընկերվարական մըն է, չարաչար աշխատող եւ գերծ վարդապետական մոլեռանդութենէ: Հանրապետութեան նախագահը հարկադրուած էր նորէն ընկերավարականի մը յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը, որպէսզի կարենայ հաշտեցնել երկու ծայրերը, համայնավար եւ ժողովրդական (M. R. P.) որոնք բուռն պայքարի մը բռնուած են: Մնաց որ, երկուքին ալ վարչապետական թեկնածուները ձախողեցան վերջին անգամ, եւ Լէոն Պլում յանձն առաւ զուտ ընկերվարական դահլիճ մը կազմել առժամաբար:

Հանրապետութեան նախագահը նկատի առնելով Լէոն Պլումի առողջական վիճակը, առաջարկեց փոխ-վարչապետ մը առնել իրեն հետ, դահլիճը իրապէս վարելու եւ շատ չյոգնելու համար: Հրաժարեալ վարչապետը պատասխանեց թէ ի վիճակի չէ շարունակելու, նոյն իսկ շատ կարճ ժամանակի մը համար: Ասոր վրայ վարչապետութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Ռամատիէի, որ բաւական վարանելէ վերջ գործի ձեռնարկեց:

Առաջին խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցաւ համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն՝ Պ.Պ. Թորէզի եւ Տիւքլոյի հետ: Ապա կարգով հրաւիրուեցան միւս կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի: Ընկերվարականները, համայնավարները եւ ձախակողմեան խմբակցութիւնը (արմատականներ) հաւանեցան մասնակցիլ խառն դահլիճի մը, բայց ժողովրդականները կը ձգձգէին, զանազան լուսաբանութիւններ պահանջելով: Իրենց վերջնական պատասխանը տուած պիտի ըլլային երէկ, երկուշաբթի: Իրենց գլխաւոր առարկութիւններէն մէկն ալ այն է որ համայնավարի մը չյանձնուի ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը:

Վերջին լուրերու համաձայն, Պ. Ռամատիէ պիտի կրնայ նախարարութիւնը կազմել այսօր, երեքշաբթի: Անշուշտ նախապէս իր պաշտօնը պիտի վաւերացուի Ազգ. Ժողովին կողմէ, որ կը գումարուի այսօր, ընտրելու համար իր նախագահը:

Ինչպէս կ'երեւայ, նոր դահլիճն ալ պիտի հետեւի Լէոն Պլումի քաղաքականութեան, գիներու անկումը փութացնելու եւ արտադրութիւնները աւելցնելու համար. մանաւանդ որ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պնդէ նուազագոյն աշխատավարձի պայմանին վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, կռիւները կը շարունակուին Հնդկաչինի մէջ: Օտար Լեգէոնի հարիւրապետ մը, որ շաբաթներով կռուած է ապստամբներուն դէմ, կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա 500.000 զինուոր պէտք է ունենայ, նուաճելու համար Աննամի շարժումը: Այս թիւը չափազանցութիւն համարելով հանդերձ, կառավարութիւնը կը շարունակէ օգնական զինուոր ղրկել: Կը յուսան 250.000ի բարձրացնել թիւը մինչեւ յուլիս:

Միւս կողմէ բանակցութիւններ յառաջ կը տարուին, օր առաջ կնքելու համար անգլեւֆրանսական զինակցութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը հաշտ աչքով կը նայի այս զինակցութեան: Բայց, միւս կողմէ կը կասկածի թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները գաղտնի դաշնագիր մը կնքած են, հետեւաբար վստահութիւն չունի անոնց զինաթափութեան առաջարկներուն վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը Դ. էջ)

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութիւնները կատարուեցան երէկ: Արտակարգ ուժեր մէջտեղ դրուած էին, այս առթիւ:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԸ...

«Աւելի քան քսանհինգ տարի հայրենիքի հետ կապ փնտռեցինք։ Քսաորդ դար կարօտի ճիչ արձակեց Սփիւռքի հայութիւնը, բայց հայրենիքը լուռ մնաց։ Դեռ նոր է որ սկսաւ խօսիլ ան, կոչերով, պատուիրակներով եւ հրաւէրներով։ Սփիւռքի զանգուածները պատասխանեցին կարելի բոլոր միջոցներով.— համակրանքով, զոհաբերութեամբ եւ վերջապէս հայրենադարձով։

Կարելի չեղաւ տեւական ու հաղորդակցութեան լայն կապերու հաստատումը։

Հայրենիքը չունէր հնարաւորութիւն իր պանդուխտ զանգուածներուն հետ յարաբերութեան մտնելու. Սփիւռքը չէր կրնար եւ այսօր ալ չի կրնար երթեւեկութիւն հաստատել։ Կարելի միակ միջոցը՝ մշակութային կապը կը մնար։

Խնդրուեցաւ բոլորին կողմէ եւ բոլոր միջոցներով պահանջուեցաւ այս կապը։ Գիրք ու թերթ ղրկուէին լայն ծաւալով. մշակոյթի պատուիրակներ ղրկուէին Սփիւռք եւ թոյլ տրուէր գոնէ Մշակոյթի մարդոց՝ իրենց հայրենիքը այցելել։

Գիրք ու թերթ ղրկուեցան, բայց ցանցառ չափով. պատահական եւ օտարներու ձեռքով, ոչ հայրենի իշխանութեանց։ Եկան պատուիրակներ, բայց ոչ մշակոյթի կողմէ։ Ղրկուեցան մարդիկ՝ որոնք տեսնել եւ զգալ գիտնային, որոնք գնահատել գիտնային եւ հաղորդակից ըլլային Սփիւռքի մշակութային ճիգին, հոգ չէ թէ իրենց չափերով։ Ու այսօր, պատահական միջոցներու իբր հետեւանք, աւելի դիւրին է Զին գրականութեան ծանօթանալ, քան Հայաստանի եւ դժբախտաբար աւելի դիւրին որեւէ օտար երկրի իմացական շարժման հետեւիլ, քան մեր հայրենիքին։ Ինչո՞ւ այսպէս։

Ինչ բացատրութիւն ալ տրուի եւ ինչ բացատրութիւն ալ տանք, երեւոյթը կը մնայ անբացատրելի, մէկէ աւելի երեսներով։ Արդիւնքը՝ անհուն թիւրիմացութիւններ, երբեմն գիտակցական թերեւս, բայց յաճախ անգիտութեան հետեւանք, երկու պարագային ալ այլանդակ ու անհունօրէն ցաւագին։

Հայաստանի գրողներու Բ. համագումարը («Սովետ Գրողների Բ. Համագումար») չթեթեւցուց կացութիւնը, հակառակ դուրսէն եղած քանի մը հրաւիրեալներու։ Ոչ եղած հրաւէրը, ոչ ալ հրաւիրուածները կոչուած էին դարմանելու ցաւը, բայց գոհ պիտի ըլլայինք, եթէ չաւելցնէին թիւրիմացութիւնը։

Այս ուղղութեամբ ոչինչ կրցաւ ընել ներդաշնակ թէ՛ն իսկ, տրուն պղտոր ջուրեր խառնուեցան ու կը խառնուին դեռ, հեռուէն ու մօտէն։

Մշակոյթը, սակայն, միակ գետինն է, ուր կարելի էր լեզու մը գտնել, առնուազն լուռ լեզու մը, այսինքն հասկացողութեան, իրերաճանաչման լեզու մը։ Ցուսախաբութիւն հոս ալ, աւելի քան երբեք, որովհետեւ այդ գետնին վրայէն կը սկսի բարձրագոյն յարձակողականը, մոլի, կրքոտ եւ անհունօրէն տխուր։ Տեսակէտներու պարզաբանո՞ւմ.— հասկնալի է. գրագատութիւն ու գրողներու կողմէ վերլուծական ուրացո՞ւմ,— նորէն հասկնալի։ Բայց, ի յառաջագունէ, պատրաստ բանաձեւերով ուրացում ու անհիմն ու անհուն ատելութեամբ ժահր ու ժխտում՝ անհասկնալի։ Հասկնալի պիտի ըլլար, երբ վերջնապէս համոզուէինք, թէ ջանք կ'ըլլայ խզելու եղած կապն ալ, ջանք կ'ըլլայ անկարելի դարձնելու մշակութային միութիւնն իսկ։

Փաստե՞ր պիտի ուզէինք։

Ահա, նախ, ալ հռչակաւոր դարձած Եդ. Թոփչեանը, Հայաստանի գրական Բ. համագումարի զեկուցաբերը, «Արտասահմանի գրականութեան» մասին։ Թոփչեանը, որ, գիտենք, անհատ մը չէ, այլ խօսնակ մը որոշ մտայնութեան։ Ահա, յետոյ, «Սովետական Հայաստան» Ամսագիրը, «Օրկան Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի Հայկ. Ընկերութեան»։ Վերջին թիւը այս օրկանին (Օգոստոս – Սեպտեմբեր), որ երէկ ստացանք դեռ։

Առաջինը, Թոփչեան, իր այսպէս կոչուած «գրական» տեսութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ բառերով, («Ֆաշիզմի» դէմ պայքարը հրահրելէ եւ «արտասահմանի գրողները» հրաւիրելէ ետք «դիրքաւորումի» ...

«Այս տեսակէտից ճիշդ են վարւում Մերձաւոր Արեւելքի ընկերները, որոնք հայութեան աշխատաւոր զանգուածները կապում են ռեվոլյուցիոն դեմոկրատական շարժման հետ, ուժեղացնելով յարձակողական դեմոկրատական պայքարը Դաշնակցութեան դէմ»։ Ու այս խօսքերը, ահաւոր ու անլուր ամբաստանութենէ մը ետք, թուղթի մը պէս նետուած Սփիւռքի գրողներու ճակտին.—

«Արտասահմանում չկայ որեւէ հայ գրող, որն ապրի իր գրական վաստակով, իսկ նիւթական եւ տպագրական դժուարութիւնները երբեմն հասնում են այն աստիճանին, որ գրողը յայտարարութիւն է տալիս թերթերում, յայտնելու որ վաճառում է իր երկրի հեղինակային իրաւունքը. եւ այն երիտասարդ գրողներից, որոնք ցանկանում են հաշակ ձեռք բերել, յանձնարարում է գնել այդ երկը»...

Մ՞ղ է պատմեր, ուր է կարդացեր Թոփչեան, ուրկէ լսեր է այս գարշելի սուտը։ Ուրեմն, կա՞ն եղեր գրողներ Սփիւռքի մէջ, որոնք ծախեն իրենց ստեղծագործութիւնը, եւ «երիտասարդ գրողներ» ալ, որ գնեն ու հռչակ վաստկին... Բայց ինչ հարկ գիտնալու։ «Բուրժուական», «Ֆաշիստ» «րէակցիոն» կարգերը ջախջախե՞լ պէտք է. գարկ ուրեմն, ինչ կերպով որ կարելի է. ուր որ կրնաս։ Հայհոյե՞լ պէտք է Դաշնակցութեան, ըսէ ինչ որ կուգայ բերնիդ։

Բայց, սակայն առաջինն է. Երեւանի գրական համագումարի խօսնակը։

Ու ահա երկրորդը, «Սովետ. Հայաստան»ը, որուն մէջ Գ. Նազարեան, ներգաղթի նախկին պատուիրակներէն մէկը՝ Պէյրութի մէջ, որ «ճամբորդական յուշեր» կը պատմէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն մասին։ Գ. Նազարեան, գովաբանելէ ետք Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայութեան ստեղծած արդիւնաբերական ձեռնարկները, անոր հայրենասիրութիւնը, «բարոյական ու քաղաքական վերելքը», — ինչ մեծ շնորհ — ոսկ կը գնէ մշակոյթի կալուածէն ներս ալ եւկը գրէ հետեւեալ անորակելի տողերը։

— «Վերջերս Օշական անունով մի դաշնակ թափթփուկ, որն իրեն անուանում է հրապարակախօս (!), Դաշնակցական ամսագրում հանդէս եկաւ հակասովետական յօդուածով, որն ամբողջովին ուղղուած էր Սովետական Հայաստանի գրականութեան եւ գրական գործիչների դէմ։ Այդ յօդուածը զայրոյթ առաջացրեց հայկական ամբողջ գաղութում։ Ժողովներում եւ մամուլում Հայերը սիստեմատիկ եւ սուր ելոյթներ էին ունենում այդ ռէակցիոների դէմ, անուաներով նրան էշակամ, դաւաճան եւ հայ ժողովրդի թշնամի։ Բազմաթիւ ժողովներում ընդունուեցին բողոքի բանաձեւեր՝ ընդդէմ Օշականի զրպարտիչ ելոյթների, պահանջելով հեռացնել նրան հայկական դպրոցների դասատուի պաշտօնից»։

Փառք ու պատիւ հեղինակին, մէկը հաւատաքննիչներէն։

Գիտէ՞ք թէ ով է այս զազրելի տողերը գրողը, Հայաստանի աշխատաւորներ, «Արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի, հայկական ընկերութեան» անդամներ։ Այն պատուիրակը, Գառնիկ Նազարեան, որ Հայաստանի հրաւէրը բերաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն. ան որ հրապարակով յայտարարեց՝ «որքան շուտ ՄԱՔՐՈՒԻՆ անոնք (Օշականները) այնքան լաւ կը լինի հայրենիքին համար»։

Այս խօսքերուն տէրը, Հայաստանի անունով արտասահման եկող պատուիրակը, գիտէ՞ թէ չատեր «մաքրուած» են Օշականի նմաններէն, անոր ընկերներէն կամ գործակիցներէն, ուրիշ երկրի մը մէջ եւ ուրիշ ժողովուրդի մը կողմէ ...

Եւ լուր ունի՞, թէ Վարուժան ու Սիամանթօն, Զօհրապն ու Երուխանը, որոնք այսօր, վերջապէս, կը հրատարակուին Հայաստանի մէջ, ճիշդ այդ «դաշնակ թափթփուկ»ներէն են, որոնք իրենց արիւնին մէջ խեղդուած են։

Մեղքը՝ Շանթերուն ու Օշականներուն, Զարեաններուն ու Համաստեղներուն եւ այնքան ուրիշներու, իրենց ողջ ձգուած ըլլա՞լն է։

Ով մշակոյթ ու Մշակութային կապ հայրենիքի ու Սփիւռքի միջեւ...

Սփիւռքի մշակոյթը [illegible] մղենք ուրեմն. ինչ ողբերգութիւն հայրենադարձի այս օրերուն։

Կենանք հոս, սակայն, մեր, հայ մշակոյթի խորունկ, անհուն ցաւը ու նաեւ ցասումը յայտնել ցուցադրուած այս ախտաւոր ոգիին դէմ։

Մէկ է հայրենիքը, մէկ՝ հայ ժողովուրդը եւ մէկ հայ մշակոյթը, Մեսրոպէն մինչեւ Րաֆֆի, Վարուժանէն մինչեւ Զարենց. Բակունցէն մինչեւ Զարեան ու Օշական։

Աւելի՞ «փտած» կարգեր են այսօր, քան դարեր առաջ, ստրկութեան օրերուն։

Հայաստանի ամբողջ հին մշակոյթը ոտքի կը կեցնէ։

Սփիւռքի մէջ այսօր մեր գրողները, Դաշնակցական կամ ոչ, աւելի՞ «Ֆաշիստ» են կամ պակա՞ս «րէակցիոն», քան Վարուժանն ու Սիամանթօն, հարիւր առ հարիւր «դաշնակ թափթփուկ», եւ իրենց ողջութեան եւ իրենց մահուան մէջ։

Բայց Հայաստա՞նը կը ներկայացնեն Նազարեանները ու Թոփչեանները։

Կը յամառինք չհաւատալ դեռ։

Սփիւռքը հայրենիք կուզայ, Հայաստանի գրողներ ու կարդացողներ, շնորհիւ այս Ֆաշիստ կազմակերպութեան, որ Դաշնակցութիւն կը կոչուի։ Շնորհիւ այն «Դաշնակ» մտաւորականներուն, որոնց դէմ անարգ խաչակրութիւն բացուեցաւ եւ պարբերաբար կը պոռթկայ, մութ ամպերով ծածկելով հայութեան ճակատը եւ աղարտելով հայ մշակոյթը։

Ա՞յս էր եւ ա՞յսպէս պիտի ըլլար «Մշակութային կապը», որուն այնքան ցանկացինք։ Ա՞յս ճակատագրով այն Մշակոյթը, որ տասնըհինգ դար աւելի հին է, քան օրուան մարդիկը եւ իրենց բոլոր վարդապետութիւնները...

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Մոսկուա կը վերաշինուի

«Մոսկովսքի Բոլշեւիք» թերթը կը գրէ թէ՝ հնգամեայ ծրագրով Մոսկուա պիտի վերաշինուի։ Այս քաղաքը պատերազմի միջոցին մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ եւ ճարտարարուեստի տեսակէտէն մեծ նշանակութիւն կը ներկայացնէ. 1940-ին արտադրութիւնը 14.7 առ հարիւրը կը կազմէր։ Այնպէս կը կարծուի թէ իր ճարտարարուեստական արտադրութիւնները՝ 1913ի հետ բաղդատելով, քանըմէկ անգամ աւելցած են, իսկ մետաղագործական արտադրութիւնը իննսունըվեց անգամ։

Ծրագրին համաձայն 1946—1950 տարիներուն մէջ, պիտի կառուցուին բնակարաններ, երեք միլիոն քառ. մեթր տարածութեան մը վրայ, որ կը նշանակէ կրկինը 1936-1940ի ընթացքին շինուած բնակարաններուն։ Ծրագիրը չի բացատրեր թէ այս բնակարաններէն քանի՞ հատը անձնական տուներ պիտի ըլլան եւ որքա՞նը պետական շէնքեր կամ պաշտօնեաներու բնակարաններ։ Բայց պաշտօնական յայտարարութենէն կարելի է գաղափար մը կազմել, որ կըսէ թէ 550.000 քառ. մեթրի վրայ շէնքեր պիտի շինէ Մոսկուայի Սովետը, որ կը գրաւէ ընդհ. տարածութեան մէկ վեցերորդը, մնացեալ մեծ մասը պիտի օգտագործեն զանազան նախարարութիւններ,— բանակը, օդատորմիղը եւ ծանր ճարտարարուեստը։

Վերակառուցման աշխատանքները, որ մինչեւ հիմա մարդկային ձեռքերով կը կատարուէին՝ պիտի մեքենականացուին։

Բնակութեան պայմաններու բարելաւման համար յատկացուած է վեց միլիառ վեց հարիւր միլիոն ռուբլի. նորոգութիւններու համար՝ մէկ միլիառ ինն հարիւր միլիոն ռուբլի։ Քաղաքի արուարձաններու բնակարաններուն համար անհրաժեշտ ջուրը պիտի հայթայթուի եւ կոյուղիներ պիտի շինուին։ Օդային կազի յաւելուածական խողովակներ պիտի հաստատուին։ Ցարդ 68.000 բնակարաններ օդային կազէ զերծ մնացած էին։ Նոր ծրագրով 200.000 նոր շէնքեր կազ պիտի ունենան, իսկ 1950ի վերջը Մոսկուայի բնակչութեան եօթանասուն առ հարիւրը պիտի ունենայ կազը՝ խոհանոցի եւ ջերմութեան գործածութեան համար։

Հնգամեակի վերջաւորութեան՝ կազով տաքցող լոգարաններու թիւը պիտի ըլլայ 30.000, այսինքն նախկին թիւին քսան անգամը։ Խոհանոցներ՝ 60 հազար, նախորդէն ութ անգամ աւելի։

Ջուրի նուազութեան խնդիրը կարգադրուած է, շնորհիւ Վոլկայի ջրանցքին կառուցման։ Կոյուղիները պիտի կրկնապատկուին։ Պիտի բարելաւուին նաեւ ամբողջութեան միջոցները, որոնք 27 առ հարիւր աւելի պիտի փոխադրեն։ Նախապէս գոյութիւն ունեցող 350 հանրակառքերուն տեղ նորեր պիտի շինուին եւ անոնց թիւը պիտի եռապատկուի. անոնք պիտի ըլլան մետաղէ եւ ձմրան միջոցին ջերմութիւն պիտի ունենան. անոնցմէ յիսունը արդէն գործածութեան դրուած են։ Երեք հազար սակաչարժներ (թաքսի) եւ հազար հինգ հարիւր ուրիշ բեռնակառքեր պիտի յատկացուին երթեւեկութեան համար. նախորդ թիւէն 66 առ հարիւրը։

Հեռախօսի ցանցը պիտի կրկնապատկուի եւ ուրիշ շրջաններու հետ ուղղակի պիտի հաղորդակցի։ Մթերանոցներն ու վաճառատուները 1940ի հետ բաղդատելով 28 առ հարիւր պիտի աւելնան։ Նահանգին մթերանոցներու թիւը 3.300ի պիտի բարձրացուի. նախկինէն 11 առ հարիւր աւելի։ Ասոնց համար պիտի գործածուին զանազան նախարարութիւններու եւ վարչութիւններու շէնքերուն ներքնայարկերը։ Պիտի շինուին վեց նոր բաղնիքներ եւ քսան ժողովրդային ջրցաններ (տուշ). նաեւ չորս մեքենական լուացարան։ Սպառողականներու լուացարանները պիտի ընդարձակուին։ Արուաքնոցները պիտի վերահաստատուին տուներէն ներս եւս։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայ Արիներու Միութիւնը Ծնունդի առթիւ կազմակերպած էր սկաուտական հանդէս մըն ուրիշ ուրախ յառաջիկայ ճամբարին։ Հաւաքոյթներուն մասնակցելու համար Փարիզ եկած էր Հայ Արիներու Միութեան Պելճիքայի շրջանային պետը, երեք խմբապետներով, որոնք հիւրասիրուեցան Միութեան Գործադիր Խորհուրդի անդամներէն։ Յունուար 4ի գիշերը Հայ Արիներու Միութիւնը ճաշ տուաւ ի պատիւ միջազգային գրասենեակի տնօրէն գնդ. Wilsonի։ Ներկայ էին Միութեան վարիչները, ընդհ. պետը, խմբապետները, Պելճիքայի հայ Արիներու պետերը, ինչպէս նաեւ Փարիզի շրջանի խմբապետները եւ երէցները։ Ճաշին կը մասնակցէին նաեւ Փարիզի եւ Հայ Արիներու մեծ բարեկամը M. Marc Sangnier, ճամբարի ընդհ. պետ Van Effatari, եւ բանակումի պետը E. Arnaud, Carrefour շաբաթաթերթին խմբագրապետ M. Jean Sangnier եւ ուրիշ հայ եւ օտար անձնաւորութիւններ։ Այս հաւաքոյթը շատ հաճելի անցաւ եւ Հայ Արիներու բարեկամները խանդավառ ճառերով

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ԱՆԻԷՌ.— Ինչպէս ամէն Միութիւն, Անիէռ Գուա-Քոլոմպի Ռազմիկներու Միութիւնն ալ իր տարեկան թատրոն-պարահանդէսը ունեցաւ Յունուար 12ին, Գուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահներուն մէջ։

Հանդէսին բացումը կատարեց Միութեան Նախագահը, որ ըսաւ.— «Ազգերու ճակատագիրը բանակները կը վարեն ու այդ բանակները կազմուած են ազգին ամենակենսունակ տարրէն՝ երիտասարդութենէ որ պատերազմի ատեն կուրծք կուտայ հայրենիքի պաշտպանութեան, իսկ խաղաղութեան ատեն արտադրող եւ ազգը բազմապատկող բեղնաւորող ազդակն է։ Մենք այսօր հաւաքուած ենք մեր պարտականութիւնը կատարելու պատուելու եւ ոգեկոչելու մեր նահատակ ընկերներու յիշատակը։ Այսօրուան հանդէսին հասոյթը պիտի յատկացնենք մեր նահատակ ընկերներուն աճիւնը հոս փոխադրելու եւ յուշարձան մը կանգնելու անոնց վրայ։»

Յետոյ խօսեցաւ պ. Abrieu, U.N.C.ի Անիէռի նախագահ եւ քաղաքապետի փոխանորդ, որ յորդորեց ըլլալ նախ ազգովին իբր հայ, իրարու օգնող, ապա Ֆրանսացի։

Շատ յաջող կազմակերպուած էր թատերախաղը «Զարշըլը Արթին աղա»։ Հանդիսականները խակական գեղարուեստական հաճոյք մը վայելեցին։ Յաղին հերոսին՝ Արթին աղայի դերը կատարեց Պ. Զ. Ղարիպեան որ իր սահուն պոլսական բարբառով, նիստ ու կացով, արտայայտութեան ու շարժուձեւերով գերազանցեց շատ մը դերասաններ։ Ամբողջ խաղի ընթացքին հանդիսականները մաղնիսացուց։ Սրահը կը թնդար ծափերով եւ «պռաւօ»ներով։ Ընդհանուր առումով բոլոր դերակատարները յաջող էին, հակառակ իրենց անփորձութեան։ Խաղին ղեկավարն ու դիմազարդողն էր Պ. Ս. Շահլամեան, որ վարպետօրէն գլուխ հանեց իր պարտականութիւնը։

Թատերախաղէն վերջ, մինչեւ կէս գիշեր շա-

անգամ մը եւս ի յայտ բերին իրենց բարեկամութիւնը։

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ ընդհ. սկաուտական հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին, Փարիզի, Շավիլի, Իսի լէ Մուլինոյի, սկաուտները, երէցները եւ գայլիկները, ինչպէս նաեւ Պելճիքայէն հասած Հայ Արիներու պետերը։ Col. Wilson, մանրամասն քննեց բոլոր խումբերը, խիստ գոհ մնալով իր այցելութենէն։

Կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ թէյասեղան մը ի պատիւ պետերու եւ սկաուտներու նախագահութեամբ M. Marc Sangnierի։ Արիները երգեցին, պարեցին եւ խաղացին սեղծերով շատ հաճելի մթնոլորտ մը։

Այս հաւաքոյթը առիթ մը եղաւ որ Հայ Արիներու միութեան Պելճիքայի եւ Փարիզի շրջանները, աւելի ծանօթանան իրարու եւ ձեռք ձեռքի կազմակերպեն յառաջիկայ ճամբարի մասնակցութիւնը որուն պիտի մասնակցին նաեւ Եգիպտոսի շրջանէն Հայ Արիները։

Հայ Արի

րունակուեցան պարերը, խանդավառ ու կարգապահ մթնոլորտի մը մէջ։ Թատերախաղը այնքան խոր տպաւորութիւն ձգած էր ներկաներուն վրայ, որ ամէն տունի մէջ խօսակցութեան նիւթը «Զարշըլը Արթին աղան» էր։ Դժբախտաբար գաղութիս «զարգացած» տարրը կը փայլէր իր անտարբերութեամբ։

Ապրիք, տղաք, շարունակեցէք վառ պահել այս համայնակուլ ափերուն վրայ, հայ լեզուն եւ գեղարուեստը, ժրաջան գործունէութեամբ, անտրտունջ ու անխոնջ, թմրած հոգիները արթնցնելու եւ զգաստացնելու համար։ Անհամբեր կը սպասենք ձեր Մարտ 23ի ձեռնարկին։

Յ. ԴԻՏՈՂ

[illegible]

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ» ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ (Յապաղած).— Կապոյտ Խաչը Յուն. 1ին տօնեց «Մանուկներու Օր»ը։ Շատերու կարծիքով օրը անյարմար էր եւ ժողովուրդը իր ընտանեկան տօնակատարութիւնը պիտի չզոհէր Կապոյտ Խաչին։ Զուր մտավախութիւն։ Ժողովուրդը դէպի Կ. Խաչի գործունէութիւնը ունեցած իր չափանիշը տուաւ այդ օրը, բերնէ բերան լեցնելով Exposition սրահը։ Հոնէին Հ.Յ.Դ. «ՆորՍերունդ»ի երիտասարդները եւ «Սանուհիներու Միութեան» երիտասարդուհիները, դրօշակներով հսկելու համար աւելի փոքրերուն վրայ։ Հինգէն տասնըհինգ տարեկան երախաներու բերնով եւ Հայկազեան մաքուր լեզուով եղած արտասանութիւններն ու երգերը ջերմ ծափերով կ՚ողջունուէին ամէն անգամ։ Եղան նաեւ զոյգ եւ խմբական պարեր՝ երկրորդ եւ երրորդ խումբերու աղջիկներուն կողմէ։ Մանկական այս բաժնի վերջաւորութեան, իրարու յաջորդող խումբերը շարուեցան բեմին վրայ՝ ընդունելու համար Կաղանդ Պապային այցելութիւնը։ Գեղեցիկ էր, յուզիչ եւ կազդուրիչ այս կենդանի պատկերը։ Հոն՝ բեմին վրայ վաթսունի մօտ անմեղ երախաներ իրենց կեցուածքով, Հայու խոհուն նայուածքով եւ մանաւանդ մաքուր առոգանութեամբ երգած երգերով, կարծես կ՚ուզէին զգացնել սրահին մէջ հաւաքուած բազմութեան, թէ իրենք իսկական հայորդիներ են։ Հպարտ էին նաեւ Կ. Խաչին տիկինները։

Կապոյտ Խաչի պատրաստած այս խնամուած, զուտ մանկական յայտագիրը, որ տեւեց ամբողջ երկու եւ կէս ժամ, յստակ կերպով ցոյց կուտար մէկ գլխաւոր մտահոգութիւն,— մեր մանուկներու հոգիներէն ներս կաթեցնել հայրենասիրութեան շողը, երգերով եւ պարերով։ Պ. Տէր Կոմսեան յաջող կերպով կատարեց «Կաղանդ Պապա»յի դերը։ Երախաներուն հասկնալի պատկերաւոր խօսքերով, ան ուղեց հոգեկան կամուրջ մը նետել Արարատի հովանաւորութեան ապաւինած երախաներուն եւ իրենց միջեւ։ Վերջապէս ուղեց համոզել իր շուրջը հաւաքուած մանուկները, թէ իր սակառներուն մէջ եղած նուէրները մեր հայրենիքէն է բերած, ու իր ձեռքով շուրջ 170 մանուկներու բաժնեց նուէրներ, առատօրէն։։

Մանկական այս կարգապահ եւ յաջող բաժնէն վերջ կերուխում, աճուրդ եւ եւրոպական պարեր իրարու յաջորդեցին խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Աճուրդին լայնօրէն մասնակցեցան ոչ միայն տեղացիները, այլ եւ Ս. Էթիէնի եւ Փարիզի մեր հիւրերը։ Աճուրդի դրուած թերթանուշը շահեցաւ ընկ. Ա. Կիւմիւշեան եւ Կապ. Խաչին նուիրեց 500 ֆրանք եւս։ Նուէրներ ղրկած էին նաեւ բացակայ Խաչուհիներ՝ Տիկիններ Ծրղեան 500 Ֆր., Ալթունեան 200 Ֆր.։ Ընդհ. հասոյթը եղաւ 36.500 Ֆր.։

Հանդէսը սկսաւ ժամը 2.30ին եւ վերջացաւ կէս գիշերին։

Այս առթիւ St Hilaireի Sanatoriumeը այցելեցին տիկիններ Արապեան եւ Սալաւանեան ուտելիքներ բաշխելու համար հոն գտնուած 14 հիւանդներու, (որոնց կ՚ըլլան պարբերաբար նման այցելութիւններ)։ Կապ. Խաչի կողմէ դրամական նուէրներ եղան նաեւ գաղութիս կարիքաւոր եւ տարիքոտ տիկիններուն։

Մեր շնորհաւորութիւնները Կապ. Խաչի տիկիններուն, որոնք իրենց պարտականութեան լիակատար գիտակցութիւնն ունին։

Օր. Այվազեանի եւ Պ. Տր. Պալեանի նշանախօսութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի եղան նուէրներ Կապ. Խաչի դպրոցի Ֆոնտին՝ որմէ գոյացաւ 7100 Ֆրանք։ Շնորհակալութիւն նուիրատուներուն։

Թղթակից

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այդ օրուան համար ընտրեցի ամէնէն համեստ յայտարարութիւն ունեցող հանդէսը։ Պարզ պարանցիկ ցերեկոյթ մը գեղարուեստական բաժինով։ Եւ սակայն ինչքան հարուստ, ճոխ ու զարդարուն իր հասակ նետած երիտասարդութեամբ։ Երկսեռ երիտասարդութիւն մը, մէկը միւսէն գեղեցիկ, ճաշակով, նուրբ ու կոկիկ հագուած. այնքան շատ, այնքան շա՜տ, յետոյ ինչպէ՞ս հաւատալ որ, մեր նոր երիտասարդութիւնը մեր հանդէսներուն կուգայ իր մամիկին եւ պապիկին հետ։ Կ՚արժէր այդ հանդէսը տեսնել։

Հանդէսը Ալֆորվիլի երգչախումբն էր որ բացաւ. երեսունի չափ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ անաղմուկ բեմ բարձրացան։ Երիտասարդ էր եւ ղեկավարը, Կապ. Խաչի նախկին սան՝ Կ. Գայիչեան։ «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը թնդացուց սրահը։ Խաչուհի տիկ. Վ. Յովնանեան գրաւոր գեղեցիկ ճառով մը բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ տուաւ մասնաճիւղին գործունէութեան պատկերը։

Նորահաս հայուհի մը՝ օր. Զ. Թոմասեան Վահէ Վահեանէն արտասանեց «Հայրենի աչքը»՝ դժուար կտոր մը, մաքուր առոգանութեամբ, որ ծափեր խլեց։ Մանչուկ մը՝ Զուլճեան ջութակի վրայ նուագեց երկու կտորներ։ Ապագայ արուեստագէտ մը թերեւս, ով գիտէ։ Կապ. Խաչի գթութեան գործը պատկերացնող խաղարկութիւն մը յաջորդեց նուագին որ անապատի տառապանքներէն մինչեւ մեր օրերը Հայուն ցաւը մեղմացնելու սահմանուած էր։ Արտասանութիւն մը՝ տիկ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս

...— Բա՛մ - բո՛ւմ - բո՛ւմմ...
... Զուո՛ւ - ուո՛ւ - ձուո՛ւ...
— Խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս ։
Ու տղան եղաւ խիզախ ։

Մայրը լսեց, տեսաւ իր զաւակի լուսանկարը երկրի թերթերի մէջ, կուրծքը քաջութեան, անձնազոհութեան շքանշաններով զարդարուած։ Խայտաց մօր սիրտը ու աւելի ամուր բանտեց իր մէջ կինը, եղաւ մա՛յր, մա՛յր...

Ու երկիրը՝ որին ծառայում էր տղան՝ պարտուեց։ Բայց այդ պարտութիւնը վերջնական չէր, քանի որ դեռ կռւում էին երկրին բարեկամ - դաշնակիցները, որոնց շարքում նաեւ իր հայրենիքը։

Կրկին ահականջ։ Հիմա երկրին բարեկամներն են ռմբակոծում երկիրը գրաւող թշնամին ոչնչացնելու համար, սակայն կործանւում էր բարեկամ երկիրը, փախչողը, ապաստան որոնողը, վիրաւորողը, մեռնողը բարեկամ ժողովուրդն էր, այր ու կին, ծեր ու մանուկ ։

Ո՞ւր էր իր տղան հիմա, որդիսցաւ խիզախ լինել, որ արժանի էր կեանքի, ապրելու ապրելու...

Մի օր դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ... իր զաւա՞կը ։

Նա անթացուպ ունէր թեւի տակը, որովհետեւ չունէր մէկ ոտքը։ Թեւը, որ պահում էր անթացուպը, ատակ չէր օդի մէջ պարզուելու եւ կծկուելու, չունէր նաեւ ձեռքի երկու կարեւոր մատները։Վիրաւոր կողմի կէս դէմքը այրուած էր ու փոթթուած, չունենալով մէկ աչքը։ Կէս մարդ։ Ու սակայն մնացած կէսով էր որդին էր նա, ողջ - առողջ ։

— Զաւա՛կս, զաւա՛կս, զաւա՛կս։ = Մա՛յր...

Մայրը կուլ տուեց արցունքը ու ժպտաց։ Ժպտաց, չէ՞ որ ժպտալ պէտք էր ապրողին, տառապողին ...

Տղան նստեց։ Մայրը բարձ դրեց նրա կռնակի ետեւը։ Ու երբ տղան նայելով շուրջը՝ տեսաւ իր երիտասարդութեան մէկ լուսանկարը՝ չկարողացաւ լացը զսպել։ Լացաւ իր մնացած կէսի վրայ, իր մնացած կէսի վրայ լացեց մէկ աչքով, որ սակայն տեսնում էր ամբողջ աշխարհը, ինչպէս արեւը։

Առաջին անգամ լինելով՝ մայրը չկարողացաւ ասել՝

— Խիզա՛խ եղիր , տղաս։

X

Ու եղաւ յաղթանակ , եղաւ պարտութիւն, եղաւ խաղաղութիւն։ Ու խաղաղութեան մէջ նորէն կար ու պիտի լինէին ազատ եւ անազատ հայրենիքներ, ազգեր ու ժողովուրդներ։

— Ազատութի՞ւն ։

Նորէն կար բանտ, բանտարկող ու բանտարկեալ։ Նորէն կար հալածող ու հալածող, սպաննող ու սպաննուող։Նորէն կար մահուան պատիժ, գնդակահարում, կախաղան, արիւն, մա՛հ, մա՛հ ։

Արեան ճաղապիկի մէջ կար ծիծաղ ու լաց, հրճուանք ու տառապանք, հարուստ ու աղքատ, աղքատ, հացի կարօտ աղքատ ։

Ու այդ արեան «Զրհեղեղ»ի վրայ թեւածող մի խեղճ հրեշտակ կար։ Ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն ։

Որ եղաւ խաղաղութիւն՝ պիտի լինէր նաեւ խաղաղութեան տօն, ինչպէս լինում էր միշտ։

Տօն։ Զօրանցք, դրօշազարդում, յաղթանակի եւ խաղաղութեան շեփորում, թափոր ... ու թափօրին մասնակցող ժողովուրդ, ժողովուրդ ...

Տղան հրաւէր ստացաւ զօրանցքին մասնակցելու, որպէս մեծ վիրաւոր, որպէս հերոս, որ աւրւին էր աւել Յաղթանակի եւ խաղաղութեան համար ։

Մայրը հետեւեց թափօրին, ջանաց միշտ մնալ ամբոխի առաջին շարքերում, միշտ աչքի առջեւն ունենալու համար իր զաւակը, իր - հերոսը։ Միակը չէր իր մեծ վիրաւոր, հերոս զաւակը, երկար էր շարքը նրանց, առանց ոտքի, առանց թեւի։ Անաչք, վիրաւոր, խեղանդամ, կէս մարդիկ, հերոսներ ։

Զօրք, դրօշներ ծածան - ծածան, ծաղկեպսակներ, նուագ...

Գնում են, գնում։ — Ո՞ւր ։

Դէպի Յաղթական Կամարը, դէպի անծանօթ, նահատակ զինուորի գերեզման - յիշատակարանը։ Քայլում են, քայլում են , քայլում ... Երաժշտախումբը մերթ յաղթանակի, ռազմերգ, մերթ մահերգ է հնչում ։

Քայլում է նաեւ մայրը, հրում, արմունկներով յետ է մղում իր տեղը բռնել ուզողները։ Մնալ միշտ առաջին շարքերում, տեսնել իր հերոստղան, որ իրեն թւում է, թէ հաշմանդամ չէ, միականի չէ, կէս մարդ չէ, այլ այնպէս է, ինչպէս կռուի մեկնելու օրը։ Երիտասարդ է, առոյգ եւ գեղեցիկ։

Յաղթանակ է, խաղաղութիւն է, տօն է ... Ապրում է իր տղան, պիտի ապրի, հարս, թոռ, կեանք, երջանկութիւն, վայելք է սպասում իրեն ու բոլորի, բոլորի համար, որ ապրում են, որ պիտի գան։

Թափօրը մօտենում է Յաղթանակի կամարին։
...Ցուո՛ւ - ուո՛ւ - յուո՛ւ...
Ահակա՞նջ։

Ոչ, գործարանի շչակը կէսօր է յայտարարում։

Ցանկարծ մայրը մտքով փոխադրւում է գործարան ։

Ճախք - չրախք, դըա - դըա - դըա, չխփ - չաք...

Բանում են վիթխարի մեքենաները, բանում են մարդկանց օգնութեամբ, մարդիկ, որ կոչւում են մասնագէտ, բանուոր, գործաւոր ։

Գործարանի պատերն յանկարծ յետ են գնում,

փախցնելու, նոր մը բեմին համար եւ Գ. Գ. Ամիրայեանէ երկու կտորներ, այս արդէն ծանօթ Ալֆորվիլի բեմին իր ոգեւորիչ շեշտով: Մեներգներ՝ տիկ. Ա. Մուրատեանէ եւ տիկ. Լ. Գորգիկեան-Ամիրայեանէ, մէկը միւսէն տարբեր, երկուքն ալ տաք շունչով եւ տաւեւլապէս հայեցի: Կրկին մեներգ Գ. Կ. Գայիշեանէ, Գ. Ս. Անդրէասեանէ եւ Գ. Մանուէլ Խաչիկեանէ: Վերջինը հազուադիւտ պաս մը որ կը մշակուի արդէն ասպարէզին համար:

Սեվրանի քոյր մասնաճիւղի սիրողներու կողմէ զաւեշտ մը «Նօթանասունոց փեսացուն» զըւարթ խնդուքներով լեցուց սրահը:

Ահա իսկական հայ հանդէս մը Նորահասներով, խնամուած ու գեղեցիկ: Արդար խանդավառութիւն ու գոհունակութիւն: Եւրոպական պարերու միջոցին դիւրամատչելի եւ համեղ պիւֆէն գոհացուց թէ հանդիսականները եւ թէ խաչուհիները: Անուրգը նոյնպէս ոգեւորուեցաւ սրտաբուխ եւ առատ նուէրներով: — Թղթակից

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԽԱՈՒԻ կեդրոնացման կայանի նախկին հրամանատարը՝ Ալէքս Փիորքովի կախաղանի դատապարտուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ, իբրեւ մեղսակից ութ հազար ռուս գերիներու ջարդին: Նախապէս մատիտ ծախող այս մարդը, որ 1938ին այս կայանին հրամանատարը դարձաւ, ուրիշ մեղքեր ալ ունի: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ինքն է որ 40.000 անձեր դրկեց Մօթհաուզընի կայանը, ուր մեռան կազարձակ սենեակներու մէջ: Իր գործակիցներէն մէկն ալ տասնըհինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՈՒՍԱՆՈՂ Փալամուտեան (Եգիպտոսէն, նկարիչ) որ Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի հայկական շէնքին մէջ կը բնակի, շաբաթ առտու ժամը 2.30ին ատրճանակի երկու ձայներ, հեծեծանքի մը ճռնչիւնը, յետոյ հոնդիւններ լսելով, անմիջապէս վար իջաւ: Եւ տեսաւ որ 21 տարեկան ուսանող մը, Ժան Պուէնա, առատ արիւն կը կորսնցնէ, վիրաւորուած ըլլալով ձախ թեւէն եւ ուսէն: Ոստիկանութեան լուր տրուած ըլլալով, եկան հիւանդանոց փոխադրեցին: Սիրայի՞ն թէ քաղաքական ոճիր: Թերթերը կը գրեն թէ վիրաւորը Տախաուի նախկին աքսորականներէն էր, Սիթէ Իւնիվէրսիթէռ կը բնակէր եւ գրեթէ ամէն օր գիշերները ուշ ատեն դուրս կ'ելլէր:

ՇԱՔԱՐԻ ԳԻՆՆ ալ զեղչուեցաւ, միջակը 34 Ֆրանք, Ա. տեսակը 37 եւն.: Հաւկիթի վաճառումը ազատ է, առանց քանակի սահմանափակման:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ, կա'մ 15000 տոլար թոշակ պիտի առնայ եւ կամ պիտի նախընտրէ իր հանգստեան թոշակը, 15.751 տոլար:

դառնում են թափանցիկ, պարփակում են աշխարհը համայն, որ գործարան է, գործարան:

Աշխարհն ամբողջ մի սոսկալի՜թխար գործարան, որ չինում է զէնք, զէնք:

Ցանկարծ բոլոր տեսակի զէնքերը օդէն, ջրէն, ցամաքէն շարժւում են, շարժւում, յառաջանում:

— Ցարգանք՛, դրօշները վա՛ր, գլուխները բաց. խոնարհվի՛լ նահատակների սուրբ յիշատակի առջեւ, ուխտելով հետեւիլ նրանց օրինակին, գնալ նրանց ճանապարհով:

Թառնում են բոցն անշէջ: Մահերգ:

.... Բո՛ւմ-բո՛ւմ բո՛ւմ...

— Նրանց ճանապարհո՜վ...

Անշէջ բոցի մէջ են նետւում եւ անյայտանում: Մեծ վիրաւոր հերոսները, անմահ բոցի մէջ են նետւում յաղթանակը շահած, ողջ վերադարձած դինւորները, նրանց հետեւում են նորակոչները, ամբոխը, բոլո՛րը, բոլո՛րը: Մայրերի արգանդներում խլրտում են նոր ծնելիքները, սարսում են գալիք սերմերը՝ բոլո՛րը, բոլո՜րը...

.... Բո՛ւմ-բո՛ւմ բո՛ւմ....

Կործանում, աւե՛ր, արի՛ւն, մա՜հ, մա՜հ, մա՜հ...

Ցանկարծ Մօր ձեռքը բռունցք եղած ցցւում է դէպի երկինք, շարժւում են շրթունքները ու կուրծքն արձակում է մի կանչ.

— Հէ՜է՜է՜յ, ի՞նչ էք կեցել. չէ՞ք տեսնում մարդկութեան կորուստը. չէ՞ք լսում լաց ու կոծը. օգնութեան կանչը... Օգնո՜ւթիւ՜ն:

Հասէք, կործանէք բոլոր գործարանները, որ զէնք են չինում, որ մահ են նիւթում: Քանդեցէ՛ք, քանդեցէ՛ք:

— «Ամէն է» ասացին լողները եւ ոստիկանութեան լուր տւին, որ գան չեզոքացնեն խենթը խելօքներէն:

Երբ ոստիկանները մօտեցան խենթ կնոջը՝ նրա ձայնը դեռ հնչում էր.

— Առաջնորդ եղիր, տղա՛ս, ու խորտակի՛ր. քանդէ՛, խիզա՛խ եղիր, տղա՛ս, խիզա՜խ եղիիիր...

Վերջ

ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

400 հոգի խեղդուած?

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «Հիմարա» շոգենաւը ընկղմեցաւ Փէթոլի ծոցին մէջ, մայրաքաղաքէն 40 քիլոմեթր հեռու, ական մը զարնուելով: Նաւը կը բանէր Սելանիկի եւ Պիրէոնի միջեւ եւ ունէր 500—550 ուղեւոր եւ նաւաստի: Կը կարծուի թէ 100—230 հոգի ազատուած կամ 400 հոգի խեղդուած են: Ծովը լեցուած է դիակներով: Հեռագիրը սարսափելի մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ:

200 ԿՐԱՄ իւղի միս պիտի բաժնուի Ցունուար 20էն 26, յունուարի DP կտրոնով:— Միսը անհետացած է հրապարակէն եւ անհատ մսավաճառներ կամ սեւ շուկայցիներ են որ կրնան բան մը ճարել:

Փէթէն պատասխանելով հարցաքննիչ դատաւորին, բարկութեամբ հերքեց թէ 1942ին նախարարական ժողովի մը նախագահելով, հաւանութիւն յայտնած է պատերազմ յայտարարելու Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ: Այս առթիւ գանգատեցաւ թէ չափէն աւելի գետնախոնձոր կուտան բերդին մէջ (Իէօ կղզի), ուր երեք սենեակ ունի իր տրամադրութեան տակ: Կինն ալ պանդոկ մը կը բնակի ազգականներու հետ եւ կրնայ ամէն օր այցելել:

ՑԿԵԱՆՍ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Կի Քրուզէ, որ խմբագրականներ կը գրէր ժամ Լիւշէրի թերթին «Նուվօ Թանզի» եւ ուրիշ գերմանաշունչ թերթերու մէջ: Ամբաստանեալը ուզեց արդարանալ, բացատրելով թէ ինք պաշտօնական քաղաքականութեան կը հետեւէր: Փաստաբանը ջանաց ապացուցանել թէ անհաւասարակշիռ է: Հայրն ալ, 75 տարեկան ծերունի մը, պատմեց թէ տարիներէ ի վեր խենդութեան դէպքեր կը պատահին իրենց ընտանիքին մէջ, թէ պապուն պապը անձնասպան եւ հօրաքոյր մը անձնասպան եղած են եւայլն: Բարի վկայութիւններ ալ տրուեցան, բայց անօգուտ: Վճիռը լսած ատեն դատապարտեալը աղաղակեց.— «Կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ՛ Փէթէն»:

ԻՐԱՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, Նուրի Սայիտ փաշա, յայտարարեց թէ անգլեւիրաքեան դաշնագիրը կը կաշկանդէ երկիրը եւ պէտք է ուրիշ մը կնքել: «Սուրիան անկախութիւն ստացաւ եւ Եգիպտոս աւելի նպաստաւոր դաշնագիր մը կնքել կ'ուզէ: Ֆրանսայի տիրապետութիւնը Թունուզի, Ալժերիոյ եւ Մարոքի վրայ ճշգրիտ պատկերն է շահագործման եւ աշխարհակալութեան»: Վարչապետը այս առթիւ հերքեց թէ որ եւ է քաղաքական համաձայնութիւն կնքուած է Թուրքիոյ հետ: «Նպարզապէս բանակցութիւններ վարեցի ուղղակի յարաբերութիւններ հաստատելու համար Իրաքի եւ Թուրքիոյ միջեւ, առանց նկատի ունենալու որ եւ է խմբակցութիւն կամ արտաքին քաղաքականութիւն»:

ՍՈՒԴԻ ՕՐ հռչակուեցաւ Ցունուար 19ի կիրակին Եգիպտոսի մէջ, Սուտանի դաշնագրի տարեդարձին առթիւ (1892) որով այս երկիրը Անգլիոյ տիրապետութեան կ'ենթարկուէր: Կառավարութիւնը արգիլեց հրապարակային ցոյցերը: Քաղաքական կուսակցութիւնները պատուիրած էին սեւ փողկապներ կապել կամ սեւ երիզներ անցընել թեւերուն, դրօշները կէս պարզել եւն.: Թերթերն ալ սեւ շրջանակներով երեւցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ԿԱԽՈՒԱԾ ԵՆ դոնփակ դատավարութենէ մը վերջ, ինչպէս կը ծանուցանէ Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի զինուորական ատեանը: Մահապարտներուն մէջ կը յիշուին Տոնի խազախներուն պետը, Քրասնով, որ չորս հատոր պատմութիւն գրած է, «Կրկնակ Արծիւէն մինչեւ Կարմիր Դրօշ», Շքուրօ եւ իշխան Սուլթան Կիրէյ: Բոլորն ալ բոլշեւիկներուն դէմ կռուած են 1917ին, իսկ 1941—45ին վերսկսած են կռիւը Գերմաններուն միանալով: Իրենց հետ կախուած է գերման զօրավար մը եւս, Փանվից աւելի առաջ կախուած էին զօր. Վլասով եւ ուրիշ երեւելիներ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ. — (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար).—

Աղասեան Սըլով, առեւտրական, ծնած 1910ին, Սապանճա, այժմ Արքէօյ: Աղլաղանեան Յակոբ, շրջուն վաճառորդ, ծնած 1908ին Մարզուան, այժմ Գռասօ: Աթճեան Արամ-Արմէն, սափրիչ, ծնած 1907ին Կիւրին, այժմ Սէնթ Ռեան: Գալեան Մարգար, կօշկակար, ծնած 1920ին Իզմիթ, այժմ Նիս: Գալեան Նուրիճան, կօշկակար, ծնած 1922ին, Գոնիա, այժմ Մէօտօն: Գալաֆաթեան Ալպէռ, դերձակ, ծնած 1906ին Անգարա, այժմ Անիէռ: Կարմիրեան Սարգիս, դերձակ, ծնած 1923ին, Պոլիս, այժմ Վօքլիւզ: Հովիկեան Մկրտիչ, գծագրիչ, ծնած 1912ին Պոլիս, այժմ Փարիզ: Քէօշքէրեան Արամ, կօշկակար, ծնած 1896ին Անգարա, այժմ Փարիզ: Քըրըլեան Ժօզէֆ-Ցովսէփ, դերձակ, ծնած 1917ին Գոնիա, այժմ Պալան-Միռէ: Մակարեան Կարպիս: գծագրիչ, ծնած 1918ին Էսկի Շէհիր, այժմ Մարսէյլ: Միքայէլեան Նշան, կօշկակար, ծնած 1914ին Սթամօզ, այժմ Ռօան:

(Շար.)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանճօ Քաչանի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փ. րիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հ/ գշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ: Հայերէնի դասերը նոյն օրը ժամը 7.30էն 8.30:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէին ժողովը՝ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Café Noaillesի ներքնասրահը:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր տ'Իթալիի Հայ Կապոյտ խաչի Միութեան կողմէ, 26 Ցունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, ազանիական պարեր: Ջաւեշտ մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հայկեշեանի:

Խմբերգ Շավիլի Րաֆֆի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի:

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Պ. Օնօսեանի: Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով: Մուտք 75 ֆրանք:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Ցունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, HOTEL CONTINENTALի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ: Մուտք 250ֆրանք: Այժմէն ապահովել սեղանները:

Պ. Հ. ԽԱՆՍԱՄԻՐԵԱՆ աղջկան մահուան տարելիցին առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան: Ստանալ Յառաջէն:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Պ. Կ. Հաւկութուկեանի եւ Օր. Լուսին Կլազեանի նշանախօսութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Ցունուար 5ին, (Սէնթ Էթիէն), Մալաթիոյ Կրթասիրացի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 6900 ֆրանք, փոխան ծաղկեփունջի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Ցունուար 1—5

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք (բաժնեգին).—

ՓԱՐԻԶ.— Մ. Ճ.— 1000 ֆրանք, ԱՆԻԷՌ՝ Տիկին Ճ. 1000, ԹՈՒԼՈՒԶ՝ Մ. 1000, ԼԸ ՀԷՅ ԼԸՌՈԶ՝ Ք. 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Հ. 300, ԷՆ՝ Հ. 1000, ԼԱ ՍԻՈԹԱ՝ Տ. 500, ՓԱՐԻԶ՝ Ն. 1000, ՆԻՄ՝ Վ. 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Հ. 1000, ԱՐՏԷՇ՝ Լ. 1000, ԿԻՊՐՈՍ՝ Պ. 600, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Բ. 1000, Պ. ԱԼՓ՝ Զ. 1000, ՌՈՄԱՆ՝ Մ. 1000, ՊԱՆԵԷՕ՝ Զ. 1000, ՎՕՔԼԻԶ՝ Ե. 500, ՓԱՎԻՅԵՌՆ՝ Ա. 600, ՓԱՐԻԶ՝ Թ. 1000, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Փ. 1000, ԼՈՒԱՐ՝ Պ. 1000, ԹՈՒԼՈՆ՝ Ա. 685 ֆրանք: (Շար.)

Պ. ՕՆՆԻԿ ՄԱՆԻՔՈՖ կը փնտռէ մօրաքրոջ տղան, Գեղամ Ճէլալեան (Ռոտոստոցի) որ 1914ին Պոլսէն մեկնած է Ամերիկա, եւ կը բնակէր Նիւ Եորք: Իմացնել Azadian, Vallon de Toulouse, Camp. La Fortou, S. Tronse, Marseille:

Կ'ուզուին

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ գործաւորուհիներ կամ նոր սորվողներ: Տեւական գործ: Դիմել ամէն օր (բացի երկուշաբթիէն) Au Tapis Vidal, 3 rue la Boëtie հեռ. Anj. 10-60:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ
Mercredi 22 Janvier 1947 Չորեքշաբթի 22 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4910-Նոր շրջան թիւ 549 . Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ. Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐՔԵՐ, ԲԱՐՔԵ՜Ր...

Պալքաններէն հասած ճամբորդ մըն է որ կը պատմէ, կսկծալի մանրամասնութիւններով.

— Օր նոր, դող նոր: 1944 Սեպտեմբեր 9էն ի վեր Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներուն մէջ մարդիկ բան-գործ ըրած են Դաշնակցականներու ցանկեր փնտռել, Դաշնակցական տղաք հետապնդել, նոյնիսկ սպառնալիքներ տեղալ: Եւ այս խայտառակութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն Հայերու մէջ: Տեղական իշխանութիւնը երբեք չի հետաքրքրուիր այս տեսակ խնդիրներով: Որոշ մարդիկ են որ մուր կը քսեն ասոր անոր ճակտին, կ'ուզեն կասկածելի դարձնել, ըսելով թէ ժամանակին մասնակցած է Մայիս 28ի տօնակատարութեան, կամ ժողովներու եւն.: Մէկ խօսքով, ամէն առիթով կը փորձեն եղբայր եղբօր դէմ հանելու, «հրաժարականներ» սարքելու, Երեւանի հաճելի դառնալու համար...

Մեր խօսակիցը աւելցուց թէ Ռումանիոյ մէջ ալ նոյն վիճակն է որ կը տիրէ: Այս առթիւ յանձնեց թերթի կտրօն մը, ուր կը փայլի ծանօթ խորագիրը — «Կը հրաժարինք Դաշնակցութենէն» (Աւետիսը տրուած է պուլկարական քաղաքէ մը):

Անշուշտ չէք սպասեր որ այդ «հրաժարեալ»ներուն յայտարարութիւնն ալ արտատպենք

Ի՜նչ նմոյշներ տեսանք Իրանէն մինչեւ Սուրիա-Լիբանան, անցեալ ամրան ընթացքին, բոլորը միեւնոյն գրիչներով խմբագրուած: Նոյն գարշելի ոգին: Նոյն կաղապարեալ բառերը: Նոյն գրգռիչ եւ անբարոյական վերագրումները:

Զարմացա՞ք տակաւին.— «Հակահայաստանեան, հակաժողովրդական, ազգանենգ, ազգադաւ, հականերգաղթ» եւն.:

«Դաշնակցութիւնը մոռնալով հայ ազգին տուած անհամար զոհերը իր ազատութեան համար, առանց ամչնալու իր հրէշային եւ ազգադաւ գործունէութեան գագաթնակէտին հասնելով, իր ղեկավարներու եւ գործիչներու միջոցաւ կ'աշխատի ներգաղթի նուիրական ձեռնարկին դէմ»:

Ապա կոչ մը «մեր բոլոր նախկին ընկերներուն, միանգամ ընդ միշտ հեռանալու այդ ազգադաւ կուսակցութենէն» եւ միանալու... «Պուլկարահայութեան միակ հառաջադէմ կազմակերպութեան, «Երեւան»ի»:

Մէկ խօսքով՝ միեւնոյն «հայրենասիրական» արշաւը ամէն գաղութի մէջ,— սեւցնել, վարկաբեկել, կազմալուծել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ է եւ կը մնայ կատարեալ մղձաւանջ մը, աւելի քան 25 տարիէ ի վեր:

Այս մարդիկը ամբողջ Երեւանը ունին իրենց կռնակը, իր գոյնզգոյն գործակալներով: Եւ սակայն հանգիստ չեն

Պէտք է քրքրել: Պէտք է դրդել: Հետապնդել: Ցանկեր պատրաստել: Քնարեր սուտեր հիւսել եւ ստորագրել տալ: Մատնել: Մէկ խօսքով «գործ», արդիւնք ցուցնել: Այլապէս, ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց տարբերութիւնը միւսներէն:

Բարքեր, բարքե՜ր որ հետզհետէ կը զարգանան, կը ծաւալին, կը սուրան դէպի «յառաջդիմական» բարձունքներ...

Այս մարդիկը մէկ բան կը մոռնան.—

Հ.Յ.Դաշնակցութեան դէմ արձակուած ամէն սլաք, որքան ալ թունաւոր ըլլայ, կը ծառայէ պարզապէս իրենց ապիկարութիւնը, վատութիւնը, հոգեկան թշուառութիւնը, գետնաքարշ անբարոյականութիւնը ապացուցանելու:

Կը մոռնան նաեւ ուրիշ բան մը.—

Եթէ կարելի ըլլար գործիք մը հնարել եւ կարդալ իրենց այսօրուան հովանաւորներուն միտքն ու սիրտը, անոնց մէջ պիտի տեսնէին ոչ թէ համարում, այլ արգահատանք եւ արհամարհանք իրենց ինքնամատոյց, շողիքոտ ծառայութեանց հանդէպ:

Այո, ամէնէն առաջ անոնք պիտի թքնէին իրենց երեսը, իբրեւ յեղափոխականներ, ինչպէս կը հաստատեն հազարաւոր վկայութիւններ՝ դեռ երէկուան պատմութենէն:

Ի՜նչ «դէմքեր» եւ «հաւատարիմներ» պարզապէս քուրջի վերածուեցան 25 տարուան մէջ, աքլորին կանչէն առաջ:

Ի՜նչ «մարգարէ»ներ փոշիացան ճիշդ այն ճամբուն վրայ ուր Դաշնակցութեան թաղումը կը նախատեսէին, օրն ի բուն արիւն պղտորելով, Սաղմոս երգելով եւ ծափ ու ծնծղայ զարնելով:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ — ԴԱՇՏ ՄԸ

«Մեծ» մարդիկ որոնք իրենց վերապահած են Հայրենասէրի, Յառաջդիմականի, ճշմարիտ ազգասէրի եւ տակաւին շատ մը շողշողուն տիտղոսներ, մեծ ջանքեր կը թափեն մեր պատանիներու քաղաքացիական կրթութիւնը օրօրոցէն սկսելու համար:

Շարժումը սկսաւ Սուրիա-Լիբանանէն: Հ.Մ.Ը.Մ.ը առաջին նշանակէտն էր այդ կազմակերպուած յարձակման: Կազմ եւ պատրաստ հող կար մշակելի, ի՞նչպէս վարանիլ:

«Հրաժարումներու» փրկարար «մեթոտ»ը ողջ ըլլար, տղոց թարմ ու մաքուր հոգիները «դաստիարակելու» համար:

Ու եղաւ որ իրենց դէմ գտան ծառացած ուժ մը պատանիներու որոնք հպարտ իրենց կուրծքին վրայ զետեղած նշաններով, սպարէզ կարդային պառակտիչներուն:

Խաչագողները սմքեցան եւ ահաւասիկ անոնց իրական բարեկամները գործի են ձեռնարկած, թեւ տալու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

«Սեփական դաշտ չունի՞ք, տղաք, մենք կը ճարենք»:

Աչքէ կ'անցընեմ Հալէպի «Արեւելք»ին բացած հանգանակութեան ցանկերը: Ջուրի պէս կը հոսին գումարները,— 125, 250, 400, 500ական ոսկի, անհատի կամ ընտանիքի անուններով:

«Պիտի ունենաք ձեր դաշտը», կ'ըսէ «Արեւելք»:

Ինչո՞ւ չունենան, այդ արեւի պէս տղաքը, որոնք դիմացան այնքան փորձութեանց, անապատէն մինչեւ հիւղաւանները:

ՍՕՍԻ

Թուրք թերթ մը կը գովէ Կոմիտասեան համերգը

Ինչպէս գրած էինք, վերջերս Կոմիտասեան համերգ մը տրուեցաւ Պոլսոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ Մխիթարեան երգչախումբին: Այս առթիւ Տոքթ. Նէջաթ Հալիլ հետեւեալ ներբողականը գրած է Թուրքերէն «Թանին» թերթին մէջ, «Գեղարուեստական մեծ անակնկալ մը» խորագրին տակ.—

Լսած էի որ 250 հոգիէ բաղկացած այս երգչախումբը փայլուն յաջողութիւններ կ'ունենար եւ կը խորհէի թէ այդքան երգիչ ինչպէ՞ս կարելի էր սեղմել բեմի մը վրայ:

Գացի վերջապէս եւ տեսայ զիրենք «Ինճի» սինեմային մէջ, ատամնաբոյժ Տիգրան Մամիկոնեանի ղեկավարութեան տակ, այս հսկայ երգչախումբը երգեց Ա. Սայկընի, Մուհիտտին Սատազի ժողովրդային եւ համբաւեալ եղանակները, եւ միջազգային ու մեծ արուեստագէտ Կոմիտասի խմբերգները: Օր. Գ. Ղազարոսեան եւս դաշնակով նուագեց երկու կտոր իրմէ, եւ երկու կտոր Կոմիտասէն

Զարմանքով եւ գնահատանքով տեսայ որ այդ 250 հոգին կարելի եղեր է սեղմել բեմին վրայ, այս տպաւորութիւնը կրեցի, երբ բացուեցաւ վարագոյրը:

Խմբավարը, զոր հպարտութեամբ տեսայ թէ մեծ արուեստագէտ մըն է, չքեղութեամբ մը բացաւ երգահանդէսը, որուն առաջին մասը գեղգեղանք մը եղաւ, եւ ես խոր հիացումով մտիկ ըրի:

Արդար ծափեր խլեց նաեւ Օր. Ղազարոսեանի նուագահանդէսը, իսկ Կոմիտասեան համերգը ունեցաւ յարաճուն յաջողութիւն եւ ոգեւորութիւն, տեսայ թէ երգիչ-երգչուհիները իրարու միացեր էին եղբայրական ներդաշնակութեամբ եւ խորհեցայ թէ ինչպիսի դժուարութիւններով պսակուեր էր այս աշխատանքը:

Դիւրին գործ չէ այդ 250 հոգին քով քովի բերել եւ մէկ շունչի մէջ նոյնացնել իրարու, հանդուրժելով փորձերու հազարումէկ տաղտուկներուն:

Տեսայ կատարելութիւն մը, որ կրնայ իրաւամբ նախանձը շարժել «փրօֆէսիոնէլ» կազմակերպութիւններուն»:

Յօդուածագիրը յետոյ երկար ծանօթութիւններ կուտայ Կոմիտաս վրդ.ի մասին, զոր կը հռչակէ «մեծանուն արուեստագէտ» եւ կ'ըսէ թէ պատանութեան օրերուն լսած եւ տեսած է Կոմիտասը, նշանաւոր կղերական եւ երաժիշտ, կ'ըսէ թէ իր երգերն ու մեղեդիները ժողովրդային հոգիէն բխած գոհարներ են, եւ դաշնաւորուած բարձրագոյն արուեստով, կը յիշէ նաեւ Զուխաճեանի, Նիկողոս Թաշճեանի, Խանճեանի մատուցած ծառայութիւնները Թուրք երաժշտութեան եւ կը ջատագովէ հայ հայրենակիցներու գեղարուեստական կարողութիւնները:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

պիտի կազմուի՞ այսօր

Վարչապետ Պ. Փօլ Ռամատիէ Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, իր պաշտօնին վաւերացումը ստանալու համար, համաձայն նոր Սահմանադրութեան: Մեծամասնութիւնը ապահովուած էր արդէն: Ոչ միայն ընկերվարականները համայնավարները, ձախակողմեան խմբակցութիւնը եւ անկախները, այլեւ ժողովրդականները համաձայն են որ Ռամատիէ կազմէ նոր դահլիճը, լայն համագործակցութեամբ:

Ազգ. ժողովի օրակարգին գլխաւոր խնդիրն էր իր նախագահին ընտրութիւնը: Գլխաւոր թեկնածուն էր նախկին նախագահը, Պ. Էռիօ:

Նոր դահլիճին կազմութիւնը դրեթէ ապահովուած է: Երէկ նոյնիսկ հաւանական նախարարներուն անունները հրատարակուած էին կարգ մը թերթերու մէջ: Գլխաւոր դժուարութիւնը այն է որ ժողովրդականները (M.R.P.) չեն ուզեր համայնավարի մը յանձնել ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը, Պ. Ռամատիէ կը խորհի քանի մը մասի բաժնել այդ նախարարութիւնը, գոհացում տալու համար բոլորին: Ժողովրդականները վեց անգամ ժողով գումարեցին քանի մը օրուան մէջ եւ երէկ ալ եօթներորդ մը, իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար:

Վերջին պահուն թերթերը կը գրեն թէ Պ. Տիւքլօ, համայնավար կուսակցութեան Բ. ընդհ. քարտուղարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է, Լէնինի մահուան 23րդ տարեդարձին առթիւ.— «Կը թուի թէ մեզի պիտի առաջարկեն ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը: Եթէ առաջարկեն, պիտի ընդունինք, բայց մենք կը պահանջենք նաեւ ուրիշ երկու մեծ նախարարութիւններ— արտաքին եւ ներքին գործերու նախարարութիւնները» (Ֆիկարօ): Կ'ենթադրենք թէ թիւրիմացութիւն է այս լուրը: Սկիզբէն ի վեր համայնավարները կը պահանջեն երեք գլխաւոր նախարարութիւններէն մէկը, եւ ոչ թէ երեքը միասին:

Ժողովրդականները իրենք իրենց մէջ ալ համաձայն չեն, թէեւ անլուծելի չեն գտներ տագնապը: Երկու գլխաւոր հոսանքներ կան կուսակցութեան մէջ: Մէկ հոսանքը հակառակ է մասնակցութեան, միւսը պայմաններ կ'առաջարկէ: Վարչապետը համաձայն է նորէն Պ. Պիտոյի յանձնելու արտաքին նախարարութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, երկրին կացութիւնը կը պահանջէ որ առաջ կազմել կառավարութիւնը: Տնտեսական տագնապը, քառամեայ ծրագիրը, թօշակներու յաւելման խնդիրը, Հնդկաչինի պատերազմը եւ ուրիշ ծանրակշիռ հարցեր լուծում կը պահանջեն:

Ժողովրդական Շարժումի երեսփոխաններէն շատերը նոր վերադարձած ըլլալով Փարիզէն, վերջին ժողովին մէջ նորէն յուզուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան խնդիրը: Անոնք ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն գիտնալ նախարարներուն ցանկը իրենց անուններով: Պ. Ռամատիէ տրամադիր կ'երեւայ համայնավարի մը յանձնելու ազգ. պաշտպանութեան ընդհ. նախարարութիւնը, ոչ-համայնավարներու վերապահելով օդանաւային, բանակներու եւ նաւատորմի նախարարութիւնները: Այս առթիւ հրամանագիր մը պիտի պատրաստէ, սահմանափակելով ազգ. պաշտպանութեան նախարարին իրաւասութիւնները: Ժողովրդականները կ'առաջարկեն համայնավար անպաշտօն նախարար մը, իբրեւ շաղկապ սպառազինութեանց նախարարութեան եւ պատերազմական նախարարութեան միջեւ, ուրիշ խօսքով՝ անուանական պաշտօն մը որ կը կարծեն թէ գոհացում պիտի տայ համայնավարներուն, առանց անոնց յանձնելու որ եւ է իրական իշխանութիւն զինեալ ուժերու վրայ... Աւելորդ է ըսել թէ այս փափուկ հարցին մէջ ձայն ունի նաեւ ընդհ. սպայակոյտը, որուն նախագահին՝ զօր. Ժիւէնի հետ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ նոր վարչապետը: Ժողովրդականներէն զատ, ուրիշ երեսփոխաններ ալ, ինչպէս եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները չեն ուզեր որ համայնավարի մը յանձնուի ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը, որովհետեւ համայնավար կուսակցութիւնը պատրաստ է անմիջապէս բանակցելու Հնդկաչինի ապստամբներուն հետ, անկախութիւն տալու պայմանով:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ 48 ժամ աշխատանքի հրամանագիրը հրատարակուած ըլլալով պաշտօնաթերթին մէջ (19 Յունուար), գործադրութիւնը պիտի սկսի անմիջապէս, թէ պետական եւ թէ տնտեսական կեանքի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ

Մեր նախորդ յօդուածով (Յառաջ 18 յունուար) յիշեցինք Թուրքերու վերաբերումը ներգաղթի հանդէպ, որպէսզի միտքերու մէջ կասկած չմնայ թէ այդ գործը դէմ է անոնց շահերուն եւ նպաստաւոր Հայկ. Դատին ու հայ ժողովուրդին: Եթէ այդպէս չըլլար, Թուրքերը երբեք պէտք չունէին այդքան իրար անցնելու, մանաւանդ որ համբաւ շահած են իրենց պաղարիւնութեամբ եւ անպատկառութեամբ:

Մեր անելիքը, մեր ազգային քաղաքականութիւնը ճշդելու առեն պարտաւոր ենք ստուգապէս գիտնալ թէ ի՞նչ կը մտածէ, ի՞նչ կը հետապնդէ Թուրքը, անգիտակցաբար անոր կառքին չլծուելու համար:

Գալով Ս. Միութեան, ան յայտնապէս կը քաջալերէ Հայաստանի հողային պահանջները, որովհետեւ ասոնց իրագործումը կը նշանակէ նաեւ իր սահմաններուն ընդարձակումը ու իր դիրքին զօրացումը ի վնաս Թուրքիոյ: Հայաստան փոխադրելով մեծ թիւով Հայեր, ան կ՚ամրապնդէ այդ երկիրը եւ թէ իր սահմանապահ մէկ շրջանը: Երկու կենսական խնդիրներ, ուր կը միանան Սովետներու եւ թէ Հայերու շահերը:

Բայց այս երկու գործերը կատարուած առեն համայնավար կուսակցութիւնը, ինչպէս իր մեթոտն է, կը դիմէ արտակարգ քարոզչութեան: Անելի ընդարձակ ծրագիրներ հետապնդելով, ամէն խնդիր կը կապէ պրոլետարական յեղափոխութեան:

Եւ որովհետեւ Ներգաղթի ծրագրի ամենայաջող գործադրութեան պարագային ալ արտասահմանի մէջ պիտի մնայ կարեւոր թիւով հայութիւն, մենք պարտաւոր ենք հեռատես ըլլալ: Այս տեսակէտէն մասնաւորապէս մեր եկեղեցականները իրենց ելոյթներուն մէջ կրնան քիչ մը չափ դնել: Օտար մամուլն ալ սկսաւ զբաղիլ մեզմով, տեղ տալով զանազան յայտարարութիւններու: Ներգաղթի շուրջ օտարները ինչքան քիչ հետաքրքրենք, այնքան մենք շահաւոր ենք:

Ներգաղթի գործով անտարակոյս Սովետներու վարկը կը բարձրանայ հիւրընկալ երկիրներու մէջ, երբ կը տեսնուի թէ թշուառ, գաղթական նկատուած բազմութիւններուն տէր կանգնեցաւ Ռուսաստան, մինչ ուրիշ պետութիւններ զանոնք լքած էին:

Բայց այդքանով բաւականանալու են Սովետները եւ պէտք չէ մղեն մեր հայրենակիցները հիւրընկալ երկիրներու ներքին քաղաքականութեան միջամուխ ըլլալու:

Այդ տեսակէտէն կը բաւէ յիշել Յունաստանի հայ գաղութի պարագան: Հելլէն ազատագրական պայքարին՝ հոն լայնօրէն մասնակցեցան Հայերը, տեղ գրաւելով խամի մէջ: Բայց Գերմաններու հեռացումէն ետք սկսած ներքին քաղաքացիական կռիւներուն մէջ ալ հայ համայնավարները բերին մասնակցութիւն: Հակահամայնավար իշխանութիւն հաստատուելէ ետք, այդ երեւոյթը մեծ չափով չահագործուեցաւ ու այսօր հակակրանք մը, եթէ ոչ հալածանք մը, կ՚արտայայտուի մեր ժողովուրդին դէմ: Համայնավարները մեզմէ աւելի լաւ գիտեն որ քաղքենի կառավարութիւնները գիտակցաբար աւելի կ՚օգտագործեն օտարներու մասնակցութեանը խնդիրը, տպաւորութիւն ձգելու համար տեղացի ազգութեան վրայ:

Կը բաւէ ինչքան մեր ժողովուրդը իր տուրքը տուաւ բոլոր դաշնադաշտերուն վրայ եւ այսօր կովկասեան ժողովուրդներու մէջ կը նկատուի իշխանութիւններու ամէնէն վստահելի տարրը:

Գիտենք թէ համայնավարները դրամատիրական կարգերու եւ պրոլետարական յեղափոխութեան մասին իրենց համոզումներով, չեն բաժներ Սփիւռքի մասին մեր մտահոգութիւնները:

Անոնք իրենց բոլոր գործերը կը վարեն համաշխարհային չափանիշով, տարուած են մեծ կնճիռներու լուծումով, պայքարելու համար իրենցմէ աւելի ահարկու եւ զօրաւոր դրամատիրութեան դէմ: Զայտարարուած պատերազմ մը արդէն կայ զանազան եկիրներու մէջ, ուր Հայեր կը գտնուին: Մենք յայտնապէս զգոյշ պէտք է ըլլանք տեղ չգրաւելու այդ պայքարներուն մէջ:

Սովետներու կուսակցական նպատակներէն կը բխի նաեւ Դաշնակցութեան հանդէպ ունեցած քաղաքականութիւնը, որ արտայայտուեցաւ հրամարականներու ազմկալի պատմութեամբ:

Մեզի համար տարօրինակ չէ այդ վերաբերումը, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը ուրիշներու նման լքած չէ իր գաղափարական դիրքերը, քաղաքական համոզումները: Մեզի դէմ ցոյց տրուած այդ վերաբերումը մեր գոյութեան նշանն է եւ ոյժ թէ տկարութեան:

Բայց Ներգաղթի կենսական խնդիրը նկատի առնելով, մենք ստիպուած չենք պայքարին մասնակցելու:

Անհրաժեշտ չէ որ մեզի հանդէպ ցոյց տրուած անբարեացակամ վերաբերմունքը աւելի չատ արծարծենք... այս կամ այն պատուիրակին մեզի դէմ ըրած թշնամական խօսքը մեծ տառերով արձանագրենք: Ուրիշներու կողմէ ինչքա՞ն անբարեացակամ վերաբերումներ կան որ չլսելու կը զարնենք, կարեւորութիւն չենք տար, չարիքը չբազմապատկելու համար: Նոյնը ընելու ենք նաեւ այս պատմական օրերուն:

Դաշնակցութիւնը գիտցած է հայրենիքէն դուրս, օտարութեան մէջ ալ զօրաւոր մնալ, որովհետեւ միշտ իր հետ ունեցած է վստահութիւնը մեր ժողովուրդին: Այս պարագան մեզ կը ստիպէ որ ճակատագրական աս օրերուն գիտնանք ամէն գնով արգելք ըլլալ ներքին վէճերու, որոնցմէ միայն Թուրքը շահ ունի, Հայկ. Դատի պաշտպանութեան շուրջ պառակտում առեղծելու համար:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Խոսրով Խանճեան

(ՆԻՇԵՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԷ ՄԸ)

ԽՄԲ.— վերջերս հաղորդած էինք թէ Շրտուտկարտի մէջ յանկարծամահ եղած է վաստակաւոր ուսուցիչ մը, Խոսրով Խանճեան, 1946 Յունիս 25-ին: Իր մտերիմներէն ընկեր Գ. Լազեան այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ողբացեալ ընկերոջ, ինչպէս եւ պատմական շրջանի մը մասին.—

Խոսրովը ծնած էր Վան, Հայկավանք թաղի մէջ: Բարեկեցիկ եւ մեծ ընտանիքի զաւակ էր: 1896ի հայկական կոտորածի ժամանակ, երբ 7 տարեկան էր, իր հայրենի տունը հրոյ ճարակ դարձաւ: Կարճ ժամանակ վերջ Խոսրով կորսնցուց իր հայրը, որ կը թողուր իրեն 5 եղբայրներ եւ երեք քոյրեր:

1904 թուին էր, երբ Միացեալ Կեդր. վարժարանը հիմնուեցաւ եւ Խոսրովի մեծ եղբայրը, Ղեւոնդ Խանճեան, (դժբախտ Աղասի Խանճեանի հայրը) տեսուչ նշանակուեցաւ:

Այդ ժամանակ Խոսրովի հետ դասընկեր եղանք Կեդրոնականի մէջ: Այսպէս դպրոցական սեղանի վրայ հաստատուեցաւ մեր մտերմութիւնը:

Կեդրոնականի բարձրագոյն կարգն էինք: Մեր դասընկերներն էին Հմայեակ Մանուկեան, Բարունակ Կապուտիկեան, Արամ Սաֆրաստեան, Աբրահամ Բրուտեան եւ ուրիշներ: Բոլորս ալ չափահաս էինք եւ աշխարհի չարն ու բարին կրնայինք իրարմէ զանազանել: Շատ անգամ կը վիճէինք քաղաքական կուսակցութիւններու շուրջ:

Աբրահամ Բրուտեան Հնչակեաններու հետ մօտիկ յարաբերութիւն ունէր եւ կ՚աշխատէր Հնչակեան գաղափարներ մեր մէջ տարածել: Սակայն, մեծամասնութիւն կազմողներս Դաշնակցութեան համակիր էինք, որովհետեւ այդ շրջանին, 1904-1905, Դաշնակցութեան գործունէութիւնը մեծ ծաւալ ստացած էր Վանի մէջ, եւ հետզհետէ Վան կը հասնէին Կոմսը, Արամը, Իշխանը, Սարգիս Բարսեղեանը, նաեւ էջմիածնական Բաղէշցեանը, Ղ. Մելոյեանը:

Երիտասարդութիւնը կը սիրէր կենդանի գործ: Տակաւին դպրոց չաւարտած՝ մենք որոշեցինք մտնել Դաշնակցութեան շարքերու մէջ: Այդ ուղղութեամբ դիմում կատարեցինք: Սակայն, մեզի կարեւորութիւն չտուին: Բազմաթիւ դիմումներէ վերջ, մեզ ղրկեցին մշեցի Տիգրանի մօտ, զինուած խմբով: Ան քննութեան ենթարկեց մեզ եւ, զորս դու պատուիրեցեր, յանդիմանեց, որ տակաւին դպրոցական սեղանի վրայ կը մտածէինք յեղափոխական գործի մասին: Մենք վիրաւորուեցանք, ի հարկէ, բայց ստիպուեցանք համակերպիլ:

1907ին աւարտեցինք Կեդրոնականը: Այլեւս ազատ էինք: Մեր խումբը պատրաստ էր: Խոսրովը մեր խմբի ամենաեռանդուն անդամներէն էր, կատակասէր, զուարթ եւ ամէն աշխատանք տանելու պատրաստակամ:

Մենք այլեւս պաշտօնապէս Դաշնակցական էինք: Մեզ կարգին կարեւորութիւն կուտային գործիչները, որոնց մօտ ազատ մուտք ունէինք: Ժամերով կը խօսէինք Արամի, Սարգիսի հետ:

Մեր սկզբնական հետաքրքրութիւնը դէպի Դաշնակցութեան գրականութիւնն էր, որ այդ շրջանին առատ մուտք կը գործէր Վան:

Մեր խումբը հետզհետէ շատցաւ: Մեզ միացան Կեդրոնականի ուսանողներ, նաեւ Երեմեանի դպրոցէն: Կազմուեցաւ Ուսանողական Միութիւն: Կ՚ունենայինք դասախօսական, վիճաբանական ժողովներ: Մեծ թիւով ուսանողներ ներկայ կ՚ըլլային մեր հաւաքոյթներուն:

Մեր ընկերներէն Համյեակը, Խոսրովը, Բարունակը, Արամը ուսուցիչներ էին թաղային վարժարաններու մէջ, հետեւաբար, կը հետաքրքրուէին գրական աշխատանքներով: Անոնք գրելու ալ մեծ ընդունակութիւն ունէին: Սակայն, միջոց չկար արտայայտուելու:

Մեր խումբը օր մը որոշեց հրատարակել խմբաբաղ թերթ մը՝ «Նոր Սերունդ» անունով: Այդ թերթին երեւումը երիտասարդութիւնը մեծ խանդավառութեամբ ընդունեց եւ անակնկալ մը եղաւ աւելի խոհեմներու եւ պահպանողականներու համար: Թերթը բաւական յարձակողական էր եւ երբեմն կծու արտայայտութիւններ ու խիստ քննադատութիւններ կ՚ընէր մասնաւորապէս դպրոցներու մէջ տիրող ռէժիմի եւ դաստիարակութեան մասին: Երբեմն քննադատութիւններ կ՚ըլլային նաեւ կուսակցութեան գործունէութեան մասին:

«Նոր Սերունդ»ի շուրջ կամաց կամաց բոլորուեցան բոլոր շնորհալի գրողները:

Գաղտնի այդ աշխատանքներուն լծուած էին մեր խմբի բոլոր անդամները:

Խոսրովը իրենց տունը տրամադրած էր մեր ժողովներու եւ թերթի հրատարակութեան համար, հակառակ իր եղբօր՝ Արամի ընդդիմութեան:

Այսպէս մենք իբրեւ Դաշնակցականներ ոգեւորուած էինք միայն «Նոր Սերունդ»ի հրատարակութեամբ եւ գրականութիւն, թերթ, գիրք տարածելով մեր շրջանակի մէջ:

Շուտով մեր խմբին յանձնուեցաւ Դաշնակցութեան գաղտնի գրադարանը եւ թերթերու բաժանման աշխատանքը:

Տարիներ անցան: Դաւոյի դաւաճանութեան եւ Տաճատի կողմէ Դաւոյի վրայ կատարուած տեռորի հետեւանքով, հալածանք եւ ձերբակալութիւններ եղան նաեւ երիտասարդներու մէջ: Բանտարկուեցան Խոսրովը, Հմայեակը եւ ուրիշներ: Օսմանեան Սահմանադրութիւնն եկաւ, եւ ազատուեցանք բոլորս ալ ստոյգ մահուընէ:

Խոսրովը, Կեդրոնականն աւարտելով, ուսուցչական ասպարէզ ընտրեց, անմիջական կերպով օգտակար ըլլալու համար իր մօրը եւ քրոջը:

Առաջին տարին ան պաշտօնավարեց Ս. Գրիգոր Աղջկանց Վարժարանի մէջ իբրեւ այցելու ուսուցիչ: Ապա՝ Կարմրուոր վանքի մէջ հաստատուած որբանոցի մէջ Բարունակ Կապուտիկեանի հետ միասին:

Խոսով կը սիրէր ուսուցչական ասպարէզը: Աշակերտները իրեն հետ շատ շուտով կ՚ընտելանային, որովհետեւ կատակասէր, համբերատար եւ ընկերական էր իր վերաբերմունքը:

Սահմանադրութենէն վերջ, Խոսրով ուսուցչական պաշտօն վարեց նաեւ հեռաւոր Աղբակ գաւառի Ս. Բարթուղիմէոս վանքին մէջ:

Համաշխարհային Ա. պատերազմը սկսած էր: 1915ի Վանի հերոսամարտէն վերջ, ընդհանուր նահանջի հետ Խոսրով անցաւ Կովկաս, Բագու: Բոլշեւիկներու տիրապետութեան շրջանին մեկնեցաւ Պաթում, անկէ Պոլիս եւ ապա հաստատուեցաւ Յունաստանի մէջ, Սելանիկ:

Երկար ժամանակ իրմէ լուր չունէի: 1923ին, երբ Ամերիկա եկայ, իրմէ նամակներ կը ստանայի Սելանիկէն: Ազգային վարժարանի մէջ կը պաշտօնավարէր: Ամուսնացած էր եւ ունէր զաւակներ: Ոգեւորուած էր իր աշխատանքով, երջանիկ իր զաւակներով եւ նուիրուած էր անոնց դաստիարակութեան:

Սելանիկէն կանոնաւոր կերպով կ՚աշխատակցէր «Հայրենիք» ամսագրին: Շնորհալի գրիչ ունէր, մուր յիշողութիւն: Իր գրուածքները մեծամասն մասով նուիրուած էին Վասպուրականի անցեալ յիշատակներուն Վասպուրականի հին սովորութիւններուն, բարբառին: Իր գրածներուն մէջ շատ անգամ կը խառնէր Վանի բարբառ եւ ասացուածքներ: Հակառակ որ երկար տարիներ կտրուած էր հայրենի հողէն, սակայն հոգեպէս կապուած էր անոր:

Համաշխարհային Բ. պատերազմը եկաւ եւ խորտակեց շատերու, ինչպէս նաեւ Խոսրովի կեանքն ու ընտանեկան երջանկութիւնը: Դարձեալ ան տարագիր դարձաւ եւ Գերմանիոյ մէջ պարտադիր աշխատանքի դառն ճակատագիր վիճակուեցաւ իրեն: Գործարանի ժխորին, քիմիական կազերու շնչումով 14 ժամ մաշեցնող աշխատանքին չկրցաւ տոկալ եւ քայքայուեցաւ իր առողջութիւնը:

Խոսրով, որ 35 տարուան մտքի մշակ էր եւ դաստիարակած էր ամբողջ սերունդ մը, ստիպուած էր ֆիզիքական ծանր աշխատանք կատարել՝ իր հարազատներու ապրուստը ապահովելու համար:

Գերմանիոյ պարտութենէն անմիջապէս վերջ, երբ Դաշնակիցներու յաղթական բանակը Գերմանիա մտաւ, ամերիկեան զինուորի մը միջոցաւ Խոսրովէն ստացայ նամակ մը, նաեւ ներփակ յօդուած մը, «Էջեր իմ Յուշերէն», որ հրատարակուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի 1946 Մարտ-Ապրիլ համարին մէջ, Խոսրով Վանհուր անունով:

Խոսրով կարծես նախազգացեր էր, որ երկար չպիտի ապրի: Իր կրած տառապանքները եւ հոգեկան ամբողջ ապրումները խտացուցած էր իր այդ գրութեան մէջ, որ իր իսկ ապրած կեանքն էր: Ան կ՚ըսէր այդ գրութեան մէջ.

«Ութ անգամ տուն ու տեղ եղած բոյն կազմած եւ ութ անգամ ալ անաքանդ ու բնաւեր եղած, կատուի նման ձագերուս ճիտէն խածած մէկ երկրէն միւս երկիրը ապաւինած եմ, Թուրքիայէն Կովկաս, Կովկասէն Հիւսիսային Կովկաս, Պոլիս, Սելանիկ եւ Գերմանիա, դեռ մէկ ձագուկս ալ Միջերկրականի միւս ափը ձգած, ահա ամբողջ կէս դար, 50 երկար տարիներ անցած են իմ մանկական հասակէս, 1896էն, երբ դեռ 7 տարեկան էի, մինչեւ այսօր դեռ հաւատալս չի գար, որ ես այսքան տարիներ ապրած եմ»:

Իր տառապանքներու եւ հոգեկան ցաւի մէջ,

Օննիկ Պէրպէրեան

Բարին, Ճշմարիտը ու Գեղեցիկը միայն ճանչցող, եւ այս երրորդութիւնը միայն պաշտող 19րդ դարու Աւետարանիչի Վիքթոր Հիւկոյի հետ թղթակցելու չափ Ֆրանսերէնի հմուտ, դաստիարակ ուսուցչի համբաւով՝ համանուն վարժարանին բանիրուն Տնօրէնին Ռ. Ց. Պէրպէրեանի հարազատն է Օննիկ Պէրպէրեանը որ Յունուար 26ի կիրակին, կէսօրէ վերջ, Salle Gaveauի մէջ կուտայ իր նուագահանդէսը:

Յաւէտ ողբացեալ ուսուցչապետին մահէն վերջ, երբ համանուն վարժարանը սկսաւ կաղալ, քաղաքական եւ տնտեսական դժուարութիւններով, Պէրպէրեան հարազատները դացին հաստատուիլ Բուրգերու երկիրը, հոն շարունակելու համար իրենց հօր նուիրական գործը:

Մարգարէութեան յաւակնութիւն չունիմ, բայց ինծ այնպէս կը թուի որ, Պէրպէրեան չորս հարազատներէն երկու անդրանիկները, Մաննիկը եւ Օննիկը, չկրցան շարունակել այն ճամբան զոր գծած էր հայրիկը՝ այսինքն դպրոց եւ ուսում:

Ուստի զատուելով իրենց կրտսեր եղբայրներէն՝ Շահանէն եւ Նուրհանէն, գլխովին ինկան երաժշտութեան ասպարէզին մէջ՝ Օննիկը իբրեւ հեղինակ երաժիշտ, իսկ Մաննիկը՝ ձայնական երաժշտութեան հնուեւող:

Մաննիկը իր մէցօ սօփրանօ ձայնով, իսկ Օննիկը՝ ալ աւելի զարգացած իր ընտրած ճիւղին մէջ, դարձած է տաղանդաւոր հեղինակ մը ազգային երաժշտութեան:

Ահա մեր համայնքին պատուաբեր երգահանն է, որ հանդերձեալ է, երաժշտական պատարագ մը մատուցանել հասկցող եւ սիրող բազմութեան մը առջեւ:

Հանդերձեալ է, կ'ըսեմ ու պատարագ եկեղեցական բառը կը գործածեմ, խորհելով որ, իր յայտագիրին մէջ երկու կրօնաբոյր կտորներ կան իր հեղինակութիւններէն, զորս լրջօրէն ունկնդրելը, եկեղեցական կարգ մը շարականներէն աւելի ստուածահաճոյ են կը յուսամ:

Ընդոծին յարմարութեամբ եւ բոլորովին ինքնօրինութեամբ յաջողած, յառաջացած ու հասած այս նօրերու հեղինակը Սկիւտարցի է, հոն ծնած, հոն անցուցած իր պատանեկութիւնը ու հոն իր հայրիկին աշակերտած:

Իր ջուրով եւ օդով հռչակաւոր սա Սկիւտարը չեմ գիտեր ի՛նչ մը ունի իր մթնոլորտին մէջ: Բոլոր մատի վրայ համրուելիք հայրենակիցներէն շատեր հոն տեսած են իրենց առաջին արեւը՝ որ կը բարձրանայ Ջամլըճայի կատարն ի վեր: Նիրվանան պաշտող Եղիայով՝ Լճակին բանաստեղծը՝ Դուրեանով, իր դաղափարականին մէջ մենակեաց՝ Ինտրայով եւ ուրիշներով կը պանծայ այդ գիւղաքաղաքը, ինչպէս Օննիկ Պէրպէրեանով:

Սկիւտա՜ր... ուր ծնածներու անունները պիտի յիշուին դարէ դար, անդադար...:

Վերջացնելէ առաջ, մէջբերում մը, եթէ կը հաճիք: Հեղինակ երաժիշտ Օննիկ Պէրպէրեանը ոչ միայն առաջնակարգ երաժշտագէտ մըն է, այլ եւ խորիմաստ, ճկուն եւ մաքուր հայէվար գիտցող գրագէտ մը: Թերեւս երակ մը հայրիկէն: Անիկա իր երաժշտական հեղինակութիւնները կը դնէ պզտիկ մուրճիկներով հինգ առ հինգ գծաւոր թուղթերու վրայ: Այդ մուրճիկները կը գործածէ իբրեւ ձայնագիր, որոնցմէ դուրս կուգայ մեզ հմայող ձայներու ներդաշնակութիւնը: Իսկ գրական կամ երաժշտական յօդուածները երբ գրել ուզէ, մեր սովորական տառերն են որ կ'իյնան իր գրչէն, պարզ եւ ողորկ թուղթերու վրայ, ձայնագրութեան տեղ գրական նոթերով ճոխացեալ:

Պզտըլիկ զանգուր մազերով ճանչցուած Օննիկ Պէրպէրեանն է, որ օժտուած է նուագի եւ երաժշտութեան բոլոր մասերէն, բայց աւա՜ղ որ կորսնցուցած է ու բան չէ մնացած իր տղայութեան զանգուր ...մազերէն:

ԼԻԼԱ

Գիտական անկիւն

Մեր մարմինին իւրաքանչիւր գործողութեան կ'ընկերանայ ելեկտրական հոսանք մը: Աչքերու բաց-խփումը, ծունկերու ծեղծումը, օդի ներշնչումը կ'արտադրեն ելեկտրական հոսանքներ:

Ելեկտրականութիւն ուղեղին մէջ, սրտին մէջ, ջիղերուն, մկաններուն եւ մարմինին բոլոր մասերուն մէջ: Այդ ելեկտրականութեան կեդրոնը կը գտնուի ուղեղին մէջ:

Մարդկային ուղեղը բաժնուած է բլթակներու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը պարունակէ տարբեր տեսակ բջիջներ, որոնք ելեկտրական հոսանքներ արձակելու կարողութիւնն ունին: Բջիջը միայն կենսաքիմիական բաղադրութիւն մը չէ, այլ ելեկտրամագնիսական հնչուն գործիք մը, որ կայան է ճօճումներու եւ ընդունակ հոսանուտներ արձակելու եւ ընդունելու: Ուղեղին իւրաքանչիւր բլթակին կը համապատասխանեն մագնիսական «դաշտեր», որոնց թիւը 160ը կ'անցնի: Ջղային բջիջները օժտուած են ելեկտրական թրթռացումներով, որոնք կը կազմեն ուղեղային ալիքները:

★ Խնդալը, որ տխեղերքի արարածներէն մարդուն միայն տրուած է, օգտակար է եւ բնախօսական տեսակէտով մարմինին վրայ բարերար ազդեցութիւն մը կը ներգործէ:

Երբ մէկը բարձրաձայն խնդայ, մարմինը ամբողջութեամբ կ'ենթարկուի մկանային շարժումներու, եւ երակներուն մէջ արեան ալիքներ կը գոյանան: Այդ մեքենական ազդեցութիւնը կը փոխանցուի մեր գործարանային բոլոր յօրինուածութիւններուն, սկսելով արեան ամենայետին անօթներէն մինչեւ ամենախոշոր չնչերակները:

Ըստ այսմ, արիւնը որ մեր կեանքին ամենակարեւոր տարրը կը կազմէ, խնդալուն ազդեցութեան տակ կը վերանորոգուի եւ արեան շրջանին արագութեան հետեւանքով մեր գործարանները նոր կենդանութիւն մը կը ստանան:

Արդ, եթէ կ'ուզենք երկարել մեր կեանքը, վերանորոգել մեր ներքին ուժերը եւ կենսունակութիւն տալ մարմինին, պէտք է յաճախ խնդանք, առանց սակայն չափազանցելու: Անչափաւոր խնդուքը կրնայ երբեմն չնչահեղձութիւն առաջ բերել:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԸՍ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՇՏ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ) — Քաղաքիս ընկերվարական կիներու կազմակերպութիւնն ալ ունեցաւ «Կաղանդի ծառ»ի օրը, իրենց եւ իրենց ընկերներու երախաներուն համար: Այդ առթիւ մասնաւոր հրաւէր մը ղրկուած է Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայրեան Ենթակոմիտէին, որպէսզի մեր երախաներէն խումբ մը մասնակցի այդ հանդէսին:

Երկու Կապոյտ Խաչուհիներ եւ երկու ընկերներ առաջնորդեցին 13 մանուկներ, Կապ. Խաչի դպրոցի աշակերտներէն՝ որոնք տեղաւորուեցան սրահի առաջին աթոռներուն վրայ:

Ներկայ էին նահանգապետը եւ քաղաքապետը իրենց տիկիններուն հետ, ինչպէս նաեւ ընկերվարականներէն շատեր եւ իրենց ղեկավարները: Սրահը շատ նեղ եկաւ:

Հանդէսը անցաւ շատ յաջող: Կազմակերպիչներու պահանջին վրայ մեր «պատուիրակութեան»էն երկու աղջնակներ՝ Ա. Մուրատեան եւ Ալ. Մարտիրոսեան, իրենց ընկերներու երգին ընկերակցութեամբ պարեցին կովկասեանպար մը շատ յաջող եւ արժանացան ներկաներու ջերմ ծափերուն:

Պ. Քաղաքապետը՝ Տոքթ. Մարթէն, իր փակման ճառին մէջ անգամ մը եւս գնահատական ջերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ մեր պարերու մասին եւ շնորհակալութիւն յայտնեց:

Պ. Նահանգապետին ի պատիւ տրուած սեղանին հրաւիրուած էր նաեւ ընկ. Ս., որ առիթը օգտագործելով, խօսակցութեան մը միջոցին շնորհակալութիւն յայտնեց Տոքթ. Մարթէնին՝ իր լաւ զգացումներուն համար դէպի մեր ժողովուրդն ու գեղարուեստը: Տոքթ. Մարթէն բարեկամական շեշտով մը պատասխանեց եւ աւելցուց.— «Անշուշտ պէտք է շնորհաւորել մեր հայ ընկերները: Ձեր պարերը հրաշալի են ու այսօրուայ ձեր պարը հանդէսին «քլու»ն եղաւ: Եթէ առաջուց միտք ըրած ըլլայի, այդ պարով կը փակէի մեր հանդէսը: Կը մաղթեմ որ ուրիշ առիթներով ալ վայելենք ձեր պարերը»:

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ մանուկներուն բաժնուեցան ուտելիքներ, պտուղ եւ շաքարեղէն եւ նաեւ խնամուած նախընթրիք մը: Գոհ սրտով տուն վերադարձան մեր տղաքն ու աղջիկները, առաջնորդութեամբ տիկ. Աղ. Կիւմիւշեանի:

Այո, Նորէ՛ն Դաշնակցութիւն, Նորէ՛ն Կապոյտ Խաչ, հակառակ բոլոր տեսակի «մարգարէութիւններուն»... Բայց միշտ ալ բարձր պահելու համար հայութեա՛ն պատիւը:

Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԸ (U. S. A.)

ՎԱԼԱՆՍ — Կիրակի, 12 Յունուար, Սինեմա Փալասի առջեւի մայթերը լեցուած էին երիտասարդներով եւ պատանիներով, որոնք անհամբեր կը սպասէին Լավուլթ մեկնող ինքնաշարժներուն: Կէս օրը քիչ անցած արդէն մեծ բազմութիւն մը դիրք բռնած էր մօտակայ սրճարաններն ու պողոտան: Վալանսի Հայ Մարզականին երէց խումբին ա. շարքի ախոյենական մրցումներէն մէկն էր, որ տեղի պիտի ունենար, Արտէշ-Լավուլթ քաղաքին մէջ, մետաքսի մեծ գործարանին խումբին դէմ:

Այս խումբին հովանաւորն է գործատէրը, որ տրամադրած է մեծ գումարներ: Խումբը եղանակին սկիզբէն ի վեր ախոյենական մրցումներու ընթացքին, պարտութեան մատնած էր բոլոր խումբերը, բացի մեր խումբէն եւ կը սպառնար խլել մեր ախոյենական տիտղոսը:

Մօտաւորապէս երկու ամիս առաջ այդ խումբին եւ մեր միջեւ մրցումը կատարուած էր մեր դաշտին վրայ 5—5 հաւասար: Այս երկրորդ մրցումը տեղի կ'ունենար իրենց դաշտին վրայ: Անկէ վերջ մինչեւ այսօր, տեղական թերթերու մարզական սիւնակները լեցուեցան մեր եւ այդ խումբին յաղթանակներով: Վալանսի հայրենակիցները խուռներամ բռնած էին Լավուլթ տանող ճամբան. հեծանիւ, բեռնակառք, ինքնաշարժ, շարժման մէջ էին: Այդ օրը փոքրիկ գիւղաքաղաքը 120.000 ֆրանք մուտք ունեցաւ:

Ներկայ էին Մարզական Լիկին ներկայացուցիչները, քաղաքապետը, ոստիկանները, եւն: Ժամը 2.30ին խանդավառ ծափերու եւ հուռաներու տակ՝ մարզիկները մտան դաշտ: Գնդակը մէկ բերդէն միւսը կը տատանէր: 42 վայրկեան վերջ U.S.L.ը որ այնքան խաղեր շահած էր, իր անկարելին փորձելով վերջապէս շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը ուղիղ նշանակէտ մը նշանակեցին եւ խաղը վերջացաւ հաւասար, 1—1:

Հակառակորդ խումբը դուրս եկաւ դաշտէն յոգնած ու ընկճուած, որովհետեւ շաբաթներով հաղորդեր էին թէ Հայերուն պիտի յաղթէին:

Կ'արժէ յիշել բերդապահ Գասեանը, Օսկէն եւ Գիւլխասը. վերջապահներ՝ Աւետիսը եւ Փափազեանը. կեդրոնէն՝ Գազանճեանը եւ Կէմիքսիզեանը եւ ուրիշներ: Շնորհաւորելի են Միութեանս նախագահ Պ. Մամբրէ Սեմերճեանը, թեքնիքի վարիչ ընկ. Սինապեանը եւ վարչ. կազմը: Միութեանս կողքին է ամբողջ գաղութը անխտիր, շնորհիւ իր բացարձակ չէզոքութեան:— Քրիս

ԿԱՏՈՒՆԵՐԸ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԻ մը բռնուած են Փարիզի հարաւ-արեւելեան շրջանի եւ արուարձաններուն մէջ: Հարիւրաւոր կատուներ կը մեռնին այս տարօրինակ ժանտատենդէն եւ այնքան շուտ, որ շատ յաճախ անկարելի կ'ըլլայ ախտաճանաչում կատարել: Մասնագէտ անասնաբոյժներու կարծիքով, այս ախտը անվնաս է մարդուն: Համաճարակը կը տեւէ տարիներէ ի վեր եւ Փարիզի մէկ շրջանէն միւսը կը փոխանցուի: Կը կարծուի թէ անոր մանրէն կը փոխանցուի մարդոց միջոցով: Հիւանդութիւնը կը հնձէ անխնայ, առանց նայելու լաւ խնամուած կամ փողոցները ալքտացող կատուներուն:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խնդիրները հազիւ քննուած, մառէշալ Թիթօ յուշագիր մը ներկայացուց Զորս Մեծերու փոխանորդներուն, «սահմանային սրբագրութիւններ» պահանջելով: Մառէշալը կ'ուզէ որ Եուկոսլաւիոյ կցուին 950 քառ. մղոն հող Քարինթիայէն եւ 50 մղոն Սթիրիայէն: Կը պահանջէ նաեւ ինքնավարութիւն կամ փոխանակութիւն 70.000 Խրուաթներու, որ կը գտնուին Պէրկընլանտի մէջ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ սահմանին վրայ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ նախաբանը պատրաստուեցաւ Զորս արտաքին նախարարներու փոխանորդներուն կողմէ, որոնք որոշեցին ոչ գովել, ոչ ալ դատապարտել այդ երկիրը, պատերազմին մասնակցելուն համար: Այս շաբթու պիտի ձեռնարկուի գերմանական դաշնագրին պատրաստութեան: Այս առթիւ նկատի պիտի առնուին 18 պետութեանց կարծիքները:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ նախկին խնամակալը, ծովակալ Հորթի, որ 24 տարի տիրաբար կը վարէր երկիրը եւ որ այժմ Պավարիոյ մէկ գիւղը կ'ապրի, վճռապէս հերքեց այն լուրերը թէ դաւադրութիւն մը ծրագրած է, իր իշխանութիւնը վերահաստատելու համար: «Հարիւր հոգին ի՞նչ կրնան ընել 180.000.000ին դէմ: Այս ամբողջ իրաբանցումը պարզապէս իւղ կը քսէ պոլշեւիկներու հացին»: Ծովակալը 79 տարեկան է, տուն մը բանտարկուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ եւ այժմ խեղճ կեանք մը կը վարէ իր ընտանիքին անդամներուն հետ:— Վերջին լուրերու համաձայն վեց երեսփոխաններ ձերբակալուած են Ռուսներու ճնշումով:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Շօթան, որ փոխ-վարչապետ էր 1940ին եւ յետոյ Ամերիկա գնաց մասնաւոր պաշտօնով ուր մօտ երեք տարի կարեւոր ամսաթոշակ մը կը ստանար Փէթէնէն, պիտի դատուի Գերագոյն Ատեանին առջեւ, ի բացակայութեան: Պիտի դատուին ուրիշ քանի մը նախարարներ ալ:

սակայն, ան չէր կորսնցուցած իր հաւատքը, որ հայ ժողովուրդի գլխին եկած այսքան չարիք եւ արիւն չպիտի կորսուէին եւ պիտի գայ հատուցման ժամը: Իր այդ հաւատքը կ'արտայայտէր այսպէս:

«Այսպէս մի՛շտ ու անվե՛րջ... երբ պիտի գայ օր մը եւ պիտի յայտնուի Սասունցի Դաւիթի մը յաղթ բազուկը, որ ջարդէ պիտի ամէնէն առաջ հայ ճակատագրի սեւ գիրը եւ ծագէ պիտի նոր արշալոյսը հայ երկրի եւ հայ ժողովրդի համար: Այո՛, ես հաւատաւոր եմ տառը: Թէ պիտի գայ այդ օրը եւ անպայման պիտի գայ»:

Գ. ԷՅՆԱԹԵԱՆ

391 Հոգի խեղդուած

ԱՀՌԵԼԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, յունական «Հեմարրա» շոգենաւը, որ նախապէս գերմանա-կան հիւանդանոց-նաւ մըն էր եւ Յունաստանի յանձնուած էր իբրեւ հատուցում, ընկղմեցաւ երկուշաբթի օր, Պիրէօսի բացերը: Երեք տեսակ են-թադրութիւններ կ՚ըլլան այս ահռելի աղէտին առ-թիւ,— Ա. Կաթսան պայթած է, Բ. ծփուն ական մը զարնուած է, Գ. դաւադրութիւն մը սարքուած էր դահաժառանգ իշխան Փօլի հետեւորդներուն դէմ: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, 611 ուղեւորներէն եւ նաւաստիներէն 391ը մէջտեղ չկան: Շոգենաւը ծովամոյն կորաւ 15 վայրկեանի մէջ: Նախապէս պաշտօնեաները յաջողեցան որոշ բարե-կարգութիւն պահել, նոյնիսկ ատրճանակ պարպե-լով, բայց նաւը յանկարծ խրեցաւ եւ ուղեւորները «կ՚ընկղմի՛նք» աղաղակելով ազատարար մակոյկ-ներուն վրայ խոյացան: Տեղայեղ կիներ իրենց զա-ւակները գրկած ջուրը նետուեցան կամ նաւուն հետ մէկտեղ անդունդը քշուեցան: Հինգ ժամ ան-ցաւ մինչեւ որ շոգեմակոյկ մը օգնութեան հասաւ, ողջ մնացողները փրկելու համար: Կ՚ըսուի թէ նա-ւուն հետ ծովամոյն կորած են 40 քաղաքական յանցաւորներ որոնք ամբարանոցը թիմուած էին, ձեռնակապերով: Ականատես մը կը պատմէ.— «Ծովը լեցուած էր անճար ուղեւորներով որոնք ի-րարու կը կառչէին կամ ազատարար նաւակներուն վրայ կը խոյանային: Զորս նաւակներ տրամա-դրուած էին եւ մէկուն մէջ 60 հոգի ըլլալու էր: Քանի մը նաւեր չրջեցան ուղեւորներուն հետ: Նա-ւուն անթելը քանդուած էր պայթումէն, այնպէս որ կարելի չէր լուր տալ: Օդանաւեր, մարտանաւեր եւ ազատարար մակոյկներ օգնութեան հասան, բայց շատ ուշ էր: Ուղեւորներուն մէջ կը գըտ-նուէին քանի մը երեսփոխաններ՝ Մակեդոնիայէն: Շատ մը մանուկներ կան զոհերուն մէջ:

Պաշտօնական զեկոյց մը 524 կը հաշուէ ուղե-ւորներուն թիւը, իսկ նաւաստիները՝ 70, երբ ճամբայ ելան Սելանիկէն: Քննութիւն բացուած է շոգենաւին սպաներուն եւ նաւաստիներու մասին, որոնք կ՚ամբաստանուին թէ ազատարար նաւակ-ները նետուած են, փոխանակ օգնելու ճամբորդ-ներուն: Ականատեսներ կը պատմեն թէ նաւապետ եւ ուրիշ կարեւոր պաշտօնեայ մը ողջ մնացած են, մինչդեռ բոլոր կիները եւ մանուկները խեղդուած:

Արկածի պահուն բոլոր լոյսերը մարեցան, ինչ որ աւելի սաստկացուց խուճապը: Նոր լուրի մը համաձայն ուղեւորներուն մէջ կային 150 զինուոր-ներ եւ ոստիկան-զինուորներ, ինչպէս եւ բազմա-թիւ կիներ իրենց զաւակներով: Քաղաքական կա-լանաւորները Աթէնք կը փոխադրուէին, կղզիները աքսորուելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութիւնները վերջա-ցան կառավարական կուսակցութեան ջախջախիչ յաղթանակով, ինչպէս կը նախատեսուէր: Վերջ-նական արդիւնքը պիտի յայտարարուի աւելի վեր-ջը, բայց այժմէն կը հաւաստեն թէ կառավարա-կան հոսանքը շահած է 444 աթոռներուն 80 առ հարիւրը: Ընտրութեանց մասնակցած են 12 մի-լիոն Լեհեր: Կառավարութիւնը ջախջախիչ մեծա-մասնութիւն շահած է արեւելեան շրջաններուն մէջ (արեւելեան Գերմանիոյ հողերը, կցուած Լե-հաստանի):

ԻՏԱԼԻՈՅ դահլիճը հրաժարեցաւ, թէեւ վար-չապետը՝ Պ. Կասպերի Ամերիկայէն նոր կը վերա-դառնար կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովելով: Նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ պատուաւոր եղանակ մը գտնել, իտալական մար-տանաւերը Դաշնակիցներուն յանձնելու համար, ինչպէս կը տրամադրէ դաշնագիրը:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ փախստական նախագահը, Հօ Շի Մին անթելի միջոցաւ ուղղակի կոչ մը ուղղեց նախագահ Վէնսան Օրիոլի, անմիջապէս դադրե-ցնելու համար թշնամութիւնները: «Նորէն կը յայ-տարարեմ թէ մենք ուրիշ բան չենք ուզեր եթէ ոչ անկախութիւն՝ Ֆրանսական Միութեան շրջանա-կին մէջ: Իրադէկներ նոր յաղ մը կը նկատեն այս կոչը: Կռիւները կը շարունակուին կատաղօրէն: Ֆրանսացիներուն դէմ ելած են «մահուան կամա-ւորները», որոնց մէջ կիներ ալ կան, կ՚ըսուի:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ «Երկաթ» խումբին վարիչը, Ռընէ Հարտի, որ մեծ քաջագործութիւն-ներ կատարած է, երկու օրէ ի վեր կը գտնուի Փարիզի մէջ, ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ գոր-ծակալ Կէսթափոյի եւ պատասխանատու դիմա-դրութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահին՝ Ժան Մուլէնի ձերբակալման եւ սպանութեան: Ամբաս-տանեալը բացարձակապէս կ՚ուրանայ, թէեւ փաս-տաթուղթեր գտնուած են:— Դատի քաշուած է նաեւ ֆրանսական բանակի Ա. գունդը, որ կռուած է հայրենասէրներուն դէմ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլ. դեսպանը ծանուցագիր մը յանձնեց Պ. Մոլոթովի, բողոքելով «Փրավտա»յի այն խմբագրականին դէմ որ կը մեղադրէր Պ. Պէ-վինը թէ դրժած է անգլեւխորհրդային դաշինքը: Ծանուցագիրը կ՚ըսէ թէ զինակցութեան դաշինքը կը պահէ իր ուժը: «Փրավտա» այս անգամ ալ կը մեղադրէ Անգլիան թէ ճնշում կը բանեցնէ Ֆրան-սայի վրայ, զինակցութիւն կնքել տալու համար, չահագործելով Ռուրի ածուխը:

Երգահանդէս

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ
(Մարսէյլի Օփէրայէն)

Փետրուար 2ի կիրակի օրը ժամը 17.30ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie

Յայտագիրը կը պարունակէ հայ եւ օտար եր-գահաններու գործերը, (Կոմիտաս վարդ., Սըր-ւանձտեանց, Մելիքեան, Ղազարեան, Սարգիս-եան, Մեհրապեան, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւ Մեսուրեանց), ընկերակցութեամբ նուագախումբի:

Տոմսերուն գիները 50էն 200 ֆրանք: Կը ծախ-ուին յանձնախումբի անդամներէն Պ. Հրաչ Սար-գիսեանի մօտ 261 Fbg. St. Martin, Հրանտ Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Պ. Ս. Տամլամեան, 37 rue Trévise եւ Հ. Բալուեան գրատուն, 43rue Richer:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 1—5

Մարսէյլ՝ Ք. 1000, Ռոն՝ Ա. 1000, Ձոնթեն՝ Հ. 500, Փարիզ՝ Ռ. 1000, Պանեօ՝ Կ. 1000, Օր-լէան՝ Մ. 750, Լիոն՝ Մ. 500, Էքս՝ Ք. 1000, Քան՝ Ա. 500, Նուազի՝ Պ. 1000, Մարթիկ՝ Ա. 500, Ս. Անթուան՝ Ե. 1000, Թ. 1000, Մ. 1000, Մէօ-տոն՝ Պ. 1000, Վէնսէն՝ Ն. 2500, Վոքլիզ՝ Դ. 1000, Լըվալուա՝ Կ. 500, Արտէշ՝ Խ. 500, Պուր-ժէ՝ Խ. 300 ֆրանք:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան հանգանակութիւնը ի նպաստ ներգաղթին (ցանկ երկրորդ) — Կարօ Սասունի 1500 ֆրանք, Արմէն Սասունի 1500, Հրայր Սասունի 2000, Արշակ Պետ-րոսեան 1000, Կարապետ Պօղոսեան 1000, Վար-դան Ճնտոեան 200, Օհաննէս Գրիգորեան 500, Խուրշուտ Մաթէոսեան 400, Լեւոն Խաչիկեան, Առաքել Տէր Մաթէոսեան, Մխիթար Ալեքսանեան, Գրիգոր Պատիկեան 1000ական ֆրանք, Վարդան Գրիգորեան 500, Յարէթ Յարութիւնեան 1000, Ռուբէն Օհաննէսեան 500, Յովսէփ Հայրօեան 1000, Տօքթ. Տիրայ 5000 ֆրանք: Գումար 20.000, նախորդ գումարը 18.400, ընդհ. գումար 38.500: Ասոր վրայ աւելցնելով 11.500, գումար 50.000:

Յանձնեցինք Կեդր. յանձնախումբի ան-դամ Պ. Առաքել Զաքրեանին յիսուն հազար ֆր.:

10 Յունուար 1947 Յանձնախումբ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ. — (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար) —

Մուխալիբեան Պասրիկ, հիւսուածեղէն, ծնած 1913ին Եոզկատ, այժմ Փարիզ: Նէշտէրճեան Մկր-տիչ, ծնած 1902ին Պրուսա, այժմ Փիւթօ: Սան-թրեան Արմենակ, կօշիկի երես կարող (սայաճի), ծնած 1908ին Մալաթիա, այժմ Մարսէյլ: Սարաֆ-եան Ռօպէռ, շրջուն վաճառորդ, ծնած 1915ին Թարսուս, այժմ Սէնթ Էթիէն: Եսայեան Սերոբ, ծնած 1910ին, Սէօլէօզ, այժմ Պոռտօ: Աճէմեան Յովհաննէս, բանուոր, ծնած 1900ին Պոլիս, կինը Տէմիրճեան Վերգինէ, ծնած 1904ին Պոլիս, այժմ Պանեօ: Ալեքսանեան Կարապետ, բանուոր, ծնած 1905ին Անգարա, կինը՝ Տաղլըեան Մար-իամ, ծնած 1907ին Անգարա, այժմ Իսի լէ Մուլի-նօ: Ալեանաք Արամ, գոհարավաճառի միջնորդ, ծնած 1884ին Պոլիս, կինը Միքայէլեան Արաքսի, ծնած 1893ին Պոլիս, այժմ Փարիզ: Արապաճեան Յովհաննէս, շրջուն վաճառորդ, ծնած 1897ին Ան-գարա, կինը Գըըլըճեան Վահանուշ, ծնած 1907ին Պոլիս, այժմ Մոնպելիէ: Պէրպէրեան Միշէլ, բանուոր, ծնած 1909ին Ատանա, կինը Զաքեան Հռիփսիմէ, ծնած 1914ին Զորում, Մարսէյլ:

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ — Մալաթիացի հայրենակիցները անխտիր կը հրաւիրուին բացառիկ ընդհ. ժողովի, այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, հայրենակից Քէսմէճեանի սրճարանը: Օրակարգի հարցերը խիստ կարեւոր են:

ՇԱՎԻԼԷՆ ընկեր Յ. Արքլեան կը նուիրէ 500 ֆրանք տեղւոյն «Րաֆֆի» երիտ. միութեան, փո-խան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Մարիամ Պօյա-ճեանի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԳԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէին զա-սախօսական ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հրայր Ակումբին մէջ: Զրոյց կարեւոր նիւթի մը շուրջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուր-բաթ ժամը 8.30ին, Ազատի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա-ճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes: Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ: Հայերէնի դասերը նոյն օրը ժամը 7.30էն 8.30:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սո-վորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 19ին, Bar du Globe: Օրակարգ՝ զեկոյց Փարիզի պատգամ. ժողովի:

Le Gérant : · L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000 [illegible]
Jeudi 23 Janvier 1947 Հինգշաբթի 23 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4911-Նոր շրջան թիւ 550 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՄԵԾԵՐԸ ՀԱՇՏ ԵՐԹԱՆ

Քանի մը ամսուան մէջ, երրորդ անգամն է որ անգլեւաքսոն թղթակիցներ նեղացուցիչ՝ հարցումներ կ'ուղղեն Սթալինի, միջազգային կացութեան, եւ մասնաւորապէս Ռ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութեանց մասին։ Եւ խորհրդային սպարապետը միեւնոյն հանգստացուցիչ պատասխանները կու տայ, փարատելով զանազան մտավախութիւններ։

Ահաւասիկ վերջինը, Նախագահ Ռուզվէլթի անդրանիկ որդին, Էլիըթ, գնդապետ, լրագրող, շարժանկարի բեմադիր, որ իր հօրը թիկնապահն էր միջազգային խորհրդաժողովներու առեն, եւ որ դեռ վերջերս շռնդալից յուշեր հրատարակեց հանգուցեալ նախագահին կեանքէն։

Ինչպէս կարգ մը Ամերիկացիներ, Ռուզվէլթի այս շփացած զաւակն ալ շատ կը սիրէ աղմուկը։ Խիզախ եւ ձեռներէց, պարբերաբար անակնկալներ կը սարքէ, ցնցելով բարեպաշտ Ամերիկացիներու ջիղերը։ (Երկու անգամ ամուսնալուծուած, եւ անցեալ Դեկտեմբերին Մոսկուա գացած էր երրորդ կնոջը հետ)։

Ամէն պարագայի մէջ, մեծ յաջողութիւն մը կը կազմէ իր մտերմական խօսակցութիւնը սպարապետին հետ, որ հարցումներուն պատասխանած է քաջ անգլիագէտի մը՝ Պաւլովի միջոցաւ։

Բոլոր հարցումներն ալ կապ ունին օրուան հրատապ հարցերուն հետ,— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն, Երեք Մեծերու գործակցութիւն, հիւլէական ռումբ, ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւններ, պատերազմ եւայլն։

Նշանակալից է Սթալինի պատասխանը՝ այս վերջին հարցի մասին, որ կը շօշափէ Ռ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները։

Սպարապետը ընդունելով հանդերձ որ կա[illegible] մը թիւրիմացութիւններ ծագած [illegible] երկու երկիրներուն միջեւ, կը յայտարարէ.

— «Բայց ես չեմ տեսներ բան մը որ կարենայ խաղաղութեան բռնաբարումի կամ զինուորական ընդհարումի մը յանգիլ։ Ո եւ է մեծ պետութիւն, մինչեւ անգամ եթէ կառավարութիւնը որոշէ, ի վիճակի պիտի չըլլայ մեծ բանակ մը հանելու եւ կռուելու դաշնակից պետութեան մը հետ, որովհետեւ այժմ կարելի չէ պատերազմ ընել առանց ժողովուրդին, իսկ ժողովուրդը պատերազմ չուզեր։ Ան յոգնած է պատերազմէն։ Ոչ ոք գիտէ թէ ինչո՛ւ պիտի կռուի։ Հետեւաբար, ես որեւէ երկիւղալի բան չեմ տեսներ, եթէ Մ. Նահանգներու կառավարութեան քանի մը անդամներ կը խօսին մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց ցրտութեան վրայ։ Այս բոլոր պատճառներով, ես կը կարծեմ թէ նոր պատերազմի մը վտանգը գոյութիւն չունի։ Անկէ զատ, ոչ մէկ բան պիտի արդարացնէր նոր պատերազմ մը»։

Սպարապետը նոյն լաւատեսութիւնը կը ցուցնէ իր միւս պատասխաններուն մէջ։ Նոյնիսկ այն փափուկ հարցին մէջ որ կը կոչուի հիւլէական ռումբ։ Եւ երբ խօսակիցը հարցումներ կ'ուղղէ միջազգային հսկողութեան մասին, կ'ընդունի որ, «Ռ. Միութիւնն ալ ենթարկուի քննութեան միեւնոյն կանոններուն ինչպէս միւս ազգերը»։

Ինչպէս նախընթաց խօսակցութեանց առթիւ, Սթալին այս անգամ ալ անհրաժեշտ կը գտնէ Երեք Մեծերուն համերաշխութիւնը եւ սերտ գործակցութիւնը։ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ճակատագիրն ալ կախում ունի այդ գործակցութենէն։ Եւ մանաւանդ Ռ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու բարւոք յարաբերութիւններէն։

Արդարեւ, այս երկու Մեծերը շատ ծանր կը կշռեն միջազգային հաւասարակշռութեան նժարին մէջ։ Իրենց վարչական կարգուսարքին տարբերութիւնն ալ կ'ազդէ ոչ միայն փոխադարձ յարաբերութեանց, այլեւ արտաքին կացութեան վրայ։ Ուրեմն, որքան հարթուին թիւրիմացութիւնները, այնքան լաւ խաղաղութեան համար։

Յաճախ բացատրած ենք թէ Մեծերու փոխադարձ կասկածները, մտավախութիւններն են որ կը պղտորեն մթնոլորտը։

Բացատրած ենք, նաեւ, թէ ժողովուրդները իսկապէս որ յոգնած են պատերազմէն։ Եւ այսուհետեւ այնքան ալ դիւրին չէ դէպի սպանդանոց առաջնորդել աշխատաւոր բազմութիւնները։

Որ եւ է զինեալ ընդհարում նոյն իսկ Մեծերու միջեւ՝ պիտի դառնար կատարեալ անէծք եւ աղէտ մանաւանդ փոքր ժողովուրդներուն համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԻՐԵԼԻ ՕՐԻՈՐԴՆԵ՛Ր ...

«Հայրենիք» ամսագրի վերջին Նոյեմբեր-Դեկտեմբերի՝ միացեալ թիւը աչքէ կ'անցընէի մըտազբաղ, յանկարծ ուշադրութիւնս գրաւեց բացառիկ երեւոյթ մը։ Վեց կանացի ստորագրութիւններ զարդարած էին ամսագրին էջերը։ Գրեթէ անծանօթ անուններ, որոնք կամաց կամաց հրապարակ կ'իջնեն, թերեւս վախն ի վախը, բայց կ'երեւի հաստատ մտադրութեամբ մը։

Հո՛ն, Հայաստանի մէջ, խումբ մը բանաստեղծուհիներ նոյնպէս գողտրիկ էջեր կու տան մեզի։ Պոլիսն ալ անտարբեր չէ այս ընդհանուր շարժումին, եւ յաճախ առիթ կու տայ մեզի իրարու հարցնելու. — Ո՞վ է, կը ճանչնա՞ս...

Ուրկէ՞ ճանչնամ. քսանըհինգ տարին մեծերը եթէ ծերացուց, փոքրերը բերաւ սակայն այնպիսի տարիքի մը որ զարմանք կը պատճառեն, իրենց նորածիլ տաղանդով։

Որքան ալ առաջ քշենք անցեալին մէջ մեր կին գրագիտուհիներուն քանի մը շողշողուն անունները, պէտք է խոստովանինք թէ սահմանափակ է անոնց թիւը։ Եթէ նոյնիսկ որակով անոնք շատ փայլուն հետք մը ձգած ըլլան մեր գրականութեան մէջ։ Անշուշտ պատճառները չէ որ պիտի ուզէինք շարել այստեղ։

Այսօր մեր օրիորդները շատ աւելի հնարաւորութիւն ունին զարգանալու, եւ անսահման միջոցներ իրենց տրամադրութեան տակ տեսնելու, սորվելու, խորանալու եւ արտադրելու։

Ո՞ւր են սակայն այդ կրակին կայծերը, այս Լոյս Քաղաքին մէջ։ Պատկերը այնքան աղօտ է որ ակամայ մեր աչքերը կը դարձնենք դէպի Նոր Աշխարհ, դէպի արեւելք, նոյնիսկ Պէյրութ։

Սիրելի Օրիորդներ, բոլորդ ալ [illegible] եւ [illegible], ինչո՞ւ ձեր [illegible]րիքը եւ բոլոր ձեզի տրամադրուած միջոցները ու ժամանակը չէք օգտագործեր մեր ժամանակակից գրականութիւնը ճոխացնելու համար։ Գոնէ քանի մը անուններով։

ՍՕՍԻ

Սթալին մի՛շտ լաւատես

Նախագահ Ռուզվէլթի տղան, Էլիըթ, Դեկտ. 21ին ունկնդրութեան ընդունուած ըլլալով սպարապետ Սթալինի կողմէ, 12 հարցումներ ուղղած էր։ Երէկ այդ խօսակցութիւնը հրատարակուած էր կարգ մը թերթերու մէջ, որոնք մասնաւորապէս արտօնուած էին զանոնք արտատպելու։ Ստորեւ կ'ամփոփենք Սթալինի յայտարարութիւնները, օրուան կարեւոր հարցերու մասին։—

Հարցում.— Կը կարծէ՞ք որ Մ. Նահանգներուն պէս ժողովրդապետութիւն մը կրնայ խաղաղութեամբ ապրիլ համայնավար կառավարութեան մը հետ որպիսին է Ռ. Միութիւնը, առանց մէկը միւսին ներքին գործերուն խառնուելու։

ՍԹԱԼԻՆ.— Այո, բնականաբար։ Ոչ միայն կարելի է, այլեւ իմաստութիւնն իսկ այդ կը պահանջէ եւ բոլորովին իրագործելի է։ Պատերազմին ամէնէն տաժանելի պահերուն, մեր կառավարութեանց միջեւ տիրող տարբերութիւնները արգելք չեղան որ երկու երկիրները միանան եւ յաղթեն մեր թշնամիներուն։ Եւս առաւել կարելի է պահպանել այդ բարւոք յարաբերութիւնները խաղաղութեան առեն։

Ուրիշ հարցումի մը պատասխանելով, Սթալին յայտարարեց թէ Միացեալ Ազգերու ճակատագիրը կախում ունի Ռ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու համերաշխութենէն։ Յետոյ շեշտեց թէ ինչ թիւրիմացութիւններ ալ ծագած ըլլան Ռ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ, չեն կրնար զինեալ ընդհարումի մը յանգիլ։ «Նոր պատերազմի մը վտանգ չկայ»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքէն դժգոհ մնացած են Անգլիա եւ Մ. Նահանգները։ Իրազեկներ դիտել կու տան որ եթէ ընտրութիւնները ազատ ըլլային, ներկայ կառավարութիւնը պիտի տապալէր առ նուազն 65 առ հարիւրի մեծամասնութեամբ։ Գիւղացիական կուսակցութեան Նախագահը, Միքոլայչիք, փոխ վարչապետ, որ հազիւ 24 աթոռ շահած է, բարկածայթ ճառ մը խօսեցաւ, բողոքելով ընտրական բռնութեանց դէմ։

Նոր վարչապետը փութացուելով գործի ձեռնարկեց

ԷՌԻՕ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ

Ազգ. Ժողովը երեքշաբթի օր լսելէ վերջ Հանրապետութեան Նախագահին պատգամագիրը, 558 քուէարկուներու վրայ 429 ձայնով նախագահ ընտրեց Պ. Էռիօն, իսկ վարչապետ Պ. Ռամատիէի վստահութիւն յայտնեց 549 ձայնով։

Նիստին բացումը կատարեց Ա. փոխ-Նախագահը, Պ. Տիւքլօ (համայնավար), եւ կարդաց այն պատգամագիրը, զոր Հանրապետութեան Նախագահը կ'ուղղէ խորհրդարանին, համաձայն Նոր Սահմանադրութեան։ Բոլոր երեսփոխանները լսեցին յոտնկայս։ Հանրապետութեան Նախագահը այդ պատգամագրով շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ իրեն եղած պատիւին համար, կը յայտարարէ.

— «Մեր հայրենիքը անկախ է, իր ժողովուրդը ազատ է։ Մենք այս կրկնակ եւ անգնահատելի բարիքը կը պարտինք մեր ռազմիկներու եւ դիմադրողներու հերոսութեան, ինչպէս եւ այն ականաւոր քաղաքացիին որ, 1940 յունիս 18ին, վառ պահեց յոյսը եւ որուն այսօր կրկին կ'ուղղեմ ազգին մեծարանքը։ Գիտնանք այլեւս չմոռնալ ազատութեան գինը։ Այն տառապանքները եւ թշուառութիւններն իսկ որոնց մէջ ընկղմեցանք թող մեզ մղեն խոկալ մեր դժբախտութեանց պատճառներուն վրայ։ Միայն բոլորին եղբայրական ներդաշնակութիւնն էր որ փրկեց մեզ»։

Անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, Նախագահը կը պարզէ այն սկզբունքները որոնց համաձայն պիտի գործէ չորրորդ Հանրապետութիւնը,— «պահպանել եւ զարգացնել մեր զինակցութիւնները եւ բարեկամութիւնները, զանոնք վերածել եղբայրական ուժերու խուրձի մը, որպէսզի չվերածնի աշխարհակալութեան ոգին, մեր երկրին, ինչպէս եւ բոլոր աւերեալ երկիրներուն համար ստանալ արդար հատուցումներ եւ կատարեալ ապահովութիւն, օգնել որ ժողովրդապետութիւնը եւ ազատութիւնը յաղթանակեն ամէն տեղ ուր տակաւին կը ճնշուին, զօրացնել միջազգային հաստատութիւնները որոնց ամրապնդումէն կախում պիտի ունենայ ի վերջոյ աշխարհի բարոյական, քաղաքական եւ տնտեսական ապահովութիւնը։ Եղբայրութեան նոյն խտէալը պիտի առաջնորդէ մեզ հանդէպ մեր անդրծովեան երկիրներու որդեգիր զաւակներուն։ Իսկ մենք որ կ'ուզենք արդար ըլլալ բոլորին հետ, անարդար չըլլանք մենք մեզի հանդէպ, եւ չենք ուզեր որ [illegible] մեզի հանդէպ։ Թող կիրքերը, [illegible] եւ նոյնիսկ արդար [illegible] մեր միութեան [illegible] նշանները։ Մեր բարօրութեան բարոյական եւ նիւթական պայմանները կ'երեւան արդէն։ Երկիրը կը վերստանայ վստահութիւնը ինքն իր վրայ։ Թռիչքը տրուած է արդէն»։

Ամէնէն վերջը, պարզելով իր անձնական պարտականութիւնը, Պ. Վէնսան Օրիօլ կը շեշտէ. — «Անաչառ իրաւարար կուսակցութեան, ես ուրիշ հոգ չունիմ եթէ ոչ պահպանել Հանրապետութիւնը։ Սահմանադրութիւնը պիտի ըլլայ իմ գործունէութեանս ուխտը։ Ես յարգել պիտի տամ զայն միշտ համախորհուրդ կառավարութեան եւ խորհրդարանին հետ։ Հանրապետութեան Նախագահը չի կրնար ուրիշ կամք ունենալ եթէ ոչ գերիշխան ժողովուրդին կամքը»։

Նախագահին ճառը

Ազգ. Ժողովի նախագահական աթոռը գրաւելէ վերջ, Պ. Էռիօ աւանդական ճառը խօսեցաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով Ֆրանսայի վերածնութեան եւ վերաշինութեան պայմաններուն վրայ։ «Չեմ կարծեր թէ արժանապէս կը գնահատուին այն զոհողութիւնները զոր կրեց Ֆրանսա հաւաքական յաղթանակին համար։ Միայն մեր հիւսիսային եւ արեւելեան նահանգները չեն որ աւերուեցան։ Արեւմուտքն ալ ճեղքուեցաւ ցամաքահանումի անհրաժեշտութեանց հետեւանքով, վնասուեցան կեդրոնը, հարաւը, մինչեւ ծով եւ մինչեւ Պիրէնեան լեռները, երկաթուղիները, ճամբաները, գիւղերը եւ իրենց շրջականները։ Ահռելի կորուստներ կրեցին նաւահանգիստները, տուները։ Ուրեմն նախ եւ առաջ պէտք է ձեռնարկենք Ֆրանսայի նիւթական վերաշինութեան։ Բայց պէտք է բարոյապէս ալ վերակազմենք Ֆրանսան, որ խռովեցաւ, շփոթութեան մատնուեցաւ թշնամիին [illegible] գրաւումով։ Պէտք է վերահաստատել աւանդական առաքինութիւնները, աշխատանքի տենդը, ազատութեան սէրը՝ օրէնքով գծուած սահմաններու մէջ եւ անհաշտ ուղղամտութիւնը»։

Նախագահը յետոյ ոգեկոչեց Դիմադրական ճակատի ռազմիկներուն յիշատակը, յիշեց Հնդկաչինի զոհերը եւ անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, յայտարարեց.

— «Մօտերս պիտի քննուին խնդիրներ որոնք կեանքի եւ մահուան հարցեր են Ֆրանսայի համար, բառին բովանդակ իմաստով։ Թէեւ տառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ

Այս խորհրդածութիւններս անոր համար, երբ կը թղթատեմ մեր պատմութիւնը, մեր անցեալը, հնամեայ փառքերն ու ցնցուն վերիվայրումները: Բելէն մինչեւ մեր օրերու բռնակալները՝ զարնուած են Հայաստանի լեռներուն, արիւն ու աւեր սփռած հայկական հողերուն վրայ, եւ ի վերջոյ անհետացեր են պատմութեան խաւարին մէջ: Հայ ժողովուրդի սիրտը եղած է արիւնոտ, բայց տոկուն, դիմադրող, յարատեւ ու անընկճելի:

Դարերու ընթացքին, Հայաստան եղաւ թատերաբեմը արշաւանքներու, կռիւներու, փլուզումներու եւ յափշտակումներու, բայց հայ ժողովուրդը մնաց հաւատարիմ իր հայրենիքին, իր ներքին զօրութեան ու ապրելու անմահ երազներու ձայնին: Ասորիներ, Պարսիկներ, Յոյներ, Հռոմայեցիներ, Թաթարներ, Սելճուկներ, Արաբներ, Թուրքեր ու Ենիչէրիներ՝ եկան ու անցան երհողերուվրայէն, եւ սակայն Հայը մնաց կանգուն: Թէեւ վտիտ՝ բայց հաւատքով, հայրենիքը կրելով իր սրտին մէջ՝ Ան սպասեց դարեր ամբողջ, տեսնելու համար իր երազը՝ — Հայաստանը:

Ամէն օտար լուծ՝ Հայը տարաւ համբերութեամբ, դիմացաւ բոլոր զրկանքներուն եւ անցաւ ջարդի ու արեան սարսափներէն:

Բոլոր բռնութիւնները մաշեցան եւ բոլոր կուռքերը կործանեցան, սակայն հայութիւնը մնաց անոնց ետին, մանուկի պէս նորահաս ու թեւաւոր թռչուններու նման ճռուողուն: Ոչ մէկ օտար ուժ՝ չկրցաւ Հայուն սրտէն հանել հայրենիքի սէրը, անոր անցեալը, դարերու հունին մէջ ցանուած «Արմէնիզմ»ը ...

Անփոփոխ իր հոգիով՝ ոչ մէկ օտար պատմուճան յարմարեցաւ այդ հոգիին, ոչ մէկ «եկւոր» կրցաւ Հայը նոյնացնել իրեն հետ, հակառակ բոլոր բռնութեանց ու խարդախ մեղմ քաղաքականութեամբ: Երբեմն ծռեցաւ իր բռնաւորին առջեւ, բայց երբեք չուրացաւ իր էութիւնը, վասնզի, հայ մարդը իր սրտին մէջ ունի վեհութիւնը՝ Արարատին, զովութիւնը՝ մեր սարերուն ու ծառերուն, եւ տոկունութիւնը մեր հողերուն ու քարերուն: Բէլը՝ իր դէմ գտաւ Հայկը, Մարերը՝ Արամը, Հռոմայեցիք՝ Տիգրանը, Պարսիկները՝ Մամիկոնեան սերունդը, Տուղրիլը՝ Քաջ Թաթուլը, Արաբները՝ Բագրատունիները, Յոյները՝ Ռուբինեանց ռազմիկները, Թուրքերը՝ Հ.Յ.Դ. լեգէոնները:

Հերոսներու շարանը կը սկսի Հայկէն մինչեւ մեր ժամանակները: Այսքան մաքառում, այսքան հաւատք ու յոյս՝ անկարելի է գտնել ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, երբ նկատի առնենք մեր պայմանները, շրջապատուած ասիացի վայրագ խուժաններէ ու արիւնկզակ Թուրքերէ: Ու Հայաստան՝ կը վերածնի կրկին, հին փառքը դարձեալ յարութիւն կ'առնէ, ու աշխարհի չորս ծագերուն նետուած բեկորներ կ'արթննան, իրենց աչքերը կը բանան տեսնելու համար սուրբ հայրենիքը՝ Հայաստանը: Միրն է այդ հայրենիքը, մեր արիւնով ոռոգուած դարերու ընթացքին, եւ բռնակալները յաւիտենական չմնացին ու պիտի ալ չմնան:

Դարեր են անցեր, աշխարհներ կործաներ ու նորեր են ելեր, բայց մնայուն հայրենիքը կը մնայ նոյնը, Արարատի երկնասլաց բարձունքին տակ: Հայրենիքը ծախու չէ, եւ ոչ ալ մեր նախահայրերու թափած արիւնը մոռցուած: Հազարամեայ իր պատմութեան ընթացքին՝ հայ ժողովուրդը անպարտ ու ըմբոստացած է իր «նոր» տիրոջ դէմ, բայց երբեք խոնարհած կամ փառաբանած զայն:

Սողացողները հայրենիք չեն կրնար կերտել, որովհետեւ անոնք ամէն նոր-տիրոջ առջեւ նոյն ստրկութիւնը պիտի ցուցահանեն: Բացէք ժողովուրդներու պատմութիւնները, եւ բոլորին մէջ դուք պիտի հանդիպիք մէկ բանի միայն.— Կռիւ օտարին դէմ, ինչ՝ գոյնի ալ պատկանելու ըլլայ այդ «եկւորը»...: Այդ ըմբոստութիւնը կուգայ ու եւ է ժողովուրդի անցեալէն, հայրենի լեռներէն ու յիշատակներէն: Եթէ անհատական կեանքի մէջ ընտանեկան յարկը սրբութիւնն է, հաւաքական ընտանիքներու սեփականութիւնը՝ — հայրենիքը, — հազար անգամ աւելի մաքուր ու սրբազան է:

Հայ ժողովուրդը կը սիրէ իր հայրենիքը, այն հայրենիքը, որուն հողերուն վրայ դարերու ընթացքին շինած, երգած, արիւն ու քրտինք թափած է, նոյնիսկ աքսորի ճամբաներ բռնած: Դարերէ վերջ՝ մեր հայրենիքը գոյն ու ձեւ կ'առնէ, հին օրերու յիշատակներ կ'արթննան, եւ մեր երկրի հողին ձայնը՝ միալար ու ուժգին, կը կանչէ իր զաւակները, իր «ղարիպ»ները, իր «մոռցուած» ու աքսորական բեկորները:

Հող հայրենի, ինչքան մաքուր ես, ինչքան թովիչ, ինչքան կախարդական ու հնաւէտ՝ այնքան փառքերով ու հեղեղահոս արիւնի տեսարաններով: Փա՛ռք քեզ կերտողներուն, Մայիսեան ծիածան:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ–ՍԵՒԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ, — Կիւմիւշ-դէսի կառուցման համար շինանիւթ հասցնելու եւ կայանի կազմածները փոխադրելու նպատակով Երեւանէն Ախտա երկաթուղի մը կը շինուի: Տասնըհինգ քիլոմէթր երկաթագիծ զետեղուած է արդէն. կը շինուին կամուրջներ եւ բնակարաններ:

Քրտական Շարժումներ

Դ.

Երբ առաջին ընդհ. պատերազմը իր վախճանին կը մօտենար եւ Թուրքիոյ պարտութիւնը ակներեւ դարձած էր, Պոլսոյ քիւրտղեկավարութիւնը — ազգ. ընդհ. շահերու գիտակցութենէն մղուած — սկսաւ իր նախապատրաստական աշխատանքները:

Հետապնդուելիք նպատակը բացորոշ էր, կ'ըսէ Ազիզ պէյ. հարկ էր ապացուցանել Եւրոպայէն թէ Քիւրտը վաղուց լքած է Թրքական ճակատը, եւ թէ անհրաժեշտ է անջատ քրտական բաժինը: Քիւրտերը կ'ուզեն տէր դառնալ իրենց իրաւունքներուն եւ ճակատագրին:

Զինադադարին հետ միասին Պոլսոյ մէջ կազմուած «Քրտական Վերելք» կուսակցութիւնը անկախութեան պահանջ ներկայացուց զանազան ծանուցագիրներով, յայտարարութիւններով եւ տեղեկագիրներով: Եւրոպայի մէջ եւս կազմուեցաւ ուժեղ պատուիրակութիւն մը, Շէրիֆ փաշայի նախագահութեան տակ:

Արծարծուած դատին շուրջ բոլորուեցան քիւրտ ղեկավարութիւնը, մտաւորականութիւնն ու առ հասարակ բոլոր ցեղապետները: Տարակարծութիւնները հարթուած էին ինքնաբերաբար: Շարժումը տարածուեցաւ երկրին խորերը, եւ կուսակցութեան մասնաճիւղեր արագ ծաւալ եւ յաջողութիւն ստացան:

Կուսակցութեան վարչական խորհուրդին նախագահն էր ծերակուտական Սայտ Իւլ Քատեր էֆէնտին: Ա. եւ Բ. փոխ նախագահները, Սայիտ փաշայի որդին, Ֆէրիք Ֆուատ փաշան եւ Պօհտանի էմիրներէն Պէտրխան փաշայի որդին էմինԱլի պէյ: Ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ սպայակոյտի անդամ Ֆէրիք Համտի փաշան, եւն.:

Սակայն շատ չանցած տարակարծութիւններ ծագեցան ղեկավարութեան եւ երիտասարդութեան միջեւ: Քէմալական շարժումը ալ աւելի սրեց հակամարտութիւնները: Կարգ մը ղեկավար տարրեր սպասողական եւ զգոյշ քաղաքականութիւն մը սկսան որդեգրել, մինչ երիտասարդութիւնը արմատական եւ վճռական գործունէութիւն մը կը պահանջէր: «Համաձայնական պետութեանց յայտարարած սկզբունքներէն կատարելապէս օգտուելու համար, կ'ըսէին անոնք, պէտք է ամէն կապ եւ յարաբերութիւն խզել Թուրք կառավարութեան հետ»:

Այս համոզման հասած խմբակը հիմնեց «Քիւրտ Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը, որ կարճ ժամանակի մէջ համակրութիւն հաստատեց «Հօյպուն»ի եւ այլ մշակութային եւ «Ուսանողական Միութեանց» հետ:

Շատ չանցած կազմակերպութիւնը զօրացաւ եւ յիշատակագրով մը ինքզինքը ծանօթացուց համաձայնական պետութեանց: Ան շատ լաւ ըմբռնած էր որ Անատոլուի մէջ ծայր տուած քէմալական շարժումը՝ ի վերջոյ իրեն դէմ պիտի դառնար: Որոշուեցաւ ժողովրդապետութեանց սկզբունքներով անկախ Քիւրտիստան մը հիմնել՝ անգլիական հովանաւորութեան տակ:

Վերոյիշեալ քաղաքական խմբակցութեանց աշխատանքները շատ բնականօրէն պիտի կասեցնէին Թուրքերը, եւ վերջնական դիրք ճշդելու մղել «Քիւրտ Վերելքի կուսակցութիւն»ը: Նախագահը՝ Սէյիտ Ապտ Իւլ Քատէր էֆէնտի, քաղաքական կացութեան եւ կրօնական մտերմութեան ազդեցութեան տակ չկրցաւ որոշել թէ՝ կազմուելիք Քիւրտիստանը անգլիակա՞ն թէ օսմանեան պետութեան հովանաւորութեան պէտք է ենթարկել:

Այս երկչոտ եւ տարտամ քաղաքականութիւնը պատճառ դարձաւ որ նոր հերձուած մը եւս գոյանայ կուսակցութեան ծոցին մէջ: Այս խմբակը միացաւ «Հօյպուն»ի եւ իր մէջ առնելով քիւրտ Ընկերային կազմակերպութիւնը ստեղծեց քաղաքական զօրաւոր խմբաւորում մը:

Ի վերջոյ այս նոր խմբակցութեան եկան միացան նաեւ «Ազգային դեմոկրատ կուսակցութիւն»ն ու այլ գիտական միութիւններ եւ «Հօյպուն»ընդհ. անուան տակ լծուեցան աշխատանքի:

Գրքի ընթերցման պահուն մարդ յաճախ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ՝ Պատրիարքարանի կողմէ հանգուցեալ Պապը Ալլին մատուցուած «Հայկ. հարստահարութեանց թղթիրներն»է որկը կարդայ: Այնքան յար եւ նման են Ազիզ պէյի ներկայացուցած դէպքերը: Տարբերութեամբ մը սակայն: Այստեղ զոհը Քիւրտն է:

Կը թուի թէ՝ մեր բարեկամը լաւ ուսումնասիրած է վերջին կէս դարու Հայոց պատմութիւնը, եւ ականատես եղած Հայկական Մեծ Եղեռնին: Կամ, Թուրքը ոչնչացման նոյն մեթոտները գործադրած ըլլալով Ալպանացիին, Պուլկարին, Յոյնին, Արաբին, Հայուն եւ Քիւրտին հանդէպ, այս ժողովուրդներու պատմութիւնները քիչ մը շատ իրարու կը նմանին:

Ազիզ պէյ խոստովանած է նաեւ պրօպականտիւ հայկական մեթոտները, որոնք, աւաղ, սպասուած արդիւնքը չեն ապահոված մեզի: Քաջիւղի հոգ մը շատ աւելի կ'արժէ, քան գետերով մարդկային ա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սեւանի ելեկտրակայանը

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Այս կայանի մասին քանի մը անգամ գրած ենք այս էջերուն մէջ: Տարեկան պիտի արտադրէ երկու քուկէս միլիառ քիլովաթ ժամ ելեկտրական ուժ: Այս վիթխարի ուժի մասին գաղափար մը կազմելու համար, ըսենք որ եթէ մարդկային ուժով կատարուէր, օրական պէտք պիտի ըլլար 17 միլիոն 256 հազար բանուոր, կամ ներկայ Հայաստանի բնակչութենէն 60 անգամ աւելի աշխատաւոր: Այս կայանին շնորհիւ երկրին իւրաքանչիւր բնակիչին պիտի իյնայ 17 բանուորական ուժ, մինչ Անգլիոյ բնակիչներունը միայն տասնըհինգ է:

Սեւանի լիճը կազմուած է Գեղամայ լեռներու ջուրերէն, ծովու մակերեսէն 1916 մեթր բարձր: Դարերէ ի վեր աշխատաւոր մարդը երազեր է այդ վիթխարի ջրամբարը իր բարօրութեանը ծառայեցնելու մասին: Հայ աշխատաւորը այդ երազը իրականացուց: Ու այսօր մէկը միւսի ետեւէն կը կառուցուին Սեւանի ջրվէժին հսկաները: Առաջինը լճային ջրակայանն է, որ կը կառուցուի գետնին տակ, 60 մեթր խորութեամբ եւ իր ինքնատպութեամբ առաջինն է աշխարհի մէջ: Սեւանի ջուրերու դարաւոր պաշարը պիտի հոսի այդ ստորերկրեայ կայանի խողովակներու մէջէն: Ապառաժներու մէջ փորուած ընդարձակ քարանձաւին մէջ, շուտով պիտի դղրդան մեքենաները, յետոյ ջուրը աշխարհի ամենաերկար ջրուղիի մէջէն հոսելով պիտի երթայ բանեցնելու Քանաքեռի ջրակայանը: Հասնելով Կիւմիւշի ձորը, Սեւանի ջուրերը չորս հարիւր մեթր բարձրութենէն կը գահավիժին լայնաբերան ու զուգահեռ մեկնող փողորակներով եւ կ'աշխատցնեն կասկադի (Ջրվէժ) ամենամեծ կայանը, որ մեծագոյնն է ամբողջ Ս. Միութեան մէջ կառուցուած, կառուցուող եւ նախագծուած լեռնային ջրակայաններուն: Յետոյ կուգան Արզնիի, Քանաքեռի, Երեւանի եւ Զարթախի հիդրոկայանները: Անցնելով այդ կայաններէն եւ երկրի արդիւնաբերութեան ու գիւղատնտեսութեան տալով հզօր շարժիչ ուժ, Սեւանի ջրերը Զանգուի աջ եւ ձախ ափերուն վրայ ձգուած ջրանցքներով կ'երթան ոռոգելու «դաշտը» եւ Արարատեան դաշտի անջրդի ու լերկ մասերը:

Զանգու–Սեւան երկաթուղին երկարութեամբ կը կառուցուին նոր գործարաններ ու նոր լուսաւորութիւններ, կը շահագործուին Զանգուի ձորերուն մէջ գտնուող հանքային հարստութիւնները: Անոր այդ ջրակայաններէն սրընթաց թելեր կ'երկարին մեր երկրի զանազան կողմերը, մինչեւ Ղափան եւ Բաքուրան ու Հայաստանի ծանր արդիւնաբերութիւնն ու ուժը կ'աճին վեց անգամ, իսկ գիւղատնտեսական արտադրութիւնը Արարատեան դաշտին մէջ՝ հինգ անգամ:

Հայաստանի մէջ առաջին ելեկտրակայանը հիմնուեցաւ 1922ին Երեւանի մէջ: Յետոյ կարգով շինուեցան Ձորագէսը, Լենգէսը, Երկրորդ Երգէսը: ...

րիւն: Բաւական է որ բնաձած հողին վրնդրքէն նաւթի մայր երակ մը անցնի, արդէն իսկ վըրկուած ես, «Ժողովրդապետութիւն», «Ազգերու ինքնորոշման իրաւունք», «Ճնշուած ժողովուրդներու ազատագրութիւն» (յաճախ կը հանդիպինք այս անիծուած քնորուն, սրտառուչ բացագանչութիւններով), եւ այլ սկզբունքներ չափու վրայ հագուստի նման կը փակին վրադ: Մնացածը կը լրացնեն շահակից «Մեծ»երն մամուլն ու անթելը:

«Սեվրի հաշտութեան համաժողովին բազում խոստումներ եղան Քիւրտերուն, եւ դաշնագրին մէջ ալ Քիւրտիստանի կազմութեան մասին երեք յօդուածներ ներմուծուեցան: Անոնց գործադրութիւնը ստանձնեց Անգլիան, եւ սակայն, Մուսուլի քարիւղին կարգադրութենէն վերջ երեսի վրայ ձգեց Քիւրտերը: Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքական խաղերուն եւ մեքենայութեանց անտեղեակ դաւադրութիւնները եւ երիտասարդութիւնը զոհ գացին այս նենգամտութեանց: Աւելի առաջ միեւնոյն աղէտին ենթարկուած էին Հայերը:

«Ձեզի պիտի օժանդակեմ եւ փրկեմ» ըսելով ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի հանել, եւ յետոյ զայն յանձնել արիւնարբու եւ ոճրապարտ պետութեան մը դահիճներուն, արդեօ՞ք մարդկային ու բարոյական է եւ համապատասխան անոր խղճմտանքին: Պատասխանը թող Անփլիացի «Սըր»երն ու «մըսթր»ները տան»:

Արդարեւ:

Բայց այդ հարցումը մենք բազմիցս կրկնած ենք եւ երբեք պատասխան չենք ստացած:

Հողին այրած մարդու տպաւորութիւն կը թողու Ազիզ պէյ, իր գրքին ընթերցանութեամբ: Ամէն յոյս կտրած է Ալպիոնէն եւ աչքերը յառած Մոսկուային: Իրաւունք ունի թերեւս: Այդ մէկը չէ փորձած տակաւին:

Այս կսկծալի խորհրդածութիւններուն կը յաջորդեն պատմութիւնը հերոսական մարտնչումներու:

Հ. ՎՌԱՄ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (12 Նոյ.)։—

Ինչո՞ւ համերաշխ չէ Սփիւռքի մէջ ազգային մեր ճակատը. ինչո՞ւ չենք կրնար զիրար հասկնալ ու ներդաշնակօրէն լուծել բազմաթիւ մանր մունր հարցեր, որոնք հեռու են բարձր քաղաքականութենէ ու կը կազմեն առանցքը մեր տեղական աշխատանքներուն։

Չկայ, կը խորհինք, մեր ներքին անհամերաշխութենէն այնքան ձանձրացած մէկը, որքան ժողովուրդը։

Ստոյգ է որ խոշոր վտանգներու մէջ մեր ապրելու բնազդը մօտեցուցած է մեզ իրարու. բայց սխալ է կարծել թէ վտանգները միշտ ջարդ կամ աքսոր կը նշանակեն։

Այսօր ալ կան մեր դարաւոր իրաւունքներու, մեր հայրենիքի սահմաններուն ընդարձակման եւ մեր բռնագրաւուած հարստութեանց հարցերը։

Անոնք որ կը խորհին թէ պիտի կարելի ըլլայ այս բոլորը արժեցնել զիրար խաչաձեւող աշխատանքներով կամ ջլատող ուժերով, կը սխալին։

Եւ որովհետեւ հակառակ եղած բոլոր տեսակի յորդորներուն կարելի չըլլար Սփիւռքի մէջ գոյացնել ազգային միասնական գործունէութիւն եւ համերաշխ ճակատ, կը տարուինք խորհելու թէ ամէն աններդաշնակութիւն եւ ըսի ըսաւ վերջ պիտի գտնէր, եթէ այդ ուղղութեամբ առաջնորդութիւն մը կազմակերպէր նոյնինքն Հայրենիքը։

Այս մտածումը անոր համար, որ այսօր Սփիւռքի մէջ գոյութիւն ունի հատուած մը, որ իր արտայայտութեանց մէջ կը ջանայ ցոյց տալ ինքզինքը որպէս Երեւանի կառավարութեան հետ կապեր պահող, անկէ հրահանգներ ստացող եւ իր պառակտիչ արարքները անոր իսկ թելադրութեամբ կատարող գործիք։

Ստոյգ է որ այս հատուածը շօշափելի փաստեր չի դներ մէջտեղ, չի տար ապացոյցներ իր արտայայտութեանց ճշգրտութեան, բայց նոյն ատեն Երեւան կը ջանայ իր զանազան աշխատութեանց համար անտեսել ուրիշները, որ նոյնպէս մաս կը կազմեն այս ժողովուրդին, ու իր կապերը կը պահէ միայն հատուածի մը հետ։

Այդ հատուածն է որ ամէնէն աւելի կ'աշխատի պառակտել Սփիւռքի հայութիւնը, ան է որ նոր խրամներ կը բանայ ու տեւականօրէն պայքար կը մղէ քաղաքական իր տեսակէտները չբաժնող ուրիշ հոսանքի մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

Արդ, տրամաբանական կը թուի կարծես մտածումը անոնց որ կ'ըսեն, թէ գաղութահայութեան ներքին անհամերաշխութիւնը մէկ օրուան մէջ վերջ պիտի գտնէր, եթէ Երեւան բարեհաճէր յստակօրէն ու կտրուկ կերպով յայտարարել թէ Սփիւռքի մէջ ոչ ոք իրաւունք ունի իր անունէն խօսելու, եւ թէ անխտիր իր քաղաքացին կը նկատէ բոլոր Հայերը։

Դժբախտաբար ցարդ չեղաւ նման յայտարարութիւն մը, ինչ որ դարձաւ պատճառ որ ոչ միայն վնասուի դիրքն ու վարկը Երեւանի, այլ եւ գաղութահայութիւնը շարունակէ մնալ պառակտուած ու բաժան բաժան։

Երեւան պէտք է ինքզինքը նկատէ ոչ թէ հատուածի մը կառավարութիւնը, այլ բովանդակ հայ ժողովուրդին։ Այսպէս կ'ընեն աշխարհի բոլոր կառավարութիւնները, որոնք կը հռչակեն զիրենք պաշտպանը ոչ թէ հատուածի մը, այլ համազգի բոլոր քաղաքացիներուն հաւասարապէս։

Արդ, բոլոր փորձերէն վերջ, ուղիղ է, կը կարծենք, ակնկալել որ Սփիւռքի ներքին համերաշխութեան համար Երեւան ցոյց տայ նման կեցուածք մը, եթէ իրապէս կը ցանկայ տեսնել հայկական արտասահմանը համերաշխած։

Ատկէ ամէնէն աւելի պիտի շահէր նախ ինք, եւ յետոյ՝ Հայկական Սփիւռքը։

Որքան ատեն որ պառակտուած ու անհամերաշխ կը մնայ հայութիւնը գաղութներու մէջ, նուազ պիտանի կը դառնայ Հայրենիքին համար»։

ալ, Քանաքեռգէսը։ Ս. Հայաստանի քսանամեակին՝ 1940ին արդէն կառուցուած էին եւ կը գործէին քառասուն եւ ութ ելեկտրակայաններ, որոնց բանը շրջանային։ Մինչեւ 1938 այդ կայանները կ'աշխատէին իրարմէ անջատ։ Նոյն թուին խումբ մը հզօր ելեկտրակայաններ միացուեցան եւ կազմեցին միասնական բարձր վոլթով ամբողջութիւն մը։ Խորհրդային իշխանութեան տարիներուն կառուցուած է աւելի քան վեց հարիւր քիլոմեթր երկարութեամբ արդիւնաբերական նշանակութիւն ունեցող հաղորդման գիծ։

Երկրին ելեկտրական ուժի արտադրութիւնը եղած է 1913*ին* 5,1 *միլիոն քիլովաթ ժամ,* 1919*ին՝* 1,7. 1917-28*ին՝* 20,6. 1932*ին՝* 53,6. 1937*ին՝* 258,3. 1940*ին՝* 393,3*։ Հնգամեակի վերջաւորութեան այս թիւը պիտի հասնի* 860 *միլիոն քիլովաթ ժամի։*

ՃԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 13 Յունուար.— *Ինչպէս այլ քաղաքներու մէջ, այստեղ ալ Ֆր. Կապոյտ Խաչը «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ հրապարակային հանդէս մը կազմակերպած էր։ Կիրակի իրիկուն (12 Յունուար) Ֆրանսուա Գոփէի մեծ սրահը կ'եռար մանուկներով եւ հանդիսականներով։ Լիոնի ամէն թաղամասերէն, նոյն իսկ հեռաւոր արուարձաններէն ծնողները իրենց երախաներով փութացած էին սրահ, դիտելու, տեսնելու Կապոյտ Խաչի իրենց զաւակներուն համար սարքած հանդէսը եւ այնտեղ կատարուելիք երգերը, պարերը, արտասանութիւնները եւն։*

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այնքա՜ն ճոխ ու գոհացուցիչ էր, որ ամէնէն անհոգն ալ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր։ Բեմը բացուելուն, առաջին երեւցողները եղան Տիկին Լիւսի Թերզեանի աշակերտները (Ալամուշի շրջանէն) որոնք իրենց երգերով եւ արտասանութիւններով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին։ Ապա եկան Կ. Յովակիմեանի աշակերտները, նոյնպէս շատ յաջող երգերով եւ արտասանութիւններով։ Հանդէսին ղեկավարութիւնը ստանձնած էր անխոնջ Տիկին Գեղան Փափազեան (մեր ծանօթ վարժուհին), որուն երեւումը մեր գաղութին մէջ, ճշմարիտ օրհնութիւն մը եղաւ։ Ան իր ամուսինին հետ օր մը Տէսին է իր 170 աշակերտներով, օր մը Լիոն՝ իր Կապոյտ Խաչի սանուհիներով, ի՜նչքան տպաւորիչ էին իր ղեկավարած երկձայն կամ քառաձայն երգերը զոր երգեցին Կ. Խաչի սանուհիները մեր Նոր Սերունդին հետ։

Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին նոյնպէս Սանուհիներու գեղջկական տարազով պարերն ու մենախօսութիւնները։ Եթէ ուզէինք բոլորին — երգող եւ արտասանող— անունները գրել, Յառաջի մէկ սիւնակը պիտի չբաւէր։

Հանդէսի կէսին շատ գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ Տիկին Փափազեան։ Յիշեց Հայաստանը, շատ գեղեցիկ գոյներով նկարագրեց անոր երկինքն ու ծնունդը։ Թելադրեց փոքրիկներուն սիրել եւ սորվիլ մեր պատմութիւնը, մեր աւանդութիւնները, մնալով ճշմարիտ Հայու նկարագրով։

Հանդէսին փակումէն առաջ բոլոր մանուկները բեմ հրաւիրուեցան եւ իրենց նուէր-ծրարները ստացան։ Պահ մը բեմը եւ սրահը վերածուեցաւ մեղուներու փեթակի մը։ Ուրախութիւնը կը յորդէր բոլորին աչքերէն։

Տասնեակներով արտասանութիւնները, երգերը եւ պարերը, այդքանը կազմակերպել, քով-քովի բերել այնքան դժուարին պայմաններու տակ, իրօք սրտագին օրհնութիւն մը կ'արժէ։

Սրտանց կը շնորհաւորենք մեր ժրաջան Խաչուհիները եւ կը ցանկանք նոր յաջողութիւններ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Ծաղկի՛ր ազատ իմ Հայրենիք»ով, իսկ փակման առթիւ Նոր Սերունդի նուագախումբը շարունակ կը հնչեցնէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր, մինչ բազմութիւնը յամրաբար կը պարպէր սրահը։

Պալլէ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Coupe de Provence*ի խաղարկութեան երկրորդ մրցումը* U. S. Amicale*ի դէմ տեղի ունեցաւ միութեանս մարզադաշտին վրայ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան. Այս անգամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները գեղեցիկ խաղարկութեամբ պարտութեան մատնեցին Ֆրանսական խումբը 2—4 նշանակէտով, խաղի ընթացքին ցոյց տալով իրենց մարզական բարձր ոգին։*

Դժբախտաբար Ֆրանսական խումբին այն քանի մը հանդիսականները այս անգամ ալ կը հայհոյէին եւ կ'ուզէին ջլատել մեր տղոց անխորտակելի կամքը, սակայն իրենց դասը առնելով ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ։

Մեր տղաքը թէեւ յաղթութիւնը տարին, բայց չկրցան իրենց լաւագոյն խաղարկութիւններէն մին ցոյց տալ։ Միմիայն վերջաւորութենէն 25 վայր-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակշիռ փաստաթուղթեր

Խ. Միութեան Արտաքին Գործոց Նախարարութեան Դիւանական Վարչութիւնը վերջերս, շուրջ վեց ամիս առաջ, մեծարժէք գրքոյկ մը հրապարակած է, հետեւեալ խորագրին տակ,— «ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ», «Գերման քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ մէջ (1914-1946)», *Պետհրատ, Մոսկուա,* 1946:

Հատորին մէջ տեղ գտած են 36 փաստաթուղթեր, ոմանք՝ լուսանկարներով, իսկ ուրիշներ՝ իրենց բնագրային (գերմաներէն) լեզուով, յարակից ռուսերէն թարգմանութեամբ.

Խորհրդային պարբերականներէն այս մեծարժէք գրքոյկին յօդուածներ նուիրած են արդէն Մոսկուայի «Նոր Ժամանակ» երկշաբաթօրեակը (15 *Օգոստ.* 1946, *թիւ* 16) *եւ «Պրաւդա»* (11 *Օգ.* 1946) *ու «Իզվեստիա»* (13 *Օգոստ.* 1946) *օրաթերթերը (այս վերջին երկու թերթերու մէջ միեւնոյն յօդուածը)։*

Վստահ ենք, որ Երեւանը մօտ ապագային մեզի պիտի տայ այս հատորիկին հայերէն թարգմանութիւնը։

Մինչ այդ քանի մը խօսք կարգ մը փաստաթուղթերու մասին։

Գրքոյկին խորագիրն իսկ կը վկայէ, որ փաստաթուղթերը կ'ընդգրկեն գերմանեւթուրք յարաբերութեանց մերձաւորագոյն շրջանը, 1941 Մայիս 14էն մինչեւ 1943 Մայիս 9։

Այս շրջանէն դուրս եւ ո՛չ մէկ փաստաթուղթ — ո՛չ 1943էն ասդին եւ ոչ ալ մինչեւ 1941ը։

Օր մը կը հրապարակուին անշուշտ նաեւ այս փաստաթուղթերը։

Պէտք չէ կարծել, թէ 36 փաստաթուղթերով կը սպառի Թուրքեւգերման դիւանագիտական յարաբերութեանց կապոյցը, մինչեւ իսկ 1941էն մինչեւ 1943ը։

Մոսկուա հրապարակած է այն փաստաթուղթերը միայն, որ իր ձեռքը անցած են,— մաս մը՝ բուն Պերլինի մէջ (Արտ. Գործոց Նախարարութեան դիւաններէն), մաս մըն ալ՝ գերման հրամանատարութեան այն թուղթերէն, որ նահանջի ատեն, իբրեւ աւար, մնացած են Կարմիր Բանակին ձեռքը։

Պիտի ջանանք, ըստ փաստաթուղթերու, քիչ-շատ լոյս սփռել հետեւեալ վեց հիմնական հարցերու վրայ.

ա.— Գերմանեւթուրք գաղտնի բանակցութիւնները։

բ.— Գերմանիոյ զիջումները եւ Թուրքիոյ ոտնձգութիւնը ։

գ.— Թուրքիոյ թաքուն աջակցութիւնը Գերմանիոյ։

դ.— Թուրքիա եւ Կովկաս։

ե.— Թուրքիոյ «չէզոքութիւն»ը եւ իր դիրքը պատերազմիկներու հանդէպ։

զ.— Թուրքիոյ դիրքը ռուս ազգի եւ ռուս պետութեան հանդէպ։

Նիւթին անցնելէ առաջ անհրաժեշտ կը նկատենք մատնանշել ռազմա-քաղաքական այն բացառիկ կարեւորութիւնը, որ կը ներկայացնէր Թուրքիան թէ՛ Առանցքի պետութեանց եւ թէ Դաշնակիցներու համար։

Քաղաքական աշխարհը գիտէր, որ եթէ երկրորդ մեծ պատերազմը բռնկի, ապա այդ պատերազմը պիտի կրէ համաշխարհային բնոյթ՝ իր բոցերուն մէջ առնելով նաեւ Արեւելքի մերձաւոր եւ միջին հատուածները, ուր բացառիկ է Թուրքիոյ ռազմաքաղաքական արժէքը՝ թէ՛ իր աշխարհագրական դիրքին եւ թէ իր փորձ զէնքին բերումով։

Այս պարագան նկատի առնելով՝ կողմերը ամէն ճիգ կը թափէին Թուրքիան իրենց հետ ունենալու համար ։

1939 Յունիս 1ին Ֆրանսական դեսպանը Պերլինի մէջ՝ Քուլոնտրը՝ կը տեղեկագրէր Փարիզ՝ արտաքին գործոց նախարար Պոնէի, այն ռազմական խորհուրդի մասին, զոր գումարած է Հիթլէր, մասնակցութեամբը սպայակոյտի պետ զօր. Քայթըլի եւ վերին հրամանատար զօր. Պրաուխիչի, գիտնալու համար, թէ պատերազմը կրնա՞յ արդեօք բարենպաստ վախճան ունենալ Գերմանիոյ համար ։

« Երկու զօրավարներն ալ,— կը տեղեկագրէր Քուլոնտրը,— վճռական նկատած են Ռուսիոյ դիրքը,— չէզո՞ք կը մնայ ան թէ ոչ։ Եթէ Գերմանիոյ վիճակուի միաժամանակ կռուիլ նաեւ Ռուսիոյ դէմ՝ այդ պարագային Գերմանիա քիչ յոյսեր կրնայ ունենալ պատերազմը շահելու մասին։

«Երկու զօրավարներն ալ մեծ նշանակութիւն կուտային Թուրքիոյ գրաւելիք դիրքին։ Անոնք կը գտնէին, որ Թուրքիա կրնայ միանալ արեւմտեան պետութեանց, եթէ այս վերջիններուն միանայ Ռուսիա...» («Պատմութիւն դիւանագիտութեան», Հ. Գ., Մոսկուա, 1945, էջ 679—680)։

Այս ճշմարտութիւնը գիտէին նաեւ Դաշնակիցները։ Ուստի՝ առաջին հերթին Թուրքիան իրենց հետ ունենալու համար, անոնք կը ջանային Ռուսիան իրենց դէմ չունենալ։ Իսկ այս նպատակով, իբրեւ նախապայման, անոնք ամէն կերպ կը ձգտէին անխախտ պահել ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը ։

Դիւանագիտական այս ոլորապտոյտ ճամբաներով է ահա, որ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարը՝ Շիւքրիւ Սարաճօղլու՝ ուղեկցութեամբը մեծ շքախումբի մը, որուն կ'ընկերանար նաեւ Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանը՝ Թերենթիեւ՝ 1939 Սեպտեմբեր 26ին Տրապիզոնէն նաւ առաւ եւ Օտեսայի վրայով մեկնեցաւ Մոսկուա։

(1) (Շար.)

կեան առաջ էր որ կատարուի յարձակողականներով ապահովեցին յաղթութիւնը :

Յառաջդիմական պատանեկան մրցումը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի 26 Յունուար Provencial խումբին դէմ : Առնել 70 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Matrac de la Ville Les Abatoirs :

Միութեան մարզիկները աւելի գեղեցիկ արդիւնքներ ձեռք կրնան ձգել, եթէ յառաջապահները աւելի արագութեամբ եւ առանց սպասելու գնդակը իր նպատակին հասցնեն : Արդէն յառաջապահ Գ. Մկրտիչեանի գեղեցիկ եւ վարպետ խաղարկութիւնը, մանաւանդ Գ. Ժիրայր Ոսկերճեանի ճարպիկ բերդապահութիւնը մեծ ազդակ մը դարձած են ձեռք բերուած յաջողութեանց :

Վահան Շամլեան

պեցանք, բայց մենք այդ խնդիրներուն պիտի մօտենանք առանց վրէժխնդրութեան, առանց ուզելու փոխարինել այն ահռելի անգթութիւնները որ սուդի մառնեցին մեզ եւ կ'ըմբոստացնեն մարդկային խիղճը : Անհուն բարիք մը պիտի ըլլար եթէ Գերմանիան հրաժարէր ժողովուրդներու արիւնը թափելէ, վերջնապէս թօթափէր իր բռնութեան պաշտամունքը եւ, ժողովրդավար Եւրոպայի մը մէջ, ստանձնէր տքնաջան եւ հանդարտ կեանքի իր բաժինը : Բայց այստեղ ալ չենք ուզեր որ կրկնուին ծախկին սխալները որոնք այնքան սուղի նստան իրենց անկախութեան փարած ազգերուն : Մենք եւ մեր Դաշնակիցները պատերազմը շահեցանք, Գերմանիան է որ խաղաղութիւնը շահեցաւ » :

Վերջացնելով, Գ. Կուխո եղբայրակցութեան կոչ մը ուղղեց բոլոր Ֆրանսացիներուն :

Վարչապետին յայտարարութիւնը

Նոր վարչապետը Ազգ. Ժողովին առջեւ պարզելով իր տեսակէտները, ջերմապէս գնահատեց իր նախորդին կատարած դերը՝ մէկ ամսուան ընթացքին : Յետոյ կոչ ուղղեց բոլոր հանրապետականներուն, շարունակելու համար ազգային փրկութեան այս գործը : «Բոլորս ալ նոյն պարտականութիւններն ունինք. միասին պէտք է ապահովենք միեւնոյն աշխատանքը : Ես չեմ կրնար դահլիճը կազմել չափելով կուսակցութեանց ճշգրիտ համեմատութիւնները : Խնդիրը այն չէ որ գումարենք խորհրդարանական թիւերը, խնդիրը սա է — կազմել նախարարութիւն մը ներտօրէն համերաշխ : Այս է յաջողութեան առաջին պայմանը » Եթէ ձեր վստահութիւնը շնորհէք ինծի, երբեք պիտի չինդունիմ որ ներքին վիճաբանութիւններ խանգարեն կառավարութեան աղդու գործունէութիւնը » :

Յետոյ յայտարարեց թէ իր ծրագրած կառավարութիւնը պիտի շարունակէ իջեցնել գիները : «Կարգ մը գիներ չափազանց են, պէտք է փջնեն, եւ անմիջապէս : Հասած է ժամը նոր յարձակողականի մը : Պէտք է արտադրել, նորէն արտադրել եւ միշտ արտադրել : Յետոյ հաւասարակշռել ելմտացոյցը » :

Արտաքին քաղաքականութեան առթիւ, Գ. Ռամատիէ չեշտեց թէ Ֆրանսայի գլխաւոր հոգը պիտի ըլլայ ձեռք բերել հաւաքական ապահովութիւնը : Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, ըսաւ թէ «հանրապետութիւն չի կրնար ըլլալ՝ առանց մամուլի ազատութեան : Այն օրէնքը որ կը տրամադրէ նախապէս արտօնութիւն ստանալ թերթ հրատարակելու համար, կը լրանայ փետրուար 28ին : Կառավարութիւնը չէ որ պիտի առաջարկէ անոր երկարաձգումը» :

Գ. Ռամատիէ երէկ վերջնապէս կազմած պիտի ըլլար իր դահլիճը : Եթէ ժողովրդականները եւ ձախերը չմասնակցին, կամ պիտի հրաժարի, եւ կամ զուտ ընկերվարական դահլիճ մը պիտի կազմէ :

ԱՆԳԼԻՈՅ տնտեսական կացութիւնը «չատ ծանր է», կ'ըսէ կառավարական տեղեկագիր մը, վտանգաւոր գտնելով աշխատավարձքի յաւելումները : Առեւտրական կշիռը 328 միլիոն սթերլինի բաց մը կը ցուցնէ :

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ԽՄԲ.— Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն կը հաղորդէ.— Մէն Շամոնէն կը տեղեկանանք թէ թիւր հասկացողութեան մը հիման վրայ՝ ներգաղթել փափաքողներէն ոմանք անհրաժեշտ չեն նկատեր հայրենիք մեկնելու համար մեր կոմիտէներու բովէն անցնիլ եւ լեցնել իրենց տրամադրութեան տակ դրուած հարցարանները :

Որպէսզի այդպիսիները ապագայ յուսախաբութիւններէ զերծ մնան, կը յայտարարենք որ Ֆրանսայէն կազմակերպուելիք ներգաղթին մաս կազմելու համար ամէն ոք պարտաւոր է արձանագրուիլ եւ ցուցակագրուիլ մեր կոմիտէներուն մօտ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին վարչութիւնը կազմակերպած է ընտանեկան խնճոյք մը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Երիտասարդաց սրահին մէջ, 10 rue Bayard : Կը նախագահէ Սարգիս Ճիրանեան : Կը բանախօսէ հայրենակից Գ. Կիրակոս Կիւմիւշեան (Մարսէյլէն) :

Նուագահանդէս

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

(Մարսէյլի Օփէրայէն)

Փետրուար 2ի Կիրակի օրը ժամը 17.30ին ; Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie

Յայտագիրը կը պարունակէ հայ եւ օտար երգահաններու գործերը, (Կոմիտաս վարդ., Սըրունեանց, Մելիքեան, Ղազարեան, Սարգիսեան, Մեհրապեան, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւ Մեսումենց), ընկերակցութեամբ նուագախումբի :

Տոմսերուն գիները 50էն 200 ֆրանք : Կը ծախուին յանձնախումբի անդամներէն Գ. Հրաչ Սարգիսեանի մօտ 261 Fbg. St. Martin, Հրանտ Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Գ. Ս. Տամլամեան, 37 rue Trévise եւ Հ. Բալուեան գրատուն, 43 rue Richer :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ 6 Յունուարէն

Վիրոֆլէյ՝ Գ. 500, Շավիլէն՝ Գ. 1000, Ե. 400, Տ. Գ. 500, Ն. 300, Փ. 1000, Լիոն՝ Սեմ. 900, Մարսէյլ՝ Արզ. 1000, Ս. Մարկրիթ՝ Աւագ. 1000, Կրընոպլը՝ Տ. Կ. 250, Կրընոպլը՝ Գըլ. 1000, Արտէշ՝ Սիւ. 500, Մէօտոն՝ Եռ. 1000, Քաշան՝ Ֆեր. 500, Թէհրան՝ Տ. Գ. 5800, Շարէ՝ Թավ. 500, Ալժէ՝ Տէր. 1000, Մարսէյլ՝ Քիւ. 1000, Վալանս՝ Եզ. 1000, Տուլ՝ Եզ. 1495 :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ.

— (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար).—

Գոյաճեան Կարապետ, խեցեգործ, ծնած 1905ին Խարբերդ, զաւակները՝ Ռօզ, ծնած 1930ին Տիկուան, Մարսէլ, ծնած 1931ին, Տիկուան, Սահակ, ծնած 1933ին Տիկուան, կինը՝ Գայաճանեան Մարիամ, ծնած 1907ին, Բալու, այժմ Տիկուան : Տէրմանեան Սահակ, բանուոր, ծնած 1907ին Բալու, զաւակը՝ Սարգիս, ծնած 1936ին, Ֆուժէռ, կինը Վարժապետեան Արշալոյս, ծնած 1908ին, Բալու, այժմ Ֆուժէռ : Քէֆէլեան Յարութիւն, կօշկակար, ծնած 1904ին Սու Շէհիր, զաւակը Նոյեմի - Թէրէզ - Արաքսի, ծնած 1946ին, Փարիզ, կինը՝ Սաաթճեան Լուիզա, ծնած 1912ին, Ալեքսանտրէթ, այժմ Փարիզ : Կիրմէյեան Կարապետ, կօշկակար, ծնած 1906ին Գըր. Շէհիր, զաւակը Ժագ, ծնած 1946ին, Իսի լէ Մուլինօ, կինը՝ Օտեան Վարդուհի, ծնած 1909ին, Անգարա, այժմ Իսի լէ Մուլինօ :

(Շար.)

Գ. Գ. ՄԻՐԷՔԵԱՆ խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ միութիւններու, անհատներու, ծանօթներու, բարեկամներու, ազգականներու եւ բոլոր անոնց որոնք թէ հեռագրով եւ թէ ծաղկեփունջերով պատուեցին իր զաւկին Վիքթորիայի նշանախօսութիւնը :

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի վարչութիւններ ը կերուխի Վիքթորիա Միրէքեանի եւ ընկեր Զ. Գասեանի նշանախօսութեան առթիւ ստացած են հետեւեալ գումարները : Ե. Գասեան 1000 ֆրանք, Յ. Միրէքեան 1500, Գ. Միրէքեան 1500, Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն 1000, ընկեր Դաւիթեան 1000, Զ. Գասեան 500, Գ. Եդիկեան 500, Տիկին Մ. Նիկողոսեան 500, Յ. Յովակիմեան 500, Այրի Տիկին Գասեան 500, Վ. Մինասեան 500, ոմն 300, ոմն 200 ընդհ. գումար 10.000 ֆրանք : Մեր խորին շնորհակալութիւնները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՁՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԽՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Խմբագրութեամբ՝ Հր. Բալուեանի

80 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ, նուիրուած ամբողջութեամբ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին : Յօդուածներ ունին.— Արսէն քահ. Սիմէոնեան, Զիթունի, Գասպար Իփէքեան, Շ. Նարդունի, Շ. Միսաքեան, Է. Բիւզանդ, Տ. Փիրանեան, Հ. Սամուէլ, Տիկ. Գ. Փափազեան, Տիգրանուհի, Հուրի Իփէքեան, Ար. Սրապեան, Միսաք Միրզէ, Ն. Շիճական, Բարսեղ Հապէշեան, Կ. Երանեան, Ս. Ընտրիկեան : Ա. Ահարոնեանէն անտիպ եւ այլ բազմաթիւ էջեր : Նոյնպէս քրոնիկի շատ ճոխ բաժին մը :

Տարեկան բաժ. չորս թիւի համար 400 Ֆր. : Արտասահման՝ 500 Ֆր. : Հատով 100 ֆրանք :

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9) :

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ԵՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը :

ՎԱՆԵԼԻ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հրայր Ակումբին մէջ : Զրոյց կարեւոր նիւթի մը շուրջ :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ազատի սրահը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փ. բիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հ. գշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes : Դասախօս՝ Գ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ : Հայերէնի դասերը նոյն օրը ժամը 7.30էն 8.30 :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 19ին, Bar du Globe : Օրակարգ՝ զեկոյց Փարիզի պատգ. ժողովի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան Շրջ. վարչութիւնս բացառիկ եւ խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները, անդամ եւ ոչ-անդամ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Ա. Միութեան սրահը, 67 rue Longue de Capucines :

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëtie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշտագոյն 14.45ին

ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՏՕՆ

Կը գործադրուին Գ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՍՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ՊՈՒԼՊՈՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը :

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Գոյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Գ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Գ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65 : Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Գ. Վ. Թօսունեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Lly. 77.50 : Երգահանդէսին օրը սրահին կիչէն կը վաճառուին տոմսեր : Գիներն են 50էն 350 Ֆրանք :

«Արեւմուտք»ի ցերեկոյթ պարահանդէսը

Կազմակերպուած Կիլիկիոյ ընդհ. Միութեան կողմէ Փետր. 9ին Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՊՐԷՄՈՆԻ

եւ նախագահութեամբ Գ. Ե. Պարկիրճեանի

Անուանի նուագախումբ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին : Ապահովեցէք ձեր տեղերը սովորական վայրերէն :

Վարձու սենեակ

Քլիշիի մէջ մէկ սենեակ վարձու է :

13րդ թաղամասին մէջ ուրիշ սենեակ մը նոյնպէս վարձու, առանձին կնոջ մը համար որ յանձն առնէ օրական երկու ժամ տնային աշխատանքը : Ծախու տուն մը նպաստաւոր պայմաններով Փարիզէն 20 քիլոմեթր : Գրել Աղամեանի, 34 Ave. d'Italie, Paris (13) :

ԻՐԱՒԱԳԷՏ

Պ. ՎԱՀԱՆ ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ

կը յայտարարէ որ ըստ առաջնոյն կ'ընդունի իր յարգելի յաճախորդները ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ 6էն 7, իր Cabinetին մէջ, 21 rue Pierre Sémard Paris (9) (anciennement Rue Baudin, métro Cadet կամ Poissonière) և կամ ժամադրութեամբ : Tél. Tru. 29-39 (Բացի շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ կիրակի օրերէն) :

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie : Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեանի վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54 : Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը : Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 24 Janvier 1947 Ուրբաթ 24 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4912 — Նոր շրջանի թիւ 551 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ

Ֆրանսայի Չորրորդ Հանրապետութեան շրջանն սկսաւ 1947 Յունուար 16ին, Նախագահին ընտրութեամբ: Նոր սահմանադրութեան համաձայն, Նախագահը անմիջապէս վարչապետ մը նշանակեց, որ Ազգ. Ժողովին ներկայանալով, արժանացաւ գրեթէ միաձայն վստահութեան: Եւ յաջորդ օրը, 22 յունուար, կազմեց առաջին դահլիճը, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ:

Ուրեմն, մեքենան լարուած է արդէն, լայն համագործակցութեամբ, ուր մեծամասնութիւն կը կազմեն ձախակողմեան տարրերը:

Արդարեւ, նոր կառավարութեան անդամներէն ինը ընկերվարական են, հինգը համայնավար, հինգը՝ անդամ Ձախակողմեան Համախմբումի (արմատական եւ անկախ ընկերվարական): Իւրաքանչիւր հոսանք իր ներկայացուցիչն ունի կարեւոր նախարարութեանց մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ իր լաւագոյնը պիտի տրամադրէ, երկրին ընդհանուր վերակազմութեան եւ նիւթական վերաշինութեան համար:

Ինչպէս առժամեայ դահլիճներու կազմութեան առեն, այս անգամ ալ մեծ դժուարութիւններ ծագեցան, ապահովելու համար գլխաւոր հոսանքներու գործակցութիւնը: Նորէն բունկեցան կիրքերը, աջ եւ ձախ հոսանքներուն միջեւ: Նոյնիսկ իւրաքանչիւր կուսակցութեան աջ եւ ձախ թեւերուն միջեւ:

Ոչինչ զարմանալի՝ այս երեւոյթին մէջ:

Աշխարհասասան պատերազմը իրեն հետ բերած էր ոչ միայն մարդկային ողջակէզ եւ ահռելի աւերներ, այլեւ լայն ու խոր ճեղքեր՝ ընկերային եւ տնտեսական կեանքի մէջ:

Այսպէս, Դիմադրական պայքարէն ծնած էին նոր ըմբռնումներ: Իսկ այն կազմակերպութիւնները որ տարիներէ ի վեր կը գոհանային գաղափարական պայքարով, գրաւոր եւ բանաւոր քարոզութեամբ, այլեւս ժամանակը հասած կը համարէին ասպարէզ նետուելու:

Այս գետնին վրայ առաջին տեղը կը բռնեն համայնավարները, որոնք տիրական դեր կատարած ըլլալով Դիմադրական պայքարին մէջ, դարձած են վճռական ազդակ մը: Մանաւանդ որ, ոչ միայն միլիոնաւոր բանուորներ ունին իրենց կռնակը, այլեւ կը տիրապետեն Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչ դիրքերուն վրայ:

Պատերազմէն ի վեր, Ֆրանսայի համայնավարները մէկդի դրած են երբեմնի աւր, խրտչեցուցիչ նշանաբանները, եւ շատ բարձր կը խօսին ազգի եւ հայրենիքի մասին,— բառեր որոնք առնուազն պահպանողական կը համարուէին երէկ:

Ընկերվարականները թէեւ մեծ համրանք մը կորսնցուցին վերջին ընտրութեանց մէջ, մնալով երրորդ կարգին վրայ, բայց վճռական ուժ մը կը ներկայացնեն, իբրեւ բարոյական ազդակ եւ իրաւարար:

Անոնք էին որ, տագնապալի պահու մը, յանձն առին զուտ ընկերվարական կառավարութիւն մը կազմել, Նախագահութեամբ Լէոն Պլումի: Փոխանցման շրջան մըն էր — հինգ շաբաթ — բայց եւ ինչպէս պիտի մնայ պատմական:

Եւ ահաւասիկ նորէն ընկերվարականներ են որ կը գրաւեն Չորրորդ Հանրապետութեան երկու գլխաւոր աթոռները, պետութեան նախագահութիւնը եւ վարչապետութիւնը, ուռ կարեւոր նախարարութիւններով:

Բոլորովին նոր հոսանք մըն է երկրորդ ճակատը, Ժողովրդական - Հանրապետական Շարժում (M. R. P.), որ ուրիշ անուններով կը կոչուի նաեւ յառաջդիմական կաթոլիկ:

Այս կազմակերպութիւնն ալ ծնունդն է Դիմադրական պայքարին: Եւ իսկապէս մեծ մասով կաթոլիկ երիտասարդներ են իր անդամները, բայց ճկուն, ընդունակ՝ ըմբռնելու ժամանակին պահանջները: Կ'ուզէ չանթարգելի դեր կատարել ծայրայեղ ձախակողմեան վտանգներու դէմ: Ատոր համար ալ պարբերական ընդհարումներ:

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան կ'երեւայ Հանրապետութեան չորրորդ շրջանին սկզբնաւորութիւնը:

Պիտի մաղթէինք որ այս նոր շրջանը դառնար իսկական վերելք մը, առանց փոթորիկներու:

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ » ԱՄՍԱԳԻՐ

Քսանեւչորս տարուան վաստակ մը բեղուն: Հատորներ եւ հատորներ շարեցէք իրարու վրայ, սքանչանելի բլրակ մը արտասահմանեան հայ մտքի ցոլքերուն, գրական, պատմական, բանասիրական:

Օրաթերթի կուշտին, ոչ միայն անոր պակասը լրացնող, փունջ մը պէտքերուն, մեր գաղթաշխարհի լաւագոյն ծաղիկներէն, այլեւ դպրոց մը, շատ մը նորերու, առաջնորդ մը անհամարձակ քայլերու, հիներուն համար օճախ մը ուր իրարու քով եկած են մեր լաւագոյն գրիչները:

Ի՞նչ «յուշեր» փրկուեցան անհետ կորսուելու վտանգէն: Ի՞նչ փաստաթուղթեր մեր ազատագրական պատմութեան համար ամփոփուեցան անոր թեւերուն տակ:

Քսա՛ն չո՛րս տա՛րի... Հարիւր ութսունէ աւելի հատորնե՛ր: Թղթատեցէք այսօր, առ յաւէտ անհետացող դէմքեր իրենց խոհուն նայուածքներով պիտի կենդանանան ձեր աչքին: Մեր անցեալը, իւրաքանչիւրիս անցեալը, հոն բան մը թողած է: Մեր գանձերը ի՛նչ խնամով պահուած են այդ էջերուն մէջ:

Ո՞ր մէկը սակայն այդ թանկագին հաւաքածոյին տուած բարիքներէն: Կարելի է թուել այսպէս հարեւանցի, «Օրը Օրին»ի մը այս նեղլիկ սիւնակին մէջ, երբ եսկայ մը կայ դէմդ:

Ահա գործ մը, փառք մը Դաշնակցութեան մամուլին համար, որ անմէջ պռոշտուքներուն վրայ կը նայի արդար արհամարհանքով:

Քսան եւ հինգ տարի՜... Գաղթաշխարհի մէջ Դաշնակցական գրիչը եւ թուղթը կրնան հպարտութեամբ ներկայացնել իրենց գործը հայ ժողովուրդին:

Ո՞ւր է այն միւս «մտքի բերքը» որ իրաւունք ունենայ նոյնքան բարձր խօսելու, առանց խորբացագանչութիւններու եւ խոպոտ վայնասունի:

ՍՕՍԻ

Ներգաղթի հանգանակութիւնը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ) — Ներգաղթի Վալանսի հանգանակիչ յանձնախումբը 125 հայ առեւտրականներ հրաւիրած էր Յունուար 18ին, շաբաթ իրիկուն, Café de Franceի վերնայարկը: Ներկայ էր նաեւ կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան: Հրաւէրին առաջին առթիւ պատասխանեցին 40ի մօտ առեւտրականներ: Յանձնախումբի նախագահ Պ. Ա. Նալպանտեան սրտառուչ կոչ մը ուղղեց ներկաներուն, շեշտելով ներգաղթի փրկարար այժմէականութիւնը: Ապա Արտաւազդ արք. կարդաց կաթողիկոսին 1946 Յունիս 1 թուակիր կոնդակը, ուղղուած հայ ժողովուրդին: Այս առթիւ շեշտեց թէ՝ ներգաղթը որ կը կատարուի խորհրդային իշխանութեան արտօնութեամբ, հայրենասիրական մեծարժէք գործ մըն է: Եւ նկարագրեց Հայաստանի մէջ կատարուած յառաջդիմութիւնները, բնակարաններու շինութիւնները, որոնց համար Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը իր ուժերէն վեր ջանքեր կը թափէ ու այժմ կոչ կ'ընէ արտասահմանի նիւթական աջակցութեան: «Հոն, մեր երկրին մէջ իսկական սերունդ մը կը պատրաստուի որ ոչ ներքին եւ ոչ ալ արտաքին նեղութիւններու կամ խժդժութիւններու ենթակայ է»: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց ներգաղթի հանգանակիչ յանձնախումբին, օրհնելով բոլոր ներկաները: Երկու յարանուանութեանց ներկայացուցիչներ՝ Հայր Ոսպիկեան ու պատուելի Մովսէսեան նոյնիմաստ խօսքեր ըրին:

Առաջին հերթին հանգանակութեան գումարը եղաւ ճիշդ 500.000 ֆրանք: Հանգանակիչ յանձնախումբը նոյն թափով պիտի շարունակէ իր գործը:

Թղթակից

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՁԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ տեւականութեան մասին Մոսկուայի «Փրավտա»ն կասկածներ յայտնած ըլլալով, անգլ. կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղած եւ բողոքած էր: Լոնտոնի մէջ այժմ կը սպասեն որ Խ. Միութիւնը պատասխանէ այդ ծանուցագրին, հաստատելով թէ գինակցութիւնը կը մնայ անխախտ:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

ԻՆԸ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ, ՀԻՆԳ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ, ՀԻՆԳ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ

Չորրորդ Հանրապետութեան առաջին վարչապետը, Պ. Ռամատիէ Ազգ. Ժողովին վստահութեան քուէն ստանալէ անմիջապէս վերջ լրացնելով իր դահլիճին կազմութիւնը, Ուչ. իրիկուն ցանկը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին, որպէսզի ստորագրէ, համաձայն նոր Սահմանադրութեան:

Ահաւասիկ ցանկը, կուսակցական բաժանումներով.—

Ընկերվարականներ.— Ռամատիէ՝ վարչապետ, Ֆէլիքս Կուէն՝ անպաշտօն նախարար՝ Էտուար Տէփռէօ՝ ներքին, Ռոպէր Լաքոսթ՝ ճարտարագործական արտադրութեան, Թանկի Փրիժան՝ հողագործական, Մարիուս Մութէ՝ գաղթային, Անտրէ Ֆիլիփ՝ ազգ. տնտեսութեան, Ժիւլ Մոք՝ փոխադրութեան, հաղորդակցութեանց եւ հանրօգուտ շինութեանց, Մարսէլ Նաժլէն՝ կրթական: Գումար՝ ինը հոգի:

Համայնավարներ.— Մորիս Թորէզ՝ փոխվարչապետ, Ֆրանսուա Պիյու՝ ազգ. պաշտպանութեան, Ամպրուազ Քրուազա՝ աշխատանքի, Ժոռժ Մառան՝ առողջապահական, Շարլ Թելյոն՝ վերաշինութեան: Գումար՝ հինգ հոգի:

Ժողովրդականներ (M. R. P.).— Պ. Ժոռժ Պիտօ՝ արտաքին, Ռոպէր Շուման՝ ելմտական, Փիէռ Անրի Թէյթժէն՝ փոխ վարչապետ, Փոլ Քօսթ Ֆլոռէ՝ պատերազմական, Ժան Լը Թուռնօ՝ առեւտրական: Գումար՝ հինգ հոգի:

Ձախակողմեան համախմբում (արմատականներ, անկախ ընկերվարականներ եւն.).— Իվոն Տէլպոս՝ անպաշտօն նախարար, Անտրէ Մառողէլլի՝ օդանաւային, Անտրէ Մարի՝ դատական, Փիէռ Պուռտոն՝ երիտասարդութեան, արուեստի եւ գրականութեան, Ֆրանսուա Միթռան՝ նախկին ռազմիկներու եւ պատերազմի զոհերու:

Անկախներ.— Լուի Ժաքինօ՝ ծովային, Մառսէլ Ռոքլոռ՝ անպաշտօն նախարար:

Վեց օր տեւեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Վարչապետը վեց օր անընդհատ խորհրդակցութիւններ կատարեց, ելք մը գտնելու համար: Վերջին օրն իսկ, չորեքշաբթի, շատեր մտահոգ էին, որովհետեւ ժողովրդականները որոշ պատասխան տուած չէին իրենց մասնակցութեան մասին: Վերջապէս կէս օրին պատուիրակութիւն մը ներկայանալով վարչապետին, սկզբունքով հաւանութիւն յայտնեց մասնակցելու: Եւ այսպէս փարատեցան վերջին մտավախութիւնները:

Ինչպէս յայտնի է, ժողովրդականները չէին հաւաներ որ համայնավարի մը յանձնուի ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը: Վարչապետը այս դժուարութիւնն ալ հարթեց: Իր բանաձեւին համաձայն, Ազգ. պաշտպանութիւնը կը կազմէ փոքր դահլիճ մը, որուն գլուխը կը գտնուի համայնավար մը, երեք անջատ նախարարութիւնները կը վարեն երեք տարբեր անձեր, պատերազմականը՝ ժողովրդական մը, օդայինը՝ ձախակողմեան խմբակցութեան ներկայացուցիչը, ծովայինը՝ անկախ մը:

Ժողովրդականները այս բանաձեւէն ալ գոհ չէին, բայց ի վերջոյ համակերպեցան, երբ վարչապետը յանձն առաւ ճշդել ազգ. պաշտպանութեան չորս նախարարներուն իրաւասութիւնները: Միւս կողմէ, իրենց համար յաջողութիւն մը կը համարուէր Ժոռժ Պիտոյի վերահաստատումը իբրեւ արտաքին նախարար:

Թերթերը կը գրեն թէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին իրաւասութիւնները շատ սահմանափակ են: Նախարարը (Պիյու) պիտի չխառնուի ապայակոյտի գործերուն, պիտի չկրնայ հրամանագիրներ հատարակել կամ ստորագրել միւս նախարարներուն հրամանագիրները: Ուրեմն պարզապէս ներդաշնակութիւն պիտի պահէ երեք նախարարութեանց միջեւ: Իսկ ազգ. տնտեսութեան նախարարին (ընկերվարական) իրաւասութիւնները շատ ընդարձակուած են, համաձայն նոյն աղբիւրներուն:

★ Լէոն Պլումի կառավարութիւնը որոշած էր զինուորական շքանշանը տալ Չըրչիլի, սպարապետ Սթալինի, Նախագահ Րոզվէլթի (յետ մահու) եւ զոր. տը Կոլի: Այս վերջինը նամակ մը ուղղելով նախորդ վարչապետին, հաւանութիւն կը յայտնէ որ Ֆրանսայի զինուորական ամենաբարձր շքանշանը տրուի դաշնակից վարիչներուն, բայց կը մերժէ իրեն համար, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ. — «Այն գործերը զոր ես կատարեցի 1940 Յունիս 18էն 1946 Յունուար 22, տեղի ունեցան այնպիսի առեն մը երբ ես, իրերու բերումով, կը վարէի պետութեան նախագահի եւ կառավարութեան նախագահի պաշտօնները»: Ուրեմն, բնաւ չի գտներ որ պետութիւնը կամ կառավարութիւնը շքանշան տան անոնց որ «անձնաւորած եւ վարած են պետութիւնը եւ կառավարութիւնը»: Եւ իրեն համար ամենամեծ վարձատրութիւնը կը նկատէ այն որ յաջողեցաւ Ֆրանսան առաջնորդել աղէտէն եւ ստրկութենէն մինչեւ յաղթանակ եւ ազատութիւն»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇՈՒՐՋ

Կարելի չէ առանց յուզումի կարդալ Հալէպի Ուրֆայի Հայ Երէտ. Միութեան ատենապետ Մ. Քէհէաեանի նամակն «Արեւելք»ի 22 Օգոստոս թիւին մէջ։ Եւ կարելի չէ չվրդովուիլ ի տես այն այլանդակութիւններուն որոնք կատարուեցան ներգաղթի նուիրական գործին շուրջ, Սուրիոյ մէջ։

Ուրֆացի պարզ Հայ մը, որ ոչ կարդալ գիտէ, ոչ գրել, ոչ ալ ոեւէ կուսակցութեան կը պատկանի, արձանագրուած է Հայաստան երթալու համար։ Ներգաղթի տեղական վարիչները պայման կը դնեն — Հայաստան կը ղրկենք, եթէ տղադ թուղթ մը ստորագրէ, թէ հրաժարած է Դաշնակցութենէն։ Խեղճ հայրը կը դիմէ որդւոյն, «Ես Հայաստան կ'երթամ, հետս պտըր գա՞ս, եղբայր պըըր չգա, հա՛ - հա՛ թէզ ինծի ճուղապ մը տուր»։ Տղան վրդովուած՝ կը մերժէ։ Հայրը, Հայաստան երթալու տենչէն մղուած, իր անունով ստորագրել կուտայ «հրաժարիմք»ի թուղթ մը....։

Կ'երթա՞յ -չ'երթար այդ պարզամիտ Ուրֆացին, չեմ գիտեր, բայց տղան չերթար։ Եւ յուզումով կը գրէ «Արեւելք»ին, «Չեմ երթար Հայաստան, իբրեւ ուրացող՝ ոտնակոխ դարձնելով բոլոր սրբութիւնները։ Կ'երթամ Հայաստան, կանգնելու Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի Ցուցարձանը։ Անոնք ինկան ու նահատակուեցան մեզի համար, ազատութեան համար եւ ոչ ստրուկ ապրելու»։

Դատելով սուրիահայ թերթերէն, այսպիսի դէպքեր շատ պատահած են վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին։ Ներգաղթի սրբազան գործը դարձած է միջոց թայֆայական հաշիւներու եւ նոր խաչակրութեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Դաշնակցականները կամ հեռուէն - մօտէն Դաշնակցութեան հետ կապ ունեցողները կը մերժուին Հայաստան ներգաղթելու իրաւունքէն։ Եւ որովհետեւ Դաշնակցականներն ու Դաշնակցութեան գաղափարակիցները խոշոր զանգուած մըն են հայկական գաղութներու մէջ, կը նշանակէ հայութեան ահագին մէկ մասը զրկուած է Հայաստան մեկնելու հնարաւորութենէն։

Միւս կողմէ, ամէն տեղ, հակառակորդ տարրերը մեզ կը մեղադրեն, թէ եռանդով ոյժ չենք տար ներգաղթին։ Հոս, Ամերիկայի մէջ ալ, լրագիրներ կան — թէեւ բոլորովին անհիմն կերպով — թէ Դաշնակցականները բաւարար ջոհողութեամբ չեն մասնակցիր ներգաղթի հանգանակութեան, իբրեւ թէ իրենք մեծ զոհողութիւն ցոյց տուած ըլլային։

Անհեթեթ ու տխմար տրամաբանութիւն մը. մէկ կողմէ Դաշնակցականները կը մեկուսացնեն ներգաղթի գործէն ու Հայաստան չեն ուզեր ղրկել Դաշնակցական դաւանանք ունեցողները, միւս կողմէ կը պահանջեն, որ անոնք դրամ տան։ Ու, բնականաբար որքան ալ ուժեղ ըլլայ Դաշնակցականներու հայրենասիրութիւնը, որքան ալ անկեղծ ըլլայ անոնց վերաբերումը ներգաղթի հանդէպ, մարդկային է, որ անոնք ալ, ի տես տեղի ունեցող խայտառակութիւններու, դառնութիւն զգան իրենց հոգիներուն մէջ։ Մանաւանդ որ, միւս կողմէն ալ, չեն տեսներ զոհելու տրամադրութիւն «զտարիւն հայաստանասէրներու» կողմէ։ Ապացոյց՝ Բարեգործականի մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան ժողովը, Նիւ Եորքի մէջ, որ անցած է ամօթալի ձախողանքով մը։

Ծիծաղ չէ, ի հարկէ, որ Դաշնակցականներու կամ անոնց համակիրներու սիրտերուն մէջ պաղութիւն կայ դէպի ներգաղթը։ Հակառակորդներու սադրանքները բնաւ չեն կրնար ազդել անոնց զոհաբերութեան ոգիի վրայ, ընդհակառակն, ես վստահ եմ, որ անոնք աւելիով կուտան, որպէսզի որքան կարելի է շատ «հակառակորդներ» երթան Հայաստան։ Մենք՝ Դաշնակցականներս օտարութեան մէջ ալ կը մնանք Հայ՝ սիրտով եւ հոգիով կապուած Հայաստանի հետ, ով որ ալ ըլլայ այնտեղ նստող իշխանութիւնը։ Այսօրուան «Հայաստանասէրներն» են, որ ամէնէն շատ ենթակայ են ուծացման եւ ազգային այլասերման։ Թող երթան, որքան հնար է շատ եւ շուտ երթան Հայաստան, մայր հողի վրայ իրենց ինքնութիւնը վերգտնելու համար։ Իմ խոնարհ կարծիքով, ամէն Դաշնակցական, պէտք է յանձն առնէ մէկ «Հայաստանասէր»ի ճամբու ծախքը վճարել՝ Հայաստան ղըրկելու համար։

Բայց ես, կը տարակուսիմ որ, «Հայաստանասէր»ներէն Հայաստան շատ գացող գտնուի։ Գէթ մինչեւ այժմ Հայաստան մեկնողներու մէջ մէկ հատիկ յայտնի ռամկավար կամ պոլշեւիկ չկան - անոնք։ Անոնք չեն գացած եւ, անշուշտ, չեն ալ երթար՝ չբաժնուելու համար արտասահմանի հաճելի կեանքէն։ Եւ իրենց այս եսասէր վարմունքին համար արդարացուցիչ պատճառ ալ հնարած են, իրենք առաքելութիւն ունին եղեր արտասահմանի մէջ Հայաստանի Դատը պաշտպանելու եւ ի նպաստ Հայաստանի կառավարութեան փրոփականտ ընելու....։

Անոնք, մեր օրերու նորաբոյս «Հայաստանասէրները» իրապէս անկեղծ հայրենասէրներ կ'ըլլային եւ ժողովուրդի աչքին յարգանք ու վստահութիւն կը վայելէին, եթէ, օրինակի համար, ամէն կարուածի քանի մը հոգի ալ Ներգաղթի Կոմիտէներու անդամներէն միաւային եւ իրենց անձնական օրինակով ցոյց տային հանրութեան թէ՝ Հայաստան վերադառնալը ազգասիրական պարտականութիւն մըն է....։

Անոնք, այդ նոր «Հայաստանասէրները» իսկապէս հայաստանասէր կ'ըլլային, եթէ Ներգաղթի հանգանակութեանց ցանկին գլուխը առաջինը իրենց անունը դնէին հայրենասիրութեան համարժէք գումարով մը։ Բայց քանի՞ պոլշեւիկ կամ ռամկավար ծանօթ անուններ կը տեսնէք, որ աչքի զարնող գումար մը տուած են ներգաղթի հանգանակութեան։ Հայաստանասիրութիւնը, այո, հաճելի բան է, միայն թէ... դրամ եւ զոհաբերութիւն չպահանջուի։

Հարցը, սակայն, այս պահուս տարբեր խնդրի շուրջ է, փնչպէ՞ս ըրել՝ որ վերջ տրուի Ուրֆացի Քէհեաեաններուն ընդվզում պատճառող երեւոյթներուն։ Ինչպէ՞ս ընել, որ ներգաղթը հաւատաքննութեան եւ չարաչահութեան ասպարկայ չդառնայ, ղանազան բախտախնդիրներու եւ կուսակցական կիրքէ յիմարացած չարլաթաններու ձողքին։ Ինչպէ՞ս ընել, որ ներգաղթը դառնայ ամենայն Հայոց գործ եւ բոլոր Հայերուն համար։

Այս մասին սահմանափակ խելքի եւ փոքր խղճի տէր մարդիկ, որոնք սողոսկած են ներգաղթի կոմիտէներու մէջ, չեն կրնար մտածել, բայց մըտածողներ պէտք է ըլլան։ Եւ ամէնէն առաջ Երեւանը ինքը պարտաւոր է մտածել։ Ի՞նչ է Երեւանցիներու միտքը։ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի պաշտամունքը իր հոգւոյն մէջ կրող մէկը կրնա՞յ ներգաղթել Հայաստան, թէ չի կրնար։ Ըսենք թէ յայտնի Դաշնակցականները իրաւունք չունին Հայաստանի երեսը տեսնելու, բայց սա Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները, պատանի սկաուտներ, Ուրֆացի ու Այնթապցի բոցավառ աչքերով տղաքը, բոլոր անոնք, որոնց համար նուիրական է Հայաստանը, բայց նուիրական է նաեւ Հայկ. Աշտանակը իր գաղափարներով եւ հերոսներով — ասոնք կարո՞ղ են, իրաւունք ունի՞ն Հայաստան մտնելու։ Եթէ կարող են Հայաստան երթալ — վերջ տուէք, ուրեմն, ներգաղթի չարաշահող թշուառականներու չահատակութեանց։ Եթէ չեն կարող, պարզ ըսէք, որպէսզի ամէն ոք գիտնայ թէ ձեզի համար ներգաղթը հայրենասիրական նուիրական գործ մը չէ, այլ բազմիցս թաղուած Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու նոր զէնք մը։

Այս հարցին մէջ պարտականութիւն ունի եւ Բարեգործականը, որ բարոյական պատասխանատուութիւն ստանձնած է ապահովելու նիւթական միջոցներէ զուրկ ներգաղթողներու ճանապարհածախսը։ Ծանօ՞թ էք դուք, թէ ինչ կը կատարուի ներգաղթի շուրջ։ Գիտէ՞ք թէ ներգաղթի ցանկը կազմողներու հարցումներէն մէկն ալ այն է, թէ ներգաղթել ցանկացողը Դաշնակցակա՞ն է, կամ երբ եւ է ցէ Դաշնակցական եղա՞ծ է, կամ կը համակրի՞ Դաշնակցութեան եւ եօթը պորտը քննելէ յետոյ միայն արտօնութիւն կը տրուի արձանագրուելու։ Եթէ ծանօթ էք այս վրդովիչ երեւոյթին, ի՞նչպէս կը հանդուրժէք եւ ի՞նչպէս կ'ակնկալէք, որ հասարակութիւնը հանդարտ խիղճով պատասխանէ հանգանակութեան ձեր կոչերուն։

Այո, ներգաղթը հայ մարդու սիրտին, խօսող ամէնէն սրբազան գործն է։ Ներգաղթը չքաջալերելը ազգային դաւաճանութիւն է։ Բայց դաւաճանութիւն է նաեւ խափանարարութիւնը ներգաղթի գործին մէջ։ Ուրտեղէ՞ն կուգայ այս դաւաճանութիւնը — Երեւանէ՞ն, Երեւանի անունով խօսող Ահարոնովներէ՞ն ու Գ. Նազարեաններէ՞ն, ազգի անունը չահագործող Ազգային Խորհուրդէն, թայֆայական հաշիւներով կազմուած Ներգաղթի Կոմիտէներէ՞ն թէ մութ նպատակներ հետապնդող պատահական բախտախնդիրներէ ...

Որպէսզի ժողովուրդը հանգիստ խիղճով եւ լիարուռն զոհաբերութեամբ մասնակցի ներգաղթի հանգանակութեան, պէտք է մաքրուի ապականուած մթնոլորտը ներգաղթի շուրջ։ Պէտք է ներգաղթը դառնայ համազգային եւ համապետական գերագոյն նպատակ մը անխտիր բոլոր Հայերու համար — թէ անոնց, որ այսօր «Հայաստանասիրութեան» ցուցահանդէսներ կը սարքեն եւ թէ անոնց, որոնք չեն ուզեր Հայաստան երթալ, «իբրեւ ուրացող՝ ոտնակոխ դարձնելով բոլոր սրբութիւնները», այլ կ'ուզեն երթալ մաքուր խիղճով ու բաց ճակատով՝ անձնուիրութեամբ ծառայելու համար հայրենիքի վերաշինութեան սուրբ գործին։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ուշ ստացուած։

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ ծննդեան 75 ամեակին առթիւ Պետ. Հրատարակչականի երաժշտական բաժինը հրատարակած է անոր ութ մեներգները, խմբագրութեամբ Գ. Բարխուդարեանի։ Մօտերս պիտի հրատարակուին նաեւ դաշնակի համար, «Տղաների պարը» եւ «Աղջիկների պարը» «Ալմաստ» օփերայէն։

ՀՐԱՉԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ նշանակուած է շարժանկարի նախարար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱԶՄԱԶԱՒԱԿ ՄԱՅՐԵՐ. — Խորհրդային կառավարութեան գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը «Հերոսուհի մայր» չքանշանը եւ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան Պատուագիրը յանձնած է տասը եւ աւելի երախայ ծնած ու դաստիարակած հետեւեալ մայրերուն.— Հեղինէ Ակունց, Խնձորեսկ գիւղէն։ Շուշանիկ Յարութիւնեան, Ճամբարակ։ Մանեակ Աբրայեան, Սպիտակ։ Հայկանոյշ Հախվերդեան, Թումանեան։ Սիրուշ Աշարեան, Կաւճայր։ Մագթաղ Բողանեան, Բաշքենդ։ Լիա Վարդանեան, Լենինական։ Սիրանուշ Վարդերեսեան, Երեւան։ Թանգօ Դաւթեան, Ալավերդի։ Սաթենիկ Երանոսեան, Նալբանտ։ Արեւհատ Երեմեան, Երեւան։ Գինօ Քէօսէեան, Պարնի։ Անոյշ Ղարաքէշիշեան, Դոստլու։ Վաուիկօ Մանուկեան, Համամլու։ Մարգարիտ Մարուքեան, Սպիտակ։ Լէ. Խաչեան, Երուշ Մանուկեան, Մարթա Պետրոսեան, Օվանդարա։ Սումբուլ Սուքիասեան, Նորաշէն։ Զառնիշան Շահպազեան, Ագարակ։ Բալասան Խաչատուրեան, Երեւան։

ԵՐԵՒԱՆԻ Մոլոթովեան կայանը անցեալ տասնըմէկ ամիսներու ընթացքին մեծ աջակցութիւն ցոյց տուած է հայրենական պատերազմի եւ աշխատանքի հաշմանդամներուն, զինուորի ընտանիքներուն եւ հեղեղէ վնասուած քաղաքացիներուն։ Միայն հաշմանդամներուն միանուագ տուած է աւելի քան 60.000 րուբլիի նպաստ մը։ Օգնած է հաշմանդամներուն եւ զինուորի ընտանիքներուն, տալով անոնց մեծ քանակութեամբ վառելանիւթ, հագուստ, կօշիկ եւ ուրիշ ապրանքներ։ Երեւան պատերազմի հաշմանդամներ ղըրկուած են բուժուելու, Հայաստանի ու Խորհրդային երկիրներու զանազան բուժարաններ։

ՇԷՔՍՓԻՐԻ դարաշրջանին, կեանքին ու ստեղծագործութեան նուիրուած ցուցահանդէսին բացումը տեղի ունեցած է Դեկտ. 9ին, Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի հայկական ընկերութեան շէնքին մէջ։ Ցուցադրուած առարկաներու մէջ կը գտնուին թատերական զգեստներու էսքիզներ, դղեակներ, եկեղեցիներու լուսանկարներ, նոյն դարաշրջանի քաղաքացիներու տիպարներ, ազատագրութեան եւ տնայնագործութեան առարկաներ, Շէքսփիրի թատերգութիւններուն յուշարարական նմուշը, Լոնտոնի 16րդ դարու յատակագիծ քարտէսը, եւն. բոլորն ալ ղրկուած Խ. Միութեան հետ մշակութային կապի անգլիական ընկերութեան կողմէ։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ «ՕՐ»Ը

57.600 Ֆրանք ներգաղթի համար

Սեբաստահայերու Նահանգային Միութիւնը Յունուար 19ին կէսօրէ վերջ, Սալ Վօլթէրի մէջ, խանդավառութեամբ տօնեց «Սեբաստահայերու Օր»ը։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը բաղկացած Սեբաստիոյ եւ շրջանի հայրենակիցներէն։ Իբրեւ բանախօս հրաւիրուած էր Խ. Հայաստանէն նոր վերադարձած Զ. Որբունին, որ մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Խ. Հայաստանի եւ Նոր Սեբաստիոյ մասին, խանդավառելով ներկաները եւ յորդորելով զիրենք ամէն աջակցութիւն չխնայել հայրենիքի վերաշինութեան եւ ներգաղթի օգտին համար։ Իրմէ վերջ վարչութեան հրաւէրին վրայ խօսք առաւ Գ. Ա. Շահխաթունի, որ գեղեցիկ ճառով մը նոյնպէս խանդավառեց ներկաները, հրաւիրելով զիրենք մեկնիլ հայրենիք, որ միակ փրկութիւնն է արտասահմանի թափառական հայութեան։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէր թաւիստ Գարեգին, որ նուագեց հայկական ընտիր կտորներ։ Յետոյ Տիկին Սիրուհի Նշանեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Գէորգ Էմինի «Երգ կռունկի մասին»ը, արժանանալով բուռն ծափերու։ Մարսիլիոյ Օփերայէն յայտնի երգչուհի հայրենակից Տիկին Մառի Թէրզիպաշեան սիրայօժար իր գմայլելի ձայնով երգեց հայկական կտորներ, անվերջ ծափեր խլելով ներկաներէն։ Գեղարուեստական բաժինէն վերջ վարչութեան քարտուղար՝ Տրդատ Նշանեան իր կարգին ճառով մը հրաւիրեց իր հայրենակիցները կատարել իրենց պարտականութիւնը ներգաղթի ֆոնտին մասնակցելով։ Իսկոյն՝ Միութեան ներգաղթի հանգանակիչ յանձնախումբի անդամները Տօքթ. Արշակ Պօղոսեան, Նշան Համբարձումեան, Ժօն Մելիքեան եւ Ե. Անտուրեան սկսան արձանագրութեանց եւ քանի մը վայրկեանի մէջ 57.600 Փրանքի գումար մը գոյացաւ ի նպաստ Ներգաղթի Ֆոնտին։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի եւ յանձնախումբին անդամները խոստացան անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն դիմելով Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան կողմէ ներգաղթի ֆոնտին ի նպաստ տրուելիք գումարը հասցնել 100.000 ֆրանքի։ Իրիկուան դէմ եղան կովկասեան պարեր եւ երգեր, ու ներկաները մեկնեցան իրենց պարտականութիւնը կատարողի գոհունակութեամբ, անմոռանալի յիշատակ մը տանելով իրենց հետ այդ օրուան հանդէսէն։— Տ. Ն.

190.000 ՖՐ. Ի ՆՊԱՍՏ ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունուար 16ին Ներգաղթի Ֆոնտին Վալպարէլի յանձնախումբը մասնաւոր հրաւիրատոմսերով սարքած էր հաւաքոյթ մը՝ որ տեղի ունեցաւ Ֆրանսական եկեղեցիի սրահին մէջ, նախագահութեամբ կաթող. պատ. Արտաւազդ արք.ի։ Հրաւէրին պատասխանած էին գրեթէ բոլոր Թաղեցիները անխտիր՝ եւ սրահը լեցուած էր բազմութեամբ։

Հանգանակիչ յանձնախումբի կողմէ Պ. Եր. Կէտիկեան հաւաքոյթին նպատակը պարզելէ վերջ՝ Արտաւազդ արք. կարդաց կաթողիկոսական վերջին կոնդակը որ հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ։ Յետոյ վեր առնելով մեր ժողովուրդի հայրենիքի ազատագրութեան համար կրած տառապանքները՝ հայրենադարձի առթիւ Թուեց Խ. Հայաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդին զոհողութիւնները եւ կոչ ուղղեց բոլորին, իրենց պարտականութիւնները կատարելու համար։

Հանգանակութեան սիրայօժար մասնակցեցան բոլոր ներկաները, առեւտրական թէ գործաւոր, իրենց կարողութեան չափով։ Դժբախտաբար ձեռքիս տակ չունիմ դեռ լրիւ ցանկը։ Միայն ըսեմ որ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին գոյացաւ 190.200 Ֆր. որ մեր գաղութին համար պատկառելի գումար կը կազմէ։ Հաւանաբար յառաջիկային 200.000ը անցնի։

Ահա փոքրիկ գաղութ մը որ մինչեւ Ազատագրութիւն գրեթէ չէր ունեցած ազգային գործունէութիւն եւ որ շնորհիւ յարատեւ աշխատութեանց, կազմակերպուելով՝ իր զոհողութիւններով այսօր կուգայ ապացուցանել թէ բոլոր նկատումներէ վեր՝ կապուած է իր հայրենիքին։

Այս առթիւ դիտողութիւն մը.— Հանգանակութեան ընթացքին Արտաւազդ արք.ի յայտնուած զանգատներէն պարզուեցաւ թէ Վալպարէլ այս ձեռնարկը կատարած է առանց նկատի ունենալու հազիւ 500 քայլ հեռաւորութիւն ունեցող Լա Փոմի թաղամասը, ուր կը բնակին նոյնքան սրտցաւ եւ շատ յարգելի հայրենակիցներ։ Այս պատճառաւ շատեր վրդովուած՝ չէին եկած եւ հանգանակութեան մասնակցեցան քանի մը Լա Փոմցիներ։

Հանգանակիչ յանձնախումբը, որ կը բաղկանայ Թաղեցիներու վստահութիւնը վայելող անձերէ, անշուշտ ուղղակի պատասխանատու չէ այս արարքին։ Բայց եւ այնպէս, պէտք է վերջ տալ անձնական եւ տեղական նկատումներու, որոնք ոչ միայն դժգոհութեանց դուռ կը բանան, այլեւ կը վնասեն ընդհ. գործին։— ԱՍՈՒԿԼԱՆԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՀՈՒՆԱՆԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ.— Սիրելի «Յառաջ», մեր Կապոյտ Խաչն ալ տօնեց «Մանուկներու Օր»ը։ Եկած էին բոլորը, մեծ թէ պզտիկ, սպասելով Կաղանդ Պապային նուէրներուն։ Շաբաթէ մը ի վեր մանուանդ դպրոցականները եռուզեռի մէջ էին, լաւագոյն կերպով կատարելու համար իրենց բաժինները։ Ահա վերջապէս Յունուար 12ի կիրակին... Խաչուհիները գործի վրայ են, ամէն մէկը իր բեռը շալկած զաչ եւ ուրախ տրամադրութեամբ կը դիմաւորէ տօնը փրենցն է դպրոցը, իրենցն են մանուկները... եւ գիտեն թէ աշխատանքով կարելի է վեռները չարժել։ Այդ հաւատքով զինուած բաժնուած երկու խումբի, ոչ միայն նախնական պատրաստութիւնները տեսան, այլ նաեւ շրջեցան բարեկեցիկ անձնաւորութեանց մօտ, հաւաքելու համար նուէրներ օրուան տօնին համար։

Տեղւոյս Կապոյտ Խաչի կողմէ բոլորին այ շնորհակալութիւններ։ Կէսօրէ յետոյ ժամը 3.30ին կը բացուի վարագոյրը, ներկայութեամբ ամբողջ դպրոցի աշակերտութեան, որոնք կատարեալ կարգապահութեամբ կ'երգեն «Ով մեծասքանչ» դեկավարութեամբ Օր. Շաքէի։ Ոհ, սիրելի «Յառաջ», ներկայ պէտք էիր ըլլալ լսելու համար այս օտար ափերու վրայ ծնած եւ մեծցած մեր մանուկներու կուրծքէն փրթած այդ հզօ՛ր աղաղակը — «Ո՜վ մեծասքանչ»... Յետոյ կարգով բեմ կուգան 30ի մօտ պզտիկներ երգելու, արտասանելու, նուագելու եւ պարելու համար, ստեղծելով անսպառ խանդավառութիւն բոլոր ներկաներու սրտերու մէջ։ Հպարտ են աշակերտները, հպարտ են ծնողքներ, առաւելապէս հպարտ են Խաչուհիները, որոնք ոգեաջան աշխատանքով մէջտեղ բերին այս գործը։

Գրաւոր զեկոյց մը կարդաց Կապոյտ Խաչի կողմէ Տիկին Եղիս Կարապետեան թուելով բոլոր այն դժուարութիւնները որոնց պէտք է յաղթահարել այս օտար ափերու վրայ, հայ մնալու համար

Ներկայ եղող տիկնոջ մը բրած նուէրը աճուրդի դրուելով, տասը վայրկեանի մէջ գոյացաւ կոկիկ գումար մը, որմէ յետոյ եկաւ այնչափ կարօտով սպասուած «Կաղանդ պապան»։ Բոլոր պզտիկներն ալ ունեցան անխտիր իրենց յատկացուած ուտելիքի բաժինները։ Կ. Խաչի վարչութեան շնորհակալութեան խօսքերով փակուեցաւ հանդէսը։— Հայկուհի

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԿՈՒ ԱՆԴԱՄՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԽՄԲ.— Աթէնքի Ազատ Օրէն կը քաղենք հետեւեալ ցաւալի լուրերը (19 Դեկտ.).—

Պատերազմի ընթացքին, Աթէնքի շրջանին մէջ, մօտաւորապէս 120 հոգիի կը հասնի սպաննուած Հայերու թիւը, որոնց գրեթէ մեծամասնութեան միակ յանցանքը Հայ ըլլալն էր։ Այդ ժամանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կորսնցուց իր ամենէն ընտիր անդամներէն երկուքը՝ Ց. Շարվարճեանը, Օ. Գափասեանը եւ Աշոտ Ակասեանը։

Սելանիկի մասնաճիւղը վերջին մէկ չաբաթուան ընթացքին կորսնցուց եղերական կերպով իր երկու ամենէն ընտիր անդամները։ Մանուկ Պալեօզեանը, որ մարմնացումն էր մեր Միութեան գաղափարականին։ Անձնազոհ էր։ Պզտիկ տարիքէն որբ մնացած էր, չարաչար աշխատանքով հազիւ կրնար հացը ճարել իր փոքրիկ եղբայրը եւ մեծ մայրիկը ապրեցնելու համար։ Ան միշտ էր զուարթ եւ պատրաստ՝ օգնելու ոեւէ մէկուն։ Անցեալ չաբաթու, չարագործներ խողխողեցին զայն՝ առանց ոեւէ պատճառի։

Այս ահաւոր վշտին տպաւորութեան տակ, ուրիշ ոճիր մը, նոյնքան ահռելի եւ տմարդի։

Մաքսուտ Խուրշուտեան, երկար տարիներէ ի վեր հաւատարիմ մեր կազմակերպութեան, «Արաքս»ի նախկին լաւագոյն խաղացողներէն, քանի մը տարիներ առաջ ամուսնացած եւ համեստ ընտանիք մը կազմած էր, ունէր երկու աղջիկներ, մէկը՝ երեք տարեկան, իսկ միւսը հազիւ 8 ամսու։ Կ'աշխատէր շոգեկառքի մեքենաներու վրայ իբրեւ օգնական։ Տրամայէն վերադարձին՝ լեռնագնացներ կը կեցնեն շոգեկառքը եւ արագահարուածով տեղնուտեղը կը սպաննեն մեր Մաքսուտը։

ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐ

Նիւրնպէրկի ամերիկեան դատարանին առջեւ կը դատուին քաներեք գերման բժիշկներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ սպանիչները ութ հարիւր Հրեաներու, Լեհերու եւ Ցեխերու, Լուպլինի մօտ՝ բնաջնջման կայանի մը մէջ։ Գործողութիւնը կը կատարուէր մեքենական կազմով, զոհերուն պարգեւելու համար մահ մը առանց չարչարանքի։ Դատարան բերուած էր նաեւ այս չարաշուք մեքենան։

Ամբաստանողն է գերման SS տեղակալ մը որ ամբողջ գործողութեան ծանօթ է եւ կը պատմէ ի լուր աշխարհի։ Այրեր, կիներ ու երախաներ բոլորովին մերկ կ'առաջնորդուէին կազի սենեակը, կենդանիներու նման իրարու վրայ դիզուած։ Հոն անոնք կը սպասէին մօտ երեք ժամ մնալ մինչեւ որ մեռնէին կազէն։

Վկան կը նկարագրէ Լուպլին ժամանումը ամբողջ կառախումբի մը, 6700 զոհեր, որոնց 1450ը ճամբան արդէն մեռած էին։ Կառքերէն դուրս կը հանուէին կաշիէ խարազաններով. իրենց կը հրամայուէր մերկանալ եւ յանձնել արժէքաւոր առարկաները։ Կիներուն մազերը կը կտրէին, գործածուելու համար սուզանաւերու յատուկ մասնաւոր կազմածներ շինելու։ Մերկ վիճակի մը մէջ կ'առաջնորդուէին կազով լեցուն փոքր սենեակ մը, SS պահակներու խարազաններով։ Մեռնելէն ժամեր վերջն ալ անոնք տակաւին ոտքի կը մնային, որովհետեւ իյնալու տեղ չկար, այնքան լեցուած կ'ըլլային։

«Յետոյ դուրս կը հանուէին դիակները, կը չարուէին տեղեկագիրը, երկու տասնեակ աշխատաւորներ կը բանէին բերանները, զոր կը բանային երկաթեայ կեռերով. ոսկի ատամները ձախ կողմը, չունեցողները աջ կողմը։ Ատամնաբոյժներ դուրսերով կը քաշէին ոսկի ակռաները, կամուրջները եւն։ Յետոյ դիակները կը նետէին փոսի մը մէջ»։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԷՆ յօդուածագիր մը կը գանգատի «Սովետական Հայաստան»ի (12 Դեկտ.) մէջ, թէ տեղւոյն կայարանապետը տոմսերը նախապէս կը տրամադրէ ծանօթ անձերու եւ ժողովուրդը կը ստիպուի, ժամեր սպասելէ վերջ, կամ յաջորդ կառախումբը առնել կամ միւս օրուան յետաձգել իր ճամբորդութիւնը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծ սկիզբը փաստաթուղթեր
(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Թուրք նախարարը շուրջ ամիս մը մնաց Խ. Միութեան մայրաքաղաքը, եւ հոնկէ ձեռնունայն 1939 Հոկտեմբեր 17ին մեկնեցաւ դէպի Էնկիւրի։

Սարաճօղլու տակաւին Էնկիւրի չհասած, Հոկտեմբեր 19ին Թուրք մայրաքաղաքին մէջ ստորագրուեցաւ անգլօ-ֆրանքօ-թուրք զինակցութիւնը։

Այս զինակցական դաշինքը կը վերջանար հետեւեալ փրոթոքոլով.—

«Վերոյիշեալ դաշնագրին համաձայն Թուրքիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները չեն կրնար պարտադրել այդ երկիրը ձեռնարկելու որեւէ գործողութեան, որ կրնայ իբրեւ ազդեցութիւն կամ հետեւանք զայն ընդհարումի մղել Խ. Միութեան հետ»։

Փրոթոքոլը կուգար յայտնապէս վկայելու, որ, հակառակ 1939 Օգոստոս 23ի գերմանօ-ռուս դաշինքին, ուղղուած, իր խորքին մէջ, Դաշնակիցներու դէմ, Անգլիա եւ Ֆրանսա — իսկ իրենց ճնշումին տակ նաեւ Թուրքիա — այնուամենայնիւ, բարեկամական դիրք կը բռնէին Խ. Միութեան հանդէպ։

Այլ խօսքով՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Թուրքիա, ըստ 1939 Հոկտեմբեր 19ի դաշինքի, բարեկամ կը մնային Խ. Միութեան, որ, հակառակ այս բարեկամութեան, ըստ 1939 Օգոստոս 23ի դաշինքի, բարեկամ կը մնար Գերմանիոյ։

Էնկիւրիի զինակցութեամբ կապուած երեք երկիրները իրենց ընդհանուր թշնամիին բարեկամը ոչ թէ իրենց թշնամի կը նկատէին, այլ՝ բարեկամ։

Այսքան արտառոց կերպարանք առած էին դէպքերը՝ բացառաբար Թուրքիոյ — իսկ անոր կապակցութեամբ նաեւ Թուրքիոյ — անկշռելի արժէքը նկատի առնելով գալիք համաշխարհային մեծ զինաբախումի մէջ։

Այս մթնոլորտին մէջ է ահա, որ սկսաւ երկրորդ աշխարհաւեր սպանդը։

Թէ որքան անկեղծ էր Թուրքիոյ բարեկամութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ (որ բարեկամ էր Գերմանիոյ), ի յայտ պիտի գար այն դիրքէն, զոր Թուրքիա գրաւեց Խ. Միութեան հանդէպ 1941 Յունիս 22էն ետքը, երբ Խ. Միութիւնը յայտնապէս թշնամի էր Գերմանիոյ։

Դառնանք փաստաթուղթերուն։

Ուշ երեկոյ, 1941 Յունիս 18ին, Պերլինէն գերման ռատիօկայանը յայտարարեց ի լուր աշխարհի, որ Էնկիւրիի մէջ, քանի մը ժամ առաջ, գերման դեսպան Ֆոն Փափէն եւ Թուրք արտաքին գործոց նախարար Սարաճօղլու, լիազօրութեամբը իրենց կառավարութեանց, երեք կէտերէ բաղկացած բարեկամական դաշինք մը ստորագրած են Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Դաշինքի ստորագրումէն չորս օր վերջ, 1941 Յունիս 22 լոյս Յունիս 23, կիրակի վաղ արշալոյսին, գերման բանակները յարձակեցան Խ. Միութեան վրայ։

Յարձակումէն քանի մը օր վերջ, 1941 Յուլիս 4ին, հանդէս գալով Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ, օրուան վարչապետը՝ Սէյտամ՝ կը յայտարարէր, որ Թուրքիա պիտի շարունակէ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան հետ՝ ըստ առաջնոյն չէզոք մնալով պատերազմին մէջ։

Այս խօսքով՝ գերմանօ-թուրք դաշինքը, ըստ Սէյտամի, ոչինչ կը փոխէր իր երկրի կեցուածքին մէջ. Թուրքիա բարեկամ դառնալով Գերմանիոյ՝ թշնամի չէր դառնար ոչ Անգլիոյ եւ ոչ ալ Ռուսիոյ։

Սակայն, թուրքօ-գերման դաշինքէն աւելի քան ամիս մը առաջ, 1941 Մայիս 14ին, Թուրքիա արդէն ձեռնարկած էր գաղտնի բանակցութեանց Գերմանիոյ հետ՝ ընդդէմ իր դաշնակիցներու՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։

Խօսքը տանք փաստաթուղթերուն։

1941 Յունիս 18ի թուրքօ-գերման դաշինքէն աւելի քան ամիս մը առաջ, 1939 Մայիս 14ին, երբ Գերմանիա արդէն իջած էր Պալքաններ եւ երբ 15 օր վերջ, 1941 Մայիս 28ին, իր ձեռքերուն մէջ պիտի ունենար Միջերկրականի հզօրագոյն ամրոցը՝ Կրետէն՝ գերման դեսպանը Էնկիւրիի մէջ՝ Ֆոն Փափէն՝ ամբողջ ժամ մը տեւող տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին՝ Ընէօնիւի հետ՝ եւ առ այդ կը տեղեկագրէ իր կառավարութեան՝ Պերլին.—

«Նախագահը պատրաստ է դաշինք կնքելու ապահովելու համար վերահաստատումը նախկին բարեկամական յարաբերութեանց։ Ան ըսաւ, որ եթէ Գերմանիա պատրաստակամութիւն յայտնէ որ եւ է այլ երկրի հետ չստորագրելու դաշինք մը, ուղղուած Թուրքիոյ դէմ, այդ պարագային Թուրքիա պատրաստ է յանձնառու ըլլալու երբեք ոչինչ չձեռնարկել գերման շահերու դէմ եւ բախման մէջ չմտնել Գերմանիոյ հետ։ Ինչ կը վերաբերի հակասութեանց անգլօ-թուրք դաշինքէն բխող պարտաւորութիւններու նկատմամբ (Թուրքիոյ համար)՝ նախագահին ըսաւ.— «ԵՐԲ ՓԱՓԱՔ ԿԱՅ՝ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒՄ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ»։

Այս «ձեւակերպում»ը, ինչպէս գիտենք, հետագային գտնուեցաւ. պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Թուրքիա կրցաւ ֆութպոլ խաղալ անգլօ-թուրք դաշինքին հետ՝ միաժամանակ բարեկամ մնալով եւ Անգլիոյ, եւ Գերմանիոյ։

Իր դեսպանին հեռագիրը առնելով՝ Ռիպէնթրոփ՝ Գերմանիոյ արտաքին գործոց նախարարը՝ 1941 Մայիս 17 թուականով կը հրահանգէ անոր.

(2) (Շար.)

Փարիզը անօթի է

Բոլոր թերթերն ալ մտահոգութիւն կը յայտնեն Փարիզի պարենաւորման մասին։ Միսը դարձած է անմատչելի, տեսակ մը պերճանք (լիւքս)։ Գետնախնձորը ագամ չկայ եւ տանտիրուհիները ժամերով պոչ կը կայնին խանութներու առջեւ, ուտելիք ճարելու համար։ Միւս կողմէ ցուրտն ալ սաստկացած է երեք չորս օրէ ի վեր։ Տանտիրուհիները կը ցանգատին թէ ուրիշ բան չունին եփելիք եթէ ոչ կաղամբ, լուբիա եւ ուրիշ բանջարեղէններ։ Մսավաճառի խանութները մեծ մասամբ փակուած են։ Երկուշաբթի օր Վիլէթի պանդոկներուն հասած էին միայն 373 արջառ, 462 հորթ, 1277 ոչխար, 452 խոզ, մինչդեռ սովորական ատեն ամէն շաբաթ կը հասնէին 7—8000 եզ, կով եւ 10 հազար ոչխար։ Մսի պակասը պատճառ եղած է որ հաւեղէնը, ձկնեղէնը եւ ճագարն ալ սղին կամ հրապարակէն անհետանան։ Նախապէս շաբաթը 1000 թոն ձուկ կը հասնէր Փարիզ, իսկ այժմ 40 առ հարիւր պակսած են առաքումները։

Կարգ մը թերթերու կարծիքով, միսի պակասը աւելի պիտի սաստկանայ, թէեւ արջառի քանակը գրեթէ վերահաստատուած է (1.400.000 թոն 1946ին, 1.700.000 թոն 1939ին)։ Նոյեմբերի գինին չէ բաժնուած տակաւին։ Բերքը 40 միլիոն հեքթոլիտր կը հաշուեն, բայց զանազան ճիւղերու բաժինը զեղչելով, ժողովուրդին համար կը մնայ 15 միլիոն, որ բաւական կը համարուի ամիսը եթէ ոչ վեց, գոնէ երեք լիտր բաժնելու։ Եւ սակայն… հաշուեուած է որ միայն Սէնի նահանգին մէջ 900.000 բաժին աւելի կը մսխուի։

Բանջարեղէնի եւ պտուղներու վաճառումը ազատ է, բայց գիները շատ սուղ են, քանի որ միս չկայ։ Ցորենի վիճակն ալ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Վերջին հունձքը եղած է 66 միլիոն կենդինար, փոխան 80 միլիոնի։ Սուրճ կայ, բայց փոխադրութեան միջոցներ կը պակսին։ Հաւկիթին վաճառումը ազատ հռչակուեցաւ, բայց կը ծախուի հատը 18.50ի։

★ 150 կրամ սառած միս պիտի բաժնուի Յունուարի DN կտրօնով, անմիջապէս որ տրամադրելի ասլրանք ճարուի։

Լեհաստան եւ Եուգոսլաւիա ծանր պահանջներ

Լեհաստան եւ Եուկոսլաւիա յուշագիրներ ուղղելով Լոնտոն, Չորս արտաքին նախարարներու փոխանորդներուն, հողային եւ դրամական ծանր հատուցումներ կը պահանջեն Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն։

Լեհաստան կը պահանջէ 40.000 քառ. մղոն գերմանական հող որ արդէն իր տիրապետութեան տակ է, Փոցտամի համաձայնութեամբ, իսկ Եուկոսլաւիա կը պահանջէ հողամաս մը, երկու ածխահանքեր եւ 3000 միլիոն անգլ. ոսկի։ Այս գումարին 1.864.551.617 սթերլինը ազգ. հարստութեան կորուստ կը հաշուեն, 937.647.415ը ազգ. եկամուտի կորուստ, 92.712.123ը գրաւման ծախք են։ Մարդկային կորուստները կը հաշուեն 1.236.303 սպանեալ, 375.385 հաշմանդամ, 765.138 կալանաւոր եւ տարագիր։ Եուկոսլաւիա մասնաւոր խստութեամբ կը մեղադրէ Աւստրիան, իբրեւ պատասխանատու հիւսիսային Սլովենիոյ մէջ կատարուած արարքներու։ Լեհաստան ալ շատ խիստ է Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հանդէպ։ Ի միջի այլոց կը պահանջէ խափանել բոլոր այն կազմակերպութիւնները որ կրնան հող պահանջել, յանձնել պատերազմի ոճրագործները, ինչ ազգի ալ պատկանին եւն.։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ նախագահը, Հօ Շի Մին, որ փախած է մայրաքաղաքէն, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, «սրբազան պատերազմ» կը սպառնայ Ֆրանսայի։ «Պատերազմը ամենամեծ տառապանքները պիտի պատճառէ, բայց նաեւ փառաւոր տարի մը պիտի ըլլայ մեր ժողովուրդին համար։ Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ միւս բոլոր ասիական երկիրներու ժողովուրդները կ'օգնեն մեզի։ Նոյնիսկ Ֆրանսայի եւ ուրիշ ֆրանսական գաղթավայրերու ժողովուրդները կ'աջակցին մեզի»։— Վերջին լուրերու համաձայն, ֆրանսական զօրքը յարձակողականի ձեռնարկած է, կարգ մը կարեւոր դիրքեր գրաւելով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ սկսան դատել Կէսթաբոյի սպան, Տէօնքէր, որ կը գործէր «Տըլաժ» ծածկանունով։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ իր հրահանգին վրայ 95 F. F. I.ներ սպաննուեցան Լամպէսք լերան մէջ, ուրիշ 45 հայրենասէրներ ձերբակալուելով չարաչար խոշտանգուեցան եւն.։

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐՈՒ, սինէմաներու եւ մարզական մրցումներու տուրքերը պիտի զեղչուին մօտերս։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ անգլ. մարզպանը 600.000 պ. ոսկի (2.400.000 տոլար) տուրք դրաւ ժողովուրդին վրայ, իբրեւ հատուցում ահաբեկչական կազմակերպութեանց կողմէ կատարուած քանդումներու։ Այս տուրքին 70 առ հարիւրը պիտի վճարեն Հրեաները։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը, Ցալտարիս, հրաժարեցաւ, տեղի տալով ընդդիմադիր ճակատի ճնշումներուն։ Վեց կուսակցութիւններ կը պատրաստուին նոր կառավարութիւն մը կազմել, դուրս ձգելով Ցալտարիսը։

ՄՈՍԿՈՒՍՑԷՆ կը հեռագրեն թէ կուսակցութեան քարոզչական բաժնին վարիչը, Գէորգի Ալեքսանդրով ճառ մը խօսելով Լէնինի մահուան տարեդարձին առթիւ, ազդարարեց թէ «Չըրչիլ եւ իր բարեկամները Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ կը փորձեն նոր պատերազմ մը բռնկցնել։ Թէեւ դիւրին բան չէ այս, բայց պէտք է արթուն մնալ»։ Ժողովին ներկայ էին Սթալին, Մոլոթով եւ ուրիշ երեւելիներ։ Բանախօսը այս առթիւ ըսաւ թէ կուսակցութեան անդամներուն թիւը վեց միլիոնը անցած է, մինչ 3.500.000 էր պատերազմէն առաջ։ Աւելի քան 400.000 համալսարաններ կան բարձրագոյն կրթութեամբ, իբր 1.300.000 երկրորդական կրթութեամբ, 149 հազար ճարտարագէտներ, 24 հազար հողագործներ եւ ուրիշ մասնագէտներ, իբր 40.000 բժիշկներ, 80.000 ուսուցիչներ։ Անդամուհիներու թիւն է մէկ միլիոն։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր Ս'Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի Միութեան կողմէ, 26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, սպանիական պարեր։ Ջազ մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հապէշեանի։

Խմբերգ Շավիլի Րաֆֆի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Գ. Օնօսեանի։ Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 75 ֆրանք։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գոմոնի եւ Շրջ. Թաղական խորհուրդի կողմէ։ «ՇԱՆԹ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Ա. Արէլեանի

« ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ»Ը

Ի նպաստ Գոմոնի նորակառոյց դպրոց-սրահի կահաւորման։ 1 Փետրուար 1947, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին։

Երկիր Հայրենի

Հայաստանի գեղեցիկ հայախօս ժապաւէնը վերջին անգամ Փարիզի մէջ։ Կը ցուցադրուի նաեւ Կարմիր բանակը Վարշաւիոյ պատերազմի տակ յաղթական դրօշը Պերլինի վրայ եւ սովետական actualités 1947, 26 Յունուար առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին Elysées-Cinéma, 65 - 67 Ave. des Champs Élysées.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գոմոնի «Սահակ - Մեսրոպ» մանկապարտէզը պիտի բացուի 3 փետր., 1947ին, երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին։ Հոգաբարձութիւնս ներկայիս կը դիմէ, ուրեմն, Գոմոն եւ շրջակայքը բնակող ծնողներուն որ շուտափոյթ արձանագրել տան փոքր զաւակները՝ դիւրացնելու համար իր վերջնական աշխատանքները։ Դիմել՝ Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ դիւանատունը (8 Allée du Puites), ամէն առաւօտ ժամը 10—12։

Դիւան Հոգաբարձութեան

ՌՈՄԱՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու ընկերային խնջոյքը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, ընկերուհի Ն. Շէհիրլեանի բնակարանը, 4 rue Bonjour։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Ի նպաստ մանկապարտէզին կը ներկայացուի « Ա Ն Ո Ւ Շ »ը ամբողջութեամբ Շավիլի մէջ Նկատի ունենալ, չխաչաձեւելու համար

ԵՐԿՈՒ ՎԿԱՅՈՒԱԾ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Ծախու կամ վարձու ագարակ մը կփնտռեն երկաթուղիի գիծէն ոչ շատ հեռու։
Գրել «Յառաջ»ի հասցէով

INSTITUT ARMENIENը մեծ պարահանդէս մը կը կազմակերպէ Մարտ 8ին, ժամը 9էն առաւօտ։ Կը խնդրուի նկատի առնել։

« ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Գ. Մելքոն Գասմաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Գ. Սարգիս Ղազարեանի, Հալէպ։

★ Գ. Ա. Հարէլեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Գ. Ընքապապեանի, Ամերիկա։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դումանի ենթակոմիտէն կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ VICTOR SAVINի։ Պիտի բանախօսէ ընկեր Գ. Իփէքեան։ Բանախօսութենէն վերջ ընկերա-համակրական խնջոյք։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։

ՎԱՆԵՑԻ ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հրայր Ակումբին մէջ։ Չրոյց կարեւոր նիւթի մը շուրջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ազատի սրահը։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։ Պիտի դասախօսէ ընկեր Ստեփան Սիլտոնեան։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 19ին, Bar du Globe։ Օրակարգ՝ զեկոյց Փարիզի պատգ. ժողովի։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական միութեան Շրջ. վարչութիւնս բացառիկ եւ խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները, անդամ եւ ոչ-անդամ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Ա. Միութեան սահը, 67 rue Longue de Capucines։

ՎԱԼԱՆՍ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëtie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշտագոյն 14.45ին
ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՏՕՆ

Կը գործադրուին Գ. ՕՆՆԻԿ ԳԷՐԳԷՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

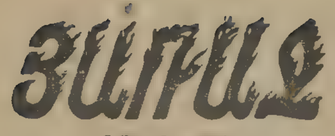
Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը։

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Գոյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Գ. Ա. Տապաղեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Գ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65։ Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Գ. Վ. Թօտուեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60։ Երգատօնին օրը սրահին կիչէն կը վաճառուին տոմսեր։ Գիներն են 50էն 350 ֆրանք։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ 6 Յունուարէն

Գոմոն՝ Գործ. — Նոյեմբերը։ Լա Սիոթա՝ Փիլ. 850, Մարոք՝ Տէյ. 1000, Պանեօ՝ Եափ. 1000, Իսի՝ Ալ. 900, Ռիւէյ՝ Գալ. 150, Տէսին՝ Գործ. Դեկտեմբերը, Ափթ՝ Քիւ. 1000, Շավանէ՝ Զու. 500, Փարիզ՝ Քավ. 1050, Գօն՝ Նշ. 1000., Սեվրան՝ Քէօ. 500, Սէնթ Անթուան՝ Գր. 1000, Փարիզ՝ Մխ. 300, Թէհրան՝ Մամ. 1200, Քրէօզօ՝ Կէօ. 200, Փարիզ՝ Տիկ. Խ. 150, Մարսէյլ՝ Ժամ. 500, Անիէռ՝ Քիւ. 1000, Գ. Քոլոմպ՝ Գու. 500, Քոլոմպ՝ Մառ. 800, Մարսէյլ՝ Աճ. 1000, Գրրտօ՝ Գար. 1000, Լիոն՝ Թա. 500։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

11, Rue Damesme — PARIS (13)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 ֆր

Samedi 25 Janvier 1947 Շաբաթ 25 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4913-Նոր շրջան յիւ 552 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԴԻՐՔԱՒՈՐՈՒՄ»

Բառը որքան բարբարոս, անոր արտայայտութեան, իրականացման փորձերն ալ նոյնքան ծուռ եւ զզուելի են։

Պատմենք եւ դատեցէք ։

Հայաստանի Գրողներու այլեւս պատմական համագումարին մէջ, Արտասահմանի հայ գրականութեան զեկուցաբերը, համայնագէ՛տ Եդ. Թոփչեան, գրական - գեղարուեստական կամուրջէն յանկարծ «ռեվոլիւցիոն - դեմոկրատական» ծովը նետուելով, կը բացագանչէ ․

— « Այժմ, պատերազմից յետոյ , վերացել է դեմոկրատական շարժման՝ ճախկին չափանիշը՝ պայքար փաշիզմի դէմ: Բուրժուական երկրներ - րում մոլեգնում է ռէակցիան: Արտասահմանեան գրողների համար պարզ պէտք է լինի, որ եիմա դեմոկրատական շարժման չափանիշը դառնում է ճիշդ դիրքաւորումը դէպի տեղական ռէակցիան , ակտիվ վերաբերմունքը ռեվոլիւցիոն շարժման եւ մասնաւորապէս Սովետական Միութեան նկատմամբ »։

Կը հասկնաք անշուշտ ,—Արտասահմանի գրողները պարտաւոր են 1. Ճշդել իրենց դիրքը, չխտակ դիրք բռնել տեղական յետաշրջութեան դէմ.— 2. Գործօն վերաբերում ցուցնել յեղափոխական շարժումին եւ մասնաւորապէս Խ. Միութեան հանդէպ։

Ուրիշ խօսքով, դառնալ գործօն յառաջապահները յեղափոխութեան, ո՛ւր որ ալ գտնուին։ Բնականաբար իբրեւ առաջնորդ, ուղեցոյց ունենալով Խ. Միութիւնը ։

Այս առթիւ, բարեւիչ մը Սուրիա-Լիբանանի հայ գրողներուն ․

— « Այս տեսակէտից ճիշդ են վարւում Մեր - ձաւոր Արեւելքի՝ գրողները, որոնք հայրենա - աշխատաւոր զանգուածները կապում են ռեվոլիւցիոն դեմոկրատական շարժման հետ, ուժեղացնելով յարձակողական դեմոկրատական պայքարը Դաշնակցութեան դէմ»։

Ծափ մըն ալ Փարիզէն, այդ զովաբանուած գրողներուն եւ անոնց ուղեկիցներուն, որոնք արդէն բաւական ճամբայ կտրած են «յարձակողական դեմոկրատական պայքար»ի ճամբուն վրայ։

Անոնք ոչ միայն Թոյն կը սրսկեն, բանաւոր եւ գրաւոր քսութիւններով, հայերէն եւ արաբերէն, այլեւ պայքարը փոխադրած են փողոց։ Եւ դէպքերը իրարու կը յաջորդեն «հարուածային» կարգով, Սուրիա-Լիբանանի մէջ։

Դեռ քանի մը օր առաջ էր որ ճամբորդ մը չարաշուք լրողութիւններ կը պատմէր։

Պէյրութի «Աղդակ»ն ալ (շաբաթօրեակ, 3 Յունուար) կ՚արձանագրէ կարգ մը դէպքեր, որոնց ամէնէն ծանրը պատահած է Տրիպոլսոյ մէջ։

Կը թուի թէ մարդիկ բան-գործ ըրած են սպառնալ, հայհոյել, հրաշէն պարպել։ Մէկ խօսքով, «հայութիւնը այս հիւրընկալ ափերուն վրայ տեւական խռովութեան մէջ պահել եւ իբրեւ կատաղածելի ցոյց տալ իշխանութեանց աչքին»։

Ո՛րքան Թանձրացած ըլլալու է մթնոլորտը , որ մեր պաշտօնակիցը կը ստիպուի ազդարարել․

— « Ամէն համբերութիւն սահման մը ունի վերջապէս եւ ամէն սիրտ՝ տարողութեան չափ մը։ Անկէ անդին, ինքնապաշտպանութեան բնական օրէնքով, բանականութեան ձայնը կրնայ խեղդուիլ կիրքերու պոռթկումին մէջ։ Գիտենք, պառակտիչներուն ուզածն ալ այդ է արդէն»։

Եւ դեռ աւելի սուր խօսքեր, իբրեւ եզրակացութիւն ։

Անշուշտ գոհ են Երեւանցիները եւ բոլոր անոնք որ իր՝անունով կը գործեն։

Ի՛նչ աւելի «ռեվոլիւցիոն» գործ, քան անվերջ խռովել, պառակտել գաղութները։ Իբրեւ թէ Դաշնակցութեան հետ չափուելու համար։

Ի վերջոյ՝ ո՞ւր պիտի յանգի այս «ագրեսիվ դիրքաւորումը», որ կը սպառնայ քաոսի մը վերածել գաղութները ։

Հայրենիքը ի՞նչ օգուտ կը սպասէ, եթէ եղբայր եղբօր դէմ ճակատ յարդարէ։ Այն ալ օտար ափերու վրայ ։

Դաշնակցութեան հիմե՞րը փորել կ՚ուզեն։

Թող պատրաստուին յիմնամեայ ծրագիր մը եւս մշակել, օգնութեան կանչելով անյատակ ատիտութեան, կեղծիքի, սուտի, քսութեան, մատնութեան, եղբայրադաւութեան բոլոր «սպեց»ները ։ Բոլոր դպիրները, փարիսեցիներն ու գզմաղչիները։ Ծ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՍ ՅԱՌԱՋԴԻՄԱԿԱՆ ՉԵՄ

Ցանկա՛րծ, 1915ին,— երբ հայ ժողովուրդը արիւն կուլար մեր բռաշխարհին մէջ,— Պոլսոյ հայ մամուլը նկատեց որ, երկա՛ր ատենէ ի վեր, նոյնիսկ գաղութին կազմութենէն ի վեր, մկրտութեան աւազաններուն առջեւ, Վարդան անունը չի տրուիր երախաներուն։

— *Ինչո՞ւ կը խորշին Վարդան կոչելէ իրենց երախաները, վէճ մըն է փրթաւ։*

Իրար անցան վարժապետները, պատմագէտները, գրագէտները, լեզուագէտները եւ եպիսկոպոսները։ Ահաւասիկ յայտնուած տեսակէտներ․—

1.— Վարդան անունը շատ տարածուած է Վանեցիներուն մէջ,— արդ, Պոլսոյ մէջ, Վանեցի կը նշանակէ խոհարար կամ սպասաւոր։ Ուստի հայ մայրերը կը խորհին, որ ընտանիքին Պոլսեցիականութենէն բան մը կը պակսի՝ երբ Վարդան կոչուի իրենց զաւակը, որովհետեւ Վանեցի պիտի կարծուէր կամ խոհարար (Պոլսեցի հայ ազնուականի հոգեբանութիւն)։

2.— Ցոյներուն եւ Հայերուն միջեւ կրօնական թշնամութիւնները սուր հանգամանք առած էին Պոլսոյ գրաւման շրջանին (Ֆաթիհի օրերուն),— այն Հայերը, որոնք կ՚ուզէին Պոլիս հաստատուիլ, ոչ միայն կը նետէին Վարդան անունը, այլեւ կը զգուշանային Վարդան մկրտելէ իրենց զաւակը ։ Անկէ Պոլսեցիներուն խորշիլը Վարդան անունէն (Պոլսեցի վարժապետի տրամաբանութիւն)։

3.— Պոլսեցի լեզուագէտի հմտութիւնն ալ, Գր. Մալխասի բերնով, գայթակղութեան ծագումը կը բացատրէր այսպէս․— Ժողովուրդը տարօրինակ ձգտում մը ունի բառերը եւ անունները նուաստացումի մը ենթարկելու։ Օրինակ, Ֆրանսական ար՛ժօն philosophe բառով կը հասկնայ «հէնած եւ մաշած կօշիկ», կամ Ցոյն, իսկ խաղի մէջ՝ այն որ կը զողնայ եւ խարդախութիւն կ՚ընէ։ Երբեմն , այս նուաստացումները կը մտնեն գրական լեզուին մէջ,— օրինակ, imbécile բառը, իր ստուգաբանութեամբ եւ ծագումով, երբեք չունի յիմար նշանակութիւնը, որ տրուած է հոգէն։ Արդ, Պոլսոյ հայ ոսկերիչներուն շուկային մէջ գոյութիւն ունի հայկական բարբառ մը, տեսակ մը արկօ, գաղտնի լեզու, որ երբ ըսէ «տասնարանեայ օրէնք», կը հասկցուի «տասը ոսկի կ՚արժէ»։ Հայ ոսկերիչները, իրենց յատուկ այդ բառարանով, փաշային կ՚ըսէին «մատնի», օտարականին՝ «ծուռբերան», Անգլիացիին՝ «կարմիր լաթ» (Ղրիմի պատերազմի օրերէն յիշատակ)։ Իսկ երբ ուզէին ըսել թէ ձեռքբեր զարդեղէնը անարժէք է, կ՚ըսէին «Վարդան» (իբր թէ անունին առաջին վանկով՝ կը հասկցնէին որ վարնոց ապրանք է)։

Եւ Վարդան անունը նուաստ անուն մը դարձաւ Պոլսեցի Հայերուն համար։ (Ինչպէս քաղաքները, նոյնպէս եւ անհատները որոշ խորշանք մը ցոյց կուտան հանդէպ կարգ մը անուններու, այսպէս Յ. Պարոնեան չէր սիրեր Արփորդոմ, Պաղտասար անունները, եւ Դ. Դէմիրճեան՝ Թաթոս անունը, խորշանք մը զոր կը հաստատեն իրենց երգիծանքներով)։

Թէ ի՛նչքան արժէք կը ներկայացնէ Պոլսոյ գրոց-բրոց դասակարգին այս հմտութիւնը, չեմ գիտեր։ Թէ ի՛նչ եզրակացութեան հասաւ այս վէճը, տեղեկութիւն չունիմ։ Շատեր բողոքեցին , նախ Վանեցիները, յետոյ եպիսկոպոսները, հաստատելով որ Վարդան սուրբ անուն մըն է Եղիշէի ոսկի գրչով անմահացած, թէ պսպղիչներ եւ մեծ Հայեր ունեցած ենք, նոյնիսկ փաշաներ, Վարդան պանծալի անունով,— այսուհանդերձ վէճը ի՛նչ վախճան ունեցաւ, անտեղեակ եմ։ Բայց գիտեմ եւ Գր. Մալխասի հետ ե՛ս ալ կ՚ընդունիմ որ բառերը տարօրինակ ճակատագրով մը երբեմն բարձր իմաստներ կը ստանան, երբեմն ալ անարգական եւ նուաստացուցիչ նշանակութիւններ։

Ահաւասիկ․— « Յառաջդիմական» բառը,— բոլոր ճըփ - ճըփները, բոլոր ըվըր - զըվըրները, բոլոր քէթը - բերնէն - վար մարդիկը հաւաքուեր են այդ անունին տակ։ Գրաւ կը դնեմ, որ տասը տարի ետքը մա՛րդ պիտի չյանդգնի ինքզինք «յառաջդիմական» կոչել։

ԱՐԱԶ

ՊԱՊԸ *ճառ մը խօսելով 400 կին հաւատացեալներու առջեւ, ողբաց թէ կրօնի ներկայ տագնապը «թերեւս ամենածանրն է զոր մարդկութիւնը տեսած է քրիստոնէութեան սկիզբէն ի վեր»։*

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նոր դահլիճը գործի ձեռնարկած է արդէն ։ Նախարարութեանց փոխանցումները կը կատարուին արագօրէն։ Բոլոր հոսանքներն ալ գոհ կ՚երեւան առ այժմ։ Համայնավար Քաղաքական Բիւրօն բացառիկ նիստ մը գումարելով, ուրախութիւն յայտնեց որ արգիլքը վերցաւ եւ համայնավար մը ղրուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան գլուխը։

Ռամատիէի դահլիճին կազմութիւնը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Անգլիոյ մէջ, մանաւանդ որ տագնապը կարճ տեւեց եւ զանազան կուսակցութիւններ գործակցութեան ոգի մը ցոյց տուին։ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Լէոն Պլումի ազդեցութիւնը կարեւոր դեր կատարած է բանակցութեանց յաջողութեան համար։ Ամէն պարագայի մէջ, Իրազեկներ կ՚ընդունին թէ անոր կատարած դերը վերջին նախարարութեան մէջ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծեց։ Այս առթիւ դիտել կուտան թէ համայնավարները աւելի հաշտարար դարձան դեկտեմբեր 15էն Յունուար 15։ Ներքին քաղաքականութեան տեսակէտով, Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ նոր դահլիճը պիտի շարունակէ Լէոն Պլումի բացած պայքարը գիներու կրճատման համար, որպէսզի կարենայ պահել ֆրանքին գինը եւ զարկ տալ արտաքին առեւտուրին։ Մանաւանդ որ, Ֆրանսա Մոնէի քառամեայ ծրագիրը գործադրելու համար պէտք ունի արտաքին աջակցութեան, բազմազան ձեւերով։ Ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, Անգլիացիները կը յուսան թէ Պ. Պիտօ պիտի կրնայ ընդլայնել Լէոն Պլումի բացած ճամբան, անգլօ-ֆրանսական զինակցութեան համար։ «Թայմզ» կը մաղթէ որ Պ. Պ. Ռամատիէ եւ Պիտօ փութացնեն բանակցութիւնները։

Տեղական թերթերը ամէն բանէ առաջ կը սպասեն որ կառավարութիւնը վճռական միջոցներ ձեռք առնէ, պարենաւորումը ապահովելու համար։ Բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն թէ Փարիզի պարենաւորումը վտանգուած է, եւ անօթութիւնը անխուսափելի պիտի դառնայ, քանի որ անհրաժեշտ ուտելիքները կը պակսին։ Թէեւ բանջարեղէնները առատ են, ինչպէս գրած էինք երէկ, բայց կը վախցուի որ անոնք ալ անհետանան։ «Ի՞նչ պիտի ուտենք վաղը», կը հարցնեն ամէնքը։

Անշուշտ չափազանցութիւններ ալ կան այս յուզումներուն մէջ, բայց տագնապը անվիճելի է։ Գոչերը կը բազմանան հետզհետէ։ Այս շաբթու պարենաւորման վարչութիւնը բաժնած է 80 կրամ պանիր, 400 կրամ պանեան, 500 կրամ հայս(փաթ)։

․ Ձ․ դահլիճին միւս գլխաւոր հոգն է նիւթական ․․․ վերահաստատումը , որմէ կախում ունին ֆրանքին փրկութիւնը եւ երկրին տնտեսական վերածնութիւնը։

Արտաքին խնդիրներն ալ մեծապէս պիտի գրաղեցնեն կառավարութիւնը, մանաւանդ որ մօտ է Մոսկուայի խորհրդաժողովը, որ պիտի լուծէ գերմանական հարցը։

★ *Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ ժողովրդականները պիտի քաշուին, եթէ չյարգուի նախարարական համերաշխութիւնը, այսինքն եթէ իւրաքանչիւր նախարար դուրսը խօսի եւ գործէ համաձայն իր կուսակցութեան տեսակէտներուն ։*

Գերմանիոյ ճակատագիրը

Յունուար 22ին Պերլինի մէջ գումարուեցաւ քաղաքին ընկերվարական պատուիրակներու ժողովը, մեծ բազմութեամբ։Ներկայ էին նաեւ սպաներ դաշնակից բանակներէն։ Տքթ. Շումախըր , որ Լոնտոն հրաւիրուած էր քանի մը ամիս առաջ, քաղաքական մեծ ճառ մը խօսելով, յետաշրջական տարրերու զօրացման պատասխանատու հռչակեց համայնավար կուսակցութիւնը։ Այս առթիւ ըսաւ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ խորհրդային իշխանութեանց հետ, որպէսզի արտօնեն վերակազմել իրենց կազմակերպութիւնը խորհրդային շրջանին մէջ։ Ըստ․ ․․ տոյ շարունակեց․

— *« Գերմանիան այլեւս առաքելութիւն (միսիա) չունի, այլ ունի պաշտօն մը (ֆունկցիա) ։ Այդ պաշտօնը եւրոպական է եւ միջազգային։ Գերմանական խնդիր չկայ, այլ կայ եւրոպական խնդիր մը։ Մեր թշուառութիւնը միայն մէկ մասն է տիեզերական թշուառութեան։ Մեր առջեւ դրըուած խնդիրը հետեւեալն է,— Հաշտութեան դաշնագիրը տա՞ն պիտի տրուի, թէ պիտի կնքուի գերման բանագնացներու հետ։ Գերմանիոյ մէջ ընկերակից մը պիտի գտնուի՞, զայն ստորագրելու համար։ Այս պարագան կախում ունի յաղթականներէն եւ իրենց մշակելիք դաշնագրէն։ Պէտք չէ որ հաշտութեան դաշնագիրը աղբիւր մը դառնայ վերաքննական խաղերու որոնցմէ պիտի ծնի յաւիտենապէս անհաստատ վիճակ մը։ Մենք չենք ուզեր գրաւական տալ որեւէ պետութեան՝ մեր մորթին վրայ »։*

Վերջացնելով իր մանուածապատ ճառը, Տոքթ. Շումախըր յոյս յայտնեց թէ Պերլինը նորէն պիտի դառնայ մայրաքաղաքը ոչ թէ Ռայխի, այլ Գերմանիոյ ։

(Շարունակութիւնը չորրորդ էջ)

Վիէննայի գաղութը երէկ եւ այսօր

ՎԻԷՆՆԱ, 28 Դեկտ. (Յառաջ) — Ներկայ տարուան կէսին կազմուեցաւ «Աւստրիոյ Հայ Միութիւնը», որ իր 23 յօդուածներէ բաղկացած կանոնագիրը եւ կ'իքը կառավարութեան վաւերացնելէ վերջ, ժողովի հրաւիրեց ամբողջ գաղութը, Միութեան վարչութիւնը ընտրելու համար։

Ժողովը տեղի ունեցաւ քաղաքիս հայ մատուռին մէջ (Միութիւնը դեռ իր մասնաւոր սրահը կամ հաւաքատեղին չունի)։ Ձայներու մեծամասնութեամբ ընտրուեցան եօթը հոգի որպէս վարչութեան անդամ, որոնց երկուքը Մխիթարեան միաբանութեան նախկին կարգաթող երիտասարդ վարդապետներէն։ Վարչութեան նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Զօփուրեան որ տարիներէ ի վեր հոս կը գտնուի, բայց մեկուսացած ըլլալով, քիչերուն ծանօթ է։ Համեստ հայրենասէր, տեղական եւ օտար քանի մը թերթերու աշխատակից եւ խմբագիր է։ Միութեան անդամները չէզոք անձեր են, եւ ինչպէս իր կանոնագիրն ալ կը տրամադրէ, ազատ կուսակցական, քաղաքական աղդեցութիւններէ։ Իր նպատակն է օգնել գաղութին բարոյական, մշակութային զարգացման եւ ի հարկին նիւթական օժանդակութիւն ընծայել կարօտեալներու, ունեւորներէն առնել եւ բաժնել չունեւորին։

Միութիւնը հազիւ կազմուած, տուաւ իր օգտաշատ գործունէութեան արդիւնքը։ Քանի մը Հայեր որոնք երկար ժամանակէ ի վեր բանտարկուած էին «սեւ շուկայի» եւն. յանցանքներով, իր ջանքներուն շնորհիւ ազատ արձակուեցան։ Անցեալ Նոյեմբեր 23ին կազմակերպեց գեղարուեստական երեկոյթ մը, կարճ ժամանակի մէջ ստեղծելով երգեցիկ երկսեռ երգչախումբ մը, սիրող դերասաններու փոքր խումբ մը եւն.։

Հանդէսին իրիկունը Վիէննայի ամբողջ գաղութը անխտիր, վաճառական, մտաւորական, արհեստաւոր, գործաւոր բոլորը միասին հաւաքուած էին մէկ սրահի մէջ, լսելու հայ ժողովրդական, Կոմիտասեան եւն. երգերը, «Հեռուէն» քրքջալիր զաւեշտը եւ նախագահ Զօփուրեանի խրախուսիչ եւ գեղեցիկ բանախօսութիւնը, մեր յառաջդիմող Հայաստանի մասին, յուսալից խօսքեր մօտ ապագայի մասին եւն. եւն.։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը հազիւ լրացաւ կէս գիշերին եւ մեկնեցան օտար հիւրերը։ Մասնաւորապէս հրաւիրուած էրն Միութեան քաղաքիս հիւպատոսը։ Ներկայ էին իր փոխանորդը, քաղաքիս աւստրիական ոստիկանապետի օգնականը, Մխիթարեան հայրերէն Հ. Ն. Ակինեանց եւն։ (Հ. Ն. Ակինեան որ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան Պէյրութ կը գտնուէր, դեռ վեց ամիս է որ վանքը վերադարձած է եւ սկսած իր տիրական աշխատանքը, գրել, պրպտել, ուսումնասիրել եւ հին գրչագիրներէն լոյս աշխարհ բերել մութ մնացած ազնիւ եւ պատմութեան համար պիտանի եւ կարեւոր նիւթեր)։

Հանդէսին Բ. բաժինը սկսաւ պարով եւ կեր ու խումով։ Ներկաներու մասնաւոր նուէրներով պատրաստուած էին ճոխ պիւֆէ մը եւ առատ խմելիք։ Միջանկեալ կը նուագէր օտար նուագախումբ մը, կանխաւ վարժուած մեր յայտնի երգահաններու գեղեցիկ կտորներուն։ Ուրախ տպաւորութեան տակ առտուան կողմ սրահը հետզհետէ կը պարպուէր։

Վիէննայի գաղութը պատերազմէն առաջ հազիւ քանի մը տասնեակ ընտանիքներ կը հաշուէր. մեծ մասը 1920ին եկած, հաստատուած, բարեկեցիկ եւ մեծ մասով առեւտրական, անտարբեր ազգային, մշակութային հարցերու։ Երբեմն Հ.Բ.Ը.Մ. մասնաճիւղ մը կար որ տեւած է մինչեւ պատերազմի օրերը։ 1913ին գաղութը հաստատած է իր աղօթատեղին, մատուռը, տունի մը 5րդ յարկին վրայ սրահ մը յարակից խուցերով՝ պաշտօնավարող քահանային համար։ Գաղութիս հոգեւոր հովիւն է Եղիշէ քահ. Իւթիւճեան, որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ։ Փոխադարձաբար դոհ կ'երեւան։ Պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայէն եւ Յունաստանէն բռնի եւ կամաւոր հոս եկած մեր աշխատաւոր երիտասարդները, որոնց թիւը մօտաւորապէս հազարի կը հասնէր, միակ մխիթարութիւն եւ հովատար գտած են իրենց, մեր մատուռը եւ Տէր Եղիշէն որ էլ չորին շատ օգտակար եղած է իր կատարած զանազան դիմումներով, մանաւանդ որ նորեկ գործաւորները տեղական լեզուին անծանօթ՝ ամէն առթիւ պէտք ունէին միջնորդի, բարեխօսութեան եւ թարգմանութեան։

Կը պատմեն թէ գաղութը, ժամանակին հին դգեստներ հաւաքած եւ բաժնած է կարօտ գործաւորներու։ Վերջին 1—2 տարիներու ընթացքին այդ բանուորներուն մեծ մասը իրենց տեղը վերադարձան, իսկ ուրիշներ կը մնան սպասողական վիճակի մէջ։ Ներկայիս Վիէննայի հայ գաղութը կը հաշուէ մօտաւորապէս 300 անձ։ Զքաւոր եւ կարօտեալ գրեթէ չկայ, բայց սնունդի պակասը շատ զգալի է։ Մէկ հոգի օրական հազիւ 1500 գոյ (քալորի) կը ստանայ։ Սեւ շուկան եթէ գոյութիւն ունի, շատ ծածուկ եւ տարապայման սուղ ըլլալով, քիչերուն մատչելի է։ Խստիւ արգիլեալ է ուտեստեղէն գնել սեւ շուկայէն։ Այս պատճառով Իւթիւճեան քահանայ եւ Հ.Բ.Ը.Միութեան հետ հինէն ծանօթ հայրենակիցներ խորհրդակցաբար՝ դիմեցին Ամերիկա, Հ.Բ.Ը.Մ. Կեդր. Վարչութեան, ուտեստեղէնի ծրարներ խնդրելով։ Այս դիմումին վրայ ղրկուեցան ամէն մէկ անհատի մէկ ծրար անխտիր։ Յայտնի չէ թէ պիտի շարունակուի՞ այս բացառիկ օգնութիւնը, որ խիստ կարեւոր է մեծամասնութեան համար։ Շատերը փիզիքապէս տուժած են, սնունդի նուազութեան պատճառով։

Ներկայիս ամէն կիրակի քահանան իր կազմած օրիորդներու երգեցիկ խումբով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ, քարոզ կը խօսի եւ օրուան հայկական լուրերը կը հաղորդէ գաղութներէն, Հայաստանէն եւ այլն, օգտուելով իր ստացած հայերէն եւ օտար թերթերէն։ Վիէննայի Մխիթարեան հայրերու եւ վանքին հետ թէ ժողովուրդին եւ թէ քահանային յարաբերութիւնները փոխադարձաբար սիրալիր են եւ համերաշխ։ Լատինական Ծնունդի տօնին գաղութիս ստուար բազմութիւնը քահանային հետ ներկայ էր վանքին եկեղեցին, ուր հանդիսաւորապէս պատարագեց Աբբահայր Մեսրոպ արք. Հապօզեան։ Պատարագէն վերջ հիւրասրահին մէջ Աբբահայրը ընդունեց քահանային եւ ժողովուրդին շնորհաւորութիւնները։ Այս առթիւ եղան հիւրասիրութիւններ, գեղեցիկ բանախօսութիւններ եւ փոխադարձ համերաշխութեան խօսքեր։

1944ի ամրան Լեհաստանէն եւ զանազան կողմերէն 150—200 հայ գաղթականներ քաղաքս թափեցան։ Ո՞ւր պէտք էր երթային, դիմեցին Մխիթարեան վանքը։ Այդ փակուած եւ լաւկնաց մենաստանը մէկէն Հայաստանի վանքերու շէնշող կհրպարանքը առաւ։ Աբբահայրը բոլոր վարդապետներով գործի սկսաւ։ Խուցերը, սրահները լեցուեցան։ Քաղաքէն դուրս վանքին ամարանոցին մէջ ոմանք տեղաւորուեցան, իսկ այս «ուխտաւորները» մնացին հոն ամիսներով եւ հետզհետէ քաշուեցան։ Շատեր տակաւին կը մնան։ Բոլորն ալ ուրախ էին որ ապաստան գտած էին հայկական վանքի մը մէջ, ուրու վանահայրը օրն ի բուն, միաբանութեան վարդապետներուն հետ անոնց հոգերով կը զբաղէր։ Այս առթիւ միշտ իմ հայրենի երբեմնի շէնշող վանքերը կը մտաբերէի, լեցուած երջանիկ եւ ուրախ ուխտաւորներով...։

Ներգաղթի համար տեղս դեռ ոչ մէկ ձեռնարկ։ Ամէնէն թմրած գաղութներն անգամ խլրտեցան, բայց Վիէննայի գաղութի թմրութիւնը երեւի աւելի զօրաւոր է։ Թերեւս նորակազմ Ազգ. Միութիւնը այս հարցով ալ հետաքրքրուի։ Թէեւ քանի մը երիտասարդներ ցանկով մը դիմած էին Խ. Միութեան հիւպատոսարան, հայրենիք երթալու համար, սակայն ցարդ մեկնողներ չեղան տեղէս։ Եթէ մասնաւոր մարմին մը կազմուի եւ նիւթական միջոցներ ստեղծուին, կը հաւատամ թէ Վիէննայէն ալ փոքր կարաւան մը կրնայ ճամբայ հանուիլ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Հին եւ նոր պատմութիւն

Առիթով մը, հին-դլուխ բարեկամներէս մէկը հետեւեալ մանրավէպը պատմեց ինծի.—

«Անգամ մը երկու հարեւաններ կը ճամբորդեն։ Անոնցմէ մէկը սաստիկ կուսակցական էր, միւսը՝ չափազանց խաղաղասէր։

Շատ կ'երթան թէ քիչ, կուսակցականին սիրտը կը նեղուի, կ'ուզէ կռիւ ընել։ Կը դառնայ ընկերոջը՝ կ'ըսէ.

— Է՜յ, բարեկա՛մ, եկուր կռիւ մը ընենք։

Միւսը, հանդարտաբարոյ մարդ, շատ կը զարմանայ, կ'ըսէ.

— Բայց կռիւ ընելու ի՞նչ առիթ կայ հիմա։

— Առիթը ես կը ստեղծեմ։ Դուն սա ծառին վրայ կ'ելլես, ես քեզի «վար իջիր» կ'ըսեմ, դուն ալ չես իջներ, եւ կը սկսինք կռիւ ընել։

Ճար չկար. տխրուած՝ կը համակերպի միւսը ու կ'ելլէ ծառէն վեր։ Կուսակցանը վարէն կը պոռայ.

— Վա՛ր իջիր տակէ, շա՛ւտ։

—Ձեմ իջներ, եր պատասխանէ միւսը պաղմը։

— Վա՛ր իջիր կ'ըսեմ քեզի, վա՛ր իջիր նայիմ։

— Կ'իջնեմ, աղբար, կ'իջնեմ։

Ու բաճկոնին փէշերը հաւաքած՝ կ'իջնէ ծառէն վար։ Կուսակցանը դժգոհ է սակայն։

— Է՜, աստնկ կռի՞ւ կ'ըլլայ. դուն պէտք չէ վար իջնէիր, որպէսզի կռիւ ընէինք։ Ինչ է նէ, հիմա ես ելլեմ վեր, դուն ինծի «վար իջիր» պոռա վարէն։

Ու կը բարձրանայ ծառ։

— Վար իջիր տակէ,— կ'ըսէ խաղաղ մարդը վարէն։

— Իշտէ պիտի չիջնեմ, նայինք ինչ պիտի ընես։

— Անանկ է նէ մ'իջներ,— պատասխան կուտայ մեր մարդը ու կռնակը կը դարձնէ ծառին։

Մենք ալ հիմա այս մարդոց չի՞նք նմանիր քիչ մը,— եզրակացուց բարեկամս՝ այս մանրավէպը պատմելէ ետք։

Բարեկամս, ինչպէս ըսի, հին-դլուխ է։ Անլուր չունի թերեւս, որ մտամ փոխուած է հիմա։ Խաղաղութիւնը գացած ապաստանած է կամուրջին տակ, իսկ խաղաղասէր մարդիկը մեր ժամանակին մէջ չեն ապրիր այլեւս։

Հիմակուան դարը կուսակցաններուն է։

Ծառին վրա՞յ ես, «վար իջիր» կը պոռան, որպէսզի կռիւ ըլլայ։ Ծառին տա՞կն ես, այս անգամ «վեր ելիր» կը հրամայեն, կռիւ հանելու համար դարձեալ։

Ներգաղթին թեր կը գրես, կեղծիք է կ'ըսեն։ Դէմ կը գրես, դաւաճանութիւն է, կ'ըսեն։ Ո՛չ թեր կը գրես, ոչ դէմ, հակահայաստանեան է կ'ըսեն։ Պարզապէս կռիւ կը փնտռեն։

Հայաստանի գրողներուն եւ գրականութեան մասին քաղցր բաներ կը գրես, շողոքորթութիւն է կը պոռան։ Լեղի բաներ կը գրես, Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի թշնամի կը կոչեն քեզ։ Ո՛չ քաղցր, ո՛չ ալ լեղի բաներ կը գրես, կը փակցնեն վրադ նորէն հակահայաստանեան պիտակը։ Որոշ է, կռիւ կը փնտռեն։

Հայրենիքի վերելքը եւ շինարարութիւնը կը դովաբանես, չեն հաւատար անկեղծութեանդ։ Թերիներ կամ բացեր կը մատնանշես, «հակահայաստանեան»ը պատրաստ է։ Մի՛ կասկածիր բնաւ, կռիւ կը փնտռեն։

Հայկ. Դատը կը պաշտպանես, Թրքահայ նահանգներու կցում կը պահանջես։ Մեր մագիստրոսները թունաւոր սլաքը կ'ուղղեն ճակատիդ. Հայկ. Դատի պաշտպանութիւնը իրենց մենաշնորհն է. դուն իրաւունք չունիս ո՛չ ձայն, ո՛չ ալ մատ բարձրացնելու։ Խոհեմութիւն կը համարես խնդիր չհանել, Հայկ. Դատի մասին բառ չգրել, չպահանջել ո՛չ կցում, ո՛չ միացում։ Մեր նորափետուր դատախազները քու լռութեանդ մէջ դաւ ու դաւաճանութիւն կը տեսնեն։ Նպատակը պարզ է, կռիւ կը փնտռեն։

Կը շուարիս կը մնաս. ի՛նչ պէտք է գրես ու ի՛նչ պէտք է խօսիս, որ ըրածդ ոչ հակահայաստանեան ըլլայ, ոչ կեղծիք համարուի, ոչ շողոքորթութիւն, ոչ դաւաճանութիւն։

Չես կրնար ծառին վրայ ելլել. ելլելէ վերջ չես կրնար հոն մնալ. հոն մնալէ ետք՝ չես կրնար վար իջնել։ Կուսակցան մարդոց մէջ ինկած ես։

Ի վերջոյ որոշում մը կուտաս.

— Մենք ո՛չ հողմահարներու դէմ կը կռուինք, ո՛չ հողմարգելներու։

Կ'րսես ու կը նստիս... ծառին տակ։

Մ. ՄՈԿԱՑԻ

(Ցուսաբեր)

ՀՈՒՆՏԵՐԸ ԿԸ ԾԼԻՆ 24 ԺԱՄԷՆ

Աւստրիացի ագարակապան մը հնարած է գործիք մը, որ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է երկրին կլաաքաղց բնակչութեան մէջ եւ նոր դարաշրջան մը կը բանայ աշխարհի հողագործութեան մէջ։

Գործիքը ելեկտրական սառուցիչի մը ձեւն ունի եւ հնարիչ Ֆիշըրի յայտարարութեան համաձայն, «կը բաւէ որ ուռնակը դարձնէ յեղաշրջելու համար սննդեղէնի արտադրութիւնը՝ ամբողջ հողագործութիւնը, արջառաբուծութիւնը եւ մարդկային սնունդը»։ Ֆիշըր կ'ըսէ նաեւ թէ՝ մանուկ մը անգամ կրնայ գործածել իր նոր գործիքը։ Կարգ մը կառավարական պարտիզպաններ ուշադրութեամբ կը հետեւին անոր փորձերուն, որովհետեւ կը կարծուի թէ այս նոր գիւտը՝ այլափոխումն է նախապէս քայքայուածկճեալի հին պատմութեան, չափազանցուած ձեւով։

Սակայն լուրջ մէկն է Ֆիշըր եւ տարիներով ուսումնասիրած՝ գիտական ագարակապանութիւնը։ Իր մեքենային նպատակն է՝ արուեստական կերպով արագացնել հունտերու ծլարձակումը, մատաղ տունկերու արագ աճումը՝ գործիքներու մէջ, փոխանակ հողին։

Հնարիչը կը կարծէ թէ իր գործիքը առաւելագոյն չափով ելեկտրական վառարանի մը արժէքը պիտի ունենայ, չնչին ելեկտրական սպառումով մը։

Գործիքին մէջ, հունտերը զանազան բարեխառնութիւններու ներքեւ կը խնամուին քիմիական սնուցիչ աղերու ջրային բաղադրութեամբ մը եւ քսան եւ չորս ժամուան մէջ բոլոր հունտերը կը ծլարձակուին։ Կ'աւելցնէ նաեւ, թէ կրցած է վեց օրուան մէջ քառասուն սանթիմեթր բարձրութեամբ աճեցնել եգիպտացորենը, հաճարը (չավդար), գարին, սոճան եւ վարսակը (եուլաֆ)։ Թէ իր գիւտին շնորհիւ գարնան եղեամին յառաջ բերած վնասումներէն պիտի փրկուինք։ Այս կերպ աճած կենդանիներուն խոտն ու կերը աւելի սննդարար ու դիւրամարս պիտի ըլլան։ Լաւ են աղցաններու համար եւ կը պարունակեն անհրաժեշտ կենսանիւթը՝ սնուցանելու համար տկար երախաները։ Հոյթերը հարուստ կ'ըլլան փոսֆաթով եւ կրնան գործածուիլ ապուրի եւ համեմներու մէջ, փոխան սովորական աղի։

Մեր Նուագապետը.—
Յովհ. Խաչատուրեան

Այսպէս յայտարարուած էր յայտագրին մէջ։ Բեմ մտաւ ան իր հասակին անհամապատասխան խոշոր քայլերով, որոնք կարծես իր վաղաժամ բարձունքի մը հասած ըլլալուն խորհրդանիշն ըլլային։ Ճպոտի առաջին հարուածին հետ ունկնդիրները խորասուզուեցան Շուպէրթի(1) անաւարտ համանուագին անմեղունակ, վարանոտ եւ մերթ ընդ մերթ պոռթկացող մոգական ներշնչումներուն մէջ, վարժ առաջնորդութեամբ հայ նուագապետին։ Յայտագրին փործաքարը հանճարեղ Պեթհովէնի(2) 7րդ համանուագն էր, որուն Allegroին ու Scherzoին մէջ հայ նուագապետը ցուցուց թէ դիւրահաղորդ է, աշխոյժ եւ պոռթկացող։ Նուագարանային փոխասացութիւնները յայտնաբերեց բարեմասնօրէն եւ կրցաւ խառնուիլ, հաղորդուիլ Մեծ Տառապողին (Պեթհովէնի ըմբոստ, փոթորկալից եւ կրքոտ հոգիին՝ եւ զայն փոխանցել մեզի։ Մինչդեռ նոյնը չեղաւ allegroին մէջ, ուր Պեթհովէնի մորմոքն ու հծծիւնը եւ կողկողագին տառապանքը կը հասնի գերագոյնին եւ անցնելով իր տառապանքի անհատականութեան բովէն կ'երթայ համամարդկային տառապանքին հետ նոյնանալու։ Արդեօք մեր նուագապետին տարի՞քն էր պատճառը։ Շատ հաւանական է։ Նուագապետին տարիքը շատ բան կ'ըսէ մեզի։ Կը թուի թէ տառապանքի ազնուացնող հուրը դեռ չէ բոցավառած իր հոգին եւ չէ համակած իր էութիւնը։ Այլապէս կարելի չէ Պեթհովէնի 7րդ համանուագի այդ մասը ղեկավարել առանց վերացումի եւ անէացած, ուր ունկնդիրը թաղուի ու չաղուի մեծհանճարին հոգեկան ազնուութիւններուն եւ փլուզումին հետ։ Finaleը իր բոլոր փայլով մեզի զգացուց փոքրիկ յապաւումներ։ Բայց մեր նուագապետի տարիքը եւ զոց վարելու արտասովոր յատկութիւնը դափնեպսակով մը կը ծածկէ զանոնք։ Ընենք Գաեւ որ Խաչատուրեան համարձակ է, ճկուն եւ ուժական բոլոր յատկութիւններով օժտուած որու հետեւանքով յաճախ ինքզինքը ի զուր կը յոգնեցնէ։

Իր երաժշտական բանաստեղծութիւնը, «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն» ձեւով եւ խոյքով յաջող է եւ ինքնատիպ։ Այնպէս որ առաջին խաղերուն իսկ զգացինք միջավայրի եւ պարագաներու հոգեկան ուրիշ նկարչութիւն մը յայտնութիւնը, ուր յոբինողը կը մաքառի իր որոնումներուն եւ պայքարումներուն դէմ։ Իրօք, խաղաղութիւնը խարուսիկ է, նոյնիսկ բնաւ չկայ. Խաղաղութիւնը խռովող փոքրոյշ բներդը որ մերթ ընդ մերթ կը յայտնուի ու կ'անհետանայ, թուփերու տակ պահուըտած մանիշակներու պատրանքը միայն կուտայ որուն բոյրը կայ, ինք չկայ։ Եւ խաղաղութեան այս բացակայութիւնը շատ հարազատ է, քանի որ ուրնող ստեղծագործող գերզգայուն հոգիներու մէջ խաղաղութիւն չկայ, յաւիտենական փոթորիկն է տիրակալը։ Հոն հոգին կը նմանի բոցավառ փիւնիկին որ երբ մարի, վերստին կը բոցավառի, մինչեւ որ լոյսն հոգւոյն վերջնապէս մարի։ Գործը հարուստ է accords dissonantsներով, նոյնիսկ չափազանցուած իսկ «այդ dissonancesները» աւելի յայտնի դարձան նուագախումբի բրած ահաւոր սխալներու հետեւանքով եւ չկրցանք աւելի ճշգրիտ գաղափար մը կազմել գործին ներքին հէնքի մասին։ Իցիւ թէ Smetanaի(3) moldauին փոխարէն աւելի փայլուն կտոր մը ընտրած ըլլար իբրեւ փակում, համապատասխան հրայրքով լեցուն իր կորովին ու խառնուածքին որ մեր երիտասարդ նուագապետ Յովհաննէս Խաչատուրեան իրհետ կը բերէ Գաղեստնի բորբ արեւովը օծուն։ Հոգեկան անհուն գոհունակութեամբ մը ըսենք նաեւ որ փրեն համար միջազգային նուագապետ մը ըլլալու ճամբան հարթուած է այլեւս. մեր շնորհաւորութիւնները։ Ապրի՛ս հայորդի, որ ազգութիւնդ եւ Լուսաւորչի թոռ ըլլալդ չուրացար։ Մայրդ հպարտօրէն պիտի ըսէ՝ «Ներած կաթդ հալալ ըլլայ, որդիս»։ Իսկ մենք կ'ըսենք, վա՛յ ուրացողներուն։

Ա. Գ. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ

---

(1) Franz Schubert ծնած է 31 Յունուար 1797ին Լինցէնթալի մէջ (Վիէննայի մօտ) եւ մեռած 19 Նոյ. 1828ին Վիէննա։

(2) Ludwig van Beethoven ծնած է 16 Դեկտ. 1770ին Պոնի մէջ եւ մեռած 26 Մարտ 1827ին, Վիէննա

(3) Friedrich Smetana ծնած է 2 Մարտ 1824ին եւ մեռած Փրակայի մէջ 18 Մարտ 1884ին մտային կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ։

ՀԱՑՆՕՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ - ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՄԱՆ, 11 Յունուար.— Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» խումբի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ հանդէս մը Յունուար 11 իրիկունը, Ընկերվարականներու սրահին մէջ, որ լեցուած էր ժամանակէն շատ առաջ։ Եկած էին նաեւ Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի ընկերները։

Հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Ա. Գոյաճեան։ Կապոյտ Խաչի սանուհիները երգեցին «Մշակ բանուորը» եւ զանազան մեներգներ։ Պ. Պարսամեանի երգած երգերը ծափերու արժանացան։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին Կ. Խաչի աոենապարուհի ընկ. Ն. Շէհ[…]եան եւ դպրոցական փոքրիկներ. Ուղերձ մը կարդաց Կ. Խաչի ատենապետուհի Ա. Շէյթանեան։ Գնահատելի գործ կը կատարեն Կ. Խաչուհիները իրենց ժրաջան աշխատանքներով։ Անոնք նոյն իսկ իրենց հանգստի ժամերը կը զոհեն, սանուհիներուն սորվեցնելու համար հայերէն երգեր, լեզուն ու պատմութիւնը եւ հայ կնոջ պարտականութիւնները հանդէպ իր ազգին։

Նախագահը վերջը բեմ հրաւիրեց ընկ. Գ. Իփէքեան, որ խօսեցաւ «Հայ ազգը եւ Դաշնակցութիւնը» նիւթին շուրջ։ Թուեց հայ ժողովուրդին օտար երկիրներու մէջ կրած տառապանքներն ու կատարած շինարարական աշխատանքները։ Յետոյ բացատրեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, քառորդ դարուան մէջ, հասցուց նոր սերունդ մը, տոգորուած վեհ սկզբունքներով ու հայրենիքի գաղափարով. բացաւ դպրոցներ, ճեմարաններ, որոնցմէ դուրս եկան ու դեռ պիտի գան մտաւորականներ եւ մասնագէտներ։ Օտարութեան մէջ հայ ժողովուրդը իր եղունգներով հողը փորեց՝ շէնքեր եւ դպրոցներ շինեց։ Եւ այս՝ շնորհիւ իր արդար վաստակին։ Իսկ վստահ ենք, ան իր երկրին մէջ աւելին կ'ընէ, քանի որ ունի պետութիւն եւ համապատասխան վարկեր։

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով։

ԽԱՉՈՒՀԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Իսի լէ Մուլինոյի Մասնաճիւղին հանդէսը տեղի ունեցաւ 11 Յունուար երեկոյ Սօլնիէի ընդարձակ սրահին մէջ։ Հակառակ աննպաստ օդին՝ բազմութիւնը փութացած էր գրաւել բոլոր սեղանները։ Մեր բոլոր հաւաքոյթներուն կեանք եւ ուրախութիւն բերող երիտասարդութիւնը հոս եւս բացակայ չէր։

Հանդէսը բացաւ Պ. Ս. Յովհաննէսեան քանի մը խօսքերով։ Յետոյ երգեցիկ խումբը հնչեցուց «Մաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը։ Վարչութեան կողմէ խօսք առաւ Տիկ. Գաղաւճեան, որ բացատրելով Կապ. Խաչի ազգանուէր գործունէութիւնը, թելադրեց ընկերուհիներուն իրենց բոլոր ուժերը տրամադրել Միութեան վսեմ նպատակներուն։

Խնամուած գեղարուեստական բաժինը, որուն մեծ մասը կը պարտինք Պ. Ս. Յովհաննէսեանի անձնուէր ջանքերուն, խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ հանդիսականներուն կողմէ։ Իր վարպետ ղեկավարութեամբ երգչախումբը, որ կազմուած էր Իսիի Կ. Խաչի Սան-սանուհիներէն եւ Նոր Սերունդէն, յաջող կերպով երգեց սիրուած երգեր։ Հետզհետէ եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ, ինչպէս նաեւ հայկական պարեր, երկրի տաղերով։ Մեներգեցին Իսիի Նոր Սերունդէն Պ. Ալեքս եւ Պ. Խորէն Շավիլէն, ինչպէս նաեւ Տիկ. Ամիրայեան, Օր. Քէօսէեան։ Արտասանեցին Օր. Ներ Շահինեան, Սերոբեան, Շաքէ Յովհաննէսեան եւ Պ. Ամիրայեան։ Ծափեր խլեցին նաեւ Կարօ Քանտի եւ ընկերուհին սպանիական պարերով։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը ընտիր նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ։ Մերթ ընդ մերթ տեղի կ'ունենային կովկասեան պարեր։ Ջուարթ մթնոլորտի մէջ աճուրդի դրուած հաւ մը, շամփանեը, գեղեցիկ թաղար մը եւ անուշեղէններ բարձրացան 17,000 Փրանքի. շահեցաւ Պ. Քիրէմիտճեան։

Գովելի է Իսիի Մասնաճիւղի աշխատանքը եւ կարգապահութիւնը. Ներկաները հաճոյքով մնացին մինչեւ առաւօտեան ժամը 6։ — Ա. Թ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակշիռ փաստաթուղթեր
(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Պաշտօնական դաշինքի հետ միասին պիտի ստորագրուի գաղտնի դաշինք մը, որով թոյլ պիտի տրուի մեզի անսահմանափակ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք փոխադրելու Թուրքիոյ վրայէն։ Առ այդ անհրաժեշտ է համապատասխան ձեւով սահմանել, որ Թուրքիա պիտի չառարկէ, երբ այդ ռազմամթերքը փոխադրութեան ատեն իր սեփական անձնակազմը ունենայ։ Գործնականին մէջ այս պիտի նշանակէ քողարկուած ձեւի տակ որոշ քանակութեամբ զօրքերու փոխադրութեան թոյլտուութիւն»։

Այս հրահանգէն երկու օր վերջ, 1941 Մայիս 19 թուականով, Ռիպէնթրոփ, հարցին բացառիկ կարեւորութիւնը նկատի առնելով, կրկին անգամ կը հեռագրէ իր դեսպանին։

«Վճռականը ծրագրուող դաշինքին մէջ մեզ համար այն է, որ մենք Թուրքիոյ վրայէն ռազմամթերքի փոխադրութեան հնարաւորութիւն ստանանք, պարագայ մը, զոր հարկ է վաւերացրել լրացուցիչ գաղտնի դաշինքի մէջ։ Եթէ կը փափաքինք Իրաքի օգնելու, ապա այդ օգնութիւնը մենք պէտք է հասցնենք շտապ։ Զինամթերքը արդէն Թօնսթանց կը հասնի ...

«Մեզ պիտի չզոհացնէր, եթէ երբեք համաձայնութիւնը միայն այն մասին ըլլար, որ Թուրքիա... կը պարտաւորուի պատեհ առիթին քանի մը վակոն ճամբել դէպի Իրան եւ Աֆղանիստան։ Աւելի շատ, յարակցաբար կացութեան զարգացումին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մեզ համար թերեւս նախընտրելի պիտի ըլլար մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք ուղղել Թուրքիոյ վրայէն դէպի Սուրիա եւ Իրաք։ Այս կարելիութեան մասին մեր միջեւ պէտք է որ լիակատար համաձայնութիւն ըլլայ ...»։

Ուրեմն, 1941 Յուլիս 4ին, երբ Սայտամ Ազգ. Մեծ Ժողովի ամպիոնէն Թուրքիոյ հաւատարմական զգացումները կը շռայլէր Անգլիոյ հասցէին, այդ նոյն օրերուն նոյն Թուրքիան գաղտնի բանակցութիւններ կը վարէր Գերմանիոյ հետ՝ անոր օժանդակութիւնը ապահովելու համար առաջին հերթին Իրաքի, որուն վարիչը՝ Ռէշիտ Ալի՝ ապստամբ ուժերու գլուխն անցած, 1941 Մայիս 5էն թնդանօթներէ կրակ կը թափէր բրիտանական զօրքերու վրայ։ Անհրաժեշտ է շտապ օգնութեան ձեռք երկարել Ռէշիտ Ալիի, որ ապստամբութեան սկզբնական շրջանին թէեւ ձախողած եւ Մայիս 31ին փախուստի դիմած էր, սակայն քանի մը օր վերջ նոր ուժեր համախմբելով՝ Յունիս 4ին վերստին անցած էր յարձակման եւ վերահաստատած իր խախտուած կացութիւնը։

Անգլիոյ համար այսքան ճակատագրական մէկ շրջանի է ահա, որ Թուրքիա իր գաղտնի բանակցութիւնները կը վարէր Գերմանիոյ հետ։

Պարզ է, ի հարկէ, որ Թուրքիա այսքան մեծարժէք ծառայութիւններ ձրիաբար Գերմանիոյ համար չէր կատարեր։

Կուտար՝ անկէ կրկնակին առնելու համար։

Ռիպէնթրոփի եւ Փափէնի միջեւ տեղի ունեցած նամակագրութենէն կը պարզուի, որ Թուրքիա կը յօժարէր Գերմանիոյ հետ գաղտնի դաշնադրութեան մէջ մտնելու՝ փոխարէնը անկէ պահանջելով.

Ա.— Պուլղարական հողամաս մը՝ Էտիրնէի շրջանին մէջ։

Բ.— Ռազմական արժէք ունեցող քանի մը կղզիներ՝ Եգէականի մէջ։

Գ.— «Թրքական սահմաններու «կլորացում»՝ Սուրիոյ հաշուին։

Դ.— «Թրքական բազմանքներու բաւարարում՝ երկրին դրկից հարաւային եւ արեւելեան շրջաններու մէջ»։

Նոյն նամակագրութենէն՝ Ռիպէնթրոփի եւ Փափէնի միջեւ տեղի ունեցած, միաժամանակ կը պարզուէր, որ Գերմանիա յօժար է Թուրքիոյ տալու Էտիրնէէն կից հողամասը, «առաջին հերթին այդ հողամասի արեւելեան հատուածը, բոլոր պարագաներու տակ Փեթիոնէն դէպի Էտիրնէ երկարող ճամբան», ու նաեւ «այս կամ այն կղզին Եգէականի մէջ», սակայն կ'ընդդիմանայ Սուրիոյ նկատմամբ որեւէ զիջում կատարելու։

Պէտք չէ մոռնալ, անգամ մըն ալ կը կրկնենք, որ այս բանակցութիւնները կը տարուէին 1941ի Մայիսին, երբ Գերմանիա տակաւին յարձակած չէր Խ. Միութեան վրայ։ Այս պարագան կը հարկադրէր, որ Թուրքիա բաղդատաբար աւելի «համեստ» ըլլայ իր պահանջներուն մէջ, իսկ Գերմանիա աւելի ժլատ՝ իր զիջումներուն մէջ։

Թուրքիոյ համար կար նաեւ ուրիշ, ծանրօրէն մտահոգիչ հարց մը,— իր սարսափը Ռուսիայէն եւ Իտալիայէն, անոնց հաւանական յարձակումէն Թուրքիոյ վրայ։

Այս մասին Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Նուման Մենեմէնճիօղլու՝ սրտաբացօրէն կը խօսի Փափէնի, վերջինս՝ Նումանի մտահոգութիւնները կը տեղեկագրէ Պերլին՝ Ռիպէնթրոփի, անկէ 1941 Յունիս 9 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը առնելով, որ Նումանի միջոցով պիտի փոխանցուէր Թուրք կառավարութեան.

«Նումանի կողմէ յիշատակուած յարձակման հնարաւորութիւնը երրորդ պետութեան մը կողմէ Թուրքիոյ վրայ — պարզ տեսութիւն մըն է։ Ընդհանրապէս հոս կրնայ խօսք ըլլալ միայն Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ մասին։ Սակայն յարձակում մը այս երկու պետութեանց կողմէ Թուրքիոյ վրայ... քաղաքականապէս երևակայելի չէ»։

(3) (Շար.)

★ Չորս արտաքին նախարարներու օգնականները կը շարունակեն իրենց աշխատանքները Լոնտոնի մէջ: Հնդգհետէ կը հասնին 18 յաղթական պետութեանց առաջարկները, պահանջները եւ դիտողութիւնները: Լեհաստան համաձայն է Գերմանիոյ քաղաքական միութեան վերահաստատման, բայց կը պահանջէ մեծագումար հատուցումներ եւ վերջնական կը նկատէ ներկայ սահմանագլուխը: Պելժիա կ'առաջարկէ Գերմանիան վերածել պետութեանց դաշնակցութեան մը, երկարատեւ գրաւման ենթարկելով Ռուրի եւ Հռենոսի շրջանները: Յունաստան ալ դաշնակցային պետութիւն կ'առաջարկէ. միեւնոյն ատեն պահանջելով որ միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի Գերմանիան չկարենայ նորէն տնտեսական սարկացումի ենթարկել մանաւորապէս հարաւային-արեւմտեան Եւրոպան: Յետոյ կ'առաջարկէ որ Գերմանիա յանձն առնէ որոշ քանակութեամբ յունական ծխախոտ գնել:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ մասնակցութեամբ գլխաւոր հոսանքներու:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Տախաու-Ֆլոսէնպուրկի (Գերմանիա) արգելարան-դժոխքին պահապաններէն 15 հոգի, ցկեանս բանտարկութեան՝ 11ը, մէկ տարիէն 30 տարուան՝ 14 հոգի: Հինգ հոգի անպարտ արձակուեցան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մասնագէտները միջոցներ կը խորհին, համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար հիւլէական ուժի քննութեան եւ հսկողութեան մասին, որ քար գայթակղութեան դարձած է Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ:

ՆԻՍ-ԼԻՈՆ ճեպընթացը, որ կը սուրար 90 քիլոմեթր արագութեամբ, գիծէն դուրս ելաւ Իզէրի մօտ: Բոլոր վակոնները անդին նետուեցան, բացի երկուքէն, իրենց հետքաշելովգիծերը, 700 մեթր երկայնութեան վրայ: Մէկ հոգի մեռաւ, եօթը հոգի վիրաւորուեցան:

ՓԱՐԻԶ հասաւ այն յանձնախումբը որ Յունաստան պիտի երթայ, քննութիւն կատարելու համար Մակեդոնիոյ դէպքերու մասին, յանուն Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ Ա. գունդին սպաներու դատը կը շարունակուի Պուժի մէջ: Առջի օր հարցաքննուեցաւ նախկին հրամանատարը, զօր. Պերլոն, որ ջախջախիչ ամբաստանութիւններըրաւ, հաստատելով թէ ամբաստանեալ սպաները չարաչար վարուած էին Դիմադրական ճակատի ռազմիկներուն դէմ, խոշտանգելով, վիրաւորելով, սպաննելով: Ամբաստանեալներէն մէկը ըսաւ թէ կը կածէին որ «աւազակներ են»:

200.000 ԱՆԳԼՈՒՀԻՆԵՐ, պետական պաշտօնեայ, երեսփ. ժողովին դիմեցին, հաւասար թոշակ պահանջելով: Այժմ կը ստանան այրերու թոշակին 80 առ հարիւրը:

ԻՏԱԼԻՈՅ դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ հրաժարեալ վարչապետին՝ Կասպերիի: — Հռոմի մէջ սկսան դատել ֆաշական գործիչ մը, Ճիունթա, որ կ'ամբաստանուի թէ 1924ին սպաննած է ընկերվարական Մաթթէոթթին, Մուսոլինիի հրամանով: Ամբաստանեալը կ'ուրանայ: — Միլանի անտուն բնակիչները քաղաքին փառաւոր գերեզմանատունը մտնելով, գրաւեցին աւելի քան 100 «մարմարեայ սենեակներ», որոնց մէկը ծանօթ վիպագիր Մանծոնիի դամբարանն է: Տնանկ երիտասարդ մը երկու տարիէ ի վեր գիշերներ կ'անցընէ հարուստ ընտանիքի մը դամբարանին մէջ, ուր լայն տեղ կայ եղեր:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ պարենաւորման վիճակը քննելու համար, նորէն Եւրոպա պիտի գայ Մ. Նահանգներու նախկին նախագահը, Հուվըր, որ անցեալ տարի երկար պտոյտ մը կատարեց սովահար երկիրներուն մէջ: Այս անգամ պիտի այցելէ միայն Գերմանիոյ անգլիական եւ ամերիկեան շրջանները: Մ. Նահանգները տարին 300 միլիոն տոլար կը ծախսեն, կերակրելու համար գերման ժողովուրդը: Հուվըրի կարծիքով, դեռ երկու երեք տարի պիտի անցնի, մինչեւ որ Գերմանիա ի վիճակի ըլլայ ինքզինքը հոգալու: Հետեւաբար պէտք ջանայ ձեւ մը գտնել, որպէսզի թեթեւցնէ Ամերիկայի հարկատուներուն բեռը:

ԹԱՐՄ ՄԻՍԻ բաժնեչափը նորէն կրճատուեցաւ Անգլիոյ մէջ: Պարենաւորման նախարարը այս առթիւ յայտարարեց թէ յոյս չկայ որ կացութիւնը բարուոքի այս տարի:

ԱՐԱԲԻՈՅ թագաւորը, Իպնը Սէուտ, որ 66 տարեկան է, Տհարան գնաց օդանաւով, այցելելու համար անապատի քարիւղի դաշտերը: Իր օդանաւին կ'ընկերանային ուրիշ հինգ սաւառնակներ, ինչպէս եւ իր աւելի քան 30 զաւակներէն 13ը: Այս քարիւղի հանքերուն համար 200 միլիոն տոլար ծախսած է Արաբ-Ամերիկեան ընկերութիւնը: Այս այցելութեան առթիւ Արաբ-Ամերիկեան ընկերութիւնը արձակուրդ շնորհեց իր 1400 ամերիկացի եւ 8—9000 արաբ պաշտօնեաներուն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

Ի նպաստ մանկապարտէզին եւ Երկայացուի «Ա Ն Ո Ւ Շ»ը ամբողջութեամբ Շավիլի մէջ նկատի ունենալ, չխաչաձեւելու համար

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փոքր Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի Միութեան կողմէ, 26 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն 11, Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ, 55 rue Barbès, métro Porte de Choisy: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, սպանիական պարեր: Ջազպէնտ մը ղեկավարութեամբ ընկեր Հապէշեանի:

Խմբերգ Շավիլի Րաֆֆի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ:

Եւրոպական պարերը կը սկսին ժամը ճիշդ 6ին «Եփրատ» նուագախումբին մասնակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Գ. Օնօսեանի: Առատ պիւֆէ գլւրամատչելի գիներով: Մուտք 75 Ֆրանք:

«Արամազդ»ի ցերեկոյթ պարահանդէսը

Կազմակերպուած Կիլիկիոյ բնդհ. Միութեան կողմէ Փետր. 9ին Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՊՐԷՄՈՆԻ

եւ նախագահութեամբ Գ. Ե. Պարկիրճեանի

Անուանի նուագախումբ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ապահովեցէք ձեր տեղերը սովորական վայրերէն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գոմոնի եւ Շրջ. Թաղական խորհուրդի կողմէ: «ՇԱՆԹ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Ա. Արէլեանի

« ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ»Ը

Ի նպաստ Գոմոնի նորակառոյց դպրոց-սրահի կահաւորման: 1 Փետրուար 1947, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին:

Երկիր Հայրենի

Հայաստանի գեղեցիկ հայախօս ժապաւէնը վերջին անգամ Փարիզի մէջ: Կը ցուցադրուի նաեւ կարմիր բանակը Վարշաւիոյ պատերազմ տակ յաղթական դրօշը Պերլինի վրայ եւ սովետական actualités 1947, 26 Յունուար առտուան ժամը ճիշդ 10ին Elysées-Cinéma, 65 - 67 Ave. des Champs Elysées.

ՌՈՄԱՆ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն ընկերային խնջոյքը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, ընկերուհի Ն. Շէհիրլեանի բնակարանը, 4 rue Bonjour:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ.

— (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար). —

Խոչորեան Նուպար, դերձակ, ծնած 1907ին Քէօթահիա, կինը Ստակեան Երանուհի, ծնած 1908ին Ատափազար, այժմ Լիոն: Մանուկեան Յակոբ, կօշկակար, ծնած 1891ին, Պրուսա, կինը Սարայտարեան Մարիամ, ծնած 1903ին Պրուսա, այժմ Սէնթ Էթիէն: Մանուկեան Աբրահամ, դերձակ, ծնած 1906ին, Նալլըխան, կինը Սուպարալեան Զարուհի, ծնած 1922ին Ալէքսանտրապոլիս, այժմ Շավիլ: Նիկողոսեան Միհրան, կօշկակար, ծնած 1903ին Ամասիա, կինը Ժամկոչեան Ազատուհի, ծնած 1909ին Ամասիա, այժմ Պօնտի: Աւագեան Սարգիս, դերձակ, ծնած 1906ին Բալու, կինը Հարոյեան Պայծառ, ծնած 1912ին Խարբերդ, այժմ Մարսէյլ: Բարսեղեան Հայկ, որմնադիր, ծնած 1904ին Սվազ, կինը Փափազեան Խօժէնի, ծնած 1904ին Նիճէ (Ենիճէ?), այժմ Ալօշ: Զրաքեան Խոսրով, բանուոր, ծնած 1904ին, Շապին Գարահիսար, զաւակները Մասիս, ծնած 1937ին Փարիզ, Մառսէլ՝ 1939ին Փարիզ, Ժոզէֆ՝ 1942ին Փարիզ, կինը՝ Քարակէօզեան Հռիփսիմէ, ծնած 1908ին Մարզուան, այժմ Իսի լէ Մուլինօ:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Տիկին Բ. Այվազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Վահան Գպըրեանի, Ամերիկա:

ՊՈԼՍԷՆ Պ. Աստուր կը փնտռէ խալպրենց Բերուզը, կը կարծուի ըլլալ Լիոնի շրջանը: Իմացնել Kotchoumian A. 25 rue Burie, Tarare (Rhône):

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Սարգիս Առաքելեան հազար ֆրանք կը նուիրէ ներգաղթի ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նիկոլ Դուման ենթակոմիտէն կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը այս կիրակի ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ VICTOR SAVINEի: Պիտի բանախօսէ ընկեր Գ. Իփէքեան: Բանախօսութենէն վերջ ընկերա-համակրական խնջոյք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը:

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովը՝ այս երկուշաբթի ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Պիտի դասախօսէ ընկեր Ստեփան Միլտոնեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համախարբերդցիական միութեան Շրջ. վարչութիւնս բացառիկ եւ խիստ կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները, անդամ եւ ոչ-անդամ, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Ա. Միութեան սահր, 67 rue Longue de Capucines:

ՎԱԼԱՆՍ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

26 Յունուար կիրակի, ժամը 15էն 24, HOTEL CONTINENTALի շքեղ սրահներուն մէջ, (rue Rouget de l'Isle, métro Concorde), մասնակցութեամբ FERNAND BOUILLONի թանկօի եւ ճազի խումբերուն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին երգչախումբի կողմէ, բազմաթիւ անակնկալներ եւ խնամուած պիւֆէ: Մուտք 250 Ֆրանք: Այժմէն ապահովել սեղանները:

SALLE GAVEAU - 45 rue la Boëtie

Կիրակի 26 Յունուար, ժամը ճշտապահ 14.45ին

ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԱՏՕՆ

Կը գործադրուին Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆի գործերէն I. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ, II. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ, III. ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ, IV. ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ (Առաջին ունկնդրութիւն)

Մասնակցութեամբ՝ ORCHESTRE LAMOUREUXի եւ Snt. EUSTACHEի երգիչներուն, Սոլիստներ՝ Nathalie WETCHOR, Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Joseph MEUGÉ, կը ղեկավարէ հեղինակը:

Տոմսերու համար դիմել՝ Տիկին Նոյեմի Պօյաճեանի, 83 rue d'Aboukir, Tél. Cen. 48.69, Պ. Ա. Տապագեանի, 26 rue de Trévise, Tél. Pro. 38.63, Պ. Հ. Սամուէլի, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65: Դրամական առաքումները կը խնդրուի կատարել կեդր. յանձնախումբի գանձապահին Պ. Վ. Թօսունեանի հասցէին՝ 164 rue du Fbg. St. Honoré, Tél. Ely. 77.60: Երգատօնին օրը սրահին կիչէն կը լաճառուին տոմսեր: Գիներն են 50էն 350 Ֆրանք:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 8—11

Իզէր՝ Նշան. 1500, Տէսին՝ Հախ. 1000, Կրընոպլ՝ Ար. 1000, Մարսէյլ՝ Յով. 1000, Սէն Ժերոմ՝ Երան. 500, Պ. Օտտօ՝ Կոն. 300, Քեն. 1000, Գործ. Դեկտեմբերը, Միլան՝ Հան. 1200, Մարթիկ՝ Մին. 500, Մարսէյլ՝ Մալ. 300, Պօյ. 500, Շալ. 1000, Մող. 1000, Սեմ. 900, Թադ. 1000, Քոլոմպ՝ Աչ. 900, Պուա Քոլոմպ՝ Ռէյ. 500, Պրիւքսէլ՝ Բ. Պետ. 1300, Մար. 600, Պետ. 600, Ռոպէնսոն՝ Սթան. 1050 Ֆրանք:

Աշխատութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie. Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է շաբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro · Tolbiac, Place d'Italie, Glacière

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ
Mardi 28 Janvier 1947 Երեքշաբթի 28 Յունուար
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4915-Նոր շրջան թիւ 554 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ ՁԱՅՆ ՉՈՒՆԻՆ

« Խօսքը մեծին, ջուրը պզտիկին», կ'ըսէ մեր բազմափորձ ժողովուրդին իմաստութիւնը։

Այդպէս ալ քաղաքականութեան մէջ։

Հատորներ գրուին, չսպառիր այս նիւթը։ Առնենք վերջին օրինակը։

Չորս Մեծերու փոխանորդները, որոնք Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ դաշնագիրները կը մշակեն Լոնտոնի մէջ, նորէն վէճի բռնուած են։

Սկզբունքի խնդիր մը,— փոքր պետութիւնները իրաւունք ունի՞ն մասնակցելու դաշնագիրներու պատրաստութեան։ Քանատա, Աւստրալիա եւ Հարաւ. Ափրիկէ կը պահանջեն կատարեալ մասնակցութիւն։ Առաջինը, Քանատա, մինչեւ անգամ կը սպառնայ հեռանալ ժողովներէն, եթէ գոհացում չստանայ։

Միջազգային մամուլին հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, փոքրերու մասնակցութեան ամէնէն մեծ հակառակորդն է Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Կուսեւ, որ յայտարարած է.

— « Դաշնագիրներ յօրինելու այս իրաւունքը չյափշտակուեցաւ, այլ ձեռք բերուեցաւ առատ արիւնով »։

Գէթ այսպէս կը հաղորդեն ամերիկեան աղբիւրք, աւելցնելով թէ միւս երեք մեծերն ալ կ'աշխատին միջին ճամբայ մը գտնել։

Կը թուի թէ այդ միջին ճամբան պարզապէս սպառութիւն մը պիտի ըլլայ փոքր պետութեանց համար, ինչպէս տեսանք Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ։

Ուրիշ խօսքով, փոքրերը պիտի կրնան կարծիքներ յայտնել բերանացի կամ գրաւոր, առանց վճռական դեր մը կատարելու դաշնագիրներու պատրաստութեան եւ քննութեան մէջ։ Վերջնական վճիռը մենաշնորհն է Չորս Մեծերուն։

Ինչո՞ւ այսպէս «Սուրին իրաւունքով», պիտի ըսեն աշխարհի բոլոր բանգէտները։

Արդարեւ, դետերով արիւն հոսեցաւ, անհաշիւ միլիոններ կոտորուեցան կամ դարձան ցեխ ու հաշմանդամ, չմնելու համար «սուրին իրաւունքը»։

Բայց, միայն Մեծերու երակնե՞րէն հոսեցաւ այդ յորդահոսան արիւնը։

Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի, Հարաւ. Ափրիկէի, Քանատայի զինուորները չէի՞ն որ դժոխային կրակներու մէջ նետուեցան, աշխարհի բոլոր ճակատներուն վրայ։

Ամերիկեան բազմացեղ ժողովուրդին մէջ, ջո՞ւր էր որ հոսեցաւ հարիւր հազարաւոր օտարածին երիտասարդներու երակներէն։ (Ո՜րքան հայ տղեկներ մարեցան, Խաղաղականի ափերէն մինչեւ Ատլանտեան...)։

Կարմիր բանակին մէջ, քանի՜ տեսակ ազգեր, ժողովուրդներ ու ցեղեր իրենց արիւնը խառնեցին ընդհանուր ողջակէզին։

Եւ թող անհամեստութիւն չհամարուի դիտել տալ թէ՝ միայն Կովկասի ժողովուրդները հաշուելով, թերեւս ոչ մէկը այնքան արիւն թափեց որքան մերինը։ Բառին բուն իմաստով կրակը նետուեցան հազարաւոր հայ ռազմիկներ։ Եւ զարմանալի չէ որ հազարաւոր շքանշաններու բաշխումին մէջ, առաջին տեղը կը գրաւեն Հայերը, մինչդեռ բնակչութեամբ շատ աւելի բազմաթիւ են Վրացիներն ու Ազէրիները։

Տարակոյս չկայ թէ փոքրերը ստորադաս վիճակի մէջ պահելու այս քաղաքականութիւնն ալ կապ ունի Մեծերու աշխարհակալութեան, ազդեցութեան պայքարին հետ։

Նշանակալից չէ՞ որ, մինչ Քանատան եւ Աւստրալիան, կամ Ուկրայնան եւ Սպիտակ Ռուսիան քուէ ստացան միջազգային խորհրդաժողովներու մէջ, նոյն պատիւը չտրուեցաւ Կովկասի։ Մանաւանդ Հայաստանի, որ ամէն իրաւունք ունէր աթոռ մը գրաւելու եւ ձայն բարձրացնելու գոնէ յանուն մէկ միլիոն տարագիր զաւակներու եւ անոնց յափշտակուած հողերուն։

Ի՞նչ կ'արժէ արտաքին գործերու նախարարութիւն հաստատել Երեւանի մէջ, երբ անոր շունչն անգամ պիտի չերեւայ, այս պատմական օրերուն։

Եթէ չորս-հինգ Մեծերը իրենց յաղթանակին հետ քիչ մըն ալ արդարութիւն բաշխելու, արդարութիւնը պարտադրելու փորձեր կատարէին, ո՜րքան պիտի ամրապնդուէր խաղաղութիւնը։

Ո՜րքան միամիտ ենք։

Առածը կը պահէ իր ուժը, հետեւեալ որբագրութեամբ.— «Խօսքը մեծին, արիւնը պզտիկին»։

Գոնէ այդ կը հետեւի օրուան դէպքերէն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հ. Յ. Դ. ԵՒ Բ. ՔԷՉԵԱՆ

Չեմ կարծեր որ լսած կամ կարդացած ըլլաք Գուրգէն Մխիթարեանի վերջին հատորը, «Քսան եւ հինգ տարի գրականութիւն»։ Այնքան հազուադէպ կերպով ձեռք կ'իյնան արտասահման հրատարակուած գիրքերը որ, ապահովաբար տեսած ալ չէք։

Տպագրութեան մաքրութիւնը չէ որ ձեր ուշադրութեան պիտի յանձնեմ։ Իսկ բուն գործը, ան՝ նոր քննադատի նուրբ արուեստը, խոր հասկացողութիւնը ձեզի ներկայացնելն ալ իմ կարողութենէս վեր է։

Մասնաւոր պարագայ մը գրաւեց ուշադրութիւնս, հանգուցեալ Բիւզանդ Քէչեանի նուիրած գնահատականը։

Ո՞վ չէ լսած «Բիւզանդիոն»ի խմբագրապետին համբաւը, իբրեւ բազմահմուտ եւ խստապահանջ հրապարակագիր։

Ինչ համով-հոտով մանրավէպեր կը պատմէր այս մասին իր տղաքներուն ամէնէն սրամիտը, Աչոտ (նոյնպէս մեռած)։

Եւ հիներէն ո՞վ չի յիշեր Քէչեանի մոլեռանդ պայքարը յեղափոխական շարժումներու, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։

Արդ, բացէք Մխիթարեանի հատորը եւ կարդացէք Բիւզանդ Քէչեանի նուիրուած յարգանքի ջերմ խօսքերը։ Տուրքը գաղափարական Դաշնակցականի։

Այսպէ՛ս մեծցանք մենք, պիտի ըսէր յետին Դաշնակցականը։

ՍՕՍԻ

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ ՇՐՋ. Կոմիտէն շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած ըլլալով Հանրապետութեան նախագահին ընտրութեան առթիւ, ընդհ. քարտուղարը յանուն Պ. Վէնսան Օրիոլի կը յայտնէ թէ խորապէս զգածուած է եւ կ'աւելցնէ.— «Բոլոր ուժովս պիտի աշխատիմ ժողովրդավար եւ ընկերային Հանրապետութեան մը բարձրացման»։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներգաղթի հանգանակութիւնը կը շարունակուի ամէն կողմ, Փարիզի թաղերուն եւ գաւառական քաղաքներու մէջ։ Անցեալ շաբթու Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մէջ ալ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ եւ առաջին առթիւ գոյացաւ մօտ կէս միլիոն ֆրանք։ Կը յուսան կրկնապատկել այս գումարը։

★ Արտաւազդ արք.ի Վալանս այցելութեան առթիւ, Le Dauphiné Libéré կենսագրական տեղեկութիւններ հաղորդելով, կը գրէ թէ կաթող. պատուիրակը այցելեց Վալանսի եպիսկոպոսին, ընկերակցութեամբ հայ քահանային եւ Հ. Յովսէփ Ոսպիկեանի։

★ Ներգաղթի հանգանակութեան Ֆրանսայի Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Ա.— Իսի լէ Մուլինոյի, Քլամարի, Մէօտոնի եւ Շրջակայից հանգանակիչ Յանձնախումբէն՝ 200.000 ֆրանքի գումար մը իբր երրորդ մասնավճար, որով սոյն շրջանին մէջ հանգանակուած գումարը կը բարձրանայ 900.000 ֆրանքի։ Նուիրահաւաքութիւնը կը շարունակուի։ Բ.— Էսկիշէհիրցիներու հայրենակցական միութենէն 101.500 ֆր. իբրեւ առաջին մասնակցութիւն։— Գ.— Համախարբերդցիական Միութեան Կեդր. Վարչութենէն ի Լիոն 100.000 ֆրանք, Պանք Մոլկենի միջոցաւ, իբրեւ առաջին մասնակցութիւն։ Դ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութենէն 50.000 ֆրանք, իբրեւ առաջին մասնակցութիւն։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պաշտօնաթերթի Յունուար 24ի թիւը կը պարունակէ օրինագիծ մը օտարականներու իրաւական վիճակի մասին, ներկայացուած՝ խումբ մը համայնավար երեսփոխաններու եւ երեսփոխանուհիներու կողմէ, Սահմանադիր Ժողովի 1946 Յուլիս 25ի նիստին մէջ։ Օրինագիծը, որ յանձնուած է ներքին գործերու յանձնախումբին, կը բաղկանայ 38 յօդուածներէ եւ կը նախատեսէ զանազան միջոցներ օտարականներու իրաւական կացութեան, տեղաւորման, հպատակութեան, արտաքսումի եւն. մասին։ Երեւի պիտի քննուի Ազգ. Ժողովի ներկայ նստաշրջանին մէջ։

Անգլեւխորհրդային դաշնագիրը կը պահէ իր ուժը

ՍԹԱԼԻՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ՊԵՎԻՆԻ

Ուրբաթ օր Լոնտոնի եւ Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Սթալինի միջեւ փոխանակուած ծանուցագիրները, անգլեւխորհրդային դաշնագրի մասին։ Յունուար 18ին Մոսկուայի բրիտանական դեսպանը սպարապետ Սթալինի կը յանձնէր նամակ մը, որով Պ. Պեվին շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ մարէշալ Մոնթկոմըրիի եղած բարեկամական ընդունելութեան, կը գանգատէր այն դիտողութեան առթիւ թէ անգլեւխորհրդային զինակցութեան եւ յետպատերազմեան գործակցութեան դաշնագիրը «օդին մէջ կախուած» բան մը կը համարուի Լոնտոնի մէջ, ուր անոր տեղը անցած կը նկատեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը։ «Այս տեսակէտը անձնապէս ինծի վերագրուած է «Փրավտա»յի յունուար 15 թուակիրի մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը որ սխալ կը մեկնէ Դեկտեմբեր 22ի ձայնասփիւռ ճառիս մէկ նախադասութիւնը։ Ես այն ատեն ըսի ինչ որ ըսած են բոլոր գլխաւոր Դաշնակիցները, այսինքն թէ անոնք իրենց քաղաքականութիւնը կը հիմնեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վրայ։ Չեմ հասկնար թէ ինչ բան տեղի տուած է այս մեկնութեան եւ «Փրավտա»յի յօդուածէն կարմացայ մանաւանդ անոր համար որ մարէշալ Մոնթկոմըրիէն իմացայ թէ ձեր կարծիքը չէ այս։ Անշուշտ իմ ալ տեսակէտս այդ չէ»։

Յունուար 23ին Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը սպարապետ Սթալինի հետեւեալ պատասխանը կը յանձնէր Պ. Պեվինի.

— «Կը խոստովանիմ որ ձեր այն յայտարարութիւնը թէ Մեծն Բրիտանիա ոեւէ մէկուն կապուած չէ բացի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան դաշինքէն բխած պարտաւորութիւններէ, քիչ մը շփոթութիւն պատճառեց ինծի։ Ինծի կը թուի թէ այդպիսի յայտարարութիւն մը առանց համապատասխան բացատրութեան կրնայ շահագործուիլ անգլեւխորհրդային բարեկամութեան թշնամիներուն կողմէ։ Ինծի համար պարզ է թէ ինչ վերապահումներ ալ գտնուին անգլեւխորհրդային դաշնագրին մէջ, եւ առանց նկատի առնելու թէ այդ վերապահումները կը տկարացնեն դաշնագրին իմաստը յետպատերազմեան շրջանին մէջ, անգլեւխորհրդային դաշնագրին գոյութիւնը պարտաւորութիւններ կը դնէ մեր երկիրներուն վրայ։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ձեր նամակը եւ բրիտանական կառավարութեան յայտարարութիւնը լիովին կը բացատրեն խնդիրը եւ որեւէ թիւրիմացութիւն չեն ձգեր։ Այժմ բացորոշ է թէ դուք եւ ես միեւնոյն տեսակէտն ունինք անգլեւխորհրդային դաշնագրի մասին։ Գալով դաշնագրին երկարաձգման, որուն մասնաւորապէս կ'ակնարկէ բրիտանական կառավարութեան յայտարարութիւնը, պարտականութիւն կը համարեմ ըսել թէ այդ խնդիրը լրջօրէն քննելէ առաջ անհրաժեշտ է դաշնագրէն հանել այն վերապահումները որ կը տկարացնեն զայն»։

Ինչպէս կը յիշուի, Պեվին ամիսներ առաջ պատրաստակամութիւն յայտնած էր 50 տարուան բարձրացնելու դաշնագրին տեւողութիւնը որ 20 տարի է։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ անգլ. կառավարութիւնը այժմ պիտի քննէ Սթալինի թելադրութիւնները, բացատրութիւններ խնդրելով մատնանշուած վերապահումներու մասին։ Դաշնագրով երկու պետութիւնները պարտաւոր են փոխադարձաբար զինուորական օգնութիւն ընծայել Գերմանիոյ կամ ուրիշ ոեւէ նախկին թշնամի պետութեան նոր նախայարձակման դէմ, բայց այս յօդուածը իր ուժը պիտի պահէ ցորչափ ընդհանուր ապահովութեան դրութիւն մը չէ հաստատուած։ Այս վերապահումը չկայ 1944 Դեկտեմբերի ֆրանքեւխորհրդային դաշնագրին մէջ, հետեւաբար կը կարծուի թէ Սթալին կ'ուզէ որ ջնջուի անգլեւխորհրդային դաշինքէն։

★ Մոսկուայի գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, Սթալին յայտնած է Անգլիոյ սպարապետին թէ ժամանակը յարմար չէ սպաներ փոխանակելու Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ։ Իր կարծիքով, այդ փոխանակութիւնը եւ սպառազինութեանց պատշաճեցումը կրնայ պատերազմի պատրաստութիւն համարուիլ։ Անգլիացի սպաները այսուհետեւ ռուսերէն պիտի սորվին։

★ Արժանահաւատ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Սթալին կը պնդէ եռանդամ զինուորական դաշինք մը հաստատել Խ. Միութեան, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, ճիշդ այն պահուն երբ նոր բանակցութիւններ կը կատարուին անգլեւֆրանսական զինակցութեան մասին։ Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ 1944 Դեկտեմբերին, երբ զօր. տը Կոլ Մոսկուա գնաց ստորագրելու համար ֆրանքեւխորհրդային քսանամեայ զինակցութիւնը, Սթալին թելադրեց եռանդամ զինակցութեան վերածել զայն, մէջն առնելով Անգլիան, բայց զօրավարը մերժեց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

Բ.

Շանթ այս պայքարները կուտայ եւ լաւ կուտայ: Իրականութիւնը կը վերարտադրէ կենդանի գիծերով, բայց առանց խճողումի: Մնաք բարովի իրիկուան՝ ուխտ ընտանիքներու եւ անոնց անդամներուն, անոնց ապրելու եւ տրամաբանելու եղանակին պատկերն է, արագ, աշխոյժ, թեթեւ եւ իրական, զուարթութեամբ, գրեթէ երգիծանքով: Դասընկերները նոյն գիծերը կը բերէ, այր կամ կին, երիտասարդ կամ աղջիկ իր տիպարներով: Հոգիները Ծարաւի... 50 տարի ետքը գրուած կամ լոյս տեսած, նոյնքան երիտասարդ տրամադրութեամբ լեցուած է, որքան Դասընկերները, 1894ին գրուած:

Այս իրականութիւնը սակայն տրուած է առանց բրտութեան, առանց արտակարգ բարդութիւններու: Արուեստագէտի շունչով օծուն է ան եւ անոր ձեռքով ողորկուած: Հոգեբան է Շանթ եւ գիտէ մարդիկը ու անոնց խօսքերը տալ իրական չափերով: Այնքան մը՝ որ ոչ չոր իրականութեան մը հպատակ գործիքն ըլլան մարդիկը կամ ճակատագրի մը ծառաները, ոչ ալ անոնց կեանքը կոպիտ արձագանգն ըլլայ այդ նոյն իրականութեան: Ըլլա՛յ ճակատագիրը, բայց ըլլան նաեւ մարդիկը, որոնք իրենց կարծիքն ու կամքը ունենան — իրականութեա՞ն թէ պատրանք, բայց այդպէս թողին առնուազն: Ու ըլլայ այնպէս, որ խօսքը արձագանգն ըլլայ հոգիին. ցուցանիշը գաղափարի մը, փակ գործն ու շարժումը ներքին մղումի մը, գիտակցական, բացատրելի: Այսինքն՝ միսին ու ոսկորին մէջ քիչ մը զգացում դրուի եւ քիչ մը հոգի. ինչպէս հոգիին մէջ քիչ մը մարմին կայ եւ քիչ մը կարծր հող, կեանք:

Այս տեսակէտէն, չափազանց յատկանշական է Շանթի սէրը, հետաքրքրական՝ հոգեկան վիճակները, զորս կը ստեղծէ ստորճանարար, վարպետութեամբ, վրձինի թեթեւ հպումներով. ճիշդ խօսքերով, կեանքով ու շարժումով, մեծ կամ փոքր: Անոր սէրերը կեանքին մասը կը կազմեն, ոչ ամբողջութիւնը: Կը տագնապեցնեն, բայց չեն տառապեցներ. կը յուզեն, բայց չեն այրեր. կը լացնեն, բայց կսկիծ չեն տար, ոճիրի չեն տանիր, ոչ ալ ինքնասպանութեան: Եղերերգակ չէ Շանթ, ոչ ալ յոռետես: Ժամանցի պէս բան մըն է սէրը Շանթի գործին մէջ, հոգիներու խաղ, ինչպէս ինք պիտի ըսէր, ինչպէս երազը, ինչպէս գաղափարականը: Հաճելի, համով, մարդկային, այնքան որ մեր սիրտերուն մէջ ու կեանքին մէջ՝ հեռաւոր արձագանգներ կ'արթնցնէ, քաղցր յիշողութիւններ ստեղծելով: Ու հետաքրքրական պարագայ. Շանթի սէրը, անոր գծած այդ զգացումը՝ կեանքին բխում մըն է. իրական, առանց վիպային ըլլալու. այսինքն՝ երազին ու իրականութեան խառնուրդը, ինչպէս որ է կեանքը: Պարկեշտ է այդ զգացումը, զուսպ, հոգեկան բուրմունք. այնքան կիրթ՝ որ համբոյրի ձայնն իսկ չէք առներ, բայց կը զգաք քաղցրութիւնը: Ձեռքի սեղմում մը, ողջագուրում մը, խանդաղատանք մը, նայուածք մը, լուռ տառապանք մը եւ այսքան. ոչ աւելի: Բայց նոյնքան հզօր ու հաճելի, որքան մեծ սէրերն են: Փոթորիկներէն չախորժիր Շանթ եւ հոգեկան փոթորիկներն իսկ կը գծէ հալած գոյներով: Գիտէ արուեստը տալու փոթորիկը, առանց որոտումներու: Այվազովսքին չէ՞ տուած Սեւ ծովը գոյներու խաղով: Շանթ Սեւ ծովու եզերքներու կեանքը կուտայ, իբր հոգեբան նկարիչ, շարժուն ու կենդանի բառերով, բայց առանց անոր շղթայազերծ ալեկոծութիւններուն:

Յետոյ, յուզումին հետ խառն վիշտը ու վիշտին հետ խառն ծիծաղը, ըսել կ'ուզեմ հիւմըրը, սրամտութիւնը որ կը պակսի գրեթէ արեւմտահայ գրողներու մօտ, թէեւ մեծագոյն ծիծաղողները արեւմտահայ գրականութենէն եկած ըլլան, Պարոնեանէն մինչեւ Օտեան, Արփիարեանէն անցնելով:

Թանկագին է այս գիծը, որ իր գործը կը դարձնէ բացառիկ, աղ կը դնէ անոր մէջ: Խօսքը ծիծաղի մասին չէ, ո՛չ իսկ երգիծանքի: Շանթ երգիծաբան չէ, զոր փորձած է ըլլալ Մնաք բարովի իրիկուան մէջ, բայց պատահական էջերով միայն: Խօսքը այն զուարթախոհութեան մասին է, որ ատեն ատեն կը ծաղկի ու կը կենդանացնէ իր խօսակցութիւնը, ինչպէս իր գծած դէմքերը կը դարձնէ ողջ ու հաճելի: Իր սրահներուն մէջ մարդիկ չեն յօրանջեր, իր սեղաններուն շուրջ չեն ձանձրանար, չեն մրափեր: Կը խօսին, կը վիճին, կը զուարճանան, կը մտածեն, կը ճառեն ալ ու սրամտութեան փայլակներ կ'արձակեն: Շարժումի եւ գործի մէջ, խօսքի ու վէճի մէջ ալ, որոնք Շանթի վէպը կը կազմեն, հաճելի մթնոլորտով մը: Զանի ան գոյներու խտացում, կեդրոնացում՝ դէմք մը մէկ անգամէն գծելու եւ տպաւորիչ դարձնելու համար: Կեանքի ընթացքին, գործողութեան զարգացման փուլերուն կը գծուին անոնք, այս դէմքերը մաս առ մաս, ինչպէս կեանքն է:

Հաճելի գրող մըն է Շանթ, որ պատմել գիտէ ու խօսիլ: Պոլսեցի մըն է, որուն վրայ աւելցած է տաքութիւնը Կովկասցիի, ընկերական ու գաղափարական: Զափի խորունկ զգացումով մը, որ կուգայ անշուշտ Պոլսէն, կուգայ Եւրոպայէն: Յետոյ, կարծէք երկար է մի՛շտ ուսուցիչը, մանկավարժը՝ որ գիտէ թէ ինչպէս պիտի տայ կեանքը, ինչ չափով դէպք ու դէմք: Գիտէ թէ ինչ ստանանով գոյն, վիշտ ու թախիծ, արցունք ու ծիծաղ պիտի դնէ, սէր պիտի դնէ, մանաւանդ, ջերմ ու շռայլ զգացումի մէջ առնուած, հեռու սեւէն ու անոր բիրտ յարձակումներէն: Ան գիտէ մէկէն միւսը անցնիլ, ինչպէս իր դասերու ընթացքին, երբ զուարթ ու սրամիտ կը դառնայ մէկէն, ծիծաղի մէջ նետելով իր ունկնդիրները եւ յետոյ լրջութեան կը վերադառնայ, մինչեւ որ յոգնին: Գիտէ անցումի արուեստը:

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԽՄԲ. — Արտատպած ենք միայն մէկ մասը:

«Դաշտնիկը»...

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք, Հալէպի մեր պաշտօնակիցը, «Արեւելք», հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, սեփական դաշտ մը ապահովելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.-ի: Այս առթիւ խմբագրական մը, «ԴԱՇՏՆԻԿԸ» (5 Յունուար).—

Եօթնեւորդ օրն է «Արեւելք»ի կոչին, եւ արդէն տասնեակ հազարաւոր ս. ոսկիներ կը հոսին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անունը՝ ի նպաստ Դաշտի Ֆոնտին: Անհուն է մեր տղոց հրճուանքը, ինչպէս անհուն է ժողովուրդին խանդավառութիւնը: Շատեր կը զարմանան, «պատճառներ» կը փնտռեն բացատրելու համար այս յաջողութեան «գաղտնիքը»:

Պատճառ, բացատրութիւն, գաղտնիք — հարկ կա՞յ սակայն միտք յոգնեցնելու: Զի՞ բաւեր նայիլ մեր տղոց պայծառ աչքերուն մէջ, դիտել անոնց բիւրեղի պէս վճիտ հոգին, միտք բերել այն զոհողութիւնները եւ զրկանքները՝ որոնց շնորհիւ միայն կը պահուէր, քանի տարիէ ի վեր, թիթեղեայ ցանկապատով վարձու դաշտը: Կո՞յր է արդեօք մեր ժողովուրդը, չտեսնելու համար թափուած քրտինքը, ապերա՞խտ այնքան՝ չվարձատրելու համար իր պատիւը միշտ եւ ամէն տեղ բարձր պահող երիտասարդական այս սքանչելի կազմակերպութիւնը — Հ. Մ. Ը. Մ.-ը:

Պիտի ունենաք ձեր դաշտը:

Վարձու դաշտին տեղ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ դաշտ, թիթեղեայ ցանկապատին տեղ՝ սրբատաշ ՔԱՐԵՐՈՎ բարձր պարիսպներ, որոնց ետեւ՝ ձեր մարզավայրը, աւազանը, ակումբը: Պիտի ունենաք այս բոլորը, ձեր կարծածէն շատ աւելի արագ, ձեր երեւակայածէն շատ աւելի շքեղ: Պիտի ունենաք՝ որովհետեւ տուողը ձեր հոգածու մայրն է, հայ ժողովուրդը, որուն դուք ՀԱՐԱԶԱՏ էք, մէկ հատիկը, աչքին լոյսը: Դուք շողշողուն նշանաբաններ չունիք ձեր դրօշին վրայ, «հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամներ» չունիք ձեր շարքերուն մէջ, ընկեր Հլուներու, Խայրալլաններու, Ֆարճալլաններու ձայնին չէ որ տուած էք ձեր ականջը: Դուք ունիք պարզ անուն մը, մագաղաթի պէս հին, նշխարի պէս սուրբ ու արդար էութիւն մը, հալածուած, տառապած, արիւնած բայց չմեռած իսկութիւն մը — դուք ունիք, միայն, ձեր ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ: Դուք Հայ էք, ձեր ոգին հայ է, ձեր արիւնը հայ է...

Ահա ձեր յաղթանակին գաղտնիքը:

Եւ ո՞վ է որ ձեզի կուտայ այս դաշտը: Հայ մեծահարուստ միայն, ունեւո՞րը: Գիտցէք, թէ տուողը առաւելաբար աշխատաւոր ու չարքաշ հայ ժողովուրդն է, կայարանի համեստ գործաւորը, գլխահակ պաշտօնեան, Նոր Գիւղի կիսաքաղց բանուորը, հիւսուածեղէնի ուժասպառ բանուորուհին, մեքենագործի աշկերտը, կօշկակարի օգնականը, հայ ուսուցիչը, հայ աշակերտը, հայ աղջիկը, հայ մայրը, տուողն է ինքը, հայ ժողովուրդը: Գիտցէք, ճանչցէք եւ սիրեցէք այս ժողովուրդը: Արժանի եղէք անոր վսեմ հոգիին, տըրտում այլ շքեղ ճակատագրին:

Դիւրին չէ անշուշտ ձեռք բերել ուզուած հողը, ուզուած վայրին մէջ եւ ուզուած ժամանակին: Անհրաժեշտ են մեծ գումարներ, տասը անգամ տասնեակ հազարներ, բայց... պիտի ունենաք ձեր ուզածը: Ձեր դաշտը միայն Հալէպին չի պատկանիր, եւ անոր շինութեան միայն Հալէպը չէ որ պիտի մասնակցի: Պիտի տայ ձեզի Պէյրութը, Դամասկոսը, Գամըշլին, Քէսապը, Լաթաքիան, Հոմսը, Զահլէն, Տէրպէսիէն, Հասիչէն, Արաբ Բունարը, Ալէպը: Պիտի տայ ամբողջ Սուրիան եւ Լիբանանը: Պիտի տայ Պաղեստինը՝ Երուսաղէմէն Հայֆա-Եաֆա եւ Ամման, պիտի տայ Եգիպտոսը, Իրաքը, Ամերիկան, Ֆրանսան, պիտի տայ նոյնիսկ սովահար Յունաստանը:

Ուր որ կայ հայ ժողովուրդը իր լայն ու խորունկ հոգիով՝ պիտի մտածէ ձեր մեծ ձեռնարկին ու պիտի օժանդակէ անոր: Որովհետեւ այն ոգին, որ կը սաւառնէր կորուսեալ ձեր դաշտին վրայ եւ պիտի սաւառնի նոր դաշտին վերեւ, ոգի մըն է, վառ կիրք խանդավառութեան հրաշալի շունչ մը, որ բովանդակ հայութիւնը կ'եղբայրացնէ Հալէպէն մինչեւ Պէյրութ եւ Գահիրէէն մինչեւ Պոլս -

թիւն: Ձեր ոգին, Հայու ոգին — փառք աննահանջ իր թռիչքին:

Ահա թէ ինչու յուզիչ մրցակցութիւն մը կայ բազմութիւններուն մէջ, տունէ տուն, խանութէ խանութ եւ թաղէ թաղ՝ թէ ով աւելի՛ շատ պիտի տայ ձեր դաշտին, ով աւելի՛ շուտ պիտի հասնի նախատեսուած գումարին: Հրճուեցէք ի տես ձեռք բերուած արդիւնքին, բայց մի զարմանաք, մի շփոթիք եւ մի հարցնէք՝ թէ Հայ ժողովուրդը ինչո՞ւ այսպէս եռանդագին փարած է հողի պատառի մը: Նոյն այդ ժողովուրդը չէ՞ր որ տաճարներու, պալատներու եւ պարիսպներու հսկայական ցուցահանդէսի մը վերածեց դաժան Հայկական բարձրաւանդակը, որ այսօր կը պղծուի Բորենիին պիղծ դունչէն: Նոյն հայրենիքի ոգին է, նոյն հայրենիքի ժողովուրդը՝ որ կը զոհէ, որ կ'աշխատի, որ կը շինէ: Որ գոհացում կուտայ՝ կառուցանելու իր անյագուրդ տենչանքին: Երբ հայ ժողովուրդը վճռէ շինել՝ կը շինէ անպայման:

Իսկ դուք, շարունակեցէք տքնիլ ու քրտնիլ ձեր դաշտին համար, պատիւ այդ հայրենիքին, ու Մեծ Հայրենիքին երազը թող ձեզի տայ կորով, յարատեւութիւն եւ յաղթանակ...

Խարայէլ Էմմի (Թեվէքէլեան)

Այսպէս կը կոչէին զինք շատ կանուխէն: Շապին Գարահիսարէն գաղթած էր եւ հաստատուած Սու Շէհիրի Անդրէաս գիւղը: Պատանի հասակէն որբ, մօրը տաք ձեռքին տակ մեծցաւ: Մեր տունը եւ սեղանը բաց էին միշտ իրեն համար: Բնականէն ուշիմ, կօշկակարութեամբ սկսաւ իր հացը շահիլ: Իր վարպետը ճանչցուց իրեն Հայուն ցաւերը եւ իր որբ ըլլալուն պատճառը:

Պատանի Թեվէքէլեան վրէժով լեցուեցաւ: Իր առաջին փորձը եղաւ մէջտեղէն վերցնել գիւղին պատուհասը, Սէիտ չաւուշը, (1907ին), անոր դժոխային մէկ ծրագիրը վիժեցնելու համար: Այդ ծրագրին տեղեկացած էր խորամանկութեամբ եւ շատ մեծ զգուշութիւններով: Նոյն բախտին պիտի արժանացնէր խումբ մը ուրիշ հրէշներ, եթէ նոյն իրիկուան իսկ անոնք դանակով սպաննած չըլլային իրար, գիշերային խնջոյքի մը միջոցին կռուելով:

Այս դէպքերը ծանրացուցած էին մթնոլորտը, ստիպելով զինք անցնիլ Ռումանիա: Մայրը գոհ էր իր զաւկին արդար վաստակով. իսկ եղբայրը արդէն Արմաշի դպրեվանքը կ'ուսանէր: Այս ուսանողն էր որ վերջը եղաւ Գեղամ վարդապետ, Բզլի առաջնորդ, եւ նահատակուեցաւ 1915ին:

Թեվէքէլեանին հանդիպեցայ Թիֆլիս, կամաւորական շարժման օրերուն, երբ ես Ամերիկայէն, ինքն ալ Ռումանիայէն փութացեր էինք ճակատ, մեր հայրենիքի թշնամիին դէմ կռուելու: Մտանք Անդրանիկի բանակին մէջ եւ մեկնեցանք Պիթլիս: Հոն կռիւները հետզհետէ տաքցած էին. Անդրանիկ շարունակ յարձակման հրաման կ'արձակէր: Վերջին օրերուն մեր յիսնեակը պահակ է Պիթլիսի դուռներուն մօտ. Թեվէքէլեան հիւանդ, հայ մամիկի մը խնամքին յանձնած էինք: Բայց հանգիստ կեցող մարդ չէր, վերադարձեր էր մեր քով, եւ լրջութեամբ կը ստէր, Անդրանիկ իր հրամանը ետ առած ըլլալը կրկնելով: Կը կատակէր ուրախ, յաղթանակ նախատեսնելով.— Տղա՛ք, որ Պիթլիս մտնենք, ձեզի գաթա պիտի կերցնեմ, ձեր ուզածին չափ»: Պահեց իր խոստումը: Հայ մայրիկի մը հետ առատ գաթա պատրաստեց երբ Պիթլիս մտանք եւ բոլորիս կերցուց կուշտ ու կուռ:

Ռուսական բանակին Պիթլիսէն քաշուելէ վերջ, Թիֆլիս բոլորը խորհուրդ կուտային որ վերադառնանք Ամերիկա: Մենք կ'ընդդիմանայինք, ուզելով միշտ մօտ ըլլալ հայրենիքին: Վճիռը տուաւ զօրավարը ինք եւ մեզ ղրկեց Կ. Խաչի սպասարկութեան, անոնք ալ իբրեւ խոհարար Կարին ղրկեցին բանակին հետ:

Երբ ցարական բանակը վերջնապէս քայքայուած քաշուեցաւ ճակատէն, Մուրատը եկաւ Երզնկա, հաւաքեց մեզ բոլորս, ինչ որ մնացած էր հայկական կամաւորական գունդերու բեկորներէն, որպէսզի կարենայ քիչ մը եւս պահել ճակատը: Դէպի հիւսիս ղրկուած խումբին մէջ էր դարձեալ Թեվէքէլեան: Դէպքերը իրարու կը յաջորդէին արագընթաց: Բոլոր ողջ մնացողներս նորէն սահմանէն անդին էինք:

Այս անգամ ալ մեր Խարայէլ Էմմին չկրցանք զատել հայկական հողէն: Էջմիածնի, Օշականի, Աշտարակի շուրջ, Փաշապարանի կռիւներուն, Դրոի հրամանատարութեան տակ, Սասունցի ձիաւորներու խումբերուն հետ: Աւելորդ է նկարագրել այս մահու եւ կենաց պայքարը թշնամի գերազանց ուժերու դէմ:

Էմմին միշտ կատակախօս, մնաց ամէնէն դժուարին օրերուն եւ երբ լսեց որ Թուրքն ալ ստորագրած է Հայաստանի անկախութեան դաշնագիրը, քմծիծաղով մը ըսաւ.

— Ի՞նչ կրնար ընել. կախուելիք Հայ չմնաց...

Այսպէս էր մեր Թեվէքէլեանը. հոն էր ուր կռիւ կար, հոն էր դարձեալ երբ ծիծաղը ու կատակը կը խառնուէին մեր հառաչանքին:

Դեռ վերջերս էր որ մեռաւ Փարիզի մէջ:

Վ. ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱՀԱՒԱՔ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐՈՒՍ

Երկու տարի է՝ հանրութեան հրամցուած է Սասունցիները, եւ բազմաթիւ գնահատանք ու քննադատութիւն իրարու յաջորդեցին, հրապարակով թէ առանձնապէս։

Եթէ ամէն մէկու բամբին կէտ առ կէտ պատասխանեմ՝ հարկ կ'ըլլայ գիրք մը գրել։

Մէկն ըսաւ՝ Սասունցիները մեծարժէք գործ է, միւսն ըսաւ՝ անարժէք է։ Մէկն ըսաւ՝ հրաշալիք մըն է, ուրիշ մը՝ աքանչելի է։ Ոմանք ըսին՝ մեր Ազգային Աւետարանն է, ուրիշ մը թէ՝ խանութպանի գործ է։ Մէկն ըսաւ՝ անոր մասին կարծիք յայտնել սրբապղծութիւն է, ուրիշներ թէ՝ կոթողական անմահ գործ է։ Մէկն ըսաւ՝ գիտական արժէք չունի, ուրիշներ ըսին՝ Ակադեմական աշխատանք է։ Մէկն ըսաւ՝ վիպական հիւսուածքէ զուրկ է, ուրիշներ թէ՝ գիշերներ լուսցուցինք՝ վէպի պէս մէկ շունչով լափեցինք գրուածքը։ Մէկն ալ թէ՝ կը նախանձիմ որ ես չեմ անոր հեղինակը։ Մէկն ըսաւ՝ բանաստեղծական կառուցուածք չունի, միւսը՝ ամէնէն հեղինակաւորը՝ զայն բաղդատեց Ֆիրդուսիի Շահնամէին հետ։

Համաձայնեցէ՛ք, բարեկամնե՛ր, համաձայնեցէ՛ք։ Ձեզմէ ո՞ր մէկուն բամբն է Սասունցիները։ Աշխարհիս ամէնէն զմայլելի Դիւցազնավէպն ունինք։ Գիտնանք գնահատել զայն։

Բիծ եթէ փնտռենք՝ Արե՛ւն ալ բիծ ունի։

ՋԻԹՈՒՆԻ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Անցեալ Շբ. իրիկուն (18 Յունուար) «Յոյս» կրկնուեցաւ Ենայի սրահին մէջ նոյն յաջողութեամբ։

Այս յաջողութեան առաջին պատճառն այն է որ երիտասարդ ուժեր են բոլոր դերակատարները։ Համարձակութեան եւ մամուլին կ'իյնայ քաջալերել նման ճիգերը։ Սակաւաթիւ չեն նոր սերունդին մէջ անոնք որ կը հետաքրքրուին հայկական մշակոյթով, ուրեմն կրկնակի գովելի է ձեռնարկը։

Ըսենք անմիջապէս որ մեծ հաճոյքով լսեցինք այդ իրիկունը հայկական երգը եւ բանաստեղծութիւնը նոր բերաններու մէջ։

Արտասանութեան համար առաջին տեղը կը բռնէր օր. Խաչեան, յայտնութիւն մը եղաւ. բայց ինչո՞ւ միայն Ֆրանսերէն կ'արտասանէ։ Շատ լաւ առոգանութիւն ունի պ. Ռուբէն Տէր Աւանեան։ Արտասանեցին նաեւ օր. Քօճամանեան, օր. Մաթէոսեան եւ օր. Պաղիկեան։ Երգով իրենց մասնակցութիւնը բերին օր. Ատոմեան եւ օր. Աճէմեան որոնք արդէն ծանօթ են, ինչպէս եւ պ. Սեդէֆճեան եւ պ. Մարտինեան։ Օր. Առաքելեան դաշնակի վրայ նուագեց Նազպարը եւ ուրիշ երկու կտորներ։ Օր. Տիւյմէճեան բացակայ ըլլալով, Ֆրանսուհի մը փոխարինեց պարով, ինչ որ անհրաժեշտ չէր։

Կը սպասենք յաջորդ երեկոյթներուն՝ վստահ որ միշտ աւելի խնամքով եւ աւելի փորձառութեամբ պիտի կազմակերպուին անոնք։ Մասնաւոր շնորհաւորութիւններ պ. Ռ. Տէր Աւանեանի որ եթէ չեմ սխալիր այս անգամ առանձին աշխատեցաւ այս երեկոյթի պատրաստութեան համար։

Ներկայ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆ, («Յառաջ») — Թատերական գեղեցիկ ներկայացում մը կը սպասուէր Վիէնի գաղութի կողմէ։ Եւ ահա, Պր. Կարապետ Խաչի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ այդ շատ սպասուած ներկայացումը տեղի ունեցաւ — կիրակի, 19 Յունուարին, առանց մեծածախս եւ շռնդալից ազդերու։

Ներկայացուեցաւ Շիրվանզադէի «Չար Ոգին»։ Քաղաքիս Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը, ուր տեղի ունեցաւ ներկայացումը, թերեւս այս վերջին տարիներուն այդքան բազմութիւն տեսած չէր։— Իրապէս ասեղ ձգելու տեղ չկար։ Դերակատարները՝ ամէնքն ալ սկսողներ Տէսինէն, ջանք չէին խնայած լաւագոյն կերպով բեմադրելու Շիրվանզադէի այդ ընտանեկան յուզիչ դրաման։

Գիժ Դանիէլը (Գ. Տէր Պօղոսեան)։ Ոսկանը՝ (Ն. Պօտուրեան), Սօնան՝ (Տիկին Մ. Կարապետեան), Զաւահիրը՝ (Օր. Վ. Խորէնեան) եւ Շուշանը՝ (Տիկին Ա. Պօյաճեան) չէին կրնար աւելի յաջող կերպով ապրիլ բեմին վրայ։ Գովելի եւ քաջալերելի էին բոլոր դերակատարները՝ մեծ թէ փոքր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մցումները.— Յունուարի ընթացքին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը ունեցան շատ կարեւոր մրցումներ, եւ գրեթէ միշտ լաւագոյն արդիւնքներով պսակուած։ Յունուար 12ի առաւօտուն, կրտսերներու խումբը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սեփական դաշտին վրայ մրցեցաւ Oullinsի (C. A.S.C.O.L.) համապատասխան խումբին դէմ։ Մեր կարգապահ եւ մարզական ոգիով դաստիարակուած տղաքը արժանաւոր յաղթանակով մը, 3—1 դուրս ելան դաշտէն։

Իսկ կէս օրէն վերջ, նմանապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, տեղի ունեցաւ ախոյենական կարեւոր մրցումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին ընդդէմ Հայ Մարզ. Միութեան (U. S. A.) առաջին եւ զօրացած խումբին։

Խաղը կանոնաւոր անցաւ, առանց անախորժ միջադէպի։ Թէեւ դատաւորը (սպանիացի) աւելի հաճոյակատարութիւն ցոյց կուտար Հ. Մ. Մ.ի Միայն թէ մրցումի արդիւնքը եղաւ 1—1, ինչ որ շատ հաճելի չանցաւ կարգ մը մարդոց — եւ կարծես թէ սգաւոր հեռացան դաշտէն, յետոյ իրենց սեւ մաղձը յանձնելու համար սպիտակ թուղթին եւ ապա հիւրընկալ թերթին որ հրապարակաց բերան է դարձեր, ուր՝ նախատինքի եւ բանասարկութեան.— Կ'արժէ հոս արձանագրել որ Հայ Մարզ. Միութիւնը իր լաւագոյն խաղացողներէ կազմուած Ա. խումբը միշտ ալ գովելի եռանդով հանած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի դէմ։ «Հ. Մ. Մ.ի հայկական խումբը կազմուած է զուտ Հայերէ..» կ'ըսեն. հապա ի՞նչ գործ ունին իրենց խումբերուն մէջ Ֆրանսացիները, Լեհերը եւ Ալժերիացիները..

★ Յունուար 19ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը մրցեցաւ Հ. Մ. Մ.ի Բ. խումբին դէմ եւ 5—1 պարտուեցաւ, թերեւս անտեղի սպառնալիքներու տակ։ — Թղթակից 1947

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Յունուար 16ին, Եշ. իրիկուն տեղի ունեցաւ բանախօսութիւն մը կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին կողմէ։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Գ. Իփէքեան երկու ժամ խօսեցաւ, նիւթ ունենալով «Հ. Յ. Դ. դերը արտասահմանի մէջ»։ Բազմաթիւ անհերքելի ապացոյցներով փաստեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէն գնով կը ջանայ վառ պահել հայրենասիրութեան ոգին նոր սերունդին մէջ։ Ան լման 26 տարի պայքարած է արտասահմանի մէջ, փրկելու համար մեր ազատատենչ ժողովուրդը ապազգայնացումէ։ Եւ, իբրեւ լուսատու ջահը մեր ցեղին, անփոփոխ կը պահէ իր ուղին Հայկ. Դատի նաեւ մշակոյթին հանդէպ։ «Յառաջ»ի սիւնակները պիտի լեցուէին, եթէ գրի առնէի այդ տարրական ճշմարտութիւնները։

Այս առթիւ կարգ մը հարցումներ ուղղուեցան ընկեր բանախօսին, որ պատասխանեց մի առ մի, գոհացնելով բոլորը։

Յաջորդ օրը, Ուրբաթ, Շրջ. կոմիտէն թէյասեղան մը սարքած էր Ահարոնեան Ակումբին մէջ, ի պատիւ ընկեր Իփէքեանի։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Օրուան սեղանապետը, ընկեր Գ. Քիրէճեան կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ ազգային ընթացիկ գործերու մասին։ Գ. Լեւոն Տէր Սարգիսեանի քանի մը իմաստալից խօսքերը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին շատեր։ Մասնաւորապէս շնորհաւորելի են Տիկին Բերզիկեան եւ Զ. Գասեան որոնք իրենց անուշ ձայներով կը թնդացնէին սրահը։ Կ. Խաչի կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ Տիկին Կօշկակարեան, որուն ժրաջան աշխատութիւնը խիստ գնահատելի է։

Ապա խօսեցաւ ընկեր Իփէքեան, հրաւիրելով որ իւրաքանչիւր Դաշնակցական հետեւի մեր կուսակցութեան ծրագիր կանոնագրին։ Թելադրեց միշտ փարած մնալ մեր քաղաքական արդար դատին, կարգապահութեամբ ու համերաշխութեամբ մարմին տալու համար անոր։ Յարգելի ընկերը վերջացուց իր խօսքերը, Դաշնակցութիւնը ներկայացնելով իբրեւ աննկուն առաջնորդ մը որ ունի անսասան հաւատք եւ կամք։

Մարսէյլէն Տիկին Ե. Յակոբեան գեղեցիկ սամավար մը նուիրեց Ահարոնեան Ակումբին։ Շնորհակալութիւններ։

Թղթակից

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակշիռ փաստաթուղթեր

(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Մինչ այս մինչ այն կը հասնի Յունիս 22ը եւ կը սկսի գերմանեւռուս պատերազմը։

Գերման զէնքի սկզբնական յաջողութիւնները կը թեւաւորեն Թուրքիան։

Տակաւին պատերազմի երկրորդ ամիսը չբոլորած՝ Փափէն 1941 Օգոստոս 5 թուականով կը տեղեկագրէ իր նախարարին՝ Պերլին.

«Լաւատեղեակ անձ մը կը յայտնէ.— Նկատի առնելով Ռուսիոյ յաջողութիւնները Ռուսիոյ մէջ, Թուրք կառավարական շրջանակները սկսած են աւելի հետաքրքրուիլ ճակատագրովը իրենց այն ցեղակիցներու, որոնք կը գտնուին ռուսեւթուրք սահմանին այն կողմը, մանաւանդ ճակատագրովը ազրպէյճանեան Թաթարներու։

«Այս շրջանակները, ըստ երեւոյթին, տրամադիր են դառնալու 1918ին դէպքերուն եւ կը փափաքին Թուրքիոյ կցել այդ շրջանը, մանաւանդ Պաքուի թանգարժէք քարիւղավայրերը»։

Փափէնի «լաւատեղեակ անձ»ը — բացառութիւն չէր։

Գերման արտաքին գործոց նախարարի տեղապահը՝ Վէյցզէքըր՝ 1941 Օգոստոս 5 թուականով հետեւեալ յուշատոմսը կը ներկայացնէր իր նախարարին՝ Ռիպէնտրոփի.

«Այսօր Թուրք դեսպանը (Պերլինի) ինծի ներկայացուց իր դեսպանատան նոր խորհրդականը։ Այս վերջինը անմիջապէս խօսակցութիւն բացաւ Թուրք ծագումով այն սահմանամերձ ցեղերու մասին, որոնք կը բնակին խորհրդային հողերու վրայ։ Ան իմ ուշադրութիւնը հրաւիրեց Հակախորհրդային քարոզութեան հնարաւորութիւնը վրայ այդ թաթար ցեղերու միջոցով։ Ապա շատ բաց կերպով ան ըսաւ ինծի, որ հետագային կովկասեան ժողովուրդները կարելի պիտի ըլլար խմբել միջնորմ պետութեան մը մէջ, եւ աւելցուց, որ նաեւ Կասպից ծովէն դէպի արեւելք կրնար ստեղծուիլ թաթարական ուրիշ անկախ պետութիւն մըն ալ»։

Թուրք դիւանագէտին ակնարկը՝ Անդրկասպեան երկրին, ուր Խ. Միութեան նախաձեռնութեամբ հինգ մահմետական անկախ պետութիւններ ստեղծուած են,— Թուրքմենիստան, Ուզպեքիստան, Տաճիկիստան, Խըրխըզիստան, Քազաքիստան։

Ճիշդ նոյն օրերուն, 1941ի Օգոստոսին, ուղղակի ինք՝ Թուրք դեսպանը Պերլինի մէջ՝ Կերետէ՝ Ռուսիոյ պարտութեան պարագային իր բարեկամ Գերմաններէն կը պահանջէր Պաքուն, ամբողջ Խորհրդային Ազրպէյճանը ու նաեւ այն շրջանները, որոնք «Արեւելքէն սահմանակից են Թուրքիոյ, մինչեւ Կասպից ծով»։

Նոյն հարցերուն անդրադառնալով՝ Փափէն 1941 Օգոստոսին Էնկիւրիէն կը տեղեկագրէր իր կառավարութեան.

«Ինչ կը վերաբերի արեւելեան Թուրք ժողովուրդներուն, բացառութեամբ Ազրպէյճանի, Մերձ-Վոլկեան Թուրքերուն, Թաթարներուն, Թուրքմէններուն եւայլն, ապա արդի Թուրք կառավարական շրջանակներու ծրագիրները կը յանգին այդ ժողովուրդներու համախմբումին սեփական, արտաքնապէս անկախ, արեւելաթիւրք պետութեան մը մէջ. ուր քաղաքական եւ մշակութային «խորհրդական»ներու դերը վերապահուած պիտի ըլլայ սակայն արեւմտեան Թուրքերուն»։

Առատութեան եղջիւրէն կը յորդէին Թուրքիոյ աշխարհատենչ ծրագիրները ...

Թուրքիան... Պաքուի մէջ ...

Կովկասեան ազգերէն «միջնորմ» պետութիւն մը, Թուրք հովանիի տակ, Կովկասի մէջ...

Մահմետական ազգերէն այլ զօրաւոր պետութիւն մը՝ Կասպից ծովէն դէպի արեւելք..

Մահմետական այլ զօրաւոր պետութիւն մըն ալ դէպի հիւսիս, մինչեւ Վոլկայի միջին ափերը..

Եւ այս բոլորը միշտ եւ անխափանօրէն Թուրք «խորհրդական»ներու — քաղաքական եւ մշակութային — վերին ղեկավարութեանը տակ։

Ուրիշներու ախորժակը ուտելով կը բացուի, մինչ Թուրք վարիչներու ախորժակը առանց ուտելու իսկ բացուած էր արդէն։

Այսպէս, համաթուրանական հին ու ծանօթ երազները, գերման զէնքի յաջողութեանց զուգահեռ, վերստին յարութիւն կ'առնէին... «չէզոք» Թուրքիոյ մէջ։

Բայց շարունակենք։

Նշանակալից պարագայ մը։

Խօսելով Թուրքիոյ աշխարհատենչ ցանկութիւններու մասին դէպի կովկասեան Ազրպէյճան, Փափէն՝ Պերլին ուղղած իր 1941 Օգոստոս 5 տեղեկագրին կը կցէր հետեւեալ չափազանց ուշագրաւ տողերը.

«Սակայն Թուրքիոյ բաղձանքները երբեք չեն նոյնանար բուն իսկ արեւելեան Թաթարներու բաղձանքներուն հետ»։

Գերման դեսպանը, իր ունեցած գաղտնի տեղեկութիւնները հիմ առնելով — ստացուած, անշուշտ, Թաթար արժանահաւատ աղբիւրներէ, — կուգար հեղինակաւորապէս վկայելու, որ «արեւելեան Թաթար»ներն իսկ դէմ են Թուրքիոյ տիրակալութեան իրենց երկրին վրայ։

Զուր չէր Փափէնի այս յիշեցումը իր կառավարութեան։

(4)

(Շար.)

Նոր դահլիճին գործերը

Ռամատիէի դահլիճը չարաթ օր իր առաջին ժողովը գումարելով, որոշեց փոխ-նախարարութիւնները չհաստատել, խնայողութեան օրինակ տալու համար ժողովուրդին։ Վարչապետը նախապէս կը յուսար 12 փոխ-նախարարութիւններ հաստատել, բայց երկու օրուան մէջ վիճաբանութիւնները ելք մը չյանգեցան։ Իր ծրագիրն էր մէկզի դնել կուսակցական նկատումները եւ, օրինակ, ժողովրդական փոխ - նախարար մը նշանակել համայնավար նախարարին քով եւ փոխադարձաբար։ Կուսակցութիւնները չհամաձայնեցան եւ Պ. Ռամատիէ լաւագոյն սեպեց բոլորովին ջնջել փոխ - նախարարութիւնները։

Նոյն ժողովին մէջ կառավարութիւնը որոշեց խրախուսել զարնանացանը, 2000 ֆրանք պարգեւ տալով իւրաքանչիւր նոր ցանուած հեքթարի համար կամ նոյն արժէքով ձրի սերմնցու։ Ինչպէս կը յիշուի, աշնանացանը շատ ծանր կորուստներ կրեց, տարապայման ցուրտին հետեւանքով։ Միեւնոյն ատեն, բանակցութիւններ պիտի կատարուին ցորենաշատ երկիրներու հետ,— Մ. Նահանգներ, Քանատա եւ Արժանթին — ցորեն եւ ուրիշ արմտիքներ ճարելու համար։ Հողագործական նախարարը Ամերիկա պիտի երթայ։

Նոր դահլիճին մէջ պարենաւորման նախարարութիւն չկայ։ Որոշուեցաւ բաշխումի Տեսչութիւն մը հաստատել, բարձր պաշտօնատարի մը ղեկավարութեամբ, այս գործով զբաղելու համար։ Ընդհանուր քարտուղար մըն ալ պիտի վարէ Թղթատարի, Հեռագրի եւ Հեռաձայնի գործերը։

★ Վարչապետը իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ գնահատելով նախորդ դահլիճին ծրագիրը, յայտարարեց թէ գիներու բարձրացումը, որ կը շարունակուէր տարիներէ ի վեր, զսպողական հարուած մը ստացաւ։ «Ժողովուրդը պէտք է համոզուի գիներու անկումին անհրաժեշտութեան, թղթադրամներու յաւելման դէմ պայքարը անբաւական է այլեւս։ Թղթադրամները չեն որ գին կը բերեն, այլ գիներն են որ թղթադրամ կը բերեն։ Մենք պիտի վերաքննենք կարգ մը տարապայման գիներ, որոնք պէտք է անմիջապէս զեղչուին աւելի քան 5 առ հարիւր։ Պիտի փնտռենք չափազանցեալ մթերքները եւ խստօրէն պիտի պատժենք անոնք որ կը պահեն զայն։ Նոր միջոցներ կը մշակուին եւ պիտի գործադրուին ամենայն խստութեամբ։ Ան որ օրուան այս ժամուն չարաշահութիւն կ'ընէ Ֆրանսի ամ կումին վրայ, հանրային չարագործ մըն է։ Գիներու անկումի շարժումը յառաջ երթալով, սնանկութեան պիտի դատապարտէ անոնք որ հանրային շահուն դէմ կը գործեն»։

Եզրակացնելով, Պ. Ռամատիէ շեշտեց թէ կառավարութեան ճիգերուն յաջողութիւնը կախում ունի ամբողջ ժողովուրդին համերաշխութենէն եւ կարգապահութենէն։

★ Միս չկայ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։ Շոգենաւ մը հասած ըլլալով Ամերիկայէն, կարելի եղաւ 150 կրամ սառած միս բաժնել Փարիզցիներուն։

Գերմանիա մեծ գումարներ պահած է

Լոնտոնի թերթերը կը հրատարակեն միջազգային մարմնի մը տեղեկագիրը, որուն համաձայն Գերմանիա մեծ գումարներ պահած է արտասահմանի մէջ եւ կը խաբէ Դաշնակիցները։ Այս ծանրակշիռ յայտարարութեան հեղինակներուն մէջ կը գտնուին Լորտ Պրէպէյզըն, Լորտ Վէնսիթարթ, երկու աշխատաւորական երեսփոխաններ, Պ. Էռիօ, Դանիոյ նախորդ արտաքին նախարարը եւն.։ Տեղեկագիրը, որ կը բաղկանայ 10.000 բառերէ, վերլուծելով Գերմանիոյ քաղաքական կացութիւնը, կ'ամբաստանէ Գերմանիան թէ միլիոնաւոր սթերլին արժողութեամբ սեղանաւորական եւ ճարտարարուեստական գոյքեր պահած է չէզոք երկիրներու մէջ, այնտեղ արձանագրուած առեւտրական տուներու անունով։ Եւ դիտել կու տայ թէ այս դրամը պիտի բաւէր գնելու Գերմանիոյ արեւմտեան շրջանին ամբողջ ուտելիքը, յառաջիկայ երեք տարիներու համար։ Մինչդեռ հիմա կը պահուի, կիսովին սովահար գերման ժողովուրդէն, եւ Անգլիա ստիպուած է 125 միլիոն սթերլին ծախսել երեք տարուան մէջ, բացի իր գրաւած շրջանի պարենաւորման սովորական ծախքէն։

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս գումարներու արտասահման փոխադրութիւնը ծրագրուած էր հիթլէրական իշխանութեան անկումէն առաջ, երկու գաղտնի ժողովներու մէջ, որոնց առաջինը գումարուած է Սթրազպուրկ, 1944 Օգոստոս 10ին, երկրորդը Պաղէլ 1945 ապրիլին։ Իբրեւ արդիւնք, 100 միլիոն սթերլին պահուած է միայն Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, աւելի քան 60 միլիոն Շուէտի, նոյնքան ալ Զուիցերիոյ մէջ։

. ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց մօտ 50 առ հարիւր արժեզրկել իր դրամը։ Այս նոր արժեզրկումով 25 տոլարնոց չէքը, որ այժմ 22.750 լիրէթ կ'արժէ, պիտի արժէ մօտ 37.750։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիա»ն (յունուար 24) դիտել կու տայ թէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի թագաւորին միջեւ կնքուած բարեկամութեան դաշինքը կապ ունի «արեւելեան խմբակցութեան» ծրագրին հետ, որ կը ձգտի միացնել Միջին Արեւելքի երկիրները, ինչպէս եւ Իրանը եւ Աֆղանիստանը, ընդ հովանեաւ Թուրքիոյ։ Այսպէս պիտի վերակենդանանայ Մեծն Սուրիոյ ծրագիրը։ Խորհրդային յօդուածագիրը անգլիական աշխարհակալութեան վերագրելով այս մութ ծրագիրները, գործակցութեան կը հրաւիրէ արաբական երկիրները։ Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ թէ հարկ է պարպել օտար զինուորները։

ՁԻՒՆ - ՁՄԵՌԸ վերսկսաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Գայլեր ալ երեւցած են, իսկ ամէնէն զարմանալին, ձիւն եկած է Միջերկրականի արեւաշող եւ տաքուկ ափերուն վրայ։ Ձիւնը 18—20 սանթիմեթրի բարձրացած է Մարսէյլի մէջ, 15 սանթիմեթր Նիսի, Քանի, Ժուան լէ Փէնի, Մանթոնի մէջ։ Տակաւին երեք օր առաջ ծովու բաղնիքներ կը բանէին այդ ափերուն վրայ։ Քաղաքներուն մէջ ձիւնը հալելով տղմուտներ կազմած է։ Իէռի մէջ անգամ ձիւն եկած է, ինչ որ չէր տեսնուած մօտ հարիւր տարիէ ի վեր։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կը հերքէ այն զրոյցները թէ կառավարութիւնը որոշած է արգելքի տակ առնել դրամատուններու մէջ եղած թղթադրամները եւ ընթացիկ հաշիւները։— Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ 5000 ֆրանքնոցները պիտի վերնան։ Ոսկիի շահագէտները իրար անցած են։ Երբ Լէոն Պլում 5 առ հարիւր զեղչը հաստատեց, Նափոլէոնը 30 առ հարիւր ինկաւ, 5000էն (Յունուար 2) իջնելով 3450ի։ Մէկ տարի առաջ կ'արժէր 7000 ֆրանք։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ իրարու կը յաջորդեն։ Շաբաթ առտու Լոնտոնէն օդանաւ մը ճամբայ ելաւ 18 ուղեւորներով եւ հինգ օդաչուներով, Հարաւ. Ափրիկէ երթալու համար։ Հազիւ 70 մեթր բարձրացած, դէպի գետին հակելով ինկաւ ուրիշ օդանաւի մը վրայ։ Անմիջապէս պայթիւն մը տեղի ունեցաւ եւ քանի մը վայրկեան վերջը օդանաւը մոխիր դարձաւ, եւ 12 հոգի ողջ ողջ վառեցան, որոնց երկուքը երախաներ, հինգը մայրապետներ։ Զոհերուն մէջ է նաեւ օդանաւին տէրը։ Ուրիշ օդանաւ մը վառեցաւ Քոփէնհակի վրայ, 26 զոհերով, որոնց մէջ են շարժանկարի հռչակաւոր արուեստագէտուհին, Կրէյս Մուր եւ Շուէտի Կիւսթավ Իշխանը։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Նուրի Սայիտ փաշա Ժամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը պարզելով համայնավարներու ձերբակալութիւնը, կ'ըսէ թէ Առանցքի պետութիւնները պատերազմէն առաջ քարոզութեանց համար դրամ կը ճարէին առեւտրական ձեռնարկներու միջոցաւ, եւ հիմա նոյն բանը տեղի կ'ունենայ ուրիշ պետութեան մը կողմէ, Պաղեստինի ճամբով։ «Պաղեստինը Մօտաւոր Արեւելքի առաջին երկիրն է որ վարակուեցաւ համայնավարներով։ Համայնավարութիւնը կրկնապէս աւելցուց Սիոնական վտանգը, անապահով դարձնելով մեր դիրքը»։

ՎԱՄՊԻՐ ՄԸ մէջտեղ ելած է Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Ռիւէյլ-Մալմէզոնի մէջ։ Երեք աղջիկներ եւ կիներ յարձակում կրած են արդէն։ Հրէշը լիրկունը ուշ ատեն դուրս ելլելով, զոհերը գետին կը փռէ, եւ եթէ դիմադրեն, գլուխները քարին կը զարնէ, մինչեւ որ ուշաթափ ըլլան։ Սովորաբար պայուսակներն ալ կը թռցնէ։ Աղջիկները ստիպուած են ոստիկան խնդրել, սինէմա երթալու համար։

ԱՐԱԲԻՈՑ թագաւորին՝ Իպն Սէուտի այցելութեան առթիւ, արաբ-ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնը հացկերոյթ մը սարքած էր 500 հրաւիրեալներու համար։ Մորթած եւ խորոված էին 280 ոչխարներ, 2000 վառեակներ եւ ուղտի ձագ մը, կտրած էին 5000 հաւկիթ։ Սեղաններուն վրայ փռուած էր լեռնակուտակ բրինձ (փիլաւ)։ Դանակ եւ պատառաքաղ պակաս չէին սեղաններուն վրայ, բայց Արաբները շատերը մատներով կ'ուտէին։ Քանի մը Ամերիկացիներ ալ փորձեցին անոնց հետեւիլ։

ԹԷՀՐԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ մեծամասնութիւն շահած են վարչապետին կուսակիցները։ Ատրպատականի ընտրութիւնները չեն կատարուած տակաւին։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN 17 Rue Damesme - 13e
Travail exécuté par des ouvriers syndiqués

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, ընկերվարականներու սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ.։ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանէօ Քաչանի դասախօսական ժողովը այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը Պ. Խաչատուր Պալօեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆրանք, իր տիկնոջ ընկերուհի Նուարդի ապաքինման առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Կարնոյ Շխնոց գիւղացի Հաճի Ամոնց տունէն Աղապապեանի աղջիկը, Սիրանոյշ Փափազեան, այժմ Լիոնաբնակ, կը փնտռէ իր Ամերիկա գտնուող ազգականները։ Կը խնդրուի մանաւորաբար կարնեցիներէն տեղեկացնել rue Danton 17, Lyon, Տիկին Ս. Փափազեանի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ.

— (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար).—

Ապըլըրքեան Գրիգոր, առեւտրական, ծնած 1900ին Ռոտոսթօ, այժմ Փարիզ։ Պէրպէրեան Յարութիւն, բանուոր, ծնած 1908ին։ Կեսարիա, այժմ Իսի լէ Մուլինօ։ Գոյաճեան Յարութիւն, մեքենավար, ծնած 1914ին, Քէօթահեա, այժմ Մարսէյլ։ Պօզեան Աբրահամ, սրճարանի սպասեակ, ծնած 1906ին Բալու, այժմ Մարսէյլ։ Տէրտըրեան Պարգեւ, մշակ, ծնած 1906ին Խարբերդ, այժմ Վիթրէյ։ Ցակոբեան Սօֆի, ծնած 1920ին Քէսապ, այժմ Քլամառ։ Հայկազեան Մանուկ, դերձակ, ծնած 1904ին Մարաշ, այժմ Իսի։ Համբարձումեան Արտաշէս, առեւտրական ներկայացուցիչ, ծնած 1920ին, Ատափազար, այժմ Մարսէյլ։ Հիւսեան Հմայեակ, ինքնաշարժի վարիչ, ծնած 1920ին Երեւան, այժմ Մարսէյլ։ Գարակէօզեան Հայկ, սափրիչ, ծնած 1912ին, Զանգըրը, այժմ Սէնթ Էթիէն։ Գասապեան Արտաշ - Ստեփան, ելեկտրագէտ, ծնած 1884ին Պոլիս, այժմ Փարիզ։

(Շար.)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN DE FRANCE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 29 Janvier 1947 Չորեքշաբթի 29 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4916—Նոր շրջան թիւ 565 | Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳՐԻ 25ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻւ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՖՕՆՏ

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՉԸ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Այս տարուան Նոյեմբեր ամսուն կը լրանայ «Հայրենիք» Ամսագրի հրատարակութեան 25 տարին։

Իր շատ մը կողմերով անմխիթար մեր գաղութային կեանքին մէջ աւիշա, անկասկած, տոկափարար երեւոյթ մը եւ մշակութային փայլուն յաջողութիւն մըն է։ Այս հանգամանքը նկատի ունենալով, Ամերիկայի շրջանի մեր վերջին 53րդ Պատգամ. Ժողովը որոշեց տօնել Ամսագրի 25ամեակը՝ պարտք դնելով մեր վրայ գոյացնել այս առթիւ հիմնադրամ մը՝ ապահովելու համար ոչ միայն Ամսագրի կանոնաւոր հրատարակութիւնը եւ զարգացումը, այլեւ ձեռնարկելու գրական-մշակութային որոշ աշխատանքներու։

Սիրով ընդառաջ երթալով շրջանիս գերագոյն ժողովի կողմէ մեր վրայ դրուած պարտականութեան, Կ. Կոմիտէս կը ձեռնարկէ այս տարուան ընթացքին ստեղծելու «Հայրենիք» Ամսագրի 25ամեակի առթիւ Հայ Գրականութեան եւ Մամուլի Ֆօնտ մը։

Առաջադրուած ֆօնտը յաջողութեամբ գլուխ հանուելէ յետոյ, հետզհետէ պիտի հետապնդուին հետեւեալ նպատակները.

1.— Ինչպէս պատերազմէն առաջ, այսուհետեւ եւս Ամսագիրը պիտի հրատարակուի ամէն ամիս՝ բայց այս անգամ նոր ծաւալով եւ նոր բաժիններով։

2.— Ամսագրի մէջ լոյս տեսած արժէքաւոր գրութիւնները պիտի հրատարակուին առանձին գրքերով։

3.— Պիտի հրատարակուի Հայոց պատմութիւն մը՝ հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով։

4.— Պիտի հրատարակուի անգլերէն ամսագիր մը՝ նուիրուած հայ գրականութեան, մշակոյթին եւ Հայկ. Դատին։

5.— Պիտի հրատարակուին արժէքաւոր ձեռագիրներ, որոնք նիւթական միջոցներու պակասի պատճառով լոյս չեն տեսած։

6.— Հայաստանի գրականութիւնը արտասահմանի հայութեան ծանօթացնելու համար՝ Երկրի լաւագոյն գրողներէն նմոյշներ լոյս պիտի ընծայուին առանձին գրքերով։

7.— Շնորհալի եւ տաղանդաւոր գրողներու պիտի ըլլայ աւելի գոհացուցիչ վճարում՝ զանոնք մղելու համար աշխատելու եւ արտադրելու։

8.— Պիտի հաստատուին գրականութեան մրցանակներ։

Այս տողերէն արդէն կ'երեւայ, որ Հայ Գրականութիւնը եւ Մշակոյթը արտասահմանի մէջ կենդանի պահելու եւ զարգացնելու ճիգ մըն է որ պիտի փորձուի մեր կողմէ։

Իր աւելի քան կէս դարու գոյութեան ընթացքին, Դաշնակցութիւնը գործած է ոչ միայն քաղաքական ու յեղափոխական գետնի վրայ, այլեւ գրական-մշակութային մարզին մէջ։ Մեր յեղափոխական ամէնէն փայլուն գործիչները միաժամանակ եղած են ու այսօր ալ են Հայ Մշակոյթի առաջնորդներ։ Մեր կազմակերպութեան քաղաքական ու մշակութային գործունէութիւնը ըլլալով իրարմէ անբաժան, անոնք միշտ ալ իրար են լրացուցեր կամ իրարմէ առեր՝ գաղափարական ուժ ու սնունդ։

Եթէ այս է եղած իրականութիւնը Երկրի մէջ, եթէ դպրոց, լսարան, գիրք, թերթ ու գրադարան ապրեր ու զարգացեր են այնտեղ մերկապարագութեան շունչին ներքեւ, այս վերջինը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, արտասահմանի մէջ այս գետնին վրայ ջանացեր է ալ աւելին ընել։ Օտարութեան մէջ, ուր մեր գոյութեան սպառնացող քանդիչ ու տարրալուծող ուժերը աւելի զօրաւոր են, ան աշխատեր է ստեղծել հոգեւոր հայրենիք, անոր միջոցաւ մեր ժողովուրդը կենդանի եւ անոր հոգու մէջ վառ ու անշէջ պահելու համար հայ հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը։

Կասկած չունինք որ մեր բոլոր ընկերները եւ հայ հասարակութիւնը, որոնց սրտին մօտ է մեր ձեռնարկը, պիտի աշխատին զայն պսակել կատարեալ յաջողութեամբ, չխնայելով մեզ իրենց նիւթական աջակցութիւնը։

Եթէ «Հայրենիք»ը իր համեստ չափաթութերէն վիճակէն դարձած է մեծածաւալ ու ամէնքի կողմէ փնտռուած օրաթերթ մը, ատիկա մենք կը պարտինք մեր ընկերներու ու համակիր բազմութիւններու շարունակ մեզ նուիրած աջակցութեան։ Եթէ «Հայրենիք» Ամսագիրը եւս, որու հարիւրաւոր հատորներուն մէջ կ'ամփոփուին մեր նորագոյն գրականութեան եւ պատմութեան լաւագոյն էջերը եւ որ հին գրողներու կողքին կրցաւ ստեղծել նոր գրողներու փայլուն սերունդ մըն ալ եւ յաջողեցաւ պատուով բոլորել քառորդ դարու կեանք մը, այդ եւս մենք կը պարտինք շարունակ մեր կողքին կանգնած հայրենասէր բազմութիւններու մեզ ընծայած տեւական օգնութեան։ Այսօր մենք նորէն կը դիմենք մեր ընկերներուն եւ մեզի համակիր բազմութիւններուն՝ աւելի մեծ գործի մը համար, եւ կասկած չունինք որ անոնք այս անգամ ալ սիրով եւ առատաձեռնութեամբ արձագանգ պիտի տան մեր ներկայ կոչին։

Ընկերնե՛ր եւ հայրենակիցներ. յառաջիկայ քանի մը ամիսներուն Հայ Գրականութեան եւ Մամուլի Ֆօնտի ստեղծումը դարձնենք մեր նշանաբանը, աշխատինք զայն յաջողութեամբ պսակել՝ այն հաւատքով ու վստահութեամբ, որ այս հաստատ ափերուն վրայ, դուք եւ մենք, Գրականութեան ու Մշակոյթի միջոցաւ պիտի շարունակենք ծառայել մեր տարագիր բազմութիւններուն եւ մեր սիրելի Հայրենիքին։

Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՈՒ ՄԵՆՔ

Աշխարհ մը նոր, զայն լեցնող 130 միլիոն ժողովուրդին մեծ մասն ալ նոր, շէնքերը նոր ու բարձրասլաց, սովորութիւնները նոր, կենցաղը նոյնպէս։

Կարծեմ իր ժողովուրդներուն ամէնէն հինը եթէ չենք, գոնէ ամէնէն հիներէն ենք։ Աւելի քան 3000 տարուան հնութիւն մը... պզտիկ բան չէ։ Մեր հնութիւնը առած գացած ենք Նիւ Եորքէն մինչեւ Քալիֆորնիա՝ բոլոր քաղաքներուն մէջ, հարաւէն հիւսիս եւ արեւելքէն արեւմուտք։

Անշուշտ բան մը կորսնցուցած ենք, մեր հին ու մաշած ամբողջութենէն, եւ նորոգուած ալ ենք, սկսելով մեր փողկապէն մինչեւ «Հըլօ՛ Ճիմ, քըմ հիր» բացագանչութիւնը։

Ափսո՛ս, սակայն, մեր հին թիթեռնիկ փողկապին եւ «հոս եկուր, ծօ...»ին, պիտի ըսէի, եթէ Ամերիկաբնակ մեր յարգելի արեւակիցները շատ մը բաներ թանկագին անօթի պէս պահած չըլլային զուրգուրանքով իրենց սրտին վերի յարկը։

Բացէք որեւէ ամերիկահայ թերթ, մանաւանդ ամառուան եղանակին, երբ դաշտահանդէսները այնքան յաճախադէպ են, «շիշ քէօֆթէ»ի, «խըյմա փարթի»ի, «ըհմաճուն»ի աւանդական սեղանները, մարդուն ախորժակը տակն ու վրայ կ'ընեն։

Ծնո՞ւնդ է, շարա՛ն շարա՛ն նկարագրութիւններ ընտանեկան այցելութեանց, ճոխ սեղաններու, շնորհաւորութեանց եւայլն, եւայլն։

Զարմի՞կ է, հաւկթախաղն է օրուան հերոսը։

— «Այս աւանդական հնութիւնները եթէ մինչեւ նոր աշխարհ տարած չըլլայինք, գիտէ՞ք ինչ պիտի դտնէինք այսօր այդ ձեր թուած քաղաքներուն մէջ,— Միմինե՛ր, Ճօնինե՛ր, Մերինե՛ր ու Լ[illegible]նորններ», ըսաւ եւ ձեռքը համարձակ շարժումով մը երկարեց «խըյմա»յի պնակին ծարբերդցի հայրենակիցս։

— Անուշ ըլլայ, ըսի սրտանց բոլորին։

ՍՕՍԻ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն կառավարութեանց եւ մասնագէտներու։ Վերջին 72 ժամերու ընթացքին 14 օդանաւեր ջախջախուեցան եւ 88 հոգի մեռան։ — Շարժանկարի աստղ Կրէյս Մուր որ անխոնջ հերոսուհին՝ Գրէյս Մուր որ ամիսներէ ի վեր, ճանչցուեցաւ ի գոհարեղէններով։ Իսկ Շուէտի գահաժառանգը՝ իր երեք չքանչաններով։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ մասին շռնդալից յայտարարութիւն մը ըրաւ ամերիկացի ծերակուտական մը, ծերակոյտի՛ն մէջ, ըսելով թէ ինք կը կասկածի որ Ս. Միութիւնը հիւլէական ուժի գործարան մը կը բանեցնէ Ուրալի լեռներուն մէջ, մինչ ատդին ակադեմական վիճաբանութիւններ կը կատարուին։ Կը թելադրէ որ Ամերիկա միջոցներ ձեռք առնէ, քանի դեռ ուշ չէ։

Անգլօ-եգիպտական բանակցութիւնները ձախողեցան

Եգիպտոսի վարչապետը, Նօքրաշի փաշա, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. Ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, ի ներկայութեան Ֆարուք թագաւորին։ Բոլոր երեսփոխանները ծափահարեցին, երբ ըսաւ թէ Եգիպտոս որոշած է Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին դիմել, որովհետեւ կարելի չեղաւ իրականացնել իր ազգային տենչերը, բանակցութիւններ կատարելով Անգլիոյ հետ։ «Մեծն Բրիտանիոյ ամենավերջին առաջարկները չեն կրնար իրականացնել Եգիպտոսի տենչերը։ Կառավարութիւնը մեծապէս ընդ առաջ գնաց բրիտանական պահանջներուն, բայց անօգուտ։ Հետեւաբար որոշեց դիմել Ապահովութեան Խորհուրդին։ Մեր դատը արդար է։ Երբ Եգիպտոս կը խօսի Սուտանի բարգաւաճման մասին, ըսել կ'ուզենք թէ Սուտանի մէջ ամէն ծրագիր կը կրէ Եգիպտոսի մասնակցութեան ապացոյցը։ Մեր բաղձանքն այն է որ Սուտանցիները իրենց ներքին գործերը վարեն ընդ հովանեաւ Եգիպտոսի գահուն։ Մենք եղբայրական զգացումներ կը տածենք Սուտանցիներուն հանդէպ։ Նեղոսի հովիտին խնդիրը մէկ է եւ անբաժանելի»։

ԱՆԳԼԻԱՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՁԱԽՈՂՈՒՄԸ

Նոյն օրը Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարար Պ. Պէվին յայտարարեց թէ Եգիպտոսի կառավարութիւնը խզած է բանակցութիւնները, 1936ի դաշնագրին վերաքննութեան մասին։ Հետեւաբար, դաշնագիրը ի զօրու կը մնայ, ցնոր տնօրինութիւն։

Նախարարը պարզելով խզման պատճառները, ըսաւ թէ առաջարկած էր փոխադարձ օգնութեան դաշնագիր մը կնքել, ինչպէս եւ ատենագրութիւն մը բրիտանական զօրքի պարպումի մասին։ Յետոյ, յանձն առած էր առանձին քննել Եգիպտոսի պահանջները Սուտանի մասին, ժողովի հրաւիրելով նաեւ Սուտանցիները։ «Այս բոլոր առաջարկներուն կամ ժխտական պատասխան տուին, կամ պահանջեցին Սուտանի ինքնավարութիւնը եւ կցումը Եգիպտոսի»։ Նոյնիսկ ըսաւ թէ զինքը կ'ամբաստանեն որ կ'ուզէ Սուտանը խլել Եգիպտոսէն։ Յետոյ պատմեց թէ Եգիպտոսի կառավարութիւնն էր որ խնդրեց Անգլիայէն բանակցութիւններ կատարել, 1936ի դաշնագիրը վերաքննելու համար։ Անգլիա թէեւ ստիպուած չէր այդպէս ընելու, դաշնագրին տրամադրութեամբ, սակայն [illegible] հաւանեցաւ այս առաջարկին։ Անցեալ Մայիսին Անգլիա յանձն առաւ քաշել իր զօրքը եւ բանակցութեամբ կարգադրել պարպումի գործողութիւնները, համաձայնութեամբ ճշդելով փոխադարձ պաշտպանութեան միջոցները։ Ուրիշ մանրամասնութիւններէ վերջ, Պ. Պէվին ցաւ յայտնեց որ բանակցութիւնները ձախողեցան եւ բրիտանական կառավարութիւնը իր դիմացը գտաւ փոքրամասնութեան կառավարութիւն մը։

Մեծ վիճակ Պաղեստինի մէջ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԴԱՏԱՒՈՐ ՄԸ ԵՒ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԴՈՒԱԾ

Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը Բշ. օր հրեայ տիկին մը եւ երեք յայտնի դէմքեր կանչելով, հաղորդեց թէ անգլիացի դատաւոր մը եւ հազարապետ մը առեւանգուած են եւ եթէ ազատ չարձակուին, բոլորովին անվնաս, պիտի հարկադրուի զինուորական իշխանութիւն յայտարարել։ Կ'ըսուի թէ այս առթիւ տրուած պայմանաժամը 48 ժամ է։ Միեւնոյն ատեն յետաձգուեցաւ հրեայ ահաբեկիչի մը, Տով Պէլա Կրովէնի մահավճիռին գործադրութիւնը (կախաղան)։

Ամբողջ Պաղեստինը խոր յուզման մատնուած է։ Առաջին անգամ ըլլալով բրիտանական հպատակներուն յանձնարարուեցաւ տուներէն դուրս չելլել։ Զինուորական հրամանատարն ալ ընդհանուր հրաման մը արձակեց, եւ 500.000 բնակիչներ իրենց տուներուն մէջ մնացին, ինչ որ կը նշանակէ Պաղեստինի ժողովուրդին 2)3ը։ Հարիւրաւոր զինուորներ խուզարկութեան ձեռնարկեցին, ահաբեկիչները գտնելու համար։

Դէպքը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներուն մէջ.— Զինեալ ահաբեկիչներ Թէլ Ավիվի դատարանը մտնելով, առեւանգեցին անգլիացի դատաւորը, որ 42 տարեկան է։ Երկու հոգի կողմնակի դուռնէ մը խուժելով, ազդարարեցին,—«Մի՛ շարժիք, եթէ ոչ կը զարնենք»։Ուրիշ ութ ահաբեկիչներ խառնուեցան ունկնդիրներուն։ Ահաբեկիչները ատրճանակը ուղղած դատաւորի կռնակին, քշեցին կառքի մը մէջ, երկու վայրկեանէն, իր պաշտօնական զգեստաւորումով։ Հեռաձայնի բոլոր գիծերը կտրուած էին։

Քսանըչորս ժամ վերջը, առեւանգուեցաւ ուրիշ Անգլիացի մը, հազարապետ Քոլլինս, այս անգամ Երուսաղէմի մէջ։

Վերջին լուրերու համաձայն, հրեայ պատուիրակները առարկած են թէ 48 ժամը բաւական չէ

(Նորերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱԶԳԱՀԱՒԱՔՈՒՄԸ

120 տարուան ընթացքին

Շարունակ կը կրկնուի թէ դէպի հայրենիք երբեք ներգաղթ տեղի ունեցած չէ, այլ միայն արտագաղթ։ Անտարակոյս հայրենասիրական նպատակով է որ այդ միտքը կ'արծարծուի, բայց ան չի համապատասխաներ պատմական իրողութիւններու, որուք տեղի ունեցան անցեալ 120 տարիներու ընթացքին։

Օգտակար է անդրադառնալ թէ ինչպէս կատարուեցաւ ազգահաւաքումը Հայաստանի մէջ, գլխաւորապէս ո՛ր թուականներուն, ինչքան Հայեր հոն հաստատուեցան ու ինչպէս կազմուեցաւ արդի միատարր հայրենիքը։

1826ի ռուս-պարսկական պատերազմի հետեւանքով կը գրաւուի Երեւանը, Էջմիածինը 1827ին։ Հայկական զօրագունդ մը Ներսէս Աշտարակեցիի ղեկավարութեամբ կը մասնակցի կռիւներուն. Նիքոլա Ա. ցարը խաղաղութիւն կը կնքէ Պարսկաստանի հետ 1828 Փետր. 10ին։ Թիւրքմէնչայի դաշնագրով։

Ըստ 3րդ յօդուածի՝ Ռուսաստանի սեփականութիւնը կը դառնան Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները։ Ըստ 12րդ յօդուածի՝ երկու պետութեանց հպատակները, որոնք Արաքսի այս կամ այն կողմը անշարժ կալուածներ ունին, իրաւունք կը ստանան երեք տարուան ընթացքին ազատօրէն ծախել կամ փոխանակել ըստ իրենց կամքին։

Այս դաշինքը Նիքոլա կայսրը 1828 Մարտ 21ին վաւերացնելէ ետքը, սենատին կուտայ հետեւեալ բարձրագոյն հրամանը. «Պարսկաստանի հետ կնքուած դաշինքի զօրութեամբ՝ Պարսկաստանէն Ռուսաստանին միացուած Երեւանի խանութիւնը և Նախիջեւանի խանութիւնը կը հրամայենք այսուհետեւ ամէն առթի կոչել Հայկական Շրջան (Արմեանսքայա Օպլասթ) եւ մուծանել այս մեր մականուան (տիտղոսի) մէջ»։ Այսպէսով Ռուսիոյ կայսեր բազմաթիւ տիտղոսներուն վրայ կ'աւելնար նաեւ «Թագաւոր Հայկական Շրջանի» կոչումը։

Թիւրքմէնչայի դաշինքի գործադրութեան հետեւանքով, առաջին անգամ ըլլալով հոծ թիւով Հայեր կը վերադառնան ներկայ Հայաստանի սահմաններէն ներս. 45.000 հոգի գնդապետ Ղազարոս Լազարեանցի հսկողութեան ներքեւ Պարսկաստանէն կուգան եւ կը տեղաւորուին գլխաւորապէս Երեւանի ու Նախիջեւանի շրջանները, քանի մը հարիւր ընտանիք կ'երթան Ղարաբաղ եւ Թիֆլիս։

Երկրորդ եւ աւելի մեծ թիւով ներգաղթ մը դէպի Ռուսահայաստան տեղի կ'ունենայ երկու տարի ետք, այս անգամ Թրքահայաստանէն, դարձեալ պատերազմի մը հետեւանքով։

1827 Դեկտ. 18ին կը սկսին զինուորական գործողութիւնները Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Ռուսերը կը յառաջանան ու կը գրաւեն Արտահանը, Կարսը, Ախալքալաքը, Ախալցխան, Պայազիտը, Էրզրումը, Բաբերդը եւ կը հասնին մինչեւ Կիւմիւշխանէ ու Տրապիզոն։ Հայերու համակրանքը Ռուսերու կողմն է։ Պայազիտի գրաւումին կըմասնակցի հայկական վաշտ մը, որու զինուորներուն մասին զօր. Պօպով կը գրէ. «Անոնք կը կռուէին եւ կը մեռնէին որպէս հերոսներ, անոնց պետերը միշտ յառաջ կ'երթային և գրեթէ բոլորն ալ վիրաւորուեցան»։ (Աղեքսանդր Երիցեանց «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի Հայք 19րդ դարում», Ա. հատոր)։(*)

1829 Սեպտ. 2ին կը կնքուի Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ Ադրիանուպոլսի դաշինքը։ Եւրոպական պետութիւնները միջամտեր էին ի նպաստ Օսմ. կայսրութեան։ Ռուսերը կը պարպեն Պալքանի մէջ իրենց գրաւած հողերը, իսկ ասիական բաժնին մէջ Թուրքերուն կը վերադարձուին Արտահանը, Կարսը, Պայազիտը, Էրզրումը, Ռուսերուն կը մնան Անապան, Փոթի, Ախալցխան և Ախալքալաք։

Դաշնագրի յօդ. 13ի համաձայն՝ երկու պետութիւնները ներում կը շնորհեն իրենց այն հպատակներուն, որոնք պատերազմի առթին անհաւատարմութիւն ցոյց տուած էին, եւ մէկուկէս տարուան ընթացքին ամէն ոք պիտի կրնայ որոշել իր բնակութեան վայրը, ծախել իր կալուածները եւ գաղթել միւս պետութեան երկիրը։

Թուրքիոյ Հայերուն համար ստեղծուած էր անտանելի վիճակ. ընդհ. հրամանատար զօր. Պասկեւիչ կ'առաջարկէ ցարին՝ գաղթեցնել Հայերը եւ զանոնք բնակեցնել Վրաստան եւ Հայկ. Շրջանը (Երեւանի գաւառը)։

Գաղթականներու զետեղման ծախք կը հաշուէ ընտանիք գլուխ 25 արծաթ րուբլի, ընդամէնը 250 հազար արծաթ րուբլի կամ մէկ միլիոն թղթադրամ։ «Եթէ ներկայ առաջարկութիւնը — զօր. Պասկեւիչ կը գրէ ցարին — կ'արժանանայ Ձեր Վեհափառութեան հաւանութեան, այն առեն բարեհաճեցէք ինձ իրաւասութիւն տալ՝ այդ բարեսիրական գործին յատկացնել այն հարիւր հազար ոսկին, որ ինձ տուած էիք Քիւրտերը մեր կողմը անելու համար եւ որմէ ընդամէնը ծախսուած է 10 հազար ոսկի»։

Այս առաջարկութիւնը կ'ընդունի եւ տասը հազար ընտանիքի փոխարէն 14 հազար ընտանիք, 100.000 հոգի Թրքահայաստանէն կը գաղթէ Ռուսահայաստան։

Էրզրումի շրջանէն	7298	ընտանիք
Ալաշկերտէ .	67	,,
Կարսի շրջանէն	2467	,,
Պայազիտի ,,	4215	,,
Գումար՝	14047	,,

Էրզրումցիներու մեծ մասը կը հաստատուի Ախալցխա եւ Ախալքալաք, Կարսեցիները՝ Գիւմրի (Ալէքսանդրոպոլ), Արագածի լանջերը, Ապարան, Թալին, Պայազիտցիները՝ Սեւանի լճի կողմերը, Տարաչիչէք եւ մասամբ Սուրմալուի (Իգդիր) շրջանը։

Երրորդ գաղթը 1853-1856 Ղրիմի պատերազմին հետեւանքով տեղի կ'ունենայ։ 1856 ին Փարիզի մէջ կնքուած դաշինքին համաձայն՝ Ռուսերը դարձեալ կը ստիպուին պարպել գրաւուած Կարս քաղաքն ու բերդը, ինչպէս նաեւ միւս շրջանները։ Պայազիտի գաւառէն մօտաւորապէս տասը հազար Հայեր կ'անցնին Ռուսահայաստան։

1877-1878ի պատերազմի առեն ուսերը թէեւ կրկին կը գրաւեն ու կը լքեն Կարինը, Պայազիտը, բայց այս անգամ Հայերը ընդհանրապէս չեզոք դիրք մը գրաւած էին, եւ Ռուսերն ալ չէն աշխատիր գաղթեցնել Կարնոյ հայութիւնը։

1895-1896ի համիտեան ջարդերու շրջանին է որ կը պատահի չորրորդ ներգաղթը դէպի Ռուսահայաստան Թրքահայաստանի զանազան շրջաններէն։ Այդ թիւը մինչեւ 50 հազար ցոյց կը տրուի, եւ անոնք որ իբրեւ փախստականներ անցած էին այդ երկիրը, իշխանութիւններու կողմէ արժանացան անբարեացակամ վերաբերմունքի, որովհետեւ այդ օրերուն Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները բարեկամական էին (Տես Է. Ակ-ունիի «Դէպի կռիւ», էջ 585)։

Հինգերորդ եւ մեծագոյն ներգաղթը (Թրքահայաստանի համար արտագաղթ) տեղի կ'ունենայ 1914ի առաջին համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով, գաղթողներու թիւը կը հաշուուի մինչեւ 300.000 հոգի, գլխաւորապէս Վասպուրականի, Պայազիտի, Բասէնի եւ Տարօնի շրջաններէն։

Բայց գաղթողներու հազիւ թէ կէսը ներկայ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը մնայ, մնացեալը կը ցրուի Անդրկովկասի եւ Հիւս. Կովկասի զանազան վայրերը։

Վեցերորդ ներգաղթը տեղի կ'ունենայ Հայաստանի Հանրապետութեան առեն, 1919ի եւ 1920ի տարիներուն։ Հայրենիք կը վերադառնան Հիւս. Կովկասէն Արեւմտահայեր, նոյնպէս քեմալական շարժումի հետեւանքով Բիւթանիոյ շրջանէն։ Այդ օրերուն Արտասահմանէն հայրենիք վերադարձողներու թիւր քանի հազարէն պակաս պիտի չըլլայ։ Արտակարգ խանդավառութիւն կար ամբողջ հայութեան մէջ. թէեւ տնտեսական նեղ պայմաններ գոյութիւն ունէին հայրենիքի մէջ, բայց Հայաստանի Հանրապետութիւնը ամէն կերպ քաջալերեց հայրենադարձը. երկու տարուան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին երկու տասնեակ հազար Հայ վերադարձան Հայաստան։

Հայաստանի խորհրդայնացման 25ամեակի ընթացքին (1920—1945) ներգաղթ տեղի ունեցաւ Իրաքէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն, Պոլսէն շուրջ քսան հազար հոգի (Ցառաջ.— Կը կարծենք թէ աւելի էր, 25—30.000)։

Անտարակոյս, Հայաստանի տնտեսական պայմանները աւելի ձեռնտու էին, որպէսզի խաղաղութեան այդ տարիներուն՝ եօթներորդ ներգաղթը կատարուէր հարիւր հազարներով, ինչպէս որ Խ. Հայաստանէն արտասահման եկող պատուիրակներ յայտարարած էին բազմաթիւ առիթներով։ Խոստումները մնացին թուղթի վրայ, անտարակոյս քաղաքական հաշիւներով, որովհետեւ նոյն-ողուած էր 1927 Դեկտ. 17ի ռուս-թրքական բարեկամութեան դաշինքը։

Մեր կարծիքով, 1945 Մարտ 19ին Խ. Միութեան արտաքին գործավար պ. Մոլոթովի կողմէ Մոսկուայի թուրք դեսպան պ. Սերփերին եղած յայտարարութիւնը, թէ 1925 Դեկտ. 17ի համաձայնութիւնը «այլեւս չի համապատասխաներ նոր կացութեան եւ կը կարօտի լուրջ բարեփոխումի», կարելիութիւն ընծայեց Հայաստանին կազմակերպելու ութերորդ ներգաղթի շարժումը։ 1946ի ամառուան ամիսներուն Հայաստան վերադարձան Լիբանան-Սուրիայէն 20.943, Իրանէն 17.994, Յունաստանէն 6.000, Պուլկարիայէն 4.000 եւ Ռումանիայէն քանի մը հազար. ընդհ. թիւը 50.761։

Մենք ցոյց տուինք այն գլխաւոր թուականները, երբ կատարուած է մեր ազգահաւաքումը ։ Դժուար չէ այլեւս հանել որոշ եզրակացութիւն։

ա.— Արտագաղթերու նման մեր ներգաղթներն ալ կատարուած են պատերազմներու հետեւանքով։

բ.— Ռուսաստանը աջակցած է Հայերու ազգահաւաքումին, համաձայնելով երկրորդ պետութեան մը հետ։

գ.— Ազգահաւաքումը կատարուած է Ռուսահայաստանի մէջ, ի վնաս Թրքահայաստանի, արտաքին ազդակներու հարկադրանքին ներքեւ։

Եւ վերջապէս պէտք է եզրակացնել, որ փոքր ազգի ճակատագրին մէջ մեծ պետութիւններ կ'ունենան երբեմն դրական, երբեմն բացասական ազդեցութիւններ. այդպէս եղած է Ռուսաստանը մեզի համար։

Բայց փոքր ազգերն ալ գիտցած են մաքառիլ մեծերու բացասական վերաբերմունքին դէմ եւ օգտուիլ անոնց նպաստաւոր տրամադրութիւններէն, երբ այդ ներկայացած է միջազգային կացութեան մը հետեւանքով։

Պարագան նոյնն է այժմ հայութեան համար։ Խ. Միութիւնը իր ներկայ քաղաքական շահերուն համապատասխան գտաւ քաջալերել Հայերու ներգաղթը։ Մենք ազգովին պէտք է գիտնանք օգտուիլ այդ պատեհութենէն, որ միշտ չի ներկայանար։ Զօրաւոր հայրենիք ունենալը ամէնէն առաջ թիւի խնդիր է։

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

(*) Տես Գ. Լազեանի «Հայաստան եւ Հայ Դատը — վաւերագիրեր» էջ 34, 1946։

Քրտական Շարժումները

(Ն. Խ. վերջին մաս)

Ե. ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

1925ի ապստամբութեան ձախողումէն վերջ, զինուորական գործողութիւններուն յաջորդեցին պատերազմական ատեաններու վճիռները, եւ վարչական արտակարգ տնօրինութիւնները։

Ապրիլ 25ին Տիգրանակերտի հրապարակին՝ վրայ կախաղան կը բարձրանար Սեւերեկի ցեղապետներէն Շէյխ Մուհամէտ Խալիտ Պին - Իէյուպ։ Իսկ Մայիս 7ին քիւրտ յայտնի մտաւորական Տօքթ. Ֆուատ պէյ։ Իւրաքանչիւր ղեկավարի կ-ղքին կ-առաքինատ կ'առաջ-որդուէին 50-60 հետեւորդներ կամ աշիրէթական երեւելիներ։

Եւ սակայն քրտական պատմութեան ամէնէն սեւ թուականը կը համարուի 1925 Մայիս 29։

Այդ օրն էր որ Տիգրանակերտի մեծ մզկիթի հրապարակին վրայ կախաղան հանուեցան ծերաքրտական Սէյիտ Ապտիւլ-Քատեր էֆէնտի եւ մեծ որդին՝ Սէյիտ Մուհամմէտ; Քէմալ Ֆէվզի (քրտերէն միակ թերթի խմբագիր), փաստաբան Մէհմէտ Թէվֆիք, Հաճի Աքիթի, Քէօր Սայիտ եւ Հօճա Ասքէրի էֆէնտի, նաեւ 85 ցեղապետներ։

Դատավարութեան եւ մահապատիժներու գործադրութեան ընթացքին, պատեհութենէ մը օգտուելով, շրջանի ցեղապետներէն Հազարապետ Գասըմ Պէյ իր հետեւորդներով կ'ապստամբի, եւ ի վերջոյ ձերբակալուելով կը կախուի։ Իրեն հետ մահապատժի կ'ենթարկուին երեսփոխան Եուսուֆ Զիա պէյ եւ Բէշիր պէյ։

Եւ վերջապէս Յունիս 7ին, 37 կրօնաւորներու հետ կախաղան կը բարձրանայ ապստամբութեան բուն ղեկավարը՝ Շէյխ Սայիտ էֆէնտի։ Քիւրտ պատմութեան համար այլապէս սեւ թուական մը ի նշան անպատուութեան Շէյխին մօրուքը կ'ածիլեն եւ կը նախատեն։

Յունիս 28ին, պատերազմական ատեանը 93 պետերէ բաղկացեալ խմբակի մը մահապատիժ կը տնօրինէ, եւ անմիջապէս կը գործադրէ։

Ասոնց կը յաջորդեն անմեղ ժողովուրդի զանգուածային տեղահանութիւններն ու աքսորը՝ ձմրան սաստկաշունչ եղանակին, դէպի անծանօթ վայրեր։ Բնաջնջման քաղաքականութիւնը գործադրութեան կը դրուի ծրագրեալ ձեւով։ Այսպէս, մինչ պատերազմական ատեանները հաւաքական մահավճիռ կ'արձակէին՝ անկախութեան կողմնակից ցեղախումբերու պետերուն եւ անհատներուն դէմ, միւս կողմէ թնդանօթի, ռումբի եւ գնդացիրի կրակին կը բռնուէին ժողովրդային խմբաւորումներ։ Օդաչուները կը ռմբակոծէին անոնց գիւղերը, եւ ողջ մնացած թշուառները ոչնչացման կ'ենթարկուէին, յատկապէս այդ շրջանէն անցնող զօրախումբերու կողմէ։

Բնաջնջումը բնաջնջման ուրիշ մէկ ապահով ձեւն էր։ Այս գործողութիւնը տեղի կ'ունենար Դեկտեմբեր, Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն ընդհանրապէս։ Լեռնային եւ ցուրտ շրջաններու բնակիչները, առանց սնունդի եւ տարիքի խտրութեան, իրենց բոյներէն խլուելով, ձիւնի եւ սառնամանիքի վրայէն ամիսներով քալելու կը հարկադրուէին, բոկոտն ու անօթի, հասնելու համար Անատոլուի միւս ծայրը։ Այսպէս, Պայազիտէն ճամբայ հանուած կարաւան մը Իզմիր կը հասնէր իր համրանքին 95 առ հարիւրը կորսնցուցած։

Ռմբակոծութիւններէ փրկուելով, աւերակներու, լեռներու եւ քարայրներու մէջ ապաստանած կիներն ու մանուկները ի վերջոյ կ'իյնային որսկան զօրամասերու ձեռքը։ Գեղեցիկները, աղջիկներ եւ զինուորներուն անասնական կիրքին զոհացում տալէ վերջ, կը քշուէին Անատոլուի թրքական տուները, իբրեւ աղախին կամ սպասուհի։

Պայազիտի շրջանին մէջ, կիներէ, մանուկներէ եւ ծերերէ բաղկացած երկու հազար հոգինոց խումբ մը ողջ-ողջ կը թաղեն մեծ փոսի մը մէջ։

Վանայ լճին հիւսիսային կողմը 27 համբաւաւոր ընտանիքներու այրերը գլխատելով, գլուխները կ'այրեն եւ գլուխները ձիերու վրայ բեռցուցած ցեղախումբերուն կը ցուցադրեն։ Իսկ սպաննուած-

Ներքեւ կ'ինէրը կը յանձնեն զինուորներու հաճոյքին։

Առէյճէյվագի բնակչութիւնը ուրէ կ'անցընեն անանուն տանջանքներով։ Ճապաղջուրէն յատկապէս հաւաքուած 27 երիտասարդ գիւղացիներ, հոն հասնող զօրամասի մը սպաներու կիրքին յագեցումէն վերջ, կ'ենթարկուին հասարակ զինուորներու չնակութեան։

«Պատերազմի ընթացքին, Հայոց վրայ գործադրուած գազանային արարքներէն մեծ փորձառութիւն ձեռք ձգեր էին Թուրքերը։ Բնաջնջման այդ կատարելագործեալ մեթոտները, կատարեալ վարպետութեամբ գործադրեցին Քիւրտերու հանդէպ։

«Քաղաքակիրթ մարկութիւնը ձայն ծպտուն չհանեց, երբ առնուազն մէկուկէս միլիոն Քիւրտեր անասնօրէն կը խողխողուէին։

«Քաղաքակիրթ աշխարհը (ո՛վ հեգնութիւն) բան չհարցուց, երբ հարիւր հազարաւոր կոյսեր եւ կիներ շուներու պէս լլկուեցան, երբ անոնց զաւակները գերեվարուեցան, երբ Քիւրտ կիներ բռնօրէն յանձնուեցան Թուրք գործաւորութեան։

«Եւ աշխարհի վրայ մարդկային ձայն մը չբարձրացաւ որ դատապարտէր եւ այպանէր Թուրք զինուորականութեան, պաշտօնէութեան եւ երեսփոխաններուն կողմէ մինչեւ յղփացում կատարուած խայտառակութիւններն ու վատութիւնները»։

Յետոյ կոչ մը համայն քրտութեան ։

«Արթնցիր ո՛վ Քիւրտ, Արեւելքի եւ Մերձաւոր Արեւելքի իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր արդար իրաւունքը կը ստանայ, եւ գերութեան շղթաները կը խորտակէ…

«Միացիր բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն քեզի օժանդակել, գոյութիւնդ բնաջնջել ուզող թշնամին հարուածելու համար։

«Քեզ նման տառապած, ջարդուած, տարագրուած եւ միեւնոյն դժբախտութեանց ենթարկուած հայ հայրենակցիդ հետ հասկացողութեան եկուր։

«Գոնէ օրինակ առ անհայրենիք Հրեայէն ։ Տե՛ս, ինչպէս կը պայքարի։

«Յիշէ՛ գոնէ փառաւոր անցեալդ։ Գիտցիր որ աշխարհի վրայ միակ ստրուկ ժողովուրդը դո՛ւն մնացած ես»։

Հ. ՎՌԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ Միութեան նախաձեռնութեամբ անցեալ Դեկտեմբերին Երեւանի մէջ կազմակերպուած է անհատ նկարիչներու ցուցահանդէս մը։ Նկարներ ունէին նկարիչներ Ս. Եսաջեան եւ Բ. Քոչոյեան, թիւով աւելի քան հարիւրյիսուն։

Ս.Հ.Կ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ հրովարտակով մը կ'որոշէ բանակին արձակուած սպաներու աստիճանները ցոյց տուող նշանները։ Իրենց ուսերուն վրայ աստիճանի նշաններ կրելու իրաւունք ունին բանակը հինգ տարի բանակին մէջ ծառայած շատ մը զօրավարներ, ծովակալներ եւ սպաներ, նաեւ այն բոլոր զինուորները, որ թէեւ քսանըհինգ տարուան ծառայութիւն չեն ունեցած, սակայն նշանակելի ծառայութիւններ են մատուցած հայրենիքին։

Գիտական անկիւն

Հիւլէական ուժին կիրարկումը տակաւին մըտած չէ գործնական կեանքի մէջ, եւ այդ մասին ներկայիս շատ բան ծրագրային վիճակի մը մէջ կը գտնուի։

Անգլիոյ մէջ հրատարակուող մասնագիտական հանդէսի մը համաձայն, ծովուն յատակը գտնուած տղմուտ նիւթերը կարելի է վերածել բնական կազի նմանող բաղադրութեան մը։

Եթէ իրաւ է որ ճառագայթագործօն ազդեցութեան տակ գործարանատար արտադրութիւնները կարելի է կազի վերածել, ուրեմն հնարաւոր պիտի ըլլայ կազի հետ երեւցող ճառագայթագործօն նիւթերէն երեւան հանել ջերմութեան նոր աղբիւրներ։

Եթէ իւրանիումը 2½ միլիոն անգամ աւելի ջերմութիւն կ'արտադրէ քան հանքածուխը, այն ատեն հիւլէական ուժը պիտի կրնայ անբաղդատելիօրէն հսկայ ուժ արտադրել, շարժման մէջ դնելով վիթխարի ելեկտրական կայաններ։

★ Երկու ամերիկացի աստեղագէտներու հետազօտութեանց շնորհիւ, այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ շաբաթներ, նոյնիսկ ամիսներ առաջ գուշակել օդին վիճակը։

Մ. Բ. Հաուրուից կ'ապացուցանէ թէ մթնոլորտի բարձր խաւերուն հոսուկը (օզօն) անհաւասար կերպով տաքնալով արեւին ելեկտրամագնիսական զօրութեան ազդեցութեան տակ, ծնունդ կու տայ կայծային հոսանքներու, որոնք կը ներգործեն օդի ճնշումին վրայ հողին մերձակայ ճնշման գօտիներուն մէջ։

Աստեղագէտ Մ. Հ. Ս. Ռուլլէթ իր կարգին կը հաստատէ թէ օդին սառուար ղաղգուածներուն ջերմութեան եւ ցուրտին մեծ փոփոխութիւնները յառաջ կու գան արեգակնային զանազան ճառագայթումներէն, եւ թէ այդ փոփոխութիւններն են որ պատճառ կը հանդիսանան հողին մօտ գտնուած մթնոլորտային խաւերուն յեղաշրջման։

Յիշեալ գիտնականներուն կարծիքով, եթէ աւելի խորացուին արեգակնային ճառագայթումներու ուսումնասիրութիւնը, օժանդակութեամբ աստեղագիտական նորագոյն գործիքներուն, կարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել օդերեւութաբանական նախատեսութեանց նոր մեթոտներ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

[illegible]

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Նմոյշի պատկեր մը Սէն-Թ Անի հայ գաղութի կեանքէն ։

1935ին Մարսէյլի քաղաքապետութիւնը երբ Սէն Շառլի գաղթակայանը քանդեց, մաս մը Հայեր եւ Ռուսեր Սէնթ Ան բ[illegible], խոպան արօտավայր մը յատկացուց անոնց ու տուաւ շինանիւթ, որպէսզի իւրաքանչիւր ընտանիք իրեն համար փոքր խրճիթ մը շինէ պատսպարուելու համար ։ Յատկացուց նաեւ գործարան մը, ժողովուրդին մէկ մասը այնտեղ սենեակներ շինեց ու բնակեցաւ։

Երբ լրացաւ բնակարաններու շինութիւնը ու կեանքը վերսկսաւ խաղաղ, հայ միտքն ալ թռիչք առաւ։

Գարնան առաւօտ մը, քանի մը դաշնակցական տղաք եւ ազգասէր աղեսահներ, գաղափարը յղացանք դպրոց մը շինելու։ Մանրակրկիտ հաշիւներ սկսան մեր միտքը չարչրկել։ Պէտք էր անկարելին կարելի փորձել ընելու գործի։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու կուսակցական ժողով գումարեցինք, դպրոցի շինութիւնը յաջողցնելու համար, մանաւանդ որ հողը ձրի տրամադրուած էր։ Ժողովը վաւերացուց տրուած որոշումը եւ սկսանք պաշտօնական դիմումներ կատարել քաղաքապետութեան մօտ, որ սիրով ընդունեց մեր առաջարկը եւ տուաւ արտօնագիր մեր ուզած տեղին վրայ շինելու համար դպրոցը։ Եւ ահա մեր դէմ ցցուեցաւ Հօկ, Վերաշինաց խմբակը որ կ'ըսէր.— Մենք դպրոց չենք ուզեր, այստեղ Ֆրանսական դպրոց կայ, մեր երախաները հայերէն սորվելու պէտք չունին»։ Ամէն միջոցի դիմեցին գործին արգելք ըլլալու համար։ Ուր որ կ'երթայինք հիմերը փորելու համար բրիչին առջեւ կը կենային մէկը կ'ըսէր մեր տունին ճակատը կը գոցուի, միւսը՝ դուռս մօտը կ'ըլլայ եւ ուրիշ դժուարութիւններ։

Բայց Դաշնակցականը չընկրկիր, բոլորս ալ այդ շրջանին գործազուրկ էինք, մեր պատառ հացէն կտրեցինք, մաս մը հանգանակութիւն ըրինք, մաս մըն ալ հանգուցեալ Վ. Խորասանճեանը տուաւ ու դպրոցի շէնքը աւարտեցինք։ Եւ մեր մանուկները սկսան հայերէն թոթովել այդ ազգային դպրատան մէջ։ Հակառակորդները երկար ժամանակ հեռու պահեցին իրենց զաւակները։ Ատեն մը վերջ անդրադառնալով իրենց սխալին, սկսան իրենք ալ իրենց զաւակները ղրկել։ Դասերը շարունակուեցան պատերազմի շրջանին ալ։

Ազատագրումէն օրը հայ համայնավարները դուրս եկան վրէժխնդիր ու հայու արիւն թափեցաւ։ Հիմակ այս «յառաջդիմականները» առանց ամչնալու սկսած են տէր դառնալ այն շէնքին, զանազան խաղեր սարքելով ։— Աստանդական

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ (Արժանթին) կառավարական «Մարիանօ Մորէնօ» բարձր. վարժարանէն շրջանաւարտ եղաւ Գրիգոր Քէշիշեան, առաջինը հանդիսանալով իր դասարանին մէջ։

Այս կրթական հաստատութեան նորոգ հանգուցեալ տնօրէնը՝ Տոքթ. Ալպէրթօ Լէվէնէ՝ կտակով մը թողած էր վարժարանին 30.000 փեսօ, որպէսզի անոր տոկոսով դրամական նուէր տրուի այն աշակերտին, որ առաջինը կը հանդիսանայ վարժարանին հնգամեայ շրջանին, թէ՛ ուսման եւ թէ վարք ու բարքի մէջ։

Այս եզական պատիւն առաջին անգամ վիճակուեցաւ Գրիգորին, որ յառաջադէմ աշակերտ է, դպրոցին եւ գրաւած էր նաեւ սէրն ու համակրանքը աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն։ Ան ստացաւ ոսկի շքանշան մը եւ 1.500 փեսօի պատկառելի գումար մը, իբրեւ պարգեւաթոշակ։

Մայրաքաղաքին առաջնակարգ օրաթերթերը ներբողական տողեր նուիրեցին այս խոստմնալից հայորդիին՝ որ դեռ տասներհինգ տարեկան է, ու կը հետեւի պետական համալսարանի բժշկական ճիւղին։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակշիռ փաստաթուղթեր
(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Ցանկը՝ այն ազգերու, ժողովուրդներու եւ ցեղային մնացորդներու, որոնց զաւակները այս պատերազմին զինուորական շքանշաններ առած են Խ. Միութեան մէջ՝ կը բարձրանայ 172ի։

Եթէ ասոնց գրեթէ բոլորին կողմէ հաւատարմութիւն չըլլար Միութեան հանդէպ՝ պատերազմը այնքան յաջողութեամբ չէր վերջանար Դաշնակիցներու համար։

Ղրիմի Թաթարները, Ինկուշ - Չէչէնները, Պուլկարները, Քարաչաեւցիները, Խալմուխները եւ Մերձ. Վոլկեան Գերմանները, որոնք իրենց անհաւատարմութեանը համար այնքան խստօրէն պատժուեցան, բացառութիւն կը կազմեն եւ ոչ ընդհանուր երեւոյթ ։

« Ժուռնալ տը Ժընեւ », որ դէպի Խորհուրդները առանձնապէս ջերմ զգացումներ չի տածեր, իր վերջին յօդուածներէն մէկուն մէջ խօսելով Խ. Միութեան «շնորհազուրկ» պետութեանց մասին, կը նկատէ.

« … Իրողութիւն է, որ այդ ընդարձակ եւ այլատարր երկրին մէջ (ակնարկը՝ Խ. Միութեան. — «Յ») տկար էին կեդրոնախոյս ոյժերը։ Ազգային հարցի մէջ Ստալինի քաղաքականութիւնը եղաւ արդիւնաւոր, շնորհիւ այն մշակութային ինքնավարութեան, որով օժտուեցան երկրին բազմաթիւ ժողովուրդները» («Ժամանակ», Պոլիս, 9 Սեպտեմբեր 1946)։

Այս պարագան եւս — Խ. Միութեան ժողովուրդներու հաւատարմութիւնը երկրին ու իշխանութեան հանդէպ եւ անգամ Թաթար տարրերու խորշանքը Թուրքիոյ նկատմամբ — իր դերն ունեցաւ անշուշտ այն զգոյշ քաղաքականութեան մէջ, որ իր բանակցութեանց մէջ կը տանէր Գերմանիան, մասնաւորապէս Կովկասի շուրջ, անոր «ազատարարին»՝ Թուրքիոյ հետ։

Բայց դառնանք մեր նիւթին ։

Թուրքիա չէր գոհանար միայն բաղձանքներ յայտնելով, այլ եւ ի խնդիր համաթուրանական դատի գործնական որոշ քայլեր կը կատարէր ։

Թուրք ծանօթ պատերազմական մեկնաբաններէն զօր. Էրքիլէթ — այն զինուորականը, որ այցելած էր Հիթլէրի սպայակայանը եւ պտոյտներ կատարած մինչեւ Ղրիմ եւ Հիւս. Կովկաս — 1941 Նոյեմբեր 27 թուակիր ինքնաձեռագիր նամակ մը գրելով — գերման լեզուով — գերման արտաքին գործոց նախարարութեան կարեւոր դէմքերէն Ֆոն Հենթիկի՝ կը յայտնէր ․

Երկու հոգի այն անձերէն, որոնք նոր վիզէ առին — Միւսթեկիպ Ֆաղըլ եւ Էտիկէ Քեմալ — շուտով ձեզի կ'[illegible]։ Անոնց հրահանգուած է Ղրիմի մէջ Գերմաններուն օգնելու եւ միաժամանակ օգտակար ըլլալու Ղրիմի Թաթարներուն։ Ես այս մասին գրած եմ Փրոֆ. Ինտրէսի եւ իրմէ խնդրած ձեզի փոխանցելու այն ամէնը, ինչ որ ես գրած եմ իրեն։ Միւսթեկիպը փաստաբան է, գրագէտ, եւ վերջերս դատախազ էր։ Էտիկէն նոյնպէս լաւապէս կրթուած երիտասարդ մըն է։ Երկուքն ալ Ղրիմցի են եւ շատ վստահելի։ Ես կը խնդրեմ զիրենք Ղրիմ ղրկել եւ հոն օգտագործել մեր ընդհանուր գերման-թուրք շահերուն համար։ Անոնք գերմաներէն չեն գիտեր, սակայն գիտեն ռուսերէն եւ արագօրէն կրնան տիրանալ գերմաներէնին»։

Թէ ո՛րքան սերտ էր Էրքիլէթի կապը Թուրք կառավարութեան հետ, այդ կը վկայէ Փափէնի մէկ մատնանշումը իր 1941 Օգոստ. 5 տեղեկագրէն, ուղղուած Պեռլին՝ Ռիպէնտրոփի.

«Արեւելա-թաթարական հարցերու մէջ Թուրք կառավարութեան վստահութիւնը վայելող անձերու թիւին կը պատկանի, Էնկիւրիի մէջ, նաեւ զօր. Հիւսէյն Հիւսնի Էմիր Էրքիլէթ»։

«Չէզո՛ք» Թուրքիոյ այս Էրքիլէթն է ահա, որ միաժամանակ Էնկիւրիի ռատիոկայանէն թէ՛ պատերազմական դէպքերը կը մեկնաբանէր… անշուշտ «չէզո՛ք» ակնոցով, թէ՛ ճամբորդութիւններ կը կատարէր դէպի գերման սպայակայանը…«չէզո՛ք» տրամադրութիւններով եւ թէ լրտեսներ կը տրամադրէր Ռուսիոյ դէմ գերման համանատարութեան… «չէզո՛ք» նպատակներով։

Այս թաքուն աջակցութիւնը գերման զէնքին — լրտեսներով, խորհուրդներով եւ տեղեկատուութիւններով — կը բերէին, սակայն, ոչ միայն Թուրք «փոքրաւոր»ները, այլ եւ «մեծաւոր»ները։

1942 Մայիսի 13 թուականով Փափէն կը տեղեկագրէ իր կառավարութեան, թէ Թուրք սպայակոյտի պետը՝ Մարաջախտ Չաքմաք՝ 1942ի Մայիսին ըսած է իրեն, որ ոչ միայն Թուրք բոլոր քաղաքացիները, այլ եւ Թուրք սպաները, որոնց պէտքը կրնայ ունենալ գերման հրամանատարութիւնը լրտեսական-խափանարարական գործունէութեան համար Կովկասի մէջ, անոնք բոլորը անմիջապէս մեկնումի թոյլտուութիւն կը ստանան դէպի Գերմանիա»։ Ինչ կը վերաբերի սպաներուն, ապա Չաքմաք անոնց բոլորին հաճոյքով արձակուրդ պիտի տար՝ «այդքան վսեմ գործունէութեան համար »…

Իր նոյն տեղեկագրին մէջ Փափէն կը յայտնէ, թէ Թուրք սպայակայանը իրեն տուած է անունները այն վայրերու, ուր «Ռուսերը օդանաւային նոր զինագործարաններ հիմնած են»։

Իր զինուորական խորհուրդներով գերման ռազմապետերուն կը միջամտէ անգամ Թուրք արտաքին գործոց նախարարը՝ Մենեմէնճիօղլու։

(5) (Շար.)

եւ թէ մարզպանը խոստացած է 48 ժամ եւս շնորհել ։

Մեծ յուզում կը տիրէ Լոնտոնի մէջ, այս դէպքերուն առթիւ։

ԱՐԱԲՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Բչ. օր տեղի ունեցաւ Պաղեստինի խորհրդաժողովին բացումը Լոնտոնի մէջ։ Այս առթիւ արաբական պատուիրակութեան նախագահը Ճէմալ Հիւսէյնի յայտարարեց թէ Արաբները պիտի ընդդիմանան Պաղեստինի բաժանման, «իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցներով»։ Հրեաները պաշտօնապէս չեն մասնակցիր այս ժողովին, թէեւ հրեայ ներկայացուցիչներ կան Լոնտոնի մէջ, անցուդարձին հետեւելու համար ։

Ճէմալ Հիւսէյնի իր ճառին մէջ պահանջեց որ Անգլիա կատարէ իր խոստումները, ճանչնալով Պաղեստինի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը։ «Բաժանումը նոր սպառնալիք մըն է արաբական աշխարհին համար, որ մէկ ամբողջութիւն կը կազմէ համասեռ բնակչութեամբ եւ մէկ ազգային իտէալով։ Իբրեւ այդպիսին ան բնական պատուար մը կը կազմէ խաղաղութեան համար։ Օտար հրէական պետութիւն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ՝ կը նշանակէ քանդել հողային շարունակութիւնը եւ ազգ. համանմանութիւնը եւ հաստատ վէրք մը բանալ որ խռովութեանց տեւական աղբիւր մը պիտի կազմէ Միջին Արեւելքի մէջ։ Արաբները կ՚ուզեն ալ ղառնալ իրենց երկրին եւ ապահովել իրենց բնական գոյութիւնը եւ ազատութիւնը առանց արտաքին ոտնձգութեան »։

Գերմանիոյ ապագան եւ դաշնակիցներուն պահանջները

Արտաքին նախարարներու փոխանորդները կը շարունակեն լսել մեծ եւ փոքր պետութեանց տեսակէտները, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ապագայ կազմակերպութեան մասին։ Բչ. օրուան նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակը, Կուսեւ ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը, որ կ՚առաջարկէ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատել Գերմանիոյ մէջ, հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն առաջ։ Այս առաջարկը զարմանք պատճառեց Ֆրանսայի մէջ, որ կը պահանջէ նախ առժամեայ կարգուսարք մը հաստատել Գերմանիոյ մէջ, փորձառութեան շրջանի համար, մինչեւ վերջնական կազմակերպութիւն։ Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Ռուսերը վստահ են որ աւելի պատեհութիւն պիտի ունենան ազդեցութիւն գործելու իրենց գրաւման շրջանէն դուրս, եթէ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ։ Միւս կողմէ, թերթերը գիտել կուտան թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն չէ ֆրանսական կառավարութեան ծրագրին (նախ առժամեայ, յետոյ վերջնական կազմակերպութիւն)։

★ Նոյն նիստին մէջ լսուեցան Լեհաստանի եւ Յունաստանի պահանջները Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն։ Լեհաստան իր մարդկային կորուստները կը հաշուէ 6 միլիոն կամ բնակչութեան 13.2 առ հարիւրը, իսկ նիւթական վնասները՝ 11.007.000.000 տոլար կամ ազգ. հարստութեան 38 առ հարիւրը ։ Իր պահանջները.— 1. Երաշխաւորել որ Գերմանիա տնտեսապէս ոտքի չկանգնի աւելի շուտ քան իր զոհերէն մէկն ու մէկը.— 2. Քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային հսկողութիւն Դաշնակիցներուն կողմէ, նոյնիսկ հաշտութեան դաշնագրին կնքումէն ետեւ մը վերջ.— 3. Վաւերացում Լեհաստանի արեւմտեան սահմանագլուխին, որ առժամապէս հաստատուած էր երեք Մեծերուն կողմէ, Փոցտամի մէջ.— 4. Գերմանիան նկատել քաղաքական եւ տնտեսական ամբողջութիւն մը։ Դաշնագիրը ստորագրել Վարշաւայի մէջ։

Այս առթիւ լեհական պատուիրակը, որ Լոնտոնի դեսպանն է, յայտարարեց թէ կցուած գերմանական հողերուն նախապատերազմեան բնակչութեան թիւն էր 8.800.000։ Այժմ կան միայն 550 հազար Գերմաններ եւ 4.400.000 Լեհեր։

Յունաստանի ներկայացուցիչը, որ նախապէս խօսած էր Գերմանիոյ մասին, Աւստրիայէն կը պահանջէ մեծագումար հատուցումներ, ինչպէս եւ 8 միլիոն ոսկի ֆրանք առաջին մեծ պատերազմի նիւթական վնասներուն համար։ Աւստրիա պարտաւոր է գնել Յունաստանի ծխախոտին մէկ երրորդը, 15 տարի անընդհատ եւն.,

Սաստիկ ցուրտ ամէն կողմ

Փարիզը կը դողայ ցուրտէն, մէկ շաբաթէ ի վեր։ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ ալ սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ։ Հիւսիսային հով մը ժամական հարիւր մղոն արագութեամբ կը սուրայ Եւրոպայի եւ բրիտանական կղզիներուն վրայ։ Հիւսիսայի՛ն Ֆրանսայի բոլոր ջրանցքները փակուած են վեց ոտք թանձր սառով մը։ Տասը փոխադրանաւեր որոնք ածուխ կը փոխադրէին, Փարիզի համար՝ անշարժութեան դատապարտուեցան սառոյցին հետեւանքով։ Ածխաբարձ նաւերու ածուխը Փարիզ փոխադրուեցաւ երկաթուղիներով։ Նարբոնի մօտ երկուերկրաշարժներ, որոնք փնջնաշարժով կ՚նեթային Պիրենեան լեռներուն վրայ, երկաթուղիներու ձիւնը մաքրելու գործի կազմակերպութեան համար, ճամբան սառած են։ Իրենց ինքնաշարժը չէ կրցած ձիւնին մէջէն յառաջանալ։ Մինչեւ որ օգնութեան հասան ինքնաշարժը բոլորովին ծածկուած էր ձիւնով։

Փարիզ - Սէրպէր ճեպընթացը Պիրէնեան լեռներուն մէջ մնացած է։ Կարմիր Խաչը տասը ինքնաշարժ ղրկեց սնունդ եւ անմիջական օգնութիւն ղրկեց ճամբորդներուն։ Գիւղեր ու աւաններ հաղորդակցութենէ կտրուած են։ Նորմանտիի մէջ 8—10 մատնաչափ ձիւն տեղաց ։

Օդերեւութաբանական կայանի տեղեկութեան համաձայն, այս սաստիկ ցուրտը դեռ քանի մը օր պիտի տեւէ։ Զինամթերիկը պիտի շարունակուի հիւսիսային գաւառներու մէջ ։

Փարիզի մէջ ջերմաչափը երէկ առաւօտ զրօ էր, զերոյէն վար։ Սառուցեալ հով մը կը փչէ ամբողջ Միջերկրականի եզերքները, Նաեւ Լիոն եւ ուրիշ քաղաքներ։ Դպրոցներուն մէջ ալ ածուխ չկայ եւ կը վախցուի որ փակուին։

Օդային հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են անորոշ ժամանակով ։

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Ազգ. ժողովին ներկայացաւ երէկ, զանազան բացատրութիւններ տալու եւ հարցապնդումները լսելու համար։— Պետական պաշտօնեաներու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին, իրենց պահանջները յիշեցնելու համար։ Ելմտական նախարարը 46 միլիառ ֆրանքի բացառիկ վարկ մը բացած է, բայց պաշտօնեաները գոհ չեն եւ կը պնդեն իրենց պահանջներուն վրայ։ — Կուսակցութիւններէն ոչ ոք յանձն կ՚առնէ պարենաւորման նորահաստատ վարչութիւնը ։

ՄԵՆԱՄԱՐՏԻ պատմութիւնները շատոնց մոռցուած էին Ֆրանսայի մէջ։ Եւ ահա նոր դէպք մը, — Գնդ. Կոուսար մենամարտի հրաւիրեց փաստաբան Մորիս Կարսոնը, դանկատելով թէ նախատած է զինքը, Հարտիի դատավարութեան առեն։

ՍՊԱՆԻՈՅ հանրապետական կառավարութիւնը, որ Փարիզ կը գտնուի, ներքին անհամաձայնութիւններէ կը տառապի առեն մը ի վեր. Վարչապետ, Տորթ. Խիրալ, ստիպուեցաւ հրաժարիլ, ընկերվարականներու եւ ուրիշ հատուածներու պահանջին վրայ։

Երգահանդէս

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԼՐՁԻՊԱՇԵԱՆԻ

(Մարսէյլի Օփէրայէն)

Փետրուար 2ի Կիրակի օրը ժամը 17.30ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie

Ցայտագիրը կը պարունակէ հայ եւ օտար երգահաններու գործերը, (Կոմիտաս վարդ., Սրբուանձտեանց, Մելիքեան, Ղազարեան, Սարգիսեան, Մեհրապեան, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւ Մեսումեանց), ընկերակցութեամբ նուագախումբի։

Տոմսերուն գիները 50էն 200 ֆրանք։ Կը ծախուին յանձնախումբի անդամներէն Պ. Հրաչ Սարգիսեանի մօտ 261 Fbg. St. Martin, Հրանտ Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Պ. Ս. Տամլամեան, 37 rue Trévise եւ Հ. Բալուեան գրատուն, 43rue Richer:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Գ. ԼԱՋԵԱՆԻ

Հայաստան եւ Հայկ. Դատը

(ՎԱՒԵՐԱԳԻՐԵՐ)

Լրացուցիչ տեղեկութիւններով միասին Հայկ. Դատի շահեկան վաւերագրեր, Իսրայէլ Օրիէն մինչեւ մեր ժամանակները։ Դաշինքներ, Ցարերու հրովարտակներ, մեծանուն հայ գործիչներ, Հայերու մասնակցութիւնը 1812ի, 1826ի, 1878ի, 1914ի, 1941ի պատերազմներուն։ Պետական դէմքերու յայտարարութիւններ ի նպաստ Հայերուն, Ուիլսընի վճռաբարական վճիռը, Պերլինի, Վերսայլի, Լօզանի խորհրդաժողովները, Արմենական, Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռ. Ազատական կուսակցութիւններու ծրագիրներուն քաղաքական բաժինները։ Էջմիածին, Պոլսոյ Պատրիարքութիւն եւ բարենորոգումներ։ Տեղահանութեան պաղտնի վաւերագիրեր, Թուրքիոյ բաժանումը, Ա. Ահարոնեանի քաղաք. օրագիրը։ Հայաստանի խորհրդայնացումը, դեկրետներ։ Բ. համաշխարհային պատերազմը, Ատլանտեան Զարթերը, Էջմիածինի համագումարը, Հայկ. Դատի ի նպաստ դիմումներ, ներգաղթի դեկրետը, Խ. Միութիւն եւ Թուրքիա եւն. եւն.։

Մեծադիր 400 էջ, մաքուր թուղթ, գին 350 Ֆր., Դիմել Գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Monsieur le Prince, Paris :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, ընկերվարականներու սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանթէօն Քաշանի դասախօսական ժողովը այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամուհիները եւ օժանդակ անդամները փետրուար 3ին ժամը ճիշդ 3ին, Պօմոնի Նորակառոյց սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Համբարձում Թօսունեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ ներկայութեամբ, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրասուն զաւկին՝ 18ամեայ տարաբախտ ԱՒԵՏԻՍԻ տխուր մահուան առթիւ ։

Այս առթիւ սգաւոր ծնողքը հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէին եւ հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Շինութեանց եւ փայտի արհեստաւորներուն

Մեր արտէլին վերջնական կազմութեան մասին նոր եւ կարեւոր հրահանգներ ստացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր այն արհեստաւորները որոնք կը պատկանին շինութեանց եւ փայտի ճիւղերուն, այս կիրակի 2 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 10.30ին Ալէմշահի սթիւտիօն, 19a rue Caumartin, métro Madeleine :

ԾԱՆՕԹ.— Այս ժողովին մէջ վերջնապէս պիտի կազմուին արձանագրուողներուն նոր թղթածրարները, յանձնուելու համար ներգաղթի կեդրոնական յանձնախումբին մինչեւ 5 Փետրուար, չորեքշաբթի։— (Դիւան)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Օլիմպ Միւղիքեան իր հօր Հաճի ՅԱԿՈԲ ԿԱՏՈՅԵԱՆի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Պօմոնի Կապոյտ Խաչին,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 12—16

Փարիզ՝ Մավ. 1000, Իսի՝ Ամպ. 330, Մարսէյլ՝ Խրի. 500, Մկլաթիէր՝ Թաղ. 500, Մարսէյլ՝ Տ. Մել. 500, Իսի՝ Նազ. 1000, Ս. Լու՝ Գործ. Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր։ Սարգ. Ս. 500, Ազապ. 500, Նազ. 500, Յովհ. 500, Սարգ. Կ. 1000, Գասպ. 500, Դանի. 1000, Քէշ. 500, Անիէռ՝ Մել. 750, Յար. 1000, Պուրժ՝ Եաղ. 1000, Լա Սիօթա՝ Դաւ. 1000, Անիէռ՝ Մար. 300, Կրընոպլ՝ Արապ. 500, Շաս՝ Ապր. 500 ֆրանք ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Jeudi 30 Janvier 1947 Հինգշաբթի 30 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 4917 — Նոր շրջան թիւ 556 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Անդադար քարոզչական բանուկ ցանց մը հիւսուած է Ամերիկայի մէջ։ Ցանց մը որ ծաւալեցաւ տարիներու ընթացքին, չնորհիւ անվհատ աշխատանքի եւ դրամի ուժերու։

Այդ ուժերէն մէկն է հռչակաւոր Խալիտէ Էտիպ Հանըմը, որ «Չակուչ»ի ասպարէզն ալ ստացած էր նախորդ պատերազմին։

Քաջ անգլիագէտ եւ գրող - բրող, այս Թրքուհին, որ դեռ Պոլսոյ Ամերիկեան Քոլեճէն սորված էր ամերիկացի միսիոնարներու եւ սալաները մխրճելու գաղտնիքը, յաջողեցաւ լայն ակօսներ բանալ։ Անդրերէն ճառեր խօսեցաւ, գիրքեր հրատարակեց, եւ վերջապէս հաստատուն գետին մը ապահովեց, ուր պարբերաբար զանազան մարզանքներ կը կատարեն ուրիշ պատրաստուած տարրեր։

Բաւական ատեն է որ բան չէինք լսեր այս քարոզչական գործունէութեան մասին։ Բայց ահա - ահաւասիկ նոր լուր մը,— Յունուար 1ին Ամերիկա հասեր է Պոլսոյ «Վաթան» թերթի խմբագրապետը, Ահմէտ Էմին Եալման, շարք մը բանախօսութիւններ կատարելու համար։

Իր առաջի տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է ամերիկեան հռչակաւոր օրաթերթին, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի խմբագրութեան հետ, շօշափելով օրուան հրատապ խնդիրները,— Նեղուցներ, Խ. Միութեան պահանջները եւայլն։

Կը թուի թէ ամերիկեան միջավայրը չունէր եւս տեսուած է Ահմէտ Էմին Եալմանի, որ, նոյնպէս անգլիագէտ, յայտարարած է, կարճ եւ կտրուկ.

— «Թուրքիա ոչ իսկ վիճիլ կ'ուզէ Ռուսիոյ հետ, Տարտանէլի միասնական պաշտպանութեան համար։ Ռուսիա բազմապատկած է իր գործունէութիւնը վերջին պատերազմէն ի վեր եւ Թուրքիոյ մէջ 5րդ գունդը կը գործէ Մոսկուայի կուսակցական գծով։ Կասկած չկայ թէ Խ. Միութեան քաղաքականութիւնն է խռովութիւններ յարուցանել Միջին Արեւելքի մէջ։ Մեր երկիրը մասնաւոր վախ մը չունի անկէ։ Ռուսիոյ ծաւալման քաղաքականութիւնը վտանգ մըն է ուրիշ ազգի համար։ Միայն Ազգերու Միութիւնը կրնայ կասեցնել Ռուսերը»։

Թուրք խմբագիրը պատասխանելով զանազան հարցումներու, յայտնած է թէ «Թուրքիա կողմնակից է օղակ մը զառնալու Մոտաւոր եւ Միջին Արեւելքի միջեւ»։

Արդարեւ, Թուրքիա վերջերս կարգ մը պերճիմաստ ձեռնարկներ կատարեց դէպի Հարաւ, սիրաշահելու համար արաբական աշխարհը։ Սովորական դէպք մը չէր Անդրյորդանանի Թագաւորին այցելութիւնը Անգարա, արքայական հանդիսաւորութեամբ։

Մնաց որ, Ահմէտ Էմին ալ բաղձալի կը գտնէ Արաբական Պետութեանց Դաշնակցութիւնը, ուր ապահովաբար տիրական դեր պիտի կատարէր Թուրքիա, աջակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ։

Ուրիշ նշանակալից յայտարարութիւն մը, այս անգամ ամերիկեան թերթին բերնով.

— «Թուրքերը տակաւին համոզուած չեն թէ Միացեալ Ազգերը պիտի կրնան ապահովութիւն տալ։ Թուրքերը աւելի լրջօրէն հաւատացած էին Ազգերու Դաշնակցութեան»։

Ինչպէս կ'երեւայ, Թուրքերը ամէն առթիւ աւելի զօրաւոր կը զգան իրենք զիրենք, մերժելու համար որեւէ զիջում։

Եւ նկատեցէք որ Թուրք խմբագիրը Տարտանէլը յիշած ատեն, խօսքն անգամ չըներ ուրիշ հողային պահանջներու։ Բերան անգամ չառներ Կարս - Արտահանը, որ այնքան մելան սպառել տուաւ լման երկու տարի։

Վերջերս առիթ ունեցանք գիտել տալու թէ Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», անուրբերան գրութիւն մը հրատարակած է, համոզելու համար Թուրք վարիչները թէ Խ. Միութիւնը որեւէ վտանգ չսպառնար Թուրքիոյ։ Ան «առասպել» կը կոչէր արտաքին վտանգի մասին շրջած զրոյցները, աւելորդ գտնելով պատերազմական վիճակի մէջ պահել մէկ միլիոն Թուրք զինուորներ։

Այն ատեն մոռցեր էինք յիշել թէ յօդուածագիրը Հայ մըն է, Ցակոբեան։

Կրնա՞ք մեկնել այս հանելուկը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒ ՄԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Չէի կրնար երեւակայել որ արեւափայլ շողակը ապարժէք է սա սեւ կտոր մը ածուխին քով, բայց զօրոյէ- վար տասը ատոլ ձանը երբ կը փակէ պատուհանդ եւ կը վառվռուլէ ապակիներդ ծաղկանէտ շղարշով մը, կ'ուզես ամէն բան չուրջդ վերածել ածուխի եւ նետել կրակին մէջ։

Ցաճախ հաղիւ ակնարկ մը կը նետենք երկաթգծերու վրայ որոնք հաւքի մը, հանքագործի մը հաւքայ. ու փլուզումի մը կամ պոլծացումի մը վրայ կը խօսին։

Իսկ երբ սառին մատներդ ու դողդղաս կրակիդ առջեւ, ի՜նչ աւուշ կը հնչէ ականջիդ ամէն բառ որ կապ ունի այդ սեւ ադամանդին հետ։ Ածխահանքի մէջ դէմքեր ալ արեւ կը տեսնես, իսկ հանքագործին քրտինքը վարդի ջուր կը դառնայ քեզի համար։

Այսպէս է մարդը։ Գաղափար, խօսք, ընկերային վարդապետութիւն. ամէն կը ծալլէ զըրպանը կը դնէ նախ առջեւ։ Իսկ այս օրերս ածուխն է օրհնեալ փրկիչը այդ Եսին։

Եւ մտածել որ այդ թանկագին տուրքը, հողին ընդերքէն կը քաշեն կը հանեն իրենց մատներով, իրենց եղունգներով մեզ նման մարդկայինէակներ, ճերմակ հացին խառնելով այն սեւ փոշին որ կ'ծծէ իրենց ճակատը օրն ի բուն։

Ինչպէ՞ս չօրհնել այդ բաղուկը, ինչպէ՞ս չփառաբանել այդ վաստակը, ի՞նչպէս չբանալ սրտադին։

— Ապրի՛ս իմ թուխ-կալին եղբայրս, դուն ես որ քու գերագոյն ճիգովդ, զրկանքովդ, տառապանքովդ, կեանքիդ անալի օրերովը կը վառես մեր տնակները, կը տաքցնես մեր մարմինները, ուշ կուտաս քու նման. դ։ Կ'ս կը վառ ըլլայ քու օճախդ ալ, եւ հացդ անպակաս սեղանիդ։

ՍՕՍԻ

Անգլիացի գերիները արձակուեցան

Պաղեստինի հրէական գաղտնի կազմակերպութիւնը, որ 48 ժամ պայմանաժամ ստացած էր, ազատ արձակեց անգլիացի դատաւորը եւ հազարապետը։ Այս վերջինը վիրաւորուած կ'երեւայ եւ հիւանդանոց փոխադրուած է, իսկ դատաւորը ողջ առողջ է։ Իր պատմութեան համաձայն, ութ դաւադիրները զինքը դատարանէն առեւանգելէ եւ կառքի մը մէջ դնելէ վերջ, գլուխը ծածկած են վերարկուով մը։ Կառքը ճամբան գետին տապալած է կին մը։ Յետոյ կառքէն հանելէ վերջ գերին չէնք մը առաջնորդած եւ 24 ժամ հսկողութեան տակ պահած են։

Հրէական գաղտնի կոմիտէն, Իրկուն Զվայ, երկու գերիներուն արձակումը հաղորդելով, կը յայտնէ թէ իրենց մահապարտ ընկերը չէ կախուած, բայց եթէ ան կամ ուրիշ «հրեայ ստորերկրեայ զօրամիկ մը» կախուի, կանգ պիտի չառնեն որեւէ գործողութեան առջեւ, որքան ալ սուղ ըլլայ գինը։

Այս առթիւ հակասական լուրեր կը շրջին։ Կ'ըսուի թէ Պաղեստինի Անգլիացիները հրաման ստացած են հեռանալու, թէ զինուորական իշխանութիւն պիտի հաստատուի մասամբ եւն.։ Անգլիացիները հետազօտութիւններ կը կատարեն, դաւադիրները երեւան հանելու համար։

★ Երուսաղէմի նախորդ միւֆթին, Հաճ Ամին Հիւսէյնի, որ Գահիրէ կը գտնուի, յայտարարեց թէ Պաղեստինի բաժանումը անտանելի աղէտ մը պիտի ըլլայ արաբ ազգին համար։ Բաժանումը ազգային ոճիր մը պիտի ըլլար։ Չեմ հաւատար թէ կը գտնուի մէկ հատ'կ Արաբ որ հանդուրժէ այդ ազգային ոճիրին։ Արաբները պիտի կռուին, եւ պիտի նախընտրեն մեռնիլ քան համակերպիլ այդպիսի աղէտի մը»։

ԲԱԶՄԱԹԻՒ խորհրդային զինուորներ արձակուելով իրենց երկիրը կը վերադառնան Գերմանիայէն, բանուորի պակաս լեցնելու համար։ Կը կարծուի թէ մարտ 15ին 100.000էն քիչ մը աւելի պիտի ըլլայ Գերմանիոյ խորհրդային բանակին թիւը։

ՄՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ Ալեքսանտրէթը եւ Կիլիկիան

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Ռոյթըրի գործակալութեան, Կշ. օրուան թուականով.— Սուրիոյ կառավարութիւնը որոշած է «միջազգային համապատասխան կազմակերպութեան» ներկայացնել իր վէճը Թուրքիոյ հետ՝ Ալէքսանտրէթի մասին, ինչպէս հաղորդեր է Սուրիոյ վարչապետը բրիտանական գործակալութեան։ Կ'ենթադրուի թէ «համապատասխան կազմակերպութիւն» բացատրութեամբ կ'ակնարկէր Միացեալ Ազգերու։ Միեւնոյն ատեն, Սուրիա պիտի պահանջէ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼ ԿԻԼԻԿԻԱՆ, ուր կ'ըսեն թէ մէկ միլիոն Սուրիացիներ զրկանքներու կ'ենթարկուին եւ կը շահագործուին թրքական տիրապետութեան տակ։

Դաշինքը վստահութիւն շահեցաւ 12ի դէմ 521 ձայնով

Ռամատիէի դահլիճը, որ կը բաղկանայ հինգ թեւերէ (հոսանք), Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ Գշ. օր, լսելու համար կարգ մը հարցապնդումներ։ Ընդդիմադիրները, Թունդ աջակողմեան Ազատութեան կուսակցութիւնը (P. R. L.) եւ փոքրաթիւ անկախներ լրեւց բոլոր ուժերը լարած էին, բայց պայքարին ծանրութիւնը կրեց Կոլեան Միութեան ներկայացուցիչը, Պ. Ռընէ Քափիթան, նախկին նախարար։ Վարչապետը հաւանած էր անմիջական վիճաբանութեան, պայմանաւ որ հարցապնդումները սահմանափակուին միայն կառավարութեան կազմութեան վրայ, եւ միւս բոլոր կարեւոր խնդիրները, ներքին թէ արտաքին, քննուին ուրիշ նիստի մը մէջ։ Այդպէս ալ որոշուեցաւ, միաձայն համաձայնութեամբ։

Նիստը բացուած ատեն, աջակողմեան երեսփոխաններէն Շոֆիէ երկար ճառ մը կարդաց, ընդհանուր դժգոհութիւն պատճառելով։ Եւ վերջապէս հետեւեալ բացագանչութեամբ.

— Անօթի պիտի մեռցնէ՞ք Ֆրանսացիները։ Անեւտուրը հողեվարքի մէջ է։

Պ. Քափիթան քննադատեց կառավարութեան կազմը, դիտել տալով թէ նախապէս 3 հոսանքներէ կը բաղկանար, հիմա բարձրացած է հինգի։ «Աւելի լաւ պիտի ըլլայ որոշում տալ հինգով քան երեքով»։ Յետոյ բացատրեց թէ անպաշտօն նախարարներու թիւը շատ է, ինչ որ կը մնասէ վարչապետին հեղինակութեան։ Ապա կոչ մը ուղղեց վերաքննելու սահմանադրութիւնը (իբրեւ հետեւորդ Զոր. տը Կոլի)։ Այս կոչը ծափահարուեցաւ ծայրագոյն աջերուն, ինչպէս եւ օգաչու սպայի մը կողմէ որ անմիջապէս արտաքսուեցաւ բարապաններու միջոցաւ։

Յետոյ բեմ ելաւ ուրիշ աջակողմեան երեսփոխան մը եւ մասնաւորապէս քննադատեց կառավարութիւնը որ համայնավարի մը յանձնած է ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Այս առթիւ յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը վստահութեան քուէ պիտի չտայ կառավարութեան։ Զօրավար Օմըրան, երեսփոխան Ալժէի, խօսեցաւ Հնդկաչինի դէպքերու մասին, քննադատելով կառավարութեան ներկայացուցիչը։ Ուրիշ երեսփոխան մը անձնական գտաւ կառավարութեան ծնունդը եւ խառնուրդը։

Վարչապետը պատասխանելով, ըսաւ թէ միտք չունի երկրորդ նախարարական յայտարարութիւն մը կարդալու, թէ կ'երաշխաւորէ կառավարութեան համերաշխութիւնը եւ Ֆրանսական քաղաքականութեան շարունակութիւնը։ «Մերժութիւնը պիտի ըլլայ արտայայտութիւնը երկրի կամքին»։ Գալով ազգ. պաշտպանութեան, Պ. Ռամատիէ բացատրեց թէ երկու տարիէ ի վեր համայնավարներ կը մասնակցին ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեանց։ «Մնաց որ, Սահմանադրութեան համաձայն վարչապետը անձնապէս պատասխանատու է ազգ. պաշտպանութեան»։ Վերջացնելով, Պ. Ռամատիէ շեշտեց թէ կառավարութիւնը պէտք ունի ժողովին վստահութեան։ «Անոնք որ կ'ուզեն լուծել կամ ճեղքել կառավարութիւնը, իրականին մէջ ճեղք մը բացած պիտի ըլլան Ֆրանսայի ուժին մէջ»։

Յետոյ քուէարկութեան դրուեցան երկու բանաձեւեր։ Մէկը աջերը յանձնած էին, առանց վստահութեան խօսք, եւ մերժուեցաւ 47ի դէմ 543 ձայնով։ Երկրորդը, որ վստահութիւն կը յայտնէր, քուէարկուեցաւ 12ի դէմ 521 ձայնով։ Քուէարկողներու թիւն էր 533, բացարձակ մեծամասնութիւնը՝ 267։ Աջերը ձեռնպահ մնացին։

★ Կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ գտնել պարենաւորման նախարար, որ պիտի զբաղի ուտեստի բաշխումով։ Այս պաշտօնը առաջարկուած էր Ալփ Մարիթիմի նահանգապետին՝ Պ. Հակի, բայց մերժեց։ Այժմ առաջարկուած է պարենաւորման նախարարութեան ընդհ. քարտուղարին՝ Պ. Պոնիի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ

Վերջացող տարուան քաղաքական եւ ազգային կեանքի հաշուեցոյցը չէ որ կ'առաջադրենք կատարել: Մեր գաղութը այնպիսի տխուր վիճակի մը մէջ խրած է, որ ոչ ժամանակ եւ ոչ ալ սիրտ կը մնայ նման աշխատանքներու:

Ոճիրներով, դաւերով, զրպարտութիւններով, սուտերով եւ զզուելի դէպքութիւններով մթագնած մեր իրականութիւնը բոլորանշիւր ալ տալու հայէ կը պահանջէ նախ իր ցաւերուն հաշուեցոյցը աչքի առջեւ ունենալ, անոր դարման մը գտնելու մտահոգութեամբ: Մեր թերթը, առանց ոեւէ առիթ իր պաշարիանութիւնը կորսնցնելու, առաջնորդուած է միշտ այս մտահոգութեամբ: Զանազան առիթներով մենք մատնանշած ենք Լիբանանի հայ կեանքը ալեկոծող ցաւն ու անոր պատճառները: Բազմաթիւ անգամներ զգաստութեան կոչեր ուղղած ենք պատասխանատուներուն: Դժբախտաբար սակայն, գաղութը պառակտելու հրահանգ ունեցող բախտախնդիրները, իրենց գործքով ու խօսքով, ոչ միայն չեն ուզեր, անդրադառնալ ստեղծուող քաոսին, այլ կ'աշխատին կարելի եղածին չափ խորացնել զայն:

Այս օրերուն, երբ դաւադրական արարքները նոր թափով կը հրահրուին մեր հակառակորդներուն կողմէ հայկական թաղամասերէն ներս, անհրաժեշտ կը նկատենք քանի մը յիշեցումներ ընել, որպէսզի անոնց լոյսին տակ ժողովուրդը դատէ իրականութիւնը: Ոչ խելակորոյս հայհոյանք եւ ոչ ալ անվայել թունարձակումներ, ինչպէս սովորութիւն ունի լայնօրէն օգտագործելու պոլշեւիկ թերթը, իր գործակիցներուն հետապնդած նպատակը արդարացնելու համար: Կը բաւականանանք քանի մը փաստերու թուարկութեամբ, ամէնուն ծանօթ եւ ամէն օր կրկնուող:

Ներկայի տխուր դէպքերը ծայր առին իբրեւ անխուսափելի հետեւանքը պոլշեւիկներու խռովարարական եւ բռնատիրական սանձարձակ գործունէութեան: Այս մարդիկը, որ կաթիլ մը քրտինք անգամ չունին մեր գաղութի 25 տարուան վերելքին մէջ, օգտուելով քաղաքական պայմաններու նոր դասաւորումէն, ուզեցին իրենց մթին անկիւններէն դուրս գալ եւ դիրք գրաւել հրապարակի վրայ: Ասիկա կարելի էր՝ երկարամեայ ճիգերով ձեռք բերուած բարոյական եւ նիւթական հաստատութեանց անխնայ քանդումով միայն: Պառակտել, քայքայել, պղտորել եւ ազգային նուիրական սրբութիւնները չահագործել ի նպաստ կուսակցական եւ քաղաքական անխոստովանելի հաշիւներու:

Քանդումը սկսաւ վերէն, մեր դաւանական եւ քաղաքական ժողովներէն: Ցանուցան Ազգ. Սահմանադրութեան անխախտ պահպանումին եւ գաղութի անդորրութեան տեղի ունեցած բոլոր դիմումները անզօր մնացին զոհացում տալու պոլշեւիկներու ախորժակին, որովհետեւ անոնց ուզածը արդար ու գործակցութիւն չէր, այլ կամայական մենատիրութիւն: Ծանօթ են հետեւանքները: Ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ խարդախ միջոցներով անոնք յաջողեցան խրտուիլակ մարմին մը վերածել Պէյրութի քաղաքական ժողովը եւ թաղային ընտրութիւններ նշանակելէ յետոյ, յանկարծ ետ նահանջել: Ամէն մարդ գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը եթէ ուզէր՝ ոչ մէկ համայնավար կրնար ոտք դնել ազգային հաստատութիւններէն ներս:

Պառակտումը, այս ծրագրուած քաղաքականութիւնը հետագային շարունակուեցաւ տարբեր եղանակներով: Հարկ կա՞յ արդեօք ալ նորէն յիշել ներդաղթի ուրախալի շարժումին, որ «քառաջիմական»ներու ձեռքին մէջ վերածուեցաւ Դաշնակցութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ., Կարմիր Խաչ եւ ազգային դիմագիծով ոեւէ կազմակերպութիւն քանդելու սուր զէնքի մը:

Գնաց ամառը եւ եկաւ աշունը: «Հրաժարիմք»ներու կատակերգութիւնը ողբալիօրէն ձախողեցաւ: Պոլշեւիկները եղանակին հետ դիմագիծ ու գործելակերպ փոխեցին: Անոնք որդեգրեցին այս անգամ բիրտ ուժը եւ յարձակումներու քաղաքականութիւնը: Եւ ահա Պէյրութէն մինչեւ Զահլէ, մինչեւ Պիքֆայա եւ Թրիփոլի իրար յաջորդեցին փողոցային «արշաւանք»ներու նոյնքան փողոցային սխրագործութիւնները:

Ո՞ր մէկը յիշենք: Հայ ժողովուրդին դէմ պոլշեւիկներու մղած «հերոսամարտը» սկսաւ տուներու վրայ յարձակումներով: Անոնք չամչցան գիշեր ատեն անպաշտպան ընտանիքներու յարկէն ներս խուժելու եւ դաշունահարելու կիներ ու աղջիկներ: Մեկուսի թաղամասերու մէջ, Հաճնոյ թաղէն ներս, քանի մը անգամ «ցոյցեր» կազմակերպեցին, մինչեւ վայել հայհոյանքներով եւ սպառնալիքներով: Ինչ էր ուզածնին: Շատ պարզ է.— Պիտի չընէք իբրեւ գաղափարապաշտ Հայ, ձեր տան պատերը պիտի չզարդարէք ազգային հերոսներու նկարներով, սարսափ եւ լորձնաշուրթ փառաբանողը պիտի հանդիսանաք պոլշեւիկեան կարգախօսին:

Դէպքերը տուներու առջեւէն կամաց կամաց փոխադրուեցան փողոցներու եւ հրապարակներու վրայ: Այս ձեւով չարիքը աւելի կրնար ընդհանրանալ՝ հայ ժողովուրդը կասկածելի տարր ցոյց տալու համար տեղացիներու աչքին:

Սովորական երեւոյթներ դարձան հայկական երգերով անցնող հարսնեւոր խումբերուն վրայ կատարուած յարձակումները եւ պատանի տղոց խոշտանգումը: Եւ այս «հերոսութիւն»ները առաւելաբար փորձուեցան կիներու եւ անպաշտպան տղոց վրայ: Պատրուակը միշտ նոյնն էր.— Պիտի չերգէք, պիտի մոռնաք անցեալը, պիտի ուրանաք ձեր սրբութիւնները:

Երկար ատեն, նկուն՝ երէն եւ զինուորներէն յետոյ, կարգը եկաւ թերթերուն: Պիքֆայայի մէջ «Ազդակ»ի ցրուիչը բազմաթիւ համայնավարներու կողմէ խոշտանգուեցաւ եւ թերթերը պատռուեցան: Թրիփոլիի մէջ «Արեւելք»ի ցրուիչն էր որ նոյն ձեւի յարձակումի մը ենթարկուեցաւ:

Յիշե՞նք նաեւ Նորայրոյն դէպքերը, ուր ցարթնցուած պայրոյթը ու զզուանքը այնքան թարմ է տակաւին մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ: Թրիփոլիի դէպքը եւ Ծնունդի օրով Դամասկոսէն նոր ժամանած Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն երթուղիին վրայ կատարուած գազանային դէպքը պոլշեւիկներու գործելակերպին կ'աւելցնեն նոր տգեղութիւններ, որոնք կամ կեթէյներու մենաշնորհը կը կազմէին մինչեւ հիմա: Անոնք ներկայիս սկսած են խաբեբայութեան հետ նոյն ատեն կատարել նաեւ չահաբեր ձեռնարկներ, կողոպտելով իրենց ընտրած անպաշտպան զոհերը: Այս մարզը ու բնաւ օր ցարդ մուտք չէր գործած հայ յանկանութեան [illegible], բայց շնորհիւ երդուեալ խառնակիչներուն, հայ ժողովուրդը ականատես եղաւ նաեւ կողոպուտի այս զզուելի փաստին:

Մենք մանրակրկիտ հաշուեցոյց չէ որ ներկայացուցինք, այլ քանի մը թուումներ: Ուրիշներու, հայ ժողովուրդի գոյութեան ու ազատութեան դէմ շղթայազերծուած այս ահաւոր պայքարին վերջնական արդիւնքը միայն ամէնն [illegible] անպայման եւ վաստացի հաշուեցոյցը պիտի կազմէ այն դէպքերուն, որոնք անխիղճ ու անպատասխանատու մարդոց ձեռքով կը գործադրուին ամէն օր:

Գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար որ մենք լռեցինք երկար ատեն, հանդուրժեցինք շատ բանի, ի սէր հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն: Սակայն պոլշեւիկները պէտք է լաւ գիտնան, որ չափազանց վտանգաւոր խաղ մըն է իրենց կատարածը: Որովհետեւ այս մարզին մէջ Դաշնակցութիւնը աներող է եւ կ'արձանագրէ բոլոր փաստերը: Աներող է մանաւանդ այն ատեն, երբ իր դէմ ուղղուած հարուածները իմէ չեղեալ կը վնասեն յանձին հայութեան կեանքին ու ապահովութեան: Պոլշեւիկները պէտք է չմոռնան վերջապէս, որ իրենցմէ զերիվեր ուժեր կէս դարէ աւելի պայքար մղած են Դաշնակցութեան դէմ եւ ձախողանքի դատապարտուած:

Մենք ամէն նկատում մէկ կողմ դրած, վերջին անգամ ըլլալով զգաստութեան կը հրաւիրենք մեր հակառակորդները, որպէսզի վերջ տան քաղաքական կուսակցութեան մը անվայել ու հայ ժողովուրդին համար վարկաբեկիչ այս ընթացքին: Եթէ անոնք կաթիլ մը Հայու արիւն կը կրեն իրենց երակներուն մէջ, պարտաւոր են անսալ մեր կոչին:

(ԱԶԴԱԿ, շաբ. 10 Յունուար)

Յ. Գ. - Մեր խմբագրականը չաւարտած էր երբ իմացանք որ չորեքշաբթի օր Հաճնի մէջ խոշտանգուած է 14 տարեկան Սասունեան անունով պատանի մը, Ու այս այն ժամուն երբ պոլշեւիկներու կողմէ թաղերէ առաջնորդուած կիներ կառավարութեան դռները ափ կ'առնեն՝ իրենց կատարած յարձակումները մեր վրայ բեռցնելու համար: Կառավարութիւնը խաբելու այս նոր դաւը նորէն պոլշեւիկեան գործունէութեան իւրայատուկ մեթոտը կը կազմէ:

Ո. Միութեան նոր ճիգը

Կը թուի թէ Սթալինի անցեալ փետրուարին Գերագոյն խորհուրդին առջեւ կատարած խոստումը լուրջ դժուարութեանց է բախած: Ակնարկելով հնգամեայ ծրագրին՝ Սպարապետը կը յայտարարէր.— «Շնորհիւ այդ ծրագրին, երկրին մէջ բաւականաչափի դրութիւնը պիտի ջնջուի, մասնաւոր [illegible] պիտի դադրի [illegible] մը մէջ, զարկ տալու համար ընթացիկ կենսաթեթեւ արտադրութեան եւ բարձրացնելու աշխատաւորներու ապրուստի մակարդակը՝ գիւղերու ծրագրեալ ժամանցումով»:

Արդարեւ հսկայական աշխատանքի մըն է լծուած Ո. կառավարութիւնը, ինչպէս առ հասարակ բոլոր եւրոպական պետութիւնները, իր հնգամեայ ծրագրով, որ սահմանուած է յեղաշրջելու երկրին տնտեսական ու ճարտարարուեստական վիճակը, աշխատաւոր դասակարգին պարգեւելու համար հանգիստ եւ արդիական կեանք մը, շնորհիւ երկրին վերաշինութեան եւ լաւագոյն տնտեսութեան:

Բայց, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկ եւ մասնագէտներ, ճամբան այնքան ալ հարթ չէ:

Ռուս գիւղացին որ Ցարերու օրով հողագործ ու թշուառ կեանք մը կ'ապրէր, հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ սկսաւ իր մէջքը շտկել՝ շնորհիւ համայնական հողագործութեան եւ մասամբ մեքենացուած տնտեսութեան: Վերջին ընդհանուր պատերազմը փճացուց եղածը եւ գիւղացին մատնեց նախկին թշուառ վիճակին, գոնէ առժամաբար: Ծրագրի առաջադրութիւնները հիմնուած էին լաւ հունձքի մը հաւանականութեան վրայ: Դժբախտաբար անցեալ տարուան երաշտը ազդած է «կարգ մը շրջաններու բերքին վրայ», ինչպէս կը հաստատէր ժամանով: Իսկ որ ամենակարեւորն է, Ուկրանիոյ վերաշինութեան եւ արդիւնաբերական վերելքի աշխատանքներուն վրայ մեծ յոյսեր դրուած էին:

Ըսուած է որ Ուկրանիան Ռուսիոյ շտեմարանն է: Այդարեւ այս երկիրը իր երեսուն երկու միլիոն բնակչութեամբ՝ կ'ապահովէր Ո. Միութեան հունձքին ու կենսամթերքներուն մօտաւորապէս քառասուն առ հարիւրը: Գերմանական արշաւն ու գրաւումը աւերակի վերածեց այս արդաւանդ հողագործական շրջանը: Իր պատերազմի զոհերը, համեմատելով միւս ինքնավար շրջաններուն հետ՝ մեծ թիւ մը կը կազմեն: Անտուն մնացած 25 միլիոն քաղաքացիներուն կարեւոր մէկ մասը Ուկրայնացիներ են դարձեալ:

Խորհրդային տնտեսութիւնը հիմնուած է համայնական հողագործութեան վրայ (կոլխոզ): Այս դրութիւնը բաղդատաբար դիւրին է պետութեան համար՝ հակակշիռի ենթարկելու գիներն ու արտադրութիւնը, քան առանձնական սեփականութիւնները եւ աւելցած բերքը դիւրին մեծ քաղաքներու բնակչութեան: Արդ, գերմանական գրաւումը քանդեց ու տարրեց կոլխոզներու դրութիւնը: Անոնք զանազան քարոզութիւններով արծարծեցին Ուկրայնացիներուն նախկին անկախութիւնը հանդէպ այդ դրութեան ու Ո. Միութեան, խոստանալով իրենց ազգային անկախ պետութիւն մը:

Ո. Միութիւնը կը նեղուի նաեւ աշխատաւոր բազուկներու պակասէն: Երեք տարուան անհուն պատերազմին գործած աւերը՝ մարդկային ու նիւթական տեսակէտով, այնքան սոսկալի է եղած, որ մօտաւոր ապագայ մը մէջ արագ բարեփոխում նախատեսել կարելի չէր, հակառակ խորհրդային աշխատաւորներու գերագոյն ճիգերուն ու զոհողութիւններուն: Հակառակ զօրացրումին՝ կարեւոր թիւ մը դեռ զէնքի տակ կը մնայ, մինչ դեռ անոնց ներկայութիւնը գործարաններուն ու արտերուն մէջ, մեծ նպաստ մը պիտի բերէր երկրին տնտեսութեան ու վերաշինութեան: Այս խնդրին մէջ ալ իր դերը կը ցցէ պետութիւններու անվստահութիւնը իրարու հանդէպ: Միացեալ ազգերու խորհրդաժողովներուն մէջ կը տեսնենք խորհրդային եւ միւս պետութիւններու ներկայացուցիչներուն ելոյթները: Այստեղ ալ քաղքենի եւ համայնավար տեսակէտներն են, որ իրար կը բախին:

Այս պայմաններուն տակ Ո. Միութիւնը, թերեւս իր կամքէն անկախ, ստիպուած է աւելի շատ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացնել պատերազմէն քանդուած զինարուեստի գործարաններու վերաշինութեան եւ անոնց արդիականացման, իբրեւ միակ միջոցը իր սահմաններու ապահովութեան:

Միւս բոլոր երկիրներու նման Ո. Միութիւնն ալ պէտք ունի արտաքին վարկի: Ասոր համար անհրաժեշտ է միջազգային քաղաքական մթնոլորտի պայծառացում եւ պետութիւններու միջեւ փոխադարձ վստահութիւն: Մինչ այդ, միշտ գոյութիւն պիտի ունենան տնտեսական դժուարութիւններ, որոնց անմիջական զոհը կը հանդիսանայ աշխատաւոր տարրը:

Ա. ՀԱԲԻԼԵԱՆ

Երգչուհի Տիկ. Մ. Թէրզիպաշեան

Արտասահմանի մեծ ու պզտիկ մեր գաղութները կը նմանին կղզի ու կանաչ մարգագետիններու որոնց դեռ եւս անմշակ մնացած թաւուտքին մէջ հաճելի է հանդիպիլ ցիր ու ցան գունագեղ ծաղիկներու: Մեծ մասամբ փոքրաթոյս, ներքին ու բնատուր կենսահիւթի մը ուժին մղումէն վեր նետուած՝ կը բանան անոնք իրենց երփներանգ թերթերը արեւու լոյսին: Այդպէս է որ կը ներկայանան յաճախ նորընծիւղ ծիլեր երաժշտական գետնի վրայ ալ, անոր զանազան ճիւղերուն մէջ, որպէս նուագող կամ նուագապետ, որպէս երգիչ կամ երգահան:

Անոնցմէ է նաեւ երգչուհի Տիկին Մառի Թէրզիպաշեան, որ ծանօթ է արդէն Մարսէյլի եւ շրջականերու մէջ, հանրային հանդէսութիւններու բերած իր պատրաստակամ ու անշահախնդիր մասնակցութիւններով: Քանիցս երեւցած ալ է Մարսէյլի Օփերայի բեմին վրայ մէկէ աւելի կարեւոր դերերու մէջ, ինչպէս իր միւս արուեստակցուհին՝ Օրիորդ Ծովինար Պետրոսեան, Հայու գեղարուեստական շնորհը ցուցադրած է նոյնքան պատուաբեր կերպով Նիսի Օփերային մէջ:

Այս անգամ Տ. կին Մ. Թէրզիպաշեան, կուգայ իր կարգին ներկայանալ Փարիզի հայ երաժշտասէր հասարակութեան: Իբրեւ արուեստի մայրաքաղաք, տեսակ մը փորձաքար է Փարիզը, աշխարհի ամէն ազգի բոլոր արուեստագէտներուն համար, որոնք հասկնալի տենչաւորութիւնը ունին գէթ մէկ անգամ փորձի ենթարկել իրենց տաղանդը այդ լուսաւոր կեդրոնին շողքին տակ: Թիթեռ-

նիկներու նման մաղնիսուած կամ հրապուրուած այդ լոյսէն, կ'ուզեն ցուցադրել իրենց երփներանգ թեւերը, առանց վախնալու այլեւս դառնալու լուսաշող լամբային կրակէն:

Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ գաւառական կեդրոններու մէջ փայլիլ սկսած մեր ուժերն ալ միեւնոյն փորձութեան ենթակայ զգան իրենք զիրենք, երբ մանաւանդ գլխէն որ չիրենք քաջալերող արուեստակից քոյրեր ունին հոն: Մեր վաստակաւոր եւ ներհուն արուեստագիտուհի՝ Օր. Մարգարիտ Բաբայեանէն զատ, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է նորահասներու պատրաստութեան եւ առաջնորդութեան, ահա նաեւ մեր ժողովրդական երգչուհին՝ Հայկանուշ Թորոսեանը, որ միեւնոյն աղնուական մեծասրտութիւնով լեցուած՝ գիտէ իր հմայքն ու հեղինակութիւնը ի սպաս դնել իր արուեստակիցներուն, զանոնք ներկայացնելու եւ ծանօթացնելու Լոյս Քաղաքի երաժշտասէրներուն:

Տիկին Թէրզիպաշեան մէկն է այդ բախտաւորներէն: Օժտուած է վիպական գոյնով եւ բեմական ծաւալ ունեցող սոփրանոյի ձայնով մը, որուն հեղհեղէ իշխելու եւ զայն յաւաղոյն ձեւով մը գործածելու ճամբուն մէջն է արդէն: Հաճելի է գլխի ձայներու իր սեռզմաշարը որուն մէջ քնարական անուշ գոյն մը կը ցուցադրէ, իսկ իր կուրծքի թաւ թէ սուր ձայներուն մէջ յաճախ կը հասնի սրտայոյզ աստիճանի մը: Փետրուար 2ի կիրակին, Սալ Կավոյի մէջ ան կը ներկայանայ Փարիզի հանրութեան, եւրոպական դասական վարպետներու իր երգացանկին մէջէն քանի մը հատընտիր կտորներով, ինչպէս եւ կարեւոր թիւով մը հայերէն երգերու՝ որոնք թէեւ մեծ մասամբ ծանօթ, բայց չեն դադրիր չահեկան ըլլալէ նոր եւ աւարժէն անգամ ներկայացող երգչուհիի մը մեկնաբանութեամբ:

Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք Տիկ. ոջ, վստահ թէ Փարիզի երաժշտասէր մեր հասարակութիւնն ալ չի զլանար իր քաջալերանքը, ա՛լ աւելի առողջ մղում ու համար, դէպի զարգացում եւ կատարելութիւն ձգտող ա՛ռ ներքին թափն ու եռանդը:

Մարսէյլ. Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՆԱՄԱԿԸ ... [illegible]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Ուշացած) — Յունուար 12ի կիրակին մեր ինքնաշխատը կը սարքէր դէպի Փօն տ'Օպրինա, ներկայ գտնուելու համար «Կորիւն» խումբի հանդէս-բանախօսութեան: Ինքնաշարժին մէջ տեղ գրաւած են Վալանսի Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկերներն ու ընկ. Գ. Իփէքեան, որ սրահէն ներս մտնող երիտասարդներու բուռն ծափերուն մէջ: Շրջ. Կոմիտէն իննամսեայ ընթացքին այս երկրորդ բանախօսութիւնն էր որ կը կազմակերպէր Փօն տ'Օպրինայի մէջ:

Նախագահ ընկ. Յ. Տէր Սարգիսեան հանդէսը բացաւ քանի մը պատշաճ խօսքերով: Գեղարուեստական բաժինը, որ շատ յաջող անցաւ, կը պարտինք նորակազմ Կապոյտ Խաչուհիներուն, որոնք իրենց երգերով ու արտասանութիւններով եւ պարերով հանդէսի փայլ ու ոգեւորութիւն տուին: Բոլորն ալ արժանացան ծափերու:

Յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Իփէքեան, որ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ «Հ.Յ.Դ.ի դերն արտասահմանի մէջ» նիւթին շուրջ: Պարզեց Դաշնակցութեան կատարած դերը արտասահմանի մէջ, սկսած 30ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը. թուեց անոր գործունէութիւնը յեղափոխական, զինուորական, դաստիարակչական եւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ, դաշնակցական մամուլին ազգապահպանման համար կատարած ջանքերը, եւն:

Հաւաքէն վերջ տեղի ունեցաւ խնջոյք մը Café Testudի մէջ ի պատիւ ընկ. Գ. Իփէքեանի: Սեղանապետ ընկ. Հ. Ալիքսանեան իր պաշտօնը շատ լաւ կատարեց ոգեւորելով ներկաները: Հոս եւս տեղի ունեցան արտասանութիւններ, երգեր եւ անեկդոտներ: Ընկ. Տէր Սարգիսեան յայտարարեց թէ Վալանսի եւ Ռոմանի Կապոյտ Խաչերը 500ական ֆրանք կը նուիրեն իրենց նորակազմ քոյր մասնաճիւղին. խաղավարութիւնը ծայր տուաւ եւ կարճ ժամանակի մէջ այդ նպատակին համար գոյացաւ 8.100 ֆրանք: «Կորիւն» խումբի անունը դրած գոյգ մը մնացքս գուլպան ալ լաւ յաջողութիւն գտաւ:

Ընկ. Իփէքեան դարձեալ խօսք առնելով թելադրեց ժողովուրդին՝ ըլլալ միշտ հաւատարիմ Հայեր, սիրել գիրն ու գրականութիւնը:

Նոյն իրիկունը ընկ. Գ. Իփէքեան դասախօսութիւն մը տուաւ Կապ. Խաչին: Կատարեց հետեւեալ բանախօսութիւնները. — Յունուար 13ին Վալանսի Կապ. Խաչի ժողովին, 14ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւոնիի, 15ին Ռոմանի Կապ. Խաչին, 16ին հրապարակային բանախօսութիւն «Ահարոնեան» ակումբի մէջ: Յունուար 17ին թէյասեղան մը ի պատիւ ընկերոջ, դարձեալ նոյն սրահին մէջ:

Քրիստափոր

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Այս զեկոյցը կ'արտատպենք Յուսաբերէն, որ իր կարգին առած է Ամերիկայի ռամկավար Պայքարէն, հետեւեալ մակագրութեամբ. — Մեր ընթերցողներու այս անցքին ձեռնարկին մենք առիթ պիտի ունենանք անդրադառնալու» (25 Դեկտեմբեր 1946).—

«Ի պատասխան Արտասահմանեան հայ կազմակերպութիւններու խնդրանքներու, Ամերիկահայ ազգային խորհուրդը ձեռնարկած է սփիւռքի Հայոց երկայացուցիչներով համագումար մը կազմել Ամերիկայի մէջ:

«Պր. Կ. Ճ. Հիր. կ, Պետական Բաժնի միջայի հաստուած պնդում, շատ չնորհալի կերպով խորհուրդ տուած է մեզ՝ դառնալով երկիրներէ զալիք հայ պատուիրակներու վիզայի հարցումներուն մասին: Պատուիրակները պէտք է դիմեն իրենց ամենամօտ Ամերիկեան հիւպատոսական գրասենեակներուն, ստանալու համար այցելուի վիզաներ:

Եթէ որեւէ պարագայի մէջ դժուարութիւն յառաջանայ, պետական պաշտօնատունը Ազգային Խորհուրդի ծախսով պիտի ստանայ հեռագրական տեղեկութիւն, երբ ունենայ դիմում կատարողին անունը, եւ Ամերիկեան հիւպատոսարանին անունը, ուր դիմում կատարուած է:

«Համագումարի թուականն է՝ Փետրուար 13-16, 1947: Նիւ Եորքի Ուոլտորֆ Աստորիա Հոթէլի Աստը ի Կէլըրին արդէն վարձուած է Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերու առաւօտներն ու կէսօրէն վերջ, Փետրուար 13—15, որոնց միջոցին սփիւռքի Հայերու պատուիրակները պիտի խորհրդակցին այն խնդիրներուն շուրջ, որոնք կը հետաքրքրեն զիրենք եւ իրենց ներկայացուցած գաղութները:

Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 5ին, Ամերիկեան մամուլի թղթակիցներուն հետ տեսակցութիւն մը պիտի սարքուի Ուոլտորֆ Աստորիայի Սթարլայթ Ռուֆին մէջ, որուն պիտի յաջորդէ ընդունելութեան շքեղ ճաշկերոյթ մը միեւնոյն սրահին մէջ:

«Հայկական համագումարը պիտի փակուի հրապարակային ժողովով մը, որ պիտի սարքուի Մեթրոփոլիթին Օփերա Հաուզին մէջ, կիրակի երեկոյ, Փետրուար 16ին:

«Ծրագիրներ կը մշակուին Ամերիկայի Ազգային Խորհուրդի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներով ընդհանուր ժողով մը գումարել, ուր ներկայ պիտի ըլլան Ամերիկայի մեր մասնաճիւղերէն պատգամաւորներ, որպէսզի սփիւռքի Հայոց Ներկայացուցիչներով կազմուելիք համագումարի յատակագիծը պատրաստուի:

«Մինչեւ ցարդ հրաւիրագիր ուղարկուած են տասնեւմէկ երկիրներու հայ ազգային խորհուրդներուն, որոնց հետ մեր Խորհուրդը յարաբերութիւն ունեցած է, ինչպէս նաեւ ուրիշ ութ երկիրներու Ազգային Խորհուրդներուն եւ կազմակերպութիւններուն: Ահա ասոնց ցանկը.— Իրան, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Յունաստան, Եգիպտոս, Պաղեստին, Եթովպիա, Կիպրոս, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Հունգարիա, Ուրուկուայ, Քուպա, Արժանթինա, Հնդկաստան եւ Չինաստան:

«Հաւանօրէն, հրաւիրագիրներ ղրկուին նաեւ ուրիշ քանի մը երկիրներու հայ գաղութներուն: Մինչ այս տողերը կը գրուին, արդէն պատասխաններ ստացած ենք Ուրուկուայէն, Կիպրոսէն, Չինաստանէն եւ Հունգարիայէն»:

ԽՄԲ. — Վերջին պահուն նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ համագումարը յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30էն Մայիս 3:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Կ'իմանանք թէ ծանօթ նկարիչ Պ. Սարգիս Խաչատուրեան, որ վերջերս Փարիզ վերադարձաւ Ամերիկայէն, հրաւիրուած է Փարիզի քաղաքապետութեան կողմէ տալու նկարահանդէս մը իր հին հնդկական որմնանկարներէն, Փետրուար 1ին, Musée Cernuschiի մէջ, 7 Ave. Velasquez:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակչիռ փաստաթուղթեր

(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Պաշտօնական տեսակցութիւն ունենալով այս վերջինին հետ՝ Փափէն 1942 Օգոստոս 26 թուականով կը տեղեկագրէ իր նախարարին.

«Թուրք սպայակայանը կը գտնէ,— ըսաւ Նուման Մենեմէնճիօղլու,— որ Սթալինկրատի գրաւումը ընթացիկ տարուան ռազմագործողութեանց մէջ վճռական նշանակութիւն պիտի ունենայ: Ռուսական կենդանի ուժերու լուծումը, ըստ սպայակայանի, կը կայանայ անոր մէջ, որ գերման բանակը Սթալինկրատէն յառաջանայ դէպի հիւսիս՝ կտրելու համար երկաթուղագիծը Քույպըշեւի եւ Մոսկուայի միջեւ»:

Քույպըշեւը — Խ. Միութեան երկրորդ մայրաքաղաքն էր, ուր հաստատուեցաւ խորհրդային կառավարութիւնը՝ 1941ի ձմրան տագնապալի օրերուն Մոսկուայէն տեղափոխուելով:

Շահագրգռուած ըլլալով հանդերձ Կովկասի անկումով, Թուրք սպայակայանը, այնուամենայնիւ, գերման բանակին խորհուրդ կուտար Սթալինկրատէն ետքը ոչ թէ դէպի հարաւ իջնել, այլ դէպի հիւսիս բարձրանալ, որպէսզի Քույպըշեւի անկումով Կովկասը, իբրեւ հասունցած պտուղ, ինքն իրեն, առանց թափահարումի իսկ, պոկուի խորհրդային ռազմա-քաղաքական ծառէն եւ իյնայ... Թուրք սպայակայանի բաց բերանը:

Պէտք չէ կարծել, որ գերման շէնքի յաղթանակը երազող Թուրքիան կը հետաքրքրուէր միայն ռուսական ճակատներով եւ մնացեալ ճակատներով չէր հետաքրքրուեր:

Լաւապէս ըմբռնելով բոլոր ճակատներու սերտ կապի ճակատագրական արժէքը, Թուրք վարիչները իրենց խորհուրդներով եւ տեղեկատուութիւններով օգնութեան կը հասնէին հոն, ուր կըրնային, ուր այդ օգնութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէին:

Եւրոպիոյ գերման զինուորական կցորդ զօր. հազարապետ Ռ. տօն Ֆրոյց կ'ունենայ Թուրք սպայակոյտի պետ՝ մարաջախտ Չաքմաքի տեղակալին՝ զօր. գնդապետ Ասըմ Կիւնտիւզի հետ, եւ այս առթիւ Փափէն 1942 Դեկտեմբեր 2 հեռագրով կը տեղեկագրէ իր կառավարութեան.

«Զօրավար գնդապետը (Ասըմ Կիւնտիւզ) լուրջ քննադատութեան ենթարկեց գերման սպայակայանի ռազմական գործողութիւնները եւ զարմացած էր, որ Հիւսիսային Ափրիկէին սպառնացող վտանգի մասին իր տուած տեղեկութիւնները մեր զինուորական կցորդին՝ Գերմանիոյ կողմէ մնացած են առանց հակամիջոցներու»...

Թէ Ասըմ Կիւնտիւզ ո՛րկէ լուր առած էր դաշնակից ցամաքահանումի մասին Հիւս. Ափրիկէի մէջ՝ այդ մասին ոչինչ չկայ փաստաթուղթերուն մէջ. որոշն այն է միայն, որ Կիւնտիւզ գիտէր այս մասին եւ ժամանակին իր գիտցածը փոխանցած էր գերման հրամանատարութեան:

Շատ չեղուեցանք մեր նիւթէն, դառնանք գերմանեւթուրք զաղտնի բանակցութեանց:

Ո՞ւր յանգեցան այդ բանակցութիւնները:

Ըստ երեւոյթին, անոնք կիսակատար մնացին:

Տակաւին Շաբաթը չեկած եկաւ Ուրբաթը, արագօրէն շարունակեցաւ Ռէշիտ Ալիի ապստամբութիւնը, եւ դաշնակից զօրքերը 1941 Օգոստ. 25-26ին մտան Թեհրան, իսկ հիւսիսէն ալ երկաթ գիծերով Իրան իջաւ Խ. Միութիւնը:

Այս պայմաններու տակ այլեւս խօսք կրնար ըլլալ ոչ թէ գերման օգնութեանը մասին Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանի, այլ գերման ծպտեալ ուժերու նահանջի մասին դէպի աւելի ապահով վայրեր:

1941—42ին Դաշնակիցները կացութեան տէրը դարձան Միջին Արեւելքի մէջ:

Այդ նոյն ժամանակ, սակայն, գերման վերակազմուած բանակները, որ 1941ի Դեկտեմբերին տրորուած ու ջախջախուած էին Մոսկուայի առջեւ, նոր յաջողութիւններով կը յառաջանային դէպի Սթալինկրատ եւ դէպի Կովկաս՝ կրկին անգամ թեւաւորելով Թուրք վարիչներու վառ երեւակայութիւնները եւ անգամ մըն ալ ի յայտ բերելով անոնց «չէզոքութեան» ճշմարիտ ոգին:

1942 Յունուար 5էն քանի մը օր առաջ Փափէն Թուրք Հանրապետութեան նախագահին հետ կ'ունենայ «շատ ուշագրաւ ու բովանդակալից զրոյց մը» եւ այս առթիւ Յունուար 5 թուականով կը տեղեկագրէ իր կառավարութեան.

«Թուրքիոյ շէզոք դիրքը,— ըսաւ Նախագահը,— այժմ շատ աւելի ձեռնտու է Առանցքի պետութեանց, քան Անգլիոյ»:

Իր միտքը մեկնաբանելով՝ Ընէօնիւ կը յայտարարէ.

«Եթէ Թուրքիա գործնապէս կեցած ըլլար Անգլիոյ դաշնակիցներու կողքին՝ այսօր անգլիական ռազմատորմիղը պիտի կրնար Սեւ Ծովու մէջ պաշտպանել Ռուսերու հարաւային թեւը, եւ այս ձեւով դառնալու պիտի ըլլար յարմար ճամբան Կովկասի պաշտպանութեան համար»:

Ապա կը յաւելու Փափէն.

«Ես մատնանշեցի Նախագահին, որ եթէ մենք դարնան յարձակումի անցնինք դէպի Կովկաս, ապա մեզի համար չափազանց թանկարժէք պիտի ըլլար Թրքական ուժերու կեդրոնացումը ռուսական սահմանին վրայ: Զրոյցէ մը, որ վերջերս նախարար Ալի Ֆուատը ունեցած է Ենէկէի հետ (դեսպանագէտ), ի յայտ եկաւ, որ Թրքական սպայակոյտը ուսումնասիրած է այդ հարցը եւ վճռական փափաք ունի գայն կրկին անգամ քննութեան առնելու գալիք գարնան, մեզ համար նպաստաւոր իմաստով»:

(6) (Շար.)

Փոքր ազգերու խռովութիւնը

Արտաքին նախարարներու փոխանորդները առանձին օր դարձեալ դրաղեցան գերմանական դաշնագրին պատրաստութեան առթիւ եղած առաջարկներով: Քրազիլիոյ եւ Աւստրալիոյ ներկայացուցիչները դիտել տուին թէ գերմանական դաշնագիրը Զորս Մեծերու դաշնագիր պիտի ըլլայ, եթէ փոքր պետութիւնները չմասնակցին, ինչպէս կ'առաջարկէ Ն. Մոլոթովը: Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, առաջարկելով որ Զորս Մեծերը խմբագրեն դաշնագիրը, յետոյ ներկայացնեն միջազգային խորհրդաժողովի մը, ինչպէս եղաւ անկէ առաջ, յետոյ կազմեն վերջնական դաշնագիրը:

Ուրիշ խնդիր մը,— խորհրդային պատուիրակը, Կուսեւ, առաջարկած է որ դաշնագիրը վաւերացուի գերմանական պետութեան կողմէ: Ամերիկեան պատուիրակը ուզեց գիտնալ թէ այս պայմանը կը նշանակէ վաւերացո՞ւմ գերման ժողովուրդին կողմէ, ընդհ. քուէարկութեամբ, թէ պարզապէս վաւերացում ապագայ գերման կառավարութեան կողմէ:

Վերջին լուրերու համաձայն, Զորս Մեծերը առ այժմ որոշած են դուրս ձգել փոքր պետութիւնները: Մինչ այս մինչ այն, բոլոր յաղթականները կը շարունակեն պահանջներ ներկայացնել: Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը հետեւեալ պահանջները դրած է.— 1. Հատուցումներու յատկացնել Գերմանիոյ մէջ ինչ որ անհրաժեշտ չէ խաղաղասիրական նպատակներու համար.— 2. Հատուցումներու յատկացնել բոլոր այն գերմանական հողերը որ անհրաժեշտ չեն Գերմանիոյ.— 3. Մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմել, երեւան հանելու համար գերմանական հարստութիւնները չէզոք երկիրներու մէջ.— 4. Անյապաղ ոչնչացնել գերմանական «թրըսթ»ները, «քարթէլ»ները եւ ուրիշ մենաշնորհներ եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Տիմիթրիօս Մաքսիմոս (արքայական), մասնակցութեամբ եօթը կուսակցութեանց, որոնց միջեւ նախարարութիւնները բաժնուած են համաձայն իրենց երեսփոխաններուն: Կառավարութիւնը իր յայտարարութեամբ կ'ըսէ թէ պիտի շարունակէ «հաւասար բարեկամութեան» քաղաքականութիւնը մեծ դաշնակիցներուն հետ, ինչպէս եւ բարեկամական յարաբերութիւններ Յունաստանի պալքանեան եւ արեւելեան Միջերկրականի դրացիներուն հետ: Յայտարարութենէն կը հետեւի թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ խստօրէն հետապնդել ըմբոստները: Կը հաւաստեն թէ որոշուած է վերաքննել բոլոր աքսորները, մանաւանդ կիներու եւ մանուկներու տարագրութիւնը եւ ընդհ. ներում շնորհել այն ըմբոստներուն որ անձնատուր կ'ըլլան որոշուած պայմանաժամուն:

ՁԻՒՆ ԶՄԵՌԸ կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ: Անգլիական շատ մը շրջաններ, որոնք տարիներով ձիւն չէին տեսած, պաշարուած են ձիւնակոյտերով: Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ 21 հոգի մեռած են ցուրտէն: Պավարիան Ալպեաններու մէջ սառած են երկու գերման գերիներ: Ֆրանսայի ամէնէն ցուրտ քաղաքն է Նանսի, ամէնէն տաքը Նիս: Դպրոցները փակուած են շատ մը քաղաքներու մէջ: Փարիզը երբեք այսքան տառապած չէր ցուրտէն: Կը խորհուի կէս առ կէս փակել դպրոցները եւ կրկնապատկել մնացեալներուն դասարանները: Շատ մը աղքատիկ թաղերու բնակիչները կը վառեն իրենց կահ կարասիները:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ քանի մը բնակիչներ խեղդուեցան եւ հազար հոգի փախան իրենց տուներէն, Էտիրնէի շրջանին մէջ, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներու եւ ողողումներու: Երկու գետեր յորդած ըլլալով, 200 տուներ պարպուեցան: Ոստիկաններ եւ զինուորներ ղրկուեցան, օգնելու համար փախստականներուն որոնք չարաչար կը նեղուին ցուրտէն:

ՆԱՓՈԼԻԻ եուկոսլաւ հիւպատոսը, Վլատիմիր Վէյէպիթ, սպաննուեցաւ իր հայրենակիցներուն կողմէ: Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը ոճիրը կը վերագրէ «Չէթնիկ»ներու որոնք իբրեւ թիկնապահ կը ծառայէին անգլիացի հազարապետի մը եւ պատասխանատու չի նկատեր Իտալիան:

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ աւելի ամրապնդելու համար զեկոյց մը հրատարակեց Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը, Թաս, որ գիտել կուտայ.— «Ոչ ոք Պ. Պէվինէն աւելի գիտէ թէ անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց վիճակը գոհացուցիչ չէ: Վերջին 12 ամիսներու ընթացքին Մեծն Բրիտանիան հեռզհետէ հեռացաւ Խ. Միութենէն եւ դարձաւ հետեւորդը Մ. Նահանգներուն, մինչեւ անգամ ընդունելով իր պարտաւորութիւնները յարմարցնել անոր հետ: Եկած է ժամանակը գործադրելու դաշնագրին ոգին եւ մանաւանդ կիրարկելու այն յօդուածը որ կը նախատեսէ թէ երկու երկիրները միասնաբար պիտի աշխատին կազմակերպել Եւրոպայի խաղաղութիւնը եւ տնտեսական բարգաւաճումը»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ լիրը արժեզրկուեցաւ: Նոր գիններն են՝ տոլարը 375 լիր, ֆրանքը՝ լիր 0.32:

Երգահանդէս

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ
(Մարսէյլի Օփէրայէն)

Փետրուար 2ի կիրակի օրը ժամը 17.30ին,
Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie

Յայտագիրը կը պարունակէ հայ եւ օտար երգահաններու գործերը, (Կոմիտաս վարդ., Սպենդիարեան, Մելիքեան, Ղազարեան, Սարգիսեան, Մեհրապեան, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալեմշահ եւ Մեսումեան), ընկերակցութեամբ նուագախումբի:

Տոմսերուն գիները 50էն 200 ֆրանք: Կը ծախուին յանձնախումբի անդամներէն Պ. Հրաչ Սարգիսեանի մօտ 261 Fbg. St. Martin, Հրանդ Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Պ. Ս. Տամլամեան, 37 rue Trévise եւ Հ. Բալուեան գրատուն, 43rue Richer:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ Համասեր. Շ[...]. Միութեան Սէն Լուի եւ շրջանի Սեներեան մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2ին Գառ Վէնսանի գեղեցիկ սրահին մէջ, Վալպառէլ: Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն: Սերաստիոյ նշանաւոր պարը: Ճոխ պիւֆէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ.
— (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար) —

Կիրակոսեան Մուրատ, ածխաբեկոր, ծնած 1900ին Անտիոք, այժմ Փարիզ: Քիւրտճեան Օննիկ, սափրիչ, ծնած 1911ին Պիլէճիկ, այժմ Մարսէյլ: Մանուկեան Մանուկ, դերձակ, ծնած 1922ին Իզմիր, այժմ Սէնթ Էթիէն: Մանուկեան Տիգրան, ճաշարանի սպասեակ, ծնած 1909ին Բալու, այժմ Մարսէյլ: Մելիք-Նուպարով (Էթիէն-Ստեփան), մեքենավար, ծնած 1911ին Բագու, այժմ Փարիզ: Մոմճեան Յովհաննէս, կօշկակար, ծնած 1904ին Վան, այժմ Մարսէյլ: Մութաֆեան Յովհաննէս, կօշիկի երես կարող (սայաճի), ծնած 1917ին Արալանպէկ, այժմ Մարսէյլ: Նէվշէհիրլեան Կարպիս, ծնած 1914ին, Կեսարիա, այժմ Առնուվիլ լէ Կոնէս: Սաղաթէլեան Մառի, ծնած 1923ին Ալարկիր, այժմ Լիոն: Զոթուռեան Գեղամ, կօշկակար, ծնած 1911ին Ատափազար, այժմ Փարիզ: Վարդանեան Կարապետ, կօշկակար, ծնած 1918ին Ղարաբաղ, այժմ Մարսէյլ: Գալըգեան Յովհաննէս, կօշկակար, ծնած 1906ին Սվազ, կինը Չէնճիրճեան Եւա, ծնած 1914ին Կեսարիա, այժմ Մարսէյլ:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք այն հայրենակիցներուն, ազգականներուն, բարեկամներուն եւ ընկերներուն, որոնք մեր սիրասուն զաւակին ՅԱԿՈԲԻԿ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԻ (4 տարեկան) մահուան առթիւ իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով եւ գրաւոր մխիթարեցին մեզ:— Սգակիր ծնողքը Մ. Աբէլ Աւետիքեան: Սէնթ Էթիէն:

Այրի Տիկին Ս. Փաստրմաճեան, Պ. Հրանտ Փաստրմաճեան, Պ. Երուանդ Փաստրմաճեան (Քանատա), Պ. Յակոբ Փաստրմաճեան (Քանատա), Պ. Պօղոս Սվաճեան (Քանատա), Օր. Ն. Սվաճեան (Քանատա), Պ. Կ. Փաստրմաճեան (Ռումանիա), Այրի Տիկին Վ. Փաստրմաճեան եւ զաւակները (Ռումանիա), ինչպէս նաեւ Ապաճեան (Լոնտոն), Գուրեան (Աղեքսանդրիա), Պէնլեան (Թորոնթօ), Պապայեան (Թորոնթօ), Էօտէմիշլեան (Աթէնք) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին

Պ. ԲԱՐՍԵՂ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ
(77 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ Յունուար 27ին, իր բնակարանին մէջ, Անիէռ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, հինգշաբթի, ժամը 10.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Անիէռի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողները կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

« ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Կարտանէն Պ. Յովհաննէս Փուրիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քենեկալին՝ Պ. Դչօեանի, իրենց զաւկին Յովհաննէսի ծննդեան առթիւ:

ԽԱԼՊԸԵՆՑ Բերուզը կը փնտռէ եղբայրը՝ Աստուրը: Նախապէս կը գտնուէր Լիոնի շրջանը: Իմացնել, Kotchounianի, rue Burie 25, Tarare(Rhône):

Le Gérant : I. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme, 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ԴՈՒՇԱՏԵՏ՞

ՊԱՆԷԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին թէյասեղանը՝ «Հրայր» ակումբին մէջ, այս կիրակի ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» ծնողքը եւ բարեկամները:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Մէզոն Նէօֆի դարմանական դասերը Յունուար 31էն սկսեալ ամէն ուրբաթ առաւօտեան ժամը 9էն 12, կէսօրէ վերջ ժամը 2էն 5, շաբաթ առտուները ժամը 9էն մինչեւ 12: Մնացեալ թաղամասերուն ալ կարելիութիւն պիտի ընծայուի: Հանդէսն ալ կը պատրաստուի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, հայերէնի դասէն վերջը:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Շինութեանց եւ փայտի արհեստաւորներուն

Մեր արտէլին վերջ ական կազմութեան մասին նոր եւ կարեւոր հրահանգներ ստացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր այն արհեստաւորները որոնք կը պատկանին շինութեանց եւ փայտի ճիւղերուն, այս կիրակի 2 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 10.30ին Ալէմշահի սթիւտիօն, 19a rue Caumartin, métro Madeleine :

ԾԱՆՕԹ.— Այս ժողովին մէջ վերջնապէս պիտի կազմուին արձանագրուողներուն նոր թղթածրարները, յանձնուելու համար ներգաղթի կեդրոնական յանձնախումբին մինչեւ 5 Փետրուար, չորեքշաբթի:— (Դիւան)

Դիմակաւոր մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած INSTITUT ARMENIENի կողմէ
Շաբաթ 22 Փետրուար ժամը 21.30ին
BEAULIEUի շքեղ սրահներուն մէջ, 168 Fg. St.Honoré

Ջոյգ նուագախումբ, անակնկալներ, քօթիյեօն եւ մրցում :

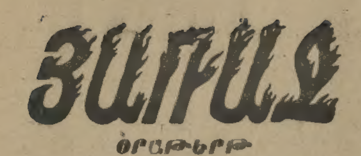
Կիները գիշերային հագուստով կամ ծպտեալ (costumé), պարոնները մուգ գոյն հագուստ կամ նոյնպէս ծպտեալ:

Այժմէն սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով Պ. Նուպարի, Ely. 23-66 կամ Institut Arménien Klé. 20-69:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 12—16

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք.—

Ս. Անթուան՝ Յարթ. 1000, Ազարեան 1000, Մեզոն Ալֆոր՝ Մ. Այճ. 500, Անթիպ՝ Կ. Խան 500, Լիվրի՝ Մար. 1000, Արքէօյ՝ Ճոր. 500, Իսի՝ Հայ. 500, Մարսէյլ՝ Տէր. 500, Նաղ. 300, Տէմ. 300, Ս. Էթիէն՝ Ասա. 1000, Քորպէ՝ Հանչ. 1000, Հալէպ՝ Թիւֆ. 600, Կարտան՝ Համ. 1000, Նոր. 1000, Մաթ. Ա. 1000, Թով. 500, Գրի. 1000, Մրմ. 500, Կիւր. 500, Համ. 500, Մաթ. 1000 ֆրանք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000. Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտասս. 10 Տօլ.

Vendredi 31 Janvier 1947 Ուրբաթ 31 Յունուար

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 4918–Նոր շրջան թիւ 557 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ

Ո՞րքան ատեն է որ լուր չունինք նորահաս երիտասարդութեան այս ճակատէն։

Գիտենք, ուսանողներ շատ կան այստեղ եւ դաւառը։ Կայ նաեւ ուսանողական Ուսումնարան մը (Institut), որ կը ջանայ օգտակար հանդիսանալ։ (Պարբերաբար ալ չքեղաշուք պարահանդէսներ կը սարքէ, ամենանուրբ նորութիւններով...)։

Սակայն, ի՞նչ կը ներկայացնէ այս ցիրուցան տարրը, իբրեւ երիտասարդական եւ հայկական, հանրային ազդակ։

Այս հարցումը կ'ուղղենք հրապարակաւ, անոր համար որ, տարիներէ ի վեր, տեսակ մը յիշատակ է դարձեր Եւրոպայի հայ ուսանողութիւնը, բաղդատելով անցեալին հետ։

Ընդհանրապէս աչքի կը զարնեն անոնք որ անդամ են զանազան կազմակերպութեանց։ Իսկ միւսնե՞րը։

Համալսարանական Ռուսանին հայկական տունը վերջերս աշխուժացաւ, դուրսէն, մանաւանդ Միջին Արեւելքէն հասած ուսանողներով։

Այս վերջինները հայկական վարժարաններ յաճախած, եթէ ոչ աւարտած ըլլալով, առաւելութիւն մը կը ներկայացնեն բուն տեղացիներուն վրայ։ Ուրեմն, կրնան դառնալ տեսակ մը շաղախ։

Հարցը այն է որ դուրսէն եկածները պիտի գան ու երթան, հետեւաբար շատ աւելի ծանր պարտականութիւն մը կ'իյնայ մնացողներուն վրայ։

Կը թուի թէ իրենք ալ կը զգան որ շատ երկար տեւեց թմրութիւնը։ Եւ ահաւասիկ ձեռնարկներ են վերակազմելու Փարիզի Ուս. Միութիւնը։

Սրտանց յաջողութիւն մաղթելով, կ'ուզենք անգամ մը եւս ուշադրութեան յանձնել կարգ մը հոգեր, որոնք միշտ զբաղեցուցած են այս թերթը։

Առաջին.— Ո՛ւր որ ալ յաճախեն եւ ի՛նչ մասնագիտութեան ալ հետեւին, հայ ուսանողները պիտի չմոռնան թէ կը պատկանին ժողովուրդի մը որ կոտորուեցաւ, հալածուեցաւ արիւնլուայ, ափէ ափ նետուեցաւ, սակայն երբեք չկորսնցուց հաւատքը՝ իր արժէքի եւ ճակատագրի մասին։

Հետեւաբար, իրենց առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մասնաւոր նախանձախնդրութեամբ սորվիլ, սերտել անոր լեզուն, պատմութիւնը եւ գրականութիւնը։ Եւ առով իսկ, ճանչնալ ոչ միայն տարադիր բազմութիւնները, այլեւ այն մինուճար հայրենիքը որուն ծառայելու կոչուած են։

Առանց այս տարրական պաշարին եւ կապին, Արտասահմանի հայ ուսանողները դատապարտուած են դառնալու տեսակ մը աշխարհաքաղաքացիներ։ Հայանուն «ինթելէքթանթ»ներ, եթէ ոչ սալոնի զարդեր։

Երկրորդ.— Գտնուելով միջազգային մշակոյթի գլխաւոր կեդրոններուն եւ մանաւանդ Փարիզի մէջ, անոնք ամէն օր դրկից, դասակից են աշխարհի ամէն կողմերէն հասած ուսանողներու հետ։ Մանաւանդ Համալսարանական Ռուսանին մէջ։

Իրենց երկրորդ հիմնական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ սերտ յարաբերութիւններ հաստատել մանաւանդ այն դասընկերներուն հետ որ եկած են Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքէն։

Անշուշտ միշտ ալ օգտակար է մեզ ծանօթացնել բուն Եւրոպացիներուն։ Մանաւանդ որ, անոնց նոր սերունդը հազիւ թէ լսած է մեր անունը։

Բայց, տասնապատիկ աւելի կ'արժէ մեր փոխադարձ ճանաչումը՝ պալքանեան եւ արեւելեան ժողովուրդներուն հետ։

Օրինակ, ոչ միայն դրացի ենք, պատմութեամբ եւ աշխարհագրութեամբ, արաբական եւ իրանեան աշխարհին, այլեւ խառնուած անոնց հետ, հարիւր հազարաւոր համրանքներով։

Ներգաղթը կրնայ նօսրացնել այդ բազմութիւնները, բայց ոչ հալեցնել։ Նոյնիսկ եթէ ամբողջովին հայրենիք փոխադրուած ըլլանք, դարձեալ պարտաւոր ենք ճանչնալ մեր դրացիները, ինչպէս մեր երկիրը։

Ո՞ր տարրը պիտի կրնար աւելի յաջողութեամբ կատարել այս պարտականութիւնը, քան այն որ կ'ուսանի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, բազմազգի տարեկիցներու հետ։

Դեռ ուրիշ հոգեր ալ կան։ Բայց այսքանը կը բաւէ, հաստատելու համար թէ Փարիզի եւ առհասարակ Եւրոպայի ցիրուցան ուսանողներ ամէն բանէ առաջ պարտաւոր են կազմակերպուիլ եւ գործել համաձայն որոշ ծրագրի մը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԵՆՔ...

«Ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր», կ'ըսէր Պոլսոյ Ազգ. ժողովին մէկ ատենապետը։

Ի՞նչպէս չէ։ Մանաւանդ հիմա։

Մի պատրաստուիք, լուրջ հարցերու շարք մը պիտի չթուեմ։ Այդ գետնին վրայ ձեզ ամէն օր կը լուսաբանեն «յառաջդիմական» քարոզիչներ։

Սա մեր ձմեռնային երեկոյթներու մասին է խօսքս, մանաւանդ պարահանդէսներու մեծ ու չքեղ պանդոկներու լուսաշող սրահներուն մէջ, ուր պարտաւորիչ են երկայնատուտհագուստները կանանց ու արանց, սեւն ու սպիտակը մէկ կամ միւս սեռին համար։

Տիկիններ դոյնզգոյն սնդուսով եւ շղարշով պարուրուած, պարոններ սպիտակ փողկապը կզակին տակ, պոչերը հովին։

Այսքանը անշուշտ չէր կրնար գոհացնել մեր նրբաճաշակ Փարիզահայը։

Նորը գտնելու համար չենք անճրկիր, մի վախնաք։

Անմիջապէս օգնութեան հասաւ «ծպտեալ» պարահանդէսը։ Աս մեր գիտցած դիմակաւորը չէ բոլորովին։ Հագուստ մը պարզապէս որ ծածկէ ինքնութիւնդ եւ քեզ մտցնէ մէկուն մորթին մէջ։

Անշուշտ պիտի տեսնէք Մառի Անթուանէթներ, Վիքթորիա Թագուհիներ, սիրուն թիթեռնիկներ եւ հազմրումէկ կանացի նշանաւոր պատմական դէմքեր։

Իսկ այրե՞րը։ Անոնցը աւելի դիւրին է։ Երկու երրորդով արդէն ուրիշին մորթին տակ ապաստանած են եւ կը ներկայացնեն ով որ կ'ուզէք, համաձայն օրուան եւ հովին։

Իսկապէս կը յառաջդիմենք...

ՍՕՍԻ

«Ճանչնանք Հայրենիքը»

Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին Տեղեկատու դիւանը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ կազմակերպուած է կանոնաւոր շարք մը դասախօսութիւններու, Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ, Սովետ. Հայաստանի Սահմանադրութեան, տնտեսական կեանքին, դպրոցական դրութեան, առողջապահական պայմաններուն, մշակոյթին, թատրոնին, գրականութեան, ժողովուրդի կենցաղին եւայլն նիւթերու շուրջը։ Պիտի աշխատին նոյն նիւթերուն վրայ հրատարակել կարգ մը գրքոյկներ, շատ դիւրամատչելի գիներով։

Ինչպէս կը բացատրէ զեկոյցը, «իրողութիւն է որ հայ մարդը չի ճանչնար իր հայրենիքը, ոչ իր աշխարհագրութեամբ, ոչ իր պատմութեամբ, ոչ իր պետական կառուցուածքով, ոչ իր տնտեսական եւ մշակութային վիճակով, ոչ ժողովուրդի բարքերով, սովորութիւններով, աշխատանքի եւ զուարճութեան ձեւերով, կենցաղով»։

Այս գիտելիքները սորվելու պարտաւոր են մանաւանդ անոնք որ հայրենիք պիտի երթան։

Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն ուրբաթ իրիկուն։ (Տես Դ. էջ)։

620.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ արձակման պահանջին առթիւ, Ֆրանսական կառավարութիւնը յայտնեց Մ. Նահանգներուն թէ պատրաստ է մինչեւ հոկտեմբեր արձակելու անոնք որ չեն ուզեր Ֆրանսա մնալ, իբրեւ ազատ աշխատաւոր։ Ամերիկա հաւանութիւն յայտնեց։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ Մորիս Կառսոնի եւ գնդ. Կոուսարի մենամարտին առաջքը առնուեցաւ, շնորհիւ վկաներու միջամտութեան։

ՖՈՆ ՓԱՓԸՆԻ դատը կը շարունակուի Նիւրընպէրկի գերման ատեանին առջեւ։ Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ կեղծ է այն կտակը որ Հինտէնպուրկ իրեն յաջորդ կը նշանակէր Հիթլէրը։

ԱՆԳԼԻԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զինակցութեան կնքումը փութացնելու համար, բանակցութիւններ կը շարունակուին Փարիզի մէջ, անգլիական դեսպանին եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին միջեւ։ Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւններ կը կատարուին գերմանական հարցի մասին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ՌՈՒՐԻ ԱՆՋԱՏՈՒՄԷՆ

Նախարարական խորհուրդի Դշ. օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ պարզեց այն ծրագիրները զոր պիտի պաշտպանէ Մոսկուայի մէջ, գերմանական հարցին քննութեան ատեն։ Նոյն զեկուցումը տուաւ Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ։

Ինչպէս կը յիշուի, Ֆրանսական կառավարութիւնը երկու յուշագիրներ յանձնած էր Դաշնակիցներուն, նախ առժամեայ, յետոյ վերջնական կարգուսարք մը առաջարկելով Գերմանիոյ համար։ Պ. Պիտոյի զեկուցումը երեւան կը հանէր կարեւոր պարագայ մը,— Ֆրանսա այլեւս չի պահանջեր քաղաքականապէս անջատել Ռուրի շրջանը եւ միջազգային վարչութեան մը յանձնել, այլ կը յարի միւս Դաշնակիցներու ծրագրին,— միջազգային հսկողութեան տակ առնել անոր ճարտարարուեստութիւնները։ Միւս կողմէ, Ֆրանսա հակառակ է միացեալ եւ կեդրոնացեալ Գերմանիոյ ծրագրին եւ կ'առաջարկէ դաշնակցային կազմակերպութիւն։

Նախարարական խորհուրդը, որուն կը նախագահէր հանրապետութեան Նախագահը, լիակատար հաւանութիւն յայտնեց Պ. Պիտոյի ծրագրին, թելադրելով վճռական դիրք մը բռնել Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ռուրի մասին Ֆրանսական ծրագիրը կ'առաջարկէ ածխահանքերը եւ ճարտարագործութիւնները յանձնել Միացեալ Ազգերու այն անդամներուն որոնք գործնապէս մասնակցեցան Գերմանիոյ պարտութեան։ Միացեալ Ազգերուն կողմէ ընդհանուր վերատեսուչ մը պիտի միջամտէ քաղաքական եւ տնտեսական վէճերուն։ Այս ծրագիրը կը ձգտի երկու հիմնական նպատակներու։ Առաջին,— ձեռքի տակ պահել Ռուրի այն ծանր ճարտարագործութիւնները որ կրնան վերածուիլ սպառազինութեանց, երկրորդ՝ կարելի եղածին չափ զարկ տալ հանքածուխի եւ ճարտարագործութեանց զարգացման եւ արտադրութեան, որպէսզի եւրոպական բոլոր ազգերը կարենան օգտուիլ։

Այս ծրագիրը անմիջապէս պիտի ղրկուի Մոսկուա, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն, որով Ֆրանսա երեք յուշագիրներ հաղորդած կ'ըլլայ գերմանական հարցի մասին։ Տակաւին կան չորրորդ եւ հինգերորդ յուշագիրները, որոնք կը պարզեն Ֆրանսայի պահանջները հատուցումներու մասին եւ յաւելուածական առաջարկներ Գերմանիոյ կազմակերպութեան համար։ Լուրի մը համաձայն, Պ. Պիտօ բացատրած է Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ թէ միայն Գերմանիոյ տնտեսական դրաւումը կրնայ ապահովել դաշնակից պետութեանց պայմաններուն գործադրութիւնը։

Ռուրի ծրագրին մէջ, Ֆրանսա հետեւեալ երեք երաշխիքները կ'առաջարկէ, Գերմանիոյ զինուորական ուժին վերակազմութեան դէմ.— 1. Քաղաքական երաշխաւորութիւններ՝ Ռուրի եւ գերմանական ապագայ կառավարութեան յարաբերութեանց մասին,— 2. Տնտեսական երաշխաւորութիւններ, մանաւանդ հանքածուխի եւ պողպատի մատակարարութեան մասին,— 3. Միջազգային հակակշիռ։

Եթէ դաշնակիցները համաձայնին Գերմանիան շարք մը դաշնակցային պետութեանց վերածելու, փոխանակ վերահաստատելու կեդրոնացեալ Գերմանիան, մայրաքաղաքն ալ Պերլին, այն ատեն ՖրանսաՌուրի շրջանը պիտի նկատէ այդ նահանգներէն մէկը, ենթակայ միջազգային հսկողութեան։

Ներքին հոգեր եւ որոշումներ

Նախարարական խորհուրդի նոյն նիստին մէջ, հանրապետութեան նախագահին առաջարկով, յանձնարարուեցաւ դատական նախարարին՝ օրինագիծ մը պատրաստել, ընդհ. ներում շնորհելու համար կարգ մը օրինազանցութեանց։ Այս օրինագիծը երբեք նկատի պիտի չառնէ գործակցութեան համար տրուած դատավճիռները։

Ցետոյ, պարենաւորման գործը կազմակերպելու համար, բաշխումի լիազօր նշանակեց Պ. Ժոռժ Ռասթէյը, որ զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած էր երկրին փրկութենէն ի վեր։ Թղթատարական նախարարութիւնն ալ ջնջուած ըլլալով, որոշուեցաւ ընդհ. քարտուղարութիւն մը հաստատել, կապուած՝ վարչապետութեան հետ։ Այդ պաշտօնը յանձնուեցաւ Պ. Ֆառայի, տնօրէն թղթատարական կեդրոնական վարչութեան։

Ժողովին որոշումով, քաղաքապետական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ հոկտեմբերին։

★ Հնդկաչինի խնդիրը լրջօրէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը։ Առջի օր Մարսէյլ հասան աւելի քան 1000 վիրաւոր եւ անկար զինուորներ, որոնց մէջն է զօր. Լըքլէրի զաւակը։ Անոնց տեղեկութեանց համաձայն, ամէն տեղ կռիւներ, ինչպէս եւ առեւանգումներ տեղի կ'ունենան։ «Ամէն բան կազմակերպուած է սատանի վարպետութեամբ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՐՏՄԱԿԱՆ

Խմնուանական Թուականներին, Կովկասում, յեղափոխականները երբ հասայթի աղբիւր կազմակերպում էին «երեկոյթներ» նշանաւոր պատրուակով, ուր յաճախ արտասանում էին Գ. Բարխուդարեանի մի բանաստեղծութիւնը՝ Արձագանգ: Բանաստեղծը Հայոց ազգի ապագայով մտահոգ՝ շրջում է մտամոլոր եւ յանկարծ բացագանչում է.
— Ա՛խ, երանի մէկն ինձ տար պատասխան: Արձագանգն ասում է.— Ա՛ռ պատասխան: Զարմացա՞ծ, ասում է բանաստեղծը, հարցմունքիս լաւ ուշ դարձրու: — Հարցրո՛ւ, ասում է արձագանգը: Եւ բանաստեղծը հարցնում է.

Ի՞նչ է սպասում խեղճ հայ ազգին.
Միթէ կորո՞ւստ, ո՞չ փրկութիւն:

Արձագանգը պատասխանում է. փրկութի՛ւն...

Հանդիսականները լսում էին, ծափահարում և յուսալից ու խանդավառ գնում իրենց տները:

Հիմա անցած են այն լաւ օրերը: Հիմա գիտենք, որ արձագանգը «փրկութի՛ւն» էր ասում, որովհետեւ այդ բառն էր տողավերջին գրուած եւ բանաստեղծը տողի վերջում էր դրած, որովհետեւ հաւատում էր փրկութեան եւ ուզում էր, որ ամէնքը հաւատար: Հիմա սաւառնակն ու Թունաւոր կազերայս բառը տողավերջում կամենայ դնել, որովհետեւ հանրութեան մի պատկառազդու մասը կարծում է Թէ գտած է արդէն իր փրկութիւնը, իսկ միւս մասը շուարած է Թէ ո՞յս է փրկութիւնը:

Նոր տարուան շեմքին, որ յոյսի շեմք է մարդկութեան աչքում, նոյն հարցումն եմ տալիս, բայց ոչ Թէ մեր ազգի, այլ բոլոր մանր ազգերի համար, որ կա՛մ ինքնավար ե մեզ նման, կա՛մ անկախ, ի՞նչ է սպասում նրանց. փրկութի՞ւն Թէ կորուստ:

— Ցաւկալէս վերջին պատերազմի ընթացքին ռազմական այնպիսի գիւտեր եւ յարմարեցումներ եղան, որ փոքր ազգերի համար այլեւս անհնարին է կռուով իրաւունք շահել: Մի ժամանակ անկոխ ժայռեր կային եւ մթին ձորեր, ուր Թնդանօթը գործել չէր կարող եւ ուր ապստամբն ու բռնաւորը կառչած էին հրացանի եւ դրանով իսկ իրար հաւասար Հիմա սաւառնակն ու Թունաւոր կազը ամենամութ որջի մէջ անգամ կարող են խեղդել ազատութիւնը: Երբ ատոմական ռումբը կարող է հարիւր հազարներ անշնչացնել, այլեւս ի՞նչ խօսք կարող է լինել ազատութեան մասին: Մեծերն անկախութեան ձգտելով՝ գերեզմանած են փոքրերի ազատութիւնը: Հիմա միմիայն մեծամեծները կարող են շնչել, իսկ փոքրերն ա՛յնքան, որքան Թող տան մեծերը: Եւ որովհետեւ չկայ միջազգային սեւութիւն եւ ուրեմն միջազգային մի ատեան, ուստի մանրերը կախուած են մեծերի քմայքից. մինչեւ ո՛ւր եւ ի՛նչպէս Թոյլ տան ապրելու փոքրերին, մինչեւ ա՛յնտեղ եւ ա՛յնպէս կարող են շնչել: Ազատութեան երաշխիքն այլեւս երկու կողմերի ձեռքին չէ, այլ միմիայն մէկ կողմի: Փոքրի ստորադրութիւնը ձեւ է միայն: Մեծերը միշտ կարող են հինգերորդ զօրամաս ստեղծել փոքրերի մէջ, որովհետեւ հարուստ են եւ եթէ կամենան՝ կարող են բնաջնջել ազգովին, որովհետեւ ամենազօր են փոքրի հանդէպ: Աշխարհն այսպիսով շարժւում է դէպի համատարած ստրկութիւն: Հիմա ոչ Թէ ազատութեան եւ անկախութեան, այլ յարմարադոյն մեծաւորի խնդիր կարող է յարուցել: Աշխարհն անցած է արդէն համաշխարհային տնտեսութեան. հայրենիքները խառնւում են իրար եւ ապահովութիւնը դառնում է մեծագին: Մեծն ու հարուստը միայն կարող է ապահով լինել. փոքրը ստիպուած է ստորադաս վիճակում լինել: Ոչ մի ժամանակ այնքան արդար ու ճշմարիտ չէ հնչած Մ. Նալբանդեանի խօսքը, որքան հիմա. «Ազատութիւն սիրողին այս աշխարհը խիստ նեղ է»: Եւ զարհուրելին այն է, որ լայնացնելու հնար չկայ: Մեծերի բռնութեան դէմ զօրաւոր միջոցներ պէտք են, որ կարող է միմիայն մեծերից մի ուրիշն ունենալ, այսինքն՝ մէկ ուրիշ բռնաւոր, բայց երբեք փոքրերից մէկը կամ մի քանիսը: Այս է պատճառը, որ մարդկութեան մեծագոյն մասը իր անդրանկութիւնը ծախած է մի աման ոսպաթանով:

Սրանից մի 30—40 տարի առաջ կար մի զօրաւոր ազդակ — հանրային կարծիքը: Մարդիկ խիզախում էին յանուն մարդկային բարձր գաղափարների դատապարտել բռնութիւնն ու անիրաւութիւնը՝ ուր եւ պատահէր. եւ քաղաքական գործիչներն աշխատում էին գէթ Թղենու տերեւով ծածկել իրենց ամօթալի արարքը: Հիմա մինչ այն աստիճան մթագնած է մարդոց իրաւական գիտակցութիւնը, որ ազգեր են տեղահան լինում եւ հազարներ են կոտորւում առանց որ մի ձայն բարձրանայ յանուն մարդկութեան, իսկ եթէ խիզախի բարձրանալ՝ նա կը մնայ մի «ձայն բարբառոյ յանապատի», նա չի կարող հանրային ոյժ դառնալ եւ կեանքի ընթացքը փոխել: Մեծ պատերազմները գռեհկացրին մարդկութիւնը:

Ի՞նչ է իմաստն այս վայրերան դատողութեանց;— ազատութիւնը գերեզմանուած է. փոքր ազգերը կը ստիպուին համակերպիլ ստրկութեան, մտածելով որ կ'ենթարկուին փոքրագոյն չարիքի: Բայց հովանաւոր հզօր տէրութեան Թեւը ձրի չի

Մեր պատասխանը

Ամբողջ ավարներում

Մեր անարժան հակառակորդները նորէն շարժման մէջ են դրած իրենց վաղեմի Թունաւոր մեքենան: Նորէն մէջտեղ են հանած իրենց սիրելի զէնքերը՝ մատնութիւն, լրտեսութիւն, զրպարտութիւն, սպառնալիք եւ ատելութիւն: Եւ կը փորձեն մոլորեցնել զանգուածները: Դաւեր որոնք բազմիցս ձախողած են, շնորհիւ մեր կուսակցութեան արթուն պայքարի: Կը փորձեն մեր իսկ շարքերու մէջ շփոթութիւն ստեղծել, բաժնելով մեզ «չէֆ»երու եւ «շարքային»ներու:

Մեր համբերութեան բաժակը վաղուց է լեցուած եւ այսօր հրապարակաւ կը պահանջենք մեր ղեկավար ընկերներէն պատռել այդ սեւհոգի Թըշուառականներուն դիմակը: Բաւական է որքան լռեցիք, աշխատելով պահպանել ազգային միասնականութիւնը: Երբ եւ փցէ անոնք ուզա՞ծ են միասնականութեան պահպանումը: Երբեք: Անկեղծ միասնականութիւնը պիտի վտանգէր իրենց գոյութիւնը: Անոնք չեն կրնար շնչել առանց Թըշնամութեան եւ խռովութեան: Քրքրեցէք իրենց պատմութիւնը եւ կը համոզուիք:

Մենք, շարքայիններս խորապէս յուզուած մեր ղեկավարներու լռութենէն, կը պահանջենք անխընայ ճզմել անամօթ պոռոտախօսները ...

Այս առթիւ կը յայտարարենք հրապարակաւ Թէ Դաշնակցութիւնը «չէֆ»եր չէ ունեցած, չունի եւ չի կրնար ունենալ: Մենք ունեցած ենք եւ ունինք ղեկավար ընկերներ միայն, որոնք հասարակ զինուորի պէս, ճաշակելով կրակն ու բոցը պայքարեցան մեզ հետ հաւասար հայ ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ եւ ինկան հերոսաբար: Մեր ներկայ ղեկավարներն ալ իրենց օրապահիկը չարքաշ աշխատանքով վաստկելով հանդերձ, անտրտունջ իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն մեր ազգի ամենակնճռոտ եւ ամենածանր լուծը: Մենք շարքայիններս երախտապարտ ենք մեր ղեկավարներուն: Ո՞ր կուսակցութիւնը ունեցած է մերինին նման չարքաշ ու համեստ ղեկավարներ: Միաժամանակ մենք հպարտ ենք մեր աննկուն ղեկավարներով:

Ընկերներ, Հ.Յ.Դ.ն ապարէզ իջած ազգ. ազատագրական պայքարը վարելու եւ անոր իղձերը իրագործելու համար: Առանց ազգային իտէալի, առանց այդ վսեմ գաղափարի իրականացման, կեանքը անիմաստ է Դաշնակցական մարտիկին համար: Մեր կուսակցութիւնը ծնունդ է առած հայ ժողովուրդի միսէն եւ արիւնէն, անոր տառապանքներու եւ արցունքներու ծովէն, ոչ Թէ բանի պարտադրուած օտարէն:

Անոնք որ Մ. Քէմալի հետ գործակցելով կենդանութիւն պարգեւեցին մահամերձ Թուրքիոյ, անոնք որ երէկ դաշնադիր կը կնքէին Հիթլէրի հետ, դուռ բանալով երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, այսօր, առանց ամչնալու «ֆաշիստ» կը կոչեն մեզ:

Ընկերնե՛ր, ունենալով մեր դիմացը հակառակորդներ որոնք ընդունակ են եւ պատրաստ ամէն մէկ վայրկեան իրենց մորթը փոխելու քամէլէոնի պէս, անհրաժեշտ է որ մնանք միշտ արթուն:

Մեր նշանախօսքը մէկ է,— Ո՛ւժ տանք Դաշնակցութեան, մեր ամբողջ նիւթական, ֆիզիքական եւ բարոյական կարողութեամբ: Զարգացնենք, պատրաստենք նոր սերունդը, ամրապընդենք յեղափոխական ոգին:

Ո՛ւժ տանք Դաշնակցութեան, անգամ մը եւս ապացուցանելու համար մեր՝ վճռականութիւնը, հաստատակամութիւնը եւ միասնականութիւնը, որոնք մղձաւանջ մը դարձած են բոլորդիմակաւոր

տարածւում: Ապահովութեան տաճարի շեմքին պէտք է խողխողուի անձի եւ ազգի ազատութիւնը: Ազատատէրը կարող է ապրել մեկուսի եւ մահանալ անպատուզ. իսկ համակերպողն՝ ապրել ազգովին ու յարատեւել: Մթագնած են ազատութեան ճամբաները. Նա գերեզմանուած է, բայց չի մեռած, նա մի շունչ է տիեզերական, հզօր եւ յաւերժագործ: Բայց հիմա մթնած են իր ուղիները: Պէտք է համակերպիլ, յարատեւելու համար. պէտք է յարատեւել որ ազատութեան յարութիւնը տեսնել կարենան հետագաները:

Մարդկութեան այսօրուան վարիչները դեռ մի փոքր հին կրթութեան մնացորդունին իրենց սրտի մէջ. Նրանք իբր մանուկ մեծցած են հնակիրթ ընտանիքների ծոցում, ուստի դեռ մարդկային կերպարանք ունին եւ վարուելակերպ: Գոնէ արեւմուտքն իր ճանկերը ձեռնոցի մէջ է պահում: Իսկ ի՞նչ պիտի լինին մեծ պատերազմի նախճիրներից դուրս եկած մարդիկ, երբ վարիչ դառնան: Ուստի՝ ասում են, սկիզբն է սրիկաների իշխանութեան եւ ոչ վախճանը: Սակայն սրիկան չի կարող յարատեւ իշխել, մանաւանդ բռնաւոր սրիկան: Պէտք է համակերպիլ ժամանակին եւ ազատութեան կայծը անթեղած պահել: Կարծում եմ այսպէս են մտածում բոլոր փոքրերը՝ լինին ինքնավար Թէ անկախ:

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԱՆԴԱՍՏԱՆ

Նոյն կեղծիք. ամէն տեղ

ԽՄԲ.— Հայրենիք խմբագրականով մը կը պատասխանէ անոնց որ կը ճգնին Դաշնակցութիւնը եւ Դաշնակցականները ներկայացնել «ներգաղթի թշնամիներ» (22 Դեկտեմբեր).

— «Հարկաւ, համայնավար հայատառ Թերթի վարիչները շատ լաւ գիտեն, Թէ Դաշնակցականները ոչ միայն Թշնամի չեն ներգաղթին, այլեւ, հակառակ իրենց դէմ եղած բոլոր զզուելի ոտնձգութիւններուն, Թէ՛ բարոյապէս եւ Թէ՛ նիւթապէս կ'օգնեն ներգաղթի հանգամանակութեան:

Հարկաւ, համայնավար այդ պարոնները շատ լաւ գիտեն, Թէ ներգաղթի իրական Թշնամիները ոչ Թէ Դաշնակցականներն են, այլ անոնք, որ Դաշնակցականներու առջեւ փակեցին ու կը փակեն Հայաստանի դռները. անոնք, որ ներգաղթը միջոց դարձուցին ու կը դարձնեն Դաշնակցութեան դէմ կատաղի կռիւ մղելու համար. անոնք, որ աշխատեցան եւ կ'աշխատին ներգաղթի գործէն հեռու պահել Դաշնակցական մարմիններն ու գործիչները. անոնք, որոնք աշխատեցան ու կ'աշխատին իրենց կուսակցական մութ նպատակներուն ծառայեցնել ներգաղթը:

Հարկաւ, համայնավար չարախօսները շատ լաւ գիտեն, Թէ հոն ուր իրենց ու իրենց խայտաբղէտ ուղեկիցներու ազդեցութիւնը տկար է եւ ուր Դաշնակցական մարմիններ ու գործիչներ կըրցած են գործօն դեր կատարել ներգաղթի հանգամանակութեան մէջ, արդիւնքը միշտ քանի մը անգամ աւելի մեծ է եղած քան հոն, ուր ասպարէզը ամբողջովին մնացած է համայնավարներուն եւ իրենց բարեկամներուն: Վկայ՝ Գալիֆորնիան, Տիթրոյիթը:

Սակա՛յն, ինչո՞ւ այս բոլորը գիտնալով հանդերձ՝ համայնավարները կ'ուզեն անպայման Դաշնակցութիւնը ներգաղթին Թշնամի ներկայացնել: Պատասխանը շատ պարզ է: Որովհետեւ կը խորհին, Թէ այժմ ալ այդ կերպով կրնան վարկաբեկել զայն: Չէ՞ որ համայնավարներու համար ճշմարտութիւնը «բուրժուական նախապաշարում» մըն է միայն եւ Թոյլատրելի է ռեւէ կեղծիք, որ կրնայ ծառայել իրենց նպատակին:

Այդ է պատճառը նաեւ, որ այն ժամանակաշրջանին (1939 Օգոստոս 23 եւ 1941 Յունիս 22) երբ Խորհրդային Միութիւնն ու հիթլէրական Գերմանիան բարեկամ էին իրարու հետ, համայնավարները աշխատեցան վարկաբեկել Դաշնակցականները՝ կոչելով մեզ անգլիական գործակալներ: Այնուհետեւ, երբ հիթլէրական Գերմանիան յարձակեցաւ Խորհրդային Միութեան վրայ, համայնավարները իսկոյն մոռցան իրենց նախկին մեղադրանքը եւ այս անգամ սկսան մեզ ներկայացնել իբրեւ գերմանական կամ հիթլէրական գործակալներ: Վերջապէս, այժմ ալ, երբ հիթլէրական Գերմանիան ջախջախուած է, համայնավար հայատառ Թերթը նորէն կը փոխէ իր լեզուն եւ դարձեալ մեզ կը դարձնէ «անգլիական գործակալներ», ըսելով՝ «Դաշնակցական կուսակցապետները արդէն կը ծառայեն Բրիտանական Կայսրութեան»: Աւե-

եւ անդիմակ Թշնամիներուն համար:

Ո՛ւժ տանք Դաշնակցութեան, հաստատելու համար Թէ մեր կուսակցութեան մէջ շարքերն ու ղեկավարները կը գործեն ազատ եւ հաւասար իրաւունքներով, եւ ոչ Թէ իբրեւ անխօս կամակատարներ, ինչպէս իրենց մէջ:

Ո՛ւժ տանք Դաշնակցութեան, համոզելու համար Թէ Դաշնակցութիւնը եղած է եւ կը մնայ հայ ազգի մարտական պահակը, բոլոր փոթորիկներու ժամանակ, բոլոր դիմակաւոր եւ դարանակալ Թըշնամիներու դիմաց...

Ի պատասխան մեր պոռոտախօս հակառակորդներու սեւ խաչակրութեան եւ վայնասունին, Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը կատարելով իր առաջին քայլը, կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Ֆոնտին 3000 ֆրանք, միաժամանակ խոստանալով ուժեղացնել եւ զարգացնել գաղափարական պայքարը, ինչպէս եւ բարձրացնել իր անդամներու ազգային եւ քաղաքական դաստիարակութիւնը:

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ բոլոր գաղութներու ընկերներուն, հրապարակ իջնել նոյնանման նշանաբաններով եւ պատասխաններով: Թող մեր միասնական ու վճռական կամքին առջեւ անգամ մը եւս կատաղութեան մատնուին մեր անարժան հակառակորդները:

Ողջո՛յն, բոլոր այն ընկերներուն, որոնք ազատագրական պայքարի մարմնացումհանդիսացող Դաշնակցութեան դրօշը պարզած են ամէն տեղ, քաջութեամբ եւ հպարտութեամբ:

Յառա՛ջ, յառա՛ջ ընկերներ, մեր տառապագին ու փշոտ ճամբով, դէպի մեր իտէալներու իրականացման բարձունքը ...

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը եւ անոր հարազատ զաւակը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայրենիքի անվհատ եւ անկաշառ զինուորը...

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» ԽՈՒՄԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱԼԻՆԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ հնգամեայ ծրագրի կարեւոր խնդիրներէն մէկն ալ Թալինի ջրանցքի շինութիւնն է, որու աշխատանքները շատոնց սկսած են ։

Հայաստանի գիւղատնտեսութեան զարգացումը մեծապէս կապուած է ոռոգման ցանցի ընդարձակման հետ։ Այդ տեսակէտէն Թալինի ջրանցքին կառուցումը առաջնակարգ կարեւորութիւնկըստանայ։ Նախատեսուած է անոր միջոցով ոռոգել Թալինի եւ Հոկտեմբերեանի շրջաններու ձմեռնային արօտավայրերը եօթանասունըվեց հազար հէքթար տարածութեամբ։ Այս տարածութեան 34.000 հէքթարը պիտի յատկացուի պտղատու պարտէզներու եւ բանջարամշակութեան, իսկ 42.000 հէքթարը կիրերու մշակումին եւ անասնապահութեան զարգացման ։ Այս հողերուն վրայ պիտի կազմուին երկու մեծ շրջաններ՝ նման Արտաշատի եւ Հոկտեմբերեան շրջաններուն, ուր պիտի զարգանան մեքենացուած գիւղատնտեսական աշխատանքները, պիտի աճին բազմատեսակ մշակումներ, պիտի զարգանան պահածոներու եւ գինեգործական արտադրութիւնները։

Ներկայիս այս 42.000 հէքթար տարածութիւնը կ'ապահովէ 30.000 գլուխ եղջերաւոր անասուններու ուտելիքը, իսկ ոռոգման պարագային՝ աւելի քան 150.000ի պիտի հասնի անոնց թիւը։ Ցիշեալ շրջաններու ջուրի հայթայթման աղբիւրը կը հանդիսանայ Ախուրեան գետը՝ Ղարսաչայ վտակով ։ Այս ջուրերը օգտագործելու համար կը նախատեսուի շինել՝ Աղին կայարանի մօտ, Ախուրեանի ջրամբարը, 500 միլիոն խորանարդ մեթր ծաւալով։ Ասիկա կ'ըլլայ Հայաստանի երկրորդ «լիճը», 17 քիլոմեթր երկայնութեամբ եւ մօտ վեց քիլոմեթր միջին լայնքով։ Ջրամբարին համար պիտի կառուցուի քառասուն մեթր բարձրութեամբ պատնէշ, որ իր բարձրութեամբ առաջինը պիտի ըլլայ Խ. Միութեան մէջ ։

Հողային աշխատանքներու ծաւալը պիտի ըլլայ մէկ միլիոն խորանարդ մեթր։ 250 հազար խորանարդ մեթր պէթոնի եւ քարի շարուածք պէտք է շինուի։ Լերան լանջը կտրուած է արդէն։ Փապուղիին աշխատանքները մեծ թափով առաջ կը տարուին։ Մօտ 800 մեթր տարածութենէն 116.000 խորանարդ մեթր փորուած հող է հանուած։ Լրանալու վրայ են կեդր. ելեկտրակայանի, ենթակայաններու սարքաւորումը եւ ելեկտրական թելերու զետեղումը եւն.։

lին. ըստ համայնավար չարախօսներուն՝ Դաշնակցական «Արեւելք» թերթը նոյնիսկ կը հրատարակուի «բրիտանական դրամով »։

Համայնավար այս պարոնները, որոնք միշտ ալ եղած են եւ են Մոսկուայի գործակալները, չեն ալ հասկնար, կ'երեւի, թէ իրենց դէմ պայքարողները կրնան չըլլալ ոեւէ օտար պետութեան գործակալներ, այլ կատարելապէս անկախ կերպով ծառայել իրենց ազգին այնպէս, ինչպէս իրենց խիղճն ու միտքը կը թելադրեն իրենց։ Մարդիկ, որոնք քաջութիւնն իսկ չունինհրապարակով իրենք զիրենք համայնավար կոչելու եւ կը ծածկուին «յառաջդիմական» կեղծ անուան տակ. մարդիկ, որոնց ամէն մէկ խօսքը, ամէն մէկ շարժումը կեղծիք է, չեն կրնար երեւակայել իսկ, թէ իրենց հակառակորդները կրնան իրենցմէ շատ տարբեր ըլլալ եւ ոչ մէկ օտար տիրոջ ծառայել, այլ ըսել ճշմարտութիւնը եւ ընել միայն այն, ինչ որ կը պահանջէ հայ ազգի շահը»։

ՎԱՅՆԻՍ ԽԱՒԱՐՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Էքս լէ Միլի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի «Համազասպ» խումբի բացման հանդէսը անգամ մը եւս հաստատեց Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի եղբայրական կապը։

Հանդէսին ներկայ էր հինգ հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը Ֆրանսացի ընկերվարականներու սրահին մէջ, որ տրամադրուած էր սիրայօժար ։ Մեծ մասով Նոր Սերունդէ բաղկացած այս բազմութիւնը եկած էր Կարտանէն, Սէնթ Անէն, Սէն Լուէն, Գօմօնէն, Սէնթ Անթուանէն, Գուլվար Օտոօքէն, բոլորն ալ ընկեր-ընկերուհիներ, քաջալերելու համար մեր ձեռնարկը։ Ատենապետութիւնը ծայրագոյն աստիճանին հասաւ երբ բեմ բարձրացաւ ընկ. Գ. Իփէքեան, որուն ոգեւորիչ ճառը յառաջ պիտի բերէր ինքնաբուխ «Մշակ Բանուոր»ը, երգուած յոտնկայս՝ բոլոր ներկաներուն կողմէ։

Խօսեցան նաեւ Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկ. Հ. Աւետիսեան, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչ. կողմէ ընկ. Յ. Ղազարեան, Հ.Յ.Դ. Ենթակոմիտէին եւ Ֆրանսական SFIOի եւ Jeunesseներուն ներկայացուցիչը։ Էքսի Նոր Սերունդը ներկայացուց «Հիւանդտես»ը, Կարտանի Նոր Սերունդը՝ «Զար Ոգին»,որոնք յաջող անցան։ Երգեց Սէնթ Աննի երգչախումբը բաղկացած 30 հոգիէ, ղեկավարութեամբ Գ. Համբարձումեանի եւ Սէնթ Անթուանի պարի խումբը, իրենց տարազներով։ Սէն Լուի խումբի ջութակահարներն ու կատարուած արտասանութիւնները հանդէսին փայլ աւելցուցին։

Ապրի՛ք, «Համազասպ» խումբի ընկերներ,ձեր հանդէսը եղաւ յաջողութիւն մը. շարունակեցէք գործել ազգային ու գաղափարական նոյն ուղիով։

Ժ. Ոսկեան

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՆՈՐ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՄԸ, (մեցօ-սոփրանօ), Օր. Շաքէ Գօյաճեան (Տիգրանակերտցի ծնողքէ, ծնած Նիւ Ճըրզի) յաջողապէս մեներգած է Նիւ Եորքի եւ Ֆիլատելֆիոյ բեմերուն վրայ։ Օփերայի մէջ իր սկզբնաւորութիւնը կատարած է Հըտսըն Կրենտ Օփերա ընկերութեան հետ, կատարելով Թրավիատայէն «Ֆլօրա»ի դերը, եւ Քարմէնէն «Հապանեռա»ի դերը։ Այս երկու դերերուն մէջ ալ շնորհալի երգչուհին մեծ տաղանդ երեւան բերած է։

ՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԻՎՐԻ.— Անցեալ Կիրակի Իվրիի Պէն Տուշի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին ցերեկոյթը որ շատ յաջող անցաւ։

Ներկաներուն մէջ մասնաւորաբար աչքի կը զարնէր երկսեռ երիտասարդութիւնը, որ Հայ Կապոյտ Խաչի ընտանեկան մթնոլորտին մէջ այնքան հարազատ կը զգայ ինքզինքը։

Ժամը 4ին, Շավիլի «Րաֆֆի» երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի «Ծաղկիր Ազատ»ով բացաւ հանդէսը։ Ընկերը քանի մը խօսքով բացատրեց Հայ Կապոյտ Խաչի կատարած բարձր դերը Ֆրանսահայ կեանքին մէջ, ժամանակին հայ կնոջ անձնուէր եւ ձեռներէց ոգին։ Անհրաժեշտ գտաւ որ աւելի յաճախ կազմակերպուին այսպիսի հաւաքոյթներ, որոնց մթնոլորտը այնքան տաք է հայկական շունչով ։

Ապա խօսք տրուեցաւ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչ Տիկ. Թադէոսեանի որ իր ողջոյնները յայտնեց մասնաճիւղին գործունէութեան համար։ Ան թելադրեց որ հայ կինը ուր որ ալ գտնուի, զօրավիգ դառնայ հայ կիներու այս մեծ կազմակերպութեան, մինչեւ որ իրագործուին անոր հետապնդած նպատակները։

Հաճելի եւ քաղցր ձայնով երգեցին Տիկին Լ. Էմրինեան եւ Գ. Խ. Մինասեան։ Յաջողապէս արտասանեցին ընկերներ Բ. Հայկէշեան եւ Էմրինեան, ինչպէս նաեւ Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ փոքրիկ Սօնա Էֆխանեան։ Դաշնակի ընկերակցութեամբ Գ. Կարիօ Քանթի պարեց երեք սպանիական պարեր։ Գեղարուեստական բաժնին բոլոր մասնակցողներն ալ ջերմօրէն ծափահարուեցան։

Շավիլի «Րաֆֆի» թատերախումբը ներկայացուց զաւեշտ մը, «Եօթանասունոց փեսացուն» որ ծիծաղով լեցուց սրահը։Բոլոր դերակատարները՝ երիտասարդներ (ընկեր Գ. Փափազեան, Թուրիկեան եղբայրներ, Օր. Շուշանիկ) յաջող էին, թէեւ քանի մը փորձեր միայն կատարած էին ։

Ժամը 6ին սկսան եւրոպական պարերը։ Մինչ առանձին սեղաններու շուրջ երիտասարդ ընկերներ ազգային եւ յեղափոխական երգերով կը թնդացնէին սրահը։ Ձոխ էր պիւֆէն եւ սպասարկութիւնը շատ կանոնաւոր, շնորհիւ մեր Խաչուհիներու մեղուաջան աշխատանքին։ Ժողովուրդը մինչեւ ժամը 11, զոհ եւ զուարթ կիրակի մը անցնելու հաճոյքն ունեցաւ։ Ապրին Խաչուհիները։

Թղթակից

Յ. Գ.— Փորթ տ'Իթալիի Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 ֆրանք Տիկին Պաղտասարեանէ, օդափոխութեան կայանին համար։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ Մ. Նահանգները կ'ամբաստանեն լեհական կառավարութիւնը թէ չէ յարգած Եալթայի համաձայնութեան խոստումները, թէ ճնշում բանեցուցած էին։ Բայց եւ այնպէս դիւանագիտական յարաբերութիւնները պիտի պահուին առ այժմ ։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեծակշիռ փաստաթուղթեր

(ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԵԾ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ)

Ինքն իսկ Զաքմաք, 1942ի ամրան անձնապէս գրոյց ունենալով գերման զաղտնի եւ պատասխանատու գործակալներէն փրոֆ. Հարունի հետ, կը յայտարարէ անոր.

— «Թուրքիոյ մասնակցութիւնըպատերազմին կը գտնեմ անխուսափելի։ Այդ մասնակցութիւնը կրնայ տեղի ունենալ — եւ տեղի կ'ունենայ — երբ Թուրք բանակը իր տրամադրութեան տակ բաւարար քանակութեամբ ռազմամթերք կ'ունենայ ։ Թրքական արշաւը կրնայ յառաջանալ Իրանեան բարձրաւանդակի վրայէն դէպի Պաքու»։

Միաժամանակ նոյն խոստումը տալով թէ՛ Դաշնակիցներուն եւ թէ Գերմանիոյ, Թուրքիա անոնցմէ թէ՛ մէկէն եւ թէ միւսէն կը ստանար ամէն բան, ե՛ւ ռազմամթերք, ե՛ւ պարէն, ե՛ւ ոսկի...

Շարք մը փաստաթուղթերէ — թ.թ. 17, 21, 24 եւ 26 — ի յայտ կուգայ, որ յատուկ համաձայնութեամբ Թուրքիա իր ուզած բոլոր զէնքերը կը ստանար Գերմանիայէն։

Ոչ միայն կը ստանար Թուրքիան՝ իբրեւ պետութիւն, այլ եւ կը ստանային Թուրք վարիչները՝ իբրեւ գերման զէնքի անձնուէրաջակիցներ։

Ռիպէնթրոփ 1942 Դեկտ. 5 թուականով կը հեռագրէր Էնկիւրի՝ Փափէնի.

«Էնկիւրի։ Անձնապէս դեսպանին։ Ի կատարումն 20.X. Ա 6514 հաղորդագրութեան — հրահանգեցի անմիջապէս Ձեզ փոխադրել հինգ միլիոն ոսկի ռայխսմարք. որպէսզի Դուք ի վիճակի ըլլաք ձեր աջակցութիւնը ցոյց տալու նիւթապէս նեղ վիճակի մէջ գտնուող մեր Թուրք բարեկամներուն։ Ձեզմէ պիտի խնդրէի ամենայայն ատատութեամբ ծախսել այդ գումարը եւ անոր օգտագործումի մասին յայտնել ինծի։ ՌԻՊԷՆՏՐՈՓ»

Որոշ է, որ գերման դեսպանը Պերլինէն միլիոններ խնդրած էր իր Թուրք բարեկամները սիրաշահելու համար, եւ Պերլին ալ այդ միլիոնները հաճոյքով կը տրամադրէր անոր։

Գերմանեւթուրք բանակցութիւններէն որոշապէս ի յայտ կուգայ, որ Թուրքիա կ'ուզէր վերջնապէս իր դիրքը ճշտել այն ատեն միայն, երբ հարիւր առ հարիւր վստահ կ'ըլլար, թէ յաղթանակը — լրիւ եւ ամբողջական — ո՛ր կողմն է արդեօք։

Այս հարցին անդրադառնալով՝ Փափէն Էնկիւրիէն կը տեղեկագրէր Պերլին՝ Ռիպէնթրոփի որ Թուրքիա ամէնէն աւելի կը ձգտի «ինքզինք, ոչ մէկ պարագայի տակ, այն կողմին մէջ գտնել, որ կործանուած կ'ըլլայ պատերազմը»։

Իսկ փաստաթուղթերէն մենք գիտենք, որ Թուրքիա 1941ի վախճանին այն համոզումին էր, թէ յաղթականը Գերմանիան է արդէն։

1941ի Նոյեմբերին Հիթլէրի սպայակոյտէն Էնկիւրի գտնուելով՝ զօր. Ալեմ Ֆուատ վեց ժամ տեւող զեկոյց մը կուտայ երկրի իրաւասու անձերուն։ Լարուած ուշադրութեամբ, վեց ժամ շարունակ, զինք կ'ունկնդրեն հանրապետութեան նախագահը՝ Ըսմէթ, սպայակոյտի պետը՝ զօր. Զաքմաք, արտ. գործերու նախարարը՝ Մենեմէնճիօղլու եւ ուրիշներ։

«Ռուսական պատերազմը,— կ'եզրափակէ իր զեկոյցը զօր. Ալի Ֆուատ, — հիմնականին մէջ կարելի է վերջացած նկատել, բացառութեամբ դիմադրութեան երեք կէտերու, որոնց հաշուեյարդարը կախուած է մթնոլորտային պայմաններէ »։

Վստահ գերման յաղթանակին, Թուրք վարչապետը՝ Սարաճօղլու՝ 1942ի Օգոստոսին,երբ գերման բանակը յաղթականօրէն կը յառաջանար դէպի Սթալինկրատ եւ Կովկաս, կը յայտնէ ֆոն Փափէնի.

«Ռուսիոյ կործանումը կը մօտենայ, պարագայ մը, որ Անգլիացիներու մօտ փափաք պիտի ստեղծէ հաշտութիւն կնքելու (Գերմանիոյ հետ)։ Այս հնարաւորութիւնը — վերստին խաղաղութիւն շնորհել Եւրոպայի — պէտք չէ փախցնել»։

Եւ որքան աւելի այս համոզումը գերման վերջնական յաղթանակի մասին կ'ամրանար Թուրքիոյ մէջ, այնքան աւելի կը բացուէին Թուրք վարիչներու բերանները։

1942 Օգոստ. 26ին Փափէն պաշտօնական զրոյց մը ունենալով Թուրքիոյ արտ. գործոց նոր նախարարին՝ Ն. Մէնէմէնճիօղլուի հետ, վերջինս գերման դեսպանին հետեւեալը կը յայտարարէ.

«Ընդհանուր կացութիւնը ելակէտ առնելով ու նաեւ այն որ Թուրքիա, ինչպէս առաջ, այնպէս նաեւ այժմ, ամէնէն վճռական ձեւով շահագրգռուած է կարելի լրիւ պարտութեանը մէջ բոլշեւիկ Ռուսիոյ, այս ամէնը նկատի առնելով, Թուրքիա երբեք որեւէ բանակցութիւն վարած չէ ռուս կառավարութեան հետ, բացառութեամբ Անգլիացիներու ազդեցութեանս տակ կատարուած այն յայտարարութեան, որ նախապէս կնքուած դաշինքը բարեկամութեան մասին կը մնայ ի զօրու։ Նախարարը ամէնէն վճռական ձեւով ըսաւ ինծի, որ թրքական նոր դեսպանը Մոսկուայի մէջ հրահանգներ ստացած է որեւէ բանակցութեանց մէջ չմտնելու (Խ. Միութեան հետ)»։

Օր մը վերջ, 1942 Օգոստ. 27ին, նոյն Փափէնը տեսակցութիւն կ'ունենայ Թուրք վարչապետին՝ Սարաճօղլուի հետ եւ այս առթիւ հետեւեալը կը տեղեկագրէ Պերլին.

« Մեր զրոյցի ընթացքին, որ կը դառնար Թուրքիոյ ընդհանուր կացութեան շուրջ, ես հարց տուի իրեն—ինչպէս երէկ՝ Նուման — իր կարծիքը առնելու համար ռուսական հարցի մասին։

(7) (Շար.)

Ընկեր մը կը հրաւիրուի Աննամցիի մը կողմէ, յաջորդ օրը կը գտնենք անոր դաշունահար դիակը: Այն Աննամցին որ հաւատարմութիւն կը ցուցնէ Ֆրանսայի, վայրագօրէն կը յօշոտուի: Ժողովուրդը ահուսարսափի մատնուած է: Այս խնդիրը Փարիզի մէջ կրնայ լուծուիլ »:

Եւրոպան կը դողայ ցուրտէն

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՀԵՐ

Ձիւն-ձմեռը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, Եւրոպայի մէկ ծայրէն միւսը, միեւնոյն ատեն ծանրացնելով ուտեստի եւ վառելանիւթի տագնապը: Գիրքենեան լեռներէն հասած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ գիւղերը իրենց վերջին պաշարն է որ կ'ուտեն: Մասնաւոր խմբակներ կազմուած են ձիւները մաքրելու համար: Ջրանցքներ եւ գետակներ սառած են Ֆրանսայի, Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ: Նոյն պատկերը Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ:

Փարիզը ցուրտէն կը դողայ բառին բուն իմաստով: Բանջարեղէններու առաքումը պակսած է 50 առ հարիւր: Կաթը, որ արդէն դժուար կը ճարուէր, մայրաքաղաք չի հասնիր, ճամբաները սառած ըլլալով: Ջուրի խողովակները սառած են եւ առ նուազն երեք հրդեհներ պատահեցան արուարձաններու մէջ: Հարիւրաւոր բնակիչներ վառելիք չունենալով, Մեթրոյի կայարանները կ'ապաստանին, տաքնալու համար, մինչեւ փակումը (գիշերուան ժամը 12.45):

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կառախումբերը չորս հինգ ժամ կ'ուշանան: Մարսէյլի օդակայանը փակուեցաւ: Հարաւ. Ֆրանսա երթալիք օդանաւերը Նիս կ'իջնեն: Հանքածուխի տագնապը սաստկացած ըլլալով, կազի բաշխումը նորէն կրճատուեցաւ: Եչ. օրէն սկսեալ կազ չկայ ժամը 14էն 18, Փարիզի մէջ, 13.30էն 18 արուարձաններու մէջ: Բաժանորդներուն կը յանձնարարուի այդ ժամերուն չգործածել կազարանները, արկածներէ խուսափելու համար: Վախ կայ որ ելեկտրականութիւնն ալ կրճատուի:

Շատ մը դպրոցներ փակուած են Փարիզի մէջ, իսկ հարիւրաւորներ՝ գաւառի մէջ: Դշ. օր երեք հոգի եւս մեռան ցուրտէն, 38ի բարձրացնելով ամբողջ Եւրոպայի զոհերուն թիւը: Կը կարծուի թէ այս ցուրտը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի:

Զուիցերիոյ մէջ շատ աւելի խիստ է ձմեռը: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ աւելի քան 60 հոգի ցուրտէն մեռած են Պերլինի մէջ, Դեկտ. 1էն ի վեր: Հազարաւոր բնակիչներ տաշեղ անգամ չունին վառելու համար: Շատ մը տուներու ջուրի խողովակները սառած են:

Ծիշդ այս միջոցին Աւստրալիոյ մէջ ալ կը նեղուին... սարսափելի տաքէն (110 աստիճան Ֆարէնհայթ):

★ Մարսէյլէն կը գրեն թէ երբեք այսքան ծանրացած չէր պարենաւորման տագնապը: Միս չկայ երկու շաբաթէ ի վեր: Մաս մը սառած միս բաժնուեցաւ միայն շաբաթ օր: Մինչեւ հիմա թարմ միս կը ճարուէր սեւ շուկայէն քիլօն 350—400 ֆրանքի, բայց քանի մը օրէ ի վեր այդ ալ կը պակսի: Բանջարեղէններն ալ դժուար կը ճարուին, ձիւնի պատճառով: Ձուկ անգամ չկայ: Նիսի մէջ վեց այծ ունեցեր են, իբրեւ մէկ օրուան մացու: Իւղեղէն ալ չկայ: Պոլսոյ մէջ եւս սաստկացած է տագնապը եւ միս չի ճարուիր նոյնիսկ սեւ շուկայով: Բանջարեղէնն անգամ անհետացած է հրապարակէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ առեւանգուած անգլիացի դատաւորէն 24 ժամ վերջը գտնուեցաւ հազարապետ Քոլինսը, մինչ անգլ. հրամանատարութիւնը կը պատրաստուէր պաշարման վիճակ հրատարակել: Զինուորները շարժիլ սկսած էին արդէն, դիրք բռնելու համար:

ՏԱՍՆԵԱԿ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ Իտալացիներ կը փախչին Յուլեան Վենետիայէն, ուր կը խուժեն Սլաւները: Իտալական կառավարութիւնը Միջերկրականի անգլիական հրամանատարութեան աջակցութիւնը խնդրեց այս նոր տագնապին առթիւ: Իտալիոյ նոր դահլիճը չէ կազմուած տակաւին:

ԲԱԳՈՒԷՆ կը հեռագրեն թէ 250 թոն պայթուցիկ նիւթեր գործածուեցան Կուր գետին ընթացքը փոխելու եւ ելեկտրական կայանի մը շինութիւնը դիւրացնելու համար: Պայթումը, որ արձանագրուեցաւ Վրաստանի եւ Ատրպէջանի երկրաշարժի գործիքներուն վրայ, 4000 խորանարդ մեթր հող նետեց 2000 ոտք բարձրութեամբ: Այսպէս բացուեցաւ փոս մը 304 ոտք խորութեամբ եւ 260 ոտք լայնութեամբ: Դեռ երկրորդ պայթիւն մը պիտի սարքուի, 3000 թոն պայթուցիկներով:

15 ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ, ազգ. անպատուութեան եւ գոյքերու գրաւման դատապարտուեցաւ, Պոլսոյ մէջ, Մակտա Ֆոնթանժ, որ գրաման ատեն կը պարծենար իբրեւ Մուսոլինիի սիրուհին եւ ամբաստանուած էր իբրեւ գերման գործակալ, «Հելէն Թիւ 8608» անունով: Աւելի ծանր պատիժ պիտի տրուէր, բայց նկատի առնուեցան մեղմացուցիչ պարագաներ:

Երգահանդէս

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

(Մարսէյլի Օփէրայէն)

Փետրուար 2ի Կիրակի օրը ժամը 17.30ին,
Salle Gaveauի մէջ, 45 rue la Boëtie

Ցայտագիրը կը պարունակէ հայ եւ օտար երգահաններու գործերը, (Կոմիտաս վարդ., Սըրուանձտեանց, Մելիքեան, Ղազարեան, Սարգիսեան, Մեհրապեան, Սպենդիարեան, Պարթեւեան, Ալէմշահ եւ Մեսումենց), ընկերակցութեամբ նուագախումբի:

Տոմսերուն գիները 50էն 200 Ֆրանք: Կը ծախուին յանձնախումբի անդամներէն Պ. Հրաչ Սարգիսեանի մօտ 261 Fbg. St. Martin, Հրանտ Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Պ. Ս. Տամլամեան, 37 rue Trévise եւ Հ. Բալուեան գրատուն, 43rue Richer:

ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ Համասեր. Շին. Միութեան Սէն Լուի եւ շրջանի Սեննքէրիմեան մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2ին Գառ Վէնսանի գեղեցիկ սրահին մէջ, Վալպառէլ: Գեղարուեստական խնամուած բաժին, երգ, արտասանութիւն: Սեբաստիոյ նշանաւոր պարը: Ճոխ պիւֆէ:

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Ուսանողական Տան մէջ բնակող հայ ուսանողները կ'ուզեն վերակազմել Փարիզահայ Ուսանողական Միութիւնը:

Առ այդ, մտադրուած է ընդհ. ժողով մը սարքել, վերսկսելու համար վերոյիշեալ Միութեան գործունէութիւնը, որ 1939էն ի վեր ընդհատուած է:

Փարիզաբնակ բոլոր հայ ուսանողները եւ ուսանողուհիները (իրենց այդ հանգամանքը ճշտող թուղթերով) ու Միութեան վերջին վարչական մարմնին անդամները, միրով կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ այս Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հայ Ուսանողական Տան մէջ (Cité Universitaire):

Կը խնդրուի որ վերջին վարչական անդամներէն անոնք որ Միութեան պատկանող որեւէ գոյք կամ վաւերաթուղթ ունին, բարեհաճին բերել սոյն ժողովին.— Նախաձեռնող ուսանողներ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ.

— (Պաշտօնաթերթ 12 Յունուար).—

Շխըլխեան - Անթառամեան Յովսէփ, կօշկակար, ծնած 1905ին Էսկիշէհիր, կինը Տէրտէրեան Նուրիկ, այժմ Ալֆորվիլ: Կարապետեան Սարգիս, հողագործ, ծնած 1908ին Բալու, զաւակը Մարիան Վիքթուար, ծնած 1942ին Ամպուազ, կինը Մաքսոն Վիքթուար, ծնած Լեհաստան, այժմ Լըմըրէյ: Գալփաքեան Յովհաննէս, առեւտրական, ծնած 1908ին Սամսոն, կինը Սինանեան Ալիս, ծնած 1913ին Պոլիս, այժմ Ավինեոն: Համբարեան Համբարձում, բանուոր, ծնած 1896ին Պրուսա, կինը Նալպանտեան Մարիամ, ծնած 1902ին Պրուսա, այժմ Իսի լէ Մուլինօ: Քէհեաեան Յարութիւն, դերձակ, ծնած 1901ին Պարտիզակ, կինը՝ Իզմիրլեան Արաքսի, ծնած 1905ին Պոլիս, այժմ Փարիզ: Խորէնեան Արամ, սափրիչ, ծնած 1905ին Պրուսա, կինը Փափազեան Ալմինէ, ծնած 1905ին, այժմ Մարսէյլ: Թաշճեան Յակոբ, առեւտրական, ծնած 1906ին Եոզկատ, կինը Գեւոնեան Վեհանուշ, ծնած 1913ին Եոզղատ, այժմ Սէն Շամոն:

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՔԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Պոմոնի եւ Շրջ. Թաղական խորհուրդի կողմէ: «ՇԱՆԹ» Թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ Ա. Աբէլեանի

« ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ»Ը

Ի նպաստ Պոմոնի նորակառոյց դպրոց-սրահի կահաւորման: 1 Փետրուար 1947, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 9ին:

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Այս ընդհանուր անուան տակ կազմակերպուած դասախօսութիւններու շարքին առաջինը տեղի կ'ունենայ այսօր, ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ: Կը նախագահէ Պ. Ա. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ: Կը խօսի Պ. Լ. Զորմիսեան, նիւթ ունենալով ՆԵՐԳԱՂԹԸ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու եւ ընկերուհիներուն թէյասեղանը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին թէյասեղանը՝ «Հրայր» ակումբին մէջ, այս կիրակի ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» ծնողքը եւ բարեկամները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դասախօսութիւն Պուլվառ Օտոյի մէջ, այս շաբաթ իրիկուն, պիտի խօսի ընկեր Գ. ԻՓԷՔԵԱՆ:

ԿԱՐՏԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ որ յետաձգուած էր ընկեր Գ. Իփէքեանի հիւանդութեան պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. Victor Savineի:

Դիմակաւոր մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած INSTITUT ARMENIENի կողմէ

Շաբաթ **22** Փետրուար ժամը **21.30**ին

BEAULIEUի շքեղ սրահներուն մէջ, 168 Fg. St.Honoré

Ջազ նուագախումբ, անակնկալներ, քօթիյօն եւ մրցում:

Կիները գիշերային հագուստով կամ ծպտեալ (costumé), պարոնները մութ գոյն հագուստ կամ նոյնպէս ծպտեալ:

Այժմէն սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով Պ. Նուպարի, Ely. 23-66 կամ Institut Arménien Klé. 20-69:

ՌՈՄԱՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի սանուհիներու լեռնագնացութիւնը սահնակներով դէպի Vercors, այս կիրակի առաւօտ ժամը 7ին: Ժամադրավայր ընկերուհի Ն. Շէհիրլեանի բնակարանը: Փափաքող երիտասարդ - երիտասարդուհիները կրնան մասնակցիլ 200 ֆրանքով:

ՇԱՎԻԼԷՆ Տիկին Աննիկ Մինասեան 500 ֆր. կը նուիրէ Ներգաղթի Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աննիկ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

« ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Լիոնէն Պ. Տիգրան Նորոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աներձագին՝ Պ. Կոփոյեանի, Ամերիկա:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Յունուար 17—24

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ բաժնեգինները .—

Շաթու՝ Ճիր. 500, Մարոք՝ Ղուկ. 1000, Մարսէյլ՝ Սարգ. 1000, Հուպ. 1000, Քէչ. 750, Փարիզ՝ Ոււ. 500, Ավէյրոն՝ Մաթ. 1500, Փարիզ՝ Ստե. 650, Մարսէյլ՝ Պալ. 400, Փարիզ՝ Ղազ. 500, Լէշարթրէօ՝ Զիլ. 600, Հռոմ՝ Կիր. 1200, Առնուվիլ՝ Հ. Լ. 1000, Նիս՝ Անդ. 1200, Կարտան՝ Յովս. 1000, Փարիզ՝ Շմա. հազար, Մարսէյլ՝ Զալ. 1000, Նիս՝ Միսք. 1000, Տ. Մ. 200, Ռապա՝ Պօլ. հազար, Փարիզ՝ Նու. 1750, Լա Սիօթա՝ Ազա. 500, Մարսէյլ՝ Զաք. 1000, Փարիզ՝ Երամ. 1000, Հալէպ՝ Ղազ. 1200, Քաշան՝ Զարփ. 500, Ս. Անթուան՝ Գար. 500, Փարիզ՝ Գոն. 500, Պօմոն՝ Աւետ. 500, Լանսէյ՝ Յակ. 500, Վալանս՝ Սար. 300, Փարիզ՝ Ա. Ընկ. 600, Շուազի՝ Սեր. 300, Վիէննա Ապա. 600, Էն՝ Տէփ. 1000, Մալխ. 500, Մարսէյլ՝ Գլըճ. 1000, Պրիւքսէլ՝ Տ. Յ. 1200, Եօն՝ Արշ. 300, Նիս՝ Քար. 400, Շաթու՝ Յար. 1000, Ամերիկա՝ Քըզ. 1000, Կարկոնվիլ՝ Մկր. 1000, Իսի՝ Քըճ. 500 ֆրանք:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués